Catehează despre laudele bisericeşti

I. Pregătirea aperceptivă

Pe lîngă rugăciunile particulare pe care le rosteşte credinciosul, ori de cîte ori simte nevoia, fără a-şi fixa un anume timp, există şi „neîncetata" rugăciune a Bisericii, a obştei credincioşilor. Aceasta însă trebuie anume rînduită în timp, precum anume rînduit este ca ea să se desfăşoare în sfîntul locaş de închinăciune.

II. Anunţarea temei

Grupul de rugăciuni astfel rînduite de Biserică pentru obştea credincioşilor, ca în toată vremea să poată lăuda pe Domnul, sînt cele şapte laude la care ne vom referi în cele ce urmează.

III. Tratarea

Cele şapte laude, cuprinzînd „toată vremea", sînt repartizate în tot timpul zilei şi al nopţii, în aşa fel încît rugăciunea obştei credincioşilor să se îndrepte spre Dumnezeu (Palmul 54, 19).

Avînd originea în cultul iudaic, ziua liturgică începe seara, constituind intervalul de timp dintre două seri. Astfel, vom enumera cele şapte laude bisericeşti începînd cu slujba de seară numită „vecernie", apoi pavecerniţa, miezonoptica, după care urmează slujbele numite „ale Ceasurilor" din zi.

1. Vecernia (de la cuvîntul „veceru"=seară) reprezintă slujba de seară. În cadrul ei aducem mulţumire lui Dumnezeu că ne-a ajutat să străbatem durata zilei şi-L rugăm să ne ajute pe mai departe să trecem seara şi noaptea în pace: „Învredniceşte-ne Doamne, în seara aceasta fără de păcat să ne păzim noi..."; „Seara toată desăvîrşită, sfîntă, în pace şi fără de păcat, la Domnul să cerem..."

Şi fiindcă slujbele bisericeşti fac totdeauna pomenire de istoria mîntuirii noastre, desfăşurîndu-se seara, vecernia ne aminteşte de epoca îndepărtată a Vechiului Testament. Psalmul 103 pe care îl citeşte strana ne atrage atenţia asupra creaţiei lumii şi ne arată puterea şi înţelepciunea Creatorului, ca şi frumuseţea creaţiei. Ne indică apoi şi crearea omului în rai, precum şi alungarea lui. Preotul care, după ce dă binecuvîntarea, părăseşte altarul şi se roagă în faţa uşilor împărăteşti, de unde rosteşte şi ectenia, evidenţiază tocmai această imagine. Reprezentînd omul căzut în păcat, preotul înalţă Părintelui ceresc rugăciuni, şi lui i se adresează toţi credincioşii, cerînd îndurare şi iertare: „Doamne, strigat-am către Tine, auzi-mă; ia aminte glasul rugăciunii mele cînd strig către Tine..." Iar tămîia în timpul căderii oferă, pe de altă parte, imaginea rugăciunii care se ridică spre cer: „Să se îndrepteze rugăciunea mea ca tămîia înaintea Ta..." Această rugăciune nu este însă lipsită de nădejde şi de încredere în venirea unui Mîntuitor. Intrarea preotului pe uşile împărăteşti în altar, în timp ce credincioşii cîntă sau citesc imnul „Lumină lină" arată tocmai bucuria acestei nădejdi, sau aşteptări. La slujba vecerniei însă lumina lui Hristos nu se vede în toată strălucirea ei. Este asemănătoare cu cea a luceafărului de seară în timpul nopţii... Hristos nu este prezent, ci aşteptat, dorit, nădăjduit, de aceea şi lumina Lui este palidă. Dar nădejdea în Hristos primeşte tot mai multă putere prin cuvintele dreptului Simeon, care îl întîmpină pe Pruncul Iisus la templu. Rugăciunea dreptului Simeon, care ne aduce în acelaşi timp luare aminte şi de sfîrşirea vieţii noastre, la necesitatea pregătirii noastre duhovniceşti pentru a întîmpina după cuviinţă lumina nevestejită a lui Hristos. Troparele care încheie vecernia oglindesc virtuţile sfinţilor ca rod al luminii Mîntuitorului.

Referitor la opera de mîntuire a Domnului, vecernia ne aminteşte de patimile Lui care au început de seara.

2. Pavecerniţa, sau „După-cinare" este slujba care urmează vecerniei. Se săvîrşeşte mai mult în mănăstiri, la începutul nopţii. În bisericile parohiale se săvîrşeşte imediat după vecernie. După cum arată şi numirea, rolul acestei slujbe este de a ne ruga lui Dumnezeu după cină şi înainte de culcare. Ea are trei părţi: în prima parte se mulţumeşte lui Dumnezeu pentru ajutorul pe care ni l-a dat în ziua în care s-a scurs. Partea a doua are un caracter de căinţă şi regret pentru păcatele săvîrşite, cerîndu-se iertare lui Dumnezeu. Iar partea a treia exprimă rugăciunea de cerere pentru a trece în pace somnul nopţii prin ferirea de ispite şi alte rele.

Referitor la activitatea mîntuitoare a Domnului, pavecerniţa mai aminteşte de coborîrea Sa cu sufletul la iad pentru a dezlega pe cei osînditi de păcat.

3. Miezonoptica. După cum arată şi numele, este slujba care se oficiază după miezul nopţii. Se săvîrşeşte la mănăstiri. Mîntuitorul obişnuia şi El să se retragă în liniştea nopţii şi să se roage. Şi petrecea chiar „toată noaptea în rugăciune către Dumnezeu" (Luca 6, 12). I-a îndemnat şi pe Sfinţii Apostoli ca „toată vremea să se roage" (Luca 21, 36) şi „să nu lenevească a se ruga" (Luca 18, 1). S-a rugat împreună cu ei într-un anume loc, atît ziua, cît şi noaptea (Ioan 18, 2).

Miezonoptica ne aminteşte de parusia (a doua venire) a Domnului şi de rugăciunea Mîntuitorului din grădina Ghetsimani, prinderea şi judecarea Lui de către arhiereul Ana.

4. Utrenia. După cum arată numele („utro"=dimineaţa), utrenia este slujba de dimineaţa. Prin rugăciunile pe care le rostim aducem mulţumire lui Dumnezeu că ne-a ajutat să trecem noaptea şi cerem ajutor pentru ziua care se deschide acum. Ea este cea mai lungă dintre toate laudele bisericeşti. Aici întîlnim cele mai variate forme de creaţie ale cîntării bisericeşti. Privind istoria mîntuirii, mai mult decît vecernia, utrenia ne aminteşte de ivirea Noului Testament. De fapt însăşi apariţia luminii şi a razelor de soare ne oferă imaginea luminii lui Hristos, care îşi arată puterea şi strălucirea din ce în ce mai mult. La început utrenia se oficia înainte de apariţia luminii, fiind legată de miezonoptică. Oglindind această treptată apariţie a luminii lui Hristos, utrenia începe cu psalmii de pocăinţă, care amintesc de sentimentul de tristeţe şi de căinţă în care se află omul cufundat în noaptea păcatului înainte de venirea Mîntuitorului. În suflet apare însă mîngăierea din partea lui Dumnezeu şi nădejdea spre dobîndirea mîntuirii. Credincioşii cîntă: „Dumnezeu este Domnul şi s-a arătat nouă; bine este cuvîntat cel ce vine întru numele Domnului". Nădejdea creşte însă tot mai mult primind pecetea bucuriei, care se exercită printr-un imn de preamărire adus mult-milostivirii lui Dumnezeu, „că în veac e mila Lui, Aliluia!" Acesta este cunoscut sub numele de „Polieleu".

Iar ca împlinire a nădejdii şi bucuriei se citeşte Evanghelia, care reprezintă însăşi lumina cuvîntului pe care l-a rostit Mîntuitorul. Evanghelia se pune apoi în biserică spre a fi văzută de credincioşi: „Cuvîntul era lumina care luminează pe tot omul care vine în lume" (Ioan 1, 9). Arătarea Evangheliei înseamnă arătarea luminii învierii lui Hristos, de aceea strana şi credincioşii cîntă sau citesc: „Învierea lui Hristos văzînd, să ne închinăm sfîntului Domnului Iisus, Unuia celui fără de păcat..." Cîntările care urmează acum, cunoscute sub numele de „Canon" („Catavasie") aduc starea de linişte şi împăcare a sufletului.

Pe măsură ce apare lumina zilei, tot mai vie se arată şi lumina lui Hristos prin sfinţii Săi şi prin Sfînta Sa Maică. De aici şi imnul de preamărire înălţat Sfintei Fecioare, la provocarea preotului: „Pe Născătoarea de Dumnezeu şi Maica luminii întru cîntări cinstind-o să o mărim".

Lauda lui Dumnezeu creşte şi mai mult odată cu creşterea luminii zilei. Se cîntă acum „Laudele", iar pe măsură ce înaintează ziua şi apar primele raze ale soarelui bucuria mîntuirii creşte şi ea tot mai mult. Se manifestă sub forma unui entuziasm, cîntîndu-se Doxologia, în care se arată strălucirea luminii lui Hristos: „Întru lumina Ta vom vedea lumină". Troparele care urmează după Doxologie se referă la învierea Domnului, care a biruit întunericul păcatului şi al morţii. Referitor la opera mîntuitoare a Domnului, slujba utreniei ne aminteşte de naşterea şi învierea Sa. Cu privire la Patimile Sale, face să ne amintim de ducerea lui Iisus de la Ana la Caiafa, ca şi batjocurile care au urmat.

Ceasurile alcătuiesc laudele de zi. Spre deosebire de utrenie şi vecernie, care se numesc „Laude mari", ceasurile se numesc „Laude mici", şi corespund cîte un sfert din timpul zilei liturgice, după cum urmează: Ceasul 1 este legat de utrenie, iar ceasurile III, VI şi IX formează trei laude separate. Ceasurile se oficiază zilnic numai la mănăstiri. La bisericile de enorie se oficiază în perioada postului mare. În această perioadă toate ceasurile se citesc înainte de masă, fiindcă după ele se oficiază Liturghia Darurilor înainte sfinţite, care după cum se ştie, se săvîrşeşte împreună cu vecernia.

Privind rînduiala slujbei ceasurilor, remarcăm în general că ea are trei părţi. Prima parte cuprinde lecturi din psalmi. Cîte trei psalmi la fiecare ceas închipuie perioada Vechiului Testament, cînd a fost proorocită mîntuirea. Partea a doua a ceasurilor, formată din tropare, care laudă virtuţile sfinţilor. Partea a treia o constituie rugăciunea de încheiere. Pe lîngă ceasurile obişnuite, mai există şi aşa-zisele „Ceasuri împărăteşti", sau „Ceasuri Mari", oficiate doar de trei ori pe an, în ajunul Naşterii şi Botezului Domnului şi în Vinerea Sfintelor Patimi. Slujba acestor ceasuri este mai dezoltată şi are un caracter mai solemn. În cadrul ei se citeşte Apostolul şi Evanghelia.

Referitor la opera de răscumpărare a Mîntuitorului, ceasul III ne aminteşte de condamnarea Domnului de către Ponţiu Pilat. La fel ne aduce aminte şi de pogorîrea Sfîntului Duh. Ceasul VI ne face să luăm aminte la răstignirea Domnului, iar Ceasul IX, la cutremurul ce se făcuse pe tot pămîntul odată cu moartea Mîntuitorului pe cruce.

IV. Recapitularea-Aprecierea

Împlinind porunca Mîntuitorului de a ne „ruga toată vremea", Biserica a instituit cele şapte Laude desfăşurate atît în timpul zilei, cît şi al nopţii. Întrucît ziua liturgică începe cu seara zilei, prima laudă va fi vecernia, iar ultima Ceasul IX. Astfel ziua liturgică se împarte în trei grupe, fiecare grupă avînd trei slujbe. Grupa de seară este alcătuită din Ceasul al IX-lea, vecernia şi pavecerniţa. Grupa de noapte şi dimineaţă este alcătuită din Miezonoptică, Utrenie şi Ceasul 1. Iar rugăciunile din cursul zilei alcătuiesc grupa a treia. Acestea sînt: Ceasul al III-lea şi al VI-lea. Laudele încadrate în timp au deosebită semnificaţie în viaţa duhovnicească a credincioşilor, care se desfăşoară şi ea în timp. Astfel, vecernia este rugăciunea de mulţumire adusă lui Dumnezeu, care ne-a învrednicit să mai adăugăm încă o zi la viaţa pe care ne-a dăruit-o, şi în felul acesta să ne apropiem de cununa zilei celei veşnice. Pavecerniţa săvîrşită odată cu pogorîrea nopţii, ne atrage luare aminte la moarte şi ne apropie mai mult de Dumnezeu, care nu ne va lăsa pradă ispitei şi păcatului aducător de moarte. Miezonoptica ne aminteşte de cea de a doua venire a Domnului, iar Utrenia este o înălţare a sufletului spre Dumnezeu cu mulţumire că ne-a ajutat să trecem în pace noaptea, rugîndu-L în acelaşi timp să ne ajute să trăim şi ziua pe care o începem, împlinind poruncile Lui. Ceasurile, care revin din trei în trei ore, ne ridică mintea spre Sfînta Treime, căreia asemenea îngerilor, îi aducem zi şi noapte neîntreruptă preamărire.

V. Asocierea

Pe lîngă cele şapte laude fixate într-un anume timp şi cu obligaţie pentru obştea credincioşilor, mai sînt şi rugăciuni, sau slujbe cu caracter periodic, neavînd obligativitate generală. Din acestea fac parte: Acatistele, Paraclisele, ca şi rugăciunile particulare ale dimineţii, ca şi cele de la masă sau de la culcare etc. Apoi, tot slujbe cu caracter ocazional, nelegat de anumite date şi nerepetate zilnic sînt şi Sfintele Taine prin care primim harul divin mîntuitor, precum şi ierurgiile, care aduc binecuvîntarea divină spre sfinţirea diferitelor lucruri sau persoane. Sfînta Liturghie uneşte efectul tuturor slujbelor bisericeşti. Ea este în primul rînd lauda şi mulţumirea supremă adusă de biserică lui Dumnezeu. Dar în acelaşi timp este cea mai supremă Taină şi Jertfă prin care ni se transmite nu numai harul mîntuitor, ci Dumnezeu însuşi, ca izvor al harului.

VI. Generalizarea

Din cele pînă aici tratate vedem că cele şapte Laude alcătuiesc un grup special de slujire fixate într-un anumit timp de Biserică prin care obştea credincioşilor neîncetat îşi poate îndrepta rugăciunile de laudă, de mulţumire şi de cerere către Părintele ceresc.

VII. Aplicarea

1. Credincioşii avînd datoria să participe la toate slujbele oficiate în sfîntul locaş de închinăciune, vor fi prezenţi şi la Laudele bisericeşti, în special la vecernie şi utrenie, ca şi la ceasurile oficiate mai ales în perioada postului Paştelui.

2. Participarea lor va trebui să fie activă, ei avînd datoria să cunoască rînduiala acestor slujbe, semnificaţia lor şi a rugăciunilor pe care se cuvine să le rostim împreună cu strana. Cu acest prilej credincioşii vor repeta: Psalmul 50; „Învredniceşte-ne Doamne..."; „Lumină lină"; „Tatăl nostru"; „Prea Sfîntă Treime", precum şi diferite cîntări din cadrul vecerniei şi al utreniei.

Preot prof. Sorin Cosma

COLŢUL TINERETULUI:

Formaţi-vă voinţa şi caracterul moral

Dragă tinere, Pilat a zis către popor: „Iată Omul" (In. 19, 5).

Caracterul este zestrea morală cea mai preţioasă a omului, mai mult decît talentul şi geniul, decît ştiinţa şi cultura, pentru că el este fundamentul demnităţii personale, este onoarea sa.

Experienţa ne arată că omul de caracter este mai mult decît toţi; el este căutat, apreciat, stimat şi iubit, în timp ce omul fără caracter este dispreţuit, ocolit, respins şi urît de toţi. El nici nu contează ca om, ci ca un lucru fără valoare şi aceasta este o ruşine şi o mare degradare.

Caracterul, zice Lacordaire, este energia ascunsă şi statornică a voinţei, care dinamizează şi inspiră gîndurile, determină atitudinile şi comportamentul moral şi social. Cu alte cuvinte, omul de caracter este credincios în planurile şi convingerile sale, este hotărît în scopul propus şi ferm în mijloacele pe care le alege. Este nestrămutat în cuvînt şi faptă, şi poate să înfrunte toate riscurile cu cel mai mare curaj.

Formarea caracterului ţine esenţial de formarea voinţei morale, adică de armonizarea acesteia cu idealul moral din care rezultă însăşi virtutea. Poetul şi filozoful german Novalis (+1802) a spus pe bună dreptate că un „caracter este o voinţă desăvîrşit formată".

De aici rezultă că, puterea caracterului este direct proporţională cu tăria voinţei morale perfect educată, îndreptată către disciplina vieţii interioare, către autoeducaţie. Sînt oameni care au voinţa tare pentru cuceriri exterioare, dar sînt slabi cînd este vorba de-a se cuceri pe ei înşişi, de-a se autoforma, de-a se stăpîni pe sine şi de-a deprinde anumite virtuţi. Acesta este cazul lui Alexandru Macedon, care a supus Asia şi a ajuns pînă la porţile Extremului Orient, dar n-a putut să se înfrîngă pe sine, n-a fost în stare să-şi păstreze castitatea vieţii de la vîrsta de 25 de ani pe care a elogiat-o, dar a căzut pradă desfrîului, murind la numai 33 de ani.

Oameni de felul acestui împărat au voinţă slabă şi unilaterală, le lipseşte energia spirituală şi curajul moral de autosupraveghere şi autodisciplinare; din această cauză nu-şi pot coordona şi nici îndrepta manifestările către o ţintă mai înaltă, către un ideal moral superior. Ori, fără o voinţă puternică, în stare să organizeze armonios viaţa interioară, să controleze mişcările inimii şi să le îndrepte către imperativele vieţii morale, toate cuceririle exterioare ale vieţii omeneşti sînt de mică valoare. Cuceririle exterioare au preţ numai dacă le guvernează o voinţă morală care se îndreaptă şi realizează binele în chip statornic. Astfel *accentul* cade pe formarea voinţei morale, singura în stare să scoată viaţa individuală din sfera impulsurilor inferioare, din robia patimilor şi a instinctelor denaturate. Numai voinţa morală, călăuzită de lumina unei conştiinţe treze, poate curăţi ungherele întunecoase ale gîndurilor viclene, unde se cuibăresc germenii tuturor păcatelor şi răutăţilor, alimentaţi de lenea sufletului, de apatie, şi de lipsa de voinţă sau de o voinţă deformată.

Baza caracterului moral este, deci, voinţa morală, iar formarea ei este de importanţă capitală pentru viaţa noastră personală, dar în egală măsură şi pentru profesiunea însăşi, în cazul nostru, pentru Sf. Preoţie.

Pentru că este clar, de o voinţă bine educată depinde caracterul moral şi numai cel ce are bine format acest caracter, este vrednic să conducă pe alţii. Cu alte cuvinte, cel ce ştie ce vrea şi cel ce este capabil să biruiască toate piedicile şi să facă toate jertfele pentru triumful virtuţii, merită să fie păstor de suflete, poate să se dea pe sine exemplu de urmat pentru alţii. Verba volant, exempla trahunt. Exemplele sînt caracterele care trag după sine masa credincioşilor.

Noi voim ca, fiecare din voi să deviné un caracter ferm, bun slujitor al lui Dumnezeu şi al oamenilor. Dorim să vă formaţi după pilda Mîntuitorului Hristos, prin excelenţă omul cel mai de caracter, cu o voinţă religios-morală desăvîrşită, peste toate suferinţele şi jertfele, căruia duşmanii nu I-au aflat nici o vină, iar Pilat L-a arătat lumii şi istoriei ca demn de urmat în etern, rostind: *„Iată Omul!"*, Omul cum a ieşit din mîna Creatorului, Omul perfect pe care-L căuta filozoful cinic Diogen, cu trei sute de ani înainte de vremea Sa.

(Continuare în pag. a 6-a)

Prot. prof. Simion Radu

(urmare din pag. I-a)

stare de jertfă" (Mt. Daniel), cel care „era o adevărată umbră a divinităţii iradiind substanţa sa solară" (Z. D. Buşulenga), cel despre care însuşi „Hyperionul românesc" M. Eminescu se găsea pe frontul creaţiei sale în „imposibilitatea de a cristaliza o astfel de temă" (Perpessicius), voievodul cel mare şi sfînt de care moldovenii la 2 iulie 1504 „s-au scăpat de mult bine şi de multă apărătură", prin canonizare nu devine nici mai mare nici mai vrednic de recunoştinţă, canonizarea rotunjeşte doar o dualitate — geniul şi sfinţenia. În Ştefan, *geniul*, culme laică, se intersectează în cel mai luminos punct cu *sfîntul*, culme a spiritualului. Victoriile pe cîmpurile de luptă vădesc pe strategul diplomat, pe viteazul mare, „atlet al lui Christos" (Papa Sixt); Tetraevanghelul de la Humor, oasele oştenilor martiri zidite la temelia bisericilor, mănăstirile multe, schiturile şi paraclisele, daniile, milosteniile şi milostivitii ştiuţi ori anonimi, Tripticul biruitor, spovedaniile din sihăstrii, încruntarea pentru dreptate şi adevăr şi „iubire de moşie", la un loc, vădesc sfinţenia omului „din mila lui Dumnezeu" ales. Şi între acestea, ori peste acestea, pietatea, preţuirea trecutului, a strămoşilor; pietrele prăvălite de către Voievod peste umbra strămoşilor din biserica lui Bogdan Descălecătorul dau glas din veac (M. Păcurariu). „Cînd sufletul a fost eliberat de mucenicia acestei vieţi" (M. Sadoveanu) şi domnia lui devenea „cea mai frumoasă epopee din istoria neamului" (M. Neagoe), Neculce putea să plîngă iluminat peste pana măiastră recitînd în murmur heruv: „cîte războaie au bătut, atîtea mănăstiri şi biserici au făcut...".

După rînduială bisericească, zicem acum, multe sînt cele care întrec condiţiile pentru o canonizare cînd poposim pe-o atît de ilustră biografie ca a lui Ştefan, însumînd 47 de ani, 2 luni şi 3 săptămîni de sfîntă „băcie" sub steaua Moldovei! Putna „frumoasă tot cu aur poleită, zugrăveală mai mult aur decît zugrăveală şi pe din lăuntru şi pe din afară" (prima mănăstire iulie 1466 — 3 sept. 1470, tîrnosită de Mt. Teoctist, ep. Tarasie şi 62 preoţi şi diaconi cu fast răsunător) avea să devină în timp, „altarul nostru naţional" (Eminescu). Acest altar avea să primească genunchii şi inima tuturor generaţiilor în vremi de restriste. Invocaţia eminesciană „Ştefane Măria Ta / Tu la Putna nu mai sta / (...) / Clopotele să le tragă / Ziua-ntreagă, noaptea-ntreagă / Doar s-a-ndura Dumnezeu / Ca să mîntuie neamul tău", cu încredinţarea izbăvitoare — „Toţi duşmanii or să piară / Din hotară în hotară", cum pe drept se cuvine tuturor celor care- „au îndrăgit străinii", e actuală astăzi, pre limba oricărui român, are rezonanţe profetice, incredibile. „În trecut ni s-a impus o istorie, în viitor să ne-o facem noi", îndeamnă cel care neliniştit se întreba înaintea portretului Sfîntului Voievod „aprinde-se-vor candelele pe mormînt? Lumina-se-va chipul..." „Să facem ca o cugetare, una singură, să treacă prin toate faptele", rostea Domnul Limbii Române ştiind vremurile ce aveau să vină. Şi tot el, M. Eminescu, ca nimeni altul despre Ştefan zice „puternic şi înfricoşat în război, el era pios şi blînd în pace; căci cîte războaie, atîtea azile ale rugăciunii şi ale inimi înfrînte, atîtea mănăstiri" şi „lăcaşul dumnezeiesc mănăstirea Putnei este fondată de erou şi acolo zac oasele sale sfinte, apoi pentru că o sărbătoare a creştinului e prin excelenţă o sărbătoare românească, căci trecutul nostru nu e decît înfricoşatul coif de aramă al credinţei, al civilizaţiei". Şi ca o semnătură de-acum un veac pe tomosul canonizării: „Crist a-nvins cu litera de aur a adevărului şi a iubirii. Ştefan cu spada cea de flăcări a dreptăţii". „Unde era nevoie, însuşi se vîra, ca văzîndu-l ai săi să nu se îndepărteze... şi „unde îl biruiau alţii, nu pierdea nădejdea" — ce spune aici cronicarul e în vecinătatea preceptelor pauline, toate confirmă cultura monastică a Voievodului, sfinţenia despre care Neamul a ştiut chiar din timpul vieţii marelui gospodar al plaiurilor muşatine. „Întrînsul găsise poporul românesc cea mai deplină şi mai curată icoană a sufletului său" scria Iorga. „Cine înţelege acest portret" spune istoricul, „merge pe drumul strămoşului cuvenite", pe calea acelor „bărbaţi cu trup de cremene" (Gr. Ilisei), care mari sînt pentru noi pentru că smerindu-se pre sine s-au prezentat pururi între lut şi stele „din mila lui Dumnezeu...".

Ştefan — voievodul Moldovei

La Putna, 2 iulie 1992. Lume din toate zările. Sărbătoare mare, sobor cu iz de Bizanţ falnic: patriarhul României, înalte personalităţi ale Bisericii Ortodoxe din Iaşi şi Tomiş, Cernăuţi, Basarabia şi Buzău, Suceava, Rîmnic, Argeş, Maramureş, Rădăuţi, Bălţi, Arad şi Sibiu... Trenuri cu jerbe vii, tineri şi vîrstnici, femei şi prunci, flori şi steaguri. Î. P. S. Daniel, mitropolitul Moldovei, pune în „pagina" zilei, cu har, rostul sfinţeniei pornind inspirat de la un verset din Ps. 67, 36, evocînd amplu chipul nemuritorului Părinte al Moldovei şi al creştinătăţii. P. F. Teoctist, Patriarhul României rosteşte un lung discurs, cu subtilitate şi înţelepciune concentrînd multiple aspecte ale existenţei şi ale vieţuirii creştine-sociale de azi; s-au citit tomosurile de canonizare; Î. P. S. Pimen a prezentat lumii de jos şi cerului de deasupra sabia Voievodului (pentru cîteva zile străfulgerînd în ţară, adusă cu bunăvoinţă din Constantinopol, mai mult decît simbolic pecetluind evenimentul...). O delegaţie a clerului grec face cunoscut public un dar: o icoană cu o fărîmă din Sf. Cruce... În clătinare de prapori şi icoane, la umbra unei cruci simple, masive, de lemn carpatic, ţîşnind din mulţime — puzderie de închinători, străbătuţi de aceeaşi emoţie cuvioasă, din toate provinciile.

Au venit spre Putna care, roţi de tot felul, trenuri, tălpi goale, inimi cu frică de Dumnezeu şi cu iubire netulburată de schimonosite vremi. Ceva, peste atîta frumuseţe fost-a urît: de jos ori mai cu seamă de sus privite, printre cămăşi de borangic curat, printre plăieşi şi arcaşi cuminţi, şirurile albastre, pestriţe, „florile" de... „nu mă uita" ale gărzilor cu bastoane de cauciuc şi arme sclipitoare, deloc potrivite în „liturghia naţională" patronată de ocrotitorii din veac ai românimii: Ştefan, Daniil şi Leontie, sfinţi între sfinţii din totdeauna... Monahii şi monahiile, gazetarii, pictorii şi poeţii, preoţii, tinerii frumoşi, ţăranii, fetele blînd aromind prin finete, cireşii dăruindu-se în răstimp de toacă, genunchii mamelor cernite, ochii visîndu-l pe Vodă venind din văzduhul despicat de „fulgere rodnice" (Blaga), împreună cu toată suflarea poporenilor ar fi fost întocmai ce trebuie pentru un asemenea act pecetluit de duhul credinţei şi de iubirea fără de prihană care „nu cade niciodată".

În capătul acestor rînduri, într-un post scriptum — post festum, înscriu un dialog scurt cu Î. P. S. Pimen, Arhiepiscopul Sucevei şi Rădăuţilor: I. P. S.-voastră, fiind, cert, una din axele cele mai dinamice în evenimentul de la Putna, cum consideraţi sărbătoarea în sine? R. Un popas la Putna, înseamnă o înălţare a sufletului nostru românesc şi creştinesc. Dacă acest popas are loc în ziua de 2 iulie, are o încărcătură sufletească şi mai mare. 2 iulie al acestui an a atins culmea trăirii noastre româneşti şi creştineşti, cu neputinţă de exprimat în cuvinte. Este o mărturisire într-un cadru festiv a ceea ce poporul a simţit despre Ştefan cel Mare. Este omagiul pe care-l aducem măritului voievod ori de cîte ori îi rostim numele Î. Policromia politică, prezenţa masivă a reprezentanţilor partidelor politice a fost un act de mărturisire din partea lor că numai la Putna putem trăi conştiinţa unităţii de neam şi credinţă şi numai aici se învaţă mai bine decît în alt loc iubirea de ţară şi de Dumnezeu, pentru a putea preţui valorile de patrimoniu naţional create şi păstrate de Biserică? R. La Putna, cum am mai afirmat, nu se face politică, ci, cu pioşenie, oricine am fi, facem pelerinaj. I. Ştefan cel Mare şi Sfînt ar fi meritat o sărbătoare naţională. Credeţi că a avut această dimensiune? R. Sărbătoarea a avut o dimensiune naţională prin prezenţa la Putna a fiilor neamului din toate provinciile istorice româneşti. Apoi prezenţa conducerii Bisericii şi Statului şi transmiterea într-un spaţiu foarte larg a slujbei pe singurul post naţional de televiziune, găsim că ne îndreptăţeşte să afirmăm că a fost o sărbătoare naţională. Am vrea să amintim că aducerea sabiei lui Ştefan cel Mare la acest moment al canonizării înseamnă un act de recunoaştere şi de cinstire a personalităţii Domnului din partea celor cu care a purtat cele mai multe războaie. Deşi s-a încercat în mai multe rînduri aducerea ei, atribuim reuşita acestui act puterii lui Dumnezeu, rugăciunilor lui Ştefan cel Mare şi înţelegerii din partea celor care au contribuit la acest act, cărora şi pe această cale le mulţumim...

Adaug: „s-au prefăcut hotarele; au trecut rîndurile de oameni"(...) „Puterea lor străjuieşte dincolo de ceea ce numesc oamenii de rînd, moarte" (Sadoveanu) şi cuget, mic, neînsemnat, sub aura Voievodului sfînt, printre file şi cerneluri pe cîteva cuvinte din Pârvan: „E viaţa noastră vorbă ori tăcere"?...

Basarabia şi Biserica ei

(urmare din pag. I-a)

să-l recunoască peste ei pe cel mai mare din neamul lor, şi cu acela să se sfătuiască.

Mă întrebaţi care ar trebui să fie *acum* soluţia problemei Bisericii din Moldova de dincolo de Prut? Cred că am şi răspuns la aceasta. Altă soluţie *normală, canonică* şi *istorică* nu există. Ea mai poate fi întîrziată, se pot propune negocieri, dialog, dar acestea nu vor decît întîrzierea rezolvării. M-aş bucura mult ca aceste lucruri să le fie clare şi celor din Moscova, şi celor din Moldova. Pe iluzii nu se doarme mult. Din somnul amăgirii întotdeauna cei ce se amăgesc, se trezesc!

Sînt momente grave în istorie, în care se cer răspunsuri şi acţiuni de cea mai mare seriozitate şi răspundere. Cu istoria nu se glumeşte nepedepsit. Oamenii unui anumit moment grav nu au voie să ezite cînd adevărul le este limpede, nici să promoveze sau să conteze pe soluţii iluzorii, improvizate. Oare de ce să se expună acuzaţiei că n-au fost la înălţimea momentului?

Acest lucru se cere astăzi creştinilor din Basarabia. Întoarcerea acasă. Am mai spus cîndva: întoarcerea în noi înşine, în acea cămară a sufletului nostru în care ne vom regăsi ca români şi ortodocşi.

Cînd Moldova e din nou ţinta unei agresiuni, din partea celor ce ne-au ţinut sub ocupaţie fără nici un drept din 1812—1918 în 1940, şi din 1944 pînă în 1991, pînă la declararea independenţei, cum să fii de partea agresorului? Ce e de făcut, mă întrebaţi? O simplă declaraţie izvorîtă din inimă şi din minte. O declaraţie de reîntoarcere firească sub aripa ocrotitoare a Bisericii-Mame. Am numit-o „ocrotitoare" pentru că Ea îi va ocroti pe toţi, le va garanta statutul bisericesc, cinurile, rangurile, şi, desigur, va restaura cele două Mitropolii, cu autonomia lor canonică şi cu intrarea tuturor ierarhilor în rîndul membrilor Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Independenţa politică şi statală există. Ea s-a autoproclamat la 27 august 1991, aşa cum fac toate naţiunile cînd pot şi cînd scapă de tirani. A fost un pas. Pasul spre întregire. Nu-l pot concepe altfel.

Imperiul sovietic s-a destrămat. De ce să-l mai menţinem, artificial şi împotriva tuturor evidenţelor pe cel spiritual? Ce anume îl mai poate justifica? Absolut nimic. Revenirea la centrul spiritual firesc va fi preludiul sigur şi al reîntregirii politice. De ce Biserica basarabeană nu-şi foloseşte *ceasul* cum trebuie? Fiindcă, oricum tot aici se va ajunge. Dar întîrzierea îi va face pe mulţi să se ruşineze după aceea. Noi ne ruşinăm şi astăzi!

Cred că prin acestea v-am răspuns şi la întrebarea cu privire la *Comitetul unionist* şi la personalităţile care îl alcătuiesc şi îl animă, pe care le preţuiesc şi cărora mă plec cu respect. Eu însumi am luat parte la lucrările de la Iaşi ale parlamentarilor, nu ca parlamentar, ci în numele Bisericii Ortodoxe Române, şi în al meu personal, ca basarabean. Am rostit acolo şi o *„Ectenie stăruitoare pentru unire" (Literatura şi Arta*, II, 2.III.1992, p. 7), o cuvîntare aproape programatică, ascultată în picioare de toată asistenţa.

Unirea din 1918 s-a făcut în condiţii aproape asemănătoare, după destrămarea imperiului ţarist. S-a trecut şi atunci prin faza „Republică independentă şi suverană", numai că faza aceasta a fost foarte scurtă. Poate că altele erau atunci condiţiile politice, dar erau şi alţi oameni, poate mai hotărîţi, poate mai îndrăzneţi, poate mai diplomaţi şi, poate, cu un mai eficient sprijin din Ţara-mamă, deşi ea însăşi se afla chiar atunci într-o situaţie nu dintre cele mai bune. Oricum va fi fost, un lucru e sigur, pentru că s-a petrecut în fapt: ***unirea s-a făcut* la 27 martie 1918.**

Biserica a fost atunci la înălţime. Arhimandritul Gurie, născut în Nimoreni dar cu strămoşi în Stolnicenii mei de pe Cogîlnic, a fost unionist convins şi, tot aşa, a stat în ajutorul unioniştilor starеţul de la Suruceni Dionisie Erhan. Gurie a ajuns după unire mitropolit la Chişinău, iar Dionisie, după o perioadă de vicariat, a fost ales episcop de Ismail. A fost făcut Dr. h.c. deşi avea doar patru clase primare. Era autodidact. Cunoştea — se zicea — pe de rost Sf. Scriptură. Pe amîndoi i-am cunoscut.

Basarabia românească din 1918 şi 1940 a dat Bisericii şi culturii româneşti o pleiadă de oameni mari, în toate domeniile. Cînd am cunoscut eu Chişinăul, în 1937, strada vorbea românеşte. Urmele celor o sută şi mai bine de ani de ocupaţie rusească aproape dispăruseră. Eu veneam la Seminar dintr-un sat, Stolnicenii de lîngă Lăpuşna şi Hînceşti, în care nimeni nu ştia şi nu vorbea rusеşte. Eu n-am simţit urmele perioadei 1812—1918. M-am ştiut şi m-am simţit din totdeauna român. Eu şi familia mea şi toţi consătenii mei. Tot ce se spune rău despre regătenii veniţi în acea perioadă în Basarabia, sînt calomnii. Au venit din „regat" cei mai buni învăţători, iar mai apoi şcolile normale locale au preluat educaţia tineretului. Că pomenesc unii de jandarmi nu prea manieraţi? Se poate. Dar peste tot şi întotdeauna vor fi din aceia care vor avea de a face cu jandarmii! Nu părerile delicvenţilor dau definiţia unei epoci. Dar de ce nu-şi aduc aminte unii ca aceştia care au doar „memoria palmelor", de sîngele celor ucişi în 1940 de sovietici în subsolurile Seminarului, unde se instalase N.K.V.D.-eul. Îmi aduc bine aminte că am văzut eu însumi pereţii împroşcaţi de sînge, cînd am reluat studiile la Seminarul din Chişinău — unde e acum Facultatea de Teologie — după ce Antonescu a eliberat Basarabia în 1941. Şi de ce nu-şi aduc aminte „românofobii" de sutele de mii de deportaţi în Siberia, de unde cei mai mulţi nu s-au întors? Problema aceasta, a regimului românesc dintre 1918 pînă în 1944 nici nu merită să fie discutată. O pun numai cei fără inimă, sentimente şi conştiinţă românească.

Mă întrebaţi despre colaborarea Moldovei suverane cu ruşii şi cu ucrainenii din noile state, constituite acum în noua *Comunitate:* Nu mă pricep la politică şi n-am toate datele la îndemînă ca să fac pronosticuri. Dar un lucru pot spune, cred, fără să mă înşel. *Cine consideră că ei ne vor binele, e cel puţin naiv, iar dacă e politician, nu-şi merită numele.* Scopul lor, tainic, dacă nu chiar deschis, e menţinerea stăpînirii lor asupra Basarabiei. De aceea soluţia unică a eliberării depline e *numai* refacerea unităţii cu Ţara-mamă. Mama nu urmăreşte să stăpînească, ci să-şi întindă aripile ocrotitoare şi iubitoare peste toţi fiii ei. E un lucru elementar!

Ştiu că există probleme şi dileme cu privire la Transnistria. Românii sînt şi acolo majoritari. Să nu uităm că prin 1924, dacă nu mă înşel, au cerut introducerea alfabetului latin. Trecînd odată cu maşina spre Odesa, într-o călătorie turistică, cu doi fraţi ai mei, prin 1968, după ce am trecut de Tiraspol am greşit drumul şi, într-un sat, ni s-a terminat şoseaua. A fost un noroc. Era un sat românesc. Am vorbit mult cu oamenii, într-o românească în care regăseam vechi forme latineşti, dispărute din limba din vechiul regat, sub diferitele influenţe *străine*, de-a lungul veacurilor. Ei le-au păstrat.

Soluţia politică a problemei aş discuta-o cu oamenii politici. Sînt circumstanţe noi şi sînt posibile soluţii noi faţă de stările istorice din trecut. Oricum, faţa românilor de acolo, în aceste situaţii noi, e îndreptată spre fraţii lor. Să nu îngăduim să fie loviţi pe la spate!

M-aţi întrebat: Cum am ajuns Arhiepiscop al Sibiului şi Mitropolit al Transilvaniei, Crişanei şi Maramureşului? Am fost ales cu mare majoritate de voturi, de către Colegiul Naţional Bisericesc, compus din laici, preoţi şi episcopi. Eram episcop de Buzău, fusesem zece ani episcop-vicar patriarhal, eram doctor la Oxford şi doctor de Bucureşti, publicasem cărţi şi zeci, dacă nu sute de studii în ţară şi străinătate, eram mereu ales în cele mai înalte foruri de conducere ale Consiliului Mondial al Bisericilor, ale Conferinţei Bisericilor Europene — şi azi sînt unul din Preşedinţi — al Comisiei de pregătire a Sfîntului şi Marelui Sinod Ortodox, fusesem rector al Institutului Teologic din Bucureşti, secretar al Sfîntului Sinod, conferenţiasem la Universităţi, asociaţii şi Congrese din aproape toată lumea etc., etc. Şi, mai presus de toate, iubeam Transilvania care a avut un destin istoric asemănător, în mare parte, cu al Basarabiei. Am şi scris peste douăzeci de cărţi, cele mai importante fiind despre Transilvania şi, în multe din ele, am strecurat şi ştiri, date şi iubire pentru Basarabia, pentru sufletul ei românesc, pentru şcoala mea, Seminarul din Chişinău şi pentru „Limba noastră". Sînt cel dintîi care, în timpuri interzise, am publicat „Limba noastră" a lui Alexe Mateevici, mai întîi într-o carte *„Dascăli de cuget şi simţire românească"*, şi apoi în facsimil în „Telegraful român" de la Sibiu, cu strofa în care e pomenit „Nistrul", ceea ce a fost, pe atunci, o mare îndrăzneală.

Şi cred că, în alegerea mea ca arhiepiscop şi Mitropolit al Transilvaniei, Crişanei şi Maramureşului a avut un rol important şi Providenţa. Transilvania a dat Basarabiei între 1812—1823 un mare Mitropolit. Va fi avut el şi scăderi, dar el e cel care a înfiinţat Seminarul din Chişinău şi l-a programat în *limba română*, sub ocupaţie rusească. Providenţa m-a trimis să plătesc datoria de onoare a Basarabiei către Transilvania, care l-a dat Basarabiei pe Gavriil Bănulescu-Bodoni.

Pînă cînd tineretul basarabean — scriitorii faţă de care niciodată nu vom şti cum să le fim recunoscători — nu se treziseră şi propaganda antiromânească schilodise sufletul Basarabiei de se părea că nu se va mai vindeca niciodată, *noi, refugiaţii, am fost adevărata Basarabie românească*. Ne-am întîlnit, am plîns, ne-am reamintit despre toate locurile şi iubirile, de case, de sate, de şcoli, de păduri, de cîntece, de neamurile şi colegii rămaşi acolo. Pot să mă laud — cer iertare — că am fost unul dintre cei care au întreţinut această flăcăruie vie, am protejat-o, cum scrie Păr. Gh. Cunescu în „Telegraful român".

De cînd s-au trezit basarabenii „din somnul cel de moarte" — aşa i-am spus lui Vieru şi lui Dabija în 1988 sau 1989, încă înainte de revoluţia din 1989 de la noi, — din acel moment cei din Basarabia au început să fie Basarabia. Românească. Adevărată. *„Voi sînteţi acum Basarabia"*, le-am spus, adică, voi, tinerii şi toţi cei în care s-a trezit simţirea românească. Nu că noi ne-am retrage acum. Nu. Dimpotrivă. Acum nu mai sîntem singuri. Acum trebuie să luptăm împreună. Şi, pe atunci, Sovietele încă nu dispăruseră!

Reintegrarea spirituală a Basarabiei în contextul spiritualităţii româneşti a şi început. Ea trebuie să continue intens, pe toate căile, culturale, artistice, economice, militare şi, bineînţeles, bisericeşti. Drum înapoi nu există. Drumul înainte e deschis paşilor de tot felul, pînă cînd nici o oprelişte nu va mai fi în dus-întorsul inimilor şi al paşilor noştri de dincoace şi de dincolo de Prut. Două Românii, după toate legile omeneşti şi dumnezeieşti, sînt nefireşti. Totul va redeveni firesc cînd vom fi una şi în fapt, cum sîntem de drept. Atunci nu vom mai putea vorbi de *„reintegrarea spirituală a Basarabiei în contextul spiritualităţii româneşti"*. Atunci ne vom regăsi în aceeaşi simţire, în aceleaşi cugete, în aceeaşi spiritualitate. Nu vor mai fi unii care dau şi alţii care primesc, unii care vin şi alţii care aşteaptă. Vom fi toţi una, împreună creatori de spiritualitate românească, pentru că avem aceleaşi rădăcini, aceeaşi limbă, aceleaşi obiceiuri, străbune, aceeaşi credinţă.

Spiritualitatea integrală

(urmare din pag. I-a)

avut în ea şi conştiinţa, căci o existenţă fără conştiinţă de ea e ca şi cînd n-ar fi. Pe lîngă aceea avînd în ea tot ce o putea mulţumi şi ferici, a trebuit să aibă în ea iubirea sau bucuria unei Persoane, conştientă de altă sau de alte Persoane conştiente şi desăvîrşite. Aceasta ne face să credem în existenţa Treimii de Persoane, căci numai iubirea între trei Persoane desăvîrşite este iubirea desăvîrşită.

Dar precum persoana mea şi a semenului meu este, pe de o parte, o realitate sigură pentru mine, pe de altă parte, e o taină niciodată epuizată prin cunoaşterea mea, cu atît mai mult este, pe de altă parte, sigură existenţa Treimii supreme, pe de alta, o taină inepuizabilă pentru eforturile noastre de cunoaşte a ei. Deci, ea reprezintă, pe de o parte, realitatea comunităţii personale supreme, singura care dă sens existenţei, deci, singura care se impune în modul cel mai logic, pe de alta, ea este o taină inepuizabilă prin cunoaştere, deci cerînd credinţa noastră pentru progresul în cunoaşterea ei. Astfel, cunoaşterea nu se opune credinţei, ci o întemeiază şi viceversa. Admiterea acestei taine supreme prin raţiune şi credinţă ne va ajuta în aprofundarea şi înţelegerea tuturor formelor de realitate, în înţelegerea bogăţiei şi armoniei lor.

Pe de altă parte, lumea întreagă, atît prin complexitatea armonioasă inepuizabilă a ei, cît şi prin neputinţa ei de a ne mulţumi deplin şi de a ne asigura fericirea veşnică pe care o dorim, ne arată că ea nu poate fi prin ea, ci este opera unei iubiri supreme care ne pregăteşte în viaţa noastră în ea pentru acea fericire în comuniunea iubitoare cu existenţa supremă, pregătire continuă atît prin cunoaşterea ei cît şi prin progresul moral.

Iată cum cunoaşterea tuturor formelor de realitate a lumii presupune admiterea prin raţiune şi credinţă a tainei lui Dumnezeu şi ne poate ajuta înaintarea în aceasta, iar recunoaşterea prin raţiune şi credinţă a acestei taine supreme poate ajuta progresul în înţelegerea formelor realităţii cosmice şi umane.

S-ar mai putea spune că dacă cunoaşterea laturilor materiale ale lumii ne poate ajuta şi în capacitatea previzibilă a fenomenelor, cunoaşterea spiritului omenesc nu poate asigura o cunoaştere şi comportare previzibilă exactă. În acest domeniu voinţa liberă a oamenilor are un rol care sustrage cunoaşterii exacte faptele viitoare ale persoanelor umane şi a relaţiei dintre ele. Relaţiile între oameni, influenţele reciproce, ascund o altă taină a existenţei, în a cărei cunoaştere înaintăm fără a ajunge la o exactă previziune a ei. În domeniul acesta mai trebuie ţinut seama şi de faptul că facerea binelui după care rîvneşte omul e unită cu biruirea egoismului, pe care datorită slăbiciunii noastre nu-l putem înfrînge uşor fără credinţa în Dumnezeu, izvorul şi puterea binelui. De aceea trebuie ţinut seama în acest domeniu şi de sentimentul de responsabilitate al omului fără de care nu poate avea loc un progres în bine după cum ne dorim.

Acest sentiment de responsabilitate presupune o autoritate supremă de care depindem şi care ne întăreşte în bine. Dar binele pe care dorim să-l facem altor persoane şi pe care dorim să ni-l facă ele, implică şi conştiinţa valorii şi preţuirii reciproce eterne a persoanelor umane, căci ce ne-ar da puterea să facem bine unul altuia, dacă n-am avea conştiinţa că de aceasta depinde bucuria noastră eternă. Dar cine poate întemeia valoarea eternă a persoanelor umane, dacă nu existenţa unor persoane eterne prin ele însile, a căror bunătate se trăieşte în desăvîrşita lor unitate şi preţuire iubitoare.

Legătura aceasta între cunoaştere şi taină pe care o trăim şi în a cărei cunoaştere înaintăm fără a o epuiza în veci, şi prin aceasta trăim setea după infinitatea existenţei, o trăieşte în mod deosebit poporul nostru, prin unirea în el a spiritului occidental mai aservit raţiunii separatiste şi a ortodoxiei răsăritene care accentuează comuniunea şi pentru care Dumnezeu prin Hristos e cunoscut nu în mod raţional sau separat de viaţa noastră de toate zilele, mai mult prin discursuri, ci ca prezent în noi prin toate Tainele, rugăciunile şi binecuvîntările Bisericii. Sîntem de aceea un popor mai complex, mai adîncit în prezenţa tainelor în toate, mai delicat şi mai respectuos în relaţiile între persoane unite în mod tainic fără să se confunde, singurul fapt ce le procură bucurie.

Universităţile româneşti ţinînd seama de acest spirit al poporului nostru pot comunica lumii o cultură mai umană, mai nuanţată, mai delicată, mai adîncă, mai pătrunsă de taina prezenţei lui Dumnezeu în realitatea lumii întregi şi mai capabilă să prezinte lumii o ţintă morală în Persoana lui Hristos.

Trăind taina inepuizabilă în toate, poporul nostru trăieşte infinitul şi aspiraţia spre el. De aceasta e conştientă în mod special credinţa. Cînd, terminînd liceul, m-am hotărît să merg la teologie, îndemnat stăruitor de mama mea, soră şi nepoată de preot, un coleg m-a întrebat: „Ce vei face acolo? N-ai ce învăţa o jumătate de zi". Acum cîţiva ani i-am spus: „Am studiat teologia zeci de ani. Şi sînt mereu la început, atît în aspiraţia spre cunoaştere, cît şi în cea a progresului moral". „Ai dreptate", mi-a spus el acum, după ce funcţionase o viaţă întreagă ca profesor la o altă facultate.

Dar sinteza între acest simţ ortodox al tainei şi latinitate a avut şi un rol hotărîtor în menţinerea în unitatea şi identitatea noastră ca popor originar faţă de pericolele ce ne-au ameninţat continuu şi din partea popoarelor vecine din Occident şi a slavilor din Răsărit. Ortodoxia ne-a apărat ca popor latin faţă de ameninţările din partea popoarelor din Apus, deşi tot ea ne-a făcut să apărăm prin Mircea cel Bătrîn şi Ştefan cel Mare Europa Occidentală de invazia otomană.

Latinitatea ne-a făcut să ne apărăm, pe de altă parte, de pericolul slav din răsărit, care a sporit în secolele din urmă şi sînt semne că n-a încetat nici acum.

Această apărare a noastră de către Apus şi Răsărit ne-a costat jertfe grele. De aceea se poate spune că istoria noastră a fost un drum al crucii. Aceasta înţelegînd-o tineretul din Basarabia s-a arătat hotărît ca tot prin jertfele reprezentate de cruce să apere, în solidaritate cu tot poporul nostru, latinitatea lui din partea pericolului din Răsărit, iar tineretul nostru i s-a asociat în zilele din urmă în această intenţie pornind într-un drum al crucii spre Basarabia.

Prezenţa Sinodului Bisericii noastre la acest eveniment de preţuire a credinţei strămoşeşti din partea Universităţii din Bucureşti arată şi el voinţa poporului nostru şi a Bisericii lui de a fi împreună în eventualele jertfe ce ne aşteaptă în viitor.

Aceasta mă face să termin cuvîntul meu cu versurile puţin modificate ale lui Andrei Mureşanu:

„Preoţi cu crucea în frunte
Conduşi de Duhul Sfînt
Căci oastea e creştină
Şi vom lupta împreună
Pentru al nost' sfînt pămînt".

ÎN SPIRITUL TRADIŢIILOR LUMINOASE ALE ASTREI

● Biroul Consiliului Central al Asociaţiunii Transilvane pentru Literatura Română şi Cultura Poporului Român „ASTRA", în şedinţa sa din data de 21 februarie 1992, a hotărît să acorde la 5 studenţi merituoşi de la diferite universităţi din Transilvania, cîte un premiu de 50 dolari (S.U.A.), din fondul constituit din donaţia Eufrosina şi Teofil Roll (S.U.A.), pe anul 1991.

● În urma consultării cu universităţile în cauză, s-a ajuns la următoarea listă a premianţilor:

1) *Leanca Liviu*, anul V, Facultatea de Silvicultură, Universitatea „Transilvană"-Braşov;
2) *Popa Florin*, anul II, Facultatea de Mine, Universitatea Baia-Mare;
3) Popa Florin, anul
3) *Szabó Doina*, anul V, Stomatologie, Universitatea de Medicină-Cluj;
4) *Sala Dana-Florina*, anul I, Facultatea de Litere şi Ştiinţe, Universitatea din Oradea;
5) *Condrea Corin Nicolae*, anul IV, Facultatea de Teologie, Universitatea din Sibiu.

● Tot cu ocazia aceleiaşi şedinţe, avînd în vedere situaţia în care se află *Ateneul Român*, s-a hotărît ca o parte din valoarea premiilor pe anul 1991, în sumă de 500 dolari (S.U.A.), din aceeaşi donaţie, să fie oferită *Ateneului Român*.

● Hotărîrile noastre promovează tradiţiile *Asociaţiunii „ASTRA"* de stimulare a pregătirii tinerilor studioşi şi de ajutorare a unor instituţii culturale.

● Acordarea premiilor s-a făcut în cadrul unor momente festive, organizate de către instituţiile de unde provin premianţii.

● Suma donată *Ateneului Român* se va da oficial în luna septembrie.

Biroul Consiliului Central
al Asociaţiunii „ASTRA"

DIN SF. SCRIPTURĂ:

— Cel ce domneşte între oameni cu dreptate, cel ce stăpîneşte cu temere de Dumnezeu, este ca lumina dimineţii cînd răsare soarele.
(II Regi 23, 3—4)

„Pe-un picior de plai, Pe-o gură de rai..."

(urmare din pag. I-a)

murmurul de rugăciune desprins de pe buzele slujitorilor şi credincioşilor, copleşiţi de fiorul harului dumnezeiesc, ce patrona toată împrejurimea.

A poposit, cu acest prilej duhovnicesc, la Rîmeţi, Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul României, însoţit de majoritatea membrilor Sfîntului Sinod. Au venit spre a se ruga şi a răspunde cerinţelor sufleteşti ale credincioşilor, nenumăraţi preoţi din eparhie şi alte părţi ale ţării, ca şi mulţi monahi şi monahii de prin mănăstirile Transilvaniei, Munteniei, Moldovei, Olteniei şi Banatului.

Au fost prezenţi decanii şi unii profesori ai facultăţilor de Teologie din Transilvania.

S-au arătat cinstitori ai evenimentului şi unii reprezentanţi ai autorităţilor statale, ca şi oaspeţi, pe linie bisericească, din străinătate.

A fost fericită coincidenţa ca tocmai cu acest prilej să se afle la Rîmeţi şi o delegaţie de călugări de la Muntele Athos, care a oferit spre închinare o cruce din lemnul Sfintei Cruci a Mîntuitorului.

La sfîrşitul Sfintei Liturghii, Î.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului a dat citire Tomosului de canonizare a Sfîntului Ghelasie, iar P.S. Andrei al Alba Iuliei a rostit un cuvînt de învăţătură şi de mulţumire lui Dumnezeu pentru toate cele rînduite să se împlinească în viaţa eparhiei şi a mănăstirii.

Au luat apoi cuvîntul toţi ierarhii prezenţi la solemnitate, dînd expresie sentimentelor de adîncă devoţiune ale credincioşilor de pe meleagurile de unde venea fiecare, faţă de Sfîntul Ghelasie.

Prea Cuvioasa Maică stareţă Ierusalima Ghibu, căreia i s-a înmînat, în semn de aleasă cinstire, pentru strădania depusă împreună cu tot soborul, distincţia de stavroforă, a rostit un cuvînt de mulţumire faţă de Bunul Dumnezeu, pentru toată purtarea Sa de grijă, şi de recunoştinţă pentru toţi cei care au sprijinit, pe diverse căi, lucrarea de mare anvergură, ce s-a desfăşurat la Rîmeţi vreme de un deceniu. A mulţumit de asemenea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, ca şi tuturor ierarhilor, autorităţilor, preoţilor şi credincioşilor prezenţi la această măreaţă prăznuire. (Cuvîntarea se publică în prezentul număr al T.R.).

În final a vorbit Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, care a dat expresie bucuriei de a fi fost hărăzit de la Domnul să participe pentru a doua oară, în calitate de membru al Sfîntului Sinod (acum şi ca preşedinte al acestuia), la proclamarea de către Biserica noastră a unei noi cete de sfinţi români.

Cu vădită emoţie în glas, Prea Fericirea Sa a cerut de la Dumnezeu, izvorul sfinţeniei creştine, să se milostivească, la acest sfîrşit de veac zbuciumat, de toţi fiii neamului nostru, ocrotindu-i de toată reaua întîmplare şi sporindu-le dragostea unuia faţă de altul şi faţă de ţara lor.

Cu şi mai stăruitoare rugă, a făcut pomenire de fraţii noştri români basarabeni, care şi la ceasul solemnei liturghisiri de la Rîmeţi îşi varsă sîngele pentru apărarea integrităţii, suveranităţii şi libertăţii patriei.

Prea Fericirea Sa a pus în lumină apoi semnificaţia vieţii de slujire a monahismului şi importanţa acestuia în istoria Bisericii noastre.

Dat fiind faptul că prăznuirea s-a derulat pe teritoriul Mitropoliei Ardealului, Î.P.S. Mitropolit Antonie a socotit de datoria I.P.S. Sale să mulţumească întîistătătorului Bisericii noastre ca şi tuturor celor care s-au ostenit cu organizarea alesei prăznuiri de la Rîmeţi.

Ontologia Ortodoxiei

(urmare din pag. I-a)

catafatică, prin tratarea celor două mari afirmaţii spiritualiste: existenţa personală a lui Dumnezeu şi nemurirea sufletului. Dovedirea prin argumente are stringenţă morală, nicidecum matematică, fiindu-ne repulsiv autoritarismul religios, care viciază mîntuirea subiectivă, liberă, a credinciosului. Vor urma expunerile sistematice ale filozofiei ortodoxe, pentru o informare raţională. Ortodoxismul, totalitarismul neopăgîn nazist şi ateismul de toate nuanţele vor încheia expunerile noastre cu aspectele caracteristice, sub titlul generic Iconoclastia totalitaristă, care interesează viaţa religioasă.

Din ontologia critică a filozofului N. Hartmann ne vor interesa numai tradiţiile ontologice aristotelice, fără alte apartenenţe. Starea finală a existenţei la filozoful Martin Heidegger ne va preocupa, ca ajutor benefic la determinarea esenţei existenţei Ortodoxiei, în lume şi în istorie, cu „Daseinul" său specific. Fizionomia spirituală şi morală antropologică nu sunt produsul exclusiv al mediului social-istoric, avînd elemente înnăscute, ca aptitudinile psihice de-a putea avea o religie, precum şi aptitudini de a-şi integra idei (divinitatea, nemurirea), fără conţinut iniţial oprioric, ci prin înmagazinare experimentală aposteriorică, dominînd conştiinţa înnăscută, adică facultatea universal umană de a alege între bine şi rău şi de-a avea identitatea de sine însuşi, deosebită de alţii. Evitînd subiectivismele excesive ale lui Kierkegaard, omul poate face distincţie între contrarii, excluzînd maniheismul dualist, care reduce totul la principializarea răului, veşnic în oponenţă cu binele, ceea ce l-a determinat pe filozoful Fr. Nietzsche să fundamenteze starea „dincolo de bine şi de rău" (Jenseits vom Gut und Böse). Toate aceste aspecte vor fi dezvoltate în cele care urmează, sintetic, în cuprinsul expunerilor specifice ale Ortodoxiei.

DĂM BUNA MĂRTURIE LUI DUMNEZEU*

Despre Episcopul VASILE al Oradiei

În pragul împlinirii vîrstei de 80 de ani, Dumnezeu l-a chemat la sine pe cel ce a fost aproape 22 de ani, episcopul Vasile Coman al Oradiei. A fost, cum spune psalmistul, *„în putere"*, iată, aproape întreaga perioadă de după șaptezeci de ani, șirul anilor pămîntești întrerupîndu-i-se numai cu puțin înainte de a trece pragul în perioada *„ostenelii și a durerii"*. Căci zice psalmistul: *„Zilele vieții noastre sînt șaptezeci de ani, iar pentru cei în putere optzeci de ani, iar ceea ce este mai mult nu e decît osteneală și durere"* (Ps. 89, 10). Dumnezeu l-a iubit, chemîndu-l, căci de la Domnul vin toate, și viața și sorocul morții. Tot psalmistul, acest mare înțelept și profund cugetător, vorbind despre anumite morți, întrebuințează cuvinte asupra cărora ar trebui să medităm îndelung: *„Scumpă este înaintea Domnului moartea cuvioșilor lui"* (Ps. 115, 6). E ca și cum ar zice că El, Dumnezeu, îi trece pe aceștia în Împărăția Sa, răscumpărîndu-i în chip deosebit, iubindu-i mai mult, răsplătindu-i cu belșug de daruri scumpe.

Adormitul întru Domnul episcopul Vasile pe care îl conducem astăzi pe drumul cel din urmă, de pe pămînt în veșnicie, pleacă după ce a împlinit un destin pămîntesc alcătuit din muncă, studiu, slujire, dăruire pentru alții, trecînd în optzeci de ani prin toate treptele învățăturii, fiind doctor în teologie, și prin toate treptele slujirii, pînă la cea arhierească, întotdeauna cu încredințarea, cum o spunea adesea și cum a spus-o chiar în titlul uneia din cărți — căci a scris multe cărți — că *„Slujind lui Dumnezeu, slujim oamenilor"*, (ed. 1980 și 1984), făcînd tot atît de adevărat și faptul că slujind pe oameni, îl slujim pe Dumnezeu.

A avut întotdeauna convingerea că mîna Providenței l-a condus într-acolo unde era nevoie de dînsul. S-a făcut astfel împreună-lucrător cu Providența, după învățătura Sfîntului Pavel că trebuie să fim *„împreună lucrători cu Dumnezeu"* (I Cor. III, 9). Mîinii întinse de Dumnezeu i-a răspuns întinzîndu-și mîna sa, și asa și-a desfășurat lucrarea în duhul împreună lucrării faptei celei bune și a credinței roditoare. Cînd împlinea 75 de ani și cînd l-am sărbătorit aici, mărturisea: *„Am înțeles că venirea mea la Oradea a fost un act al Providenței, pe care trebuia să-l împlinesc"*. Și adăuga afirmîndu-și principiul de care s-a lăsat călăuzit în viață: *„Căci Providența ne conduce chiar și atunci cînd nu ne dăm seama și nu o înțelegem"*. Acest principiu dezvăluie o credință puternică, o înțelegere limpede a relației om-Dumnezeu, adică acea înțelegere care îi dă creștinului liniștea, curajul, îndrăzneala, izbăvirea de ispita îndoielilor, depășirea incertitudinilor, încrederea în ajutorul lui Dumnezeu.

Providența l-a adus la Oradea unde, într-adevăr era nevoie de el. De el anume. Pentru că avea o largă experiență pastorală, de preot de parohie, de profesor și de protopop, activități desfășurate la țară și mai ales în Brașov, oraș în care a slujit 35 de ani. Vremurile chemării lui la slujirea arhierească, într-o Românie căzută în propria-i robie, în care se impunea ateismul ca doctrină oficială de stat, în școli și în toate ramurile vieții sociale, au fost vremuri de luptă pentru menținerea credinței și a umanității oamenilor, mereu sub amenințarea dezumanizării, a golirii de sens și de suflet. Episcopul Vasile Coman a știut ce are de făcut și, cu inteligență, cu perseverență, refuzînd descurajarea — cum a făcut de altfel întreaga ierarhie și preoțimea românească — a ținut focul credinței aprins, și-a vizitat cu timp și fără timp parohiile, a slujit, a sfătuit, a scris, a predicat, găsindu-și timp și pentru realizări deosebite în păstrarea, renovarea, restaurarea bisericilor și a instituțiilor eparhiale, realizînd chiar biserici noi, case parohiale, instituții eparhiale noi.

N-a fost ușor și nu de puține ori a trebuit să se prefacă a nu observa jigniri și insulte din partea multor zeloși ai defunctului regim, care cenzurau de aproape activitățile bisericești, scrisul, viața bisericească în general.

A izbutit să răzbată prin epocă tocmai pentru că a avut și a simțit mereu că are cu el acel mare aliat pe care l-a numit *Providența* divină. Cu blîndețe, moderat dar și hotărît cînd nu trebuia făcut nici un rabat de la adevăr și de la misiunea arhierească, a știut să-și țină clerul în unitate și la datorie, așa încît nici un credincios să nu fie lipsit de asistența duhovnicească tradițională și fundamentală existenței românilor de pe cuprinsul eparhiei sale. Larg la suflet, cu înțelegere pentru alții, cu serioasă atitudine ecumenică locală, dar și internațională, a condus din partea Bisericii noastre, ani de zile, dialogul dintre ortodoxia românească și luteranism.

Cît și cîte a făcut în cei 22 de ani de arhierie, ni-l descopăr ca pe o energie plină de har și de adevăr. O activitate aproape neverosimilă, cînd e de adunat la un loc pe seama unui singur om.

Iată de ce trecerea la cele veșnice e și o chemare la odihnă, la răsplată. În cazul unor astfel de destine rotunjite prin realizări deosebite, moartea, ca și viața, devine un dar al lui Dumnezeu, o încununare, certitudinea împlinirii datoriei, a misiunii pentru care am fost trimiși pe pămînt. Își punea mereu întrebarea: *„Ce ai făcut din viața ta?"* I-o va pune și Dumnezeu. Dar pentru că a știut că aceasta va fi întrebarea capitală și s-a pregătit pentru *„a da răspuns bun"*, sîntem încredințați că așa va fi și că i se va face o bună primire Dincolo. Din lumea noastră, în care noi mai rămînem o vreme, pleacă împăcat cu oamenii și cu Dumnezeu.

Vorbea odată — tot la împlinirea a 75 de ani — de Moise care, pentru că s-a îndoit la un moment dat de poruncile și promisiunile lui Dumnezeu, n-a ajuns să vadă Canaanul pămîntesc. Cei care l-am ascultat atunci, am înțeles vorbirea în parabolă: să nu ne îndoim; va veni eliberarea din pustie! El nu s-a îndoit și iată i-a dat Dumnezeu lungime de zile și a văzut Canaanul, eliberarea Țării din pustiul descompunerii și al dezumanizării în care o aruncase regimul de dictatură comunistă atee. A murit împăcat.

Și n-a murit, căci noi credem în înviere. Ortodocșii francezi — poate și alții, dar eu de la ei am auzit expresia: *s-a născut în cer! Il est né dans le ciel!*

Acum bătrînul nostru frate Vasile, bătrînul păstor și învățător al plaiurilor bihorene, a întinerit, a redevenit prunc ceresc. Aseară cînd

(Continuare în pag. a 6-a)

Dr. ANTONIE PLAMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului,
Crișanei și Maramureșului

* Cuvînt rostit la înmormîntarea P.S. episcop Vasile Coman al Oradiei la 14 iulie 1992 în „Biserica cu lună", catedrala orașului.

P.S. Dr. VASILE COMAN–

Păstorul și Părintele duhovnicesc al Episcopiei Oradiei, s-a mutat la Domnul

Vineri, 10 iulie 1992, la orele 15, P.S. Sa Dr. Vasile Coman, Episcopul Oradiei, a trecut la cele veșnice. S-a încheiat astfel o rodnică și binecuvîntată perioadă de 22 de ani de arhipăstorie.

Cînd, la acel sfîrșit de decembrie 1970, s-a făcut vestirea alegerii sale, ca episcop, convingerea împărtășită unanim era că s-a găsit într-adevăr omul rînduit de Dumnezeu spre a lua asupra sa sarcina deloc ușoară a conducerii destinelor Bisericii noastre din partea de nord-vest a României.

Era pregătit din toate punctele de vedere să-și facă slujba sa deplin.

Nu era nici prea tînăr ca să-i lipsească experiența și înțelepciunea, dar nici prea în vîrstă ca să-i lipsească elanul și puterea.

Chivernisise și pînă atunci pilduitor treburile bisericești într-un protopopiat mare cît o eparhie, cum a fost cel al Brașovului de unde venea. La Oradea n-a mai avut ca atare nevoie de o perioadă de acomodare. A început chiar de a doua zi după instalare munca pastoral-misionară și administrativ-gospodărească, sporind cu ora, cu ziua, cu săptămîna, cu luna și anul zestrea de înfăptuiri pe toate planurile vieții bisericești, al cărei volum și mai ales valoare așează numele Prea Sfințitului Episcop Vasile, *fără ca nimeni să poată contesta lucrul acesta*, alături de al celor doi mari înaintași în scaun: Episcopii Roman Ciorogariu și Nicolae Popovici.

Încercînd să sintetizăm acum, la încheierea misiunii la Oradea, principalele trăsături ale chipului său de arhipăstor, putem afirma cu certitudine că P.S. Episcop Vasile a fost *„ierarhul misionar cel mai ostenitor"*, cum l-a caracterizat P.S. arhiereu Ioan Crișanul, întreprinzînd vizitații canonice la toate parohiile din Eparhie, la unele chiar de mai multe ori, prilej cu care a rostit predici și cuvîntări — adevărată hrană de suflet pentru credincioși;

S-a remarcat și ca un *intelectual și teolog de prestigiu*, publicînd scrieri de o reală valoare, care au îmbogățit patrimoniul spiritual al Bisericii noastre (Se cuvin a fi menționate volumele: „Hristos în familie", „Religie și caracter", „Cuvîntări liturgice", „Slujind lui Dumnezeu, slujim oamenilor", „Cuvinte pentru suflet").

S-a dovedit în egală măsură și *un bun gospodar și înțelept diriguitor al treburilor bisericești*. În vremea arhipăstoririi sale s-au construit în eparhie 35 de biserici noi, au fost pictate 250 de biserici, au fost construite 150 de case parohiale, 5 sedii protopopești, un cămin preoțesc și s-a amenajat un muzeu, în sediul Episcopiei. P.S. Episcop Vasile a hirotonit peste 500 de preoți, ceea ce ne îndreptățește să spunem că aproape toată actuala generație de preoți din Episcopia Oradiei, a primit harul slujirii la sfîntul altar prin punerea mîinilor Prea Sfințitului Episcop Dr. Vasile Coman.

S-a impus și ca *un ecumenist* prețuit pentru contribuția sa la cultivarea unor bune relații pe plan interconfesional, atît în țară cît și peste hotare. De numele P.S. Sale se leagă, în bună măsură, progresul dialogului Bisericii Ortodoxe Române cu Biserica Evanghelică din Germania (E.K.D.). Ani în șir a fost conducătorul delegației Bisericii noastre la acest dialog.

S-a dovedit *părinte iubitor și cu atentă purtare de grijă* și față de frații noștri români din Ungaria, pe care i-a cercetat de nenumărate ori și a căutat soluții pentru problemele lor religioase.

În ciuda restricției și dificultăților care s-au interpus între intelectualitate și Biserică, în vechiul regim, P.S. Episcop Vasile a știut să fie și *un ales și respectat mentor și sprijinitor al intelectualității bihorene*. Mulți oameni de cultură și artă au poposit la reședința P.S. Sale, pe mulți i-a ajutat să-și publice din scrierile lor în Editura Episcopiei Oradea.

Prezentînd, fie și în această extrem de restrînsă sinteză, meritele și unele din roadele lucrării pastoral-misionare ale episcopului de pioasă memorie Dr. Vasile Coman, ne putem da seama de greaua pierdere pe care o suferă Biserica noastră în ansamblul ei, prin trecerea în veșnicie a P.S. Sale.

*

Slujba prohodirii rămășițelor pămîntești ale P.S. Episcop Vasile Coman a avut loc marți, 14 iulie începînd cu ora 12, în catedrala episcopală (Biserica cu lună) din Oradea, după oficierea Sfintei Liturghii de către P.S. Episcop Timotei al Aradului, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi.

În fruntea soborului de ierarhi care au slujit s-a aflat Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist. Alături de Prea Fericirea Sa au fost prezenți: Î.P.S. Antonie, mitropolitul Ardealului, P.S. Episcop Calinic al Argeșului, P.S. Timotei al Aradului, P.S. Justinian al Maramureșului și Sătmarului, P.S. Irineu Bistriteanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Clujului, P.S. Emilian, arhiereu-vicar al Episcopiei Aradului, P.S. Ioan Mihălțan Crișanul, arhiereu-vicar al Episcopiei Oradea.

Din partea celorlalte culte au luat parte: P.S. Vasile Hosu al Episcopiei Greco-catolice Oradea, P.S. Sa Ioszef Templi, episcop al Episcopiei Romano-catolice Oradea, Dl. Tökes Laszlo, episcop al Episcopiei Reformate Oradea.

Personalitatea adormitului în Domnul Episcop Dr. Vasile Coman a fost omagiată de mai mulți cuvîntători.

P.S. arhiereu-vicar Ioan Crișanul a adus omagiul protopopilor, preoților și credincioșilor din Eparhie, prezentînd și principalele date ale vieții și activității P.S. Vasile. Referindu-se la relațiile P.S. Vasile cu fiii săi duhovnicești, P.S. Sa a arătat că: „P.S. Vasile a fost ierarhul însuflețit de multă iubire pentru fiii săi sufletești și pentru fiii familiei sale. Desigur că cine iubește mult, suferă mult, după cuvîntul Sfintei Scripturi. Asemenea suflet iubitor, cum a fost și P.S. Episcop Vasile, n-a fost lipsit de grele încercări și dureri, dar le-a biruit pe toate datorită credinței sale curate și tari".

Î.P.S. Antonie a dat „bună mărturie" înaintea lui Dumnezeu și oamenilor despre cel care a fost vrednicul de pomenire Episcopul Vasile Coman (cuvîntarea se publică în prezentul număr al „T.R.").

Dl. prof. Dr. Gheorghe Vlăduțescu, secretar de stat pentru culte, a arătat, între altele, că P.S. Vasile va rămîne în conștiința păstoriților săi pentru că s-a gîndit la ei și s-a implicat ființial în slujirea lor. Slujindu-l pe Dumnezeu, i-a slujit pe oameni, așa cum spune chiar o sintagmă des folosită pe P.S. Episcop Vasile.

P.C. Arhim. Iorest Grebenea, starețul mănăstirii Izbuc din Eparhia Oradiei, a mulțumit în numele fraților din acea mănăstire, care „în vremea arhipăstoririi P.S. Vasile a căpătat chip nou". A adus un pios omagiu și din partea călugărilor și călugărițelor din toate mănăstirile românești, unde P.S. Vasile a fost prezent prin cărțile sale de zidire sufletească pe care le-a scris.

Dl. Vasile Blaga, prefectul județului Bihor a vorbit în numele Prefecturii județului Bihor, a Consiliului județean, ca și a celorlalte județe componente ale Eparhiei Oradea: Satu Mare și Sălaj.

Domnia Sa a arătat între altele: „Cel pe care îl conducem azi spre celălalt tărîm s-a aflat la cîrma Eparhiei Oradea în vremuri grele, cînd hrana spirituală — „pîinea pentru suflet" — nu era ușor de administrat, trebuind învinse o seamă de piedici de ordin ideologic. Înțelepciunea care l-a caracterizat cu prisosință, credința nestrămutată în Dumnezeu și dragostea față de oameni au făcut din Prea Sfințitul Vasile un cîrmaci destoinic, harnic, cu realizări de excepție și deosebit de iubit de clerul și credincioșii pe care i-a păstorit...

Prea Sfințitul Episcop Vasile rămîne în istorie ca o ilustră personalitate a meleagurilor noastre, un mare ierarh și patriot român, om de aleasă cultură și învățător al neamului românesc".

În numele ostenitorilor de la Centrul eparhial a vorbit P.C. pr. Augustin Lucian, vicar administrativ. P.C. Sa a transmis, între altele, un mișcător mesaj, adresat de P.S. Vasile, de pe patul de suferință, preoților și credincioșilor pe care i-a păstorit.

Redăm textual acest mesaj: „Îi rog pe toți, preoți și credincioși, să mă ierte dacă le-am greșit. La rîndul meu, îi iert și eu pe cei care eventual mi-au greșit. Bunul Dumnezeu să ne ierte pe toți. Am căutat cît a fost cu putință să-mi fac datoria".

Este de prisos să subliniem valoarea creștinească a acestui mesaj al dragostei și iertării.

P.S. Vasile Hosu al Episcopiei Greco-catolice Oradea a prezentat condoleanțele credincioșilor și preoților din Eparhia P.S. Sale, „pentru pierderea acestui suflet ales al Bisericii Ortodoxe surori, care timp de 22 de ani a păstorit cu mintea sa luminată, cu dragostea sa de adevărat păstor această eparhie grea din punct de vedere tactic".

În semn de duioasă participare la doliul Episcopiei Ortodoxe Oradea, P.S. Vasile Hosu a citit la căpătîiul P.S. Vasile Coman rugăciunea de dezlegare, aceeași pe care o întîlnim și în molitfelnicul ortodox.

Dl. ing. Petru Filip, primarul municipiului Oradea, caracterizîndu-l pe P.S. Episcop Vasile Coman a spus: „Nu vom uita niciodată chipul său blînd, deschis, cu care ne întîmpina, povețele și sfătoșenia ce a manifestat-o față de noi... Pentru Oradea a fost totdeauna un factor de echilibru. Și în ultima perioadă cînd era bolnav, aveam credința că există cineva care poate aplana, cu blîndețe, cu voce caldă și lină, orice discuție mai aprinsă sau orice dispută... Contibuția sa la păstrarea românismului și a Ortodoxiei, la această margine de țară a fost deosebită. A fost nu numai un păstor bisericesc, ci și un vrednic slujitor al neamului românesc... Un gînd care i-a stat la inimă a fost acela al zidirii unei catedrale ortodoxe în Oradea. Cînd i-am adus la cunoștință că se va putea purcede la realizarea acestui vis, cu emoție în glas a spus că pleacă liniștit deoarece în sfîrșit, ceea ce au dorit și înaintașii săi în scaun, „se va putea înfăptui".

P.S. Episcop Ioszef Templi al Episcopiei Romano-catolice Oradea, vorbind la căpătîiul P.S. Episcop Vasile a spus: „Ca frate în preoție, în preoția Domnului, în episcopat ne alăturăm în rugăciune, împreună cu întreaga comunitate romano-catolică din Oradea la doliul Episcopiei Ortodoxe Române. Ne amintim cu acest prilej de un gest de ecumenism al fratelui nostru episcopul Vasile, manifestat prin ridicarea unei bisericuțe la Urziceni Pădure, prot. Carei, cu vreo douăzeci de ani în urmă, spre a servi ambelor Biserici". Încheind, P.S. Sa a spus: „Prea Sfințite Episcop Vasile, ajungînd acum în apropierea luminii celei cerești, rugați-vă Domnului pentru noi toți".

Dl. prof. Dr. Teodor Maghiar, rectorul Universității Oradea, a arătat că, aflîndu-se în preajma Prea Sfinției Sale, l-a auzit mereu spunînd, în legătură cu activitatea sa arhipăstorească: „Oare am făcut destul?", „Oare am făcut bine?", „Oare credincioșii au fost mulțumiți?" „Niciodată — a continuat vorbitorul — P.S. Vasile nu s-a gîndit la persoana sa, la oboseala de care nu se ferea. Aceste gînduri și întrebări ce stăruiau în mintea sa sînt o mărturie a dăruirii totale pentru slujirea arhierească, pe care a cinstit-o cu toată puterea cugetului și simțirii".

Pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan, decanul facultății de Teologie din Oradea, a rostit cuvinte de aleasă recunoștință în numele tuturor instituțiilor de învățămînt teologic din țară ca și al redacției „Telegrafului Român", al cărui statornic și valoros colaborator a fost Prea Sfințitul Episcop Vasile.

Omagiul preoțimii și al credincioșilor de pe plaiurile brașovene, de unde a plecat P.S. Vasile spre o mai înaltă slujire la Oradea, a fost exprimat de P.C. Zenovie Moșoiu, protopopul de azi al Brașovului.

Dl. prof. Vasile Oltean a vorbit în calitate de director al muzeului primei școli românești de pe lîngă biserica Sf. Nicolae din Șcheii Brașovului, la a cărui înființare P.S. Episcop Vasile și-a adus un aport substanțial. Dar a vorbit și în calitate de nepot de soră al adormitului în Domnul episcop al Oradiei, dînd expresie durerii profunde pe care o încearcă familia la pierderea părintelui iubit. Recurgînd la o frumoasă figură de stil, vorbitorul l-a asemănat pe P.S. Episcop Vasile cu un pom ce a răsărit în satul Deal de lîngă Sebeș, și-a rotunjit apoi coroana și a înflorit la Brașov, iar roadele le-a dat la Oradea. Și-a exprimat apoi convingerea că bihorenii vor ști să-i cinstească memoria.

Pornind de la textul scripturistic: „Un asemenea arhiereu ni se cuvenea nouă", părintele Ioan Negroiu din Timișoara, fost consilier economic, pînă la pensionare la Episcopia Oradea, i-a adus Prea Sfințitului Episcop un ultim și îndatoritor omagiu spunînd printre altele: „Prea Sfințitul Vasile L-a iubit pe Dumnezeu, a iubit Biserica Sa cea sfîntă, și-a iubit neamul din care a răsărit și ne-a iubit și pe noi, preoții și credincioșii pe care i-a păstorit. De aceea, pe bună dreptate i se potrivesc cuvintele Mîntuitorului Hristos, cu care i se adresează astăzi: „Bine, slujitorule bun și credincios. Peste puține ai fost pus, peste multe te voi pune. Intră întru bucuria Domnului Tău".

Părintele Aurel Pușcaș, protopopul Oradiei a dat expresie durerii care a îndoliat sufletele preoțimii și ale credincioșilor prin pierderea întîistătătorului eparhiei. Vorbitorul a arătat că Prea Sfințitul Episcop Vasile „ a fost vestitor al lui Iisus Hristos și ne-a călăuzit pe toți cu înțelepciune pe calea cea dreaptă... A fost păstorul care s-a aflat mereu în mijlocul păstoriților săi, împărtășindu-le bucuriile și necazurile, călăuzindu-i pe calea care duce la mîntuirea lor, la binele lor sufletesc și trupesc".

După ce s-a încheiat lungul șir al vorbitorilor, a luat cuvîntul Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist. Punînd înaintea ochilor sufletești ai preoților și credincioșilor chipul luminos și plin de bunătate al Prea Sfințitului Episcop Vasile Coman, Prea Fericirea Sa i-a îndemnat, precum odinioară Apostolul Pavel, să ia aminte la felul în care a viețuit și a slujit lui Dumnezeu și oamenilor arhipăstorul lor. „Aș vrea — a precizat Prea Fericirea Sa — să insist asupra pildei pastorale pe care ne-a lăsat-o nouă tuturor fratele și părintele nostru episcop Vasile. A fost un om plin de curaj, care nu s-a lăsat descumpănit de lovituri și greutăți. El a găsit în sine multe resurse sufletești, încît chiar în anii grei ai dictaturii a reușit, așa cum ați auzit că s-a spus, să construiască și să renoveze biserici, și să le înfrumusețeze pe atîtea dintre ele cu picturi. A tipărit cărți voluminoase și a rostit predici, prin care i-a zidit duhovnicește pe credincioși... În anii de întuneric ai ateismului comunist, Prea Sfințitul Episcop Vasile a fost purtătorul luminei mîntuitoare a lui Hristos în această parte binecuvîntată de țară... Ca membru al Sfîntului Sinod, Prea Sfințitul Episcop Vasile și-a adus contribuția sa de excepție ca soluționarea problemelor majore ale vieții noastre bisericești".

Referindu-se la faptul că Prea Sfințitul Vasile i-a fost cunoscut și apropiat de foarte multă vreme, Prea Fericirea Sa a spus în continuare: „Personal, l-am prețuit mult pe adormitul în Domnul. L-am cunoscut ca preot și m-am implicat în devenirea sa. L-am chemat la un moment dat să-mi fie colaborator la Arad ca arhiereu-vicar, dar Dumnezeu a rînduit să slujească aici, la Oradea. Știam atunci, cînd a fost ales episcop, că își va îndeplini bine slujirea sa arhierească. Dăm slavă lui Dumnezeu că speranțele noastre s-au dovedit întemeiate".

Prea Fericirea Sa a apreciat mult faptul că la căpătîiul Prea Sfințitului Vasile au privegheat, alături de ierarhii ortodocși și slujitori ai celorlalte Biserici din Oradea. „Să ne adunăm și pe mai departe, cu curaj și cu credință în Dumnezeu — a îndemnat Prea Fericirea Sa — pentru că este spre binele tuturor să procedăm așa. Cu cît vom întîrzia să ne vedem unii pe alții, cu atît prăpastia dintre noi se va adînci, ori acest lucru nu poate fi plăcut Domnului... Să ne lăsăm pătrunși de credința că fiecare purtăm chipul lui Dumnezeu și că sîntem chemați să trăim ca frați, slujind unitatea creștină și unitatea poporului român".

Adresîndu-se în mod special slujitorilor altarelor din eparhia Oradiei văduvită de arhipăstorul ei, Prea Fericirea Sa i-a îndemnat să nu se descumpănească ci să caute a păstra și cultiva duhul dragostei și al unității, adunîndu-i pe credincioși în jurul sfintelor altare, aducînd lumină, pace și înțelegere, acolo unde aceste daruri lipsesc, pentru că, a adăugat Prea Fericirea Sa, „Biserica noastră are în tezaurul ei leacul acesta făcător de minuni al apropierii, înțelegerii și iubirii. Dumnezeu este iubire și cei ce cred în El și Îl cinstesc sînt datori să trăiască în iubire".

Sicriul cu corpul neînsuflețit al Prea Sfințitului Vasile a fost purtat apoi pe umeri de preoți în jurul catedralei episcopale, în fața căreia se afla în reculegere o adevărată mare de credincioși. Cortegiul s-a întors apoi din nou în biserică, unde în nișa din partea stîngă, opusă celei în care se odihnește episcopul Roman Ciorogariu, a fost așezat, pînă la învierea de obște, sicriul cu rămășițele pămîntești ale Prea Sfințitului Episcop Vasile.

Credincioșii care n-au încăput în biserică spre a asista la slujbă, s-au perindat prin fața locului de odihnă al părintelui lor duhovnicesc, pînă tîrziu în faptul serii.

Într-un fericită adormire, veșnică odihnă dă Doamne, adormitului robului Tău, Episcopul Vasile, părintele nostru și-i fă lui veșnică pomenire!

Pr. prof. Dumitru Abrudan

Simpozionul „FILOTHEEA"

Sub semnul iubirii de Dumnezeu, tinerii din filiala Pitești a Ligii Tineretului Ortodox au organizat o manifestare, al cărei generic a venit într-o simbolică și sugestivă coincidență, pînă la identificare, cu numele muceniței sfinte de la Argeș: FILOTHEEA. Meleagurile Basarabilor, „descălecători de țară, dătători de legi și datini", au găzduit, de la Argeș mai în jos, prima manifestare publică a acestor tineri, dornici să se adape la izvoarele străbune ale Ortodoxiei.

În Casa de cultură a sindicatelor din Pitești, joi, 21 mai a.c., de ziua Sf. Împărați Constantin și Elena, mii de credincioși s-au împărtășit din mesajul transmis cu căldură de tinerii creștini pitești.

Au evoluat, pe rînd, trei coruri de tineret. Primul dintre ele, format din băieți și fete, membri ai Ligii, ca și din elevii Seminarului Teologic și studentele Institutului Teologic din Pitești, a interpretat cîteva piese muzicale religioase. Au urmat corul elevilor Școlii generale nr. 3 și corul Școlii de muzică din oraș. Piesele muzicale au alternat cu momentele poetice, interpretate de tineri ai Ligii.

După încheierea programului artistic, părintele profesor Constantin Galeriu, care și-a serbat onomastica în chip rodnic, răspunzînd chemării tinerilor, a ținut o ziditoare conferință pe tema: „Cruce și Înviere". A scos în evidență chemarea noastră, a tuturor, de a contribui, prin jertfă, la creația din nou a noastră și a lumii, operă realizată de Mîntuitorul Hristos prin Patima și Învierea Sa.

La sfîrșit, Prea Sfințitul Părinte Calinic, Episcopul Argeșului, a mulțumit părintelui profesor Constantin Galeriu pentru participare, precum și întregii asistențe, pentru interesul și răbdarea cu care a urmărit întreaga manifestare.

Acești tineri entuziaști au înțeles că „Ortodoxia este o șansă pentru tineret și tineretul este o șansă pentru Ortodoxie"!

Ion Ionașcu
student teolog

Dăm buna mărturie lui Dumnezeu

(Continuare din pag. a 5-a)

a Priveghere vorbea Prea Fericitul și își pornea cuvîntul de la momentul apusului soarelui care tocmai atunci scăpăta la capătul orizontului, mi-au venit în gînd cuvintele marelui Eminescu: *„Și dacă soarele apune, el și răsare undeva"*. Prea Sfințitul care apune acum, *el și răsare undeva"*. Dumnezeu să-l primească în Împărăția Sa și să-l odihnească cu drepții. De multe ori zicem că viața e osteneală și povară și moartea e eliberatoare. Noi românii credeam așa și pe vremea cînd eram încă ascunși în strămoșii daci, credincioși în nemurire. Această credință și asumarea vieții ca osteneală nu ne-a demobilizat însă niciodată. Dimpotrivă, socotind a fi fost trimiși aici cu rost, ca prin osteneală să eliberăm cît mai mult bine pe seama aproapelui, ne-am luptat și ne luptăm pentru înmulțirea virtuții, a binelui, a frățietății și a tuturor mijloacelor care le promovează. Așa s-a luptat pînă în ceasul din urmă și P. S. episcop Vasile.

Și de va fi greșit el ceva, să ne rugăm Domnului să nu-i pună la socoteală greșelile ci, mai degrabă, în balanța socotelilor finale să-i strîngă laolaltă faptele cele bune cu care rămîne și în amintirea noastră. Fie ca și amintirea noastră să se adaoge pe talerul judecății, căci iată, dăm bună mărturie lui Dumnezeu, despre el, acum la plecarea lui.

Pe mama mea, Elisabeta, Dumnezeu s-o ierte, că a trecut la Domnul la aceeași vîrstă ca și a răposatului, o auzeam cînd eram copil, spunînd în casă la un moment dat despre cîte un om fie foarte bolnav, fie ajuns la adînci bătrînețe: *„L-a iertat Dumnezeu"*. Încetul cu încetul, crescînd, am înțeles metafora plină de sens creștin în teologia și gîndirea țărănească: *„L-a iertat Dumnezeu"* însemna că *„a murit"*, moartea fiind socotită împăcarea ultimă cu Dumnezeu, însemnînd bunătatea lui Dumnezeu care ne ia cînd ne iartă, după ce ne-am făcut canonul pămîntesc, după ce ne-am împlinit corect și creator destinul, și ne-am netezit drumul spre un Dincolo al liniștii și al fericirii, cum zice și cîntarea bisericească de la înmormîntare: *„Fericit ești astăzi sufletе"!*

Dar moartea ... e moarte. E despărțire. Definitivă. Și o mare durere pentru cei care rămîn, pentru familie, pentru păstoriți.

Adresez un cuvînt de mîngîiere din partea Mitropoliei Ardealului, Crișanei și Maramureșului celor ce rămîn înlăcrimați, și-i asigur că noi toți încercăm aceeași durere la această despărțire. Fie însă ca amintirea vieții lui exemplare, a faptelor lui mari, a staturii lui duhovnicești, pastorale, culturale și gospodărești, să rămînă în urma sa ca o mîngîiere și ca un exemplu. A fost unul dintre cei mai buni dintre noi.

Și să-l rugăm pe Dumnezeu să-i dea odihnă și iertare, și pomenirea lui — căci de astăzi trece în istorie ca mare ierarh al Eparhiei Oradiei — pomenirea lui să fie din neam în neam. Amin.

Serbările „Asociațiunii" au renăscut în Muzeul Civilizației Populare ASTRA

(DUMBRAVA SIBIULUI, 18—19 iulie a.c.)

Dacă cititorii „Telegrafului Român" au fost încunoștințați că la Sibiu a renăscut Muzeul Astra și că în această nouă existență — ca Muzeu al Civilizației Populare Astra — urmează să organizeze manifestări comemorative ASTRA, credem că e de datoria noastră ca, „post factum", să informăm cititorii noștri ce au însemnat ele pentru viața orașului nostru și a românilor în general.

Începem prin a menționa că oamenii pe care i-am dorit alături de noi nu au fost în suficientă măsură prezenți, cum s-ar fi cuvenit să fie în niște zile dăruite de Dumnezeu cu soare și lumină dătătoare de bucurie și încredere întîi, ori cu ploaie mănoasă — semn al abundenței, urmată de seninul mirific al zilelor de vară, apoi.

Am început cu această constatare mai puțin plăcută pentru ca s-o putem depăși cu inima deschisă și să ne oprim asupra faptelor frumoase și pline de sens pe care le-am săvîrșit sau le-am trăit în aceste zile (18—19 iulie a.c.).

Dacă participanții n-au fost „mulți", au fost „destui", mai ales pentru că au fost oameni devotați etnologiei, ASTREI, istoriei românilor ardeleni. Profesori universitari, directori de muzee, cercetători, redactori de publicații cultural-științifice, muzeografi din toate zonele țării (21 județe), astriști reprezentanți ai despărțămintelor ardelene (Brașov, Năsăud, Dej, Tg. Lăpuș, Deva) în frunte cu președintele Astrei Pr. prof. D. Abrudan, conf. univ. D. Acu și nu în ultimul rînd exemplarul P. C. Părinte Zosim Oancea de la Sibiel, astrist și muzeograf deopotrivă.

Chiar și numai datorită acestei prezențe, remarcabilă și reprezentativă, nu e de mirare că acțiunea a fost apreciată de participanți ca o deosebită reușită.

Și cum putea să nu fie așa cînd o sală generoasă a găzduit o expoziție pe drept cuvînt considerată un „Eveniment". Caracterul său deosebit decurge întîi de acolo că, după aproape o jumătate de secol, în ea figurează la loc de cinste, adică acela pe care-l merită, personalități „furate" memoriei colective laice, dacă nu interzise, niciodată expuse: neegalatul Mitropolit Andrei Șaguna și merituosul patriot Episcopul Vasile Moga sau politicianul Alexandru Vaida Voievod (ca donator). Lor li se adaugă numeroși protopopi, preoți și preotese, învățători și „învățătorese" care și-au legat numele de activitățile ASTREI măcar prin lucrurile pe care le-au trimis la expozițiile acesteia (1862, 1881, 1905), prin strădania ca ele să fie numeroase, frumoase și edificatoare pentru geniul creator al poporului român.

Și cum să nu fie consierată această expoziție deosebită cînd în ea sînt expuse peste 500 piese care provin, în marea majoritate, din colecțiile vechiului Muzeu Astra, multe de la Expoziția inaugurală a Palatului Muzeal din 1905: „Junii Brașovului" în costume populare și călări, păpuși în minunate costume naționale, excepționalul album al Minervei Cosma cu modele de cusături, imagini de sate și case în 1905 deja „vechi", acum cu siguranță dispărute, machete de stîni, instalații, construcții diverse și multe; multe alte exponate.

Și cum să nu fie „Serbările" o reușită, cînd peste 50 entuziaști — dar și cunoscători — au poposit, în blînde ceasuri de după-amiază, în frumoasa biserică a *Sibielului*, care a reușit să-și recupereze de sub straturi de var (și neștiință a adevăratei valori) o impresionantă pictură murală, și să-și păstreze — ctitor și slujitor — un preot cum este Zosim Oancea, bogatul în experiență, cunoaștere și dragoste. Firește, unul din punctele principale ale vizitei în Mărginime a fost „Muzeul icoanelor pe sticlă" de aici. Pentru unii a fost prilej de revedere, pentru alții receptare a stării de „creștere" (căci dintr-un lăcaș modest, muzeul a devenit o mare expoziție instalată într-un spațiu construit special cu multă trudă), pentru alții dovadă palpabilă că, iată, se poate edifica prin stăruință, dăruire, înțelepciune și știință, se poate edifica deci, orice e plăcut lui Dumnezeu și în folosul oamenilor. Parcă umbra savantului Andrei Oțetea, fiu al satului care-și doarme somnul de veci lîngă ușa bisericii, veghează, cu statornicia pietrii devenită monument, la respectul pentru ISTORIA românilor ardeleni!

Puținele cuvinte pe care le dedicăm acestor manifestări comemorative trebuie încheiate cu prezentarea momentului cel mai bogat în sensuri al celei de a doua zi: *slujba religioasă de pomenire* din Biserica de lemn din Bezded (din sec. al XVIII-lea) care întregește în cel mai fericit chip patrimoniul monumental și spiritual al muzeului. Beneficiind și de prezența părintelui prof. Dumitru Abrudan, a preotului I. Sîrbu și diaconului Roman, bisericuța a devenit neîncăpătoare pentru participanții „chemați" spre astfel de manifestări. Dar, la un moment dat, tuturor ni s-a părut că ea crește, își înalță bolta și-și lărgește zidurile, devine tot mai încăpătoare pentru a putea cuprinde în sine pe toți cei invocați, vii și morți, ce au lucrat și lucrează, pentru binele românilor: ctitori ai Astrei, membri fondatori, membri onorari, membri pur și simplu, trecuți în lumea de dincolo sau aici de față.

În aceste împrejurări, credem că nu va fi considerată lipsă de modestie citarea cuvintelor cu care președintele Astrei a caracterizat muzeul și starea instituțiilor Asociației Astra, dincolo de realități și vizînd deziderateле: „Aducem modestul omagiu al Maicii Asta, care s-a bucurat că a fost primită în casa fiului ajuns, înstărit și de vază și să rînduiască Dumnezeu ca ASTRA să se poată bucura de realizările fiilor săi: ale Bibliotecii Astra și ale altor instituții care merită să fie reînviate, căci Maica rămîne nemuritoare. Este slăvit Domnul căci l-a născut o Maică — Sfînta Fecioară Maria. Va trăi Muzeul pentru că l-a născut o Maică — și acea Maică este ASTRA".

Așa să ne ajute Dumnezeu!

Ana Grama

CHIPURI DIN PRIDVORUL AMINTIRILOR MELE
— GALA GALACTION —

Abundă amintirile! Ca la Eminescu; „Ne-or troieni cu drag aducerile aminte!" Prin zăpezile amintirilor de atunci, de la Chișinău — cînd înota prin troiene cu ciubotele tolstoiene și prin mîngîierile amintirilor de acum — cînd ne apare ca o flacără într-o sutană! Viața lui — cu nebănuitele și sfintele lui arderi —, a fost o trăire pînă la epuizare, — ca o ardere de tot! ... Atunci îi sărutam mîna și dînsul ne săruta pe frunte, — la „inteligență", — cum îi plăcea să spună, într-un joc de spirit. Azi îi sărutăm amintirea ce arde doar în gînd! ... Abundă amintirile! Și în perspectiva distanței le socotim, le judecăm, le numărăm pe toate și nu știm la care să ne oprim mai întîi, pentru că toate ne sînt, deopotrivă, de scumpe. Era cel mai iubit dintre profesorii noștri, pentru că s-a ținut mai aproape de noi și s-a cheltuit pe de-antregul, ca să ne dea temeiuri nestrămutate în formarea noastră pentru Sfînta Preoție.

Pînă la lucrarea recentă a preotului Gheorghe Cunescu: „GALA GALACTION" apărută în editura Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos, — credeam că știu tot ce a scris și tot ce s-a scris despre opera și personalitatea Părintelui Galaction. Această lucrare a depășit pe toți care au scris și mi-a întregit cu mult cunoștințele și o socotesc ca o binefacere.

Am scris și eu un articol, cînd a fost ales academician, — în revista „Îngerul" a clerului din Eparhia Buzăului, prin anul 1947: *„Părintele Gala Galaction la Academie"* și am vorbit elevilor de la Seminarul Teologic din Buzău, invitat de Părintele Director Dumitru Luca și Părintele Arhimandrit Ghenadie Nițoiu — profesor de limba română — amîndoi colegi de facultate. Dar, ce este mai mult, că părintele Gala Galaction a fost și oaspetele casei noastre de cîteva ori și după ce ne-am despărțit de Facultate. Atunci a participat și la Sfînta Liturghie, oficiată la Biserica Banu din Buzău și ne-a onorat și cu o predică, atît de mișcătoare și convingătoare, — încît mi se părea că ne aflăm în fața lui Moise pe muntele Sinai.

Dacă scriitorul Gala Galaction ne-a dat o literatură sănătoasă și cu Dumnezeu și a servit moralul și socialul prin literatură —, le las acestea în seama istoricilor și criticilor literari — și eu mă voi mărgini la o latură mai puțin cunoscută, — sau cunoscută numai de cei care au trecut prin forja lui modelatoare: *„Marele nostru Duhovnic"*.

Era prin anul 1932, cînd Părintele Gala Galaction dădea autografe la librăria „Cartea Românească" din Chișinău pe romanul *„Papucii lui Mahmud"*, proaspăt apărut. Și prin această activitate, sporea prestigiul Facultății noastre; iar noi eram mîndri de gloria dînsului. În acea vreme ne-a făcut și nouă o surpriză tot cu un autograf — scris cu o caligrafie feminină, — însă pus pe un anunț-invitație, la Afișierul Facultății: „Cine vrea să poftească în sala anului IV, la „Confesiuni libere", marți și sîmbătă între orele 17—19. Pr. prof. Gala Galaction".

Citez din memorie și mă voi strădui să fiu cît mai fidel exprimării sale, gîndind că aceste binecuvîntate întîlniri pot rămîne și în înțelepciunea sfătuitoare, pentru tinerii noștri teologi:

„Dragii mei, mi-am luat asupra mea acest canon, — peste orele de curs, — ca să nu mai treceți voi, pe unde am trecut eu și să nu mai faceți și voi o experiență tristă, — în plus! ... Părinții mei au fost boiernași, căutînd să facă din mine un doctor, un inginer, un avocat sau un profesor, — numai preot, — nu! Dumnezeu a rînduit altfel! Slăvit să fie Domnul, pentru toate lucrările Sale! ... Eu am fost acel „dandy" al Bucureștilor, cu cele mai noi cravate pe care le-a cunoscut vreodată Cheiul Dîmboviței! Sînteți tineri! A fi tînăr nu este un păcat. Iar noi preoții și profesorii voștri nu sîntem puși să vă îmbătrînim pe voi mai înainte de vreme! ... Aveți deschise înaintea voastră restaurantele, teatrele, cinematografele. Exact cum scrie Sfîntul Apostol Pavel: „Toate îmi sînt slobode, dar nu toate îmi sînt de folos; toate îmi sînt slobode, dar eu nu voiesc să fiu biruit de ceva" (I Corinteni, 6, 12).

Și se potrivește de minune și cu unul din proverbele înțelepciunii populare: „Tinerețea e o comoară cu primejdii"! ... De aceea mă străduiesc și eu, ca să nu luați din viață decît numai ce este de folos! ... Veți fi preoți, veți fi călugări! Idealul educației rămîne deschis cît toate veacurile! Pentru noi, Iisus Hristos este Idealul Veșnic! Dar acest Ideal este în luptă permanent cu realitățile brutale ale acestei vieți! Fie că vrem, sau nu vrem; fie că ne place sau nu ne place, fie că ne convine sau nu ne convine, — el merge înainte, — așa cum s-a dovedit în cursa istoriei, de aproape două mii de ani, cu toate valurile de ură, cu toți munții de ură, care i-au stat împotrivă! ...

Dealtfel El, Iisus este singurul întemeietor de religie, Care Și-a profețit ura și după moarte! ... Dar scris este în Sfînta și dumnezeiasca Carte; „Noi însă, împreună lucrători cu Dumnezeu sîntem" (II Corint. 6, 1).

Dacă toate sînt făcute să crească în trup, omul e creat să crească, mai vîrtos, în suflet. Avem un suflet de mîntuit! Și pentru Hristos un suflet cîntărește mai mult decît lumea toată; „Că ce ar folosi omul de ar dobîndi lumea toată; iar sufletul și l-ar pierde? Sau ce va da omul în schimb pentru sufeltul său?" (Marcu, 8, 36—37). De aici, adevăratul preț al omului stă în sufletul său. Din suflet, omul scoate și pe cele bune și pe cele rele! Adevărul religios creștin poate fi trăit la orice vîrstă. Noi preoții și profesorii nu facem minuni. Numai Dumnezeu face minuni. Și cînd Dumnezeu apare — omul tace! ... *„A ridicat din pescari apostoli și din păgîni mucenici"!* Noi facem educație și credem în puterea educației creștine. Avem la îndemînă Biserica. Noi sîntem creștini ortodocși și noi sîntem Biserica celor șapte sfinte Taine. Bisericii I-a încredințat Mîntuitorul Hristos cele trei misiuni ale Sale: *de a învăța, de a conduce* și *de a sfinți* lumea pînă la sfîrșitul veacurilor. Prin Biserică Domnul Iisus Hristos a cucerit pămîntul, însă nu cu tunul; ci numai cu cuvîntul, — cu Cuvîntul lui Dumnezeu! ... Veți fi preoți, veți fi călugări! Pînă atunci, ea este Atelierul și Laboratorul vostru. Lucrați aici și individual și social. Din moment ce avem o instituție publică, ea este și socială. Preotul este sîrma și nu curentul. Duhul Sfînt este sufletul și curentul Bisericii. El ne insuflă putere de sus, ne luminează și ne înnoiește sufletul. El ne încinge cu putere de sus și ne ridică din tagma „căldiceilor apocaliptici" și ne înviază sufletul cel omorît cu păcatele! În cartea Apocalipsa stă scris ca pentru fiecare din noi: „Cunosc faptele tale și știu că ai nume, ca și cum ai trăi, dar ești mort" (cap. 3, 1). Și, dacă stăm și facem o mică socoteală, constatăm că trăim într-o lume moartă. Ne hrănim cu carnea animalului, după ce a fost omorît. Locuim în case construite din materiale moarte, perisabile. Preocupați numai de cele lumești uităm ce ne spune Iisus Hristos: „Tatăl vostru cel ceresc știe că aveți trebuință de toate acestea" necesare vieții (Matei 6, 32).

Trupul flămînzește și însetoșează; dar sufletul nu flămînzește și nu însetoșează? ... Trupul se spală și se primenește; dar sufletul nu are nevoie să se curățească? ... Dar, tot Mîntuitorul Hristos zice spre mîngîierea noastră; „Mă duc (în ceruri) să vă gătesc vouă locaș" (Ioan, 14, 2). Atîta vreme cît vom trăi după îndulgentele noastre pofte, vom trăi în robia întreitului păcat, de care ne vorbește Sfîntul Apostol și Evanghelist Ioan: „pofta trupului, pofta ochilor și trufia vieții nu sînt de la Tatăl, ci de la lumea aceasta" (I Ioan 2, 16), după cum confirmă și marele nostru poet național Eminescu: „urechea te minte și ochiul te înșală!" ... Sfîntul Apostol Pavel ne spune că: „Litera ucide; iar Duhul face viu" (II Corint. 3, 6). Iisus Hristos, Domnul și Stăpînul vieții noastre este Iubirea, Care a învins moartea prin Învierea Sa. Dar este și Iubirea care suferă pînă la sfîrșit, pentru necredința oamenilor, El Care a spus despre Sine; „Eu sînt Calea, Adevărul și Viața" (Ioan, XIV, 6), este ca un Soare, Care luminează, încălzește și fertilizează totul, fără să deranjeze nimic din ordinea naturală, însă le transfigurează, — fiindcă El S-a înomenit, ca pe om să-l îndumnezeiască, ne spune Sfîntul Atanasie cel Mare. Și atunci mai căuți altă cale, — ea este greșită; mai căuți alt adevăr, — este minciună; mai căuți altă viață, — nu este viață! El a mutat centrul vieții, în altă viață, — în Viața veșnică! ... Știm pe ce stăm, ai cui sîntem și cui slujim! Ne întemeiem pe temelia iubirii din Biserică, ne zidim pe iubire, prin Biserică și ne desăvîrșim pe iubire, tot prin Biserică: „Că de trăim, pentru Domnul trăim și de murim, pentru Domnul murim; și de aceea ori de trăim, ori de murim, ai Domnului sîntem" (Rom. 14, 8). În ceea ce mă privește, eu m-am declarat rob al lui Hristos, vasal al lui Hristos, ca să nu mă robească vrăjmașul din Eden, — vechiul șarpe, care se tîrăște, pe furiș, la strachina cu lapte. A trebuit ca să moară Fiul lui Dumnezeu, ca să ridice pe Adam cu tot neamul omenesc, din osînda veșnică; „Văzut-am pe Satana, ca un fulger, căzînd din cer" (Luca 10, 18). Și, în definitiv, ce are el de împărțit cu omul?! ... El știe starea de fericire, de unde a căzut și știe și tendința creștinului de a se ridica la starea de fericire cea dintîi și atunci prin *invidie*, caută să-i taie calea și se opune de-a curmezișul. Iată la ce fel de luptă sînteți chemați! Veți fi preoți, veți fi călugări! (poate vă mirați ,de ce fac eu mereu apel la călugărie — pentru că ea este armata de geniu a Bisericii). În fața acestui război: „Războiul nevăzut" despre care a scris și Sf. Nicodim Aghioritul, — Domnul nostru Iisus Hristos a ridicat Biserica — singura baricadă de apărare — și ne încredințează: „Că nici porțile iadului nu o vor birui" (Matei 16, 18). La luptă nu merg numai comandanții; ci împreună cu toată oastea. Problema se pune pe ascultare, sau neascultare; „Cel ce vă ascultă pe voi, pe Mine Mă ascultă și cel ce se leapădă de voi, de Mine se leapădă; iar cel ce se leapădă de Mine, se leapădă de Cel Care M-a trimis" (Luca 10, 16).

Deci să ne revărsăm cu toată energia și convingerea în Biserică! După cum a scris și Sf. Ciprian — Episcopul Cartaginei, cu aproape o mie șase sute ani în urmă: „În afara Bisericii, nu există mîntuire" (Ex. Eclesia nulla salus!).

Închei cu urarea Sfîntului Apostol Pavel: „Dar peste toate acestea luați dragostea, care este cingătoarea desăvîrșirii" (Coloseni 3, 14).

Preot Lăudatu Vasilescu

Formați-vă voința și caracterul moral

(Continuare din pag. a 4-a)

Exemplul Său de caracter a prins în sufletul Apostolilor și credincioșilor Săi, în Martirii și Sfinții care L-au urmat pînă la moarte.

Ca viitori preoți, trebuie să mergeți pe urmele Lui. Să vă formați voința morală ca să fiți oameni de caracter, după voia lui Dumnezeu și cu demnitate, în mijlocul credincioșilor din parohie.

Pr. Prof. Dr. Nicolae Neaga — nonagenar

În 26 iulie a.c., părintele prof. Dr. Nicolae Neaga a împlinit venerabila vîrstă de 90 de ani. Este vorba de o viață de om închinată slujirii la catedră și la sfîntul altar.

Eruditul dascăl continuă să se dedice scrisului, semnătura sa fiind frecvent întîlnită în paginile publicațiilor noastre teologice.

Ceea ce caracterizează personalitatea părintelui profesor Nicolae Neaga este devotamentul pentru studiul Sfintei Scripturi și în special al Vechiului Testament.

Este autor al mai multor cărți, ca și a sute de studii în care interpretează texte scripturistice sau tratează teme din acest atît de vast și bogat domeniu al spiritualității vechitestamentare.

S-a impus ca prioritară preocuparea P. C. Sale pentru evidențierea și explicarea textelor mesianice, fapt ilustrat prin publicarea unor extinse studii și lucrări precum: „Profeții mesianice în Vechiul Testament", Sibiu, 1929, 92 pag.; „Contribuții la lămurirea textelor mesianice din cartea Facerii", Sibiu, 1930, 31 pag.; „Profetul Daniel despre Hristos", Sibiu, 1933, 32 p.; „Hristos în Vechiul Testament. Însemnări pe marginea textelor mesianice", Sibiu, 1944, 149 pag.

În egală măsură, părintele prof. N. Neaga a elaborat articole și lucrări cu caracter introductiv, urmărind cu precădere evidențierea importanței și autorității deosebite a Sfintei Scripturi în Ortodoxie („Apostolatul Sfintei Scripturi în Biserica Ortodoxă", art. în „Mitropolia Ardealului", nr. 10—12/1980), cu precizarea locului cuvenit Vechiului Testament în spiritualitatea ortodoxă („Hristos și Vechiul Testament", în „Telegraful Român" nr. 18—19/1935; „Valoarea Vechiului Testament", în „Telegraful Român", nr. 11—14/1933; „Vechiul Testament în gîndirea românească", Sibiu, 1938, 19 pag.; „N-am venit să stric Legea". Considerații generale privitoare la însemnătatea Vechiului Testament", Sibiu, 274 pag.; „Vechiul Testament în Cartea de învățătură", art. în Studii Teologice", nr. 3—4/1961; „Ortodoxia și Vechiul Testament", în „Mitropolia Banatului", nr. 7—8/1962; „Valoarea spirituală a Vechiului Testament", în „Mitropolia Ardealului" nr. 9—10/1966; „Atitudinea Sf. Apostol Pavel față de Vechiul Testament", în „Mitropolia Ardealului" nr. 8—9/1967; „Vechiul Testament, factor de educație morală a credincioșilor", în „Telegraful Român", nr. 9—10/1968.

Și în domeniul exegetic, părintele prof. N. Neaga se numără între cei mai osîrduitori comentatori ai textului sacru. Este reținut că are în manuscris un comentar la întreg Vechiul Testament, care acoperă mai multe sute de pagini. Dintre comentariile tipărite amintim: „Facerea — scurte note explicative", Sibiu, 1945, 255 pag.; „Cîntarea Cîntărilor", Sibiu, 1931, 44 pag.; „Ecclesiastul — scurte note explicative", Sibiu, 1941, 86 pag.; „Profetul Obadia", Sibiu, 1948, 18 pag.

Interesul manifestat de părintele prof. N. Neaga pentru Arheologia biblică s-a concretizat într-o serie de materiale cu subiecte din acest domeniu. Multe din aceste materiale au fost publicate în „Telegraful Român", cu dorința de a folosi credincioșilor în cunoașterea cadrului geografic și mediului social, cultural și religios în care s-au desfășurat evenimentele mîntuirii. Amintim astfel: „Săpături arheologice în Orient (Ninive, Nubber, Tel-El Amarna, Ierihon). Ultimele descoperiri la mormîntul lui Tut-Ank-Amon", în „T.R." nr. 68/1928; „Betleemul", în „T.R.", nr. 49—50/1956; „Țara sfîntă — Apele"; în „T.R." nr. 7—8/1957; „Țara sfîntă — Ierusalimul", în „T.R.", nr. 17—18/1957.

Dintre studiile de Arheologie biblică mai extinse amintim: „Descoperiri arheologice în Orientul biblic", în „Mitropolia Ardealului", nr. 9—10/1957; „Orientul antic: localități celebre în Palestina", în „Mitropolia Banatului", nr. 1—2/1960; „Monumente de arhitectură din epoca Vechiului Testament", în „Mitropolia Banatului", nr. 7—12/1960; „Descoperirile de la Marea Moartă", în „Mitropolia Ardealului", nr. 9—10/1964; „Douăzeci de ani de la descoperirea manuscriselor de la Marea Moartă", în „Mitropolia Banatului", nr. 7—8/1967; „Flora și vegetația în Orientul antic" în „Mitropolia Moldovei și Sucevei", nr. 7—8/1961.

Demne de reținut sînt studiile referitoare la istoria unor popoare din Orient, ca și a unor zone geografice care s-au aflat în strînsă legătură cu Vechiul Testament („Arabii în epoca Vechiului Testament", în „Mitropolia Ardealului" nr. 7—8/1960; „Hitiții și relațiile lor cu Vechiul Testament", în „Mitropolia Ardealului" nr. 7—8/1961; „Peninsula Balcanică în epoca Vechiului Testament; în „Mitropolia Ardealului" nr. 1—2/1962; „Etiopia în epoca Vechiului Testament", în „Mitropolia Ardealului" nr. 4—6/1963.

La capitolul „Teologia biblică a Vechiului Testament", contribuțiile părintelui prof. N. Neaga se caracterizează printr-o tematică foarte variată. Amintim astfel: „Sf. Treime în Vechiul Testament", în „Mitropolia Moldovei și Sucevei" nr. 1—2/1960; „Eshatologia creștină (cu prezentarea fundamentelor biblice din Vechiul Testament)", în „Mitropolia Ardealului", nr. 3—4/1971; „Vechiul Testament și ideea păcii", în „Mitropolia Banatului" nr. 10—11/1958; „Scriitorii biblici despre frumusețile naturii" în „Mitropolia Ardealului", nr. 1—3 1961; „Problema frumosului în Vechiul Testament (lumea și omul — reflexii ale frumuseții divine negrăite)", în „Mitropolia Moldovei și Sucevei", nr. 3—4/1958; „Noțiunea biblică de patrie și patriotism", în „Mitropolia Banatului", nr. 7—9/1969; „Concepția Vechiului Testament despre stat", în „Mitropolia Banatului", nr. 7—8/1964; „Valoarea socială a Vechiului Testament", Sibiu, 1933, 20 pag.; „Vechiul Testament, factor al ecumenismului", în „Studii Teologice" nr. 9—10/1971.

Toate titlurile amintite pînă aici au caracter ilustrativ, întrucît lista bibliografică a părintelui prof. Nicolae Neaga este încă departe de a fi epuizată.

Teologul cu activitate publicistică atît de prodigioasă este dublat în persoana părintelui N. Neaga de dascălul de vocație, care se numără, între altele, printre profesorii cu cea mai îndelungată activitate de predare: 45 de ani (1928—1973).

În sufletele generațiilor de studenți s-a întipărit profund chipul luminos al omului de la catedră, care menținea treaz interesul nu numai prin profunzimea și claritatea cursurilor sale, dar și prin frumusețea lor literară. Vorba părintelui profesor N. Neaga era caldă și blîndă. Din toată ființa P. C. Sale se răsfrîngeau bunătatea și înțelepciunea. A fost înzestrat și cu un pronunțat simț practic, dovedit în îndeplinirea cu demnitate și pricepere a funcției de rector al Institutului Teologic din Sibiu.

A fost om drept și înțelegător în relațiile cu colegii și cu studenții.

Ponderat în toate manifestările, părintele prof. N. Neaga s-a menținut departe de rivalități, animozități și conflicte.

Aparținînd generației care s-a format în școlile transilvănene înființate după unirea din 1918, părintele prof. Nicolae Neaga a păstrat viu în suflet sentimentul demnității naționale. A prețuit mai presus de orice instituțiile fundamentale ale poporului român: Biserica și școala.

Munca a fost legea vieții părintelui prof. Neaga. A trăit numai din răsplata muncii sale cinstite.

Greutățile vieții le-a întîmpinat cu resemnare. Nu i-a lipsit din suflet umorul.

A avut o pilduitoare viață familială.

Profesor universitar de înaltă ținută, nu și-a uitat rădăcinile înfipte adînc în satul Răhău de lîngă Sebeș, sat păstrător nu numai al tradițiilor românești și creștinești dar și al unor vestigii din epoca romană.

Aflat în pragul decadei care îl poartă către vîrsta de 100 de ani, îi adresăm venerabilului nostru dascăl sincera urare de viață îndelungată, cu pace și sănătate. Prezența P. C. Sale printre noi este un prilej de aleasă bucurie. La mulți ani!

Pr. prof. Dumitru Abrudan

Eveniment bisericesc deosebit la Biserica „Dintre Brazi" Sibiu

Așa este cunoscută, deși în momentul de față impropriu este numită astfel, căci brazii au dispărut, iar silueta bisericii apare acum în toată monumentalitatea sa, ca și mormintele marilor personalități din istoria Transilvaniei: Gh. Barițiu, Dr. Ioan Rațiu, Alex. Papiu Ilarian, Alex. Vaida Voievod ș.a., care își dorm somnul în așteptarea învierii de obște sub streașina acestei biserici cu hramul: „Sf. Apostoli Petru și Pavel", iar din 28 iunie 1992 și hramul Sf. Voievod Constantin Brîncoveanu și fiii săi.

Precum se știe, primele demersuri de zidire a acestei biserici au fost făcute de episcopul martir Inochentie Micu-Klein, zidirea propriu-zisă făcîndu-se sub episcopul Grigore Maior.

Prin grija și hărnicia vrednicilor preoți: Mihai Sămărghițan, fost foarte mulți ani consilier bisericesc la Centrul arhiepiscopesc din Sibiu, și Traian Bârsan, cît și prin efortul și jertfelnicia bunilor ei credincioși, în ultimul deceniu bisericii i s-au făcut reparații capitale, zugrăveli interioare și exterioare, electrificarea clopotelor, încălzire centrală, lambrisarea interioară, înlocuirea geamurilor cu vitralii, extrem de reușite, pe unul din ele fiind zugrăvit martiriul Brîncovenilor, instalarea unui nou iconostas, iar pereții au fost îmbrăcați într-o plăcută haină picturală, atît vitraliile cît și pictura fiind realizate de doamna Elena Roșca-Rangheț.

Total înnoită, biserica „Dintre brazi" din Sibiu a fost sfințită Duminică, 28 iunie 1992, de către Î.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, înconjurat de un mare sobor de preoți și diaconi, de la Centrul eparhial, P.C. consilieri Gh. Papuc și Ez. Oancea și arhidiaconii: V. Bălțat, secretar eparhial, D. Luca și Nichifor Stancu.

Credincioșii în mare număr, mulți în minunatele costume sălișteneșți, au făcut o primire caldă Î.P.S. Sale, răspunsurile fiind date de un cor restrîns al studenților teologi și de obștea credincioșilor.

În cadrul Sf. Liturghii arhierești care s-a oficiat după slujba de sfințire a bisericii, ectenie specială s-a rostit pentru ctitorii, preoții și slujitorii și toți binefăcătorii bisericii adormiți întru Domnul.

La sfîrșitul Sf. Liturghii au vorbit:

P.C. prot. *D. Luca* (Sibiu), despre lumina dumnezeiască ce s-a revărsat în chip special astăzi asupra bisericii și credincioșilor prezenți, ceea ce ne ajută să fim mai buni, mai iertători, mai rugători, mai uniți în cuget și-n simțiri.

P.C. pr. *M. Sămărghițan*, care, între altele, a făcut un scurt istoric al bisericii care s-a sfințit, împlinind 258 de ani de la zidire, reliefînd apoi lucrările de înnoire care s-au realizat la dorința credincioșilor, a căror jertfelnicie a subliniat-o în alese și cinstitoare cuvinte și cărora le-a mulțumit cu toată căldura.

P.C. Sa a menționat de asemenea faptul că vitraliile redau chipurile a 10 sfinți români, zăbovind asupra muceniciei Brîncovenilor, pildă de dragoste față de neamul românesc și Legea strămbună. În continuare a mulțumit Î.P.S. Sale, în numele preoților și obștei credincioșilor, pentru cel de al doilea hram acordat acestei biserici.

Un bogat cuvînt de învățătură a rostit apoi Î.P.S. Mitropolit *Antonie*, care, după ce a zăbovit puțin asupra Duminicii tuturor sfinților români, a 2-a după Rusalii, după ce motivează al doilea hram acordat bisericii care s-a sfințit și care devine prima din țară la care se pune în lucrare Tomosul sinodal de canonizare a unor sfinți români și după ce a evocat cîteva personalități ale Mișcării memorandiste, acum la 100 de ani, a adus în atenția ascultătorilor învățătura Bisericii noastre despre cele două judecăți: particulară și universală, de aceasta din urmă legînd și cuvintele: „Încă ne rugăm pentru ctitorii și binefăcătorii acestei sf. biserici".

În tot ce ați făcut la această sf. biserică, a arătat Î.P.S. Sa, v-ați adunat comori în cer, felicitînd pe preoți și credincioși pentru ceea ce au realizat la biserica ce s-a sfințit și îndemnînd pe ascultători să nu ne legăm prea mult de materie, de bunurile pămîntești, conducîndu-ne mereu în relațiile cu semenii noștri, de ceea ce Mîntuitorul Iisus Hristos ne învață cînd spune: Ceea ce vreți să vă facă vouă oamenii, faceți-le și voi lor la fel.

Întrucît P.C. pr. M. Sămărghițan avea toate distincțiile pe care Biserica noastră le acordă unui preot, Î.P.S. Sa a hirotesit întru „iconom stavrofor" pe P.C. pr. Tr. Bârsan și Z. Drăghici, acte de prețuire înmînînd totodată Consiliului și Comitetului parohial.

La agapa care a urmat, a luat cuvîntul P.C. pr. *Tr. Bârsan*, care a reliefat bucuria și importanța evenimentului, subliniate și de participarea masivă a credincioșilor, pentru care această zi „va rămîne de neuitat".

La sfîrșit a vorbit Î.P.S. Mitropolit *Antonie*, care, între altele, a adus în atenție ziua de 28 iunie 1940, cînd fosta U.R.S.S. a rupt din trupul țării, în condițiile și durerile știute, Basarabia și nordul Bucovinei, subliniind rolul Bisericii, Școlii și Armatei în momentul de față, revitalizarea lucrării filantropice a Bisericii și îndemnînd totodată la gîndire creatoare și cultivarea unității de gîndire și simțire românească.

P.

Sărbătoare de suflet în „Orașul Săcele"

Unul din cele „7 sate" de odinioară ale județului Brașov, care azi alcătuiesc Orașul Săcele — străvechiul sat mocănesc Satulung, așezat pe drumul național ce duce de la Brașov spre Mănăstirile Cheia și Suzana pe Valea Teleajenului la Ploiești, a găzduit Duminică, 31 mai 1992, în biserica „Sfînta Adormire", înalți oaspeți de la Centrul Eparhial Sibiu, în frunte cu Î.P.S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, veniți la sărbătoarea săcelenilor, care au ținut să aducă un pios omagiu personalităților românești, fii ai satului intrați în istoria patriei și totodată pentru a binecuvînta lucrările de înnoire efectuate la această monumentală biserică.

La ora 9,30, Î.P.S. Mitropolit Antonie, însoțit de P.C. pr. prof. Liviu Streza, secretar științific la Facultatea de Teologie din Sibiu, doi diaconi și un grup de studenți teologi de la Sibiu, a fost întîmpinat de un sobor de preoți în frunte cu P.C. pr. Zenovie Moșoiu — protopopul Brașovului.

După primire, a urmat sfințirea bisericii, apoi Sf. Liturghie arhierească în biserica devenită neîncăpătoare.

La priceasnă P.C. prot. *Zenovie Moșoiu* a făcut o prezentare a parohiei, specificului ei, precum și a celor doi preoți ai bisericii din Săcele.

Preotul *Mircea Leb* a prezentat importanța acestei sărbători de suflet românesc:

— împlinirea a 175 de ani de la zidirea bisericii,
— 100 de ani de la moartea marelui pictor Mișu Popp, care a pictat în întregime această biserică,
— un pios omagiu memorandistului G. Moroianu (1892) — fiu al satului ce-și doarme somnul de veci sub streașina bisericii,
— omagiu episcopului Nicolae Popeea tot fiu al satului — fost vicar al marelui mitropolit Andrei Șaguna,
— omagiu lui Radu Popeea — tribun al lui Avram Iancu, care și el odihnește lîngă biserica parohială.

Preotul *Ioan Cornea* a făcut apoi o dare de seamă asupra lucrărilor efectuate în ultimii ani la această biserică — reînnoită complet, dotată cu mobilier nou din stejar sculptat, acoperiș din țiglă glazurată — zugrăvit biserica în exterior și multe altele, valoarea lucrărilor la prețurile actuale, fiind de peste 15 milioane lei.

Î.P.S. Mitropolit *Antonie* a rostit un bogat cuvînt de învățătură, sorbit cu nesaț de credincioșii prezenți, care vor purta de-a pururi în suflete această amintire a întîlnirii cu înaltul ierarh al Bisericii noastre.

În încheiere, Î.P.S. Mitropolit Antonie a distins și hirotesit întru „iconom stavrofor" pe preoții Ioan Cornea și Mircea Leb, povățuindu-i să lucreze cu aceeași rîvnă în ogorul Domnului, pentru prosperarea parohiei lor încredințate.

De asemenea, Î.P.S. a oferit scrisori de apreciere epitropilor Nicolae Seitan, Ioan Băzărea și Barbu Teșileanu, precum și Consiliului parohial.

La sfînta slujbă precum și la agapa ce a urmat a participat și primarul orașului Săcele dl. Vasile Lața, care, într-o alocuțiune, a mulțumit Î.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului pentru bucuria sufletească ce ne-a oferit-o venind în mijlocul nostru și a promis că va sprijini biserica în problemele pe care le are, căci fiu al Bisericii străbune este și din părinți credincioși provine.

Cei doi preoți au mulțumit Î.P.S. Sale pentru înaltele distincții, pentru sfaturile primite și pentru cinstea deosebită ce a făcut-o parohiei și au promis că vor fi și pe mai departe aceiași slujitori cu rîvnă la altarul străbun, buni chivernisitori ai parohiei și fii ascultători ai Î.P.S. Sale.

Pr. Mircea Leb

O prestigioasă apariție livrească: N. Steinhardt „DĂRUIND VEI DOBÎNDI"

O capodoperă a exegezei și omileticii ne-a dăruit părintele Nicolae sau monahul eseist de la Rohia; sau, mai bine zis, Dumnezeu ne-a înzestrat mai întîi cu acest om ales la această răspîntie de drum al Damascului modern.

Nu vom putea stabili întru totul plinătatea darului sau a dobîndirii acestei lucrări de care se leagă și unde a elaborat atîtea rostiri alese întru fericirea noastră dinlăuntrul sufletului acest prinț întru rînduirea gîndurilor dreptei socotințe.

Ne zbatem și sîntem ahtiați să agonisim, să cucerim și să dobîndim cît mai multe valori materiale și spirituale. Este firea lui Adam cel dintîi — pentru care nimic nu e străin să facă și să nu guste — actualizată în omenirea acestui sfîrșit de veac și de mileniu, dornică de noi cuceriri, de noi progrese și de mult senzațional. Este „lumea lui *a avea*" unde „*a fi*" rămîne marginalizat sau desconsiderat, cum ar zice Fer-Augustin.

În fața acestei lumi cu golătatea ei adamică a venit Fiul lui Dumnezeu ca prin propria Sa deșertare (chenoză) să ne fie model și să ne îmbie golirea noastră de sine, revărsarea din noi pentru dobîndirea unui sine plenar umplut de întoarcerea înmulțită a tot ceea ce am dăruit și realizarea fericirii în comuniunea tuturor darurilor oferite și primite.

Acest dar al fericirii ni-l oferă această carte de eseistică creștină a lui Steinhardt și această stare o putem dobîndi, aplecîndu-ne cu seriozitate asupra filelor ei.

O condiție sine qua non a citirii și a înțelegerii cîtuși de puțin a acestei cărți este să fi citit mai întîi Sfînta Scriptură sau cel puțin Noul Testament.

„Dăruind vei dobîndi" este o carte eminamente a unui creștin profund, a unui trăitor și gustător de Hristos, nu doar a unui simplu convertit.

Dăruind vei dobîndi, atît la propriu cît și la figurat. Dar ce să dăm? Să dăm din prisosul nostru? Asta o fac și păgînii. Ni se cere să dăm din puținul nostru și chiar prea puținul nostru, ca văduva din Evanghelie care a dat ultimul bănuț (Mc. 12, 41—44), să dăm tot ce avem, ba chiar ce nu avem (pag. 140). „Dînd lumina pe care nu o ai o vei avea și tu". „Mai fericit este a da decît a lua" (F.A. 20, 35).

Prolegomena verbis — Timpul smochinelor, Viața monahală, Lumea lui non A, Verbum Dei — Apa cea vie, Generatio haec — Frămîntarea lumii de azi, Lux in tenebris lucet, iată doar cîteva capitole și subcapitole ce marchează ținuta și valoarea cărții pentru temele ce le dezbate.

„Bucuria e, neîndoielnic, tema funadamentală a creștinismului" (p. 22).

— „Legea nouă poate fi conspectată astfel: Crede și nu te înfricoșa" (p. 65).

— „Prin luptă și rezistență se ajunge la constatarea faptului că toate marile ispite, ...nu-s nimic alta decît fum și amăgiri, aburi și iluzii" (p. 71).

— „A ieși din sine înseamnă a ne putea privi cu ochi străini, din afară, obiectivi" (p. 119).

— „Pe acest pămînt, cel mai sigur mijloc de a intra în comuniune cu Atotputernicul, mijlocul fără greș și instantaneu este săvîrșirea binelui, ajutorarea aproapelui aflat în necaz" (p. 131).

— „Cu o vorbă bună putem roura sufletul cel mai pustiit al unui semen al nostru" (p. 145).

— „Să păzim cu trezvie și prudență ușa sufletului nostru. Să nu o deschidem decît Domnului, dracilor niciodată și nici măcar foarte puțin, căci și aceasta le-ar permite să se strecoare și să prolifereze" (p. 266).

Iată cîteva spicuiri, cîteva rostiri cu rang de aforisme ce-i oferă cărții calitatea sa eseistică.

Lumii acesteia încorsetată și strivită între chingile materiale, înguste și meschine în care ne zbatem, eseistul creștin ne propune o lume opusă, o anti-lume, lumea lui non A, predominată de valorile spirituale și morale. Vom fi părtașii acestei lumi prin gîndul și fapta noastră exprimată atît de semnificativ de N. Steinhardt: „Dăruind vei dobîndi".

*

Cu acest titlu răsărit ca o nouă stea în „Galaxia Gutemberg", cu această invitație de suflet, DĂRUIND VEI DOBÎNDI, Editura Episcopiei Maramureșului și Sătmarului vă recomandă noua sa apariție pe piața livrească*.

Cine a gustat „Jurnalul fericirii" și a simțit revărsîndu-se în sufletul lui harul bucuriei și fericirii, citind această carte va descoperi noi resurse și va înțelege mai deplin calea spre fericirea adevărată, spre care năzuim cu toții.

Preot Vasile Borca

* Cartea poate fi comandată la Episcopia Maramureșului și Sătmarului, Baia Mare, str. Avram Iancu nr. 5.

DESPRE VECHIMEA CORULUI BISERICII „SF. NICOLAE" DIN ȘCHEII BRAȘOVULUI

Înființarea de coruri bisericești, cu atribuții exprese în desfășurarea serviciului divin, a constituit, după cîte cunoaștem, o veche opțiune a Bisericii Ortodoxe Române. Numeroasele studii și articole semnate, în trecut, de Titus Cerne, Teodor T. Burada, Iosif Velceanu sau mai în anii din urmă, de George Breazul și Zeno Vancea pun în lumină, cu prisosință, o activitate muzicală ale cărei resorturi moral-religioase și artistice se regăsesc în dorința oamenilor de a cînta în cor de peste un secol și jumătate.

Despre corul bisericii „Sf. Nicolae" din Șcheii Brașovului s-au făcut multe referiri mai ales cînd a fost vorba despre dirijorii săi din veacul al XIX-lea: Ciprian Porumbescu, Nicolae Popovici, George Dima, Timotei Popovici.

Unii publiciști, de exemplu, pun în legătură o astfel de înjghebare corală bisericească odată cu prezența lui Anton Pann pe aceste meleaguri (1821, 1828?); mai precis este vorba de obligațiile reputatului muzician român față de *Reprezentația* bisericii de aici, și anume, de a cînta școlarilor cîntări mărunte ale Sfintei Liturghii[1] atît pentru «horul drept» cît și pentru «horul stîng». Neînțelegerea termenului de „hor" a făcut și pe muzicieni să susțină existența unui cor, la Mănăstirea Putna, din vremea Protopsaltului Eustatie. Acest din urmă exemplu a făcut pe bizantinologul român Gheorghe Ciobanu să facă următoarea corectură: „Cît privește existența unui cor, în sensul de ansamblul de cîntăreți repartizați pe diferite voci, nici nu poate fi vorba, pentru simplul motiv că muzica psaltică a fost dintotdeauna omofonă. Se confundă aici — remarcă *Gh. C.* — formația corală cu părțile laterale ale altarului, unde stau psalții, și care se numesc tot cor [«hor»] sau — cu termenul slav — strană"[2].

În altă ordine de idei, în unele lucrări de istoriografie muzicală se leagă existența corului bisericii „Sf. Nicolae" de anul 1873. Evident că, în acest caz, se are în vedere data la care George Dima este numit de Comitetul parohial ca dirijor al acestui cor.

Ce se știe, astăzi, despre existența acestui cor? În primul rînd că, în aprilie 1846 credincioșii din Șchei au ascultat, în prezența protopopului Ioan Popazu, un cor alcătuit din copii care [...] a dat răspunsuri, la Sfînta Liturghie, după modelul cîntărilor de la Viena și București[3]. Evenimentul muzical religios a fost receptat cu intensitate îndată ce, la peste un deceniu, George Barițiu, cu ocazia întîlnirii membrilor *Astrei* (Brașov) din 1863, va face o îndepărtată aluzie: „În zilele noastre se încearcă alții a introduce în biserica răsăriteană armonia [...] că în toată viața mea n-am auzit, așa frumos în biserică, precum cîntă corul din București la biserica Curtea Vechia"[4].

În mod cert că înființarea Gimnaziului românesc din Șcheii Brașovului (1850) a adus după sine și impulsuri binefăcătoare stării muzicale de aici. Este explicabilă și oportună insistența corpului profesoral de la Gimnaziul brașovean, din vremea respectivă, de a susține introducerea cîntării armonice între obiectele de învățămînt dar față de care Gavriil Munteanu, directorul de pe atunci, avea și unele rezerve: „Vocile ce se ridică spre a populariza introducerea muzicii vocale în locul melodiei sau psaltichiei prin bisericile noastre — nota profesorul — devin tot mai dese. Ne rezervăm a vorbi cu altă ocazie pînă unde se poate recomanda și e practicabilă introducerea muzicii vocale în rîndul nostru. Acum ne mărginim a exprima: «Că nu tot ce e nou e și bun, nu tot ce e vechi e și rău»[5].

Sesizat de demersurile insistente adresate Eforiei școlare din Brașov, în principal de către profesorii Nicolae Pop și Pantelimon Dima (fratele compozitorului G. Dima) — inițiatorii în fapt ai corului de muzică vocală ce urma să ia ființă la Gimnaziul românesc — psaltul George Ucenescu își face și el cunoscută, la începutul anului 1866, următoarea opțiune:

„Prea Onorată Eforia,

La mult stimata hartia a Prea Onorabilei Eforii din 19 septembrie anul curgătoriu, nr. 119 viu cu cea mai adînca reverență a răspunde, cum că eu, ca iubitoriu de prosperarea școalelor noastre și doritoriu de a se înființa un choru de musica vocală dintre elevii gimnasiului și școalei normale [primare], ce avem, și totodată ca unul carele în postul meu de psalt — deși mă lupt cu greutățile viețuirii pentru salariu cel puțin, care-l trag de la beserica Sf. Nicolae, totuși nu vreau să fiu nefolositoriu școalei noastre; ci crezînd împrejurărilor, care au adus cu sine trebuința, a se detrage din plata de una suta fiorini v.a. pe an, care o avusesem pana acum de la Prea Onorabila Eforia pentru propunerea musicii bisericești la școalele noastre, sunt gata cu toată bunăvoința a servi în aceeași calitate stradalnica și pe langa cincizeci de fiorini v.a.; ba încă doresc a participa și la înființîndu cor de musica vocală pe altariu bisericii și școalei noastre.

Pre langa care cu tot respectul sunt al Prea Onorabilei Eforii plecatu serv. Brașov, 22 septembrie, 1866. Giorgi Ucenicescu".[6]

Puternic animați de perspectiva unui cor cu atribuții în viața școlii și bisericii ortodoxe din Șcheii Brașovului, Pantelimon Dima și Nicolae Pop vor cîștiga, prin oferta lor, în fața Eforiei școlare înlăturîndu-l pe cel care răspîndise atîta emulație, între elevii gimnasiului, pentru muzica de tradiție bizantină, și anume George Ucenescu. După mai puțin de o lună profesorii brașoveni (Pantelimon Dima și Nicolae Pop) vor înainta o nouă corespondență Eforiei școlare, în același scop, la data de 6 octombrie 1866.

Și la mai puțin de un an de la această întîmpinare, o notiță publicată la Sibiu, în *Telegraful român*, avea să atragă atenția cititorilor transilvăneni: „Pre noi eri și azi ne-au surprins și ne-au încîntat corul musicei vocale introdus în biserica Sf. Nicolae de aici. Această biserică este quasi o catedrală a Brașovului, tocmai de aceasta căpeteniile acestei biserici simțind însă demult lipsa acestui cor sau musicei vocale, s-a fost încercat de vreo zece ani încoace a-l înființa, dar încercările n-au fost ieșit la vreun rezultat mulțumitor. Acum le-a reușit profesorilor Pandeli Dima și Nicolae Pop să formeze un cor de peste 60 «studenți» [elevi], care cu o intonare atrăgătoare ne-au încîntat [...] iar îmbulzeala din aceste zile a fost rară"[7].

De acum înnoirile organizatorice ale corului „studenților" de la biserica „Sf. Nicolae" din Șchei se succed în beneficiul propășirii învățămîntului românesc. Iată unul din documentele vremii ce confirmă sublinierea noastră: „Onorată Eforie! E cunoscut, cum că musica are influiența cea mai mare asupra dezvoltării inimii, prin urmare institutele de creșcere, care au scop pe langa cultura spirituală și nobilisarea inimii, au neapărat lipsă de musică, fie vocală sau instrumentală. Adevărat că gimnasiul nostru sufere de lipsa aceasta, deoarece aici e introdusă musica vocală, și după cum știm esistă deja un cor de studenți gimnasiali; însă condițiile, sub care e introdusă azi musica vocală, nu îi garantează viitorul ei; de aceia își iau subscrișii voia a face un proiect în privința aceasta [...].

Propunem dară, ca on[orata] Eforie să se pună în înțelegere cu on[orata] Representațiune a bisericii cu chramul S[fîntul] Nicolae, ca, primind corul în biserică, să contribuie la susținerea lui cu cel puțin 600 fl.v.a. pe an; iară pentru restul de 295 fl. să facă on[orata] Eforie un fond, în care va cînta corul iară prisosul se rămînă la fondul musical pentru studenți.

Aprobîndu-se și efectuîndu-se acest proiect, s-ar putea ajunge 3 foloase de mare importanția: 1. s-ar asigura esistența musicei vocale la gimnasiul nostru, 2. am avea pentru totdeauna cor în biserică și 3. care merită deosebită considerațiune, este folosul acela, că s-ar putea ajuta în tot anul 15 studenți la continuarea studiilor gimnasiali.

Ai onoratei Eforii cu toată stima
Brașov în 16/28 ianuarie 1869
Pantelimon Dima
Dr. Nicolau Pop".[8]

Noile documente ce atestă începuturile activității corului bisericii voievodale din Șcheii Brașovului fac posibile cîteva concluzii și anume:

— Pornind de la o mai veche consemnare și anume că, în anul 1841, „pe lîngă obicinuitele rugăciuni vărsate din rosturi credincioase [...] tinerimea scolastică resună cîntarea *Doamne, cauță cu îndurare*"[9] dar mai ales de la atestarea corului de elevi din 1864 este limpede că aceste date infirmă cele susținute pînă în prezent depășind ca vechime multe alte coruri din spațiul transilvan.

De asemenea, printre momentele semnificative înscrise în cronica existenței corului bisericii „Sf. Nicolae" din Șchei trebuiesc avute în vedere, mai ales ca vechime, cele din anii 1846, 1866, 1873 dar și care au urmat anului 1881—1882 cînd Ciprian Porumbescu va înainta Comitetului parohial propunerea de a se proceda la înființarea unui ansamblu vocal bisericesc format „din junii și bărbații din popor, precum și soțiile, respectiv fetele lor [...] așa cum se fac în alte părți coruri de plugari, așa putem și noi crea un cor și încă puternic din sînul poporului nostru".[10]

Îndelungata tradiție corală patronată de slujitorii bisericii „Sf. Nicolae" din Șcheii Brașovului a avut darul de a fi contribuit atît la înnobilarea moral-religioasă și artistică a credincioșilor, tineri și vîrstnici, dar și la înjghebarea altor coruri cu rezonanță deplină în istoriografia muzicală și culturală românească.

Constantin Catrina

1 Oltean, Vasile și Faust, Remus. *Începuturi corale la biserica „Sf. Nicolae" din Șcheii Brașovului*, în: *Mitropolia Ardealului*, Sibiu, nr. 7—9, 1987, p. 524—537.

2 *Antologhionul lui Eustatie Protopsaltul Putnei*, București, Editura Muzicală, 1983, p. 107. Ediție îngrijită și adnotată de Gheorghe Ciobanu și Marin Ionescu. Prefață și studiu introductiv de Gheorghe Ciobanu.

3 *Siebenbürger Wochenblatt*, Brașov, nr. 33, 23 aprilie 1846, p. 130.

4 *Călindariu pentru poporul român... 1863*. Întocmit de George Barițiu, p. 1—17.

5 *A cincea programă a gimnaziului cu I—IV clase române de religiune ortodoxă orientală*, în Brașov, pe anul școlar 1863—64, p. 32.

6 Arh. st. Brașov. *Fondul: Eforia școalelor*, dosar nr. 127, fila 6.

7 *Telegraful român*, Sibiu, nr. 48, 15/22 iunie 1867.

8 Arh. st. Brașov. *Fondul: Eforia școalelor*, dosar nr. 127, fila 1.

9 *Gazeta de Transilvania*, Brașov, nr. 15, 13 aprilie 1841, p. 1.

10 Colan, Ion. *Ciprian Porumbescu și Brașovul*, în: *Mitropolia Ardealului*, Sibiu, nr. 6—8, 1964, p. 464.

Sfințirea bisericii din Viscri, prot. Rupea

Așezată pe o vale mănoasă, între Bunești și Dacia, în localitatea Viscri conviețuiesc frățește două comunități: una evanghelică și alta ortodoxă, românii, mai puțini la număr, făurindu-și o biserică, în locul alteia de lemn dispărută, dintr-o școală confesională.

Prin strădania lor și a preotului care îi administrează, Lup Gheorghe din Bunești, acestei biserici i s-au făcut reparații capitale și zugrăveli noi, în urma cărora, din încredințarea Î.P.S. Mitropolit Antonie, biserica a fost sfințită de P.S. Episcop-vicar Serafim Făgărășanul, Duminică, 5 iulie 1992.

După slujba de sfințire, s-a săvîrșit Sf. Liturghie arhierească, probabil prima de acest fel, în cadrul căreia, la priceasnă, a predicat P.C. cons. *Gh. Papuc*, despre ochiul sufletesc sau conștiința morală din om. La sfîrșitul Sf. Liturghii, au vorbit:

P.C. prot. *Gh. Opriș* (Rupea), care a făcut o prezentare a parohiei, și P.C. pr. *Gh. Lup*, care a arătat lucrările făcute și a mulțumit tuturor celor ce i-au stat în ajutor și participanților la sf. slujbă.

Cuvînt de învățătură au rostit apoi P.S. Episcop-vicar *Serafim*, care a zăbovit în special asupra proniei divine.

P.C. pr. Gh. Lup a fost distins și hirotesit întru „iconom stavrofor", acte de prețuire acordîndu-se totodată Consiliului și Comitetului parohial.

La agapa care a urmat au vorbit: Dl. *I. Viscrean*, cînt. bisericesc la Bunești, d-na învățătoare *Caroline Fernolend*, din partea comunității evanghelice, St. Tista, Maria Balica, pr. *A. Răduleț*, vicar și P.S. *Serafim*.

În după amiaza zilei s-a oficiat vecernia la parohia Jibert, prot. Rupea, unde o izbutită pictură, executată de dl. N. Țolea, începe să îmbrace pereții bisericii și unde au vorbit: P.C. vicar *A. Răduleț*, dl. epitrop *V. Țibrea* și P.S. *Serafim*.

Sub sprînceana serii, s-a făcut o vizită la M-rea Bucium, nu departe de țara lui Negru Vodă, unde biserica este pe terminate și începe să prindă contur o mică obște monahală de călugărițe.

INFORMAŢII

Între 2—5 iulie a.c., Î. P. S. Sa a luat parte împreună cu P. C. Pr. Dr. Mircea Păcurariu, decanul Facultăţii de Teologie din Sibiu, la lucrările unei *Consultaţii* organizate de Consiliul Ecumenic al Bisericilor şi de Conferinţa Bisericilor Europene, la Geneva, împreună cu delegaţi ai tuturor Bisericilor ortodoxe, discutînd tema: *Uniatismul în contextul ecumenic actual.*

— Sîmbătă, 11 iulie a.c., înalt Prea Sfinţia Sa Dr. Antonie Plămădeală a prezidat lucrările Consiliului Eparhial Sibiu.

— Marţi, 14 iulie a.c., Î. P. S. Sa a luat parte la funeraliile fostului episcop al Oradiei, Dr. Vasile Coman.

— Miercuri, 15 iulie a.c., Î. P. S. Sa a prezidat o şedinţă de lucru a Permanenţei Consiliului Eparhial Oradea.

Cu acest prilej în catedrala oraşului (Biserica cu lună) I. P. S. Sa a rostit un cuvînt de omagiere pentru ierarhul trecut la cele veşnice.

— Duminică, 19 iulie, Î. P. S. Sa a primit un grup de credincioşi din Basarabia aflaţi în vizită la Sibiu.

— Marţi, 21 iulie a.c., Î. P. S. Sa a primit pe D-na Brigitte Thyssen, pastor din Danemarca.

— Miercuri, 22 iulie a.c., Î. P. S. Sa a făcut o vizită canonică la Schitul Păltiniş.

În aceeaşi zi, Î. P. S. Sa a acordat un interviu Televiziunii române.

— Între 9—19 iunie 1992, în Arhiepiscopia Sibiului s-a desfăşurat prima conferinţă preoţească din acest an, la care s-a tratat tema: *„Libertate şi responsabilitate în Biserică. Actualitatea sfintelor canoane în menţinerea unităţii şi comuniunii în Biserică".*

Conferinţa a fost prezidată de Î. P. S. Antonie, Mitropolitul Ardealului, la protopopiatele Mediaş, Avrig, Făgăraş şi Braşov, de P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul la protopopiatele Sibiu şi Sf. Gheorghe şi P. C. vicar A. Răduleţ la protopopiatele Rupea, Săliste şi Agnita.

Pe marginea temei au luat cuvîntul însoţitorii Î. P. S. Sale şi un mare număr de preoţi la fiecare protopopiat.

— Cu prilejul încheierii festive a anului şcolar 1991—1992, multe parohii din Arhiepiscopia Sibiului au acordat premii în cărţi, icoane, cruciuliţe etc., fie pentru toţi elevii buni ai şcolii respective, fie pentru cei ce s-au distins la învăţămîntul religios-moral. Între acestea amintim: Parohiile din Agnita, Sibiu-Trei ştejari, Braşov-Blumăna I, Prejmer, Rîşnov, Dumbrăviţa (prot. Braşov), Moeciul de Jos (prot. Braşov), Ucea de Jos (prot. Făgăraş), Mediaş ş.a.

— În 11 iulie 1992, a avut loc la reşedinţa mitropolitană din Sibiu şedinţa de lucru a Consiliului arhiepiscopesc. Desfăşurată sub preşedinţia Î. P. S. Mitropolit Antonie, Consiliul a rezolvat o seamă de probleme curente de ordin bisericesc, cultural, economic ş.a.

Între hotărîrile luate se numără şi reinstituirea *Duminicii bolnavilor.*

Arhid. Visarion Bălţat

PROFESOR UNIVERSITAR DR. SIMION RELI
(25.VII.1882—12.IX.1945)

S-au împlinit 110 ani de la naşterea regretatului Prof. Univ. SIMION RELI, cunoscut ca evlavios duhovnic, eminent dascăl, erudit om de ştiinţă şi devotat familist.

Născut la Pătrăuţi, pe Sărăţel, afluent al Siretelui Mic, la 25 iulie 1882, din părinţii Teodor şi Irina Ungureanu, gospodari mijlocaşi, a fost al doilea copil al lor din cei şase (trei băieţi şi trei fete).

Şcoala primară a urmat-o în comuna natală, iar liceul, facultatea de teologie şi doctoratul, la Cernăuţi. Ulterior a făcut studii de specializare la Leipzig şi Viena.

După absolvirea Facultăţii de teologie, ca preot a deservit parohiile Rogojeşti, Adîncata, Comăreşti, Siret, Cîndeşti, iar în cele din urmă la Cernăuţi. Pretutindeni se impune ca un duhovnic sobru, conştiincios, demn, ataşat şi iubit de enoriaşii săi.

În primul război mondial este mobilizat ca preot militar şi trimis la Brüx (ceh. Most) din Boemia, calitate în care căuta să vină în ajutorul localnicilor şi să aline durerea acelora ale căror rude apropiate au căzut pe front.

După terminarea războiului se reîntoarce la Cernăuţi unde datorită deosebitului său comportament ca duhovnic şi om de omenie, este chemat şi numit ca profesor de Istoria Bisericii Române la Facultatea de teologie.

Printre eruditii profesori de la această facultate cernăuţeană, cum au fost Nicolae Cotos care a predat Teologia fundamentală, Vasile Gheorghiu care s-a ocupat de Exegeza Noului Testament şi Vasile Loichiţă care s-a preocupat de Dogmatică, Simion Reli se impune ca un eminent cadru didactic. Disciplina sa preferată este Istoria Bisericii Române. O expune în prelegeri libere, prezentate la un înalt nivel ştiinţific. Pentru a veni în ajutorul discipolilor săi, care l-au stimat, iubit şi admirat, elaborează un curs, care se multiplică la maşina de scris. Cursul are două volume. Îl lansează în 1931. Ulterior, intitulîndu-şi cursul „Istoria vieţii bisericeşti a Românilor"; publică vol. I în 1942. Volumul cuprinde 479 pagini, 4 figuri şi 192 de titluri bibliografice.

Concomitent cu activitatea sa didactică ocupă postul de director onorific al arhivelor statului din Cernăuţi, unde în urma studierii documentelor existente, elaborează şi publică lucrări monografice despre localităţi ca Cernăuţi, Igeşti şi Siret. Prezintă apoi o serie de şcoli, biserici şi mănăstiri ca cele din Cozmeni, Dragomirna, Putna, Sucevita; scoate în evidenţă trecutul românesc al satelor Bucovinei dintre Nistru şi Prut. Publică şi alte subiecte cum sînt lupta strămoşilor pentru limbă, credinţă şi morală, politica religioasă a habsburgilor; propaganda catolică austriacă; celebrităţile autohtone; evocă personalitatea lui N. Bălcescu, D.C. Isopescu, N. Iorga, Vartolomei Măzăreanu, S. Morariu şi C.A. Rosetti.

Alt merit şi-a cîştigat Simion Reli, în calitate de profesor şi subdirect al Institutului şi Seminarului pedagogic Universitar de Cernăuţi, unde pe lîngă atribuţiile profesionale pe care le-a avut şi cele administrative, a redactat şi publicat o serie de articole, din care pomenim: Însemnătatea pedagogică a sfintei Taine a Mărturisirii (1939); Metoda de instrucţie şi educaţie în şcolile mănăstireşti, bisericeşti şi în academiile domneşti (1932); Mila creştină în trecutul românesc (1933); Principii pedagogice noi pentru învăţămîntul religios (1934); Sînge de moldoveni, morală istorică socială din trecutul românilor bucovineni (1924); Un călugăr bucovinean reformator al învăţămîntului din Moldova (1934); Viaţa religioasă şi morală românească în secolele XVII—XIX, după scriitori străini (1935).

Manualele, articolele, călăuzele şi recenziile semnate de prof. univ. dr. SIMION RELI, în total peste 70 de lucrări, care se ridică la cîteva mii de pagini text şi ilustraţii, au fost publicate în reviste şi ziare cu renume naţional şi mondial. Menţionăm printre ele: Arhivele Statului, Bucovina Literară, Calendarul ziarului Universul, Candela, Cartea Românească, Casa Şcoalelor, Codrul Cosminului, Dacia Traiana, Făt Frumos, Glasul Bucovinei, Junimea Literară, Monitorul Oficial.

În cel de al doilea război mondial, odată cu evacuarea Facultăţii de teologie la Rîmnicul Vîlcea, Simion Reli, din cauza lipsei de cazare, a fost nevoit să locuiască la periferia oraşului în Ţigănie, într-o odăiţă scundă şi umedă.

După terminarea războiului, Facultatea de Teologie stabilindu-se la Suceava, Simion Reli nu-şi găseşte nici aici adăpostul necesar. Datorită condiţiilor grele în care trăieşte dispare curînd.

S-a stins pe data de 12 septembrie 1945. Pentru rudele, prietenii şi colegii săi, moartea lui a fost o lovitură grea, căci activitatea lui prodigioasă nu va putea fi uşor de înlocuit.

A fost înhumat cu fastul cuvenit, de Facultatea de teologie din Suceava, la loc de cinste, în frumosul cimitir de lîngă Cetatea, unde se păstrează vestigii de pe timpul dacilor, a Muşatinilor şi a lui Ştefan cel Mare.

Noi, colegii şi prietenii săi, la comemorarea celor 110 ani de la moartea sa, nu vom putea cinsti memoria sa mai potrivit, decît angajîndu-ne să-i continuăm activitatea ştiinţifică şi să-i scoatem în evidenţă viaţa, munca profesională, publicistică şi culturală precum şi cea socială pe care a desfăşurat-o cu atîta pasiune şi competenţă ştiinţifică.

Emilian Ţopa, Iaşi

Cum am întemeiat revista „Luceafărul"

Am avut marea cinste, ca aproape un deceniu, să fiu cel mai apropiat colaborator şi prieten al scriitorului şi gazetarului Aurel Paul Bănuţ, născut la Rupea, la 23 octombrie 1881, de numele căruia se leagă înfăptuirea unui valoros act de cultură, întemeierea la 1 iulie 1902 a revistei „Luceafărul" de la Budapesta.

Cu trei decenii în urmă, cînd s-au împlinit 60 de ani de la apariţia acestei prestigioase publicaţii, care a jucat un rol important în promovarea ideilor Unirii din 1918 şi a literaturii române, autorul acestei fapte de ispravă, cum ar fi numit-o scriitorul, mi-a mărturisit:

„Ca student în drept, anul III, întemeiez, în 1902, la Budapesta revista studenţească Luceafărul şi o susţin din propriile mele mijloace materiale, ca editor şi redactor responsabil, de la 1 iulie 1902 pînă la sfîrşitul acestui an, rămînînd apoi numai editor, pînă la 1 aprilie 1903, cînd revista trece în proprietatea lui Octavian Goga şi Octav Tăslăuanu".

O altă precizare cu privire la apariţia revistei am întîlnit-o într-un manuscris „Curriculum Vitae", în care A.P. Bănuţ relata:

„După cîteva „convorbiri literare" cu prietenii Goga, Montani, Ciura, Lupaş, Ion Lapedatu, Octavian Prie, D. Stoica şi alţii, întemeiez revista Luceafărul, copilul meu plăpînd, adoptat mai încolea de-un tată zdravăn şi vînjos, amicul Octav Tăslăuanu".

După cum se ştie revista a apărut bilunar de la 1 iulie 1902 — pînă la 1 septembrie la Budapesta, apoi la Sibiu de la 15 octombrie 1906 pînă la 15 august 1914 şi după primul război mondial la Bucureşti de la 1.I.1919 la 1 mai 1920.

Revista a reuşit să adune colaboratori de prima mărime ai literaturii noastre, cum sînt: Ion Agîrbiceanu, Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu, Eugen Lovinescu ş.a.

Împlinindu-se 90 de ani de la apariţia acestei reviste am dorit să aflu lucruri în plus despre întemeietorul ei.

Mare mi-a fost mirarea cînd am constatat că în dicţionare şi enciclopedii atunci cînd se vorbeşte despre această revistă, numele lui A.P. Bănuţ nici nu este amintit. Ne întrebăm pe bună dreptate, cine a avut interesul să ascundă adevărul? După atîţia ani realizez, ceea ce cu mîhnire îmi povestea scriitorul, la începutul anului 1970, la vîrsta de 89 de ani:

„Treizeci de ani au fost mereu schimbaţi întemeietorii Luceafărului, iar despre mine nu s-a pomenit mai nimic". Cine doreşte să afle adevărul despre adevăratul întemeietor al revistei n-are decît să consulte colecţia de la 1 iulie 1902—1 aprilie 1903, pe ultima filă consemnîndu-se: editor şi redactor responsabil *Aurel Paul Bănuţ.*

Într-un articol intitulat „Viaţa şi activitatea mea", publicat postum, în volumul „Scrieri" îngrijit de scriitoarea Petronela Negoşanu şi apărut la Editura Minerva, într-un post scriptum, autorul, cu un an înainte de a ne părăsi (a murit la 27 iulie 1970 fiind înmormîntat în cimitirul „Groaveri" din Braşov), nota:

„Pesemne „dreptatea iminentă" a hotărît ca adevăratul întemeietor al „Luceafărului" din Budapesta să supravieţuiască tuturor membrilor comitetului de redacţie din 1902, intrînd într-al 88-lea an al vieţii — Habent Sua fata libeli, adică fiecare carte să-şi aibă destinul ei".

Pentru tot ce a făcut pentru cultura şi literatura noastră ca scriitor, publicînd două volume: Tempi Passati, 1931, volum premiat de Academia Română, şi „Oameni de ispravă", tipărit la Sibiu în 1939, premiat de Asociaţiunea pentru cultură şi literatură din Sibiu, pentru o prodigioasă activitate cultural-artistică desfăşurată timp de şapte decenii (a înfiinţat trupe de teatru şi căminele culturale din Ocna Sibiului şi Tinca-Bihor), a militat pentru înfiinţarea unui teatru naţional la Cluj, înainte de primul război mondial, în calitate de director artistic al Societăţii pentru fond de teatru, dar mai ales pentru aportul adus la întemeierea revistei „Luceafărul", să nu-l uităm pe Bănuţ!

Petre Istrate

VASILE GOLDIŞ
CORESPONDENŢA (1888—1934)
SCRISORI TRIMISE. Vol. I

Ediţie îngrijită, studiu introductiv, note şi comentarii de Gheorghe ŞORA. Cuvînt înainte de Acad. prof. Ştefan Pascu. Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1992.

Profesorul timişorean GHEORGHE ŞORA, cercetător neobosit al istoriei noastre naţionale, şi-a fixat luminosul ţel de a restitui imaginea şi dimensiunile personalităţii marelui patriot VASILE GOLDIŞ. Iată, după două decenii de căutări şi trudă, Gheorghe ŞORA a ajuns la a patra carte inspirată de viaţa şi opera unuia din cei mai importanţi bărbaţi politici români, organizator al Unirii din 1918. În recenzia publicată în „Telegraful român" cu prilejul apariţiei cărţii lui Gh. Şora, *Vasile Goldiş, militant pentru desăvîrşirea idealului naţional,* Editura Facla, 1980, cunoscînd pasiunea şi activitatea cercetătorului timişan, arătam că se impune publicarea corespondenţei lui V. Goldiş. Avem azi primul volum al corespondenţei, *Scrisori trimise* (1888—1934). Extrem de bogată, corespondenţa lui V. Goldiş, adunată, ordonată şi comentată de GHEORGHE ŞORA, „înfrumuseţează şi consolidează monumentul unuia dintre principalii făuritori ai Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918" (Acad. prof. Ştefan Pascu, *Cuvînt înainte).* Scrisorile abordează o multitudine de probleme din variate domenii: cultural, literar, social-economic, administrativ, politic; sînt adresate unui număr de 79 de persoane din diverse categorii sociale. Îi amintim pe I.L. Caragiale, G. Coşbuc, O. Goga, Iuliu Maniu, Aurel Vlaicu, A.D. Xenopol. Mai toate scrisorile sînt inedite şi cuprind informaţii despre cadrul politico-naţional, cultural-artistic şi istoric românesc dintre 1888—1934. Au fost distribuite în volum după autori, în ordine alfabetică şi, în cadrul fiecărei grupe, în ordinea cronologică a emiterii lor. Deosebit de interesante apar notele şi comentariile din subsol, care demonstrează pasiunea de cercetător, acribia şi erudiţia celui ce a îngrijit cartea, prof. dr. Gh. Şora. Reies din corespondenţă cîteva idei slujite cu consecvenţă de cărturarul, militantul, patriotul V. Goldiş: ideea unităţii naţionale, strînsa şi indisolubila legătură cu poporul în vederea luptei pentru drepturile şi libertatea românilor, creşterea şi îmbogăţirea culturii române, larga deschidere şi înţelegere faţă de alte naţionalităţi şi popoare, în cel mai autentic şi actual stil european. Pe linia celor mai bune tradiţii ale oamenilor noştri de cultură (Miron Costin susţinea ideea că românii trebuie să iasă din întunericul neştiinţei), fruntaşul generaţiei de la 1918 este conştient că adevărata libertate şi prosperitate ale poporului român sînt legate de creşterea orizontului de cultură. Idee susţinută în zilele noastre zbuciumate, conform căreia şansa poporului român este cultura.

V. Goldiş a stabilit legături directe cu cei mai de seamă scriitori ai epocii, majoritatea lor devenind colaboratori ai ziarului „Românul" din Arad. Prin prezenţa lor în publicistica arădeană, Goldiş urmărea să ilustreze unitatea de spirit a poporului român, să mobilizeze forţele în vederea realizării idealului de libertate şi unitatea naţională, să cultive gustul şi interesul cititorilor arădeni pentru capodoperele literaturii române. V. Goldiş a ocrotit şi patronat debutul publicistic al lui Lucian Blaga. I.L. Caragiale a acceptat cu entuziasm „colaborarea vitejească" solicitată de Goldiş, care la rîndul său l-a venerat. Într-una din scrisori îi mulţumeşte pentru colaborarea trimisă şi încheie: „Îţi sărut mîna cu care ai scris-o".

Volumul valorifică unele din cele mai importante lucrări referitoare la lupta românilor transilvăneni pentru realizarea idealului naţional, precum şi la marele patriot Vasile Goldiş. Între acestea amintim lucrările semnate de Antonie Plămădeală: *Pagini dintr-o arhivă inedită,* Editura Minerva, Bucureşti, 1984; *Lupta împotriva deznaţionalizării românilor din Transilvania în timpul dualismului austro-ungar,* Sibiu, 1986.

Credem că a sosit momentul ca lucrarea monografică despre Vasile Goldiş, pregătită de cercetătorul Gh. Şora, să fie definitivată şi publicată în cel mai scurt timp.

Marius Terchilă

Semnalăm... Semnalăm...

(continuare din nr. trecut)

Am participat de curînd, la Geneva, la o Consultaţie între ortodocşi şi protestanţi, pentru a evalua unele relaţii cu catolicismul, la care romano-catolicii au refuzat să participe, pe motiv că organizaţiile ecumenice nu au autoritatea de a arbitra în probleme care privesc relaţii bilaterale. A fost dreptul lor să nu participe. Nu aceasta ne preocupă acum. Acum vrem doar să notăm reacţia de absolută consternare a protestanţilor după ce au cetit *Scrisoarea* cardinalului Ratziger (a se vedea „Semnalăm" din numărul precedent).

Credeam că dialogul dintre cele două Biserici nu de mult surori va fi marele eveniment al secolului XX, şi că secolele viitoare ne vor pomeni şi cu acesta, pe lîngă cele vreo două-trei evenimente mai însemnate cu care secolul nostru va intra în memoria lor.

Încep să am îndoieli.

Sînt însă sigur că, atunci cînd, totuşi, urmaşii noştri vor evalua intenţiile şi realizările noastre, după ce ei vor realiza unitatea, cei care se vor alege cu blamul nu vor fi ortodocşii.

● Petre Ţuţea: *„Între Dumnezeu şi neamul meu"* o carte extraordinară, editată de „Fundaţia Anastasia" (Buc. 1992, 399 p.). Acest Socrate românesc în anii apusului şi-a restaurat o energie neverosimilă a gîndului şi a cuvîntului, dîndu-ne în convorbiri cu prieteni sau gazetari, în interviuri la televiziune, *sinteze de cărţi* pe care nu le-a scris, nu le-a putut scrie, sau le-a scris numai în gînd, prin închisori sau într-o libertate şi mai rea, controlată pas cu pas. Grăbit să spună cît mai multe înainte de a trece Dincolo, ne-a dat o lecţie de fermitate în credinţă, nu fără s-o refere mereu la filozofie şi la filozofi, la ştiinţe şi la oamenii de ştiinţă. N-a mai avut timp de demonstraţii, de analize, dar ne-a convins că şi le făcuse din vreme. La un moment dat (p. 76) el spune că totuşi a scris enorm, şi că vor apare o serie de volume. Le aşteptăm cu mare interes. Ele vor fi tocmai dovada că şi-a pregătit minuţios premizele confesiunilor de pe ultima sută de metri!

Altfel, cum va rezista timpului numai cu sintezele? Ca să fiu în stilul lui, voi spune că nu ştiu. Dar ca fenomen remarcabil în cultură şi spiritualitate, va rezista multă vreme, ca punct de referinţă al unei generaţii din care mai trăiesc doar cîţiva, împreună cu care a fost dintre cei mari, chiar dacă el, dintr-o sinceră smerenie şi-a refuzat această calitate. Cartea merită cetită. Meditată. Omul a fost dintre cei puţini din lumea aceasta! Dacă ne-am apuca să citărm cîte ceva din vorbele lui, oare ne-am mai putea opri? Găseşte cele mai directe forme de exprimare, care conving şi surprind. Unele din ele vor rămîne sintagme mereu citabile. Iată una la întîmplare: *„Între Petrache Lupu care a stat la buturugă de vorbă cu Dumnezeu şi un filozof ateu, Petrache Lupu e om, iar ăla se situează comod în regnul animal"* (p. 38). Sau acest „portret" al lui Brîncuşi: *„primul ţăran decadent din istorie"* (p. 62), adică de un rafinament artistic uluitor. Cartea e plină de asemenea surprize care bucură mintea.

* * *

● La Universitatea din Oxford a fost susţinută o lucrare de doctorat cu titlul: *The meaning of Tradition in 20th century Orthodox Theology, with particular reference to Dumitru Stăniloae and Antonie Plămădeală,* de către Otniel Ioan Bunaciu.

Lucrarea a fost susţinută în 1990, dar ne-a parvenit abia acum, în 1992. Corectă în expunerea tezei ortodoxe.

* * *

● Editura Mitropoliei Banatului a publicat, în traducere românească, *„Spovedania unui pelerin rus către duhovnicul său",* traducere făcută de pr. Nicolae Bordaşiu din Bucureşti. Volumul cuprinde toate cele şapte „istorisiri" ale pelerinului, istorisiri care au apărut pînă acum izolat. Prefaţată de Î. P. S. Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului şi cu un studiu *„Despre pelerini"* scris de traducător, avînd şi un binevenit „Index" la urmă (probabil tot al păr. N. Bordaşiu), cartea readuce în spiritualitatea românească un text care multă vreme a circulat dactilografiat. Au existat şi ediţii tipărite, dar incomplete.

● Semnalăm apariţia între timp, tot în 1992, şi a altei ediţii a *Pelerinului,* traducere de Gherontie Crucedea şi tipărită de editurile „Axul Z" din Chişinău, şi „Axis Mundi" din Bucureşti. Titlul: *„Mărturisirea unui pelerin despre lucrarea plină de har a rugăciunii lui Iisus (Pelerinul rus)"* (1992). Are şi aceasta o bună introducere.

Dacă aceste traduceri ar fi un răspuns la nevoia de întoarcere la rugăciune şi la o viaţă mai sfîntă, ar fi un semn bun. Dar e un semn bun şi faptul că ele doresc să provoace, să înveţe această întoarcere. Căci nu se poate să citeşti o astfel de carte, cu atenţie şi seriozitate, şi să nu-ţi pui întrebările mari ale vieţii, şi să nu găseşti măcar cîteva răspunsuri valabile, pentru tine, pe măsura pregătirii minţii tale de a le pricepe.

Toţi sîntem pelerini, numai că nu toţi o ştim ca pentru noi, şi nu toţi ştim să dăm conţinut adevărat pelerinajului nostru.

Cartea aceasta ne va învăţa ceva.

● La o Consultare intercreştină recentă (Geneva 30 iunie — 6 iulie 1992), în cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor şi al Conferinţei Bisericilor Europene s-au făcut mai multe *Recomandări* care vor fi date publicităţii. Au fost de faţă cele mai proeminente personalităţi din conducerea organizaţiilor mondiale creştine şi reprezentanţi ai tuturor Bisericilor Ortodoxe din lume. Notăm mai jos două dintre cele 16 recomandări:

1. Să se studieze în comun cu Biserica romano-catolică problema statutului eclesiologic al Bisericilor Catolice de rit răsăritean (foste greco-catolice) şi, în special, rolul lor în relaţie cu Bisericile Ortodoxe;

2. Să se ceară Bisericilor catolice de rit răsăritean şi Bisericii romano-catolice să studieze împreună cu Consiliul Ecumenic al Bisericilor şi cu Conferinţa Bisericilor Europene, istoria persecutării Bisericilor Ortodoxe în secolul XX şi înainte de aceasta, şi să înceteze propagarea unilaterală a mitului Bisericii catolice de rit răsăritean ca fiind persecutată de Biserica Ortodoxă.

Această de a a doua recomandare vrea să se facă dreptate tuturor. Cea dintîi e însă la fel de importantă căci în discuţiile de la Geneva, întrebarea s-a pus aşa: Este Biserica catolică de rit oriental (fostă unită), o Biserică aparte de Biserica catolică? Are o eclesiologie proprie? Sau este o parte din *Biserica romano-catolică* pur şi simplu, deoarece ritul nu e o problemă de doctrină? Aşadar, e vorba de o *singură Biserică,* sau *de două?* Evident, întrebarea priveşte statutul eclesiologic, doctrinar, aşa cum e formulată şi în *Recomandarea* de la punctul 1.

Personal, mi se pare o întrebare pur retorică. Răspunsul e prea simplu, fiind numai unul: e vorba de o singură Biserică, catolică, avînd întreaga doctrină catolică. Fosta Biserică unită păstrează din Ortodoxia de la care s-a rupt, la noi în 1698—1701, doar ritul, adică veşmintele, slujbele, ierurgiile, ceea ce nu ţine de doctrină, ci de tradiţie locală răsăriteană. În slujbe s-au introdus însă elemente care sînt catolice, precum pomenirea Papei, purgatoriul în Crez, şi altele. Uniformele devin din ce în ce mai catolice etc., etc. Esenţialul e că există, din punct de vedere doctrinar, o singură Biserică şi ea e catolică. Nu mai există Biserica jumătate ortodoxă şi jumătate catolică de la 1700. Aceea a dispărut, fiind înghiţită de catolicismul roman. Aşa e şi trecută în *Codul canonic* al Bisericii catolice, publicat acum cîţiva ani.

E bine deci să ştie toţi cei care se cred *uniţi, greco-catolici,* că de fapt sînt catolici.

Că mulţi nu ştiu!

ANTONIE P.

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază. Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală,* Mitropolitul Andealului — preşedinte; Dr. *Serafim Făgărăşanul,* Episcop-vicar — vicepreşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi,* redactor adjunct; Pr. *Gheorghe Papuc;* Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu.*

ABONAMENTUL pe un an: 350 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2 B.C.S.A. — Sibiu. Pentru cititorii de peste hotare costul unui abonament anual este de 25 dolari S.U.A. (cont nr. 47.21.016.680) sau echivalentul în altă valută, B.C.S.A. Sucursala Sibiu.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Fondator:

Mitropolitul
ANDREI
ŞAGUNA

1853

Telegraful Român

FOAIE EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Anul 140
SIBIU
15 august
şi
1 septembrie
1992
Nr. 31—34

Două evlavii ce nu se cuvine a fi părăsite: Cinstirea Crucii şi a Maicii Domnului

Nu socotesc utile — şi nu intră în obiceiul meu să le practic — discuţiile contradictorii cu aceia cărora lumea le dă îndeobşte numele de „sectanţi", cu fraţii noştri de altă credinţă adică. Este fiecare liber a crede ce vrea, să meargă pe calea pe care-l poartă inima şi-l îndeamnă conştiinţa, urmînd, firește, a purta răspunderea alegerii făcute. Învăţătura lui Hristos pe aceste două entităţi chiar se întemeiază: Pe libertatea deplină a insului, pe întreaga lui răspundere în ziua Judecăţii celei mari.

Sînt însă două evlavii de care cu adîncă părere de rău constat că stau departe fraţii noştri de altă credinţă, lipsindu-se astfel de două mari şi minunate consolări şi săvîrşind totodată, sînt convins, două imense greşeli.

Despre Cruce se afirmă, sub o formă ori alta, că a fost un simplu mijloc de tortură şi ucidere, pe care ce rost ar avea să-l proslăvim şi să-l venerăm? Trecînd uşor peste preînchipuirile din Vechiul Testament: Năhuştanul lui Moise, Iacov proptit în toiagul său şi binecuvîntîndu-şi fii, armata israeliteană biruitoare numai atîta vreme cît Moise sta cu braţele întinse[1]. La ce bun să ne închinăm unei abjecte unelte de chinuire şi executare a criminalilor, folosită de romani şi de iudei? Ba ni se dă de înţeles că semnul Crucii şi Crucea însăşi sînt cu adevărat profanări ale cultului creştin. Crucea prin urmare e înlăturată din casele de rugăciune şi viaţa spirituală a fraţilor de altă credinţă.

Rău fac, greşit procedează ,la bun şi puternic sprijin renunţă, Crucea, pentru Hristos, nu-i simplu şi degradant instrument de tortură şi moarte. E *Sfînta*[2] Cruce stropită şi sfinţită de scumpul şi prea curatul Sînge al Mîntuitorului nostru. E altar, e locul sacru al suferinţei Nevinovatului, al Răscumpărării omenirii şi al ruperii zapisului ce apăsa asupra noastră de la Adam încoace. Pe Cruce S-a săvîrşit Cel Care, ascultînd de porunca Tatălui şi pentru mîntuirea noastră, S-a deşertat de a Sa Dumnezeire şi a primit moartea. Şi încă moartea pe Cruce. Pe Cruce s-a oficiat o slujbă şi o jertfă şi un act de reaşezare a omenirii în situaţia ei de necorupţie originară.

Hristos, fratele, prietenul, însoţitorul nostru, dar şi Cel ce Şi-a aflat sfîrşitul pe lemnul blestemat, sub privirile ironice şi biruitoare ale unor duşmani neînduplecaţi, setoşi de spectacolul zvîrcolirilor bietului trup sortit morţii. Cel defăimat, învins, pradă a unui obiect neînsufleţit care-şi împlineşte — rece şi dur — groaznica-i menire. Şi aceasta e Hristos pe Cruce. Pe aceasta să o trecem cu vederea?

(continuare în pag. a 3-a)

Monahul Nicolae Steinhardt

1 Susţinut de doi oameni, unul de-a dreapta altul de-a stînga, spre deosebire de Hristos, singur pe Cruce, îndurîndu-şi durerile pînă la moarte, sub privirile neputincioase ale tîlharilor.

2 Celor ce obiectează ortodocşilor şi catolicilor că se închină la două lemne suprapuse, li se poate răspunde: Nici gînd să se închine la două lemne suprapuse! Se închină la cu totul altceva: La Crucea pe care a şiroit, sfinţindu-o, scumpul sînge dumnezeiesc.

ALEXEI MATEEVICI

75 DE ANI DE LA MOARTE

Dictonul: „Non multa, sed multum" este valabil şi în creaţia literară. Unii poeţi au scris volume de poezii fără a-şi asigura un loc, fie şi modest, în istoria literaturii; alţii, în schimb, au scris mai puţine poezii, sau chiar numai una, de valoare excepţională, prin care şi-au eternizat numele. În rîndurile acestora din urmă se numără şi preotul-poet Alexei Mateevici, de la moartea căruia *(13 august* 1817) s-au împlinit 75 de ani.

S-a născut la 16 martie 1888, dintr-o familie de cărturari moldoveni, în satul Căinari, judeţul Tighina.

La Zaim, unde se mutaseră părinţii, Mateevici urmează, între 1902—1906, şcoala primară, dar primele noţiuni de cetire şi scriere a limbii materne, cu alfabetul latin, nu i le-a dat directorul şcolii, ci poublicaţia bucureşteană „Albina", la care tatăl său era abonat. Paginele acestei reviste au oferit acestui tînăr momentul de a se întîlni cu literatura română, cu marii ei creatori, din opera cărora caligrafia bucăţile preferate.

Poezia lui s-a născut în ambianţa mediului în care a trăit. Primele sale versuri, ca elev la Seminarul din Chişinău, le trimite revistelor „Luminătorul" şi „Cuvînt moldovenesc".

Anul debutului său literar era marcat de puternicile zguduiri sociale ale răscoalelor ţărăneşti din 1907 şi, ca un ecou al evenimentelor, lira protestatară a poetului îşi înfrăţea sunetele cu chemările lui Coşbuc şi O. Goga.

Între anii 1910—1914, la Kiev, la Academia Teologică, unde era bursier, Mateevici dobîndeşte cunoştinţe temeinice asupra literaturii franceze, germane şi ruse, din care chiar a tradus.

După obţinerea licenţei se întoarce la Chişinău devenind profesor la Seminarul „Gavriil Bănulescu", funcţie întreruptă însă la izbucnirea războiului mondial (1916), cînd mobilizat ca preot militar, pleacă pe frontul din Galiţia. La dorinţa sa este transferat pe linia frontului românesc Mărăşeşti-Tecuci. Aci cunoaşte toate greutăţile războiului şi în răgazul dintre două lupte nu uită să-şi noteze impresiile lirice. A fost cea mai fertilă perioadă a creaţiei lui, dar şi cea mai din urmă. Răpus de tifos exantematic se stinge pe patul unui spital din Chişinău, la vîrsta de 29 de ani.

A publicat poezii cu multă esenţă lirică şi dragoste de pămînt, tipărite mai tîrziu în volum (1926). A. Mateevici ne-a lăsat o copodoperă — poezia „Limba noastră", scrisă în tranşeele Mărăşeştilor, sub riul de fulgere cîte ne-au adăpat graiul, cu freamătul codrilor ce ne-au legănat zbuciumul şi cu flacără veşnică în care ne-am spus adevărurile.

(Continuare în pag. a 2-a)

Preot Ieremia B. Ghita

„TĂIEREA CAPULUI SF. IOAN BOTEZĂTORUL"

— 29 august —

Tristă zi are astăzi Sfînta noastră Biserică! Îndurerată şi plină de tristeţe este Mireasa lui Hristos astăzi pentru că „glasul Cuvîntului, Sfeşnicul luminii" marele prooroc Ioan Botezătorul nu mai este printre cei vii, fiind ucis cu mişelească viclenie. Tristă zi are astăzi Sf. noastră Biserică! Pline de durere sînt sufletele credincioşilor astăzi cînd capul celui „mai mare dintre cei născuţi din femei" a fost tăiat prin uneltire diavolească.

Întreaga lume creştină prăznuieşte la 29 august Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul, unul dintre cei mai iubiţi, mai cunoscuţi şi mai veneraţi sfinţi ai Bisericii Creştine. Cu cîntări de laudă, cu pioşenie şi cu reculegere creştinii îl serbează pe acela care prin moartea sa mucenicească s-a făcut începător cetelor de martiri care şi-au vărsat sîngele pe altarul credinţei în Hristos.

Sărbătoarea de astăzi este legată de sfinţirea bisericii construită la Sebasta în Samaria, pe mormîntul presupus al Înaintemergătorului lui Hristos. Cu numele de „Patima" sau de „Tăierea capului" sărbătoarea apare la data de 29 august în „Sacramentarium romanum" şi după „Martirologiul Roman" această dată corespunde unei a doua regăsiri a capului Sfîntului Ioan, transportat atunci în biserica Sf. Silvestru din Roma. Afară de aceste date istorice, despre Ioan Botezătorul avem relatările evangheliştilor, cu deosebirea că Sf. Luca ne vorbeşte despre naşterea lui, despre viaţa lui în pustiu şi despre predica lui, iar Sf. Marcu şi Matei se referă la moartea lui martirică.

Din Evanghelie şi din tradiţie putem reconstitui viaţa Înaintemergătorului, al cărui cuvînt aprins părea într-adevăr pătruns de spiritul proorocului Ilie. În anul al 15-lea al împăratului Tiberiu (27—28 după Hristos), Botezătorul, care duce o viaţă aspră, urmînd legile naziratului, şi-a început misiunea invitînd poporul să înceapă pregătirea căilor Domnului, deoarece pentru a-l primi era de trebuinţă o sinceră conversiune, adică o schimbare radicală a dispoziţiilor sufleteşti. Adresîndu-se tuturor claselor sociale, a trezit un entuziasm puternic în popor, dar şi nemulţumiri între farisei, aşa-numita „arstocraţie a spiritului", a cărei ipocrizie o condamna în mod deschis.

Ajuns de acum un personaj popular, a tăgăduit cu hotărîre că ar fi Mesia cel aşteptat, recunoscînd superioritatea lui Iisus, pe care l-a arătat ucenicilor săi cu prilejul botezului în apele Iordanului. S-ar părea că afirmînd prezenţa „Celui mai puternic" adică a lui Iisus, el ar fi urmat să se retragă. Cu toate acestea, „cel mai mare dintre profeţi" nu a încetat să-şi facă auzită vocea acolo unde a fost necesar de a îndrepta „căile strîmbe" ale răului. A dojenit în public purtarea scandaloasă a lui Irod Antipa şi a cumnatei sale Irodiada; minia lor, pe care el a prevăzut-o, l-a aruncat în temniţa grea de la Macheron, pe malul de răsărit al Mării Moarte.

Sfîrşitul acestui incident este cunoscut. Cu prilejul unui banchet organizat la Macheron, fiica Irodiadei, Salomia, dovedind excelente calităţi de dansatoare, l-a entuziasmat pe Irod; drept răsplată, la sfatul mamei sale, a cerut şi a obţinut de la Irod capul lui Ioan Botezătorul. Astfel a încetat să mai vorbească deschizătorul de drum al lui Mesia, glasul cel mai puternic dintre vestitorii apropiatului mesaj evanghelic. Ioan Botezătorul este ultimul profet şi primul apostol; el şi-a dat viaţa în împlinirea misiunii sale, pentru acest motiv Biserica îl aşează în rîndul Sfinţilor prooroci martiri.

ulu,üebopolitbitr

Sf. Ioan Botezătorul în viaţă a fost cel care a pregătit „calea Domnului", iar în moarte a pregătit calea celor ce s-au jertfit pentru Hristos; Ioan Botezătorul în viaţă a fost cel care a predicat tuturor pocăinţa şi credinţa în Evanghelie, iar în moarte „a propovăduit şi celor din iad pe Dumnezeu cel ce s-a arătat în trup şi a ridicat păcatul lumii" (troparul zilei), Ioan Botezătorul în viaţă l-a arătat oamenilor pe Mielul lui Dumnezeu „cel care ridică păcatele lumii" iar prin moartea sa a pecetluit această mărturie.

Tristă zi are astăzi Biserica creştină şi ea ne cheamă pe toţi ca printr-o vieţuire sinceră şi dreaptă în poruncile lui Hristos urmînd pilda Înaintemergătorului şi Botezătorului Ioan să ne dăruim cu toată fiinţa noastră slujirii lui Dumneeu şi semenilor noştri, preamărind astfel pe Tatăl, pe Fiul şi pe Sfîntul Duh, Treimea cea de o fiinţă şi nedespărţită căreia să-i fie slava acum şi pururea şi în vecii vecilor. AMIN.

Arhid. Visarion Bălţat

Dragostea lui Dumnezeu ne cheamă la pocăinţă

Una din poruncile sfinte pe care Dumnezeu le dădea profeţilor Legii vechi era să-i încurajeze pe fiii lui Israel, să-i întărească în nădejdea în mijlocul încercărilor prin care treceau mereu.

„Mîngîiaţi poporul meu, zicea Domnul. *Întăriţi mîinile slăbănogite şi genunchii care se clatină".* (Isaia 35, 3 şi urm.). Miezul încurajării era îndurarea celui Preaînalt, grija părintească ce-o avea El faţă de poporul ales. *„Fiţi tari căci El însuşi va veni şi vă va izbăvi".*

La fel, proorocul-împărat David în psalmul 135 de ori preamăreşte iubirea lui Dumnezeu, repetînd după fiecare vers: *„că în veac este mila Lui".* Crearea lumii, frumuseţea luminătorilor cereşti, zidirea omului, izbăvirea credincioşilor din nenumărate primejdii şi necazuri, toate sînt motive de bucurie şi entuziasm pentru psalmist: *„Mărturisiţi-vă Dumnezeului ceresc, că în veac este mila Lui".*

Locul proorocilor l-au preluat în Biserica lui Hristos slujitorii altarelor creştine. Cuvintele lor sînt ca nişte faruri luminoase care călăuzesc paşii credincioşilor spre desăvîrşire. Uneori învăţătorii duhovniceşti se folosesc nuiaua pentru îndreptatea copiilor răi şi neascultători.

Alteori însă cuvintele păstorilor turmei duhovniceşti se aseamănă cu balsamul pe care medicii îl folosesc pentru alinarea durerilor celor bolnavi.

Pare că auzim şi noi, preoţii, peste veacuri, porunca Tatălui ceresc spusă lui Isaia: „Mîngîiaţi poporul Meu, întăriţi pe cei slabi, care se clatină".

Ne împlinim datoria ascultării mai cu seamă în vremea posturilor cînd Mama noastră spirituală, Biserica, ne cheamă la înfrînare, la curăţirea patimilor, la pocăinţă. Iar la temelia acestei chemări sfinţitoare este dragostea lui Dumnezeu faţă de cei păcătoşi. *„Dragostea lui Dumnezeu faţă de noi s-a arătat prin faptul că El a trimis în lume pe unicul Său Fiu, ca noi să trăim prin El".* (I Ioan 4, 9).

Spaţiul limitat al acestui articol nu ne permite să arătăm toate dovezile pe care ni le oferă Evangheliile şi cărţile Legii noi despre iubirea Domnului Hristos faţă de păcătoşi.

O, cîte n-a făcut Fiul lui Dumnezeu ca să ne arate mila Sa pentru oameni! ... Cîte umilinţe n-a luat asupra Lui, cîte osteneli n-a suferit, cîte lacrimi n-a vărsat! ...

Să ne aducem aminte de grija cu care căuta Iisus oile cele pierdute! ... Pentru a-i salva de la moartea veşnică, Mîntuitorul străbătea satele şi oraşele, propovăduia neobosit mila, intra în casele păcătoşilor, ospăta la mesele lor. Să trezim în memorie pe Zaheu, pe femeia samarineancă, pe desfrînata din Ierusalim, să nu uităm iertarea lui Petru, izbăvirea tîlharului de pe cruce. Deşi aceşti oameni erau vinovaţi de mari fărădelegi, dacă au mărturisit un pic de credinţă şi de părere de rău pentru păcatele săvîrşite, Iisus Domnul i-a primit, i-a iertat; făcîndu-i cetăţeni ai raiului.

Vorbind despre iertarea celor vinovaţi de călcarea voii lui Dumnezeu, nu putem uita jertfa Mîntuitorului de pe Golgota. Pe cruce îl vedem pe „omul durerii disprețuit şi părăsit de toţi în aşa măsură, încît privitorii acelei tragedii unice în istorie în grozăvia ei, „îşi întorceau faţa de la El" cu dispreţ şi dezgust. Ştim acum bine pentru ce acolo Fiul Omului a suferit chinuri pe care nici un muritor din lume nu le poate descrie. Iisus a pătimit şi şi-a dat viaţa pînă la ultima picătură de sînge ca să ne răscumpere din robia diavolului, să ne readucă la comuniune cu Tatăl. *„El a fost străpuns pentru păcatele noastre şi zdrobit pentru fărădelegile noastre. El a fost pedepsit pentru mîntuirea noastră, iar prin rănile Lui noi toţi ne-am vindecat"* (Isaia 53, 5).

Izvor de negrăită mîngăiere este învăţătura aceasta de credinţă că Dumnezeu este bun şi iertător faţă de păcătoşi. Însă din descoperirea acestui adevăr, o mare îndatorire ne revine nouă, „beneficiarilor Crucii", să urmăm calea pocăinţei. Nu putem disprețui bogăţia bunătăţii Tatălui ceresc şi a Mîntuitorului, îngăduinţa Lui şi îndelunga Sa răbdare. Sfîntul Apostol Pavel afirmă cu putere că *„bunătatea lui Dumnezeu ne îndeamnă la pocăinţă"* (Romani 2, 4).

Se cuvine să răspundem cu înnoirea vieţii noastre sufleteşti faţă de atîta bunătate. Dacă sîntem încredinţaţi că „în veac este mila Domnului faţă de noi", datori sîntem să nu disprețuim nemăsurata Lui milă şi răbdare.

Dacă Dumnezeul nostru ar fi numai dreptate fără iubire, înfricoşat şi plin de mînie faţă de cei ce au călcat poruncile Sale, am avea oarecare motiv să nu ne întoarcem la Dînsul. Cum să ne arătăm în faţa Celui pe care L-am disprețuit, cum să cutezăm a înfrunta urgia Lui?

Dar dacă Dumnezeu este milostiv, dacă este „iubire" cum ni-L descrie Sfîntul Ioan Evanghelistul (I Ioan 4, 16), şi dacă ne iartă păcatele de ar fi nu-

(Continuare în pag. a 2-a)

Preot St. Slevoacă

Cu admiraţie, cu regrete şi cu speranţă despre Lucian Blaga*

Titlul acesta e puţin şocant, fără îndoială, dar l-am vrut anume aşa, pentru a atrage şi mai mult atenţia asupra acestui mare pilon al culturii româneşti care stă, unic în felul lui, la temelia intrării noastre în modernitate. E de la sine înţeles că, într-un scurt cuvînt introductiv, nu mă voi putea lăsa furat de amănunte şi nici nu voi încerca să mă lansez în demonstraţii. Intenţia mea e doar să sugerez cercetătorilor calificaţi, cîteva puncte de vedere şi, chiar mai mult decît atîta, să provoc o angajare pe termen mai lung în exegeza operelor lui Lucian Blaga şi, prin urmare, a contribuţiei sale la ceea ce am putea numi, chiar cu o sintagmă a sa, descoperirea şi determinarea „matricei stilistice" proprie nouă românilor, ca izvor şi aluat originar din care ne-am alcătuit, înainte şi dincolo de a lua în socoteală influenţele străine.

În ultima vreme această *matrice*, desigur cu unele excepţii, a fost redusă şi a redus intrarea noastră în modernitate doar la cîteva nume: Nae Ionescu, Mircea Eliade, Emil Cioran, Mircea Vulcănescu (nu îndeajuns), Eugen Ionescu, Constantin Noica şi, la repezeală, silit să se producă înainte de a trece pragul veşniciei, Petre Ţuţea. Mai sînt desigur mulţi alţii. Îi am în vedere pe cei mai mari, pe creatori, pe ctitori, de care probabil tot *timpul* e vinovat că n-au fost abordaţi îndată după 1989 la adevăratele dimensiuni şi, mă gîndesc mai ales la dimensiunea publicistică meritată şi de dînşii. Aş pomeni de pildă pe Vasile Pârvan şi pe Nicolae Iorga, cărora urmează de acum încolo să li se redescopere şi să li se precizeze nu atît dimensiunile operei, cît caracterul slujirii lor de mentori de generaţie, de deschizători de noi spaţii culturii româneşti care s-au rotunjit astfel, pînă la a-şi avea trăsături proprii şi un loc şi un rost anume în istoria şi cultura universală.

Printre cei uitaţi sau, după părerea mea, insuficient abordaţi, a fost şi Lucian Blaga. Bineînţeles că nu uit statuia din Cluj, „Luntrea lui Caron" şi cîteva studii risipite pe unde s-a putut. Dar de cît spaţiu tipografic s-au bucurat un Cioran, un Eliade, un Noica, şi, la început, chiar un Nae Ionescu? Să nu fiu înţeles greşit. Ce s-a făcut cu ei s-a făcut bine, dar să nu lăsăm impresia că ne reducem doar la atîta. N-ar fi o impresie adevărată, iar generaţiile noi ar putea fi tentate să creadă aşa ceva. Şi să încerce chiar o insatisfacţie. Aceste generaţii care sînt angajate profund în procesul de recuperare rapidă a culturii care le-a fost interzisă, trebuie să-şi facă o imagine globală asupra ei, s-o asimileze şi să pornească la zidirea propriei lor contribuţii. Că doar — oricît ar fi de mari şi oricît ne vor rămîne de scumpi — nu vom rămîne numai la cei pomeniţi mai sus.

Trecerea prin ei e obligatorie, rămînerea la ei ar fi o eroare. Ei intră definitiv în patrimoniul nostru sacru. Le vom fixa plăci în istoria culturii noastre care îi vor nemuri. Bibliotecile le vor ţine opera mereu deschisă oricui, dar ei n-ar fi mulţumiţi dacă alţii nu vor merge mai departe, şi dacă nume noi nu se vor adăuga la ale lor.

Festivalul Blaga pe care îl prefaţăm acum la Sebeş-Alba e un semn că atenţia culturală s-a apropiat mai cu îndrăzneală, şi ar trebui şi cu puţină pocăinţa pentru întîrziere, şi de Lucian Blaga, şi că va continua să se apropie şi mai mult, pe piaţa liberă a ideilor pătrunzînd şi ideile sale, şi oferindu-se cererii şi ofertei, intrînd în acea competiţie fertilă, generatoare de răsaduri noi de geniu românesc, rămas atîta vreme în umbră şi captivitate.

Am socotit necesară această mică introducere, pentru ca să-mi spun păsul în legătură cu locul lui Lucian Blaga în cultura română pe care o avem de recuperat. E de fapt şi o invitaţie la o mai mare apropiere de opera lui şi de el însuşi, pentru a putea discerne între peren şi conjunctural, şi a-i descoperi şi fixa acele rădăcini ale operei şi personalităţii, pe care ne-am putea fără ezitări altoi propriile creaţii, evident într-un permanent proces de sporire, de înaintare.

Îmi voi lua libertate onestităţii şi, dacă nu toţi veţi fi de acord cu unele sau cu toate consideraţiile mele, va fi cu atît mai bine. Voi avea satisfacţia de a fi reuşit să vă pun unele probleme în legătură cu opera lui Blaga, care să constituie teme de cercetare şi de clarificare. Dincolo însă de acestea, de un lucru aş dori să nu faceţi abstracţie: că opera lui Blaga, cu urcuşuri şi cu scăderi, firești la oricine, nu-l face pe cel care îi găseşte obiecţii să-şi micşoreze admiraţia, sau să-i minimalizeze, sau să-i nege valoarea în cultura română.

Despre Lucian Blaga şi despre sistemul lui filosofic, dacă n-am fi noi teologii, s-ar vorbi probabil, numai cu admiraţie! Dar, înainte de a vă schiţa cîteva lucruri despre reţinerile teologilor, care vor constitui punctul al doilea al acestui eseu să începem totuşi cu admiraţia care ne e comună tuturor.

1. Cînd a apărut poezia lui Lucian Blaga şi a pătruns în mediile intelectuale ale vremii, a fost o adevărată revelaţie. Am trăit-o personal ca elev — am mai spus-o şi altă dată — ca tînăr intelectual în devenire, pentru care Eminescu era „poetul". Bineînţeles că erau iubiţi şi Goga şi Coşbuc şi alţii, dar cumva altfel. Cînd a apărut Blaga, a început pe dată disputa pentru locul doi, după mereu întîiul pentru eternitate, Eminescu.

Candidaţii care îşi încrucişau săbiile erau Blaga şi Arghezi. Nu vă voi spune care mi-au fost opţiunile atunci, şi nici cele de azi. Sînt de-

(Continuare în pag. a 2-a)

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALA
Mitropolitul Ardealului

* Comunicare la un Simpozion Blaga, la Sebeş-Alba, în ziua de 6 mai 1992.

„DINTRE CARE CEL DINTÎI SÎNT EU"

(I Tim. 1, 15)

La Sf. Liturghie din Duminica 11-a după Rusalii, în acest an 30 august, Sfînta noastră Biserică ne aduce în atenţie parabola cu cei doi datornici, în care ideea principală este aceea a iertării, idee care a şi provocat rostirea acestei parabole de către Mîntuitorul Iisus Hristos. Am reţinut din această parabolă cum stăpînul, adică Dumnezeu, ca un Părinte bun şi înţelegător faţă de slăbiciunile şi limitele noastre omeneşti, ne iartă păcatele, care, exprimate în bani, ar însemna multe milioane de lei, pe cînd noi nu sîntem în stare să iertăm unor semeni de-ai noştri, care ne greşesc într-un fel sau altul, lucruri care, exprimate de asemenea în bani, ar însemna cîteva sute de lei. Din acest motiv noi ne condamnăm, ne semnăm singuri sentinţa ori de cîte ori rostim „Tatăl nostru", cînd zicem: „Şi ne iartă nouă greşelile noastre, *precum şi noi iertăm greşiţilor"*, lucru la care ar trebui să ne oprim mai des şi să medităm mai adînc.

Mai desprindem însă din această parabolă încă un foarte mare adevăr, extrem de important pentru viaţa noastră ca oameni şi ca fii ai Bisericii şi anume uşurinţa cu care, neglijînd bîrna din ochiul nostru, ne năpustim asupra celui din preajma noastră, lipsa de introspecţie, lipsa de cîntărire corectă a faptelor noastre, lipsa conştiinţei vinovăţiei sau a păcătoşeniei noastre. Lipsa acestei conştiinţe l-a făcut şi pe sluga din parabolă, căreia i s-a iertat o imensă sumă de bani — zece mii de talanţi, să-l strîngă de gît pe semenul său care-i datora o nimica toată — o sută de dinari, ceea ce scandalizează pe orice om cu bun simţ, cum au fost scandalizaţi şi martorii acestor două scene.

Lipsa conştiinţei vinovăţiei ne face să ne supraapreciem pe noi, şi să subapreciem pe cei din jur, ne face să ne umflăm în piept ca fariseul din altă parabolă, să ne trîmbiţăm meritele, uitînd cu totul de ceea ce Biserica numeşte smerenie.

(continuare în pag. a 2-a)

Pr. Gh. Papuc

Lucian Blaga...

(Urmare din pag. 1)

sigur subiective. Poate că într-o zi un juriu cultural ultra calificat va fixa ierarhiile, dacă așa ceva va putea exista vreodată în istorie. În teologie, pentru fixarea adevărurilor fundamentale nu există nici un juriu. Nici măcar Sinodul ecumenic. Acesta propune. „Poporul lui Dumnezeu", credincioșii le validează, primindu-le sau trecîndu-le în uitare. De altfel și în cultură se întîmplă la fel. N-a reușit niciodată impunerea cuiva ca mare poet. Unul de la noi, nu mai merită pomenit. Pe Eminescu nu ni l-a impus nici un Juriu și nici o autoritate, în afară de autoritatea frumuseții versurilor sale.

Cine va fi al doilea? Oricum Blaga rămîne în continuare în concurs. Nu vreau să judec poezia de după Blaga și Arghezi, dar tare mă tem de judecăți, în general aspre, puse sau nu în comparație cu piramidele.

Poezia lui Blaga nu poate fi prezentată în cîteva fraze. Și nici nu ne-am gîndit la așa ceva. Am vrut să punctăm, aici și acum, doar faptul că a stîrnit admirație aproape generală. Chiar teologii care îi vor critica filosofia, sau o anume parte a ei, vor fi bucuroși să găsească în poezii și un alt Blaga. Și nimic nu oferă nici cea mai slabă indicație că, în poezii, Dumnezeu ar fi o simplă metaforă.

O, vreau să joc, cum niciodată n-am jucat!
Să nu se simtă Dumnezeu
în mine
Un rob în temniță — încătușat
(Vreau să joc)

El vorbește într-o poezie de „fariseii meșteri" care „ciopliră crucea lui Iisus" (Legendă). Scrie *Psalmi*, ca și Arghezi:

În spinii de-aici arată-te Doamne
Să știu ce-aștepți de la mine
(Psalm)

Și se tînguie într-o poezie:

„Doamne, Doamne, de cine m-am lepădat"
(Scrisoare)

Ca și la Goga metafora religioasă și cuvintele bisericești sînt prezente în multe din poeziile lui Blaga: Iisus Hristos, arhangheli, har, biserică, Fecioara Mara, Paștile, orb vindecat, Sfînta Miercuri, Sfîntul Gheorghe, Ecce Homo, Iisus și Magdalena, Mînăstire etc. Într-o poezie dedicată lui Nichifor Crainic mărturisește că „s-a rugat" și, la sfîrșit încheie:

Și totuși cu cuvinte simple ca ale noastre
S-au făcut lumea, stihiile, ziua și focul.
Cu picioare ca ale noastre
Iisus a umblat peste ape
(Tristețe metafizică)

Toate acestea, s-ar putea spune, sînt irelevante pentru opțiunile religioase ale lui Blaga. N-aș crede. Aș mai adăuga doar că fără o cultură religioasă și fără metafora religioasă și cuvintele bisericești, poezia rămîne ceva sec, slăbit, fără vlagă și adîncime. Să nu uităm că Blaga terminase și teologia la Sibiu!

Dar să revenim.

Personal n-aș admite că poezia e irelevantă pentru filozof și pentru opțiunile lui religioase, mai ales cînd îi întîlnim metaforele. În 1925 a povestit într-o poezie intitulată *Lot* (Gîndirea, mai 1925) pedepsirea Sodomei și Gomorei. Șerban Cioculescu crede că în intenția poetului a fost biciuirea moralității citadine din vremea sa. Șerban Cioculescu care prefațează o culegere de Poezii în 1974 (ed. Minerva) nici nu intră însă în dimensiunea religioasă așa cum reiese din poezii, ci mai degrabă o interpretează prin prisma filosofiei din „Religie și spirit" (p. XVII), deși îl recunoaște pe Blaga a fi fost *„sfîșiat de tot felul de contradicții interioare"* (p. XVI).

În privința aceasta cred că Șerban Cioculescu a spus un adevăr, ascunzînd astfel multe alte lucruri pe care le știa despre Blaga. Atunci, în 1974, interesul lui era să-l publice și să-l reabiliteze *„după Eliberare"* pe Blaga (p. XVII), adică după „eliberarea" din 1944! Pentru aceasta a trebuit să-i găsească în poezii chiar și *„protestul împotriva exploatării omului de către om"* (p. X) pentru a putea spune la sfîrșitul prefeței, timid, că Lucian Blaga este *„în felul său, un poet național"* (p. XVIII). *„În felul său"!* Oare care fel?

În sfîrșit, noi o putem spune acum mai cu îndrăzneală, că e un poet național deplin, nu „în felul său".

2. Dar, dacă poezia ne solicită admirația, și contradicțiile interioare pe care le remarca Șerban Cioculescu ni se par firești la un mare poet, să nu uităm că în contradicție negativul are întotdeauna un pozitiv. Și inversul e adevărat, dar negativul nu rămîne niciodată dominant și exclusiv. Ori, așa explicată, contradicția interioară nu e catastrofală și nu pune peceți definitive.

În filosofie însă, contradicția nu e tolerabilă decît ca metodă. Și, cu unele excepții sesizate d.p. de Păr. D. Stăniloae, Lucian Blaga se străduiește să fie coherent. În acest domeniu teologii nu se mai înțeleg însă cu filozoful, deși sintagmele lui Blaga, voindu-se repere ale unui sistem filosofic original, sînt nu numai originale, ci și fascinante: Marele Anonim, eonul dogmatic, cenzura transcendentă, cunoaștere luciferică, cunoaștere paradisiacă, diferențialele divine, spațiul mioritic ș.a., sînt sintagme simetrice, într-un sistem bine desenat, estetice, ispititoare. Citate în cărți sau în fraze, ele rămîn însă mereu criptice. Cititorul nu le înțelege, decît dacă le raportează la sintagme similare teologice. Acest lucru îi este însă interzis cetitorului de însuși autorul lor.

Marele Anonim *nu e Dumnezeu*, și nu e nici măcar un suflet al lumii. Blaga îl trece prin toate comparațiile, cu creștinismul și cu religiile orientale, pe care le ia pe rînd și se delimitează de toate. Marele Anonim *nu e persoană*. Cenzura transcendentă *nu este ceva măcar asemănătoare apofatismului creștin areopagitic*, și nici măcar o barieră pe care și-ar pune-o rațiunea în fața necunoscutului. Totul se afirmă. Nimic nu se demonstrează. Sînt raționamente pe premize inventate.

Pe de altă parte, *nimic nu este revelat*. Revelația e ceea ce își spune omul lui însuși. Citez: *„Cît privește substratul dogmelor creștine, nu admit revelația. Ele sînt produse ecstatice pe baza unui material de pretinsă revelație. Nu sînt catolic, nici ortodox, ci pur și simplu filosof. Din doctrina creștină admit anume elemente ca simple mituri, ca expresii mitice ale unei realități sufletești"* (L. Blaga, „Trei scrisori asupra fenomenologiei" în „Revista de filosofie", 12, 1966, p. 1492, la Alex. Tănase, „Lucian Blaga — filosoful poet, poetul filosof", Buc., 1977, p. 145). Nefiind revelate, Blaga trimite dogmele în zona relativă. Dar cum nici sistemul său nu e revelat, cade și el sub incidența aceleași judecăți!

Iisus Hristos *n-a fost Fiul lui Dumnezeu și n-a adus nimic din cer.* Altă afirmație categorică a filosofului.

Se împlinesc în anul acesta exact 50 de ani de cînd a izbucnit conflictul dintre Lucian Blaga și Părintele Prof. Acad. D. Stăniloae, după apariția în 1942 a cărții lui Blaga *„Religie și spirit"*. Cartea Păr. Stăniloae s-a numit *„Poziția domnului Lucian Blaga față de creștinism și ortodoxie" (1942)*. Sînt două cărți ireconciliabile. Nu știu dacă Lucian Blaga a răspuns Păr. Stăniloae. Mi s-a spus că ar fi răspuns undeva, într-o revistă, dar nu cred că a spus altceva decît în cărțile pe pe care i le critică Părintele Stăniloae. Acesta din urmă îi prezintă fiosofia și o face acurat, exact. Și, bineînțeles, i-o critică sever.

Nu vom intra în amănunte. Ar fi inutil. Nu de mult a încercat o o analiză a filosofiei lui Blaga Prof. Dr. Ioan I. Ică. El constată și deplînge faptul că *„polemica dintre teologi și L. Blaga este un sistem tragic în istoria culturii noastre, pentru că nici de o parte nici de alta, nu s-a găsit punctul de legătură între religie și cultură"* (Discobolul 4, 1990, p. 8). Nu s-a găsit în cazul dat. Pentru că teologii ar fi trebuit să-i falsifice filosofia, ca să se împace cu ea, iar Blaga însuși nu și-a explicat-o niciodată altfel de cum a scris-o, și cum i-au interpretat-o teologii.

Blaga a mai scris și după 1945, dar pentru filosofia sa, ceea ce a scris nu e relevant. A scris unele lucruri și pentru că i s-au cerut pentru „reabilitare", așa cum s-a făcut și cu D.D. Roșca, de nerecunoscut în cărțile de după *„Existența tragică"*. Textele acestea noi sînt mai tragice decît cele de dinainte! Ca tot ce e impus!

Blaga e tributar mult filosofiei și științei secolului al XIX-lea, iar din teologie e tributar școlii mitologice și lui R. Bultmann, chiar cînd n-o spune, mai ales în legătură cu Iisus Hristos. Au, oricum, păreri similare în esență. Între timp, în vremea noastră, toate acestea cunosc direcții noi și, reconcilierea teologie-cultură e mai mult decît posibilă, tot așa cum e și cea religie-știință. Aș putea aduce aici sute de exemple. Vintilă Horia, într-o prefață la *Eonul dogmatic* (Lausanne 1988 cf. „Discobolul" cit. supra, p. 2) arată că și Planck și Heisenberg s-au declarat creștini. Heisenberg a declarat că *„religia și știința* sînt perfect compatibile între ele" (La Partie et le tout). Astăzi tot mai mulți oameni de știință fac asemenea declarații.

Nu știm cum ar fi evoluat polemica cu Părintele D. Stăniloae dacă ar fi putut continua. Căci, mai ales *Marele Anonim*, e o *Mare Taină*. Uneori ai zice că e o ființă, mai ales cînd își organizează *cenzura transcendentă*, ca un senior care își apără izolarea, sau, cînd această cenzură — Dumnezeu știe cine și ce era ea! — îl ascundea chiar fără să-l consulte pe Marele Anonim!

Părintele Stăniloae, cu o erudiție cel puțin egală cu a lui Blaga, i-a trecut sistemul prin tot ce se putea trece, din gîndirea anterioară din lume, din sistemele filosofice, din religiile lumii, dar n-a putut descifra nici o ieșire posibilă, din ceea ce i s-a prezentat a fi un ateism învăluit în nori cu forme frumoase și culori strălucitoare, dar simple iluzii optice.

O anumită comparație cu Cioran se impune de la sine. L-am auzit pe Cioran zicînd: *„Îmi pare rău că nu pot crede"*. Am citit și un aforism al lui Blaga, publicat anul trecut de D-na Dorli Blaga, luat dintr-o notiță a filosofului, care începe tot așa: *„Îmi pare rău că nu pot crede"!*

Oare am putea asemăna aceasta cu *„Cred Doamne, ajută necredinței mele"?*

3. Spuneam însă la început că vom vorbi despre Blaga și cu *speranță*. Nu cu speranța că și-ar mai putea modifica sistemul.

Poate cu speranța că cineva i l-ar putea interpreta într-o zi, chiar dincolo de intențiile lui, altfel, cu bine documentate explicații, luate chiar din textele sale. Și, mai ales, interpretat prin poezia lui. E o simplă ipoteză. Poate și o dorință! Poate chiar întrezărirea unei ieșiri din labirint. Sistemul său va putea rămîne în istoria gîndirii românești ca o frumoasă lucrare stilistică, cu mari șanse de succes în literatură.

Speranța vine și din povestirea sfîrșitului lui Blaga. Prof. Ioan I. Ică îl crede chiar un *„om religios discret"* (loc. cit.). A cerut să fie îngropat creștinește la Lancrăm, alături de bunicul său, Pr. Simion Blaga. Pr. I. Lașiță din Lancrăm dă mărturie de întoarcerea lui la credință. A rămas prieten cu Mitropolitul Transilvaniei Nicolae Colan și au fost împreună la Mănăstirea Sîmbăta, unde Blaga a stat două ore în reculegere, și-a făcut semnul crucii, și ar fi zis: *„Cu toate că plec, într-un fel rămîn totuși aici"*. A promis să revină, dar în 1961 a trecut în lumea cealaltă, unde filosoful va fi fost desigur surprins să vadă că *„totuși există"*, dacă și după vizita la Sîmbăta va mai fi avut îndoieli.

Ce mult ne-ar fi interesat o judecată asupra propriei filosofii după vizita la Sîmbăta! Poate că ne-ar fi dat aici și cheia Marelui Anonim. Cu cheia lui am pătrunde mai ușor în tainele sistemului său filosofic și am lumina și toate celelalte încăperi ale sistemului. Fără ea, putem încerca — și motive ar exista — dar ne-am expune oricînd dezacordului cu propriile sale convingeri și cuvinte din cărțile care îi alcătuiesc sistemul, și teologia nu ne-ar lăsa să facem ceea ce n-a făcut el însuși.

Ce mult aș fi vrut să-l anexez culturii creștine românești și pe filosoful Blaga, cum am făcut cu Noica în 1987 la Schitul Păltiniș. Cineva mi-a zis atunci, cu oarecare ironie: *„Există și un alt Noica"* (agnostic, ateu, nu știu!). I-am răspuns: *„Da, poate, dar există și acesta pe care l-am prezentat eu"* (în cuvîntarea de la înmormîntare). Am dat documente. Am citat totul din Noica.

Iată de ce am spus la început că aș putea să provoc exegeții operei lui Blaga la o cercetare din ce în ce mai profundă, ca să-i descifrăm tainele sitemului. Pentru că, mie personal, nu-mi vine să cred că sistemul său e ceea ce se prezintă la prima vedere. Dacă ar fi așa, *Marele Anonim* ar fi o jucărie, un Moș Gerilă pentru copiii care trebuiau robotizați, care n-aveau voie să știe de Moș Crăciun! Ori, aceasta nu concordă la adînc, cu inteligența și cu geniul lui Blaga.

Să ne mai gîndim așadar. Altfel va rămîne în cultura română doar poetul, dramaturgul și romancierul, filosofia intrîndu-i mai degrabă în categoria poemului. Și n-ar fi drept!

Să încheiem așadar cu o poezie, foarte potrivită, mai ales în aceste zile ale Sărbătorilor Învierii Domnului:

Hristos a înviat
Din pînzele morții
Rupeți voi, rupeți,
Cătușele morții.
Voi care îl slăviți,
Voi care îl iubiți,
Voi care îl hrăniți,
Voi care îl vestiți,
Pe pămînt și pe ape.
Vouă, Maiestrul
Vă este aproape!

Sînt cuvintele lui Blaga. Ce va fi gîndit oare, cînd a tradus, prin ele, textul german al lui Goethe din Faust?

„Dintre care cel dintîi sînt eu"

(Urmare din pag. 1)

Potrivit învățăturii Bisericii noastre, destinul pămîntesc al omului cuprinde multe și înălțătoare îndatoriri, cît și responsabilități. Dumnezeu-Creatorul ne-a înzestrat cu nenumărate daruri, cu negrăite și încă nu deplin cunoscute însușiri, trupești și sufletești, cu nenumărate posibilități și capacități de creații multiple, lucru extrem de onorant pentru om. Dar pe orice treaptă am urca, pe scara afirmării noastre pozitive în lume, noi, cei ce credem în Mîntuitorul Iisus Hristos, sîntem îndatorați să ne îmbrăcăm permanent în mantia unei autentice smerenii, avînd mereu înaintea ochilor noștri sufletești ceea ce Iisus-Domnul ne poruncește: *„Cînd veți face toate cele ce vi s-au poruncit vouă, să ziceți: Slugi netrebnice sîntem, pentru că n-am făcut decît ceea ce eram datori să facem"* (Luca 17, 10). Este ceea ce, între altele, caracterizează spiritul Ortodoxiei noastre.

Iată că și în această privință, Sfîntul și marele Apostol Pavel ne dă o extraordinară lecție. Scriindu-i ucenicului său Timotei, prin anul 65 al erei noastre creștine, îi subliniază acestuia un adevăr fundamental al Bisericii noastre, cînd îi spune că „Iisus Hristos a venit în lume să mîntuiască pe cei păcătoși, *dintre care cel dintîi sînt eu"* (I Tim. 1, 15), cuvinte care cuprind și ele o întreagă bibliotecă de învățături dogmatice și morale creștine, izvorîte dintr-un suflet cu adevărat îndumnezeit.

Să nu uităm că Sf. Pavel scria acest text aproape de sfîrșitul vieții sale pămîntești și, deci, al activității sale apostolice, cînd, omenește grăind, ar fi fost poate îndreptățit să se laude puțin, să-și sublinieze puțin meritele acumulate, într-o activitate misionară fără egal, într-o luptă neistovită cu păcatul, luptă pe care el însuși și-o compară cu aceea a atleților din stadioane, ceea ce, precum vedem, nu face, ci dimpotrivă.

El, Pavel, care născuse în Hristos zeci de comunități creștine în Asia Mică, în peninsula Balcanică, în insulele Cipru și Creta, care întărise comunitățile creștine din Roma și poate încă altele în Italia; el care, în acest scop, a făcut eforturi uriașe, a parcurs mii de km pe jos, pe mări, pe frig, pe soare, pe furtuni; el care a suferit negrăite lipsuri, bătăi, închisori, umiliri, foame, primejdii de tot felul; el care a ajuns la starea de „bărbat desăvîrșit", care devenise înger în trup, cum îl declară Sf. Ioan Gură de Aur, printr-o viață religios-morală exemplară; el care s-a învrednicit să i se arate, în chip simțit, Iisus-Domnul; el care s-a învrednicit de gustarea, atît cît i-a fost posibilă ca om, bucuriilor de dincolo de tărîmul acestei vieți; el care a avut tăria să ne cheme: „Urmați-mi mie, precum și eu urmez lui Hristos" — se consideră pe sine primul dintre păcătoși.

Scriind aceste cuvinte, considerăm că marele Apostol Pavel avea în vedere în chip special petrecerea sa de dinainte de convertire, din vremea „neștiinței sale", cum îi va spune acestei perioade, în care Iisus-Domnul și-a arătat față de el „toată îndelunga răbdare" (I Tim. 1, 16), perioadă de care se va căi permanent.

Împins de clevetitorii săi iudaizanți, care îi negau apostolia și care încă nu se puteau desprinde de unele prevederi ale Vechiului Testament, unii legîndu-se chiar și de fizicul său și de boala care îl chinuia, trebuind deci să se apere, marele Apostol Pavel se vede silit ca totuși să „se laude", ținînd însă să specifice că, spunînd acestea, „nu grăiesc după Domnul, ci așa ca din nebunie" (II Cor. 11, 17). Trebuind deci să vorbească despre sine, despre ceea ce reprezintă și despre ostenelile sale, Sf. Pavel se consideră ieșit din starea de normalitate, nebun pur și simplu. Aceasta pentru că el era perfect conștient că *„nu cel ce se laudă pe sine este vrednic, ci acela pe care Domnul îl laudă"*. *„Cu mine* — ca să folosim tot cuvintele sale — *nu mă voi lăuda decît numai cu neputințele mele"* (II Cor. 12, 5).

Despre ce înseamnă „a te lăuda în Domnul", credem că ne explică cartea profetului Ieremia, unde citim: „Așa zice Domnul: Să nu se laude cel înțelept cu înțelepciunea sa, nici cel bogat să nu se laude cu bogăția sa! Ci de se laudă cineva, să se laude numai cu aceea că pricepe și mă cunoaște că eu sînt Domnul, cel ce fac milă și judecată și dreptate pe pămînt, căci numai aceasta-i plăcut înaintea mea" (Ier. 9, 22—23). Cu alte cuvinte, „lauda în Domnul", singura pe care o recomandă Sf. Apostol Pavel, înseamnă convingerea fermă a prezenței lui Dumnezeu în lume și în ființa noastră, înseamnă înțelegerea dreaptă a rostului nostru pe acest pămînt, cum sîntem îndemnați de altfel și prin cuvintele: *„Cu prețul a tot ce ai cumpără pricepe"* (Pilde 4, 2), lumină sufletească, înțelepciune.

Toate acestea vin și ne confirmă ceea ce poporul nostru a formulat așa de potrivit în zicala: *„Lauda de sine nu miroase a bine"*.

Poate că și din astfel de motive oamenii oameni, oamenii cu adevărat mari, din toate domeniile, sînt de obicei modești, vorbesc puțin despre ei înșiși, respingînd publicitatea, lăsînd ca despre ei să vorbească faptele. *„Mă feresc să nu cugete cineva despre mine mai mult decît ceea ce vede și aude de la mine"* (II Cor. 12, 6) — ne spune tot Sf. Apostol Pavel.

Se pare că tot din astfel de motive, unii dintre autorii vechi nu-și semnau lucrările, iar mulți dintre tipografii de altă dată nu se dădeau pe față și după o muncă extrem de grea, la capătul tipăririi unei cărți cereau iertare cititorilor pentru eventualele lor scăpări. Se spune despre unii poeți că ,avînd conștiința inspirației „de sus", din „aripa îngerului", cum zice Arghezi, n-au îndrăznit să semneze aceste poezii. ca nefiind ale lor. Flatat de unii din preajma sa, descoperitorul penicilinei ar fi spus: Mă întreb pentru ce atîta mărire. Nu eu am făcut penicilina: Dumnezeu o face. Pentru El toată recunoștința. Eu numai am descoperit-o.

•

Am cutezat a înseila aceste cîteva gînduri, pentru că auzim și astăzi, pe la multe porți, prea multă laudă de sine, care, precum am desprins din cele de mai sus, contrastează nu numai cu bunul simț, ci și cu modestia care trebuie să ne caracterizeze, cum Sf. Apostol Pavel ne învață atît de limpede și pe înțeles. Precum am văzut, în chip firesc, el nu admite decît „lauda în Domnul", demonstrîndu-ne cu viața sa cum trebuie înțeleasă această laudă.

In memoriam

† NANU NECULAI — licențiat în Teologie

Tristă și neuitată va rămîne ziua de 16 august 1992 cînd apele învolburate ale Siretului i-au răpit, fără veste, pe tînărul de o aleasă bunătate și frumusețe sufletească, proaspăt licențiat în Teologie, Niculai Nanu, împreună cu aleasa inimii sale, d-ra Alina Loredana Croitoru, studentă în anul II la Facultatea de Drept din București.

Născut la 11 ianuarie 1964, din părinții Ștefan și Saveta, ca al doilea dintre cei 4 copii ai familiei Nanu, Culai a primit o aleasă educație morală și religioasă de la buna sa mamă, desăvîrșindu-și această educație prin școlile pe unde a trecut, dar mai ales în cadrul Institutului de Teologie „Andrei Șaguna" din Sibiu, pe care tocmai l-a absolvit, obținînd titlul de „Licențiat în Teologie", în iulie 1991.

Toți cei care l-au cunoscut: colegi, prieteni și părinții profesori nu pot avea decît cuvinte frumoase despre tot ce a întruchipat în sine colegul nostru Neculai. Bunătatea și dăruirea sa sufletească, blîndețea, sinceritatea, dorința de a ajuta pe tot omul sînt doar cîteva calități cu care a fost înzestrat de bunul Dumnezeu.

Pentru a primi Sfînta Taină a Preoției mai trebuia să susțină, potrivit rînduielilor canonice, un ultim examen: alegerea celei care să poarte împreună cu el „jugul ușor al lui Hristos", examen care fără îndoială ar fi fost încununat de succes, pentru că d-ra Alina Loredana Croitoru, fiică de preot fiind, nu putea primi o altă educație în familia sa decît aceea de a se pregăti să slujească Domnului „cu toată ființa sa".

Puțină vreme au zăbovit ei împreună, în această lume, ca nedespărțiți să rămînă însă, întru puritatea gîndului și vieții lor, în eternitate.

Chiar dacă flacăra vieții lor s-a stins, iar anii vor trece „ca ziua de ieri", tinerii noștri prieteni vor rămîne de-a pururi prezenți în amintirea noastră, fiind pentru noi toți adevărate pilde de credință, bunătate, cinste, sinceritate și omenie.

Familiilor îndoliate le aducem, pe această cale, condoleanțele noastre și îi încredințăm că pe Neculai și Alina nu-i vom uita niciodată. Acolo unde vom fi rînduiți a păstori fiecare, le vom pomeni numele la Sfintele slujbe.

Rugăm pe toți colegii de an, dacă vor putea, să fie prezenți la parastasul de 6 săptămîni, în comuna Liești, județul Galați.

Dumnezeu să-i ierte și să-i odihnească în veci de veci!

Mihai Chiriță

Dragostea lui Dumnezeu ne cheamă la pocăință

(urmare din pag. I-a)

meroase ca nisipul de pe plajă, cum să motivăm nepăsarea noastră, împlinirea inimii și nepocăința? El să fie atît de bun, iar eu atît de nerușinat?

Mare este pedeapsa cerului rezervată celor îndărătnici și răi! Ne-o mărturisește aceasta Sfîntul Ioan Gură de Aur cînd zice: „Bunătatea lui Dumnezeu este de mare folos pentru cei ce o primesc, însă pentru cei ce o disprețuiesc, este pricină de mare osîndă".

Însă, din nefericire, numărul acelor ce nesocotesc milostivirea Dumnezeiască este fără margini în rîndurile membrilor Bisericii. Căci ce își zic în cugetele lor creștinii noștri? Ei nutresc următoarea speranță: „Dumnezeu este tată milostiv. Sînt făptura mîinilor Sale și nu mă va pedepsi. *„Am păcătuit, dar nici un rău nu mi s-a întîmplat"* (Sirah 5, 4). Voi mai păcătui căci bun e Domnul și nici un rău nu mă va ajunge...".

Este o socoteală pe cît de greșită, pe atît de periculoasă. Omule nebun! Tu spui adevărul cînd zici că Dumnezeu este milostiv. Dar nu uita că El este și *drept*. Iar bunătatea și dreptatea Stăpînului ceresc nu lucrează una împotriva alteia, ci conlucrează împreună în deplin acord.

Dumnezeu este îndurat față de cei ce părăsec căile lor rele, față de cei ce se întorc cu părere de rău de la împătimiri. Precum și psalmistul zice: *„Toate căile Domnului sînt milă și adevăr pentru cei ce caută așezămîntul Lui și mărturiile Lui"* (Psalm 24, 11).

De vom citi toate scripturile, nu vom afla nici un om miluit în răutatea lui, în învîrtoșarea inimii lui. Ci scris este că *„după învîrtoșarea ta și după inima ta nepocăită îți aduni mînie în ziua mîniei și a arătării dreptei judecăți a lui Dumnezeu"* (Romani 2, 5). Iar tot în acest înțeles găsim locul din Înțelepciunea lui Sirah în care se arată clar că: *„inima îndărătnică rău va păți mai pe urmă și cel ce iubește primejdia va cădea într-însa"* (3, 24—25).

Cunoscînd, așadar, că iubirea lui Dumnezeu ne cheamă la mîntuire, să alergăm cu grăbire în brațele Lui părintești. Printr-o pocăință adevărată, cu post, cu mărturisire sinceră a păcatelor, cu căință adîncă și hotărîrea de a deveni făpturi noi în Hristos, să ne asemănăm fiului risipitor care s-a întors la casa părintească îndreptat și-a fost iertat și îmbrățișat.

„Deci păcatul să nu mai domnească în trupul vostru muritor și să nu mai ascultați de poftele lui. Ci dați-vă cu totul lui Dumnezeu, ca vii din morți cum erați" (Romani 6, 12—13).

ALEXEI MATEEVICI

(urmare din pag. I-a)

„Limba noastră" este „cîntec, poezie și rugăciune" (I. P. S. Antonie). La sfîrșitul acestei capodopere, autorul adaugă: „Trebuie citită totdeauna în picioare". Și într-adevăr: puține alte poezii ale literaturii noastre (exceptînd pe M. Eminescu) mai suportă acest sfînt orgoliu. Mateevici știa că acolo e vorba de „Limba Noastră", altar și datină, istorie vorbită, legendă și doină, dăinuite fără de care un popor atît de greu încercat n-ar fi putut ajunge pînă la România cea Mare de la 1 decembrie 1918 al cărei erou și jertfă trebuia să fie poetul.

Deși s-au împlinit 75 de ani de la moarte, poetul trăiește și astăzi în sufletul și conștiința românilor de pretutindeni. În ființa sa excepțională el întrunește triada marilor atribute existențiale ale omului general: preot, poet și erou.

OBRAZUL CURAT AL BISERICII*

Reînhumarea de astăzi (23 august 1992) e un act de reparație istorică și de restituire a dreptății celui batjocorit, scos din scaun și din cîmpul activității de rezistență în fața unei lumi care se pregătea să vină și care, el a intuit că va fi rea, dărîmătoare de valori și falsificatoare de idealuri. Actul de azi e reconstituirea și recunoașterea oficială și publică a dublei sale calități de erou și de martir.

Erou și martir al credinței, al Bisericii și al Neamului. Evenimentul este și un bun și necesar prilej de evlavie nu numai a faptelor lui, ci și a Bisericii pe care a reprezentat-o. Aș vrea să fie clar acest lucru: Nicolae Popovici e martirul și eroul Nicolae Popovici, dar e și Biserica martiră și eroică Ortodoxă. Căci din sînul ei era și în numele ei își mărturisea crezul și opoziția. Cine are urechi de auzit, și bună credință, să audă!

În două ocazii a dovedit atitudini de apărare dîrză și de manifestare netă a integrității conștiinței sale, a demnității sale de cleric român ortodox și de român bun.

Întîi: Dictatul de la Viena l-a găsit la Oradea. A protestat cum făcuse și Nicolae Bălan în Consiliul de Coroană, refuzînd acceptarea dictatului. A hotărît să rămînă pe loc, la Oradea, să apere interesele românilor. Atunci a fost arestat, întemnițat, și cu grabă, expulzat. E celebră fotografia sa într-un vagon de animale.

Iată eroul. Iată martirul.

Iată o primă semnificație a reînhumării. Recunoaștem eroul. Recunoaștem martirul. Ne plecăm cu evlavie și recunoștință în fața lui.

În al doilea rînd: a întrevăzut cu luciditate destinul care se pregătea Bisericii și României, în special după 1946 — pînă în 1950, anul decapitării sale morale.

A fost om de atitudine, dîrz, intransigent. Nu s-a putut împăca, în conștiința lui, cu acest destin. L-a denunțat. L-a refuzat.

El și toți cei care au luptat pentru păstrarea credinței sub dictatura atee au fost obrazul curat al Bisericii.

A văzut cum 15 ierarhi ortodocși au fost înlăturați din scaune înaintea lui. A simțit că un *modus vivendi* nu va fi posibil pe măsura intransigenței lui. Poate că ar fi trebuit să-l urmeze toți. Nu știu. Eram pe atunci fugar, cu 7 ani condamnare în contumacie, din februarie 1949. Fiecare și-a motivat propria atitudine ca slujire a Bisericii, în condițiile date. Dar el a fost atunci *Biserica*. Prin el Biserica și-a spus cuvîntul. *El a fost atitudinea Bisericii*. Manifestă. Clară.

Și a fost astfel cel dintîi care a primit lovitura de grație: La 47 de ani a fost pus în retragere.

A fost semnalul de alarmă care urma să orienteze grabnic Biserica în lupta ei de supraviețuire. S-a văzut limpede: Dacă nu se găsea o modalitate de convietuire — urma exterminarea.

Ca în revoluția rusă din 1917—1918. Se vor fi făcut și greșeli, dar hotărîrile se luau în lupta cu un dușman perfid care tălmăcea și răstălmăcea totul. Iată un episod semnificativ. Fiind scos din scaunul de episcop al armatei, episcopul Partenie Ciopron a fost pentru scurtă vreme vicar patriarhal, evident o degradare în ierarhia treptelor administrative. La o întîlnire cu studenții la Institutul Teologic, le-a spus: „Fiți atenți: sînteți ca niște oi în mijlocul lupilor, cum spune Mîntuitorul". Textul era biblic și se potrivește oricăror generații de viitori preoți. Ei bine, de îndată textul a fost tălmăcit de invizibilii ascunși printre ascultători ca un text de condamnare și blamare a „revoluției" comuniste. Ceea ce și era, aplicat la imediat. Dar textul era totuși biblic. A doua zi episcopul Ciopron a fost trimis la mînăstire!

Astfel de aplicații la situația atunci prezentă au abundat și în conferințele și cuvîntările în biserici ale episcopului ale cărui oseminte le reînhumăm astăzi aici.

Nicolae Popovici revine acum în Oradea în cinste. Ar fi trebuit primit cu aplauze, dacă așa ceva s-ar obișnui la morții de seama lui. Nu se va greși dacă i se va ridica la Oradea o statuie.

El a vorbit atunci și vorbește și azi pentru Biserică. A fost Biserica. El descoperă dilemele și suferințele în care s-a aflat Biserica.

El s-a sacrificat pentru ca Biserica să învețe să trăiască, să nu dezerteze, să nu se lase doborîtă, să caute și să găsească metodele și căile cele mai bune ca să slujească poporul credincios și Biserica și, dacă mi-ar fi permis, aș zice, Biserica și ierarhia ei absolvită prin jertfa lui de umilințele pe care le va accepta adesea, cu bună știință, cu scopul precis de a nu lăsa credincioșii pradă lupilor. Am în vedere ierarhii, dar și pe toți preoții, diaconii, profesorii de Teologie, și pe toți cei care s-au aflat în cîmpul de bătaie a supraviețuirii credinței și spirtualității ortodoxe.

Biserica îl slăvește pe Nicolae Popovici ca pe unul care s-a jertfit, pentru ca ea să poată trăi.

Retras din Sinod — silit de stat — el s-a bucurat de cinstea, admirația și recunoștința sinodalilor, pînă la moartea care l-a surprins în Biertan, comuna lui de baștină, în 1960, după o boală de inimă pe care o avea de mult și după amare suferințe și plîngeri pe pragul Bisericii strămoșești persecutate și umilite.

Reînhumarea de astăzi, poate chiar prea tîrzie, e reconsiderarea publică a cazului său, dramatic în epocă, reconsiderare în smerenie, în umilință, poate și în vinovăție, dar și în recunoștință. Actelor sale de protest împotriva abuzurilor și umilirii Bisericii, și de refuz a ideologiei care s-a instaurat peste România după al doilea război mondial, li se recunoaște astăzi adevăratul sens de demnitate, de neîncovoiere în fața amenințărilor care vizau viitorul Bisericii dar și al Neamului. Acestea îl înscriu alături de toți cei care au înfruntat ideologia atee și comunistă, umplînd închisorile, din care mulți n-au mai ieșit. Mulțime de laici, sute și sute de clerici, teologi și monahi au urmat exemplul episcopului Nicolae Popovici. Au trecut prin închisori și mulți dorm sub un pămînt fără cruci și morminte. Și el a murit în închisoare, căci și așa-zisa libertate a fost în România tot o închisoare. Uneori chiar mai rea sau tot atît de rea ca și cea cu gratii de fier. Gratiile de afară închideau și mutilau conștiințe.

Prin el, îi omagiem astăzi pe toți și ne închinăm jertfei, eroismului și martiriului lor.

Și ne închinăm acestor rămășițe pămîntești ale episcopului Nicolae Popovici, care își regăsesc astăzi locul cuvenit în catedrala sa, în care ar fi trebuit după tradiție să fie înmormîntat după o moarte firească la sfîrșit de păstorire. El reintră astăzi triumfător în această catedrală, după o lungă păstorire de departe a credincioșilor săi, de care a fost despărțit cu silnicie, dar pe care i-a păstorit prin jertfă și prin faptă de martir.

Smeriți și cu cerere de iertare, recunoaștem astăzi că:

Printre cei buni, căci au fost și mulți dintre cei buni care s-au angajat în luptă, pe cît a fost posibil, cu tact și înțelepciune, el a fost cel mai bun.

Printre cei slabi, căci au fost și slabi, el a fost cel mai puternic.

Printre timorați, fricoși și speriați, amenințați și șantajați, el a fost mai hotărît.

Printre timorați, fricoși și speriați, amenințați și șantajați, el a fost cel mai curajos.

Să-i fie amintirea veșnică și exemplul mereu viu și lucrător în Biserică și în urmașii săi.

Duminică, 23 VIII 1992
ORADEA

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALA
Mitropolitul Ardealului,
Crișanei și Maramureșului

* Interviu dat d-lui Dan Brudașcu de la TV. Cluj-Napoca, în ziua reînhumării la Oradea a rămășițelor pămîntești ale episcopului Nicolae Popovici, readus de la Biertan, jud. Sibiu.

Două evlavii ce nu se cuvin a fi părăsite: Cinstirea Crucii și a Maicii Domnului

(Urmare din pag. 1)

Chenoza Crucii e dovada cea mai limpede și mai puternică a totalității și seriozității întrupării lui Dumnezeu. A fost ales un popor mic, sărac și subjugat, a fost preferată familia modestă a unui teslar (nu a unui nobil, unui bogătaș, unui cărturar, unui preot). Ba mai mult decît atît, spre a da întrupării caracterul ei ireversibil total, autentic, cinstit, neprecupețit s-a recurs la moartea pe cruce, chin cumplit, prelung, supliciu rușinos și socotit blestemat infamie supremă: Spre a preface întruparea Divinității în *acceptarea completă a condiției omenești*. Parcă s-a prevăzut cartea lui André Malraux *Condiția umană* (acolo unde prizonierii sînt azvîrliți de vii în cazanele locomotivelor) și tot șirul de chinuri atroce născocit pe durata eonilor de mintea inventivă a omului, nu mai puțin fertilă și sadică decît a dracilor. Domnul a ținut să cunoască în deplină realitate condiția umană în forma ei cea mai necamuflată, maximală, exasperată. Adevărul adevărat, *Capătul nopții*. Iar noi să dăm uitării și să trecem neatenți pe lîngă aceste fapte de iubire de neînchipuit și de părtășie fără seamăn a nesulemenitei noastre incertitudini omenești! Cîtă nedreptate, nesimțire, ingratitudine, împietrire, învîrtoșare și dispreț ar fi din partea noastră! Cum de ne-am înfrăți cu toți acei care treceau clătindu-și bărbile și rînjind sarcastic pe dealul Căpățînii?

Să tăgăduim, să uităm, să ne prefacem neștiutori! Oare nu am deveni ucenicii bătrînilor și cărturarilor care-și rîdeau de chinul unui semen (cum socoteau ei) al lor, amestecînd fățarnica milă cu năvalnica bucurie și rostind: Să se dea acum jos de pe Cruce ca să vedem și să credem? A nu pomeni Crucea, a ne feri de amintirea celor petrecute pe Golgota e, parcă, totuna cu a minimaliza fapta lui Iisus, a o relega printre jalnice amănunte istorice, ce, apoi, cu tot dinadinsul să uiți un incident neplăcut. Au mai fost prooroci, învățători, filosofi și doctrinari de seamă care au predicat și enunțat lucruri frumoase, înălțătoare, minunate. Dar care-i acela care și-a pus la bătaie trupul și s-a dat de bună voie unei morți îndelungate și cumplite? Nici unul nu s-a învoit să moară „ca un cîine", aidoma eroului lui Kafka. Și tocmai caracteristica aceasta a lui Hristos să fie refulată în adîncurile conștiinței noastre susceptibile și stăpînită de grija îngropării accidentelor (sau, fie, erorilor) supărătoare pentru chietudinea noastră sufletească? Să eliminăm esența, fapta capitală, neegalabilă, inimaginabilă pentru psihia noastră mai presus de orice auto-compătimitoare?

Crucea, geometric și simbolic vorbind, e semnul întretăierii celor două planuri, e unirea dintre spiritual și material, e metafora dublei noastre naturi: Duhovnicească și pămînteană. Ea ne rezumă, ne recapitulează, ne reprezintă grafic și cardinal, ne expune în dubla — paradoxala, perpendiculara, fundamentala — noastră solemnă și derizorie situație de făptură care deopotrivă ține de lume și de cer.

De ce, ne putem întreba, a fost aleasă Crucea drept mijloc de tortură și omorîre a Fiului lui Dumnezeu? Probabil pentru că presupune o lungă agonie (de natură a mulțumi ura, invidia și ticăloșia osînditorilor — siliți totuși să iuțească spectacolul ca să nu-i apuce simbăta și nu cumva să se răzgîndească dregătorul, motiv pentru care a și fost solicitat Simon din Cirene: Ușurează-se patima amăgitorului numai să-L vedem mort!). Apoi pentru că reprezenta un mod de executare rușinos, rezervat în genere sclavilor și tîlharilor. Legea veche socotind spînzurătoarea pe lemn a fi gen de moarte blestemată, iar romanii execuție infamantă (răstignește-L!). Îmi închipui însă că adevărata explicație adîncă, *psihanalitică* ne-o dă *verticalitatea* ei: Omul, omul ființa înduhovnicită, bipedul, singura creatură care pășește mereu vertical ,e pedepsit prin această însușire a sa chiar. E pedepsit fiind expus ocării, batjocurii, înjosirii; el, ființa cu simțul rușinii, pudoarei și demnității, e despuiat întreg (brîul din jurul coapselor Mîntuitorului e o ficțiune picturală), e defăimat și luat în rîs tocmai prin ceea ce îl definește și deosebește de celelalte animale și îl separă, îl înnobilează. E țintuit (el-ființă superioară, nobilă, activă, slobodă, el capabil de a privi firmamentul și pe Ziditor față către față) pe un nenorocit și împuțit de lemn și lăsat să moară prin și din însăși verticalitatea sa: Organele intră în ptoză, setea devine chin atotstăpînitor, e expus gol privirilor reci, indiferente sau batjocoritoare ale semenilor (nimeni — nu ne spun Evangheliile — că a procedat ca bunii cetățeni din Coventry cînd a fost plimbată goală prin orașul lor regina Godiva: Și-au întors fețele către zidurile caselor). Omul răstignit e distrus de ceea ce i-a fost podoaba și unicitatea. Nu i se adaugă nimic Crucii. Chinul e *pur*, provine exclusiv din ce are omul mai propriu, mai vrednic de uimire și tărie. Ce triumf pentru vrăjmaș cu mîinile nepătate de sînge, absolvit de folosirea vreunui artefact! Pe Cruce omul nu e propriu-zis chinuit: E numai scos din mișcare și libertate. Caracteristicile acestea ale ființei — coordonatele sale psihofizice — sînt întoarse împotriva lui. Ești vertical? Vertical vei muri, din pricina însăși a verticalității tale. Ești doar fixat, imobilizat, *tel quel*. În deplina însingurare și intensificare a însușirilor sale primordiale. Batjocura stă nu atît în goliciune și imobilitate, cît în parodierea celor două axe — orizontală și verticală — care descriu starea de trăsătură de unire a coordonatelor universului, prefăcînd-o în caricatură de figură centrală a durerii și derîderii. Biciuirea, cununa de spini, piroanele sînt de altfel superfetatorii și de origine romană. Fariseii și cărturarii își pot spăla și ei mîinile: Nu-ți facem nimic, te legăm de lemn și te lăsăm să mori.

Scoaterea lemnului Crucii din locașurile de cult creștin, evitarea facerii semnului Sfintei Cruci, tăcerea în jurul jertfei supreme sînt tot atîtea dovezi de nerecunoștință flagrantă, de ipocrizie istorică și de complexă (psiho-patologică) voință de a uita finalitatea vieții pămîntești a lui Hristos, Care neîncetat și în cele mai diverse prilejuri S-a referit la moartea de care avea să aibă parte.

Un creștin fără Cruce este identic celui propus într-una din cele mai teribile povestiri ale *Martorilor Patimilor* de Giovanni Papini: Marele rabin oferă Papei convertirea tuturor evreilor cerînd în schimb ștergerea din Evanghelii a episodului răstignirii. Prin jertfa Sa pe Cruce S-a dovedit Iisus Hristos Fiu al lui Dumnezeu și Fiu al Omului. Pentru aceasta I S-a dat puterea de a judeca lumea, fiindcă a cunoscut-o cum nu se poate mai bine, mai temeinic, mai nemijlocit: Prin suferință, prin suferința rezervată celor mai netrebnici dintre oameni. Socrate, omul, a murit înconjurat de discipoli fideli, tratat cu deferență, sorbind din cupa cu otravă nedemnă, filosofînd, senin și demn — ca un zeu. Hristos-Dumnezeu și-a ales partea cu tîlharii și netrebnicii (die *Geächtchen*). A murit părăsit de ai Săi, expus gol, plin de răni, de vînătăi și de sînge, pe un dîmb spurcat, luat în derîdere, provocat, aparent de-a pururi biruit și compromis — exemplificînd vertical și exasperat — condiția umană.

Care nu e numai a Sa. E a noastră a tuturor. Acoperind-o, ne mințim pe noi înșine, ne trădăm, ne lipsim de lucrul acela prin care s-a făptuit mîntuirea noastră. Măreția lui Hristos, spre deosebire de mult onorabilul sfîrșit al lui Socrate, este de a fi consimțit să moară ca ultima dintre făpturile Sale, nemîngîiat, cunoscător al deznădejdii, (și ce ar fi suferința omenească lipsită de simțămîntul deznădejdii. altceva decît o pseudo-suferință?), zdreanță omenească prinsă în cuie spre disprețul, ocara și distracția adversarilor Săi (sau a numeroșilor amatori de spectacole tari). Socrate moare ca un zeu, imperturbabil și distins, Hristos ca răufăcătorul cel mai vulgar. Aceasta e dovada Divinității Sale, a seriozității jertfei Sale, a integralității și integrității întrupării Sale. Fără de Cruce și răstignire. Hristos ar fi fost un mare și nobil propovăduitor; numai prin ele Se mărturisește Fiu al Omului și Izbăvitorul nostru.

A ne lepăda de Cruce — chiar fără intenții rele și hulitoare — înseamnă a nu înțelege misiunea pămîntească a lui Hristos, voința Sa de a Se *identifica* soartei omenești, de a o cunoaște în forma sa cea mai neprefăcută. *Ecce homo*, vorba aceasta a lui Pilat îl identifică pe Fiul lui Dumnezeu cu omul și destăinuie omului cît de mare a fost dragostea Ziditorului pentru făptura Sa. Pe Cruce s-au unit Dumnezeirea și omenirea — indisolubil — și s-a pecetluit îndumnezeirea făpturii. Așezînd Crucea la loc de cinste în biserică și în casă, purtînd-o sub chip de cruciuliță pe trupul sau în veșmintele noastre, ne afirmăm de fapt co-dumnezeirea, aducem prinos de cunoaștere condiției omenești care nu-i decît vrerea de teandrie.

Cît despre Maica Domnului, a o da la o parte este curată aberație și ciudățenie cum mai greu de priceput nu poate fi!

Pe intercesoarea noastră, pe blîndețea însăși, pe aceea pe care cu bună, modestă și moderată dreptate catolicii o clasifică: *O clemens, o pia dulcis Virgo Maria!* Care cu puterea nevinovăției, supușeniei, curajului și blîndeții ei înfruntă legile cauzalității și simpla dreptate absolută și mecanică a universului acestuia împlătoșat în stricta-i dreptate! Pe ea, care-i poate tot una cu afirmația — dorință a lui Dostoievski: Ca doi plus doi să facă uneori cinci. *Pe femeia cu broboada* din piesa lui Diego Fabri *(Procesul lui Iisus)* care nu șovăie să acopere cu mahrama ei de femeie simplă pînă și capul ticălosului care — nesilit și netorturat — și-a vîndut prietenii și camarazii de luptă. Pe aceea care neîncetat se roagă pentru ne-dreptate (cum crede Sfîntul Isaac Sirul), pe apărătoarea cazurilor disperate, pe neîncetata rugătoare pentru toți păcătoșii, vinovații, greșiții, marginalii! Pentru desconsiderați, ocărîți, pentru cei de tot singuri, pentru cei care nu au cine să-i iubească, să-i miluiască, să le surîdă (oricît de fugar), să se roage pentru ei!

Cum de am alunga de la noi sau am trata-o cu politicoasă indiferență pe aceea care mereu se află în preajma oropsiților, ca în cîntecul lui Georges Brassens; lîngă femeia nevinovată crunt bătută de un soț bețiv, de copilul alungat din casa părinților, de schilodul lovit și ocărît pe stradă de o ceată de derbedei, de infirmul nevindecabil pe care nu are cine-l îngriji, de torturatul care tocmai nu mai rabdă și e gata să cedeze ...

Lucian Bologa și psihologia vieții religioase

Apariția lucrării lui Lucian Bologa „Psihologia vieții religioase" în anul 1930 a constituit un eveniment editorial prin intenția reușită a autorului de a realiza un amplu studiu psihosociologic cu privire la trăirile, atitudinile și practicile religioase la vîrstele copilăriei, adolescenței și maturității și evoluția lor de la reprezentări empirice și emoții primare la stări spirituale complexe și profunde. Din anul apariției și pînă astăzi lucrarea este unică în literatura noastră de specialitate; de aceea readucerea ei în planul reflecției teologice, filosofice și psihologice contemporane constituie un act îndreptățit de cultură.

Lucian Bologa s-a născut în familia unui preot din comuna Marpod, județul Sibiu, la 2 decembrie 1901. A urmat școal aprimară în comuna natală, liceul la Sibiu, iar în ultimele clase de liceu a urmat paralel cursurile Institutului Teologic Pedagogic Andreian din Sibiu. Bacalaureatul l-a susținut, după război, la Liceul „Gheorghe Lazăr" din Sibiu. A urmat Facultatea de Filosofie la Universitatea din Cluj; la absolvire a rămas ca preparator și apoi asistent universitar la Facultatea de Litere-Filosofie de la aceeași universitate.

În 1930 și-a susținut doctoratul în specialitatea filosofie-sociologie-psihologie, avîndu-l ca îndrumător pe Florian Ștefănescu Goangă. S-a format prin urmare la școala teologică sibiană, la școala psihologică, sociologică și pedagogică experimentală clujană. Din considerente familiale, din 1931 și pînă în 1957, cînd a intervenit decesul, a funcționat ca profesor de psihologie și pedagogie la Școala Normală „Andrei Șaguna" din Sibiu, a pregătit generații de învățători care, cu siguranță, îi păstrează pînă azi sentimente de recunoștință.

Lucian Bologa este autorul a încă șase cărți: „Lectura tineretului", Sibiu, 1933, „Pedagogul Petru Șpan, Cluj, 1938, „Georg Kerscheinsteiner. Actualitatea ideilor lui pedagogice", Sibiu, 1941, „Elevul conducător", Sibiu, 1942. În colaborarea cu Liviu Rusu, N. Mărgineanu, Al. Roșca, D. Todoran, a contribuit la realizarea lucrării „Psihologia configurației", Cluj, 1929. A tradus din pedagogia lui Peter Petersen, a colaborat la volumul amagial „J. Amos Comenius", la elaborarea manualelor pentru școlile normale. A publicat peste 100 de studii și articole în reviste.

În lucrarea „Psihologia vieții religioase", ce prezintă ideile tezei de doctorat, autorul își fundamentează studiul pe concepțiile teologice, filosofice și psihologice cu privire la natura religiei, pe orientările etnologice (W. Wundt), psihologice-ontogenetice (Stanley Hall, J. Leuba, A. H. Daniels, H. Burnham, Ed. Starbuck), psihologice structurale (W. James, K. Girgensohn), psihopatologice (P. Janet, Murisier).

Dintre metodele de investigare în domeniul psihologiei religioase (genetică-socială, analiza cazurilor excepționale, descriptiv-analitică, observația, analiza psihopatologică etc.), autorul se folosește în principal de *metoda chestionarului*, ale cărui rezultate le prelucrează statistic și le reprezintă grafic. Studiul psihosociologic al vieții religioase este realizat pe un eșantion de 205 subiecți între 15—67 ani, femei și bărbați, de profesii diferite. Investigarea vieții religioase a copiilor s-a făcut indirect, prin retrospectiva amintirilor adolescenților și adulților. Tema cercetării a fost *analiza trăirii raporturilor dintre om și autoritatea transcendentă a religiei ortodoxe, motivația și dinamica ei*. S-au urmărit: a) *factorii care influențează și educă trăirile religioase: mediul social* (familia, școala, biserica, societățile de binefacere, instituțiile de cultură) și *mediul natural și cosmic* (peisajul, evenimentele naturale și cosmice); b) *evoluția ontogenetică a trăirilor religioase*; c) *transformările trăirilor religioase* (în limite obișnuite, comune) cauzate de zguduiri, îndoieli și mustrări de conștiință la toate vîrstele.

Desprindem cîteva dintre concluziile lucrării. *Mediul social*, în special cel al familiei, este esențial pentru geneza trăirilor religioase prin atmosferă, obiceiuri și educație, rolul mamei fiind decisiv. *Școala* favorizează în mare măsură indiferența religioasă la aproape 50% dintre subiecți; prin lecții se transmit mai mult cunoștințe, se formează mai puțin convingeri și atitudini religioase. *Biserica*, prin atmosfera de demnitate și smerenie, de fast și mister, prin practici și educație, prin personalitatea preotului, consolidează educația religioasă a copilului, adolescentului, tînărului și adultului. Societățile de binefacere, societățile corale religioase, literatura, filosofia și arta contribuie la educația religioasă a adolescenților, tinerilor și adulților. Evenimentele sociale (mișcări de revendicare, războaie, scindări și unificări teritoriale etc.) influențează în mare măsură trăirile și educația religioasă. *Mediul natural și cosmic*, prin peisaj și evenimente naturale și cosmice, oferă cadrul de meditație și implorare divină.

Viața religioasă evoluează de-a lungul etapelor de vîrstă, își modifică consistența și intensitatea. *Trăirea religioasă* este în concepția autorului, o sinteză a *credinței* (reprezentări, concepte cu privire la forțele supranaturale și supraumane, raportarea omului la acestea), a *atitudinilor emoționale* și a *practicilor religioase*. Se exemplifică din mărturisirile subiecților cum se exprimă credința în Dumnezeu, în Mîntuitorul Iisus Hristos, credința în viața viitoare, în rai și iad, în spirit și suflet.

Privind credința în Dumnezeu, copilul și-l reprezintă ca un bătrîn cu barbă, ca un tată ceresc, ca o ființă nevăzută. El observă tot ce facem, poartă oamenilor de grijă, conduce, poruncește, pedepsește, judecă lumea, citește și scrie. La adolescent imaginile sînt abstracte și spiritualizate. Dumnezeu este spiritul atotputernic, o putere supranaturală. El cîrmuiește lumea, vede tot ce facem, poruncește, judecă, pedepsește, crează, lucrează pentru stabilirea împărăției divine. La adult, Dumnezeu este spirit nevăzut, o forță inexplicabilă, o făptură imposibil de conceput. El îngrijește de toți, cîrmuiește lumea, crează, poruncește, judecă, pedepsește.

Studiul urmărește de asemenea evoluția vieții religioase pe plan afectiv și pe plan atitudinal prin practici religioase. Din trebuința de conservare, de siguranță absolută, de sprijin într-o lume imperfectă, contradictorie și ostilă, din trebuința de a iubi și venera, de a se supune, omul trăiește preponderent emoția și sentimentul de teamă (în copilărie), trăiește complexe emoționale de încredere-atracție-iubire-venerație-teamă-speranță-supunere-umilință (în adolescență și la maturitate). Motivele practicilor religioase (a merge la biserică, a te mărturisi, a te cumineca, a ține posturi, a îndeplini ceremonii religioase) sînt: obișnuința, credința, plăcerea, constrîngerea.

Ultimul capitol prezintă trăirile religioase sub forma zguduirilor, îndoielilor și mustrărilor de conștiință, în limite obișnuite, comune. Ele

(continuare în pag. a 4-a)

Conf. univ. dr. Elena Macavei

Nu subtilitățile teologice interesează și frămîntă pe oamenii de rînd care cred în Maica Domnului și nădăjduiesc în ajutorul ei suprafiresc. Nu dacă a fost imaculată din clipa zămislirii ei (dogma imaculatei concepțiuni sau neprihănitei zămisliri de la 1854) ori numai din clipa cînd a răspuns îngerului vestitor fie și S-a sălășluit într-însa Necuprinsul. Nu dacă s-a înălțat cu trupul la cer prin propria ei putere (dogma *Ascensio corporae Beatae Virginis Mariae ad caelum*, 1950) ori a fost înălțată prin puterea Fiului ei. Aceste subtilități teologice trebuie lăsate în grija cărturarilor competenți.

Pentru marea masă a oamenilor Maica Domnului e Maica mereu gata să ierte, să se roage, să îndrăznească a cuprinde pe Domnul cu temeritatea ei de mamă și să-L roage pentru sărmanii muritori. Căci — zice textul — mult poate rugăciunea Maicii pentru îmblînzirea Stăpînului. Maica Domnului e izvorul lacrimilor, e neobosita apărătoare (avocată), nerușinata (fără de rușine, de sfială) și stăruitoarea noastră solitoare împotriva dreptății stricte. Reprezintă în cer dulceața feminină și nemărginita dragoste maternă.

Păcat de cei care o nesocotesc. Li se aplică vorba răposatului cardinal Ottaviani despre atei: Ateii nu sînt păcătoși, sînt nenorociți. Nu-mi este rușine să mi-o închipui pe Maica Domnului zbătîndu-se, cerînd, implorînd, intervenind, stăruind; după cum nu-mi este rușine a mi-o închipui copilărește — dar nu eretic — alergînd la poarta raiului cu o chisea de argint în mînă și cu mahrama pe brat ca să întîmpine pe mucenicii Fiului ei, să le ureze bun venit, să-i îmbie cu neînchipuit de bună dulceață și să le șteargă sudoarea frunții și sîngele cu mahrama ei cea sfîntă. Tare trebuie să se simtă siguri de fariseica lor virtute-dreptate și tare trebuie să-și facă rîs de milă și de îndurare, să se prezinte cu fruntea semeață la porțile raiului cei care din Maica Domnului fac o „simplă femeie credincioasă". Bravo lor. Noi cei de jos, noi păcătoșii, noi nesigurii de soarta ce ne așteaptă, noi tematorii de Judecata de Apoi (și de ispitele și primejdiile ce ne înconjoară aici, pe acest pămînt bogat în capcane), cum de nu ne-am simți fericiți peste măsură că ne putem număra printre cei care cred în milostivirea Pururea Fecioarei Maria, bucuria tuturor celor necăjiți?

De aceea bună socotim rugăciunea creștinească dinainte de culcare, cea care unește cele două evlavii: „O, prea cinstită și de viață făcătoare Crucea Domnului! Ajută-mi cu Sfînta Doamnă Fecioară Născătoare de Dumnezeu și cu toți sfinții în veci, amin".

S-A FĂCUT DREPTATE!

Episcopul Dr. NICOLAE POPOVICI s-a întors întru ale sale*

După patruzeci şi doi de ani de exil nedrept din Eparhia sa, exil în propria sa ţară, exil în viaţă şi în moarte, 1950—1992, şi după ce înainte mai suferise o expulzare umilitoare din Oradea în 1940, de către beneficiarii horthişti ai dictatului de la Viena, episcopul Nicolae Popovici al Oradiei, înscăunat aici la 28 iunie 1936, se întoarce astăzi acasă. De acum înainte nu-l va mai clinti nimeni din catedrala sa, în vecii vecilor. Am ajuns, iată, ceasul în care se poate face dreptate celor nedreptăţiţi, şi pot fi veneraţi cei odinioară umiliţi şi năpăstuiţi, şi pot fi reînviaţi în conştiinţele şi inimile noastre cei asasinaţi fizic şi moral, pentru convingerile şi credinţa lor în Dumnezeu şi în neamul românesc.

Actul de astăzi, readucerea în biserica cu lună a osemintelor episcopului Nicolae Popovici, este o reparaţie istorică datorată unuia din eroii şi martirii Bisericii Ortodoxe Române şi ai neamului nostru. Dreptul său de a se odihni aici şi-a aşteptat cu răbdare vremea prielnică întoarcerii, iar noi cei de azi, nu facem altceva, readucîndu-l acasă, decît să-i restituim acest drept cu smerenie, să-i cerem noi iertare în numele celor care cumplit l-au nedreptăţit, şi să binecuvîntăm pe Dumnezeu că ne-a dat nouă privilegiul acestei reinstalări a episcopului Nicolae Popovici în eternitatea Oradiei.

Ar mai fi putut încă trăi şi ar avea acum 92 de ani. Dar cum să fi trăit în vremi potrivnice credinţei şi fiinţei neamului românesc, vremi cu care sufletul său n-a găsit nici o cale de comunicare şi n-a ezitat s-o spună, cunoscînd riscul la care se expunea. Puternicii vremii, cu şcoală „bună" la Moscova, unde în 1917 se decapitase întreaga ierarhie, n-au întîrziat să-şi aplice „învăţătura" şi experienţa sovietică şi la noi, chiar cu mai multă perfidie şi cu un plan bine pus la punct, exterminînd nu sîngeros, în arena gloanţelor, ca în „Marea Revoluţie", ca să creieze martiri, ci înlăturînd din arena publică şi reducînd la tăcere pe cei care ar fi putut vorbi, fie şi numai prin prezenţa lor. Auziseră şi ei vorba lui Tertulian, din sec. II, *„că sîngele martirilor e sămînţa creştinilor"*, şi s-au temut, şi s-au apărat de aceasta. Am să vă amintesc, pentru că mulţi nu ştiţi, şi prea se uită acest lucru, monopolizîndu-se suferinţa numai de către alţii, că un val de 15 ierarhi ortodocşi au fost obligaţi să-şi părăsească scaunele şi însărcinările bisericeşti între 1947—1949, chiar înainte ca ei să aibe timpul să-şi pună în practică actele de rezistenţă la care erau gata. Au trebuit sacrificaţi şi trimişi în mînăstiri, de îndată ce regimul ateu s-a instaurat, pur şi simplu pentru că existau, pentru că erau mulţi, şi pentru că erau un obstacol potenţial împotriva acelui regim. Ceea ce erau cu adevărat. Şi aşa au şi rămas, pînă la moarte.

Numele tuturor ar trebui amintit, pentru că, aşa cum am spus mai înainte, prea se uită acest holocaust moral împotriva ortodoxiei, menit să înfricoşeze şi să-i sperie pe cei puţini care trebuiau să mai rămînă.

1. Visarion Puiu, fost mitropolit al Bucovinei şi al Transnistriei, a fost condamnat la moarte în contumacie şi a murit în exil, la Paris.

2. Tit Simedrea, mitropolit al Bucovinei, scos din scaun, a murit la Cernica.

3. Efrem Enăchescu, mitropolit al Basarabiei, scos din scaun, a murit la Cernica.

4. Nifon Criveanul, mitropolit al Olteniei, scos din scaun, a murit în Bucureşti, la Schitul Maicilor. Înmormîntat la Cernica.

5. Irineu Mihălcescu, mitropolit al Moldovei şi Sucevei, scos din scaun în 1947 şi trimis la Mînăstirea Agapia, unde a şi murit.

6. Cosma Petrovici, episcopul Dunării de Jos, scos din scaun în 1947, a murit în 1948 la Galaţi.

7. Lucian Triteanul, episcop de Roman, scos din scaun în 1947, a murit tot la Roman în 1953.

8. Veniamin Nistor — episcop al Caransebeşului, scos din scaun în 1949, a murit în 1963 şi a fost înmormîntat la Schitul Sf. Ioan Botezătorul de lîngă Alba Iulia.

9. Atanasie Dincă, locţiitor de episcop la Rîmnicul Vîlcea, scos din scaun şi trimis la Căldăruşani, unde a şi murit.

10. Grigore Leu, episcop al Huşilor, scos din scaun. A murit în această situaţie la Huşi, în condiţii încă neelucidate, în martie 1949.

11. Emilian Antal, locotenent de arhiepiscop al Bucovinei, cu sediul la Suceava, scos din scaun şi trimis la Mînăstirea Toplita, unde a şi murit în 1973.

12. Veniamin Pocitan, vicar la Bucureşti, scos din funcţie. A murit la mănăstirea Cernica.

13. Pavel Serpe ,vicar patriarhal, scos din funcţie şi trimis la Curtea de Argeş, unde a şi murit.

14. Valeriu Moglan, vicar la Iaşi, scos din funcţie. A murit la mănăstire.

15. Teodor Scorobeţ, vicar la Sibiu, scos din funcţie. E înmormîntat la Răşinari.

Tactica acestor îndepărtări a fost aceea de a-i înfricoşa pe cei care rămîneau.

Dar cel dintîi care nu s-a lăsat înfricoşat a fost tocmai episcopul Oradiei, dr. Nicolae Popovici, pe care îl reaşezăm astăzi în cuvenita **lui casă veşnică. El s-a jertfit pentru toţi şi în numele tuturor.** Episcopul Nicolae Popovici, împreună cu toţi ceilalţi, *sînt faţa curată şi adevărată a Bisericii Ortodoxe Române.* Ei sînt o mărturie înaintea oamenilor şi a lui Dumnezeu despre păstrarea acestei feţe curate a Bisericii.

Jertfa lui Nicolae Popovici este o jertfă care, fără îndoială, a făcut posibilă rămînerea lîngă credincioşi a celorlalţi ierarhi, aceştia arzînd odată cu credincioşii şi pentru ei, pentru ca să-şi îndeplinească în condiţii de risc şi de suferinţe în conştiinţe, datoria de a asigura continuitatea vieţii creştine, pregătirea şi hirotonirea de preoţi, botezurile, cununiile, săvîrşirea Tainelor, înmormîntările, într-un ev întunecat în care ochii n-au fost lăsaţi să vadă, şi raţiunea n-a fost lăsată să judece drept şi să spună adevărul. Biserica, prin slujirea şi slujitorii ei, L-a mărturisit însă pururea pe Dumnezeu.

Ştim de la martori care sînt chiar acum împreună cu noi — Părintele diac. dr. Teodor Savu — că atunci cînd Prea Sfinţitului Nicolae Popovici i s-a propus să-şi părăsească Eparhia şi să se expatrieze, promiţîndu-i-se chiar un viitor de patriarh la reîntoarcere, a refuzat categoric, spunînd că de aici, din interior, vrea să-şi apare cu orice risc Biserica şi Neamul („Tel. rom." 5—8, 1991). Aşa a şi făcut, şi aşa i-a sfătuit să facă pe toţi colegii lui din Sfîntul Sinod.

O incursiune în traiectoria vieţii lui ne descoperă în Nicolae Popovici un mare cărturar — specialist în teologia sistematică — un bun cuvîntător, cu deosebite însuşiri pastorale, un mare român şi, în toate, *un om de atitudine.* Un fierbinte, nu un căldicel.

S-a născut în Biertan, jud. Sibiu, în acea localitate în care în 1775, a fost descoperit un „donarium", o tăbliţă de donaţie către biserica din sat a unui candelabru sau policandru de bronz, de care era atîrnată tăbliţa, avînd pe ea inscripţia *Ego Zenovius votum posui,* în traducere: *Eu Zenovius am făcut această danie,* sub inscripţie avînd un disc, tot din bronz, avînd în el monograma lui Hristos. Savanţii au stabilit, după criterii ştiinţifice bine alese, că tăbliţa e din sec. IV.

Iată deci încă o dovadă că în secolul IV eram creştini, aveam biserici, deci şi preoţi şi episcopi, şi vorbeam limba latină. Nu e nici o mirare, atîta vreme cît din aceeaşi epocă avem biserici în Dobrogea, păstrate pînă azi, şi ştim că un episcop dobrogean a luat parte în anul 325 la Sinodul I ecumenic de la Niceea, din Asia Mică. Nu sîntem creştini din preajma mileniului II, cum sînt alţii din jurul nostru.

Pe această vatră de veche credinţă ortodoxă, pe care se vorbea limba latină, a venit în lume în 1903, episcopul Nicolae Popovici. A făcut studii la Dumbrăveni (1914—1919), la Sibiu la Şcoala normală Andrei Şaguna (1919—1922), la Braşov la Liceul Andrei Şaguna (1922—1923), la Academia teologică „Andreiană" din Sibiu (1923—1927). La licenţa în 1931 şi doctoratul în 1934 la Cernăuţi. Apoi mitropolitul Nicolae Bălan îl trimite la studii în străinătate, la Atena, München, Tübingen, Leipzig, Breslau, iar în 1932 se întoarce profesor universitar la Sibiu (1932—1936). Tuns în monahism la Mînăstirea Cozia, e ales episcop de Oradea şi, la 1 iunie 1936, e hirotonit arhiereu la Sibiu. La 28 iunie 1936 e instalat la Oradea în scaunul rămas liber după un mare episcop: Roman Ciorogaru, trecut la Domnul.

Încă înainte de alegerea ca episcop publicase o serie de cărţi de mare valoare, şi a continuat să scrie cu aceeaşi rîvnă şi după alegere. Numele său apare pe coperta unei cărţi în 1942 *„Lespezi de altar"*, şi de asemenea în paginile multor reviste, precum *Revista teologică, Telegraful român, Lumina satelor, Legea românească* ş.a. (v. Mircea Păcurariu, „Două sute de ani de învăţămînt teologic la Sibiu", 1986, p. 326).

N-a avut însă parte de un episcopat liniştit şi tihnit. În 1940 Dictatul de la Viena include şi Oradea în teritoriul ocupat cu silnicie şi cu nedreptate, împotriva tuturor drepturilor istorice care arată Oradea ca teritoriu românesc, locuit de români, cu voievozii lor şi cu trecutul lor românesc, de la *Facerea* neamului nostru încoace.

Episcopul Oradiei Nicolae Popovici a vrut în 1940 să rămînă cu credincioşii săi, aşa cum a făcut la Cluj Nicolae Colan. Dar n-a fost lăsat. A fost arestat, întemniţat — chiar după spusele sale — şi apoi, la 4 oct. 1940, a fost expulzat peste noua graniţă, în România. Este de mult celebră fotografia unui tren de marfă, care în uşa unui vagon de animale, are, printre alţii, şi pe episcopul Oradiei Nicolae Popovici. Este fotografia ruşinii celor care l-au silit să urce într-un asemenea vagon.

Mai tîrziu îşi va aduce aminte de acele evenimente şi de acele zile şi va evoca Viena cu tristeţe, şi desigur nu oraşul, cît pe cei care, de acolo, cu silnicie ne-au rînduit destine nedrepte: *„Viena dictatului italo-german, Viena oraşul blestemului şi a tuturor nenorocirilor ce s-au abătut peste Transilvania românească în ultimele veacuri"*, scria el (Legea rom. 1 oct. 1946, p. 1). Dar încheia creştineşte: *„Nici un gînd de răzbunare"*.

Cînd la 1 octombrie 1946 delegaţia română se întorcea de la Conferinţa de pace de la Paris şi făcea un popas la Oradea, episcopul Nicolae Popovici o întîmpina, printre altele cu cuvintele: *„Românii nu deschid astăzi temniţe, nici nu dezlănţuiesc teroare ci, amăsurat firii lor bune şi profund creştine, întind şi deschid cu bună credinţă cea mai frăţească mînă de înţelegere şi colaborare pentru binele şi prosperarea viitoare a Ţării"* (Idem, p. 2).

Mai avea încă speranţa într-un viitor mai bun. La Crăciunul lui 1944 se întorcea de la Beiuş, unde se refugiase episcopia, la Oradea, în casa ei, cu care prilej întreg oraşul l-a sărbătorit pe episcopul expulzat în 1940, cu cinste şi veneraţie.

În ziua de „Sf. Nicolae" 1945 au găsit o nouă ocazie de a-l omagia, cu prilejul zilei numelui, iar la 28 iunie 1946 l-au sărbătorit cu prilejul împlinirii a zece ani de la întronizarea la Oradea.

Orădenii îşi adorau eroul şi nu scăpau prilejul de a i-o arăta.

În acest timp el s-a apucat de zor de reorganizarea eparhiei. Întemeiază un cămin pentru orfani de război, la Beiuş, organizează colecte pentru cei înfometaţi de seceta din Moldova, trimite pastorale pline de miez, de învăţătură creştină, dar şi de întreţinere a sentimentului naţional, a datoriei faţă de Patrie, de integritatea ei şi de curăţenia ei sufletească, pe linia celor mai vechi şi mai frumoase tradiţii ale poporului românesc.

Dar nu i-a trebuit mult ca să simtă că asupra ţării se alcătuiau pe undeva învolburări de nori negri, ce urmau să se abată ca un uragan distrugător. Înlăturarea episcopilor de care am vorbit mai înainte îi va confirma presimţirile. De dînsul nu s-a atins de la început, fiindcă era eroul anului 1940.

El simţi însă că e de datoria lui să prevină ţara, să-şi prevină credincioşii că ceva cumplit se pregăteşte. Scria într-o pastorală, fără ocolişuri şi fără echivocuri care să-l pună la adăpost de eventuale trageri la răspundere, că există *„suflete care stau în simbria vrăjmaşilor noştri şi care caută, în fel şi chip, să slăbească şi, dacă s-ar putea, chiar să nimicească tăria credinţei şi unitatea sufletească a neamului nostru"* (Pastorală, Înviere, 1946).

Aluzia la cei veniţi de prin ascunzişuri streine, de pe la Moscova, să ne ateizeze şi să ne slăbească, şi să ne dezbine ca neam, era mai mult decît limpede.

El chema la rezistenţă, încurajînd credinţa în rădăcinile noastre solide şi rămînerea hotărîtă pe aceste temeiuri: *„Vînturile care bat* — aluzie la vînturile noii ideologii — *nu împrăştie niciodată grîul cel greu şi curat ca aurul, ci împrăştie doar pleava cea uşoară şi goală; nici nu scot din rădăcini stejarii cei puternici ci doar arborii găunoşi şi scorburoşi* (Idem).

În calea vînturilor care vin, să rămîneţi grîu curat, să rămîneţi stejari puternici, îndemna el.

Episcopul Nicolae Popovici era adînc ancorat în realitatea românească şi ortodoxă.

Încă nu era războiul terminat şi el s-a dus pe linia întîia a frontului, şi la Svetnov, în Moravia, le-a vorbit soldaţilor oprindu-se asupra a două realităţi care trebuiau să-i însufleţească şi să dea conţinut solid luptei şi jertfei lor.

„Ardealul e inima şi cetatea românismului, le spunea el. E leagănul plămădirii noastre ca neam de două ori milenar. Este izvorul de energii creatoare şi valori spirituale". Şi le mai amintea:

„Sîntem un popor adînc creştin. Credinţa ne-a fost cheia de boltă a rezistenţelor seculare în trecut. Ea ne va păzi şi apăra şi în viitor". (Leg. rom. XXVII, 15—16, 1945).

De pe la mijlocul anului 1946, cum spuneam şi mai înainte, cu toate asigurările că poporului român i se pregătea un Paradis terestru, episcopul Nicolae Popovici a început să înţeleagă că nu va fi chiar aşa şi că, în faţă, e doar un „necunoscut" — cuvîntul e al lui (28 iunie 1946) — şi nu cu chip de Paradis, ci mai degrabă de Iad.

Regimul care se instaura violent, pas cu pas, începea să-şi arate colţii. Ţinta era distrugerea vechilor instituţii, răsturnarea valorilor, pervertirea cuvintelor şi, pe undeva, în taină, în instituţii specializate şi cu specialişti ca Nicolski, se pregăteau închisorile gata să înghită ţărani, studenţi, preoţi, monahi, intelectuali, tot ceea ce putea împiedica instaurarea „noii ordini", foarte asemănătoare cu cea abia învinsă, a lui Hitler.

Episcopul Nicolae Popovici a devenit repede incomod. Biserica încerca o tactică nouă de supravieţuire — nouă, faţă de cea a ierarhiei ruse din 1917—1918 — dar nu s-ar putea spune că nu dibuia, pentru că în faţa ei erau, aşa cum observase Nicolae Popovici, *numai necunoscute.* Dacă şi-a găsit sau nu, atunci şi mai tîrziu, drumul cel bun de supravieţuire, rămîne la judecata istoriei. Toate elementele acestei judecăţi există şi ele îşi aşteaptă distanţa care să limpezească vederea istoricilor, şi să le asigure obiectivitatea. Nu judecăţile pripite dau verdicte adevărate. Nici judecăţile improvizate şi culpabilizatoare, ca să disculpe alte categorii care n-au ridicat nici un deget în apărarea Bisericii.

Nicolae Popovici şi-a manifestat, în cîteva probleme care s-au pus în epocă, puncte de vedere net împotriva regimului. Chiar dacă ele erau, în adîncul sufletelor, ale tuturor, el a fost acela care le-a dat glas, cu curaj şi, bineînţeles, cu risc. Ele nu s-au înscris ca atare nicăieri în acte oficiale, dar cei apropiaţi lui le-au cunoscut şi le-au mărturisit.

Biserica l-a avut pe Nicolae Popovici spre cinstea ei şi a lui.

În mai multe rînduri s-a opus scoaterii religiei din şcoală, în cuvîntări rostite la Sibiu şi Oradea.

S-a opus blamării memoriei lui Andrei Şaguna, pe care anumiţi istorici au vrut să-l scoată din istoria şi din sufletul Transilvaniei, ca să slăbească sufletul românilor şi să-l corupă mai uşor, bănuind în ataşamentul faţă de Şaguna o rezistenţă mai tenace, pe baza unor tradiţii româneşti mai puternice, multe din ele pornind chiar de la Şaguna. Episodul a pornit de la o expunere a fotografiei lui Şaguna la Oradea într-o companie compromiţătoare, ca la un stîlp al infamiei, răstălmăcindu-i vorbe şi fapte. Nicolae Popovici n-a putut îndura blamarea Sfîntului rezistenţei Transilvaniei în vremuri grele, şi a spus-o.

S-a opus deschis interzicerii unor tradiţii locale, pascale, de priveghere în catedrala cu lună din Oradea, din Vinerea Mare pînă în noaptea Învierii în care era implicată şi oştirea. Căci şi oştirii i se pregătea o mutilare şi o separare de Biserică. Nicolae Popovici n-a admis nici aceasta.

Despre toate acestea scrie frumos Părintele Diac. dr. Teodor Savu, martor ocular (T. R. 5—8, 1991).

În octombrie 1950, la vîrsta de 47 de ani, episcopul Nicolae Popovici a fost pus în retragere. Teama de el, de caracterul şi de intransigenţa lui, de atitudinea lui tranşantă, era prea mare şi, prin măsura luată împotriva lui, trebuiau înfricoşaţi sinodalii vremii şi obligaţi să caute alte soluţii de supravieţuire, decît opoziţia deschisă care era ameninţată cu decapitarea, şi Biserica şi-ar fi pierdut structurile, adică tocmai mijloacele de existenţă. Ceea ce n-a fost uşor, şi Biserica a fost mereu într-o alergătură fără răgaz, în apărarea bisericilor, ca să rămînă deschise, să nu se întîmple ca în Rusia, a şcolilor teologice, care să garanteze viitoare generaţii de slujitori, a preoţilor care să poată trăi, a tuturor posibilităţilor de care să se folosească credincioşii spre a-şi păstra credinţa, obiceiurile şi speranţa în zilele mai bune. Aşa făcuseră strămoşii noştri şi în trecut în cele mai grele epoci de împilare, mai ales în Transilvania. Exemplul lor trebuie urmat.

Episcopul Nicolae Popovici a fost un adevărat martir al curajului creştin, căci şi-a apărat convingerile cu preţul scoaterii din scaun şi a trimiterii la Mînăstirea Cheia, unde a mai supravieţuit zece ani, bolnav şi în lipsuri, dar cu statura spirituală mereu pe verticală impecabilă, simbol al rezistenţei creştine ortodoxe, în vremi de cumpănă şi prigoană. A fost modelul rezistenţei absolute, farul călăuzitor al celor ce au încercat, în acelaşi scop, rezistenţe diplomatice, pe vechi modele istorice.

M-aş ruga să mi se acorde în finalul acestei evocări, şi al acestui smerit şi omagial *Cuvînt de bun venit* la Oradea, în catedrala sa, de la Biertan, unde a adormit şi s-a odihnit 32 de ani, să mi se acorde privilegiul unei evocări personale.

Socotesc o mare cinste, faptul de a fi cel care, ca Mitropolit al Ardealului, împreună cu orădenii, primim astăzi acasă pe episcopul Nicolae Popovici. Era născut în acelaşi an cu tatăl meu, Dumnezeu să-l ierte. Pe Nicolae Popovici îl văzusem în timpul studenţiei şi îl admiram ca teolog şi, mai ales, pentru că aveam printre colegi studenţi trimişi de el, cu burse speciale, să facă teologia la Bucureşti şi să-i pregătească fie pentru ierarhie, fie pentru misiune preoţească, aşa cum făcuse Mitropolitul Nicolae Bălan cu tinerii vremii sale, trimiţîndu-i la studii peste hotare. Aşa au fost trimişi în străinătate Părintele Stăniloae, Păr. Bodogae, Păr. Liviu Stan, Mitropolitul Nicolae Mladin şi însuşi Episcopul Nicolae Popovici. Urmînd exemplul Părintelui său duhovnicesc, al lui Nicolae Bălan, Nicolae Popovici a trimis la Bucureşti oameni valoroşi, dintre care aş numi pe colegii mei mai mari, pe Teodor Damşa, pe Petre Horhoianu, pe Nicolae Bordaşiu şi mulţi alţii. La Bucureşti se ştia: aceştia au viitorul asigurat de episcopul Nicolae Popovici!

În anul 1949, silit să mă ascund în Transilvania, cu o condamnare în lipsă de 7 ani temniţă grea, din februarie 1949 m-am ascuns o lună la Institutul Teologic din Cluj. Cum de la Bucureşti fugisem numai cu anul III terminat, în iunie 1949, cu concursul direct al răposatului profesor Nicolae Balca, şi al Păr. Rector Munteanu, am dat într-o lună toate examenele anului IV şi licenţa, în faţa P.S. Nicolae Colan şi a unei comisii de teologie sistematică. A doua zi, la încheierea anului şcolar, anul IV a fost invitat în sala de recepţie a episcopului Clujului şi eu am ţinut, ca premiant, în numele colegilor, discursul de sfîrşit de studii. E publicat în revista clujeană „Renaşterea" din iulie 1949. Ei bine, la această festivitate a fost prezent, ca episcop de Oradea, şi Prea Sfinţitul Nicolae Popovici. Am fost foarte emoţionat atunci şi sînt şi astăzi la fel de emoţionat şi de recunoscător. N-am putut bănui atunci că tocmai eu voi sluji la reînhumarea lui, iar lui Nicolae Colan îi voi fi succesor la Sibiu. Părintele Nicolae Balca, la care mi-am susţinut teza de licenţă, acceptată în ciornă din cauza imprejurărilor în care mă aflam şi pe care el le cunoştea, — adică condamnarea în lipsă — le-a suflat la ureche celor doi episcopi cine era vorbitorul, în vîrstă atunci de 22 de ani! Erau oameni curajoşi şi socoteau cauza noastră a tineretului dreaptă, ca şi cauza lor.

Astăzi, săvîrşim toţi, Biserica Ortodoxă Română, avînd eu şi cuvînt de înaltă preţuire pentru cel adus aici spre veşnică odihnă din partea P.F. Patriarh Teoctist, săvîrşim toţi, cler şi popor din Eparhia Oradiei şi din cuprinsul Mitropoliei Ardealului, Crişanei şi Maramureşului, un act de dreptate istorică, un act de restaurare în drepturile ierarhice firesti ale Prea Sfinţitului erou şi martir al neamului şi credinţei noastre strămoşeşti, episcopul Nicolae Popovici.

Fie ca exemplul dăruirii, dîrzeniei şi jertfei lui, să fie pentru noi toţi îmbold şi exemplu, de păstrare şi de apărare a valorilor fundamentale ale fiinţei româneşti, credinţa, limba şi neamul. Dumnezeu să-l odihnească cu drepţii.

Oradea
23 august 1992

Dr. ANTONIE PLAMĂDEALA
Mitropolitul Ardealului,
Crişanei şi Maramureşului

* Cuvînt la reînhumarea în catedrala din Oradea a osemintelor episcopului Nicolae Popovici (+ 1960).

Lumea de mîine

Acesta este titlul unei lucrări, apărute în 1991, care aduce selecţii din gîndirea lui *Constantin Noica,* filozoful de la Păltiniş. Cartea este oarecum o regăsire, chiar dacă numai parţială, a unui capitol spiritual acumulat de filosof, cu scopul ca cititorii să aleagă pentru hrana lor spirituală. Cartea reprezintă ideea de cugetare filozofică concepută de C. Noica, cu o jumătate de veac în urmă, cînd filozoful a cunoscut fericirea aproape ca pe elementul unei înzestrări biologice, şi a ştiut să o plimbe peste viaţă în lume, cu graţia pe care o au sfinţii şi înţelepţii, căci a dus o lungă vreme, începînd cu anul 1948, o viaţă de mizerie: zece ani de domiciliu obligatoriu la Cîmpulung, apoi şase ani de recluziune. În timpul domciiliului obligatoriu la Cîmpulung a trăit din meditaţii de matematică, sau limbi străine cu cinci lei ora şi totuşi a declarat că această perioadă a fost benefică în viaţa sa, căci închisoarea i-a fost o perioadă de primenire spirituală, poate în înţelesul că atunci cînd încetează puterile omului începe ajutorul lui Dumnezeu,

Cartea începe cu o autoprezentare a autorului aşa cum apare ea în scrierile sale: Concepte deschise (1936), Două traduceri şi o trecere spre idealism, (1943), Devenire, întru fiinţă (1950), Douăzeci şi şapte trepte ale veacului (1968), Sentimentul românesc al fiinţei (1978), Tratatul de Ontologie (1981) şi altele.

La capitolul Des-cifrare — destăinuire, face o mărturisire a puterilor spiritului, pentru că spiritul se întoarce la sine iar filozofia este una din formele de întoarcere a spiritului la sine. Biserica, comunitatea creştină, este o unitate vie prin trăirea în spirit, care este o trăire dinlăuntru.

Din capitolul: Pentru o reabilitare a individului, reţinem afirmarea că s-a ajuns a nu mai avea simţămîntul păcatului. Poate sistemele noastre educative nu învaţă pe om să se înţeleagă pe sine, să se cunoască, să progreseze. Ceea ce e plin de „frumuseţe" e că nici unul, aproape, nu învaţă să se învinovăţească şi să se răscumpere ispăşind, iar fără un sentiment al păcatului, fără o conştiinţă a vinei, individuale nu există împlinire sufletească. Ba, pe deasupra sîntem lipsiţi de încredere în noi, căci nu avem în capacitatea de a nu face rău: sîntem astfel secaţi de adevăratele izvoare morale.

„Într-un cuvînt nu ştim să cerem iertare, adică ispăşirea vinei, absolvire a vinei... Progresăm, dar stăm de fapt pe loc. Doctrinele noastre ne fac să progresăm în îndeminare, în specialitate, dar nu pe plan moral, iar tocmai acest sentiment al păcatului care singur ne-ar putea împuternici, nu este printre virtuţile noastre".

Din capitolul Sfaturi şi veacurile de cultură, reţinem trimiterea la trei exemple de vrednicie: Eminescu, Iorga şi Mircea Eliade. Dar nu uită pe Gheorghe Lazăr, de la Avrig, care a trebuit să se supere pe superiorii lui din Sibiu şi să vină la Bucureşti să convingă pă boieri să săvîrşească miracolul acela care este Şcoala românească, ca să învăţăm buchile româneşti şi să citim în cartea cea mare a spiritului.

În capitolul: Un sfat al creditului nelimitat, C. Noica introduce în vorbire un teolog care face întrebuinţare de vorba fericitului Augustin: „Iubeşte şi fă ce vrei", cu înţelesul că cine iubeşte nu face ce vrea ci ceea ce trebuie, fiindcă orice dragoste este pînă la urmă dragoste către Dumnezeu.

Prin această lucrare ca şi prin cea intitulată: Rugaţi-vă pentru fratele nostru Alexandru, prestigiosul gînditor C. Noica, se încadrează în zbuciumul omenirii universale nădăjduind într-un fel de împlinire a vremii, fericit al omului în lumea de mîine.

În acest volum opera lui C. Noica este valorificată aşa cum trebuie. Alese cu talent şi cu mult spirit critic, textele care alcătuiesc cartea constituie un fel de prolegomena în gîndirea filozofului de nuanţă creştină Constantin Noica.

Nicolae Neaga

LUCIAN BOLOGA ŞI PSIHOLOGIA VIEŢII SALE

(Urmare din pag. a 3-a)

au cauze multiple: evenimente din viaţa oamenilor: boala, moartea, eşecuri şcolare-profesionale, eşecuri pe planul vieţii intime; evenimentele naturale şi cosmice (furtuni, tunete, fulgere, cutremure, inundaţii, explozii solare etc.); interpretări ştiinţifice ale fenomenelor naturii, cosmosului, vieţii; reuşitele sociale, salvări de la moarte, vindecări; evenimente istorice ş.a. Efectele acestor fenomene psihice sînt, în ordinea ponderii: întărirea credinţei, menţinerea sau diminuarea ei.

Lecturată la interval de şase decenii, lucrarea psihologului şi pedagogului sibian Lucian Bologa „Psihologia vieţii religioase" rezistă timpului şi, mai mult, poate constitui un reper stimulativ în continuarea şi aprofundarea studierii fenomenelor de psihologie religioasă, firească, în perspectiva gîndirii teologice, filosofice şi psihologice contemporane. De aceea considerăm că *reeditarea ei* reprezintă un act de restituire culturală şi oferă şanse de acces la această lucrare de debut în literatura noastră de specialitate a genraţiilor de studenţi ai profilurilor teologice, a oricărui om de cultură.

Ortodoxie, Catolicism şi Catolicism de rit bizantin, la o recentă consfătuire la Geneva*

După cum se ştie există cîteva organizaţii creştine internaţionale, apărute în secolul nostru, care au redescoperit porunca şi dorinţa Mîntuitorului ca toţi creştinii „să fie din nou una", adică să se regăsească în unitate. Una din aceste organizaţii este *„Consiliul Mondial al Bisericilor"* cu sediul la Geneva şi care adună la un loc aproape toate Bisericile creştine din lume, alta este „Conferinţa Bisericilor Europene" care adună Bisericile creştine din continentul european, cu excepţia Bisericii Romano-Catolice, care nu e membră nici în una, nici în cealaltă. Participă totuşi la unele activităţi ecumenice, cum ar fi la lucrările Comisiei „Credinţă şi Constituţie" din cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor, iar cu Conferinţa Bisericilor Europene se organizează întîlniri din patru în patru ani la nivelul Conferinţei episcopilor catolici din Europa.

Romano-catolicii nu participă la viaţa acestor organizaţii ca membri, deoarece ei se consideră Biserică universală şi n-ar avea o motivaţie eclesiologică care să le permită să intre oficial în astfel de adunări de alte Biserici. În unele ţări, în Consiliile Ecumenice locale, Romano-Catolicii şi-au permis totuşi să nu ţină seama de recomandările centrale şi să intre totuşi în astfel de Consilii.

Am făcut această introducere pentru a arăta că, în cadrul acestor organizaţii creştine internaţionale, există preocuparea permanentă, zilnică, de felul cum se desfăşoară viaţa creştină în lume, de problemele cu care se confruntă creştinii, cu care se confruntă Bisericile. Membrii acestor organizaţii analizează permanent situaţia relaţiilor inter-bisericeşti, încercînd să abordeze aceste relaţii dintr-un punct de vedere ecumenic, adică încercînd să găsească soluţii de împăcare, de reconciliere şi, mai ales, de lucrare împreună a Bisericilor acolo unde se poate.

O ultimă analiză a unor probleme care au apărut după evenimentele din 1989 din Est, a fost problema Bisericilor foste unite, astăzi *Biserici catolice orientale de rit bizantin*, cu privire la modul cum se integrează ele în creştinătatea de azi şi dacă, şi ce fel, şi cum crează ele probleme noi, prilejuind satisfacţii sau insatisfacţii celorlalte Biserici creştine. Organizaţiile creştine internaţionale au constatat mai ales insatisfacţiile şi, mai ales, cele provocate Bisericilor Ortodoxe, nu numai din România ci şi celor din Cehoslovacia, Ucraina, Bielorusia şi chiar şi celor din Orientul Mijlociu şi, în special, Bisericii din Ierusalim. De altfel problema a fost pusă mai întîi de Biserica Ierusalimului şi apoi de a Cehoslovaciei şi de a Rusiei.

În Conferinţa Bisericilor Europene, de pildă, problema s-a discutat în noiembrie 1990, la Consiliul Mondial al Bisericilor problema s-a discutat în septembrie 1991, în ambele organizaţii, încercîndu-se mai întîi să se cunoască exact dimensiunile şi cauzele crizei pentru ca să se recomande soluţii ecumenice pentru rezolvare, cu referire specială la criza apărută între Bisericile Ortodoxe şi Biserica Catolică Orientală de rit bizantin mai ales pe tema proprietăţii asupra lăcaşurilor de cult. Principiul care motivează preocuparea organizaţiilor ecumenice de aceste probleme, este: *„dacă un mădular suferă, toate mădularele suferă împreună"* cum spune Sf. Pavel în Epistola către Corinteni. Cele două întruniri ecumenice, din 1990 şi din 1991, au studiat noile relaţii dintre Ortodoxie şi ceea ce a devenit „uniaţia" după 1989, adică după Revoluţia care a dat din nou dreptul Bisericii unite la existenţa legală. În documentele elaborate de aceste două sesiuni, ale celor două organizaţii creştine internaţionale, s-a stabilit un principiu: *S-a condamnat clar orice rea întrebuinţare, din partea oricui, a noii libertăţi religioase cîştigate, şi s-a respins folosirea violenţei în rezolvarea problemelor şi a tensiunilor dintre Bisericile creştine.* S-a recomandat *dialogul*, în spirit de reconciliere ca mijloc de rezolvare a litigiilor. S-a stabilit şi o măsură concretă, şi anume alcătuirea unei misiuni alcătuite din reprezentanţi ai Consiliului Mondial al Bisericilor şi din reprezentanţi ai Conferinţei Bisericilor Europene, care să viziteze Bielorusia, Ucraina, Cehoslovacia şi România, şi să prezinte un raport asupra relaţiilor dintre Bisericile Ortodoxe din aceste ţări, şi Bisericile Catolice Orientale de rit bizantin.

Aşadar au fost trei etape. Prima, cele două discuţii în cadrul celor două Organizaţii numite mai înainte, a doua, stabilirea echipei ecumenice care să viziteze aceste ţări, iar a treia etapă a fost organizarea, pe baza raporturilor misiunii din ţările de Est, a unei Consultaţii la Geneva între reprezentanţi ai Consiliului Mondial al Bisericilor, ai Conferinţei Bisericilor Europene, ai Bisericilor Ortodoxe din toată lumea, cu participarea unor reprezentanţi ai Vaticanului.

Ei bine, toate aceste trei etape au fost realizate. Vizitele s-au făcut în Cehoslovacia şi România între 26 februarie şi 6 martie 1992, iar în Bielorusia şi Ucraina între 30 aprilie şi 8 mai 1992. Ca urmare a vizitelor şi ca urmare a rapoartelor întocmite de membrii Comisiei, s-a convocat la Geneva între 30 iunie şi 6 iulie 1992. Au participat cele mai înalte personalităţi din organizaţiile creştine amintite de pildă Arhiepiscopul Aram Keshishian, preşedintele Comitetului Central al Consiliului Mondial al Bisericilor, Jean Fischer, secretarul general al Conferinţei Bisericilor Europene, fiecare din ei cu stafful lor, apoi au luat parte, bineînţeles, delegaţii care au făcut vizitele în ţările Răsăritene în frunte cu cei doi preşedinţi pastorul Jacques Maury din Franţa, fost preşedinte al Federaţiei protestante din Franţa, o personalitate foarte cunoscută în lumea creştină şi în lumea ecumenică, şi Doamna Jane Mayland, din Anglia, de asemenea o foarte cunoscută personalitate în lumea ecumenică care, de fapt, au şi co-prezidat întrunirea de la Geneva, dintre 30 iunie şi 6 iulie 1992. Sigur că, au fost reprezentate toate cele 14 Biserici Ortodoxe Canonice din lume, care au avut cel puţin cîte un reprezentant la această întîlnire.

Cu regret trebuie să spun, precum cu regret am primit toţi faptul şi la Geneva, că Romano-Catolicii au refuzat să participe. Deşi a fost invitat Consiliul pontifical pentru unitatea creştinilor, prezidat de cardinalul Edward Cassidy, avînd ca vicepreşedinte pe episcopul Pierre Duprey, şi a fost de asemenea invitat secretarul general al Conferinţei episcopilor catolici din Europa Mgr. Ivo Fürer din Elveţia, ambele organisme catolice au refuzat participarea, pe motiv că problema preocupă cele două Biserici şi ea poate face doar obiectul unor discuţii bilaterale. Atît Consiliul Ecumenic, precum şi Conferinţa Bisericilor Europene n-ar trebui să se amestece în astfel de probleme.

Sigur că nu aceasta a fost şi opinia acestor două organizaţii, deoarece amîndouă se ocupă de toate problemele religioase care preocupă şi Europa şi întreaga lume de astăzi. O prezenţă, aş zice indirectă, catolică, a fost totuşi la această reuniune de la Geneva, dar mai bine nu era. Tocmai în acele zile a fost dată publicităţii o scrisoare către episcopii catolici din lume a cardinalului Joseph Ratzinger, prefectul Congregaţiei pentru doctrina credinţei, ceea ce era înainte Inchiziţia sau „Sfîntul Oficiu", deci acea Congregaţie care se ocupă de problemele de doctrină. Ei bine, cardinalul Ratzinger, cu cîtva timp înainte (28 mai 1992) a publicat o Scrisoare către episcopi, în care tezele erau următoarele:

1. Unitatea se face numai în jurul papei;
2. Biserica se defineşte ca şi comuniune, dar numai cu papa;
3. În Scrisoarea cardinalului nu se mai vorbeşte de Biserici *surori*, aşa cum se vorbea în documentele Conciliului Vatican II, ci se vorbeşte de Biserici *particulare* care, rupte de papa, sînt nişte existenţe incomplete, rănite. Chiar acesta este cuvîntul întrebuinţat în *Scrisoare:* rănite. Ca nişte oameni purtători de rane, care nu sînt întregi. În această *Scrisoare* este evidentă o schimbare de atitudine, de eclesiologie, şi acest lucru din urmă este de fapt cel mai grav. Să zicem că asupra atitudinii se mai poate discuta, ea se mai poate schimba, dar e o schimbare de eclesiologie, care ne întoarce la 1870, adică la epoca Conciliului Vatican I, acela care a decretat oficial primatul papal, infailibilitatea ş.a.m.d. Acest lucru e ceva care dă de gîndit.

Toate acestea fuseseră clar corectate de Conciliul Vatican II, de aceea *Scrisoarea* a surprins la Geneva fiind socotită ca un fel de revenire la situaţia din secolul trecut, la sinodul de la 1870.

Mi-a telefonat cineva din cercurile Vaticane, cu bune cunoştinţe despre tainele locului, care mi-a explicat că la Roma se cam profită de boala papei şi se reiau teze conservatoare menite să împiedice dialogul cu celelalte Biserici. S-ar părea că se vrea reintroducerea dictatului care, tradus pe înţelesul tuturor ar însemna: *vrem unitatea creştinilor, dar numai prin întoarcerea tuturor la catolicism.* Aşadar, vechea, învechita, neproductiva teză a *întoarcerii!* Vrem unitate dar întoarceţi-vă la noi! Ori, dialogul sub dictat e un non-sens şi o contradicţie în termeni. *Dialog* şi *dictat* sînt termeni care se exclud, după toate logicile posibile.

Consultaţia de la Geneva a avut drept subiect, drept temă, relaţiile dintre Bisericile Ortodoxe şi cele Catolice de rit oriental, bizantin. Aş vrea să se observe că lumea teologică de toate confesiunile, nu mai întrebuinţează termeni ca *„Biserica Unită"* sau *„Biserica greco-catolică"*. De altfel în documentul elaborat de această Consultaţie de la Geneva nu apare decît aşa. Ca să înţeleagă toată lumea despre ce este vorba, mai apare din cînd în cînd termenul *„unit"*, dar altfel apare mereu termenul propriu astăzi, declarat de altfel de către Codul canonic roman: *Biserica Catolică Orientală de rit bizantin.* Fosta Biserică Unită sau *„greco-catolică"* sau „Biserica română unită cu Roma" este de fapt *Biserică catolică.* Biserica purtătoare a numelor *unită* sau *greco-catolică* nu mai există. A dispărut. Ea a fost înghiţită de Biserica Romano-Catolică în întregime. Ea nu mai este Biserica Ortodoxă de la 1700, unită cu Roma. Aşa a fost atunci dar nu mai este astăzi aşa. Nu mai are nimic Ortodox în ea. Doar ritul e Oriental, dar ritul e o practică locală sub raportul strict al formelor exterioare. Dogmatica e însă exclusiv catolică.

Spus în termeni populari, mai pe înţeles, *Uniţii au fost papistaşiţi cu totul!* Şi unii dintre ei nici nu ştiu. Lumea simplă mai ales. Nu li se spune. Ar fi onest să li se spună. Să se ştie. Ori consideră cineva că a fi catolic e de ruşine? Noi nu credem. Dar dacă nici foştii uniţi nu cred. De ce n-o spun să ştie toată lumea: *noi sîntem catolici după credinţă!* Dar problema mai are şi alte implicaţii. Dacă Biserica greco (adică Ortodoxo)-catolică de la 1700 şi 1948 nu mai există, dacă şi-a pierdut de tot caracterul ortodox, atunci în dialog nu mai sînt trei Biserici: Ortodoxă, Romano-Catolică şi Catolică orientală de rit bizantin. Ritul, cum am spus mai sus, nu conţine elemente eclesiologice, dogmatice, fundamentale. Ritul e ceva exterior, formal. De altfel de aceea a şi fost acceptat de Roma. Tocmai pentru că nu conţine elemente deosebitoare doctrinare. Aşa încît, în fapt, *e vorba doar de două Biserici.* Pe de o parte Biserica Ortodoxă, pe de altă parte Biserica Catolică, cu această anexă care este ritul bizantin.

Dar să revenim la Consultaţia de la Geneva unde, Biserica Ortodoxă Română, a fost reprezentată de Mitropolitul Ardealului, Antonie Plămădeală şi de Părintele Profesor Dr. Mircea Păcurariu, profesor de Istoria Bisericii Ortodoxe Române şi Decanul Facultăţii de Teologie a Universităţii din Sibiu, un istoric bine cunoscut, şi de mare valoare şi, prin urmare un bun cunoscător al problemei. Adică al problemei relaţiilor dintre Ortodoxie şi Catolicism de-a lungul vremii.

Voi încerca să punctez mai departe elementele principale ale discuţiilor şi hotărîrilor, aşa cum se află ele în Documentul elaborat la sfîrşit de către Consultaţia de la Geneva la care am luat parte. Cele mai multe din afirmaţiile mele vor fi de fapt citate din *Documentul* elaborat de Consultaţie, deci de toate Bisericile din Europa şi din lume, acestea din urmă fiind reprezentate de membrii Consiliului Mondial al Bisericilor. Cele din Europa au fost reprezentate de participanţii din Conferinţa Bisericilor Europene. *Documentul*, prin urmare, n-a fost elaborat de ortodocşi, care ar fi putut cădea sub incidenţa subiectivităţii. Au fost şi ortodocşii de faţă, dar Documentul a fost în principal elaborat de cei care au convocat Consultaţia. Aş remarca mai întîi cîteva observaţii generale. De pildă s-a exprimat *„compasiunea pentru suferinţele îndurate de Bisericile Ortodoxe şi cea Catolică Orientală de rit bizantin în timpul regimului comunist de opresiune şi s-a luat notă de modul în care, în secolele trecute, credincioşii ortodocşi au fost oprimaţi prin impunerea obligatorie a Bisericii Catolice Orientale de rit bizantin de către stăpînitorii politici, în vreme ce proprietăţile Bisericii Ortodoxe au fost confiscate sau distruse"*.

E un citat din Document, în care se face, după cum se vede, dreptate şi unora şi altora în virtutea realităţilor, care au intrat de mult în categoria faptelor istorice.

Nimeni nu neagă, mai spune Documentul, dreptul credincioşilor din Biserica Orientală de rit bizantin de a avea biserici. Dar nu pe baza principiului *„Restitutio in integrum"*, ci pe baza numărului şi a dorinţelor credincioşilor de a aparţine unei Biserici sau alteia, deoarece, şi iarăşi citez: *„credincioşii sînt adevăraţii proprietari ai bisericilor"*. Cînd facem noi ortodocşii afirmaţia aceasta, se spune că o facem pro domo. Iată că de data aceasta afirmaţia e făcută de toate Bisericile împreună!

Un exemplu concludent: cînd o mare parte din catolici s-au protestantizat în secolul al XVI-lea, germanii, ţările scandinave pînă şi saşii de la noi din Transilvania, după cum bine se ştie, *au trecut la protestantism* cu tot cu bisericile lor, foste catolice. Toate marile catedrale protestante din Apus şi de la noi, de pildă biserica Neagră din Braşov, marea catedrală evanghelică din Sibiu, şi multe altele, au fost catolice. De ce nu le cer catolicii şi pe acestea? Aşa a fost şi cu bisericile unite. Ele au redevenit ortodoxe împreună cu credincioşii redeveniţi ortodocşi. Am spus redeveniţi, pentru că pînă la 1700 bisericile au fost ortodoxe şi au fost greco-catolicizate acolo unde credincioşii s-au greco-catolicizat.

Dacă acum credincioşii au redevenit ortodocşi, nu e oare drept să aibă şi bisericile lor tot ortodoxe, indiferent ce-au fost înainte?

Adevărata restitutio in integrum e prin reîntoarcerea lor la ortodoxia de dinainte de 1700.

Nu putem să facem deosebire între ceea ce s-a întîmplat la 1948, şi ceea ce s-a întîmplat la 1700. Ori le judecăm împreună, ori nu le judecăm deloc. Aşa cum credincioşii au avut dreptul să-şi ia cu ei bisericile ortodoxe la 1700, fiindcă s-au greco-catolicizat, au şi acum să le ia cu ei dacă acum sînt ortodocşi.

Aici nu poate opera un principiu rece, scos din context, ca acest *„restitutio in integrum"* care în sine pare justificat, dar în fapt trebuie să ţină seama de adevăraţii proprietari care sînt credincioşii.

Ceea ce nu înseamnă că, dacă şi azi numărul şi voinţa credincioşilor ar fi să redevină catolici de orice rit, că e tot una, cineva i-ar împiedica s-o facă. Evident, ei ar redeveni împreună cu bisericile lor. *Dar să vrea ei.* Toţi sau marea majoritate. Numai că iată, *credincioşii, cuminţi, vor pace între românii din Transilvania* şi rămîn cuminţi în Biserica Ortodoxă a moşilor şi strămoşilor lor. Că doar strămoşii noştri nu încep de la 1700! Asta nu înseamnă, cum se insinuează, că aceşti credincioşi ortodocşi şi-ar renega strămoşii romani şi strămoşii din Şcoala Ardeleană, aceia care au reînsufleţit ideea originii romane a românilor din Transilvania şi de pretutindeni. Se spune acest lucru pe seama ortodocşilor şi noi întotdeauna îl ascultăm cu durere. Ura pătimaşă duce la a atribui celuilalt monstruozităţi evidente. Aceste adevăruri că sîntem *romani*, că venim de la Roma, nu le-au negat nici un ortodox, niciodată. Aceasta au afirmat-o şi cronicarii moldoveni, şi cronicarii munteni, chiar mai înainte de către cei transilvăneni. Unde s-a spus mai întîi că „de la Rîm ne tragem"!? Cronicarii moldoveni au spus acest lucru pentru întîia oară. Şi apoi cei munteni. Se promovează o confuzie între originea etnică, pe care n-o neagă nimeni, şi religia romană, în speţă catolică, dar care în Răsărit n-a fost niciodată o realitate. Înainte de despărţirea celor două Biserici în 1054 toţi erau creştini ortodocşi. Căci creştinismul n-a venit dinspre Roma. N-avem ce face. Acesta-i adevărul. Creştinismul a venit de la Ierusalim. Roma ca şi Constantinopolul mai tîrziu au fost doar capitale de imperii, nu surse ale unei noi religii. Din cauză că erau capitale de imperii au devenit şi capitale religioase.

Dar aş vrea să atrag atenţia asupra unui aspect, pînă acum ignorat, care poate constitui un argument decisiv în lămurirea problemei originii noastre etnice şi a complementului ei religios, socotit de catolicii români obligatoriu. Ei zic: ne tragem de la Roma, e firesc să avem religia Romei. A strămoşilor noştri. Aşa cum avem componenta etnică şi limba şi multe altele, alfabetul, în parte jocurile, îmbrăcămintea ş.a. Johannes Tröster, un sas din Transilvania, a dovedit toate acestea încă înainte de 1666, înainte de a apare cronicile româneşti, cu excepţia celei a lui Grigorie Ureche, dar aceasta nu ajunsese pînă în Transilvania, fiindcă circula doar în cîteva copii manuscrise.

Ei bine, Tröster accentuează foarte mult şi foarte bine pe romanitatea românilor. Eu am prezentat poziţia lui, interesantă, descoperindu-i cărticica din 1666, şi am lărgit tezele lui folosind şi autori moderni, într-o carte numită *„Romanitate, unitate, continuitate"*.

Dar să ne gîndim mai bine. Nu totdeauna şi peste tot elementele etnice au adus cu ele şi religia. Şi nici măcar geografia n-a impus religia întotdeauna. Acest lucru nu e obligatoriu. De pildă, polonezii slavi sînt catolici, deşi geografic slavii sînt în general ortodocşi. Şi mai este ceva care se uită cînd se asociază originea etnică în mod obligatoriu cu religia. Romanii nu erau catolici cînd au venit în Dacia. Erau păgîni, în sensul în care religiile vechi erau numite „păgîne", adică se închinau la zei şi accentuau mai ales cultul împăratului, sau se închinau la idoli. Mai metafizici erau dacii.

Dar nu e cazul acum să intrăm în amănunte şi consideraţii adînci etno-religioase. Vom spune doar atît: că românii păgîni au acceptat ei înşişi creştinismul, deci şi-au schimbat religia sub presiunea ade-

vărurilor noii religii creştine, simţind că numai aşa puteau intra ceea ce atunci însemna ieşirea dintr-o eră depăşită, care bătea pa pe loc, neputincioasă spiritual, şi numai aşa puteau intra într-o nc eră a raţiunii luminate de revelaţie. Aceasta avea să antreneze n terea unei lumi noi, a unei culturi noi, a unei civilizaţii noi, de care ei, romanii, nu puteau fi absenţi.

Noi ne-am format ca popor în toiul acestor transformări spiritua Şi am intrat în acest proces de înnoire, odată cu înnoirea ca etnie, devenirea noastră ca popor nou, din daci şi din romani. Aşa ne- format ca români şi creştini în acelaşi timp. N-am adoptat însă pă nismul romanilor, strămoşii noştri. Dar nu i-am renegat ca străm din pricina aceasta. Dacă ar fi să mergem acum pe teza: sîntem mani, deci trebuie să fim catolici, de ce să nu zicem: sîntem roma deci trebuie să le semănăm, să fim păgîni! Că ei aceasta erau. Au c venit romani creştini, nu catolici, pentru că pe atunci catolicismul exista, şi au devenit creştini în aceeaşi perioadă a devenirilor, cî noi am devenit români creştini. Şi aşa am rămas de atunci încoa 2 000 de ani. Pe ce motive să devenim romani creştini, şi să nu mînem români creştini, adică ortodocşi, cum ne-am născut. Roma înşişi au devenit altceva, adică creştini catolici, după 1054. Adică de să ne deviem devenirea?

Dar nu acesta este scopul discuţiei noastre. A fost doar o parante pe care am considerat-o necesară, şi un punct de vedere oarecum nc Am mai adăuga la toate acestea o singură observaţie. Capul însu al Bisericii catolice e atît de roman, încît e... slav! Aşa stăm cu etn şi religia!

Să revenim însă la consultaţia de la Geneva din 30 iunie—6 iu 1992. Au fost prezentate acolo trei referate despre istoria unităţii. C dintîi de un profesor grec, fost ministru, bun profesor de teologi Vlassios Phidas, al doilea de un profesor german Hermann Göltz, şi treilea de un arhimandrit dependent de patriarhia din Constantinop Ghenadios Limouris. Situaţia din România, fiindcă au fost prezenta situaţiile din toate Bisericile Ortodoxe, a fost prezentată, cu doc mente, rapoarte de la Eparhii, extrase din presă, de cei doi delega români. Au mai fost analizate documentele Comisiei de dialog inte naţional dintre ortodocşi şi catolici, elaborate de Freising, în Germ nia, în iunie 1990, un altul elaborat la Arricia lîngă Roma, în iun 1991, şi un document elaborat de o Comisie pontificală despre situ ţia din Bielorusia şi Ucraina, document intitulat „Pro-Russia". Aş me ţiona din nou impactul unanim negativ al *Scrisorii* cardinalului Ra zinger, prefectul Congregaţiei pentru doctrina credinţei, document co servator, papocentrist, ultimativ, care a dezolat pe participanţii la Co sfătuire şi care, fără îndoială, va fi un nou obstacol în dialogul dint ortodocşi şi catolici.

E de presupus că Eminenţa Sa, Cardinalul Ratzinger şi-a dat seam că obstacolul uniat de care se loveşte în prezent Comisia mixtă d dialog Ortodox-Catolic care nu recunoaşte uniatismul ca mod, mod şi metodă de recuperare a unităţii creştine, nu va fi trecut, deoarec Roma nu-şi poate dezavua proprii fii pe care i-a ademenit odinioa la catolicism şi că nu-i poate părăsi acum. Şi-atunci s-a hotărît s schimbe obstacolul şi să-l facă şi mai de netrecut. Adică să revin la papocentrism, pentru ca *vina eşecului dialogului să nu mai cadă p uniatism!*

A reluat deci ca metodă de reunificare a Bisericii întoarcerea ortc docşilor şi a tuturor celorlalţi la catolicism, deoarece adevărata Bise rică plenară, după părerea sa, e cea catolică, avînd în frunte pe Papa cu primat de jurisdicţie. Cu acesta cardinalul a pus punct dialogulu înainte de a se termina, deşi începuse şi se desfăşurase timp de zec ani foarte bine, promiţător. În dialog a fost implicat chiar Eminent Sa, eu fiind împreună cu Eminenţa Sa la o sesiune a dialogului des făşurată în Creta. Dar căile Domnului sînt neştiute. Poate că, nu car dinalul de pe scaunul fostului inchizitor va avea ultimul cuvînt, des putere are, chiar foarte mare, pe acest scaun.

Noi tot mai credem în dialog. Dar e bine să se audă şi la Roma credem în dialog, nu în dictat. Noi, Biserica Ortodoxă Română, vom în continuare deschişi dialogului. În ciuda chiar a Scrisorii Cardina lului Ratzinger. Bineînţeles, spunînd ce credem exact despre poziţi din această *Scrisoare.*

În lumina analizelor care s-au făcut la Geneva, s-au degajat o sea mă de concluzii şi recomandări, făcute nu atît Romei, cît celor dou organisme internaţionale creştine, Consiliul Mondial al Bisericilor ş Conferinţei Bisericilor Europene, socotindu-se că, orice problemă bise riceaască este şi de resortul preocupărilor ecumenice, menite să ajut la reconcilierea fraţilor, aflaţi acum în disensiuni şi conflicte.

Iată cîteva concluzii şi constatări:

I. Mai întîi cu privire la uniaţia din Transilvania: *„Uniaţia în Transilvania a fost promovată de stat, într-un context în care ortodoxia er oprimată. Credinţa ortodoxă nu era recunoscută drept legală, iar or todocşilor li s-a promis o schimbare şi îmbunătăţire a statutului lo socio-politic, în cazul în care ar deveni uniaţi"*. Am citat din textu Documentului de la Geneva. Roma a creat astfel, împotriva vechilo canoane ale Bisericii din mileniul I, ierarhii paralele pe teritoriile pa triarhiilor răsăritene, Canoane care spun că pe un anumit teritoriu, trebui să fie un singur episcop, o singură ierarhie. Ortodocşii care n-au accep tat uniaţia, au fost persecutaţi, martirizaţi, bisericile şi mînăstirile lo au fost distruse cu tunurile. Acest lucru se ştie bine. Numai în Transilvania generalul Bukow a distrus cu tunurile 150 de biserici şi mînăstiri.

Iată aşadar cît de paşnic s-a făcut uniaţia în 1700. Şi acest genera Bukow confirmă cît se poate de limpede ceea ce spune textul pe care vi l-am citat mai înainte.

Unirea de la Brest care a angajat Bielorusia şi Ucraina a fost decretată pentru ruşi şi ucraineni tot de putere civilă. Regele polonez Sigismund al III-lea a decretat-o la 15 decembrie 1596. Reprezentanţii patriarhiilor de Constantinopol şi Alexandria care erau prezenţi acolo pentru un sinod, au fost întemniţaţi. Arhimandritul Niceforos din Constantinopol a fost închis şi a murit în închisoare. Cu mare greutate a putut evada Ciril Lucaris, arhimandritul patriarhiei din Alexandria. Toate bisericile şi proprietăţile au fost date de Sigismund al III-lea unităţilor, deşi pînă atunci fuseseră ortodoxe. De acolo s-au inspirat habsburgii probabil, cînd au procedat exact la fel în Transilvania.

Aşadar, pe nedrept şi cu silnicie au fost luate atunci toate proprietăţile ortodocşilor, inclusiv bisericile. Şi *Documentul* de la Geneva spune în concluzie: *„Lupta pentru proprietăţile bisericeşti din Ucraina, confiscarea proprietăţilor bisericeşti din Slovacia, disputele asupra proprietăţilor bisericeşti din România, din vremurile noastre, semnifică faptul că ele au fost confiscate de catolici pe baza unor legi nedrepte şi arbitrare"*. Sînt constatările istoricilor.

II. Documentul de la Geneva cere ca Biserica Romano-Catolică să recunoască şi să declare că Biserica Catolică Orientală de rit bizantin *nu este Biserică aparte. Este Biserică Catolică.* Adevărat, de rit oriental, dar nu are o eclesiologie, deci temeiuri logice, eclesiologice, teologice, dogmatice, pentru a fi o Biserică aparte de cea catolică. E doar o ramură a catolicismului, cu alt rit, nu cu altă eclesiologie.

III. Documentul de la Geneva acceptă hotărîrile Comisiei mixte internaţionale de dialog de la Freising din 15 iunie 1990, şi anume:

a. că uniatismul nu este nici model, nici metodă pentru unitate.

b. că uniatismul s-a dovedit neproductiv şi că a eşuat în încercarea de unificare.

c. că în temeiul faptului că ortodoxia şi catolicismul sînt Biserici surori, cum s-a declarat la Conciliul Vatican II, uniatismul nu oferă nimic în plus pentru mîntuire.

d. din această perspectivă, prin rit, Biserica Catolică Orientală de rit bizantin neavînd condiţiile eclesialităţii, citez: *„este o metodă voalată dar totuşi limpede, de înşelare a oamenilor şi de fapt o metodă de prozelitism"*. De ce o metodă de prozelitism? Pentru că este catolică, dar prin rit îi face pe credincioşi să creadă că e ortodoxă, şi că a fi unit e tot una cu a fi ortodox!

Toate acestea au fost reafirmate şi de toţi întîistătătorii Bisericilor Ortodoxe, adunaţi la Constantinopol la 15 martie 1992.

IV. Prozelitismul, adică atragerea de la o confesiune la alta, în cazul nostru de la ortodoxie la catolicism, iarăşi citez din Documentul de la Geneva, *„este un obstacol dintre cele mai mari în calea mărturiei creştine comune şi în calea evanghelizării"*.

Documentul de la Geneva consideră ca acţiuni prozelitiste şi faptul că unele persoane *„trebuie să facă opţiuni confesionale sub presiu-*

(Continuare în pag. a 6-a)

Dr. ANTONIE PLAMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului,
Crişanei şi Maramureşului

* *„Lecţie ţinută la cursurile preoţeşti din 17 august, la Facultatea de Teologie din Sibiu", iniţial fiind un interviu acordat d-lui Dan Bru-*

Ortodoxie, Catolicism şi Catolicism de rit bizantin...

(Continuare din pag. a 5-a)

a circumstanţelor economice, sociale sau politice". Şi în continuare mai limpede: *„Un masiv ajutor financiar acordat de către Biserica mano-Catolică uniaţilor şi catolicilor de rit latin, este privit în unele ri drept mijloc de prozelitism*".

Aş adăuga însă aici că exact în aceleaşi cuvinte s-a exprimat şi Domentul de la Arricia din 10—16 iunie 1991 semnat şi de catolici şi ortodocşi. Acel Document a fost alcătuit de Comisia de coordonare dialogului dintre ortodocşi şi catolici, din care am făcut parte şi eu. Printre tipurile de prozelitism sînt amintite şi acţiunile „evanghelitorilor" protestanţi. Documentul de la Geneva mai spune, în spirit echitate şi înţelegere: *„Recunoaştem necesitatea ca uniaţilor să li se specte drepturile umane şi libertatea religioasă, inclusiv libertatea a avea propria lor preoţie şi episcopii organizate, precum şi drepl la organizarea cultului şi căpătarea unor clădiri în care să-l ercite*".

Dar încheia astfel, cunoscînd că nu au decît un număr mic de crencioşi, 1% în România: *„Totuşi, ne rezervăm dreptul de a suspecta sub haina unei astiel de restituiri a drepturilor, se duce o campae de prozelitism agresiv*".

V. Recunoscînd suferinţele Bisericii Catolice Orientale de rit bintin în perioada 1948—1989, Documentul de la Geneva mai adaugă: *n acelaşi timp ortodocşii, începînd cu 1948 au devenit ei înşişi suecte ale controlului sever, represiunilor şi discriminărilor de tot felul, ate avînd drept scop lichidarea lor*". Deci s-a urmărit şi lichidarea todocşilor în fapt, în aceeaşi măsură în care s-a operat lichidarea stilor uniţi, deşi prin alte metode.

Şi documentul încheie: *„Ortodocşii, catolicii şi protestanţii au fost toţi, de fapt, fraţi întru suferinţă*".

Consultaţia de la Geneva, după ce a făcut incursiuni în istoria uniei, în teologia şi în special în aspectele eclesiologice, a ajuns în cele n urmă la problemele specifice ceasului de faţă. Am văzut că s-a fuzat prozelitizarea credincioşilor, adică aducerea lor înapoi la caolicism, împotriva voinţei lor. S-a refuzat şi retrocedarea bisericilor, ră voia credincioşilor ,socotindu-se că odată retrocedate bisericile, redincioşii ortodocşi vor merge tot la ele, fiind bisericile lor. Numai ei se vor trezi catolici fără să ştie şi fără să vrea.

Este de fapt chiar ceea ce urmăresc catolicii, prin cererea de bisei, deoarece văd că credincioşii stau liniştiţi în ortodoxie.

Consultaţia de la Geneva a sesizat bine situaţia, de aceea reţinem t din Documentul ei final:

„În complexa situaţie istorică, socială demografică şi etnică din Eupa Centrală şi Răsăriteană, unii, care au fost cîndva uniţi, azi rămîn ortodocşi, în vreme ce alţii se reîntorc la Biserica unită. În unele azuri clădiri bisericeşti care au fost unite în 1948, fuseseră la origine rtodoxe. O clădire bisericească unită a putut fi înlocuită pe acelaş oc de o clădire bisericească ortodoxă, şi să fie situată într-un sat în are majoritatea oamenilor sînt astăzi ortodocşi. De aceea revenirea utomată în folosinţa uniaţilor a tuturor proprietăţilor bisericeşti care u fost în anii 1948, crează noi injustiţii. Întreaga situaţie complexă aduce multă suferinţă credincioşilor simpli care sînt contrariaţi, neînţelegînd ceea ce se întîmplă. Cea mai bună cale de realizare a nui progres, o reprezintă dialogul şi negocierile dintre Biserici".

VI. Consultaţia de la Geneva şi-a încheiat lucrările prin alcătuirea a 6 recomandări către Consiliul Ecumenic al Bisericilor şi către Conerinţa Bisericilor Europene, foarte interesante, dar prea multe pentru le putea enumera în întregime. Vom reţine pe scurt cîteva:

— să invite Biserica Romano-Catolică să studieze împreună cu cele două organizaţii internaţionale, în mod ecumenic, căile de reconciliere (rec. 1);

— să se constituie un grup comun de lucru şi să se continue vizitele pe teren, instruindu-se aceste grupe cum trebuie să lucreze (recomandaţia 2—8; 10—13);

— să se studieze consecinţele Scrisorii cardinalului Ratzinger din 28 mai 1992, aceea despre care am vorbit mai înainte (recomandaţia 9);

— să se ceară Bisericii Romano-Catolice şi Bisericilor catolice de rit bizantin *„să reconsidere istoria persecuţiilor Bisericilor Ortodoxe în secolul XX precum şi în secolele anterioare şi să evite propagarea unilaterală a ideii că Biserica Catolică Orientală de rit bizantin ar fi fost persecutată de către Biserica Ortodoxă* (rec. 11);

— să se ceară Bisericii Romano-Catolice, într-un mod adecvat, deci politicos: *„să nu mai considere teritoriile care aparţin jurisdicţiilor Bisericii Ortodoxe drept terra missionis*, adică pămînt păgîn în care doar ei ar putea face misiune, şi *să conlucreze cu ierarhia ortodoxă, spre a se elimina orice forme şi prozelitism*" (recomandaţia 14. Ideea se găseşte şi în Documentul comisiei pontificale „Pro-Rusia" din 1 iunie 1992);

— să nu se mai facă prozelitism în teritoriile ortodoxe *„prin acordarea de ajutoare materiale masive, grupurile confesionale minoritare.* (recomandaţia 15).

S-a avut în vedere, printre altele, acordarea de ajutoare masive uniţilor ucrainieni, acordarea de burse la Roma ucrainienilor şi ruşilor, dar şi celor peste 40 de studenţi catolici orientali de rit bizantin din România, ca şi existenţa a patru şcoli înalte teologice unite, în România, cu cca. 400 de studenţi. Pentru cine? Pentru 1% catolici orientali de rit bizantin, cît arată recensămîntul din România din ianuarie 1992, şi să nu se uite că pentru aceşti 1%, adică 228 377 de persoane, există 6 episcopii. Proporţional, ortodocşii fiind 87%, ar trebui să aibă cca 480 de episcopi, dar ei au doar 18 eparhii.

La o întîlnire oficială la Bucureşti l-am întrebat pe Eminenţa Sa Cardinalul Edward Cassidy, Preşedintele Consiliului pentru unitatea creştinilor de la Vatican, ce vor face cu atîţia teologi şi preoţi? Oare asta nu sună a armată care se pregăteşte pentru o masivă operă de prozelitism? Eminenţa Sa a răspuns diplomatic, desigur în glumă: *„Îi vom trimite să facă evanghelizare în Africa*". Am zis şi eu, desigur păstrînd tonul nevinovat al glumei: *„E bine măcar să ştie oamenii ce-i aşteaptă! Deşi în Africa nu se mai mănîncă oameni. Nici la noi. Dar dacă întorcîndu-se de la Roma, vor fi de prisos şi, mai ales, dacă vor deveni agresivi, să nu-şi ia dacii revanşa!*"

Consultaţia de la Geneva s-a străduit să păstreze un bun echilibru între antiteze, sperînd în reconciliere ca *„unica speranţă de viitor*", invitîndu-ne pe toţi să uităm cele ce sînt în urmă, şi să tindem spre cele dinainte, cum spune Sf. Pavel în Epistola către Filipeni (3, 13).

În ceea ce mă priveşte, şi în numele Bisericii Ortodoxe Române, noi *sîntem de acord în întregime cu Documentul de la Geneva*. Şi vom căuta ,mai ales pe calea dialogului, să ajungem la reconciliere creştinească cu fraţii noştri, în spirit de echitate, pornind de la realităţile vremii noastre, încercînd să ne vindecăm reciproc toate rănile, cu care toţi am ieşit dintr-o lungă epocă de întuneric, de maltratare a adevărului şi de violentare a conştiinţelor. Personal cred în reconcilierea prin smerenie, prin iertare, prin bună credinţă, prin toleranţă şi prin iubire. Fără acestea, vom fi mereu într-un dialog al surzilor, care ar avea pretenţia că aud.

Mîntuitorul a zis: *„Cine are urechi de auzit, să audă*".

SF. C–TIN BRÂNCOVEANU

la ctitoria sa de la Sîmbăta de Sus

Vorbind despre voievodul Constantin Brâncoveanu şi fiii săi, Constantin, Ştefan, Radu şi Matei, ca şi ginerele său Ianache, credem că acest lucru ar trebui făcut în genunchi sau, oricum, cu mintea adunată ca pentru rugăciune, cum de altfel se şi cuvine a sta în faţa sfinţilor.

Chiar dacă Biserica noastră, din motive independente de voinţa ei, a făcut numai acum canonizarea lor, Brâncoveanu Constantin, boier vechi şi domn creştin, şi cei patru fii ai săi şi ginerele său au trecut în rîndul sfinţilor în chiar clipa în care de bună voia lor şi-au pus capetele pe butuc, mărturisind cu viaţa lor pe Iisus Hristos-Domnul nostru, după cum ne-a încredinţat chiar El: „Tot cel ce mă va mărturisi pe mine înaintea oamenilor, mărturisi-l-voi şi eu pe el înaintea Tatălui meu" (Matei 10, 32). Spre a fi cît mai bine cunoscuţi obştei, Centrul arhiepiscopesc din Sibiu a tipărit într-un tiraj de masă o broşură intitulată: *„Viaţa şi pătimirea Sf. Constantin Brâncoveanu*", care poate fi procurată din librăria eparhială din Sibiu.

Din acest motiv, sîmbătă, 15 august 1992, la Sf. Mănăstire Brâncoveanu de la Sîmbăta de Sus a avut loc nu numai hramul Adormirea Maicii Domnului, ci şi proclamarea canonizării Sfinţilor martiri Constantin Brâncoveanu şi fiii săi: Constantin, Ştefan, Radu şi Matei şi ginerele său Ianache, prezenţi fiind încă din ajun Î.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, însoţit de la Sibiu de P.S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul, P.C. prof. M. Păcurariu, decanul Facultăţii de Teologie din Sibiu, P.C. arhid. prof. C. Voicu, P.C. vicar A. Răduleţ, P. Cuv. arhim. D. Dan, P.C. consilieri Gh. Papuc şi E. Oancea ş.a.

În seara praznicului, la altarul din pădure s-a săvîrşit slujba vecerniei, în cadrul căreia cuvînt de învăţătură a rostit P.S. Episcop-vicar *Serafim Făgărăşanul*, după care s-a oficiat Prohodul Maicii Domnului, pînă tîrziu în noapte, timp în care sute de credincioşi s-au mărturisit spre a se putea împărtăşi la Sf. Liturghie de a doua zi.

Sîmbătă, ziua praznicului, tot la altarul din pădure s-a săvîrşit slujba utreniei şi sfinţirea apei, după care Î.P.S. Miropolit Antonie şi P.S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşnul, înconjuraţi de peste 20 de preoţi şi diaconi în frunte cu P. Cuv. arhim. Veniamin Tohăneanu, starеţul sf. mănăstiri, au săvîrşit Sf. Liturghie arhierească, cu participarea a mai multor mii de credincioşi veniţi din toate colţurile ţării.

Răspunsurile au fost date de corul bis. Buna Vestire din Braşov, condus de dl. Lucian Ghorghe, precum şi de obştea mare a credincioşilor.

La momentul cuvenit a fost hirotonit întru ierodiacon Tepeş Ghelasie, din obştea mănăstirii.

La priceasnă a predicat P. Cuv. arhim. *T. Părăian*, care a zăbovit asupra înţelesului praznicului Adormirii Maicii Domnului.

După otpust, P.S. Episcop-vicar *Serafim Făgărăşanul* a citit Tomusul sinodal de canonizare a Sf. voievod Constantin Brâncoveanu şi a celor împreună cu el, după care Î.P.S. Mitropolit Antonie a rostit rugăciunea de sfinţire a icoanei sfinţilor martiri Brâncoveni, executată pe sticlă de ierodiaconul *Calinic Morar* şi pe care Î.P.S. Sa a prezentat-o credincioşilor. În timp ce au fost intonate troparul şi condacul sfinţilor martiri Brâncoveni, întregul sobor preoţesc s-a închinat la icoana acestora.

În continuare, Î.P.S. Mitropolit *Antonie* a rostit un amplu cuvînt de învăţătură, în care, după ce a exprimat bucuria întregii obşti creştineşti româneşti pentru actul canonizării Sfinţilor Brâncoveni, a specificat condiţiile care trebuiesc întrunite pentru canonizarea cuiva, între ele: credinţa dreaptă, martirajul, trăirea unei vieţi religios-morale desăvîrşite, săvîrşirea unor minuni.

În continuare, Î.P.S. Sa a prezentat viaţa şi lucrarea Sf. Voievod Constantin Brâncoveau, care a intrat în istorie nu numai prin martirajul său, ci şi prn lunga perioadă de pace asigurată Ţării Româneşti, prin construcţiile, stilul său arhitectonic, prin tipăriturile şi sprijinul acordat şi altor Biserici Ortodoxe, la loc de seamă numărîndu-se traducerea şi tipărirea Sf. Scripturi „în cea mai frumoasă limbă română", specificîndu-se şi alte temeiuri care au îndreptăţit actul sinodal de canonizare.

În partea a doua a cuvîntării, Î.P.S. Mitropolit Antonie a zăbovit asupra unor învăţături de credinţă şi morală, ca de pildă: Dumnezeu este cu noi şi la bine şi la rău; Dumnezeu este drept chiar şi cînd ni se pare că nu este drept ş.a., pe care le-a ilustrat cu unele ziditoare istorioare, încheind cu o seamă de sfaturi practice şi cu rugăciunea: „Sfinţilor martiri Brâncoveni, rugaţi-vă pentru noi şi ocrotiţi România".

În continuare, la altarul din pădure un sobor de preoţi în frunte cu P.S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul a săvîrşit Sf. Taină a Maslului, iar Î.P.S. Mitropolit Antonie cu ceilalţi preoţi, în dangănul duios al clopotelor, s-au deplasat la biserica veche a mănăstirii, la care s-au făcut lucrări de reparaţii capitale şi de restaurare a picturii, unele porţiuni chiar de pictură originală, care a rezistat intemperiilor, ploilor, zăpezii, vînturilor etc., cît timp biserica a stat părăsită după dărîmarea ei parţială de tunurile imperialilor catolici, la anul1785.

După aceste lucrări, Î.P.S. Mitropolit Antonie a resfinţit biserica menţionată, unde a fost aşezată şi icoana Sfinţilor Brâncoveni, cu ale căror rugăciuni, Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru, miluieşte-ne şi ne mîntuieşte pe noi.

P.

Klaus Schatz, **Der päpstliche Primat. Seine Gesichte von den Ursprüngen bis zur Gegenwart** (Primatul papal. Istoria lui de la origini pînă în prezent), Würzburg, 1990, 231 p.

Cartea de mai sus, publicată de preotul iezuit Klaus Schatz, profesor la Facultatea Filozoficoteologică „Sankt Georgen" din Frankfurt/Main, s-a bucurat de o bună primire în rîndul teologilor romano catolici. Într-o recenzie se specifica chiar că „această carte necesară ar trebui să constituie lectură obligatorie pentru toţi catolicii fundamentalişti, care se îndoiesc de istoricitatea Bisericii", căci ea „poate să-l şocheze numai pe acel care nu gîndeşte istoric" (R. Zinnhobler, *Theol.-Prak. Quartalschrift*, 1991, nr. 1, p. 96).

Tocmai pentru că vrem să gîndim istoric, trebuie să spunem că pe noi cartea nu ne-a şocat. Ba chiar ne-a dezamăgit încă din primele rînduri, căci autorul dovedeşte o atitudine anti-ecumenistă atunci cînd afirmă că „primatul este un element de structură al conştiinţei Bisericii catolice, care *nu stă la dispoziţia discuţiilor ecumenice*, şi fără de care o comunitate bisericească nu este posibilă" (p. 9). Cu alte cuvinte primatul papal este un „tabu", o învăţătură despre care nu putem discuta, ci în care trebuie să credem fără nici o „cercetare"! Este cel puţin interesantă această afirmaţie, prin care, indirect, învăţătura despre primatul papal este ridicată deasupra tuturor învăţăturilor Bisericii, ca cele despre Botez, Mirungere, Euharistie, Preoţie, ce îşi „permit" să se găsească pe agenda dialogului oficial dintre Biserica Ortodoxă şi Biserica Romano-Catolică.

Cartea de faţă a mai fost primită cu succes şi datorită faptului că este prima istorie a primatului papal. Istorii ale papalităţii s-au mai scris, dar nici una n-a avut ca idee centrală, ideea primatului papal (cu excepţia doar a istoriei în două volume a lui Erich Caspar (1930—1933), dar care nu cuprinde decît primele opt secole creştine).

Cuprinsul cărţii care trezeşte mari aşteptări (dar şi mari dezamăgiri!) este structurat astfel: 1. DEZVOLTAREA PRIMATULUI ÎN PRIMELE CINCI SECOLE (subcapitole: Importanţa religios-spirituală a Bisericii romane; Roma ca loc al tradiţiei privilegiate; Roma ca centru al comuniunii); 2. FUNCŢIA DIFERENŢIATĂ A UNITĂŢII ÎNTRE RĂSĂRIT ŞI APUS (Primat şi structuri împărato-imperialo-bisericeşti între sec. 5—9); 3. PAPALITATEA, CAPUL BISERICII ŞI CREŞTINĂTĂŢII MEDIEVALE (Treptele ideii primatului; Primatul în raport cu conciliile şi episcopii); 4. PRIMATUL CA PUNCT AL IDENTITĂŢII CONFESIONALE. Volumul se încheie cu cîteva texte, o listă de prescurtări (care îşi găsea locul mai potrivit la începutul cărţii) şi un registru.

De la bun început trebuie să spunem că ne-a surprins termenul de „dezvoltare" a primatului papal, folosit de autor, căci:

1) dacă acceptăm că primatul papal s-a dezvoltat în Biserică, atunci înseamnă că el este un produs istoric, adică este de instituire bisericească şi nu are absolut nimic comun cu vreun „drept divin" sau „drept petrin";

2) iar dacă acceptăm că primatul papal vine de la Hristos, că este de „drept divin", atunci nu mai putem vorbi de o dezvoltare istorică (eventual, cel mult, de o dezvoltare în formă, nicidecum în conţinut), căci o instituţie divină se primeşte de la Hristos şi nu apare în timp.

Este clar că ne aflăm, aşadar, în faţa unui paradox ce străbate întreaga carte a lui Klaus Schatz.

Fără a aduce vreo limpezire în acest sens, autorul încearcă, în continuare, să demonstreze existenţa primatului papal în primele secole, pornind de la întîietatea de onoare a Bisericii Romei din acea perioadă. Pe lîngă faptul că această aşa-zisă demonstraţie este foarte „subţire" (se foloseşte doar de mărturiile a şase scriitori bisericeşti răsăriteni pentru a perioadă mai lungă de cinci secole!), este şi nesatisfăcătoare. Nimeni nu pune la îndoială faptul că Biserica din capitala Imperiului Roman de atunci se bucura de o onoare deosebită, iar în toate mărturiile menţionate de autor nu se vorbeşte nicăieri de „papa Romei", ci de „Biserica Romei". Aşadar ,de unde şi pînă unde această identitate falsă între „Biserica Romei" şi „papa Romei"? Ba mai mult, mărturiile citate de autor vorbesc de faptul că onoarea Bisericii Romei se bazează pe martiriul Apostolilor Petru şi Pavel, de aceea ne întrebăm: de ce se susţine că primatul papal se bazează numai pe un aşa-zis „drept petrin" şi nu şi pe un „drept paulin"?

Este total surprinzătoare părerea autorului faţă de Constantin cel Mare, susţinînd că politica acestuia a dus la instituţionalizarea Bisericii, la „regionalizare" şi „autonomie" care au „ameninţat" unitatea Bisericii primare (p. 37). Este clar că autorul îmbrăţişează teoriile protestante, prin care Constantin cel Mare a denaturat creştinismul, din simplul motiv că în timpul lui nu s-a putut observa nici cel mai mic semn de existenţă al vreunui primat papal. Şi atunci, concluzia stupidă a autorului: falsă nu este învăţătura despre primatul papal, ci politica lui Constantin!?

Din acelaşi motiv, autorul nu aminteşte *absolut* nimic despre Sinoadele ecumenice, singurele organe prin care ar fi trebuit să se evidenţieze cel mai bine o aşazisă jurisdicţie universală a episcopului Romei. Cu toate acestea autorul nu ezită să afirme că „controversele Bisericii ecumenice, în special cele privitoare la credinţă, numai în unitate cu scaunul roman şi nu fără el, au putut fi rezolvate definitiv" (p. 81). Oare aşa să fi fost şi la Sinodul VI ecumenic cînd, printr-un canon, papa Honorius al Romei a fost condamnat de erezie?

Şi la fel cum autorul a procedat cu Constantin cel Mare, la fel procedează şi cu Sinoadele ecumenice: dacă ele nu aduc dovezi primatului papal, atunci ele aduc „denaturări"!? O astfel de „denaturare", afirmă autorul, s-a întîmplat la Sinodul IV ecumenic de la Calcedon cînd, prin canonul 28 (prin care s-a acordat scaunului Romei numai un primat de onoare), s-a impus „principiul împărato-imperialo-bisericesc" (p. 64) în detrimentul „principiului petrinic"!?

După părerea autorului, la Conciliul I Vatican (1870) nu s-a dogmatizat altceva decît ceea ce exista în practica Bisericii. Legat de infailibilitate afirmă că formulările ex-catedra ale papei sînt infailibile „prin ele însele şi nu prin consimţămîntul Bisericii" (p. 146). Dar atunci, ne întrebăm, ce legătură au ele cu infailibilitatea papei, căci după definiţia de mai sus orice creştin poate fi infailibil?

Definiţia primatului papal la Conciliul I Vatican, apare autorului ca „un răspuns semnificativ, ce poate fi susţinut în faţa istoriei" (p. 209) la problema realizării şi păstrării unităţii Bisericii. Această afirmaţie este negată de însăşi istoria Bisericii, căci în cel de-al doilea mileniu creştin s-au născut noi Biserici creştine ca Biserica Anglicană, Biserica Protestantă, Biserica Veche-Catolică, Biserica Unită, toate avînd ca motiv principal de dezbinare învăţătura despre primatul papal. Cum se poate susţine deci, „în faţa istoriei", că învăţătura despre primatul papal a asigurat şi nu a ameninţat unitatea Bisericii?

Cu această întrebare de la care se aşteaptă un răspuns şi care stă în faţa dialogului teologic ortodox-romano-catolic, încheiem şi observaţiile noastre critice, care de-altfel pot continua.

Din punct de vedere ortodox, cartea teologului Klaus Schatz, constituie, aşadar, nu numai o noutate editorială, ci şi o noutate în argumentarea ce se vrea teologică şi istorică. De aceea trebuie să subliniem că argumentele acceptate de noi au nevoie de logică şi nu de paginaţie. Vorba latinului „non multa, sed multum"!

Asist. Irimie Marga

In memoriam

† ARGATU VASILE VALERIAN student, anul IV

S-au împlinit patru săptămîni de cînd cu sufletele pline de durere am condus pe ultimul drum pe colegul şi prietenul nostru VASILE ARGATU, student în anul IV, la Facultatea de Teologie „Andrei Şaguna" din Sibiu.

S-a născut în data de 23 septembrie 1967, în localitatea Vascău, judeţul BIHOR, unde tatăl său era preot.

Tatăl Vasile şi mama Floarea l-au crescut, ca şi pe ceilalţi 14 copii ai lor, cu dragoste, frică de Dumnezeu, în legea noastră strămoşească şi românească.

A fost al 8-lea copil dintre cei 15 fraţi, cîţi erau pînă în data de 3 august 1992, cînd în urma unui tragic eveniment şi-a găsit sfîrşitul în apele Siretului, aproape de oraşul Cernăuţi, ape care numai peste două săptămîni vor suprima viaţa unui alt coleg, moldovean şi el (Neculai Nanu), mort în împrejurări aproape identice.

Ştirea neaşteptată a morţii lui a îndoliat inimile părinţilor, fraţilor, rudelor, colegilor şi ale tuturor celor ce l-au cunoscut.

Cuvintele nu pot exprima îndeajuns noblеţea sufletească a colegului nostru Vasile V. Argatu. A fost încălzit permanent de spiritul de jertfă pentru credinţa sa, pentru ţelurile ce-l animau. S-a afirmat prin muncă, multă muncă pe cîmpul lui Hristos. L-au caracterizat modestia, postul, rugăciunea, setea de bine şi adevăr.

Sufletul său deschis, chipul blînd, dragostea cu care se apropia de toţi oamenii, vor rămîne pururea în memoria colegilor săi din anul IV.

Este dorinţa oricărui tînăr de vîrsta lui să-şi întemeieze o familie. Şi-a propus să facă şi el acest lucru în data de 18 octombrie a.c., dar n-a mai apucat să-şi împlinească acest gînd.

Dumnezeu să-l ierte şi să-l odihnească în pace, iar celor rămaşi cu inimile pline de întristare să le dea pace şi binecuvîntare.

Pr. Deac Gheorghe
student anul IV

SF. MITROPOLIE A OLTENIEI
Protoieria Dr.-Turnu Severin, nr. 2410/1992

COMUNICAT

Deoarece în ultima vreme în unele publicaţii precum „Tineretul liber", „Totuşi iubirea", „Iniractorul" ş.a. se desfăşoară o campanie organizată de denigrare a Bisericii Ortodoxe Române în general şi a preoţimii mehedinţene în special, protoieria Drobeta-Tr. Severin ia atitudine şi face următoarele precizări:

1. În săptămînalul „Iniractorul", de-a lungul cîtorva săptămîni, un redactor al acestuia, G. Bănică, înscenează un interviu cu un personaj straniu aflat în detenţie, pasămite ieromonah, care face tot felul de declaraţii calomnioase şi obscene la adresa Bisericii Ortodoxe Române, mănăstirilor ortodoxe, şcolilor teologice, preoţilor, călugărilor, ierarhilor etc. Serialul respectiv continuă campania de denigrare de acest tip declanşată de „Tineretul liber" încă din toamna anului trecut.

Facem precizarea că Mînăstirea „Sf. Ana" de la Orşova, ctitorie a lui Pamfil Şeicaru, nu a fost niciodată mînăstire de călugări, nu a avut niciodată staret sau călugăr cu numele Stoica Emilian. La mînăstire nu a funcţionat niciodată seminar teologic. Nu este cunoscut pe raza judeţului Mehedinţi preotul sau teologul Emilian Stoica. Cît priveşte sfînta mănăstire, menţionăm că s-a petrecut o adevărată tragedie cu dînsa, începînd din 1939/1940. A fost transformată de puterea comunistă în cîrciumă, iar după Revoluţia din 1989 a fost retrocedată Bisericii Ortodoxe Române şi resfinţită. În prezent funcţionează ca mănăstire de măicuţe, cu un număr de 11 vieţuitoare.

2. În săptămînalul „Totuşi iubirea", sub titlul Scoateţi porcul din altar, *Valeriu Armeanu îl calomniază şi batjocoreşte pe preotul Alexandru Stănciulescu-Bîrda. Facem precizarea că preotul Stănciulescu-Bîrda şi-a făcut datoria de preot, luînd poziţie în presa locală faţă de publicaţiile lui Valeriu Armeanu, care cuprindeau bancuri despre preoţi, evrei, olteni, nebuni etc. Bancurile respective, scrise într-un limbaj pornografic, sfidau orice principiu moral, fapt care a dus şi la emiterea unei decizii din partea primăriei municipale de interzicere a tipăririi şi difuzării publicaţiilor respective. Asemenea preotului Stănciulescu, au luat atitudine şi alţi intelectuali şi oameni de bine din judeţul nostru, faţă de care, drept răzbunare, V. Armeanu a început o adevărată campanie de denigrare în publicaţia menţionată.*

Cele două cazuri descrise mai sus cad sub incidenţa codului penal fiind calomnii nefondate, menite să discrediteze în mod grosolan o instituţie cu vechi tradiţii în spiritualitatea românească. Considerăm că nu sînt străine de aceste manevre obscure anumite cercuri oculte, probabil de sorginte resurecţionist-comunistă, reprofilate economic, direct interesate să discrediteze monahismul, preoţia, ierarhia şi Biserica Ortodoxă Română în general, slujind prin aceasta multiple interese total antinaţionale şi imorale. Întrebarea firească ce ne-o punem noi şi, fără îndoială, orice cititor de bună credinţă este aceasta: manevrele respective sînt rezultatul unei criminale inconştienţe, ori se urmăresc unele scopuri oculte?

Este regretabil că o parte a opiniei publice este indusă în eroare de asemenea manevre, iar publicaţiile respective îşi fac un titlu de glorie din publicarea acestor materiale.

Protopop,
Pr. Grigore PETRESCU

Secretar,
Pr. Stelian ZOICAN

„DOAMNE, LA CINE NE VOM DUCE?"

(Ioan 6, 68)

După cum știm, primele trei Evanghelii se mai numesc și „sinoptice", pentru că, în descrierea petrecerii printre noi oamenii a Fiului lui Dumnezeu întrupat — Mîntuitorul Iisus Hristos, Sfinții Matei, Marcu și Luca urmează cam același plan, istorisesc cam aceleași fapte și cam în același stil. Nu așa face însă Sf. Apostol și Evanghelist Ioan în Evanghelia sa, care de altfel este scrisă mult mai tîrziu și anume către sfîrșitul sec. I și care merge „mai la adînc", adică mai în inima, mai în miezul, mai în esența învățăturii și faptelor Mîntuitorului Iisus Hristos, a cărui dumnezeire își propune în chip special s-o dovedească, după cum însuși mărturisește: *„Acestea s-au scris ca să credeți că Iisus este Fiul lui Dumnezeu și, crezînd, să aveți viață întru numele lui"* (Ioan 20, 31). Din acest motiv Sf. Evanghelist Ioan este supranumit și Teologul, adică Cuvîntătorul de Dumnezeu, iar în iconografia Bisericii noastre alături de el este zugrăvit și un vultur, ceea ce vrea să simbolizeze înălțimea ideilor din Evanghelia Sa.

Spre deosebire de sinoptici, în Evanghelia după Ioan, Iisus Domnul călătorește mai puțin și vorbește, învață mai mult. Așa se explică faptul că, între altele, aici este abordată încă cu mult înainte de instituirea ei, la Cina cea de Taină, *Sf. Euharistie*, în Evanghelia după Ioan, Iisus-Domnul nostru ne spune nu numai: *„Eu sînt lumina lumii"* (Ioan 8, 12); *„Eu sînt învierea și viața"* (Ioan 11, 25); *„Eu sînt calea, adevărul și viața"* (Ioan 14, 6); ci și: *„Eu sînt pîinea vieții"* (Ioan 6, 48); *„De nu veți mînca trupul Fiului Omului și nu veți bea sîngele lui, nu veți avea viață întru voi"* (Ioan 6, 53); *„Căci trupul meu este cu adevărat mîncare și sîngele meu cu adevărat băutură"* (Ioan 6, 55).

Pe lîngă cei doisprezece Apostoli, Mîntuitorul era însoțit și de o seamă de alți ucenici, mai mult sau mai puțin apropiați. La auzul cuvintelor de mai sus, al căror sens duhovnicesc, spiritual, nu l-au înțeles, asemenea lui Nicodim, cînd i s-a vorbit de a doua naștere, unii dintre aceștii ucenici „au zis: *Grele sînt cuvintele acestea, cine poate să le asculte?"* (Ioan 6, 60), din care motiv mulți l-au și părăsit, întorcîndu-se la ale lor.

Scena se pare că a produs o oarecare neliniște, poate chiar tulburare în anturajul sau echipajul Mîntuitorului, căci Sf. Evanghelist Ioan ne spune: „Deci a zis Iisus celor doisprezece: Nu cumva vreți să vă duceți și voi?" (Ioan 6, 67), cu alte cuvinte: Nu cumva doriți să mă părăsiți și voi, să abandonați și voi drumul pe care v-ați pornit? — întrebare la care, în numele Sf. Apostoli, Sf. Apostol Petru răspunde: *„Doamne, la cine ne vom duce?"* Spus altfel: Doamne, încotro s-o apucăm, pe cine să urmăm, ce cale să luăm, cui să ne adresăm? Noi nu avem de gînd să te părăsim, pentru că, motivează mai departe Sf. Apostol Petru: *„Tu ai cuvintele vieții celei veșnice"* (Ioan 6, 68). Așadar, Tu ne spui ce este Dincolo, Tu ne descoperi pe Creator și voia Lui pentru noi, Tu ne înveți cine sîntem, ce reprezentăm, dar mai ales care este destinul nostru în veșnicie, pentru că, motivează mai departe Sf. Apostol Petru în numele tuturor: *„Noi am cunoscut și am crezut că Tu ești Hristosul, Fiul lui Dumnezeu celui viu"* (Ioan 6, 69).

Se spune adesea că Evanghelia este viață, viață generatoare de mai multă viață, astfel că și în scena de mai sus se oglindesc fidel și realități de astăzi, ea fiind extrem de grăitoare și pentru zilele noastre. Și astăzi unor confrați de-ai noștri, care nu prea au stat în preajma bisericii și cărora trebuie să le acordăm înțelegerea și dragostea noastră, cuprinzîndu-i și în rugăciunile noastre, cuvintele Bisericii, poruncile ei morale și unele învățături dogmatice ale ei li se par „grele", ca oarecînd unor ucenici ai Domnului din textul mai sus arătat, motivînd în acest fel neurmarea lor. Unora dintre aceștia Iisus-Domnul nostru le-ar putea repeta cuvintele rostite fariseilor de altă dată: *„Cuvîntul meu nu încape în voi"* (Ioan 8, 37). Ne permitem totuși a aduce în atenția acestora episodul cu Nicodim, om de vază al vremii, care, deși în prima fază a înțeles și el literal cuvintele Domnului, referitoare la „nașterea a doua", s-a atașat mai mult Mîntuitorului, apărîndu-l pe față înaintea sinedriului care îi aduceau învinuiri închipuite.

Pe de altă parte, sîntem asaltați de o seamă de așa-ziși „evangheliști" și „propovăduitori" de tot felul, ba chiar și unii „vindecători", și alți „prooroci mincinoși" (Matei 24, 24), veniți din toată lumea, care adună oamenii pe stadioane, în săli de spectacole, sau dînd buzna pur și simplu prin casele oamenilor, propunîndu-le o altă credință, uneori un alt Hristos, ba chiar credințe păgîne, încît parcă trăim spusele Domnului Iisus: „Mulți vor veni întru numele meu, zicînd: *Eu sînt Hristosul și pe mulți vor înșela"* (Matei 24, 5). Într-adevăr, unii dintre noi se și lasă înșelați, furați de vorbele mieroase ale acestor propovăduitori, ca să nu spunem și de „darurile" lor, care adesea vestesc un Hristos mult subțiat de însușirile Sale divine, un Iisus mai mult făcător de minuni, un Hristos care începe să semene tot mai puțin cu Iisus-Domnul cel cunoscut din Evanghelii și Tradiția Bisericii — „lumină din lumină și Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat" — care ne inspiră evlavie și putere și măreție, trezindu-ne totodată conștiința păcătoșeniei, ca oarecînd pescarului Petru, cînd a zis: „Ieși de la mine, Doamne, că sînt om păcătos!" (Luca 5, 8).

În fața acestor valuri, acestor tentații, acestor ispite, acestor chemări: Aici este Hristos, ba aici ș.a..m.d., ca și cînd s-ar fi împărțit Hristos, ceea ce îl scandalizase cîndva și pe Sf. Apostol Pavel, de bună seamă că unii frați de-ai noștri își pun cinstit și pe drept întrebarea: *Doamne, la cine ne vom duce? Cui să dăm ascultare? Pe cine să urmăm? Unde-i adevărul?*

Răspunsul nu este desigur altul decît cel dat de Sf. Apostoli acum aproape două mii de ani și, după ei, de Sf. Biserică, în care învățătura și chipul real al Mîntuitorului au rămas neștirbite și cu putere mîntuitoare, pe care l-am simțit corect, în chip drept ca Dumnezeu adevărat și om adevărat, cu care ne-am născut ca neam și cu care ne naștem ca ființe individuale și trecătoare, încît putem spune cu poetul, oricui ne face silă într-un fel sau altul: *„Iar noi locului ne ținem / Cum am fost, așa rămînem"*. Biserica, ai cărei fiii sîntem, nu și-a permis niciodată să se joace cu numele lui Iisus Hristos-Domnul nostru, să fie interpretat pe scenă și amestecat în jocuri de copii, sau în alt fel să fie luat în deșert numele Său. Pe cel ce a zis: *„Eu sînt Alfa și Omega, începutul și sfîrșitul"* (Apoc. 1, 8), că *„fără mine nu puteți face nimic"* (Ioan 15, 5), că *„nimeni nu vine la Tatăl decît numai prin mine"* (Ioan 14, 6), că nu ne este *„dat alt nume sub soare întru care să ne mîntuim"* (F. Ap. 4, 12), că *„Dumnezeu ne-a dat viață veșnică și această viață veșnică întru Fiul Lui este"* (I Ioan 5, 19) — nu-l putem implica simplist în viața noastră, nu-l putem copia cum se îndrăznește a se încerca, ci trebuie să ne adîncim în viața Lui, așa cum ne-a arătat-o ca Dumnezeu și om, în spiritul învățăturii Lui dătătoare de viață, ceea ce înseamnă o permanentă „înnoire a minții", adică cunoașterea și trăirea clipă de clipă a „voii lui Dumnezeu, ce este bun și plăcut și desăvîrșit" (Rom. 12, 2). Sf. Apostol Pavel ne spune limpede: „Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine" (Gal. 2, 20).

Rămînînd fideli Bisericii care, duhovnicește, ne duce de mînă ca o mamă bună de două mii de ani, care și-a pus pecetea pe ceea ce M. Vulcănescu a definit atît de potrivit: „Dimensiunea românească a existenței", credem că este necesar să spunem nu numai cînd ne împărtășim, ci în fiecare zi: „Cred Doamne și mărturisesc că Tu ești cu adevărat Hristos, Fiul lui Dumnezeu celui viu, care ai venit în lume să mîntuiești pe cei păcătoși, dintre care cel dintîi sînt eu". Avînd această conștiință, să ne impunem un mod cu adevărat creștin de gîndire și viețuire în lume.

Pr. Gh. Papuc

Sfinții martiri binecredinciosul voievod Constantin Brâncoveanu și fiii săi Constantin, Ștefan, Radu și Matei și sfetnicul Ianache

Duminică 16 august a.c. au avut loc la Mînăstirea Hurezi, jud. Vîlcea, ctitoria voievodului Constantin Brâncoveanu, festivitățile prilejuite de proclamarea solemnă a cultului Sfinților Martiri brâncoveni: Voievodul Constantin Brâncoveanu cu cei patru fii ai săi Matei, Radu, Ștefan și Constantin și sfetnicul Ianache.

Tot cu acest prilej a fost proclamată solemn și canonizarea cuviosului Antonie de la Schitul Iezerul-Vîlcii.

Sf. Liturghie la care a participat o imensă mulțime de credincioși a fost oficiată în aer liber, de un ales sobor de arhierei, preoți și diaconi în frunte cu Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul României. Din sobor au făcut parte Î.P.S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, Crișanei și Maramureșului, Î.P.S. Dr. Nestor Vornicescu, Mitropolitul Olteniei, P.S. Gherasim Cristea, episcopul Rîmnicului, P.S. Calinic Argatu, Episcopul Argeșului, P.S. Roman Ialomițeanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, P.S. Dr. Damaschin Severineanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Craiovei, P.S. Dr. Casian Gălățeanul, Arhiereu-vicar al Episcopiei Dunării de Jos, P.S. Emilian Arădeanul, Arhiereu-vicar al Episcopiei Aradului, și P.S. Irineu Slătineanul, Episcop-vicar al Episcopiei Rîmnicului.

După citirea Sf. Evanghelii Î.P.S. Dr. Nestor Vornicescu, Mitropolitul Olteniei a tîlcuit celor prezenți pericopa evanghelică a duminicii.

La priceasnă Î.P.S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului a rostit un ales cuvînt de învățătură legat de viața și martiriul Sfinților brâncoveni, care se publică mai jos.

Tomosul Sinodal de canonizare a fost citit de către P.S. Irineu Slătineanu, Arhiereu-vicar al Episcopiei Rîmnicului.

După rugăciunea de sfințire a icoanelor și prezentarea lor poporului a luat cuvîntul P.F. Patriarh Teoctist care a rostit un bogat cuvînt de învățătură.

Episcopia Rîmnicului a oferit apoi o agapă frățească.

Visarion BALȚAT

Sfîntul martir Constantin Brâncoveanu, domnitor în Țara Românească între 1688—1714, a fost unul din marii domnitori ai românilor, rămas în amintirea tuturor generațiilor ca:

Brâncoveanu Constantin,
Boier vechi și domn creștin.

Așa l-a cîntat poporul în baladă, cinstindu-i neamul de viță veche și faptul că s-a arătat în toată viața lui, pînă la moarte, a fi bun creștin, ortodox cu credința și cu fapta.

S-a născut în localitatea Brâncoveni din părțile Romanațiului și a avut printre strămoșii după tată pe Matei Basarab (domn, 1632—1654), ctitor de biserici și mînăstiri, iar după mamă era nepot al lui Șerban Cantacuzino.

Din pruncie rămînînd fără tată, a fost crescut în frica lui Dumnezeu de mama sa Stanca și de unchiul său, învățatul stolnic Constantin Cantacuzino. Aceștia i-au dat o bună educație religioasă, iar stolnicul i-a fost îndrumător bun în dobîndirea unei culturi cum puțini o puteau avea în vremea aceea.

La moartea voievodului Șerban Cantacuzino în 29 de zile ale lunii octombrie 1688, boierii și toți dregătorii țării l-au rugat pe Constantin Brâncoveanu să primească domnia. Au trebuit să stăruiască mult, pentru că Brâncoveanu spunea într-una că-i este deajuns ceea ce este și ceea ce i-a dat Dumnezeu. Numai cînd i-au spus că este vrerea Țării ca el s-o apere de dușmani, să-i apere credința și să-i asigure liniștea și pacea, atunci a primit.

A fost uns domn de către Mitropolitul Țării, Teodosie.

Cel dintîi lucru pe care l-a făcut, a fost să continue tipărirea Bibliei de la București (1688), prima Biblie completă în românește, în cea mai frumoasă limbă românească, pe înțelesul tuturor românilor din Țara Românească, din Dobrogea, din Oltenia, din Moldova, din Banat și din Ardeal, Crișana și Maramureș. Pînă în zilele noastre oricine o poate citi și înțelege și, în cea mai mare parte, traducătorii mai noi au menținut limba ca un fagure de miere, cu miros de bună mireasmă duhovnicească și cu grai de vechi cazanii, a Bibliei de la București.

Binecredinciosul voievod Constantin Brâncoveanu și-a rînduit domnia cu multă înțelepciune, așa încît pe pămîntul țării, în toată domnia lui de 25 de ani, Țara n-a cunoscut război, deși era înconjurat de trei imperii care îl dușmăneau, cel rusesc, cel turcesc și cel nemțesc. Cu mult tact a știut să apere Țara de toți și, în felul acesta, au înflorit în Țară credința, prin ridicare de lăcașuri de închinăciune, și cultura, prin tipărirea de multe cărți, mai ales religioase. De la dînsul au rămas edificii frumoase în „stil brâncovenesc" la Mogoșoaia, la Buzău la episcopie, la Mînăstirea Sîmbăta, acestea două din urmă recent restaurate.

A fost contemporan cu Sfîntul mitropolit martir Antim Ivireanul, mare predicator și întemeietor de tipografii.

Precum Binecredinciosul voievod Ștefan cel Mare și Sfînt în Moldova, tot așa și Binecredinciosul voievod Constantin Brâncoveanu a zidit multe biserici și mînăstiri frumoase spre slava lui Dumnezeu. Astfel sînt: mînăstirea Hurezi din Oltenia, mînăstirea de la Sîmbăta de Sus din părțile Făgărașilor, o biserică în Făgăraș, o biserică în Rîmnicul-Sărat și biserica Sf. Gheorghe din București. Alte biserici a zidit la Brâncoveanu, Surpatele, Viforîta ș. a.

A trimis cărți de cult tipărite la București sau la Snagov, și tipografi și tipografii în părțile Arabiei, Siriei și Caucazului. A ajutat mînăstirea Sf. Ecaterina din Muntele Sinai și Patriarhiile și mînăstirile din Orient, din Grecia, și de la Muntele Athos, căzute sub stăpînire turcească. A apărat ortodoxia ardeleană, scoțîndu-l din închisoare pe Sfîntul mitropolit Sava Brancovici, închis pentru că n-a vrut să treacă la calvinism. A dat moșia Merișanilor mitropolitului Atanasie al Ardealului, ca să nu se lase ispitit de daruri catolice și să părăsească ortodoxia.

Dar iată că vechii lui dușmani, turcii, s-au supărat pe el că nu li se supunea și, scrie cronicarul: „Se întîmplă deci că în Săptămîna Patimilor, în anul de la Hristos 1714, a trimis sultanul turcilor Ahmed al III-lea, mulțime de ostași de l-au luat pe Constantin Vodă cu fiii și ginerii săi și în jalea tuturor locuitorilor orașului București l-au dus la Înalta Poartă. Aici creștinul voievod și fiul său cel mare au fost chinuiți cumplit de către necredincioși vreme de patru luni, fiind supuși la amarnice suferințe".

În cele din urmă au fost arestați toții copiii lui Constantin Brâncoveanu și ginerele său Ianache, și închiși la Edicule, închisoarea cu 7 turnuri din Constantinopol. Toți au fost condamnați la moarte, ca să nu mai rămînă parte bărbătească din neamul domnitorului. Li s-a propus să treacă la mahomedanism ca să-și salveze viețile, căci așa era legea lor turcească: dacă un condamnat la moarte creștin primea să treacă la mahomedanism, era iertat de condamnare.

Tradiția ne spune că cel mai mic dintre copii, Matei, înfricoșat, ar fi fost ispitit să se turcească.

— Fiul meu drag, i-a spus Constantin Brâncoveanu, nu vei putea trăi cu rușinea de a-ți fi trădat și credința și neamul! La ce bun să-ți salvezi o astfel de viață? Ești fiu de domn creștin. Păstrează-ți rangul ca să nu rîdă păgînii de tine și de Mîntuitorul Hristos.

— Iartă-mă tată, a zis copilul și s-a dus cu demnitate spre butucul pe care și-a așezat gîtul, iar călăul i-a tăiat capul.

Au urmat la tăiere ceilalți copii, Radu, Ștefan și Constantin și Ianache sfetnicul, care ținea pe una din fetele sale, ultimul fiind tăiat capul domnitorului, ținut ultimul anume ca să vadă și să sufere întreaga groază a uciderii celor dragi ai săi. Toți au murit pentru că n-au acceptat să se lepede de credința lor ortodoxă. Așa au devenit martori ai lui Hristos, martiri și sfinți.

Acestea s-au petrecut în ziua praznicului Adormirii Maicii Domnului, la 15 august 1714, cînd domnitorul împlinea 60 de ani, iar doamna Marica ar fi trebuit să-și serbeze ziua numelui. Necredincioșii au aruncat trupurile martirilor în mare. Creștinii din Constantinopol le-au pescuit și le-au îngropat în insula Halki, în biserica mînăstirii Maicii Domnului.

Doamna Marica a adus pe ascuns osemintele domnitorului la București și le-a înmormîntat în biserica Sf. Gheorghe, ctitoria sa, însemnînd aceasta pe candela de argint de deasupra mormîntului. Pe piatra de pe mormînt nu era scris nimic, pentru ca turcii să nu afle și să nu profaneze mormîntul.

Candela arde și astăzi acolo, luminînd amintirea Voievodului martir Constantin Brâncoveanu, a fiilor săi martiri Constantin, Ștefan, Radu și Matei și a sfetnicului martir Ianache, creștini ortodocși nevinovați, căzuți sub urgia păgînului nedrept și ucigaș. Sultanul Ahmed al III-lea a asitat el însuși la tăierea capetelor lor, ca la un spectacol, la care a invitat și pe unii ambasadori ai țărilor occidentale care, spre rușinea lor, au acceptat să participe la o asemenea execuție monstruoasă.

Cei șase martiri au fost canonizați de Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, la 20 iunie 1992, iar pomenirea lor va fi în fiecare an la 16 august, a doua zi după praznicul Adormirii Maicii Domnului. Așa vor fi înscriși în Calendarul ortodox.

Mîntuitorul primește rugăciunile celor care L-au mărturisit cu prețul vieții în fața oamenilor, potrivit cu însăși promisiunea Sa: „Tot cel ce Mă va mărturisi pe Mine înaintea oamenilor, pe acela și Fiul Omului îl va mărturisi înaintea îngerilor lui Dumnezeu" (Lc. 12, 8).

Cu ale lor sfinte rugăciuni Doamne Iisuse Hristoase miluiește-ne și ne mîntuiește pe noi.

Sfinților martiri Brâncoveni, rugați-vă pentru noi și ocrotiți România. Amin.

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

TROPARUL ȘI CONDACUL SFINȚILOR MARTIRI BINECREDINCIOSUL VOIEVOD CONSTANTIN BRÂNCOVEANU ȘI FIII SĂI CONSTANTIN, ȘTEFAN, RADU ȘI MATEI ȘI ALE SFETNICULUI IANACHE

TROPARUL — glasul III

Cel ce pentru dreapta credință și pentru neam, te-ai învrednicit a suferi moarte de martir, împreună cu fiii tăi: Constantin, Ștefan, Radu, Matei și cu sfetnicul Ianache, dreptcredinciosule Voievod Constantine, roagă pe Hristos, Dumnezeu, să mîntuiască sufletele noastre.

CONDACUL — glasul VIII

În cetatea Sfîntului Împărat Constantin și tu, împreună cu fiii tăi, Voievodule Constantine, astăzi, pe Hristos ai mărturisit și cu puterea Sfintei Cruci pe necredincioși rușinînd, cu vrednicie, toți, cununa muceniciei ați primit. Pentru aceasta, cîntări și laude aducem vouă, ca acelora ce sînteți ocrotitori și rugători pentru Biserica și neamul românesc.

COLȚUL TINERETULUI:

Despre înfrînare și stăpînirea de sine

„Per aspera ad astra".

Dragi tineri,

Multe din necazurile oamenilor în viață vin din obiceiurile rele ale tinereții. Tinerii neînțelepți se cred pe ei înșiși deștepți, deși sînt fără experiență și nesocotesc povețele educatorilor, ale părinților lor duhovnicești și trupești. Ei se lasă pradă instinctelor oarbe, ispitelor păcatelor și patimilor, în loc să asculte de rațiune și credință, să se conducă de bunul simț și să ajungă la virtute.

În clipa intrării voastre în Facultate, să urmăriți un singur scop, să vă formați caracterul moral, ca să deveniți creștini buni. Lucrați cu încredere și sîrguință și veți reuși. Totul depinde de harul lui Dumnezeu, de voința și de purtarea voastră. Ora et labora — rugați-vă și munciți.

Cheia succesului pentru ajungerea scopului propus este virtutea stăpînirii de tine însuți, virtutea înfrînării și a jertfei de sine. *Per aspera ad astra*, printre spini la strălucire. Eroul Hercule trebuie imitat. El a gustat amarul renunțării la plăceri, dar s-a bucurat de rodul dulce al luptei pentru virtute. Alpinistul se obosește, dar la sfîrșit se bucură și se desfătează. Virtutea este amară, dar roadele ei sînt ca mierea. Sus pe culmile desăvîrșirii creștine ajungeți prin încordare și jertfă, prin rugăciune și post, prin ascultare și muncă, nu prin îmbuibare în cele pămîntești, nu prin satisfacerea plăcerilor trecătoare; nu prin beție și desfrînare, nu prin lene și somn, ci prin cumpătare și respectul de sine și de aproape.

Înfrînați-vă necontenit tineri, în gînd, în vorbe și în fapte rele. Vorba voastră să fie dreasă cu sare, zice Sf. Ap. Pavel, spusă ca să zidească, nu să strice, să unească, nu să dezbine. De aceea gîndiți bine ce grăiți, ca să nu vă căiți. Omul are doi ochi, două urechi și o gură, ca mai multe să vadă, să observe și să audă și mai puțin să vorbească.

Cea dintîi și cea din urmă Evanghelie a vieții este să vă *cunoașteți datoria*, să vă cunoașteți munca și *s-o faceți* ca tineri azi și mîine ca cetățeni cinstiți și ca oameni de omenie. Munciți necontenit, căci acesta este rostul tuturor ființelor sub soare, de la neînsemnata furnică și albină, la mica pasăre ce cîntă și pînă la om, care colaborează conștient cu harul lui Dumnezeu la desăvîrșirea creațiunii Sale. Cunosc un monstru sub soare, urît de Dumnezeu și de oameni, este *leneșul*, parazitul și exploatatorul care n-are ce căuta în societate. Cunosc în schimb doi oameni înaintea cărora mă plec, zice filozoful istoric T. Carlyle, în foarte frumoasa sa lucrare *„Muncă, tăcere, sinceritate"* (pag. 49—50), cunosc 1) pe muncitorul manual care ne dă cu sudoarea lui pîinea trupească și 2) pe muncitorul intelectual care cu unealtă din cer ne dă pîinea *sufletească*.

Purtați-vă frățește unii cu alții. Înainte de orice lucru, întrebați-vă: *„Ce ar face Hristos în locul meu? Ce ar gîndi și ce ar vorbi El?* Urmați glasul conștiinței care nu greșește pentru că este glasul lui Dumnezeu în voi. Faceți bine tuturor, fără să așteptați laudă. Nu fiți lacomi și răutăcioși, bîrfitori, vicleni și lingușitori. Nu fiți grosolani, ci amabili, politicoși și serviabili.

Nu vă faceți dușmani, căci nu-i nimeni așa de mic în jurul vostru, ca să nu vă poată face un rău mare care să vă amărască viața. Răsplătiți mereu răul cu bine (Mt. 7, 12), chiar dacă trebuie să suferiți. Cel ce face rău, de rău are parte; iar în cursa pe care o întinde altuia, cade el însuși și se va căi zadarnic. Fiți blînzi și milostivi, fiți simțitori față de nenorocirile altora, compasionați cu ei, căci mîine poți fi tu în locul lor. Nu vă pierdeți cumpătul la bucurie, nici nu disperați la necaz. O tradiție veche zice că Împăratul Solomon avea la curtea sa un scriitor care avea grijă ca de cîte ori împăratul era la veselie mare, sau la întristare, să-i învîrtească un inel de aur din deget, pe care scria trei litere: gam, ze, iaavor — trece și asta (suferință-bucurie; bucurie-suferință).

Nu stricați prieteniile bune, căutați pacea, armonia și unirea cu toți. Nu ofensați și nu disprețuiți pe nimeni.

Respectați convingerile religios-morale și filozofico-social-politice ale tuturor oamenilor și colegilor voștri. Să nu vă neliniștiți cînd alături de voi, stă un ateu. Apărați-vă credința prin cultură, prin știință și filozofie. Feriți-vă de acte huliganice care vă scad prestigiul, vă înjosec și vă aduc neplăceri.

Nu apărați pe cei dezordonați și vicioși, căci le faceți rău. Nu acoperiți pe cei ce n-au dragoste față de rugăciune și de virtute. Pe toți aceștii îi sfătuiți să-și schimbe conduita, să se silească să corespundă scopului pe care-l urmăresc. În caz că nu voiesc, îi sfătuiesc să-și caute alte rosturi în viață, altă carieră conformă cu aplicațiile lor, ca să nu piardă timpul degeaba, nici să facă greutăți.

Acestea sînt numai o seamă de îndatoriri academice ale voastre pe care le găsiți arătate pe larg în cărțile didactice ale T.V., în Psalmi, Proverbele lui Solomon, Cartea Înțelepciunii lui Iisus fiul lui Sirah și în întreg N.T. Citiți-le cu atenție, ca să smulgeți răul din sufletul vostru de la început, căci mai tîrziu este mai greu, răul a prins putere și veți suferi amar după urma lui. Smulgeți răul și plantați binele; smulgeți păcatul și faceți să crească virtutea.

Străduiți-vă neîncetat, ca odată cu vîrsta și cu anii de școală să sporiți și cu duhul, să creșteți în virtute și în știința de carte și Dumnezeul milei va fi cu voi cu toți spre bucuria voastră și a noastră a tuturor.

Pr. prof. Simion Radu

DIN SF. SCRIPTURĂ

V-am scris vouă, tinerilor, pentru că sînteți tari și cuvîntul lui Dumnezeu petrece în voi și ați biruit pe cel viclean.

(I Ioan 2, 14)

Mila și adevărul să nu te părăsească; leagă-le împrejurul gîtului tău, scrie-le pe tabla inimii tale.

(Proverbe 3, 3)

Deprinde pe tînăr cu purtarea pe care trebuie s-o aibă. Chiar cînd va îmbătrîni nu se va abate de la ea.

(Proverbe 22, 6)

INFORMAŢII

— Sîmbătă, 25 iulie a.c., Î.P.S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului a luat parte la punerea pietrei de temelie a Căminului de bătrîni din Sibiu, lucrare iniţiată de Organizaţia „Diakonisches Werk" a Bisericii Evanghelice C.A. din România. Arhiepiscopia noastră a cedat o parte din terenul viitoarei construcţii în care îşi vor găsi o mîngîiere a bătrînelelor credincioşi de diferite confesiuni.

— Duminică, 26 iulie a.c., Î.P.S. a săvîrşit slujba de sfinţire a bisericii „Cuv. Paraschiva" din parohia Scorei, prot. Avrig. Amănunte într-un material separat.

— Marţi, 28 iulie a.c., Î.P.S. Sa a luat parte la dezvelirea unei plăci comemorative prin care s-a marcat împlinirea a 700 de ani de la înfiinţarea primului spital din Sibiu. A rostit şi o alocuţiune.

— Vineri, 30 iulie a.c., Î.P.S. Sa a participat la festivitatea înălţării la grad a ofiţerilor şi subofiţerilor din Garnizoana Sibiu. Festivitatea a avut loc la Institutul Militar „Nicolae Bălcescu" din Sibiu.

— Duminică, 2 august a.c., Î.-P.S. Sa a luat parte la Sf. Liturghie în catedrala mitropolitană din Sibiu, rostind un cuvînt de învăţătură, legat de Duminica a şaptea după Rusalii.

— La 6 august 1992 a slujit la Hramul Mînăstirii Slatina, Ep. Sucevei Schimbarea la Faţă".

— Între 6—8 august a.c., Î.P.S. Sa aflîndu-se în Moldova, a vizitat mînăstirile Secu, Sihăstria, Rîşca, Schitul Durău precum şi casa episcopală de la Bălţăteşti (jud. Neamţ), împreună cu Î.P.S. Daniel Mitropolitul Moldovei şi Bucovinei şi cu P.S. Episcop Eftimie al Romanului şi Huşilor. Pe meleagurile Sucevei a vizitat şi noua biserică din comuna Mălini, patria lui Nicolae Labiş, şi parohia Slatina păstorită de pr. Petru Ciobanu.

— Vineri, 14 august a.c., Î.P.S. Sa a acordat un interviu studioului Tv. din Cluj-Napoca, despre ultimele aspecte ale relaţiilor dintre Biserica Ortodoxă şi cea Catolică.

— Sîmbătă, 15 august a.c., Î.P.S. Sa a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească la Mînăstirea Brîncoveanu, Sîmbăta de Sus, jud. Braşov, cu prilejul zilei hramului „Adormirea Maicii Domnului". Amănunte în reportajul din acest număr.

— Duminică 16 august a.c., Î.P.S. Sa a luat parte la festivităţile prilejuite de generalizarea canonizării Sfinţilor martiri Brîncoveni şi a Sf. Antonie de la Iezerul-Vîlcea, la Mînăstirea Horezu, Vîlcea.

În cadrul Sf. Liturghii arhiereşti pontificate de către P.F. Patriarh Teoctist al României, alături de un ales sobor de arhierei, preoţi şi diaconi, Î.P.S. Sa a rostit Cuvîntul de învăţătură despre martiriul Sfinţilor Brâncoveni.

În aceeaşi zi Î.P.S. Sa împreună cu ceilalţi ierarhi prezenţi la festivităţi a vizitat mînăstirile Bistriţa, Dintr-un Lemn, Govora din jud. Vîlcea şi centrul episcopal din Rîmnicul-Vîlcii.

— Luni 17 august a.c., Î.P.S. Sa a luat parte în Aula Facultăţii de Teologie „Andrei Şaguna" Sibiu la deschiderea cursurilor de îndrumare a preoţilor.

Cu acest prilej, Î.P.S. Sa a prezentat o amplă comunicare privind ultimele evoluţii ale relaţiilor dintre ortodocşi şi catolicii orientali de rit bizantin, din România şi din ţările vecine, şi poziţia Vaticanului în această problemă.

— Miercuri, 19 august a.c., Î.P.S. Sa a făcut o vizită de lucru la şantierul Mănăstirii Brâncoveanu, unde s-a întîlnit şi cu D-l Nicolae Stoicescu, ambasadorul României la Atena.

— Sîmbătă, 22 august 1992, Î.P.S. Sa a făcut o vizită frăţească, Î.P.S. Arhiepiscop Teofil al Vadului Feleacului şi Clujului.

În aceeaşi zi, în drum spre Oradea, Î.P.S. Sa a vizitat castelul de la Ciucea, jud. Cluj, locul unde-şi doarme somnul de veci poetul Octavian Goge şi unde se plănuieşte refacerea fostei mănăstiri dorite de familia poetului.

— Duminică, 23 august 1992, Î.P.S. Sa a luat parte la Sf. Liturghie în Catedrala episcopală din Oradea, rostind un ales cuvînt de învăţătură legat de pericopa evanghelică a zilei.

— În aceeaşi zi Î.P.S. Sa a oficiat seara, împreună cu P.S. Arhiereu Ioan Crişanul şi un ales sobor de preoţi şi diaconi, slujba reînhumării în catedrala episcopală, după un exil nedrept de 32 de ani, a celui ce a fost episcopul dr. Nicolae Popovici, fost episcop al Oradiei.

În faţa unei asistenţe numeroase, Î.P.S. Sa a rostit un emoţionant cuvînt de omagiere a distinsului ierarh care a avut atît de mult de sufe at de pe urma regimului comunist care se instalase atunci la noi.

Tot cu prilejul vizitei la Oradea, Î.P.S. Sa a acordat un interviu postului TV. din Cluj, despre personalitatea P.S. Episcop Nicolae Popovici şi despre semnificaţia reînhumării sale la Oradea.

— Luni 24 august 1992, Î.P.S. Sa a prezidat lucrările Permanenţei Birgite a Consiliului Eparhial Oradea, în vederea stabilirii datei alegerilor de Episcop la Oradea.

— În aceeaşi zi, Î.P.S. Sa a făcut o vizită la mînăstirea „Sf. Cruce" de lîngă Oradea. În drumul de întoarcere spre Sibiu, însoţit de P.C. Prof. decan al Facultăţii de Teologie din Oradea Dr. Dumitru Abrudan şi de P.C. drd. arhid. Visarion Bălţat, secretar eparhial la Sibiu, s-a oprit pentru o scurtă vizită la episcopia sufragană de Alba Iulia.

Arhid. drd. Visarion Bălţat

— Joi, 2 iulie a.c., P.S. Serafim Făgărăşanul a participat la sărbătorirea proclamării solemne a canonizării drept credinciosului voievod Ştefan cel Mare, şi sfînt, la Mînăstirea Putna. La întoarcere spre Sibiu, P.S. Sa s-a oprit la Mînăstirea Pîngăraţi unde a participat la Sf. Liturghie şi a vorbit tinerei obşti monahale de aici şi credincioşilor prezenţi.

— Sîmbătă, 11 iulie P.S. Serafim a participat la invitaţia Î.P.S. Arhiepiscop Teofil al Clujului la slujba vecerniei în Catedrala arhiepiscopală din Cluj însoţit fiind de P.S. Irineu Bistriţeanul şi în conlucrare la Adunarea Oastei Domnului, desfăşurată într-o atmosferă de altă trăire duhovnicească. Cei doi ierarhi ca şi P.C. pr. prof. Dr. Vasile Mihoc şi alţi preoţi din Eparhia Clujului s-au adresat fraţilor noştri cu cuvinte de învăţătură.

— Duminică, 12 iulie a.c., din încredinţarea Î.P.S. Antonie, P.S. Episcop-vicar Serafim a săvîrşit Sf. Liturghie în parohia Boholţ, prot. Făgăraş, satul natal al P.S. Sale. După Sf. Liturghie, P.S. Sa a oficiat Taina cununiei pentru tinerii Vâja Dorel şi Daniela. În drum spre Boholţ, P.S. Serafim s-a oprit în parohiile Sîmbăta de Jos, Voila şi Calbor.

— Sîmbătă, 18 iulie a.c., P.S. Sa a luat parte la Sfatul frăţesc pe ţară al Oastei Domnului, întrunit la Sibiu, prilej cu care au fost dezbătute problemele acestei Asociaţii din cadrul B.O.R.

— Duminică, 19 iulie a.c., P.S. Serafim a săvîrşit împreună cu P.S. Justinian al Maramureşului slujba de sfinţire a bisericii din Mediesul Aurit, prot. Satu Mare. Cei doi ierarhi s-au adresat mulţimii de credincioşi prezenţi cu cuvinte de învăţătură inspirate din Evanghelia şi de evenimentul sfinţirii. Seara, P.S. Serafim a poposit la Mînăstirea Rohia unde a participat la privegherea de noapte şi a vorbit călugărilor despre rostul monahismului în Biserică şi actualitatea sa.

De Sf. Prooroc Ilie Tesviteanul, din încredinţarea P.S. Justinian al Maramureşului, P.S. Episcop-vicar Serafim a săvîrşit Sf. Liturghie şi a pus piatra fundamentală pentru un nou schit în apropierea oraşului Tîrgu Lăpuş, care va fi ridicat de vrednicul ieromonah Paisie Cosma, originar din Ţara Lăpuşului. A participat o mare mulţime de preoţi şi credincioşi care şi-au manifestat dragostea faţă de viaţa monahală şi dorinţa de a fi refăcute vechile aşezăminte mănăstireşti distruse de generalul Bukow în sec. XVIII.

— Duminică, 2 august 1992, P.S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul, însoţit de la Centrul eparhial de pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan, a slujit Sf. Liturghie la mînăstirea de la Dejani (prot. Făgăraş) în cadrul căreia a hirotonit întru diacon pe monahul Gherontie. Sărbătoarea reînfiinţării mînăstirii a început sîmbătă seara cu o procesiune în satul Dejani, pînă la locul mînăstirii. Au participat mulţi credincioşi din satele din zona Făgăraşului, hotărîţi să sprijine reconstrucţia mînăstirii încredinţată vrednicului preot Ioan Ciocan din Dejani.

— De Schimbarea la Faţă a Domnului P, S. Episcop Serafim a prăznuit hramul schitului Păltiniş împreună cu vieţuitorii lui şi cu mulţi preoţi şi credincioşi veniţi la odihnă în această staţiune. Au vorbit despre semnificaţia praznicului pr. lector Nicolae Dură, pr. Vasile Mitea (Alba Iulia) şi P.S. Serafim.

— Duminică 9 august P.S. Serafim a slujit Sf. Liturghie la Voila (prot. Făgăraş) în cadrul căreia a hirotonit pe ierod. Gherontie întru preot. La sfîrşitul Liturghiei a avut loc ceremonia instalării noului preot al parohiei Voila în persoana Pr. Ioan Şerban, care îl succede pe venerabilul părinte Ioan Cornea, slujitor în această parohie de 40 de ani.

Vecernia arhierească a fost săvîrşită la mînăstirea de la Dejani unde P.S. Sa a adresat din nou cuvînt de învăţătură, îndemnînd la jertfelnicie pentru reconstrucţia mînăstirii.

— Din încredinţarea Î.P.S. Antonie, P.S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul a săvîrşit Duminică, 16 august, Sf. Liturghie şi slujba binecuvîntării bisericii din parohia Sebeşul de Jos (prot. Avrig), unde C. pr. Ioan Boorel a făcut frumoase lucrări de restaurare şi împodobire a bisericii, fiind distins cu titlul de iconom stavrofor.

După masă P.S. Sa a săvîrşit Taina Sf. Maslu de obşte în parohia Racoviţa (prot. Avrig), preot-paroh Dumitru Mircea în prezenţa unui mare număr de credincioşi cărora le-a adresat cuvînt de învăţătură.

— Duminică, 23 august, P.S. Serafim a săvîrşit Sf. Liturghie în parohia Dacia (prot. Rupea) şi a hirotonit întru preot pe tînărul Ioan Rădulet pe care l-a şi instalat ca preot paroh în această parohie unde credincioşii sub călăuza vrednicului preot Rusu Gheorghe (transferat la Tărlungeni) şi-au ridicat o biserică nouă în anii dictaturii.

Vecernia a fost săvîrşită la Homorod (prot. Rupea), unde P.S. Serafim a adresat credincioşilor, ca pretutindeni, cuvînt cald de zidire duhovnicească.

La invitaţia P.S. Justinian al Maramureşului şi Sătmarului, P.S. Episcop-vicar Serafim a poposit în zilele de 29 şi 30 august în parohiile Leordina (de pe valea Vişeului) şi în parohia Şieu (de pe valea Izei) unde a slujit Vecernia şi Sf. Liturghie şi a participat la o mare adunare a Oastei Domnului organizată de fraţii din Şieu în frunte cu preotul lor, care îşi zidesc o măreaţă biserică.

R.

Sfinţirea bisericii „Cuv. Paraschiva" din Scorei, prot Avrig

Aşezată pe şoseaua care leagă Sibiul de Făgăraş, cam la drumul jumătate dintre aceste oraşe, localitatea Scorei este una dintre cele mai vechi din Ţara Făgăraşului, atestată documentar încă în 1394, cînd domnul Ţării Româneşti, Mircea cel Bătrîn, face o donaţie boierului Stanciu la hotarele Scoreiului, unde a fost ridicată şi o mănăstire dărîmată de tunurile generalului Bukov în anul 1762, cînd, se ştie, au fost arse sau dărîmate încă aprox. 150 de biserici şi mănăstiri ortodoxe din Transilvania.

Astăzi Scoreiul este cunoscut chiar şi peste hotare, nu numai prin grija scoreienilor faţă de berze, cărora le-au creat condiţii de înmulţire, ci mai ales prin hărnicia şi credinţa lor. Căci există aici două biserici monumentale: Prima cu hramul „Adormirea Maicii Domnului", reparată şi pictată prin grija credincioşilor şi a vrednicului lor preot Andrei Todîrcea, care a şi fost sfinţită în anul 1990, iar a doua, cu hramul „Cuv. Paraschiva", căreia de asemenea i s-au făcut reparaţii capitale şi îmbrăcată apoi într-o frumoasă haină picturală, prin alergăturile aceluiaşi harnic preot şi cheltuielile speciale suportate de fam. Alexandru şi Steluţa Halmaghi din S.U.A. şi Ana Halmaghi din Bucureşti, care a suportat cheltuielile cu iconostasul.

Terminate fiind toate aceste lucrări, bis. Cuv. Paraschiva din Scorei a fost sfinţită Duminică 26 iulie 1992, de către Î.P.S. Mitropolit Antonie al Transilvaniei, înconjurat de un sobor de preoţi şi diaconi.

După slujba sfinţirii s-a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească, cu participarea unui mare număr de credincioşi, în cadrul căreia tînărul teolog I. Rădulet a fost hirotonit diacon.

La sfîrşitul Sf. Liturghii, cuvînt de bun venit a rostit P.C. prot. M. *Lupu* (Avrig), după care o prezentare a parohiei şi lucrărilor a făcut P.C. paroh *A. Todîrcea.*

Cuvînt de învăţătură a rostit apoi Î.P.S. Mtropolit *Antonie*, care a apreciat jertfelnicia celor ce au contribuit la înnoirea bisericii care s-a sfinţit.

Pentru activitatea depusă pe tărîm pastoral şi gospodăresc C. pr. *A. Todîrcea* a fost distins şi hirotesit „iconom stavrofor", acte de apreciere înmînîndu-se totodată celor două familii Halmaghi.

P.

Semnalăm... Semnalăm...

Pr. Simion Mesaroş, rectorul Institutului Teologic Catolic oriental de rit bizantin din Baia Mare (greco-catolic), face în ziarul *Phoenix* (an. II, nr. 92, 1992, p. 2) un lung „Apel" în atenţia sau către *„guvernele Europei şi lumii, a şefilor religioşi creştini şi ne-creştini, a tuturor asociaţiilor şi organizaţiilor care se preocupă de drepturile omului"*. Ce solicită părintele Mesaroş? *„Le implorăm să folosească influenţa pe care o au asupra guvernanţilor noştri şi ierarhilor Bisericii Ortodoxe Române, pentru ca persecuţia împotriva Bisericii române unite, care durează de 43 de ani, să înceteze"*.

În orice caz, noi dorim să-i facem părintelui bucuria de a fi receptat *Apelul* direct, fără să mai fi trecut prin „guvernele lumii" şi prin mîinile altor forţe străine. (Ce pasiune să tot fim mereu reclamaţi străinilor, cînd noi declarăm mereu că sîntem deschişi oricărui dialog!). E însă norocul părintelui că guvernele lumii şi etc. n-au dat atenţie *Apelului* său, pentru că ar fi descoperit uşor în el inexactităţi flagrante şi tot atît de flagrante insulte „frăţeşti" la adresa ortodocşilor culpabilizaţi mereu pentru vinovăţii imaginare.

Dar de aceasta nu ne vom ocupa. Nu le mai ia nimeni în seamă. Nici măcar S.S. Papa, nici organizaţiile internaţionale creştine, toţi recunoscînd că *„toate Bisericile au suferit sub dictaturile atee"*. (A se vedea Doc. de la Geneva, din 6 iulie 1992).

Şi-apoi noi am promis încă din 1990 să nu răspundem acuzaţiilor iresponsabile, şi să ne abţinem de a ne angaja în polemici inutile. De data aceasta e însă vorba de a corecta nişte inexactităţi. Atît şi nimic mai mult.

Să ne întoarcem aşadar la *Apel.*

Titlul Apelului, cu litere foarte mari, este:

„DOUĂ MILIOANE DE CREDINCIOŞI AŞTEAPTĂ".

Nu dorim să sporim durerea autorului. Spune şi lucruri adevărate şi triste în *Apelul* său. Ce păcat că le amestecă — oare numai pentru că nu e informat? — cu neadevăruri care strică totul. Lumea poate zice: pe lîngă astfel de (cum să le zicem, ca să rămînem delicaţi?), cum să mai creadă cineva în restul lamentaţiilor?

Iată un singur exemplu.

Apelul indică pentru 1948: 1 800 000 credincioşi catolici uniţi cu Roma. Nu ne mai ducem la statisticile vremii. Să zicem că au fost atîţia.

Recensămîntul din 7 ianuarie 1992 indică 1% de astfel de catolici, din totalul de 90% români, numărul echivalent lui 1% fiind 228.377 suflete.

Iată de ce e nevoie de încă o precizare: Greco-catolici de fapt nu mai există deloc. Acum ei sînt *„Catolici orientali de rit bizantin"*, avînd *în întregime* doctrina catolică. Aşadar cele 228.377 suflete care s-au declarat *„greco-catolice"*, cum sînt numiţi greşit în formularele de recensămînt, *s-au declarat ceva ce nu există.*

Şi iată de ce: Fosta şi dispăruta Biserică greco-catolică, nici ea însăşi nu se mai numeşte *„greco-catolică"*, şi pe drept cuvînt. Că ar mai exista o Biserică „greco-catolică", rămîn să creadă doar cei care nu ştiu teologie şi care sînt încorporaţi, fără să ştie şi, poate, şi fără să vrea, în catolicism, cu totul. Fosta Biserică „greco-catolică" se numeşte azi, aşa cum îşi începe părintele Mesaroş *Apelul: „Biserica română unită cu Roma"*.

Dar cum? Toată Biserica română e unită cu Roma? Biserica Ortodoxă rămasă ortodoxă, nu mai este „română"? Şi-apoi există şi o Biserică romano-catolică română!

Dar să fim totuşi înţelegători. Să înţelegem prin *Biserica română unită cu Roma"*, acea *parte* a Bisericii române care e unită cu Roma. Dacă accentul cade pe *parte*, să zicem că titulatura merge, chiar dacă, de fapt confuzia rămîne. Şi vom vedea îndată de ce.

De cînd „român" a devenit un apelativ exclusiv confesional? Biserică „română"! Adică de ce confesiune? Căci o „confesiune română" nu există! Un titlu mai inexact şi mai ciudat nici că se putea găsi.

Iată o Biserică — e limpede — care nici nu ştie ce este, căci „română" ca atare, nu spune nimic cu privire la conţinutul religios, cel puţin în ceea ce priveşte această confesiune catolică orientală de rit bizantin, fostă greco-catolică. „Română" există şi titlul marii Biserici strămoşeşti a neamului, dar cu precizarea: Biserica *Ortodoxă* Română! Aceasta e atît de mare şi atît de veche, şi atît de caracteristică românilor, că numai în legătură cu ortodocşii a început a se echivala în vorbirea curentă cuvîntul „român", cu „ortodox". *„Trece popa român pe stradă"*, în vorbirea tuturor, înseamnă în Transilvania că trece preotul ortodox, nu cel catolic, nici cel protestant. Denumirea pe care şi-o dau foştii greco-catolici poate fi o încercare de substituire, dacă nu de mistificare. Dar cum stăm cu obrazul?

Foştii uniţi zicînd „Română", ar vrea oare să creadă că e unica Biserică română? Nici nu îndrăznim să presupunem aşa ceva. Poate se vrea să se spună, cum am presupus mai sus, că e acea parte a Bisericii române, care e unită cu Roma. Dar se impune întrebarea: care parte? Cea ortodoxă? Care ortodoxie? Unde e ortodoxia catolicilor de rit bizantin? Că ce e în rit nu contează.

E mai degrabă o problemă de necunoaştere a limbii române şi, din păcate, e vorba şi de o oarecare puţinătate (evităm cuvintele grele) teologică.

Era de aşteptat ca Roma să fie mai la înălţime cu privire la exactitatea denumirilor. Şi este. Codul canonic roman arată că există o *singură Biserică catolică* (cacofonie permisă), cu două rituri: latin şi bizantin. Cine nu crede, să deschidă orice *Cod canonic*, ultima ediţie, şi se va convinge de îndată.

Dar de aici mai reiese ceva: că în relaţiile care fac astăzi obiectul unor conferinţe, simpozioane, tratative, dialoguri, dispute etc., nu există trei parteneri, *ci doar doi.* Ortodocşi şi catolici. Fosta Biserică greco-catolică nu mai există. Neavînd o doctrină specifică unei Biserici, deci neavînd o eclesiologie proprie, *ea e doar un rit catolic roman.* De altfel la noi există o singură *Conferinţă catolică naţională*, cu un singur Preşedinte, Em. Sa Cardinalul Todea, cuprinzînd, normal, atît ritul latin, cît şi cel bizantin. Ritul se reduce la unele forme exterioare, fără referire la credinţă, la dogme şi la disciplină, aşa că gîndirea vaticană e corectă.

Zilele acestea am avut o întîlnire cu un foarte venerabil fost greco-catolic din Sibiu, pe care îl respect şi cu care am încercat un mic dialog. Cînd a auzit că nu mai este greco-catolic, a protestat vehement. *„Sîntem greco-catolici de la 1700"*. Am înţeles că aşa ştie şi crede Prea Cucernicia sa, om din alte vremuri, care a suferit pentru credinţa sa. Nu înţelege că ar fi putut suferi pentru ceva ce nu mai există. Şi rămîne ce a fost. Foarte bine. Tot respectul şi chiar un duios sentiment de solidaritate. Dar dacă S.S. Papa nu mai vrea aşa! Şi dacă ierarhia locală *„română unită cu Roma"* nu mai vrea aşa! Ce e de făcut? Dacă ei, cum zice poporul, *„s-au papistăşit"* cu totul, noi pe cine să credem? Pe oficiali, desigur! Cu venerabilul bătrîn doar compătimim!

Dar să ne întoarcem la cifrele evocate la început de părintele Mesaroş şi care, de fapt, ne-au provocat aceste reflecţii, pentru că ele sînt prezentate drept suport pentru *„restitutio in integrum"* a bisericilor.

Deci: În 1948, totalul greco-catolicilor: 1.800.000 suflete.

În 1992, totalul membrilor Bisericii Române unite cu Roma", conform Recensămîntului din 7 ianuarie: 228.337 suflete.

Dar mai apare o ciudăţenie, totalmente antiaritmetică de data aceasta:

Numărul actual declarat de părintele Mesaroş, în 1992, în titlul Apelului din ziarul „Phoenix" este de *2.000.000 de suflete unite cu Roma.*

Aşa spune titlul: DOUĂ MILIOANE DE CREDINCIOŞI AŞTEAPTĂ! Dacă i-a numărat şi pe cei din morminte, ar putea fi chiar mai mulţi!

Cum să se mai poată comenta aşa ceva?

Nici limba română, nici aritmetica nu mai pot fi instrumente de dialog. Ce să facem? Cum să mai dialogăm?

Putem doar să ne întristăm!

ANTONIE P.

ONISIFOR GHIBU: Bibliografie. Scrieri privitoare la Biserică şi Religie

Dl. Oct. O. Ghibu a avut amabilitatea să ne ofere lucrarea sa-le cu titlul de mai sus, care este un substanţial extras de 20 p. din *„Glasul Bisericii"*, 1988, nr. 6.

Ne aflăm în faţa unei lucrări bibliografice serioase, inventariind lucrările edite şi inedite ale învăţatului Onisifor Ghibu. Pentru scrierile publicate pînă în anul 1940 (cap. I şi II), autorul s-a folosit de *Bibliografia profesorului Onisifor Ghibu* elaborată sub supravegherea lui Ioachim Crăciun, de către I. E. Naghiu şi Ioan Poga (Bucureşti, Cultura Românească, 1941), capitolul al III-lea cuprinzînd lucrări aflate încă în arhive.

La o primă privire, dar noi fiind edificaţi, în mare, de activitatea profesorului din Săliştea Sibiului, se vede clar că Onisifor Ghibu a fost foarte implicat în probleme capitale din istoria neamului românesc, elaborînd un număr impresionant de lucrări. Anii petrecuţi la Sibiu au fost foarte productivi pentru autor, şi în tinereţe, şi la vîrsta senectuţii.

În *Telegraful Român*, 1903—1907, el semnează nu mai puţin de 13 titluri. La acestea se adaugă o mulţime de altele, publicate în Ziarul *Lupta*, de la Budapesta, dar şi în o sumedenie de alte periodice ulterioare, din Cluj, Oradea, Bucureşti, Basarabia şi Bucovina.

Pentru multă vreme, în centrul atenţiei lui Onisifor Ghibu a stat Mitropolia Ortodoxă din Sibiu, care a jucat un rol determinant în menţinerea trează a conştiinţei naţionale la românii ardeleni. De fapt, tocmai el, ca inspector al învăţămîntului, era reprezentantul instituţiei sibiene. În această calitate, a îndrumat învăţămîntul nostru pe făgaş firesc, contribuind şi astfel, la pregătirea Marii Uniri de la 1 Dec. 1918.

Din cele 371 de titluri menţionate în bibliografie, se vede limpede că Onisifor Ghibu şi-a spus cuvîntul, de cîte ori a crezut necesar, în legătură cu problemele religioase de care putea să depindă existenţa noastră ca naţiune în Transilvania şi în Europa. Multe lucrări, edite şi inedite, se referă la agresiunea catolicismului faţă de ortodoxie, autorul manifestîndu-se nu ca un spirit agresiv, ci ca unul pacifist, pledînd chiar pentru o Biserică creştină universală — ceea ce nu a fost şi nu e posibil, atîta vreme cît există acţiuni prozelitiste şi tendinţe primaţiale şi de subordonare confesională.

La aria largă a preocupărilor lui Onisifor Ghibu se adaugă vastitatea lucrărilor rămase în manuscris, însumînd mii de pagini, alcătuite în vremea teroarei roşii. Reţinem, ca exemple, cîteva dintre acestea: *Problema Religiei (600 p.), Introducerea în opera literară, artistică şi culturală a lui Picu Pătruţ* (100 p.), *În slujba Şcoalei Ardelene* (712 p.), ş.a., ş.a.

Bibliografia d-lui Oct. O. Ghibu este un instrument de cea mai mare importanţă pentru cunoaşterea activităţii unui mare învăţat patriot român, dar şi pentru cunoaşterea unor probleme fundamentale ale istoriei, culturii şi religiei noastre din toate timpurile. Pe baza ei, se pot elabora numeroase cărţi, teze de licenţă şi de doctorat, ca şi cursuri universitare de pedagogie şi teologie. Am vrea să avem ocazia să susţinem chiar noi un asemenea curs. Sîntem convinşi că bucuria nu ne va fi mică.

Dr. G. Nistor

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază. Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Andealului — preşedinte; Dr. *Serafim Făgărăşanul*, Episcop-vicar — vicepreşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi*, redactor adjunct; Pr. *Gheorghe Papuc*; Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu.*

ABONAMENTUL pe un an: 350 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2 B.C.S.A. — Sibiu. Pentru cititorii de peste hotare costul unui abonament anual este de 25 dolari S.U.A. (cont nr. 47.21.016.680) sau echivalentul în altă valută, B.C.S.A. Sucursala Sibiu.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Fondator:

Mitropolitul
ANDREI
ŞAGUNA

1853

Telegraful Român

FOAIE EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Anul 140
SIBIU
15 septembrie
Nr. 35—36
1992
Nr. 31—34

Chipul Domnului Iisus Hristos

În locaşurile de închinare din Biserica primară, pe temeiul libertăţii evanghelice, creştinii şi-au permis, pentru început, icoane simbolice, astfel: crucea, ca simbol al mîntuirii, viţa, mielul, păstorul, ca simboale ale lui Hristos, corabia, ca simbol al Bisericii, porumbelul, ca simbol al Sf. Duh, ancora, ca simbol al speranţei creştine. Peştele era un simbol propriu al lui Hristos. Explicaţia provine din faptul că în limba greacă, cuvîntul Ihtis (=peşte), este format din literele cu care încep cuvintele în limba greacă: Iisus Hristos, fiu al lui Dumnezeu, mîntuitor. Aceste cuvinte exprimă credinţa în Hristos şi istoria ne spune, că creştinii se serveau de ele ca semn convenţional sau ca parolă între dînşii. Săpau literele iniţiale ale acestor cuvinte, spre a nu divulga credinţa lor celor necredincioşi şi neiniţiaţi. Împlineau astfel îndemnul dat de Mîntuitorul, în predica Sa de pe munte, cînd a zis ucenicilor Săi: „Nu daţi cele sfinte cîinilor, nici nu aruncaţi mărgăritarele voastre în faţa porcilor, ca nu cumva să le calce în picioare şi întorcîndu-se să vă sfîşie pe voi" (Matei 7, 6). Scrise aceste litere împreună, au ajuns la ideea de a-l simboliza pe Hristos prin obiectul exprimat de cuvîntul Ihtis, adică prin peşte.

O altă explicaţie dată faptului de a considera peştele ca simbol al lui Hristos este, că Dumnezeu, Tatăl cel bun, ne-a dăruit pe Hristos, Fiul Său. Părintele cel bun dă fiilor săi pîine şi nu piatră, peşte şi nu şarpe (Matei 7, 9—10). Hristos a mîntuit omenirea prin apa botezului, după ce a sfinţit apa prin botezul său în Iordan, iar apa este mediul de viaţă al peştelui.[1]

Între icoanele istorice, apărute mai tîrziu, a fost icoana lui Iisus ca prunc, în braţele Maicii sale, precum şi primirea magilor, care i s-au închinat şi i-au adus daruri cu ampla lor semnificaţie:

Aur, pentru ca, înainte de binevestirea Evangheliei, să împlinească sfatul de a vinde averile pămînteşti, spre a agonisi apoi bunuri nepieritoare, cereşti;

Tămîie, pentrucă slujbele religioase ale magilor (crai şi preoţi totodată) sînt pe sfîrşite şi în curînd va începe liturghia Mielului lui Dumnezeu, care se jertfeşte pentru păcatele lumii;

Smirnă, pentru îmbălsămat morţii, findcă acest prunc nevinovat va muri în floarea vîrstei şi mama care acum se bucură, va avea nevoie de smirnă, spre a-i unge trupul lui.

Alte icoane istorice l-au reprezentat pe Hristos săvîrşind minuni. N-au lipsit icoanele cu scene istorice din Vechiul Testament, între care menţionez: Avraam vrea să aducă jertfă pe fiul său Isaac, Melchisedec îl întîmpină pe Avraam cu pîine şi vin, Arătarea de la stejarul Mamvri. Urme despre acestea au rămas, mai ales în catacombe.[2]

Din secolul al IV-lea s-a apelat din plin la Sf. Scriptură, de unde s-au scos adevărate cicluri, care au constituit ceea ce se cheamă, paralelismul dintre Vechiul şi Noul Testament.[3]

Tradiţia ne spune, că sf. evanghelist Luca a fost zugrav şi că a zugrăvit chipul lui Hristos. Despre Nicodim, fruntaş între evrei, din tagma fariseilor, care a venit noaptea la Iisus (Ioan 3, 1—2), se spune că ar fi sculptat chipul lui Iisus în lemn de cedru.[4]

Aceste informaţiuni nu se bucură de suportul deplin de autenticitate. S-a afirmat, că ar proveni dintr-un timp posterior, puse fiind pe seama unor personalităţi de seamă, contemporane cu Domnul Hristos. În mod neîntemeiat, s-a crezut, că ar proveni din timpul lui Iisus şi

(continuare în pag. a 2-a)

Prof. Petru Dumitreasă

1 Popovici E., Istoria bisericească universală, trad. de A. Mironescu, cartea I-a, Bucureşti, 1952, p. 410.
2 Ibidem, p. 411.
3 Ştefănescu I. D., L'Illustration des Liturgies das l'art de Byzance et de l'Orient, Bruxelles, 1932, p. 21 şi 36.
4 Popovici E., op. cit., p. 131.

Cîteva reflexii în legătură cu predarea religiei în noul an şcolar

Au trecut doi ani de cînd religia şi-a reluat locul în şcoala românească. Au fost ani grei, cu lipsuri materiale, cu frămîntări politice şi convulsiuni sociale, inevitabile, desigur, în astfel de împrejurări prin care trece şi ţara noastră.

În aceste împrejurări se aşteaptă şi de la Biserică o contribuţie însemnată pentru reînnoirea spirituală a poporului. Cum se poate realiza această contribuţie, decît prin lucrarea pastorală-misionară a clerului, sprijinită, fără rezerve, de autoritatea competentă, prin catehizaţia tineretului şcolar dar şi prin catehizarea adulţilor, a celor născuţi şi crescuţi în anii stăpînirii atee. Am dori să oferim cîteva reflexii cu privire la aceste două domenii, catehizarea tineretului şcolar şi cea a dulţilor, adică a părinţilor acestor tineri.

1. Cu toate eforturile lăudabile ale Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, nu am reuşit să avem încă numărul necesar de cărţi de religie pentru toate clasele. Sîntem încredinţaţi că această lipsă se va înlătura în anul şcolar care a început. Avem tot respectul pentru cărţile de religie ale părintelui D. Călugăru, aflate în curs de reeditare. Ele au îndeplinit, la vremea sa, un rol important în predarea religiei în şcoală. Dar în împrejurările în care ne aflăm, după aproape o jumătate de secol de absenţă a religiei în şcoală, putem preda, la clasele mai mari, lecţiile cuprinse în manualele respective, unor elevi care, în ce priveşte elementele aperceptive, sînt tot atît de neştiutori ca şi cei din primele clase? Şi atunci, ce e de făcut pentru o catehizare cu succes? Ni se pare că singura soluţie ar fi aceea de a recurge la catehism, singura carte care ne poate ajuta să ne adresăm atît celor mici, cu nivelul lor de înţelegere, cît şi celor mai mari. Firesţe, e vorba de aceşti cîţiva ani, după care, sperăm, vom avea elevi cărora să putem vorbi şi despre temele de istorie bisericească şi altele.

2. Ni se propune să facem *educaţie moral-religioasă*. Nu înţelegem prea bine ce se urmăreşte prin această formulare. Educaţie morală se accepta, oarecum, şi înainte de revoluţie. Dar de ce fel de morală e vorba? Noi am propune inversarea termenilor în *educaţie religioasă-morală*, înţelegînd prin aceasta, în prealabil, asigurarea unui minim de cunoştinţe religioase, despre Dumnezeu Creatorul şi Pronietorul, despre Mîntuitorul nostru Iisus Hristos şi opera Sa răscumpărătoare, despre Sfintele Taine ale Bisericii, despre viaţa veşnică, şi celelalte învăţături, pe temelia cărora să zidim viaţa morală, trăirea lăuntrică a vieţii religioase-morale a credincioşilor noştri. Ori, pe acestea le poate asigura, credem, utilizarea, cu discernămînt şi cu rîvnă, a elementelor de credinţă cuprinse în catehism. Şi tot prin aceasta ne putem adresa, în predici, în cateheze, şi cu alte prilejuri, şi adulţilor.

3. Am spus şi mai înainte, şi nu afirmăm nici o noutate, că răul cel mare al vieţii religioase morale de la noi şi nu numai de la noi, este lipsa cunoştinţelor religioase. Este îngrozitoare lipsa acestor cunoştinţe, nu numai la poporul de jos, ci şi în rîndurile oamenilor de cultură, a intelectualilor. Răul îşi are rădăcini vechi şi nu trebuie să ne facem că nu le cunoaştem, sau că nu există. Ne vom referi la un citat din celebra carte a episcopului Roman Ciorogariu, *Zile Trăite*, o adevărată evanghelie a neamului românesc. În drumurile sale, prin România, înainte de 1918, vizitînd Bucureştiul, scria: „Am văzut capitala ţării cu multele şi frumoasele biserici împodobite cum nu prea se află pe la noi. Am văzut *Biserica slujitoare*, cu frumoasele servicii divine, coruri, dar n-am văzut *Biserica învăţătoare*". Se referea la absenţa predicilor şi, în general, a cuvîntărilor bisericeşti, liturgice şi ocazionale. Ni se pare că, cu toate progresele realizate în publicaţiile şi studiile teologice de înalt prestigiu, apreciate şi peste hotare, publicate de profesorii şi teologii noştri, lucrurile nu s-au schimbat în deajuns în bine, încît timpurile acestea pe care le trăim de mari confruntări interconfesionale, în care apelurile şi interpelările de prozelitism, deghizat sau manifest, găsesc pe credincioşii noştri nu în deajuns de pregătiţi pentru un răspuns întemeiat, ne obligă să catehizăm atît în şcoală, cît şi în biserică, în cadrul liturghiei cît şi la înmormîntări, cununii, etc. Oferim şi o experienţă realizată aici la Oradea, Conducerea cotidianului independent *Crişana*, spre cinstirea lor, ne-a oferit publicarea unui articol duminical religios, în rubrica *Ziua Domnului*, prin care ne adresăm cititorilor cu teme de explicarea Evangheliei şi Apostolului zilei şi alte teme de cuprins religios. Cu smerenie, putem spune că această iniţiativă a fost bine primită de cititori; a cîştigat ziarul, au cîştigat mai ales cititorii şi Biserica noastră care, şi prin acest mijloc, îşi îndeplineşte lucrarea misionară-pastorală, învăţînd pe credincioşi, fără cea mai mică umbră de prozelitism sau atacuri la adresa altor culte. Ce ar fi dacă ziarele din centrele judeţene şi fraţii preoţi din aceste centre ar prelua o astfel de lucrare? N-am avea decît de cîştigat.

Începem un nou an şcolar în care am dori să păşim mai hotărît şi cu mai multe rezultate bune în efectuarea unei catehizaţii de succes. Se pare că şi conducerea de Stat ne vine în ajutor prin reglementarea orelor de religie în şcoală şi remunerarea cateheţilor. Ştim că şi Sfîntul Sinod, cu toate greutăţile şi lipsurile materiale, se străduieşte să creieze condiţii propice pentru o activitate pastorală-misionară, pe măsura împrejurărilor şi necesităţilor pe care le avem. Nu ne rămîne decît să ne încordăm puterile, să ne înnoim rîvna misionară, pentru a fi la înălţimea chemării noastre, spre a merita dragostea credincioşilor şi răsplata de la Dumnezeu-Mîntuitorul nostru, pe care El a făgăduit-o „celor ce bine s-au nevoit şi s-au încununat".

Pr. prof. Dr. Gheorghe Liţiu

Ortodoxia în mijlocul frămîntărilor de azi*

1. NU SÎNTEM CLERICALI.

Declar răspicat şi în auzul tuturora că *noi nu suntem clericali* şi n-am venit să ocrotim asemena tendinţe, fiindcă nu le avem în sufletele noastre şi caracterul nostru le refuză categoric. Clericalismul este o noţiune politică importată din Apus, unde Biserica în evul mediu a urmărit tendinţe de supremaţie asupra puterii civile, iar preoţimea s-a constituit în clasă privilegiată, cu scopuri de dominaţiune, alături de aristocraţie. Cînd pe urmă statul modern a început a se trezi la conştiinţa drepturilor sale şi privilegiile de clasă au fost rînd pe rînd desfiinţate, atunci preoţimea de acolo a intrat în luptă prin mijloace şi organizaţiuni politice, ca să-şi apere situaţiunea privilegiată, ce o deţinea. Acolo au existat, prin urmare, antecedenţe istorice cari au dat naştere clericalismului.

Dar noi ce privilegii să apărăm? Nu este o crudă ironie a vorbi de privilegii mai ales aici în Ardeal? Dar n-a stat Biserica noastră şi slujitorii ei veacuri de-a rîndul alături de ţăranul iobag? Şi n-a izbit înaintea tuturora pe ierarhii şi pe preoţii noştri, mînia brutală a celor ce voiau să ne desfiinţeze neamul? Acesta este singurul, dar marele şi gloriosul nostru privilegiu moral: de a fi suferit în rînd cu poporul pe care l-am păstorit, făcîndu-ne una cu durerile lui!

Şi atunci de ce să fim clericali? Ca să ne ocrotim latifundiile pe cari nici odată nu le-am avut? Să apărăm privilegiile de cari nici cînd n-am fost împărtăşiţi? O nu, toiagul nostru de păstorire n-a însemnat putere de stăpînire feudală, ci a fost steagul sfînt al credinţei, în jurul căruia s-a strîns în şireaguri de dîrză rezistenţă un popor întreg, făcînd să-i bată inima la fel şi închegîndu-l într-o singură voinţă în mijlocul urgiei prin care a trecut. Sîntem în dreptul nostru să avertizăm pe cei ce ne acuză de clericalism, să-şi clarifice noţiunea şi să nu-şi bată joc de un trecut plin de suferinţe!

Dar astăzi, în ţara noastră liberă, am reclamat noi vre-o dată situaţiuni privilegiate? Dar n-am cerut într-una să fim aşezaţi măcar în egalitate de drepturi cu cultele minoritare dintre noi? O, acesta e un dureros capitol al revendicărilor noastre în numele sfintei dreptăţi! Dar mergem mai departe: N-am fost noi aceia cari am militat pentru acea largă interpretare a normelor canonice, care în constituţiunea bisericii cheamă la colaborare elementul mirenesc? *Clericali noi*, cari prin aşezarea şaguniană ne-am întors la instituţiunile creştinismului primar, cu gîndul ca să facem cît mai strînse legăturile bisericii cu

(continuare în pag. a 2-a)

* Din cuvîntarea rostită de mitropolitul Dr. Nicolae Bălan în 5 martie 1933, la constituirea societăţii Frăţia Ortodoxă Română din Cluj.

ANDREI MUREŞANU — „Poet în rugăciune"*

I. Poezia lui Andrei Mureşanu a fost comentată mai ales ca o poezie social-patriotică, scriitorul intrînd în conştiinţa cititorilor ca poetul Revoluţiei transilvane de la 1848, iar prin conciziunea definitorie a aserţiunii critice a lui Titu Maiorescu, ca „autor al unei singure poezii". De bună seamă, poezia social-patriotică constituie sectorul cel mai important al creaţiei sale poetice, iar *Răsunetul (Deşteaptă-te române!)* îi conferă poetului nemurire.

Dar poetul era un spirit profund religios; educaţia religioasă începută în familie şi-o continuă în Şcolile Blajului, în Gimnaziul superior şi apoi la Seminarul Teologic, al căror învăţăcel a fost timp de opt ani între 1832—1838. În perioada sibiană, pe care am numit-o a „avatarurilor biografice" (V. Ion Buzaşi, *Andrei Mureşanu*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1988, p. 44—56), a „ţinut strana" la biserica *Dintre brazi* din oraşul de pe malul Cibinului. De altminteri în articolele sale, adeseori cu inserţii memorialistice, poetul vorbeşte cu mîndrie de vocea cu care a fost dăruit de Dumnezeu (V. art. *Românul în privinţa muzicei*, în vol. Andrei Mureşanu, *Reflexii*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1977, seria „Restituiri" p. 153).

Sînt cîteva premise care justifică inspiraţia moral-religioasă ca o coordonată fundamentală a poeziei lui Andrei Mureşanu. De fapt meditaţia religioasă, specie literară dragă poeţilor paşoptişti, este frecventă în creaţia lui Andrei Mureşanu. Poeziile din perioada debutului sau a primei etape de creaţie înfăţişează mai ales mustrări de conştiinţă, sau deplîng rîvnita seninătate sufletească pe care o pierde omul cînd vieţuieşte împotriva legilor divine: „Cît de dulce armonie / Domnea cîndva-n pieptul meu /, Cum ştia toate să ţie / Nesimţit acordul său /. Iar acum şi-o rază mică / Cînd la ochii-mi s-a ivit, / De nu-i închid rău mă strică, / Doamne, Doamne, ce-am greşit?/". Alte poezii sugerează chiar prin titlu ideea remuşcărilor de conştiinţă: O *mustrare* — exprimă nedumerirea poetului faţă de prezenţa răului în lume, versificînd preceptul biblic: „Ce ţie nu-ţi place, altuia nu face!" Accentele critice se îndreaptă împotriva semenului care nesocoteşte o atare poruncă: „Crude — ce ţie nu-ţi place — / E viu graiul lui Cristos — / Altuia încă nu-i face — / Dar la tine-i de prisos. / Deşi simte îmboldul răzbunării, poetul se cenzurează pentru că îşi aminteşte că ar păcătui însuşi în acest fel faţă de preceptele Sfintei Scripturi.

Unele poezii cuprind lamentaţii pe tema cruzimii soartei ce i-a fost hărăzită. Adeseori Andrei Mureşanu se consideră un damnat, un predestinat suferinţei. Dar la el nu găsim revolta tipică romanticilor pentru un destin vitreg, ci o resemnare a cărei înţelepciune izvorăşte tot din învăţătura biblică. Poezia *Un rămas bun de la Braşov*, dincolo de mărturisirea de dragoste pentru oraşul de la poalele Tîmpei şi pentru profesiunea sa de dascăl, exprimă teama premonitorie că în caz de

(Continuare în pag. a 2-a)

Ion Buzaşi

* Capitol care n-a putut fi scris în monografia noastră, *Andrei Mureşanu*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1988.

Catehează despre Sfînta Liturghie

1. Pregătirea aperceptivă

Rugăciunea reprezintă modul de ridicare a sufletului nostru spre Dumnezeu, pentru a intra în comuniune cu El. Ea poate fi particulară atunci cînd fiecare credincios îşi îndreaptă simţămitele de laudă, cerere şi mulţumire către Părintele ceresc. Dar poate fi şi publică, cînd obştea credincioşilor într-o unitate şi simţire îşi înalţă sufletul spre Dumnezeu. Acesta este cultul divin public.

II. Anunţarea temei

În centrul cultului divin public stă Sfînta Liturghie la care ne vom referi în cele ce urmează.

III. Tratarea

La originea cultului creştin public stă Sfînta Liturghie întemeiată de către Mîntuitorul la Cina cea de Taină, cînd „a luat pîinea şi mulţumind a frînt şi a dat ucenicilor şi a zis: luaţi, mîncaţi, acesta este trupul meu. Şi luînd paharul şi mulţumind le-a dat zicînd: beţi dintru acesta toţi, acesta este sîngele meu, al legii celei noi, care pentru voi şi pentru mulţi se varsă spre iertarea păcatelor" (Matei 26, 26—28). La Cina cea de Taină Mîntuitorul instituise deci o Jertfă prefăcînd pîinea şi vinul în trupul şi sîngele Său, şi o taină prin oferirea spre împărtăşirea ei spre iertarea păcatelor şi dobîndirea mîntuirii.

Întemeind sub forma pîinii şi vinului transformate (prefăcute) în trupul şi sîngele Său, forma cultului public, Domnul a poruncit Sfinţilor Apostoli „să facă aceasta întru pomenirea Sa" (Luca 20, 19; I Corinteni 11, 24—25). Astfel, Sfinţii Apostoli împreună cu toţi cei care în fiecare zi se adunau" spre frîngerea pîinii" se împărtăşeau cu trupul şi sîngele Domnului (Fapte 2, 46). Şi cum „frîngerea pîinii", ca şi prefacere în trupul, şi sîngele Domnului se făcea prin rugăciunea de mulţumire şi de invocare a Sfîntului Duh, „Cina Domnului" (I Corinteni 10, 16) se mai numea şi „Euharistie" (adică „Mulţumire"), iar cadrul general în care se săvîrşea poartă numele de slujire, oficiere, sau liturghie.

Această slujbă sfîntă în care îşi are originea cultul divin public creştin s-a transmis apoi din generaţie în generaţie, păstrîndu-se neîntinat adevărul de credinţă care exprimă esenţa ei, înfrumuseţată fiind în timp cu rugăciuni şi imne, dintre cele mai înălţătoare, încît în forma în care o avem astăzi, reprezintă cel mai înalt mod de înălţare duhovnicească a credincioşilor, care participă la cultul divin public.

Privind locul săvîrşirii Sfintei Liturghii, aceasta este sfinţitul locaş de închinăciune. Ea mai poate fi săvîrşită cu binecuvîntarea episcopului, şi afară, sau în vreo casă. Lucrul principal este ca la săvîrşirea Sfintei Liturghii să existe Sfîntul Antimis. Fără el nu poate fi săvîrşită.

Referitor la timpul săvîrşirii Sfintei Liturghii, zilele de duminică şi sărbători sînt special dedicate acestui scop. Urmînd exemplul primilor creştini, la mănăstiri, sau la catedrele episcopale, se săvîrşeşte zilnic Sfînta Liturghie.

În Biserica Ortodoxă există trei Liturghii. Cea mai frecvent oficiată şi mai bine cunoscută de credincioşi este cea a Sfîntului Ioan Gură de Aur. Apoi mai avem şi Liturghia Sfîntului Vasile cel Mare, cu mici deosebiri faţă de cea amintită. Liturghia Sfîntului Vasile cel Mare se săvîrşeşte de zece ori pe an, mai ales în perioada postului Paştelui. În sfîrşit, Liturghia numită „a darurilor înainte sfinţite", săvîrşită numai în perioada postului Paştelui, la mănăstiri zilnic; iar la biserici parohiale numai miercurea şi vinerea.

Fiindcă cea mai frecvent folosită este Liturghia Sfîntului Ioan Gură de Aur, vom vedea care sînt părţile ei componente şi care este explicaţia gesturilor şi actelor liturgice care o compun.

Liturghia Sfîntului Ioan Gură de Aur (ca şi cea a Sfîntului Vasile) are trei părţi: 1. Proscomidia, săvîrşită numai de preot ca faţă de pregătire a darurilor aduse de credincioşi pentru jertfa liturgică. 2. Liturghia propriu-zisă săvîrşită de preot împreună cu credincioşii în scopul prefacerii cinstitelor daruri în trupul şi sîngele Domnului, precum şi a împărtăşirii credincioşilor. Liturghia propriu-zisă are la rîndul ei două părţi: a) Liturghia catehumenilor şi b) Liturghia credincioşilor.

1. Cuvîntul „Proscomodie" înseamnă „punerea-înainte", sau „oferirea unui dar". E vorba de darurile de pîine şi vin, care alcătuiesc materia sfintei jertfe. Ele sînt aduse de credincioşi şi simbolizează tocmai comunitatea lor. Preotul pregăteşte în cadrul proscomidiei în chip tainic darurile pentru jertfă. Le pregăteşte în locul numit „Proscomidiar" — o scobitură în partea de nord a altarului.

2. Sfînta Liturghie a catehumenilor se numeşte astfel pentru că în vechime la ea puteau lua parte cei care se înscriau pentru primirea Botezului şi care se numeau catehumeni. Această parte a Liturghiei ţine de la binecuvîntarea în numele Sfintei Treimi şi pînă la cuvintele „cei chemaţi ieşiţi ...". Aceste cuvinte atrăgeau în vechime atenţia catehumenilor că nu vor mai putea participa la restul Sfintei Liturghii în care se sfinţeau darurile şi se împărtăşeau credincioşii. Catehumenii nefiind botezaţi, nu erau socotiţi membrii ai Bisericii, şi ca urmare nu se puteau împărtăşi. Părţile Liturghiei catehumenilor sînt următoarele: Ectenia mare, Antifoanele, Vohodul mic adică ieşirea cu Sfînta Evanghelie, „Trisaghion" („Sfinte Dumnezeule ..."), citirea Apostolului şi a Evangheliei, apoi ectenia întreită şi cea pentru catehumeni. În vechime după citirea pericopei evanghelice se ţinea şi predica pentru instruirea catehumenilor. De aceea, aceasta este şi partea didactică a Sfinetei Liturghii.

3. „Liturghia credincioşilor" se numeşte astfel fiindcă la ea nu puteau participa decît cei care prin

(continuare în pag. a 3-a)

Preot prof. Sorin Cosma

COLŢUL TINERETULUI:

Despre buna creştere şi bunul simţ

Dragi tineri,

Sf. Ap. Pavel scria celor din Corint: „Voi sînteţi scrisoarea noastră, scrisă în inimile voastre, cunoscută şi citită de toţi oamenii, arătîndu-vă că sînteţi scrisoarea lui Hristos ... scrisă cu duhul lui Dumnezeu celui viu ... pe tabele de carne" (II Cor. 3, 13).

Aceste cuvinte rostite acum două milenii, se potrivesc oricărui tînăr. Voi sînteţi oglinda fidelă şi biletul de vizită care recomandă pe părinţii voştri trupeşti şi sufleteşti, în tot ceea ce faceţi; vă recomandă dacă aveţi „cei şapte ani de acasă". Şi mare ar fi bucuria noastră, a dascălilor şi a educatorilor voştri, dacă aţi fi scrisoare spre laudă lui Dumnezeu şi spre cinstirea părinţilor voştri, dacă sînteţi bine crescuţi şi cu bun simţ.

Dragi tineri, sînteţi la vîrsta cînd trebuie să înţelegeţi că puteţi fi educaţi prin sfatul şi pilda altora, dar şi autoeducaţi. Împreunaţi aceste două metode de educaţie, ca să reuşiţi deplin. Lepădaţi voinţa cea rea şi purtarea urîtă, lepădaţi neascultarea şi disprepul semenilor şi a superiorilor voştri. Buna creştere şi bunul simţ se văd în felul cum ascultaţi poveţele, în dragostea şi convingerea cu care săvîrşiţi faptele bune. Un proverb vechi zice că bunul simţ şi buna creştere

(continuare în pag. a 4-a)

Pr. prof. Simion Radu

Chipul Domnului Iisus Hristos

(urmare din pag. I-a)

ar atesta chipul Său exterior, spre a completa astfel referatele Sf. Evangheliі.

Într-un psalm mesianic, limba profetului, asemeni cu pana unui meşteşugar al slovei, spune despre Messia: „Tu eşti frumos ca nimeni altul între oameni" (Psalm 45, 3). Dimpotrivă, proorocul Isaia, cu ochii săi duhovniceşti, l-a văzut pe Messia ca pe un „om al suferinţei", care „ca o oaie spre junghiere s-a adus şi ca un miel fără de glas, înaintea celui ce-l tunde" (Isaia 53, 3 şi 7). Imaginea aceasta se întregeşte cu cele date de psalmistul în psalm 69, 21—22: „Ocara a zdrobit inima mea şi sînt bolnav de moarte... mîngîietori n-am găsit. Dimpotrivă, pus-au fiere în mîncarea mea şi ca să-mi astîmpăr setea, m-au adăpat cu oţet". Acestea le confirmă cîntările mîngîietoare de la Prohodul Domnului din marea Vineri, la priveghere: „Nici chip ai avut, nici frumuseţe-n patimă, Cuvinte" (starea a II-a, 34). „Cel frumos cu chipul decît oamenii toţi, ca un om se vede mort şi fără de chip, cel ce firea toată a-nfrumuseţat" (starea I-a, 9). Cu jale a grăit Iosif din Arimateia atunci, cutremurîndu-se: „Ochii tăi cei dulci ş-ale tale buze cum voi închide?" (starea II, 23). Plîngere preamare, a pornit Preacurata Fecioară, care cu sfîşietoare durere a exclamat: „Primăvară dulce, Fiul meu prea dulce, frumuseţea unde ţi-a apus?" (starea III, 17).

Pentru măreţia jertfei pe cruce, Dumnezeu L-a ridicat din morţi pe Domnul Hristos. S-a împlinit cuvîntul psalmistului care a zis: „căci Tu nu vei lăsa sufetul meu în împărăţia morţii nici nu vei îngădui ca sfîntul tău să vază putreziciunea" (Psalm 16, 10). Ca o răsplată, cîştigată de Mîntuitorul pe seama firii Sale omeneşti, împlinind voluntar lucrarea de mîntuire a lumii prin moartea pe cruce, „Dumnezeu L-a preaînălţat" (Filipeni 2, 9), cu mărire şi cu cinste L-a încununat.[5] S-a împlinit astfel cererea Mîntuitorului din rugăciunea sa, dinainte de patimi: „Acum, la Tine însuţi mă preamăreşte, Tu, Părinte, cu slava pe care la Tine am avut-o mai înainte ca să fie lumea" (Ioan 17, 5). După făgăduinţa dată prin îngeri, la înălţarea sa la cer, Domnul Hristos aşa va să vină iarăşi, după cum a fost văzut ducîndu-se la cer (Faptele apost. 1, 11). Iisus a spus despre sine: „Cine mă vede pe mine vede pe Cel ce m-a trimis pe mine" (Ioan 12, 45), căci după cuvîntul sf. ap. Pavel: „Fiul este strălucirea slavei şi icoana fiinţei lui Dumnezeu" (Evrei 1, 3).

Din timpuri străvechi ale creştinismului se vorbea despre icoana lui Hristos, nefăcută de mînă. Tradiţia spune, că această icoană a luat fiinţă în drumul lui Iisus spre Golgota. Sub povara grea a crucii, faţa Domnului Iisus era plină de sudoare. O matroană pioasă, pe numele Veronica, i-a oferit o mahramă ca să-şi şteargă faţa şi pe dată s-a întipărit chipul lui Iisus pe pînzătură. Împăturită fiind apoi în patru, s-au făcut patru, chipuri ale lui Hristos.[6] În al său tablou „Purtarea crucii", Rubens redă acest moment de pe drumul Calvarului, din care se desprinde privirea plină de duioşie a lui Iisus, asupra norodului, cufundat în stricăciune şi fărădelegi. Femeilor din preajmă, care plîng, pare că le grăieşte cu amară durere: „Fiice ale Ierusalimului, nu mă plîngeţi pe mine, ci vă plîngeţi pe voi şi pe copiii voştri . . .!" (Luca 23, 28).

Euseviu, episcopul Cesariei Palestinei, numit „părintele istoriei Bisericii (+340), a păstrat în a sa Istorie bisericească o mărturie, ce ar avea o mare valoare, dacă ar fi autentică. Este vorba despre o pretinsă corespondenţă, în limba siriană, între Domnul Hristos şi Avgar, tetrarhul Edesei, din Mesopotamia. Epistola lui Avgar, către Iisus se află şi în „Doctrina apostolului Tadeu", ce provine din sec. al III-lea sau al IV-lea, în care se spune, că Iisus i-ar fi răspuns verbal la epistola lui Avgar care îi scrisese lui Iisus, că este bolnav şi doctorii nu-l pot vindeca. Auzind de vindecările minunate ale lui Iisus, şi în credinţa că este Dumnezeu sau Fiul lui Dumnezeu, şi-a pus nădejdea în el. Îl roagă pe Iisus să vină la el să-l vindece şi dacă vroieşte, chiar să rămînă în Edesa, spre a scăpa de urmăririle iudeilor. Iisus i-ar fi răspuns, că nu-i poate împlini dorinţa, avînd de îndeplinit misiunea ce a primit-o de la Tatăl. Îi promite însă, că după ce se va întoarce la Tatăl, îi va trimite pe unul dintre ucenicii Săi, care îl va vindeca şi-l va conduce la fericire, pe el, împreună cu poporul său. Tradiţia, relatată tot de Euseviu, ne spune, că mai tîrziu, apostolul Toma a trimis la Edesa pe Tadeu, unul din cei 70 de ucenici, care, în numele lui Iisus, l-a vindecat pe Avgar, care s-a încreştinat, împreună cu poporul Edesei.[7] Se spune de asemeni, că trimişii lui Avgar au dus cu ei la Edesa un portret al lui Iisus, care asemeni icoanei Veronicăi, n-a fost făcut de mînă omenească. Iisus ar fi dat solilor chipul Său întipărit în mod minunat pe o mahramă.[8]

Mult mai tîrziu — spune istoricul Euseviu Popovici — s-a răspîndit în tot Apusul, o epistolă despre Iisus, adresată senatului roman de către Lentulus, considerat a fi fost predecesor al lui Pilat sau — după alţii — amic al acestuia. Odată cu frumoasa descriere a chipului lui Iisus, epistola reliefează tăria sufletească şi deosebita bunătate a lui Iius. Iată cum îl descrie pe Iisus:

„În acest timp s-a arătat un bărbat care trăieşte şi are putere mare. Numele lui: Iisus Hristos; oamenii îl numesc puternic profet, iară discipolii îl numesc Fiul lui Dumnezeu. Învie morţii şi vindecă pe cei bolnavi de toată neputinţa. Bărbatul este de statură înaltă, dar simetrică, aspectul feţei lui este serios şi plin de energie, încît cei ce-l privesc, pe deoparte îl iubesc, iar pe de alta se sfiesc.

Perii capului sînt de culoare roşiatică pînă pe la umeri, fără lustru şi drepţi, iar de la urechi pînă la umeri creţi şi lucii, spînzurînd şi de la umăr mai jos, şi despărţiţi într-o parte şi într-alta după datina nazareilor. Fruntea netedă şi curată, faţa lui nepătată, înfrumuseţată de o rumeneală moderată. Privirea lui nobilă şi graţioasă; nasul şi gura lui cu totul fără defecte. Barba lui deasă şi de culoarea perilor capului, asemenea despărţită; ochii lui albaştri şi foarte luminoşi. Cînd mustră este înfiorător, iar cînd învaţă şi sfătuieşte atrăgător şi amabil. Graţia feţei lui este de o gravitate admirabilă. Nimenea nu l-a văzut niciodată rîzînd, plîngînd însă da. După statura cea lungă a corpului său, mîinile îi sînt drepte şi braţele frumoase. Grav şi majestos în cuvînt, scump însă la vorbire. La figură este cel mai frumos dintre oameni". Această epistolă a lui Lentulus este tipărită în Ceaslovul mare de Rîmnic, p. 732—733, precum şi în cel de Neamţ, la sfîrşit.

Marii pictori ai epocii moderne au trudit, fiecare cu specificul său, năzuindu-se să redea sfinţenia, desăvîrşirea. „Fiţi sfinţi, căci sfînt sînt eu, Domnul Dumnezeul vostru!" (Levitic 19, 2), a grăit Domnul prin Moise, către toată obştea fiilor lui Israil.

Căutînd să stîrpească răutatea şi să sădească în suflete sentimente alese de dragoste nemărginită care să-i cuprindă atît pe prieteni cît şi pe duşmani, Hristos le-a cerut celor ce-L ascultau: „Fiţi dar voi desăvîrşiţi, precum Tatăl vostru cel ceresc este desăvîrşit" (Matei 5, 48). Spre a abate preocuparea exagerată pentru trup, cu cerinţele lui, a pus înaintea a lor săi imaginea crinilor cîmpului, cu prea frumoasele şi înveşmîntatele lor flori, pe care Dumnezeu le împodobeşte cum nici Solomon, în toată măreţia lui n-a reuşit ca aceştia. Ca să pună pe prim-plan grija pentru suflet, mai presus de cea pentru trup, în aceeaşi predică de pe munte, a îndemnat cu stăruinţă, zicînd: „Căutaţi mai întîi împărăţia lui Dumnezeu şi dreptatea lui şi toate celelalte se vor adăuga vouă" (Matei 6, 28—33).

În genere, chipul lui Iisus este reprezentat ca fiind de statură înaltă, puţin aplecat, faţa ovală, lungăreaţă, părul lung, în vîrf creţ, barba scurtă, fruntea înaltă, ochii frumoşi, nasul şi gura potrivite, părul despărţit de la mijlocul frunţii, barba despărţită în furculiţă. Cu o astfel de înfăţişare a lui Hristos concordă şi chipul lui, descris în epistola lui Lentulus.[9]

Lumea creştină, supl. la România liberă, a redat în paginile sale reproduceri de icoane celebre din Orientul dreptcredincios, în care se recunoaşte osîrdia celor ce cu pietate au pictat, adorîndu-L pe Dumnezeu. Între acestea, în Lumea creştină din 19 mai 1990, a fost reprodus chipul lui Hristos, după icoana pe lemn, realizată de Ioan Zugravul din Răşinari, între anii 1720—1730, după fotografia trimisă de subsemnatul.

Dacă — după cuvîntul psalmistului — Messia a fost „frumos ca nimeni altul între oameni", adevărata frumuseţe preţuită de Domnul Hristos n-a fost frumuseţea trupească, trecătoare, pe care, la momentele funebre, omul astfel o deplînge: „Plîng, plîng şi mă tînguiesc, cînd văd în mormînturi zăcînd frumuseţea noastră cea zidită după chipul lui Dumnezeu". Adevărata frumuseţe, cea netrecătoare, cultivată de sfînta Biserică, este frumuseţea morală, rod al virtuţilor creştine care împodobesc cărările desăvîrşirii şi ale sfinţeniei.

5 Andrutsos H., Dogmatica Bisericii orodoxe răsăritene, trad. de D. Stăniloae, Sibiu, 1930, p. 219.
6 Popovici E., op. cit., p. 130—131.
7 Ibidem, p. 127—128.
8 Ibidem, p. 131.
9 Ibidem, p. 132.

Ortodoxia în mijlocul frămîntărilor de azi

(urmare din pag. I-a)

poporul credincios al ei şi să o păstrăm pe seama tuturora ca aerul pe care-l înghiţim cu toţii?! Vă făgăduiesc că, dacă şi-ar face cîndva la noi apariţia tendinţe clericale, cari să ne izoleze de obştea mare a credincioşilor şi să ne facă odioşi înaintea ei, am să alcătuiesc o molitvă nouă pentru scoaterea unui asemenea duh necurat.

2. MIRENII ÎN BISERICĂ

E momentul ca în mijlocul acestei adunări, care înseamnă o conştientă ridicare a mirenilor noştri pentru idealurile spirituale ale bisericii, să fac în numele meu, al fraţilor mei ierarhi şi a iubitei noastre preoţimi, declaraţiunea solemnă, că noi cei dintîi ne simţim datori să apărăm drepturile ce se cuvin mirenilor în Biserica noastră. Este aceasta o datorie de conştiinţă şi în acelaş timp un obligament de noblеţă, pentru că dacă au fost buni mirenii pentru apărarea bisericii în vremuri grele, nu-i cu dreptate şi nu-i frumos să le spunem astăzi, că locul lor ar fi mai către uşă. Mai pot veni vremuri grele şi ele sînt de faţă şi astăzi, dar independent de răutatea vremilor noi apărăm drepturile ce se cuvin mirenilor şi avem nevoie de colaborarea lor, *fiindcă sunt parte constitutivă a Bisericii.*

3. SENSUL LAICIZĂRII.

Cînd acesta este punctul de vedere pe care-l reprezentăm din altă parte ni se spune iarăşi sub formă de acuză: Nu vedeţi că ne laicizaţi şi ne protestantizaţi biserica?

Răspunsul la această obiecţiune pe mine nu mă aduce în perplexitate, pentrucă eu sub *laicizare* înţeleg altceva decît participarea elementului mirenesc în anumite corporaţiuni de la conducerea bisericii. Astfel, după logica pîrîşilor noştri ar trebui să se admită că biserica este laicizată prin simplul fapt că numărul covîrşitor al membrilor ei i-l dau mirenii. Dar eu sub laicizare înţeleg un mod de a vedea, înţeleg o *mentalitate* care nu se inspiră din principiile religioase-morale ale bisericii, nu are în vedere scopurile spirituale ale ei, ci e aservită unor interese de altă natură şi ascultînd de acestea introduce în viaţa bisericească o atmosferă pămînteaşcă, nu pe aceea a împărăţiei lui Dumnezeu. Dar această mentalitate poate fi împărtăşită nu numai de mireni, ci şi de preoţi, şi ea se înstăpîneşte din diferite cauze în legătură cu spiritul general al unui timp, cu deosebire însă acolo unde lipseşte un viu apostolat al idealului creştin.

Nu încape nici o îndoială că Biserica ortodoxă este Biserică ierarhică. Slujba preoţiei este din orînduire divină, ca în puterea darului de sus, să fie mijlocitoarea adevărului şi a graţiei supranaturale. Ei i-a spus Mîntuitorul lumii cuvîntul de-a merge să boteze toate neamurile „învăţîndu-le să păzească toate" cîte ne-a poruncit El nouă. Ea are covîrşitoarea răspundere, care trebuie să-i apese conştiinţa cu greutatea unei misiuni divine, de a conduce sufletele la mîntuire. Dar să nu uităm nici cealaltă dogmă a ortodoxiei, că Duhul Sfînt e cu Biserica *în totalitatea ei*, povăţuind-o şi inspirînd-o. Charisma Lui nu se opreşte la barierele ierarhiei, ci trece tot aît de vie şi binefăcătoare dincolo de ele, revărsîndu-se în unde sfinte şi asupra dreptcredinciosului popor al bisericii lui Dumnezeu. Amintindu-ne cuvîntul marelui apostol Pavel: *„Duhul să nu-l stingeţi"* (I. Tes. 5, 19), să fim bucuroşi cînd sufletele dăruite de sus şi încălzite de dragoste către biserică îşi oferă colaborarea unui înţelegător „apostolat laic", care animează şi această frumoasă şi atît de semnificativă adunare a noastră. Mitropolitul Şaguna n-a fost un protestantizant cînd şi-a chemat poporul, prin fruntaşii lui, la colaborare cu ierarhia, şi organizaţiunea pe care ne-a lăsat-o nu este ieşită din făgaşele ortodoxiei. Nu vom uita niciînd frumuseţea de luptă ce-am dus-o sub pavăza ei, atunci cînd cu mirenii în şirurile dintîi ne-am apărat biserica, libertatea şi drepturile autonome ale ei, şi printr-însa sufletul neamului. Nu pentru aberaţii protestantizante, ci pentru ortodoxia credinţei şi a Bisericii şi a sufletului nostru am dat acele lupte cu sacrificii pînă la martiriu. Şi avem şi noi cei de astăzi atîta lumină a teologiei şi atîta devotament nedesmînţit către ortodoxie, ca să-i putem da întregii noastre obşti credincioase liniştitoarea asigurare, *că sînta noastră Biserică este adevărata Biserică a lui Hristos, coborîtă — cu toată comoara darurilor ei — în mijlocul poporului românesc.*

Preocupări la Academia Română pentru înfiinţarea unui Muzeu etnografic

După cum este bine ştiut, în 1877 George Barîţiu a primit o invitaţie de a participa la Expoziţia organizată de Muzeul etnologic din Lipsca. Ca unul care asigura elementului de continuitate şi colaborare dintre Astra şi Societatea Academică Română, George Barîţiu prezintă în faţa acestuia din urmă o comunicare ştiinţifică pe tema dată. La început, în Secţiunea istorică, apoi în plenul Societăţii Academice au loc pe cît de îndelungi şi aprinse dezbateri, pe atît de interesante din punct de vedere al poziţiilor exprimate. Precizînd de la bun început, că toţi vorbitorii s-au pronunţat pentru participarea la menţionata expoziţie, vom reproduce în continuare cîteva dintre părerile care au motivat necesitatea acestei prezenţe româneşti pe plan internaţional, una dintre primele dacă nu ne înşelăm.

Lucrul capătă un şi mai pronunţat interes în momentul în care, aşa cum vom vedea, luările de poziţie se plasează într-un cadru mai general, de natură să statueze din punct de vedere teoretic şi practic rolul distinct al muzeelor etnografice, scopul şi foloasele acestor instituţii în politica generală naţională.

George Barîţiu consideră „că va fi foarte folositor ca naţiunea română, a măsurat mijloacelor ei şi în raport cu giurstările de faţă, să fie reprezentată la acea expoziţiune etnologică permanentă, prin sine însăşi, iară nu ca în trecut, prin străini de multe ori răuvoitori şi în regulă indiferenţi pentru români, mai ales fiind în chestiune şi interese economice ale poporului român."

Vicenţiu Babeş „observă că este o plîngere generală, cum că românii nu sînt, cunoscuţi în străinătate. Vina este mai mult a noastră, deoarece n-am pus şi nu punem toată stăruinţa recerută spre a ne face cunoscuţi. Acum ni se dă ocaziunea binevenită ca să ne reprezentăm prin noi înşine într-un centru al culturii."

În acelaşi sens se pronunţa şi Vasile Maniu care era de părere că „este în cerinţa timpului în care trăim şi în interesul naţional ca să ne facem bine cunoscuţi lumii, care ne va purta cu atît mai mare interes cu cît va vedea că ţinem a intra în concertul ei, înfăţişîndu-ne noi înşine mai ales la asemenea ocaziuni."

O schimbare de direcţie şi un adaos în paleta dezbaterii îl aduce Dimitrie A. Sturdza care „zice că propunerea d-lui Barîţiu are o importanţă cu mult mai mare de cum s-ar crede, chiar şi în privirea economică. Este bine ca lumea cultă, mai ales cea germană, să ne cunoască bine din toate punctele de privire, să cunoască toate proprietăţile şi avuţiile noastre. Pînă acum străinii aveau nişte credinţe foarte rătăcite despre noi; ele au să dispară în momentul cînd noi vom şti să ne înfăţişăm înaintea lor astfel de cum sîntem. Avem destule mijloace prin care am putea să facem ca să se intereseze numai în bine de noi".

Şi continuă Dim. Sturdza: „Industria noastră naţională, producţiunile ţării noastre în manufacture, ar cîştiga mult făcîndu-le cunoscute lumii; scoarţele (covoarele), velinţele noastre, sînt cu mult căutate ori pe unde ele au apucat să fie introduse."

În urma acestor dezbateri, două sînt deciziile asupra cărora se cade de acord, în principiu: 1) să se participe la expoziţia de la Lipsca şi 2) să se intervină pentru întemeierea unui muzeu naţional de costume populare în ţară care, între altele, ar răspunde şi lui Dim. Sturdza în ideea că „noi românii ne cunoaştem mai puţin decît ne cunosc străinii". De aceea, Dim. Sturdza „este de părere ca să întrebuinţăm orice mijloace spre a ajunge la cunoştinţa de noi înşine sub toate raporturile ştiinţifice, economice şi practice."

Facem un apel la bunăvoinţa cititorului solicitîndu-i un minim efort mental pentru a înlocui anul 1877 cu anul 1992, numele bătrînilor fondatori ai culturii române moderne cu acelea ale oricărora dintre noi, o oarecare aducere la zi a limbajului şi, evident, ceea ce ştiinţa a acumulat între timp, şi vom observa cu uşurinţă cît de progresiste erau pentru acea vreme ideile expuse, cît de actuale sînt încă şi astăzi.

Este şi motivul pentru care am ţinut să reamintim toate cele de mai sus ca un gest de onorantă îndatorire faţă de munca înaintaşilor şi bătrînilor noştri de bună memorie care, la timpul lor, s-au gîndit la toate şi le-au aşezat aşa cum se cuvine pe locul lor.

Al. Dobre

ANDREI MUREŞANU...

(Urmare din pag. 1)

moarte „duşmanii nici loc de-ngropare nu i-ar da"*. Ideea îl obseda pentru că ea apare ca motto, sub formă de convorbire, al altei poezii *Răsunet* (1841): „De va muri, unde-l vor înmormînta? / La noi nu, căci e de altă lege" / Tot o lamentaţie pe tema unui destin personal vitreg este poezia *Aşa mi-a fost ursita*; trebuie menţionat finalul acestei poezii, pentru că dezvoltă ideea reluată de Eminescu în cîteva din poeziile sale de dragoste *(Despărţire, Rugăciunea unui dac* etc.); împăcat cu vitregia propriului destin, poetul imploră ursita să-i protejeze iubita: „Ascultă-mă ursită, un dar te rog odată: / Deoarece pe mine tu m-ai nefericit, / Să cruţi un suflet nobil, o faţă ne-ntinată, / Cui singur în viaţă credinţă-am oferit! / Concede-i dar, tirană, în zile de-ntristare, / Să cugete la mine, să-mi dea vreun suspin, / O lacrimă din ochii-i, ce prin a sa vărsare, / S-adape trandafirul de pre mormîntu-mi lin! /".

Răsunetul (1841) — Andrei Mureşanu va avea trei poezii cu acest titlu! — începe cu accente de odă închinată Divinităţii. Oda este un preambul pentru indignarea în faţa intoleranţei religioase, exprimată într-un ton vehement ce prevesteşte energia vindicativă din celebrul *Răsunet (Deşteaptă-te, române!)* (cf. Olimpiu Bitoş, *Poezia lui Andrei Mureşanu*, Extras din „Gazeta Transilvaniei", Braşov, 1943, Tip. „Astra", p. 10). Invectivarea prigonitorului şi intolerantului religios este făcut printr-o identificare a acestuia cu biblicul Cain: „Unde eşti, dar, fiară crudă / Care faci deosebire / Între fiii unui tată, părinte îngrijitor, / Care soarele-şi revarsă la drept şi-n nelegiuire, / Şi din roua dimineţii satură pe cerşitor? / Cum nu te soarbe pămîntul, mîrşave nelegiuit, / Care morţilor dai lege să nu sufere-ntre sine / Pe-al lor frate de-o natură, cu care-a convieţuit / De nu-i cu ei de-o credinţă, poate din a vremii vină!) Trăsnete înspăimîntătoare, căci nu loviţi acea bală, / Ce se poartă tras de vînturi, prin aer şi pe pămînt, / Desbrăcaţi-o mai din vreme de-a ei înspumată folă / Trimiteţi-o fără voie să-şi dea faptelor cuvînt: / Ba nu! — Tu şi neamul nostru să rămîie osîndit / Ca un Cain a trăi-n lume, pribegit din ţară-n ţară, / Făr' să fie cuiva slobod, ca l-acel nenorocit, / Mîna la el a-şi întinde cu sfîrşit ca să-l omoare /". Al doilea *Răsunet* (din 1842) deplînge degradarea vieţii morale, triumful bîrfei, calomniei, urii şi invidiei — tot atîtea rătăciri de la normele vieţii creştine; o adîncă oboseală sufletească, şi chiar accente mizantropice se pot detecta în poezii precum *Dorul meu, Înşelatul* ş.a.

II. Poezia lui Andrei Mureşanu învederează şi o profundă cunoaştere a textelor biblice; unele poezii sînt fie parafraze poetice ale unor precepte biblice, fie cuprind în ţesătura lor fragmente uşor de recunoscut din paginile Sfintei Scripturi. O *privire peste lume*, pe care un exeget al lui Andrei Mureşanu, — Olimpiu Boitoş, — o socotea antologică după motivul „vieţii ca vis" atît de frecvent în literatura universală şi în poezia românească, este în substanţa ei o parafrază poetică a *Ecclesiastului*, dezvăluind tema fundamentală a celor trei cărţi din *Vechiul Testament*. „Deşertăciunea deşertăciunilor, toate sunt deşărtăciune". „Deşert e tot ce vede semeţul ochi supt soare, / Şi nu e fericire deplină pre pămînt; / Un vis e ce-amăgeşte fiinţa muritoare / Din oara cînd se naşte şi pînă la mormînt!". Versetele care cuprind prezentarea autobiografică a *Ecclesiastului* se recunosc în cuvintele poeziei, trecute însă la persoana a treia, într-un ton evocator: „Un rege-a stat în lume, a cărui rară soartă / La altul în natură cu greu a mai zîmbit; / Şi iată că el singur a scris cu-amărăciune, / Tîrît d-a lumii valuri, ce turbă ne-ncetat: / „Nimic sub cer statornic, ci tot deşertăciune, / Deplină fericire supt soare n-am aflat. /". Oda *Omul frumos*, poate fi raportată, desigur, şi la poemul arghezian *Cîntare omului*, elogiind virtuţile morale ale omului şi puterea minţii sale, dar aduce mai ales ecoul vibraţiei poetice din *Psalmul* 8: „Micşoratu-l-ai pe dînsul cu puţin faţă de îngeri, cu slavă şi cu cinste l-ai încununat pe el; Pusu-l-ai pe dînsul peste lucrul mîinilor tale, toate le-ai supus sub picioarele lui." La Andrei Mureşanu, repetiţia — „Frumos e omul, Doamne," — conferă poeziei ceva din muzicalitatea psalmilor, dar accentul cade pe lauda virtuţilor creştine: „Frumos e omul, Doamne, cînd mintea e regină, / Şi simţul ce ca şerpe spre rele îl înclină, / Supus, loial şi drept; / Virtutea-atunci măreaţă, răsare ca ş-o floare, / De brumă neatinsă la rumena-i coloare / În fragedul lui piept! / ... Frumos e omul, Doamne, cu inimă curată / Cu floarea conştiinţei de crime nepătată, / Sincer, nefăţărit; / Conspire lumea toată, răzbată-l orice soartă, / Închidă-l să nu vază lumină pîn'la moarte, / Şi iată-l neclintit!" /. Poezia *Mintea*, înrudită tematic şi stilistic cu *Omul frumos* începe tot ca un psalm de adoraţie şi de preamărire a divinităţii pentru sublima ei creaţiune: „Te măresc fiinţă fără de-nceput / Pentru tot ce vede ochiul meu sub soare, / Pentru tot ce dreapta-ţi sfîntă a făcut / De la om şi fiară, pînă l-acea floare, / Care vegetează numai un minut /". Mintea înseamnă pentru poet izvorul conştiinţei morale, prilej de satisfacţie pentru îndeplinirea virtuţilor creştine şi de remuşcare atunci cînd legile divine sînt nesocotite: „Te măresc fiinţă fără de finit / Pentru-aceea scînteie, ce-i zic conştiinţă, / Care greu mă mustră de-am păcătuit, / Şi mă desfătează cu bunăvoinţă, / De-am făcut dreptate celui asuprit! /". Poetul se autoprezintă ca un *Eremit din Carpaţi*, ca un schivnic sau sihastru care cugetă la istoria omenirii, fiind convins că, „martirii legii noi", adică martirii creştinătăţii simbolizează nădejdea de neînvins în triumful dreptăţii: „Martiri legei nouă, vărsîndu-şi sacrul sînge / În cauza cea morală şi plină de adevăr /, Formară o falangă ce nu se mai înfrînge, / Şi care stă din seculi, ca stîlpul cel de fier." /. *Cuvîntul unui peregrin* aduce mărturisirea de credinţă în atotputernicia şi sfinţenia lui Dumnezeu. Poezia cuprinde trei părţi distincte: la început arată dorinţa firească a oricărui creştin de a vedea locul naşterii Mîntuitorului; aici i se pare că aude cuvîntul de adoraţie psalmică al unui om evlavios. Este partea a doua a poeziei: „Eu cred în tine, Doamne, fiinţă prea sublimă, / Oricîte îmi minţiră despre al Tău început, / Substanţă şi natură, estinţă şi mărire / Pseudoexegeţii, ce rău te-au cunoscut! / Lucrarea Ta cerească va sta nestrămutată, / Spirite al luminei, ce-n ceruri locuieşti, / Oricît să rătăcească, oricît să se abată / De dînsa în viaţă pagozii păgîneşti! / Cu oamenii din lume va fi şi-n simplitate, / Cum face cu-ai tăi casnici părintele cel bun; / Deci, graiul ţi-e lumină, ce şi-n adînc străbate, / Iar faptele-ţi sînt stele, ce-n veci nu mai apun! /". Ultima parte a poeziei schimbă registrul stilistic, poetul exprimîndu-şi mîhnirea că şi după răscumpărarea lumii de către Mîntuitorul nostru, omul stăruie în greşelile şi păcatele care l-au pierdut. Aceeaşi dureroasă antiteză între sfinţenia lui Dumnezeu şi păcătoşenia omului o dezvoltă poezia *Lumina şi adevărul*. Aici antiteza şi metafora luminii prevestesc celebra profesiune de credinţă a lui Blaga din *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii*, dar cu alte semnificaţii. Pentru Andrei Mureşanu — lumina înseamnă credinţă, pietate. Actual este poetul *Răsunetului* mai ales în scepticismul faţă de progresul ştiinţei, convins fiind că pierderea credinţei este pentru om mai rea decît întunericul neştiinţei şi duce la desconsiderarea totală a virtuţilor creştine: „Un spirit însă-al nopţii, de rele cobitor / Acopere lumina cu negrul său covor, / Făcînd să treacă lumea din groasa neştiinţă, / Cui veacuri se-nchinase, în alt extrem, mai rău / În cîmpul îndoielii ce naşte o credinţă / Deşartă ,cum nu poate plăcea lui Dumnezeu. / Bolnav e timpul nostru şi greu de vindecat, / Oricît se pare-n toate a fi de-naintat / Şi numai o fiinţă din cer care venise / Va şti să-l curăţească de superstiţiuni, / De oarba necredinţă, de ură şi ipocrizie / De multă vanitate şi alte stricăciuni." / Ca şi în meditaţia *Omul frumos*, poema se încheie cu invocarea, — în care descifrăm ecoul atîtor îndătinate rugăciuni, — a împărăţiei lui Dumnezeu, „cînd vom mări pe Tatăl în spirit şi-adevăr" constituie esenţa poeziei moral-religioase a lui Andrei Mureşanu, în care amărăciunea pentru păcatele omeneşti, pentru nesocotirea poruncilor divine, alternează cu slăvirea în tonalitate psalmică a divinităţii. Cu alte cuvinte a fost şi Andrei Mureşanu „un poet în rugăciune", ca să folosim titlul antologiei de poezie românească, apărută cu mulţi ani în urmă şi datorată părintelui Ioan Georgescu.

* „Moartea lui Andrei Mureşanu (23 oct. 1863) a dat naştere la un incident penibil; unii dintre enoriaşii bisericii de pe Tocile — biserică ortodoxă — opunîndu-se înmormîntării sale în acest cimitir pe motiv că poetul era . . . unit. Pentru a nu se expune hulei acestora, parohul s-a văzut nevoit să ceară telegrafic aprobarea mitropolitului Şaguna. Mitropolitul care era un vechi admirator al poetului, şi care în anul precedent îl omagiase cu prilejul acordării premiului Astrei, le-a răspuns cu indignare şi brutalitate: — Proştilor, ce mai întrebaţi, îngropaţi-l şi tacă-vă gura! —" (cf. Vasile Netea, *Din activitatea lui Andrei Mureşanu la Braşov*, — Extras din „Cumidava", Braşov, 1971, p. 123).

LA ÎNCEPUT DE AN ŞCOLAR

Revoluţia română din decembrie 1989 a însemnat nu numai dărîmarea unei dictaturi, cu ideologia sa îngustă şi nocivă pentru viaţa spirituală şi materială a popoarelor, ci şi un început de revigorarea a vieţii religioase a poporului nostru. Îngenuncherile şi rugăciunile rostite în zilele revoluţiei au demonstrat nu numai lucrarea Bisericii în anii cînd materialismul ateu era propagat pe toate canalele: în şcoală, în presă, radio şi televiziune, ci şi, contrar acestei susţinute propagande, că sentimentul religios n-a fost ucis, aşa cum s-a intenţionat, şi că credinţa în Dumnezeu este vie şi, am îndrăzni să spunem, destul de lucrătoare în sînul poporului nostru. Trebuie însă să fim realişti şi să recunoaştem că propaganda mai sus arătată a lăsat totuşi urme în fiinţa multor semeni de-ai noştri, ceea ce trebuie să tratăm însă cu multă înţelegere, cu dragoste şi îngăduinţă, rugînd pe Cel Atotputernic să-i lumineze pe toţi şi la cunoştinţa Adevărului să vină.

Încercînd să aducem în atenţie cîteva lucruri legate de învăţămîntul religios în şcoală, acum la începutul anului şcolar 1992/1993, am cuteza mai întîi să mulţumim fierbinte bunului nostru Părinte ceresc pentru toate binefacerile Sale, ştiute şi de foarte multe ori neştiute de noi, revărsate asupra poporului nostru, rugîndu-l cu stăruinţă ca ochiul Său să vegheze şi de acum asupra noastră, ajutîndu-ne să ieşim cu bine din învolburările multiple prin care trecem în momentul de faţă.

*

Marele nostru poet M. Eminescu spune undeva că Biserica străbună este mama poporului român, afirmaţie care exprimă un evident adevăr, Biserica contribuind la naşterea acestui popor, hrănindu-l duhovniceşte şi ducîndu-l de mînă prin meandrele bimilenarei sale istorii. De aceea istoria poporului român este indestructibil legată de istoria Bisericii sale şi invers. Istoria poporului român ruptă de istoria Bisericii sale, aşa cum s-a încercat în perioada atee, este o istorie incompletă dacă nu chiar falsă. „Ortodoxia a plămădit însuşi sufletul etnic al acestui popor — ne spune chiar un istoric şi încă de mîna întîia. Din ea au izvorît toate creaţiile lui de artă literară şi culturală, menite a deschide căile spre perfecţionare morală şi intelectuală" (Prof. I. Lupaş). Cinstitoarea „omenie românească", care nădăjduim să-şi recapete locul ce i se cuvine, îşi are rădăcinile în sufletul autentic creştinesc al poporului nostru.

Pe această albie a credinţei în Dumnezeu şi a virtuţilor sale străbune: omenia, generozitatea, respectul, munca cinstită, toleranţa, ospitalitatea, smerenia ş.a. trebuie să ajutăm acest popor să-şi continue şi de acum înainte drumul sau destinul său istoric.

Să nu uităm, ca să dăm doar cîteva exemple, de martiriul Sfinţilor Brâncoveni, de Sfinţii români transilvăneni, de un Badea Cârţan şi încă atîţia alţii, pe care să-i aducem acum fără nici o reţinere înaintea tinerelor generaţii ca pilde vii de dragoste de neam şi de Legea noastră străbună.

Se ştie că în art. 32 din Constituţia României se precizează că „în şcolile de stat învăţămîntul religios este organizat şi garantat prin lege".

Ne aflăm la începutul unui an şcolar şi iată că, într-adevăr, s-a făcut un nou pas înainte în această privinţă. În Planul de învăţămînt pentru învăţămîntul primar şi gimnazial în anul şcolar 1992/1993, publicat şi în revista *„Tribuna învăţămîntului"*, nr. 27—28 din 20 iulie 1992, p. 8 şi 9, este cuprins, atît la învăţămîntul primar, deci clasele I—IV, cît şi la învăţămîntul gimnazial, deci clasele V—VIII, educaţia *moral-religioasă*, cîte o oră pe săptămînă la fiecare clasă, ceea ce este arătat şi în precizările Ministerului Învăţămîntului şi Ştiinţei nr. 10.447/1992 şi Secretariatului de stat pentru culte nr. 7039/1992, privitoare la „predarea *orelor* de educaţie moral-religioasă la clasele I—VIII", precum şi la *„încadrarea, normarea şi salarizarea personalului care, începînd cu anul şcolar 1992—1993, va preda acest obiect de învăţămînt"*.

Aceasta înseamnă că, începînd cu anul şcolar care ne stă în faţă, ora de religie este introdusă în orar, este introdusă în cataloage şi se vor pune note (calificative: Foare bine, bine, suficient şi insuficient), nădăjduind ca să se revină şi aici la notările cu cifre, ca la celelalte materii.

Prin urmare, în noul an şcolar vom intra în şcoală pe uşa principală, ca orice cadru didactic, cu faţa sus şi cu conştiinţa sau convingerea negrăitei importanţe a matieriei pe care o predăm.

În faţa acestei noi şi îmbucurătoare situaţii, credem că este necesar ca noi, slujitorii bisericeşti, chemaţi în primul rînd la această îndatorire, să ne mai reamintim, pe lîngă altele, şi următoarele:

Predarea religiei intră în atribuţiile firesti şi canonice ale fiecărui preot, cum se specifică şi în art. 48 şi 134 din Statutul de organizare a Bisericii Ortodoxe Române. Să nu uităm apoi că Mîntuitorul a spus mai întîi: *„Mergînd, învăţaţi toate neamurile"* — şi pe urmă celelalte, iar Sf. Apostol Pavel a exclamat pentru sine şi pentru toţi slujitorii bisericeşti de totdeauna: „Vai mie dacă nu voi binevesti..."

După fixarea orarului, la care vom participa şi noi, acoperirea orelor se impune cu cea mai mare stringenţă, neadmiţîndu-se absenţe ceea ce, pe de o parte, ar tulbura procesul de învăţămînt din şcoală, iar pe de altă parte, acest lucru ar dăuna negrăit de mult prestigiului Bisericii noastre.

Socotim că conducerea noastră bisericească nu va tolera şi va fi de data aceasta mai „atentă" cu cei ce-şi neglijează această îndatorire, răsplătind de bună seamă, cum va crede de cuviinţă, pe cei ce se angajează cu toată fiinţa lor în această lucrare de catehizare.

O grijă specială trebuie să aibă preoţii din parohiile de oras. care vor avea o evidenţă clară a şcolilor şi claselor din cuprinsul parohiilor lor şi, acolo unde nu pot să acopere personal orele de religie, se vor îngriji ca persoane competente, cu pregătire, cu evlavie şi dragoste de Biserică, să predea aceste ore.

Menţionăm că, de ne va ajuta Dumnezeu să ajungem în pace, peste doi-trei ani vom avea cadre didactice pregătite şi anume tinerele care vor termina secţia Teologie-Litere, ca şi viitoare absolvente ale şcolilor normale, unde de asemenea se predă religia şi care vor putea fi folosite la clasele I—IV.

Există, după cum se ştie, o programă analitică elaborată de Sf. Sinod şi avizată de Ministerul Învăţămîntului şi Ştiinţei, iar ca material didactic avem deja un manual pentru clasa I-a şi un îndrumător al profesorului de religie, în scurt timp urmînd să apară şi manualele de religie pentru clasele 2, 3 şi 4.

Pînă atunci, preoţii noştri şi alte persoane selecţionate şi confirmate de cei în drept pentru a preda religia mai au la îndemînă vechile cărţi de religie ale pr. prof. D. Călugăr, mitrop. Irineu Mihălcescu, Catehezele pr. prof. S. Cosma, tipărite de curînd de Episcopia Aradului, „Lăsaţi copiii să vină la mine", de pr. prof. S. Şebu, tipărită de Arhiepiscopia Sibiului, ca şi o seamă de catehisme şi alte folositoare cărţi.

La deschiderea festivă a noului an şcolar vom fi prezenţi ca unii care facem parte din corpul profesoral şi, în înţelegere cu conducerea şcolilor, vom pregăti un foarte scurt program religios şi, desigur, un scurt cuvînt adecvat momentului.

Ne vom prezenta în şcoli în ţinută regulamentară şi anume, în reverendă sau cel puţin în vestă. Şcoala devine de acum o altă mică parohie, în care de asemenea trebuie să ne impunem prin punctualitatea noastră, prin conduita noastră morală, prin cuminţenia noastră, prin pregătirea şi înţelepciunea noastră. Aceeaşi conduită se cere desigur şi de la celelalte persoane care predau religia. Deci nu glume deocheate, nu fumat, nu lux, nu băutură ameţitoare etc.

Vom avea maximă înţelegere şi îngăduinţă faţă de cadrele didactice care, formate la vechea şcoală atee, mai au încă rezerve în privinţa învăţămîntului religios-moral. Să ne reamintim în această privinţă de ceea ce marele nostru geograf, prof. S. Mehedinţi, spunea la timpul său: „Nu ne mai speriem de ironia ieftină a celor care privesc sceptici spre religie, numai fiindcă au aflat marele mister că oxigenul şi hidrogenul, combinate, fac apa. Pe astfel de oameni, unilaterali, care privesc lumea cu un singur ochi, Kant îi numea ciclopi. De ciclopia unora ca aceştia, care vorbesc în numele ştiinţei, fără să bănuiască hotarul filosofic al puterii spiritului omenesc de a cunoaşte lumea, nu ne mai temem".

Să nu se uite nici o clipă că, după spusa Sf. Apostol Pavel, trebuie să ne facem tuturor toate ca pe cîţi mai mulţi să-i dobîndim pentru Dumnezeu. Nu ne vom da deci aere de nici un fel, ci, pe cît posibil, smerenia, mintea trează şi bunul simţ să ne caracterizeze în orice împrejurare.

În privinţa predării, să revedem „Îndrumările metodologice şi didactice pentru predarea religiei în şcoală", difuzate la timpul său la toate parohiile şi prelucrate într-o conferinţă specială la toate protopopiatele. Vom avea caiete cu planuri de lecţii, ca orice cadru didactic, evitînd cu desăvîrşire improvizaţia. Să avem totdeauna bine precizat ceea ce ne-am propus să spunem copiilor.

Există încă trei elemente de căpătîi care ne vor ajuta mult în această lucrare: Ţinuta noastră interioară şi exterioară, pregătirea intelectuală sau competenţa şi dragostea de Dumnezeu şi de copii, însuşiri care ne vor lumina şi care ne vor sugera şi căile cele mai potrivite de urmat. Sînt greutăţi, vor fi greutăţi fără doar şi poate, ca la orice început, dar unde este dragoste, convingere religioasă-morală şi, prin acestea, răbdare, o sfîntă răbdare, multe dintre aceste greutăţi le vom putea înlătura.

Ne vom strădui deci să intrăm în clasă cît mai senini, vom spune rugăciunea de început şi de sfîrşit; vom folosi o expunere intuitivă cît mai adecvată, evitînd vocabularul abstract şi rece, ca şi frazele lungi şi alambicate; vom presăra lecţiile cu istorioare, publicate în Îndrumătoarele noastre bisericeşti, în cărţile de predici ale I.P.S. Mitropolit Antonie şi în alte lucrări, unde desigur trebuie căutate, cu poezii religios-morale, scurte cîntări bisericeşti, balade cu cuprins religios-moral şi naţional-patriotic, neuitînd nici o clipă că Biserica noastră a cultivat permanent şi dragostea de neam şi pămîntul natal; vom folosi de asemenea cărţi poştale ilustrate, hărţi, casete etc. Să evităm cu desăvîrşire ceea ce se numea cîndva: Ascultare, notare şi predare, ci lecţia să se desfăşoare ca un flux viu, într-o comuniune deplină între profesor şi elev.

Se ştie că învăţătura Bisericii noastre este optimistă. Vom folosi deci un ton de încredere în Dumnezeu şi în forţele noastre şi ale poporului nostru, înlăturînd cu totul orice umbră de prozelitism. Dorim să cîştigăm copiii, pe tineri pentru Dumnezeu, nu pentru o confesiune oarecare.

Vom accentua oriunde ni se iveşte prilejul, urîciunea păcatului, urmările nefaste ale patimilor, dar şi frumuseţea virtuţilor, bineştiind cu toţii că toată această muncă ţinteşte la formarea unor puternice caractere religios-morale, după cum ne îndeamnă şi Sf. Scriptură: „Deprinde pe tînăr cu purtarea pe care trebuie s-o aibă. Chiar cînd va îmbătrîni nu se va abate de la ea" (Prov. 22, 6), sau: „Pe tineri îi îndrumă să fie cumpătaţi" (Tit 2, 6).

Se va avea desigur maximă grijă la punerea notelor, unde obiectivitatea şi dragostea să primeze.

Încheind aceste cîteva gînduri aduse în atenţie acum la început de an şcolar, care au fost dezbătute şi cu preoţii din Arhiepiscopia Sibiului la începutul lunii septembrie a.c., vom spune deci: Grijă şi iar grijă la una din poruncile majore ale ceasului de faţă pentru noi cei ce lucrăm cu sufletele oamenilor: Predarea într-un mod cît mai eficient a religiei în şcolile de stat.

Pr. Gh. Papuc
— Consilier cultural Arhiep. Sibiului —

STUDENT LA CHIŞINĂU (REPUBLICA MOLDOVA) BASARABIA, acum 60 de ani. AMINTIRI! (ET IN ARCADIA, EGO)

„Cînd amintirile-n trecut încearcă să mă cheme, pe drumul lung şi cunoscut mai trec din vreme-n vreme... (EMINESCU). Adesea amintirea este superioară realităţii, căci nu putem spune clipei „stai", dar în amintire retrăim tot ce a fost o dată...

Cu vre-o 60 de ani în urmă, după terminarea cursurilor la liceul din Slatina-Oltului m-am decis să urmez cursurile unei facultăţi de Teologie, iar fostul meu profesor de religie (Părintele Nae Ionescu — zis Japonezu — fiindcă avea faţa măslinie şi nu-i creştea barba) mi-a dat ideea să merg la CHIŞINĂU în Basarabia „fiindcă acolo erau cei mai renumiţi profesori de Teologie", dintre care dînsul fusese coleg de facultate cu Gala Galaction. Era pe timpul marei crize economice deslănţuită în America şi cu consecinţe grave pe plan mondial. Părinţii mei erau ţărani mijlocaşi şi cu mici venituri materiale, din care cauză trebuia să obţin o bursă. Am urcat în trenul de Bucureşti-Iaşi-Chişinău şi am căutat o cameră de închiriat pînă la începerea cursurilor şi a examenului de bursă şi m-am instalat la un evreu FISHTREIBEN, m-am înscris la examenul de bursă unde candidau 250 de studenţi pentru 20 de burse şi Dumnezeu m-a ajutat să fiu admis. Nu existau cămine studenţeşti ci un internat! Chişinăul, pe vremea aceea, era unul din cele mai mari oraşe ale ţării, atît ca întindere cît şi ca populaţie ,din care făceau parte etnică români, evrei urmaţi de rusofoni. Dar la sate, populaţia era curat românească, ca în toate provinciile româneşti, căci oraşul a fost mai totdeauna cosmopolit! Numai la sat trăim naţional. *Satul e ţara* şi eu cred că veşnicia s-a născut la sat! Acolo orice gînd e mai încet, e mai curat precum zice Lucian Blaga! Pe străzile largi şi drepte ale Chişinăului se auzeau reclame „BUBLIKI SFEJĂ, SEMISKI SPEJA, căci pe trotuare erau numai coji de seminţe de floarea soarelui. În unele prăvălii se vindea KVAS, o băutură preparată din coji de pîine, zahăr şi alte ingrediente. Circulaţia pe străzi se făcea numai cu trăsuri cu cai împodobiţi cu diferite podoabe, iar la gît, caii aveau un fel de cerc rotund de care erau legate curelele hamului, iar birjarii aveau nişte panglici care atîrnau din şapcă în jos şi erau frumos împodobiţi! Automobile erau foarte puţine! Străzile aveau o rărgime de cca 100 m; iar trotuarele aveau o lărgime de cca 20 m. Străzile erau împărţite în quartale. Strada Principală se numea ALEXANDRU CEL BUN şi erau 2 linii de tranvai care erau înzestrate cu 2 rînduri dus-întors de la un capăt al oraşului de west şi pînă la gară. Existau şi case mari şi luxoase, care aparţineau foştilor luptători pentru unirea cu România, în care s-au remarcat Pan Halipa, Ion Inculeţ şi I. Pelivan, dar printre fruntaşi se aflau şi ardeleni care luptaseră pentru unirea Basarabiei cu România, precum şi la unirea Transilvaniei cu „Ţara" au fost şi basarabeni, încît se remarcă şi pe linia aceasta aceeaşi unitate de ţară, ca acea veche „DACIA FELIX"!

BASARABIA, ţinutul acesta dintre Prut şi Nistru, a aparţinut Moldovei de la întemeierea ei; pe timpul lui ŞTEFAN CEL MARE şi a tuturor domnitorilor Moldovei, timp de peste 1400 de ani, pînă la 1812 cînd a fost cedată Rusiei Ţariste de către turci, în urma războiului ce a avut loc între cele două puteri, deşi Ţările Române nu constituiau un drept al Porţii otomane de a decide apartenenţa lor, ci erau ţări suzerane. Din 1812 pînă la 1918 Rusia ţaristă a procedat la aducerea masivă de elemente ruse în Basarabia, aşa cum a procedat şi puterea sovietică după 1940 cînd Basarabia a fost cedată din nou U.R.S.S. prin pactul Riebentrop-Molotov! Această provincie românească a devenit în prezent REPUBLICA MOLDOVA cu capitala tot la Chişinău! Oraşul Chişinău, în urmă cu 60 de ani, avea multe Instituţii de cultură şi anume: o facultate de Agronomie şi una de Teologie, înfiinţată de fostul ministru al instrucţiunii: Profesorul ION PETROVICI prin 1926 şi adusese cele mai alese figuri ale teologiei române, literaturii, filosofiei şi filologiei. Facultatea de Teologie funcţiona în localul fostului Seminar Teologic, în acelaşi quartal cu Mitropolia Basarabiei, iar vis-a-vis, era un parc mare cu statuia lui Ştefan Cel Mare, pe cal, de unde se obişnuise a porni manifestările studenţeşti, care, la sfîrşit, veneau tot acolo! Spre m-noapte de quartalul cu facultatea, se găsea marea catedrală SOBORUL cu patru altare şi unde, la clopotniţă, existau 24 de clopote pe care le manevra la slujbe un mare artist clopotar, care scotea melodii religioase din trasul clopotelor, încît nu treceau pe stradă să nu te opreşti şi să asculţi un VECERNII ZVONI. Mare jale s-a produs în 1931—1932 cînd elemente duşmănoase, ateiste, au ucis într-o noapte, pe clopotarul artist!!.

Durerea creştinilor şi românilor s-a continuat cînd într-o noapte de iarnă au trecut Nistrul pe ghiaţă zece familii de creştini din ţara vecină unde „tătucu Stalin" adusese pe creştini să prefere chiar noartea sub ghiaţă decît să mai trăiască în „raiul bolşevic". Au fost aduşi în centrul oraşului unde au fost văzuţi de creştini, care, atunci, nu bănuiau că „raiul" se va extinde şi în ţara noastră mai tîrziu! ...

Facultatea de Teologie din Chişinău avea următorii vestiţi profesori: La limba ebraică era prof. Părintele Vasile Radu, mare specialist în ebraică şi arabă. Studenţii îi spuneau „„Părintele Dagheş" şi ne recomandase gramatica lb. ebraice de CHABEAU. A tradus, împreună cu Părintele Gala Galaction, marele scriitor, Biblia, în 1936 — socotită „ediţia princeps". Părintele Gala Galaction ne preda Noul Testament şi la sfîrşitul orei, răspundea la cele mai dificile întrebări adresate de tineretul care-şi punea diferite întrebări despre existenţa răului în lume şi de ce mor în războaie şi cei răi, dar şi cei buni. La începutul prelegerii se adresa astfel „COPIII MEI!" La Sf. Liturghie stătea nemişcat lîngă un pilon al Capelei teologice!

(continuare în pag. a 4-a)

Pr. Ioan Popescu-Deleni

Cateheză despre Sfînta Liturghie

(urmare din pag. I-a)

Botez au devenit membrii ai Bisericii. Întrucît partea principală a ei este prefacerea cinstitelor daruri pe masa alatarului, primul lucru este a aduce cinstitele daruri de la proscomidiar pe masa altarului. Şi aceasta se face prin vohodul mare, sau ieşirea cu darurile. Înainte însă se cîntă imnul heruvimic şi se face tămîierea, pentru crearea atmosferei de taină şi înmiresmarea ei spre a primi pe Domnul care se aduce ca jertfă. Vohodul mare închipuie ultimul drum al Mîntuitorului din Betania la Ierusalim, unde se va aduce ca jertfă; sau mai de grabă luarea trupului Domnului de pe cruce şi punerea în mormînt. Pomenirile care se fac în timpul vohodului aduc aminte de rugăciunea tîlharului de pe cruce: „Pomeneşte-mă Doamne, cînd vei veni întru împărăţia Ta". În acest caz, antimisul închipuie mormîntul în care a fost pus trupul Domnului, iar masa altarului, grădina unde se află mormîntul. Acoperămîntul potirului simbolizează giulgiul în care a fost pus trupul Domnului, iar acoperămîntul discului, mahrama pusă pe faţa Mîntuitorului. Acoperămîntul mare (numit „Aer") pus peste potir şi disc închipuie piatra prăvălită la intrarea în mormînt, iar steluţa care rămîne pe disc reprezintă pecetea pusă pe piatra mormîntului; cădirea aminteşte de miresmele aduse de femeile mirosoşite la mormînt.

De acum urmează partea pregătitoare pentru săvîrşirea jertfei;

1. Rugăciunea redată prin ectenie;

2. „Sărutul păcii", practicat încă dintru început între creştini, ca manifestare a dragostei care îi leagă în unitatea jertfei care se aduce spre iertarea păcatelor. La început acest sărut era practicat de întreaga comunitate, bărbaţii între ei, şi femeile între ele. Acum îl practică numai preoţii slujitori.

3. Mărturisirea de credinţă, prin rostirea Crezului de întreaga biserică este precedată de cuvintele: „Uşile uşile...". La început atrăgea atenţia celor ce păzeau uşile ca nu cumva să fie lăsat vreun catehumen să participe şi să se împărtăşească cu sfînta jertfă.

Partea centrală a Liturghiei este sfinţirea darurilor. Aceasta este numită „Anaforaua" (cuvînt grecesc care înseamnă: ridicare, înălţare, jertfă) şi cuprinde mai multe rugăciuni prin care se înalţă, se oferă, se aduc daruri ca jertfă lui Dumnezeu. Înainte însă preotul anunţă pe credincioşi: „Să stăm bine, să stăm cu frică, să luăm aminte sfînta jertfă cu pace a o aduce". La care strana şi credincioşii răspund: „Mila păcii, jertfa laudei. În acest timp preotul citeşte în altar „Marea Rugăciune Euharistică". Aceasta este prima rugăciune din anaforaua liturgică. Ea exprimă recunoştinţa şi mulţumirea adresată lui Dumnezeu pentru toate binefacerile primite. În acest timp preotul intervine cu ecfonisul: „Cîntare de biruinţă cîntînd..." şi citeşte mai departe rugăciunea, în timp ce credincioşii cîntă: „Sfînt, sfînt, sfînt Domnul savaot... „Rugăciunea Euharistică se încheie cu ecfonisul care reproduce cuvintele Domnului de la Cina cea de Taină: „Luaţi, mîncaţi, acesta este trupul meu" şi „Beţi dintru acesta toţi, acesta este sîngele meu...".

A doua rugăciune din anaforaua liturgică citită de preot se numeşte „Anamneză", adică „Amintirea" întregii opere de mîntuire; de cruce, de groapă, de învierea cea de a treia zi, de suirea la ceruri, de şederea la dreapta lui Dumnezeu Tatăl şi de cea de a doua venire, încheind cu ecfonisul: „Ale Tale dintru ale Tale, Ţie aducem de toate şi pentru toate", în timp ce preotul ridică darurile spre a le oferi lui Dumnezeu spre sfinţire, iar credincioşii încep să cînte: „Pe Tine Te lăudăm...", preotul continuă cu cea mai importantă rugăciune numită „Epicleză", adică „invocarea sau „chemarea" Sfîntului Duh spre a sfinţi darurile. Anaforaua se sfîrşeşte cu rugăciunea de mijlocire pentru întreaga Biserică, deopotrivă pentru cei aflaţi în viaţă şi pentru cei adormiţi. Această rugăciune de mijlocire a Bisericii se numeşte „Diptice". În continuare, în cadrul Dipticilor se face pomenirea Maicii Domnului, a Sfîntului Ioan Botezătorul, a Apostolilor şi a sfîntului zilei, mijlocind apoi în continuare pentru toată lumea...

Pînă aici am văzut Liturghia ca jertfă, adică sfinţirea darurilor şi prefacerea lor în trupul şi sîngele Domnului. Partea care va continua slujba se referă la taina liturghiei, adică la pregătirea darurilor sfinţite, pentru sfinţirea credincioşilor prin împărtăşirea cu ele. Prima arătare a potirului şi chemarea credincioşilor să se împărtăşească, închipuie arătarea Domnului după înviere. La fel şi arătarea potirului după împărtăşirea lor. Cea de a treia arătare a potirului simbolizează ultima arătare a Domnului, iar ducerea şi depunerea din nou la proscomidiar a sfintelor daruri închipuie înălţarea Domnului la cer. Cădirea darurilor ne aminteşte de norul în care s-a înălţat Domnul la cer, sau răspîndirea în lume a învăţăturii Sale. Masa proscomidiarului simbolizează locul şederii Fiului de-a dreapta Tatălui, iar masa alatarului închipuie acum Scaunul slavei lui Dumnezeu Tatăl.

Anafura este pîinea binecuvîntată (a nu se confunda cu Anaforaua la care ne-am referit mai sus) tăiată din prescurile din care s-au pregătit cinstitele daruri. Ea închipuie comuniunea credincioşilor şi le este oferită lor după oficierea Sfintei Liturghii.

„Potrivirea" Sfintelor daruri înseamnă consumarea lor de către preot, şi închipuie cina fericirii veşnice în împărăţia lui Dumnezeu împreună cu Mîntuitorul.

IV. Recapitularea-Aprecierea

Care este locul Sfintei Liturghii în cultul creştin public? (Sfînta Liturghie se află la originea şi în centrul cultului creştin public) De ce? (Fiindcă la Cina cea de Taină Mîntuitorul a întemeiat cultul creştin. El fiind Arhiereul care s-a adus pe Sine ca jertfă de iertare a păcatelor şi de dobîndire a mîntuirii pentru toţi cei care se vor împărtăşi din ea). Care este scopul Sfintei Liturghii? (În Sfînta Liturghie distingem două acte: jertfa şi taina. Prin jertfă se sfinţesc darurile, iar ca taină sfinţeşte pe credincioşi prin împărtăşirea cu ele). Care sînt momentele mai importante ale Sfintei Liturghii? (Pregătirea, sfinţirea şi împărtăşirea cu sfintele daruri). Cînd are loc pregătirea lor? (În cadrul proscomidiei). Dar sfinţirea? (În cadrul Liturghiei propriu-zise, şi anume, cînd preotul rosteşte rugăciunea epiclezei). De unde ştim noi cînd are loc epicleza? (Strana şi credincioşii cîntă atunci „Pe Tine te lăudăm..." îngenunchiază în semn de pietate). Cînd se împărtăşesc credincioşii? (Cînd preotul ridică potirul, rostind chemarea: „Cu frică de Dumnezeu, cu credinţă şi cu dragoste să vă apropiaţi"). Ce ne redă Sfînta Liturghie cu privire la persoana Mîntuitorului? (Întreaga Sa viaţă, de la naştere şi pînă la înălţarea Sa la cer şi şederea de-a dreapta Tatălui. În centrul Sfintei Liturghii se află Jertfa Mîntuitorului, care nu este un simbol, ci o realitate).

V. Asocierea

Privind raportul jertfei liturgice faţă de jertfa de pe cruce, în esenţă este una şi aceeaşi. Adică, noi ne împărtăşim cu trupul şi sîngele Domnului cu care s-a întrupat din Sfînta Fecioară, cu care a pătimit, a înviat şi s-a înălţat la cer. În formă însă apar unele deosebiri. Astfel, jertfa de pe cruce s-a adus în chip dureros şi sîngeros, aducînd moartea fizică; pe cînd jertfa liturgică sub forma văzută a pîinii şi vinului ne oferă în mod nesîngeros, sacramental trupul şi sîngele Domnului. Apoi, jertfa de pe Golgota este adusă pentru mîntuirea oamenilor de Hristos singur, pe cînd jertfa liturgică este adusă şi cu participarea obştei credincioşilor, a Bisericii. În sfîrşit, dacă jertfa liturgică se aduce pretutindeni, pînă la sfîrşitul veacurilor, jertfa de pe cruce s-a adus o singură dată pentru totdeauna şi într-un singur loc. Altfel spus, „jertfa din liturghie este o reproducere, o formă de prelungire în timp în mijlocul nostru, a prezenţei lui Hristos, Cel junghiat odată pentru totdeauna; este o multiplicare în timp şi în spaţiu a unicei jertfe de pe Golgota" (Pr. Prof. Dr. Ene Branişte, Liturghia Specială, Bucureşti, 1980, p. 291—292).

VI. Generalizarea

De aici vedem că Sfînta Liturghie reprezintă originea şi centrul cultului divin public, fiind slujba care perpetuează pînă la sfîrşitul veacurilor jertfa lui Hristos, oferită credincioşilor spre iertarea păcatelor şi spre sfinţirea vieţii lor duhovniceşti.

VII. Aplicarea

1. Avînd în vedere importanţa Sfintei Liturghii pentru viaţa duhovnicească a credincioşilor, porunca Bisericii ne îndeamnă să participăm cu regularitate şi evlavie la Sfînta Liturghie şi să ne împărtăşim în cele patru mari posturi de peste an, sau cel puţin în postul Paştelui.

2. Se va cînta cu credincioşii imnele liturgice mai importante: „Sfinte Dumnezeule..."; „Heruvicul"; „Sfînt Domnul savaot"; „Pe Tine Te lăudăm"; „Axionul"; „Am văzut lumina cea adevărată..."; „Fie numele Domnului binecuvîntat", ca şi pricesne aflate în cărţile de cult.

3. Se va rosti cu credincioşii „Crezul" şi rugăciunea „Tatăl nostru", indicîndu-se apoi şi rugăciunile pe care trebuie să le rostească înainte şi după împărtăşanie.

INFORMAŢII

— Miercuri, 26 august a.c., Î. P. S. Mitropolit Antonie a primit pe dl. Friedrich König, raportor pentru România al Comisiei Politice a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, vicepreşedinte al Adunării şi preşedintele grupului parlamentar al Partidului Popular Austriac.

Au luat parte dl. prefect Nicolae Nan şi reprezentanţi ai altor culte din Sibiu. Cu acest prilej Î. P. S. Sa a purtat discuţii privind raportul cultelor cu statul.

— Duminică, 30 august a.c., Î. P. S. Sa a luat parte la Sf. Liturghie în catedrala mitropolitană din Sibiu, rostind un bogat cuvînt de învăţătură.

— Între 31 august şi 11 sept. a.c. Î. P. S. Sa a luat parte la lucrările plenare ale Conferinţei Bisericilor Europene, lucrări care s-au desfăşurat la Praga (Ceho-Slovacia).

— Sîmbătă, 12 septembrie a.c., Î. P. S. Sa a prezidat, în calitate de locţiitor de episcop al Oradiei, lucrările Permanenţei Consiliului Eparhial Oradea.

— Luni, 14 septembrie a.c., Î. P. S. Sa a luat parte la Sfînta Liturghie în catedrala mitropolitană din Sibiu, rostind un cuvînt de învăţătură legat de praznicul Înălţării Sf. Cruci. *V. B.*

În urma îndrumărilor Î. P. S. Mitropolit Antonie al Transilvaniei şi potrivit hotărîrii Consiliului eparhial al Arhiepiscopiei Sibiului, între 2—11 septembrie 1992, la toate cele nouă protopopiate din Arhiepiscopia Sibiului — specificîndu-le în ordinea în care au fost programate: Sibiu, Mediaş, Sf. Gheorghe, Braşov, Făgăraş, Rupea, Avrig, Sălişte şi Agnita — s-au ţinut consfătuiri cu preoţii noştri, avînd ca temă centrală problema învăţămîntului religios-moral, care, începînd cu această toamnă, a fost introdus în programul de învăţămînt ca toate celelalte materii, la clasele I—VIII.

Conduse la Sibiu şi Mediaş de P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul, la Sf. Gheorghe de P. C. vicar A. Rădulet, iar la celelalte protopopiate de P. C. cons. Gh. Papuc, în cadrul acestor consfătuiri au fost dezbătute o seamă de aspecte concrete legate de problema de mai sus, astfel încît ora de religie să constituie cu adevărat un mijloc cît mai eficient de zidire religios-morală a copiilor şi tineretului nostru în general.

STUDENT LA CHIŞINĂU . . .

(Urmare din pag. a 3-a)

Un alt profesor vestit şi iubit de studenţi era profesorul de filosofie CONSTANTIN FEDELEŞ, profesor şi de Pedagogie la Universitatea din IAŞI. Era un gigant la statură, ca şi un gigant la filosofie şi ca profesor ataşat de studenţi. La mers, avea însă picioarele puţin aduse, fiindcă, în timpul primului război mondial, fusese luat prizonier la bulgari şi se spunea că i-au pus foc la picioare ca să spună date despre armata română, ceea ce a refuzat categoric spunînd: „eu nu vreau să fiu dus în fundul iadului cu trădătorii de neam şi ţară, în fruntea cărora se află Iuda Iscarioteanul". A fost răscumpărat pentru 30 de prizonieri bulgari luaţi de români . . . Const. Fedeleş era el însuşi filosof, devotat filosofiei stoice — filosofia suferinţei şi a răbdării deşi mare şi convins creştin. El a tradus „MANUALUL" lui Epictet în limba greacă la care carte face o Introducere de cca 100 de pagini.

La limbile clasice: greaca şi latina am avut profesor pe marele filolog şi poliglot TEOFIL SIMENSKY, la ale cărei ore nu ne mai săturam de explicaţiile ce ne dădea despre diferite forme de cuvinte în diferite limbi. În anul I am tradus cu T. Simensky din DIDAHI TON DODECA APOSTOLON, despre cele 2 căi: calea vieţii şi calea morţii, iar în anul II am tradus din apologia OCTAVIUS A APOLOGETULUI creştin MINUCIUS FELIX, cea mai frumoasă apologie creştină, unde se vorbeşte despre un dialog între păgînul CECILIUS şi creştinul OCTAVIUS, ale cărui argumente duc la convertirea păgînului, care se botează. Acest mare poliglot are şi un mare DICŢIONAR AL ÎNŢELEPCIUNII, cu citate din mai multe limbi şi mai ales că a tradus PANCIATANTRA = *„cele cinci cărţi"* din limba sanscrită, cu poveşti, fabule, parabole şi sentinţe;

La Teologia Fundamentală era titular profesorul IOAN GH. SAVIN, care în 1931—1932 a ţinut o conferinţă în Aula Facultăţii cu subiectul „TRĂIT-A IISUS?"

Mistica era predată de renumitul poet şi scriitor NICHIFOR CRAINIC, care a ţinut în acel timp, o conferinţă cu titlul „PUNCTE CARDINALE ÎN HAOS" şi în care vorbise şi despre opera marelui savant român Prof. NICOLAE PAULESCU.

Istoria Bisericii Române era predată de profesorul CONSTANTIN TOMESCU, originar din Dobrogea (Jud. Tulcea) care s-a ocupat mai mult de răspîndirea creştinismului la români în primele secole şi a descoperit multe inscripţii creştine din primele veacuri din Dobrogea, dar şi din Transilvania.

Chişinăul avea multe instituţii de cultură şi o bibliotecă foarte bogată a oraşului (de peste 1 milion de volume) şi un liceu militar „Regele Ferdinand", Şcoala Eparhială de fete, liceul „General Berthelot", liceul DADIANI" precum şi un mare teatru de stat, cu Director ION LIVESCU în acea vreme, la care veneau echipe de artişti din toată ţara. Printre cei care vizitau mai des Chişinăul, prezentînd piese de teatru sau alte reprezentaţii, era şi vestitul artist de comedie Constantin Tănase, cu Teatrul său „ALHAMBRA". A imitat pe „Hitler la Alhambra" dar cu Stalin nu i-a mai mers . . . Ultimul lui cuplet a fost cînd a apărut pe scenă cu ceasuri de diferite mărimi legate de ambele mîini cîntînd: „zic ceva? Nu zic nimica! Spun ceva nu spun nimica! De la Nistru pîn-la Don, davai ceas, davai palton! Davai ceas, davai moşie, davai şi hazeaica mie! Haraşo tovărăşie! Dar această „revistă" l-a costat viaţa pe care a pus-o în slujba artei şi a neamului românesc creştin, căci artistul Tănase, a fost şi un bun creştin care, de Sf. Paşti, îmbrăca 100 de elevi de la Orfelinatul din Bîrlad, unde, în noaptea Învierii, îi plăcea să tragă personal clopotele de la catedrala din Bîrlad! Acesta a fost artistul Constantin Tănase!!

La Chişinău mai venea şi marele cîntăreţ de muzică populară GREG FOLESCU, cu renumitul său cîntec preferat: Foaie verde viorea, spune-mi pui de turturea, înghetată-i Dunărea să treacă badea pe ea cu trei cai alături ea. Unu-i negru cum îi corbu, altul roşu cum îi focu, cel care-i badea călare pintenog la trei picioare"!

Dar şi GEORGE ENESCU venea la Chişinău spre a delecta cu vioara sa publicul amator de muzică clasică şi din opera sa muzicală. In timpul celor doi ani (1931—1932) a venit de trei ori şi cînta la Sala Eparhială. Cînd cînta G. Enescu nu ştiai dacă te afli pe lumea aceasta, sau în altă lume. Atît de mare era farmecul ce exercita asupra auditoriului. În timpul concertelor locuia la un hotel de pe strada paralelă cu str. Alexandru Cel Bun, iar noi studenţii ne înhămam la o trăsură în locul cailor şi aşa îl aduceam pe G. Enescu la Sala Eparhială, unde avea loc concertul. Odată, a ţinut Enescu să vină să ne facă o vizită la Facultatea noastră de Teologie, unde preşedintele Centrului studenţesc a organizat primirea.

De sărbătorile de CRĂCIUN sau de Paşti, mulţi studenţi care aveau locuinţa departe de Chişinău, din Oltenia, Moldova sau din Transilvania, nu mai mergeau acasă ci preferau să petreacă vacanţa la vestita Mănăstire CĂPRIANA sau altele multe, care existau în Basarabia, ctitorii ale domnitorilor români şi care au suferit mari degradări din timpul ocupaţiei staliniste sovietice a Basarabiei. Din cauza persecuţiilor organizate de mult împotriva elementului românesc mulţi studenţi basarabeni purtau nume rusificate cu OV sau EV final: Nicov pentru Nica, Danilov pentru Dănilă . . . Alţii recurgeau la nume pe care nu le sesizau elementele rusofile că ar fi de origine românească, precum: Rouă de Deal, Prisăcaru, Plămădeală, Guja, iar alţii, şi-au păstrat cu orice risc numele pur românesc, ca eminentul student basarabean VALENTIN ŞTEFĂNESCU şi alţii.

Din punct de vedere economic, Basarabia era, pe vremea aceea, foarte bogată în vite şi oi, iar la piaţa din Chişinău se puteau vedea brînzeturi şi caşcavaluri cît roata carului şi erau ieftine de procurat. Carnea de vită şi oi era zilnic la preţuri foarte convenabile, ca şi cerealele: grîu, porumb, orz şi alte cereale; iar cu privire la vinuri, Basarabia deţinea prioritate, contitativ şi calitativ în comparaţie cu alte provincii. La Costiugeni, erau vinuri alese şi anual, era organizată o expoziţie cu vînzare de tot felul de vinuri.

Aceasta a fost BASARABIA de acum 60 de ani aşa cum am cunoscut-o eu şi o voi păstra totdeauna în amintire.

PRECIZĂRI

privind predarea orelor de educaţie moral-religioasă la clasele I—VIII, precum şi pentru încadrarea, normarea şi salarizarea personalului care, începînd cu anul şcolar 1992—1993, va preda acest obiect de învăţămînt

Începînd cu anul şcolar 1992—1993 inspectoratele şcolare, conducerile de şcoli vor lua măsuri care să asigure:

— organizarea predării educaţiei moral-religioase conform prevederilor din planul de învăţămînt;

— includerea în documentele şcolare şi în orarul şcolii a acestui obiect de învăţămînt; la întocmirea orarului se va ţine seama, după posibilităţi, de specificul activităţii religioase a fiecărui cult.

Predarea educaţiei moral-religioase se va face numai în spaţiile de învăţămînt din incinta şcolilor.

Înscrierea elevilor se va face numai pe baza opţiunilor făcute de părinţi sau elevi; elevii care au optat vor frecventa cursurile pe durata întregului an şcolar.

Evaluarea cunoştinţelor şi încheierea situaţiei la învăţătură a elevilor se va face conform prevederilor din Regulamentul elevilor. Aprecierea se face cu calificative (B.B., B, S . . .).

Predarea orelor de educaţie moral-religioasă se va face cu prioritate de către persoane cu pregătire teologică (preoţi, pastori, absolvenţi de instituţii teologice, precum şi de către studenţi teologi).

În şcolile la care nu se poate asigura predarea orelor de personal cu pregătire teologică, acoperirea acestora se va face cu cadre didactice care predau în şcoli (învăţători, profesori), sau cu alte persoane cu studii superioare din alte sectoare de activitate desemnate de către culte.

Personalul care urmează să predea orele de educaţie moral-religioasă va fi desemnat, anual, pe şcoli, de către inspectoratele şcolare la propunerea cultelor religioase recunoscute în ţara noastră.

Decizia de numire a personalului se dă de către inspectoratele şcolare judeţene (al municipiului Bucureşti). Pentru personalul care nu face parte din reţeaua instituţiilor de învăţămînt de stat, decizia de numire se va face numai pe baza avizului conducerii cultelor religioase.

Absolvenţii instituţiilor de învăţămînt superior teologic, ai seminariilor teologice (liceale) şi personalul cu studii superioare din alte sectoare de activitate au statut de personal didactic suplinitor.

Norma didactică a personalului care predă educaţia moral-religioasă este de 18 ore pe săptămînă.

Personalul didactic care predă educaţia moral-religioasă va fi salarizat conform studiilor absolvite, după cum urmează:

— absolvenţii instituţiilor de învăţămînt superior teologic se plătesc ca profesor cu studii universitare cu definitivat;

— absolvenţii seminariilor teologice (liceale) se plătesc ca învăţător, cu definitivat;

— personalul didactic titular sau suplimentar din învăţămînt care predă ore de educaţie moral-religioasă se plăteşte conform studiilor, vechimii recunoscute în învăţămînt şi gradului didactic obţinut;

— personalul didactic titular sau suplinitor care nu are norma întreagă la disciplina de bază şi care predă ore de educaţie moral-religioasă va fi plătit cu salariul integral dacă i se asigură astfel norma săptămînală de 18, respectiv 16 ore;

— personalul cu studii superioare din alte sectoare de activitate desemnat să predea orele de educaţie moral-religioasă va fi salarizat ca profesor cu studii superioare universitare sau cu durata de 3 ani, după caz, la gradaţia I prevăzută pentru personalul didactic cu definitivat.

Absolvenţii institutelor de învăţămînt superior teologic şi ai seminariilor teologice (liceale) se plătesc conform studiilor, cu definitivat.

Personalul didactic care are funcţia de bază în cadrul unităţilor aparţinînd cultelor, pentru orele predate în învăţămîntul de stat, va fi salarizat, de către instituţiile şcolare, prin plata cu ora sau cu norma întreagă prin cumul de funcţii în condiţiile legii.

Pentru stabilirea vechimii în învăţămînt se vor lua în considerare perioadele de activitate clericală sau din cadrul instituţiilor de cult, desfăşurate după absolvirea cu diplomă a unei forme de învăţămînt teologic.

În cazul în care datorită opţiunilor elevilor sau a părinţilor nu se poate păstra clasa constituită, predarea se va face pentru fiecare cult religios, pe clase alcătuite din elevi de la clase paralele din acelaşi an de studii.

Acolo unde clasele constituite au sub 10 elevi, activitatea respectivă poate fi salarizată de către cultele religioase din fonduri proprii.

Ministru,
MIHAI GOLU

Secretar de Stat,
GHEORGHE VLĂDUŢESCU

Despre buna creştere şi bunul simţ

(Urmare din pag. 1)

sînt obligatorii şi pentru zei, cu atît mai mult pentru noi, muritorii de rînd. Aceasta este dorinţa noastră: să vă cîştigaţi numai deprinderi bune în tot ce faceţi.

Dorim să păstraţi *spiritul academic* în conduita voastră, să fiţi modeşti şi moderaţi în vorbe şi în gesturi. Nu vorbiţi unde este oprit, nu vorbiţi tare şi nu vă băgaţi peste vorba altuia. În unele state civilizate, cel ce se plimbă în parcuri, coboară tonul discuţiei cînd se întîlneşte cu alte persoane; este semn de bună creştere, este dovadă că nu vrea să tulbure gîndurile altora. Şi este mare lucru. La noi cei rău crescuţi vorbesc tare, strigă, ca să arate cît sînt de puternici, ce bravi sînt; fac zgomot şi nu se ruşinează de nici o observaţie, dacă le spui că sînt la studiu, în dormitoare, la masă etc.

Buna creştere se vede în tot comportamentul vostru, începînd cu gesturile cele mai mici, cu felul cum deschizi şi închizi uşa de la biserică, de la sala de lectură, la sala de cursuri, dormitor, ca să nu strici liniştea celor de acolo. Buna creştere se vede în felul cum grijeşti avutul şcolii, cum păstrezi curăţenia ori unde, cum eşti de ordonat, disciplinat şi punctual, cum îţi respecţi colegii, cum îi saluţi sau îi resaluţi, ce ţinută ai faţă de superiori, în privire, în gînd, în gesturi, etc. Căci toate cer autodisciplinare, autosupraveghere şi bună cuviinţă. Ele cer manieră socială elegantă şi demnă. Cel ce este manierat nu caută să predomine în discuţii, lasă şi pe alţii să vorbească, respectă convingerile tuturor şi nu ofensează pe nimeni, chiar dacă nu-i convine ceva, răspunde delicat.

În schimb, tînărul care n-are bun simţ şi bună creştere, discută tare subiecte banale la un nivel inferior, sau aruncă batjocuri în controverse şi rosteşte cuvinte triviale. El nu se gîndeşte că se înjoseşte în faţa conştiinţei şi a colegilor săi, care nu-l mai respectă.

Celor buni şi înţelepţi le zicem: nu vă luaţi după ei, pentru că sufletul lor este plin de bălării şi sînt împătimiţi în rău şi gata de scandal în orice moment. De pe buzele lor zboară înjurătura şi obrăznicia cu nerusinare, sînt mîndrii şi refuză sfatul bun; sînt răutăcioşi şi plini de invidie, uneltesc în ascuns, linguşesc în faţă şi sînt fără caracter şi fără de cuvînt. Bîrfesc cu uşurinţă şi nu-şi recunosc greşala. Nu se lasă convinşi de nimic, sînt orbiţi numai de interesele lor egoiste, de gîndul parvenirii. Acesta este tabloul sufletesc al tînărului nedemn, necrescut, fără bun simţ, de care trebuie să vă feriţi.

Fiţi bine crescuţi şi cu bun simţ! Fiţi cu ruşine de oameni şi cu frica de Dumnezeu! E mare lucru! Nu faceţi fapte care să vă compromită, fapte de care să vă ruşinaţi în faţa oamenilor. Aşa sînteţi pe drumul cel bun, al progresului duhovnicesc şi moral.

Puneţi la inima voastră curată aceste îndemnuri, ca să fiţi scrisoarea noastră de bucurie înaintea lui Dumnezeu şi a oamenilor. Luaţi aminte la cuvintele Mîntuitorului Hristos care zice: „Aşa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca văzînd ei faptele voastre cele bune, să preamărească pe Tatăl vostru cel din cer" (Mat. 5, 19).

Semnalăm... Semnalăm...

A X-a Adunare Generală a Conferinţei Bisericilor Europene a avut loc la Praga între 1—11 septembrie 1992. Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de şapte delegaţi în frunte cu Mitropolitul Ardealului, Crişanei şi Maramureşului, Antonie.

Tema care a orientat lucrările Conferinţei, în convorbirile din grupe şi în studiile biblice a fost: *„Dumnezeu uneşte în Hristos, o nouă creaţie"*. In mod special s-a abordat însă o temă deschisă încă de a IX-a Adunare Generală de la Sterling, Scoţia 1986, şi rămasă în continuare pe agenda tuturor organizaţiilor creştine internaţionale ca şi pe agenda Bisericilor: *Misiunea Bisericii într-o lume secularizată*. În discuţii s-a reluat şi tema tratată la Santiago de Compostela, Spania, în 1991, de către Conferinţa Bisericilor Europene şi de către reprezentanţii Conferinţei episcopale catolice europene, şi apoi şi de către Sinodul episcopilor catolici ţinut la Roma în nov.-dec. 1991: *Misiune şi evanghelizare azi.*

S-a căutat, mai ales în grupe, delimitarea *misiunii* de *prozelitism*, pentru a se obţine o *pace ecumenică* în Europa. Secretarul general al CBE (Conf. Bis. Europene), Jean Fischer a spus la Praga: *„Dacă prozelitismul şi competiţia în materie de evanghelizare predomină şi dacă acţiunile Bisericilor sînt surse de conflicte, credibilitatea Bisericilor slăbeşte"*.

S-a recomandat să se ia în studiu şi anumite forme de catolicism (uniatismul, întinderea spre tertiorii tradiţional ortodoxe pentru evanghelizare catolică, etc.) care frizează prozelitismul. În privinţa aceasta s-au indicat ca baze de studiu Documentele „Comisiei internaţionale mixte de dialog ortodoxo-romano-catolic", de la Viena, Freising şi Arricia.

În viaţa Europei s-au identificat cîteva riscuri cu care se vor confrunta Bisericile şi anume: *riscul materialismului* care este permanent o sursă de mediocritate culturală; *riscul ca societatea să fie influenţată de emoţii superficiale*, orchestrate de mass-media; *riscul instalării în viaţa credincioşilor a unui fel de fatalism şi a unei resemnări*, deoarece nu se întrevăd speranţe clare, spre mai bine, în reechilibrarea societăţii, în rezolvarea problemei sărăciei şi a nedreptăţilor.

S-a recomandat ca Biserica să-şi reactualizeze misiunea ei de reechilibrare, pace şi înţelegere între oameni şi popoare, să-şi mobilizeze talentele, competenţa şi toate mijloacele misionare, să pună în mişcare instituţii şi mecanisme care să prevină şi să combată aceste riscuri, să insufle putere de rezistenţă, curaj şi luptă, să îndemne la rugăciune şi să revigoreze optimismul. Aceste acţiuni, Bisericile să le desfăşoare împreună, *în spirit ecumenic.*

Din păcate, s-a recunoscut că de cîtăva vreme ecumenismul se află într-o stare critică, într-o alunecare spre ineficienţă, din motive uşor de identificat, dar greu de îndreptat. Secretarul general, Jean Fischer, a observat: *„Mişcarea ecumenică a intrat în ultimii ani într-o zonă de turbulenţă şi de încetinire; nu mai are zel şi vigoare"*. A ajuns la un fel de plafonare, poate şi din cauză că şi-a diversificat prea mult temele, abordînd prea multe teme de pe agenda altor organizaţii laice, care le tratează cu mai multă competenţă dar care, pe agenda ecumenică, distrag atenţia de la preocuparea esenţială a acestor organizaţii, care este unitatea Bisericilor. E drept că se pretextează într-una că *totul* este important pentru Biserici, viaţa lumii inclusiv, problemele sociale, ecologice, politice, de educaţie, etc., etc., dar idealul iniţiatorilor ecumenismului a fost acela de a realiza unitatea Bisericilor.

Punctele de vedere sînt însă împărţite cu privire la metodă. Unii zic: întîi *unitate* şi apoi lucrare împreună, concertată; alţii zic: să mergem *spre unitate* lucrînd împreună la rezolvarea problemelor majore ale lumii, lume care este în grija lui Dumnezeu şi a Bisericii.

Metoda mai este încă disputată, dar în timpul acesta se pierde din vedere preocuparea de *unitate*, iar concertarea acţiunilor, în dezbinare, devine din ce în ce mai grea. E deajuns să ne gîndim doar la ultimele tensiuni dintre ortodoxie şi catolicism şi, în ultima vreme, şi între protestantism şi catolicism. La aceasta am mai adăuga şi tensiunile dintre noile secte şi confesiunile tradiţionale istorice, la care se mai adaugă şi tensiunile dintre *fundamentalişti* şi Bisericile mari, de toate confesiunile, care au evoluat spre exegeze şi moduri de viaţă creştină luminate de noi înţelegeri, care fac din creştinism o religie pe măsura culturii şi civilizaţiei moderne, în bună complementaritate cu ştiinţa şi cultura vremii, elemente ignorate de fundamentalişti.

Iată de ce începe să se observe, cum spune Jean Fischer cu indulgenţă, o *„încetinire"* în ecumenism. Ar putea fi însă vorba de ceva mai grav. Acest lucru nu este însă caracteristic numai *Conferinţei Bisericilor Europene*. În primul rînd el porneşte de la *Consiliul Mondial al Bisericilor* şi are mari repercursiuni şi în organizaţiile mari confesionale, Federaţia luterană, Alianţa reformată etc.

Bisericile Ortodoxe au atras mereu atenţia asupra acestor pericole, ca şi asupra riscurilor mai noi, cerînd o reîntoarcere la idealul profeţilor ecumenismului, din prima jumătate a veacului nostru, care îşi fixaseră ţeluri puţine, dar precise, ţeluri care, astăzi, au ajuns să fie pierdute *printre altele!*

Ba mai mult: idealurile primare, biblice, scăpate din mînă, încăpute pe mîna unor diletanţi, au fost amestecate cu tot felul de revendicări din afara cîmpului teologic şi bisericesc, şi au ajuns chiar la conflicte cu Sfînta Scriptură şi cu morala creştină, devenite subiecte de vot, în Adunări Generale în care Bisericile ca atare sînt reprezentate la întîmplare şi sînt puse în situaţii mai mult decît delicate, adesea jignitoare, mai ales cînd aceste Biserici sînt ortodoxe şi constituie o mare minoritate, într-o mare masă protestantă şi neoprotestantă, masă lipsită de reprezentativitate teologică. E vorba de trimişi în această organizaţie internaţională a unor oameni implicaţi în anumite activităţi bisericeşti, dar care lasă impresia că nu prea înţeleg mare lucru din ceea ce ortodocşii numesc teologie, adevăr teologic, criterii de mîntuire şi de lucrare în lume, etc.

Se prevăd, într-un viitor nu prea îndepărtat, nu apropieri, cum s-ar dori, cum se doreşte, ci mai degrabă alte „divorţuri" confesionale. Şi nu va fi bine. Dar, din anumite considerente de conştiinţă, vor fi inevitabile, dacă nu se vor lua la vreme măsuri de prevenire.

În ultima vreme se vorbeşte mult în ecumenism de *Reînnoire*. În cadrul *Reînnoirii* apar însă noi Biserici, secte, denominaţiuni. Am întrebat la Praga: *Apariţia acestora înseamnă reînnoire, sau noi diviziuni?* Şi cum mai definim în cazul din urmă ecumenismul, dacă ajunge la diviziuni, în loc de unitate? Acestea şi altele încă, şi mai supărătoare, încep să frămînte Bisericile Ortodoxe membre.

Într-un număr viitor al „Telegrafului român" ne vom referi şi la cîteva astfel de aspecte noi care au ajuns pe agenda ecumenică, adevărate pietre de scandal, în faţa cărora chiar şi tradiţionala răbdare ortodoxă va putea fi pusă în situaţia de *„a-şi ieşi din răbdări"!*

Cum se va întîmpla aceasta, nu e greu de prevăzut. E deajuns să spunem că Patriarhia Ierusalimului s-a retras temporar din toate dialogurile. Poate că acest avertisment va servi la ceva şi se vor preveni şi alte retrageri!

A apărut postum la Oradea „Religie şi caracter" de fostul episcop Dr. Vasile Coman, decedat în vara aceasta. Cartea va putea fi de mare folos preoţilor şi profesorilor care predau religia în şcoli, ea izvorînd din propria experienţă a autorului de pe vremea cînd era profesor de religie. De altfel ea are subtitlul: *„Contribuţii la cunoaşterea şi predarea religiei în perioada adolescenţei"* (Oradea, 1992, 120 p.).

Credincios devotamentului faţă de Mircea Eliade şi faţă de opera lui, Mircea Handoca, după ce i-a publicat marelui istoric al religiilor, eseist şi scriitor, o mare parte din operă, şi i-a comentat pînă şi autografele oferite pe cărţi diferiţilor cunoscuţi şi prieteni, a găsit şi timpul pentru a scrie el însuşi o monografie: *Mircea Eliade. Cîteva ipostaze ale unei personalităţi proteice* (Minerva, 1992, 447 p.). E cea dintîi care încearcă, la noi, să-l cuprindă întreg într-o carte. E un merit şi un succes incontestabil. ANTONIE P.

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază. Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Andealului — preşedinte; Dr. *Serafim Făgărăşanul*, Episcop-vicar — vicepreşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi*, redactor adjunct; Pr. *Gheorghe Papuc*; Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu*.

ABONAMENTUL pe un an: 350 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2 B.C.S.A. — Sibiu. Pentru cititorii de peste hotare costul unui abonament anual este de 25 dolari S.U.A. (cont nr. 47.21.016.680) sau echivalentul în altă valută, B.C.S.A. Sucursala Sibiu.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Fondator:

Mitropolitul
ANDREI
ŞAGUNA

1853

Telegraful Român

FOAIE EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Anul 140
SIBIU
1 octombrie
Nr. 37—38
1992

Reforma morală

Este nedrept să se afirme că timpul nostru ar fi neprielnic şi ingrat pentru trăirea religioasă. Nu, timpul nostru cu toate problemele şi întrebările lui, cu toate adîncile lui frămîntări, poartă în sine germenii unei noi vieţi. Noi trăim într-un timp profetic, cu speranţe şi indicaţiuni către viitor.

Totuşi, nu se cuvine să trecem cu ochii închişi pe lîngă relele de care este bîntuită epoca noastră; pe lîngă relele care dăinuiesc de mai înainte, rezultînd dintr-o cultură şi civilizaţiune unilaterală, din concepţiuni de viaţă cu totul materialiste, din motive care avizau pe om exclusiv la cadrele traiului pămîntesc, nesocotind drepturile imprescriptibile ale sufletului şi închizînd izvoarele de inspiraţie ale lui...

Este firesc de aceea să ne întrebăm: unde este tămăduitorul care ar putea să aducă vindecare?

Cel ce este băgător de seamă la zbuciumul de astăzi al oamenilor, al popoarelor şi statelor, cel ce observă neputinţa morală în care se zbat pentru a găsi un echilibru vieţii acesteia în care clocotesc atîtea patimi, acela simte profund cît de necesar, cît de indispensabil — fiindcă nu poate fi înlocuit cu nimic — este ajutorul pe care îl poate da acestei omeniri, singur Domnul şi Mîntuitorul Iisus Hristos şi Sfînta lui Evanghelie...

Vedem peste tot că se depun destule silinţe pentru îndreptarea lucrurilor... Şi noi românii ne zbatem să ieşim la liman... Asistăm la reforme puse la cale în toate domeniile şi pe toate tărîmurile vieţii publice. Reforme în agricultură, reforme judiciare, reforme administrative, reforme financiare, etc. Toate acestea sînt necesare.

Dar mai presus de toate acestea, cea mai necesară este *reforma morală*, refacerea sufletelor, întărirea caracterelor. Pentru că fără de acestea, toate celelalte reforme, oricît de necesare ar fi, sînt lipsite de chezăşia succesului şi a durabilităţii; legile nu pătrund, organizaţiunile stau locului, proiectele se dărîmă şi odată cu ele toate bunurile culturii şi civilizaţiei, dacă nu se produce şi o reformă morală a sufletelor...

Nu putem întrelăsa a spune că prea sfidătoare s-au arătat simptomele, răzleţe ce e drept, ale decadenţei şi la noi; prea s-au sporit abaterile grave de la datoria în serviciul ţării şi în chivernisirea bunurilor ei; exhibiţiuni de o brutalitate dureroasă, dar străine de elementul permanent al sufletului românesc, şi-au făcut urîta lor apariţie şi la noi. Ce să mai zicem de luptele şi împărecherile între cei ce ar trebui să se iubească precum fraţii şi înfrăţindu-şi puterile să lucreze la consolidarea ţării şi la combaterea tendinţelor destructive, a elementelor dizolvante şi a vrăşmaşilor dinlăuntru şi din afară de hotarele ei?

Noi nu sîntem un popor sărac în idei, dar mi se pare că astăzi sîntem prea săraci în ideale şi, mai ales, în oameni de ideal. Şi tocmai de aceştia avem cea mai mare şi cea mai urgentă nevoie. Oameni întregi, caractere morale neînfrînte, suflete renăscute, conştiinţe purificate, care să ştie interpreta scopurile vieţii şi să aibă tăria morală de a le traduce în fapte.

Dar pe aceştia cum să-i creăm?

Pe achiziţiile tehnice şi pe bunurile culturii externe numai, nu poţi clădi o viaţă nouă, cu oameni sufleteşte renăscuţi. Pentru aceasta îţi trebuiesc puteri morale. „Inimă curată" zidită în pieptul fiecărula, „duh drept" înnoind înlăuntrul tuturora, puterea de prefacere a credinţei, contactul cu Dumnezeu, devotamentul nestărmurit faţă de voia Lui cea sfîntă, har şi putere de sus — iată ce ne trebuie pentru reforma sufletelor.

Mitropolitul Nicolae Bălan

(Extras din volumul *„Biserica neamului şi drepturile ei"*, Sibiu, 1928, p. 8—13).

„Să împlinim toată dreptatea"

(Matei 3, 15)

Acestea sînt cele dintîi cuvinte rostite de Domnul Hristos, păstrate în sfînta Evanghelie de la Matei. Ele au fost rostite de Mîntuitorul nostru, cu prilejul Botezului, şi au fost adresate sfîntului Ioan Botezătorul, care ezita să-l boteze spunînd că el are trebuinţă să fie botezat de Mîntuitorul, iar nu Mîntuitorul să fie botezat de el, cel trimis ca înaintemergător. „Lasă acum, căci se cuvine nouă să-mplinim toată dreptatea." Să luăm aminte şi să nu uităm: *„Să împlinim toată dreptatea."*

„Să împlinim toată dreptatea!" În aceste cuvinte ale Mîntuitorului se cuprinde un întreg program, un îndreptar de viaţă. A rînduit bunul Dumnezeu să rămînă acest cuvînt în sfînta Evanghelie de la Matei şi să ajungă la cunoştinţa noastră, ca să ne fie şi nouă spre îndreptare, în înţelesul de a ne sili să facem tot ce ştim că ţine de rostul pe care îl avem în această lume, tot ce ştim că ne face vrednici de a fi numiţi drepţi, de a realiza tot ce ţine de dreptate.

Tot în sfînta Evanghelie de la Matei ne-a rămas şi cuvîntul Domnului Hristos, adresat fariseilor şi cărturarilor, cînd le-a zis: „Vai vouă, cărturarilor şi fariseilor făţarnici! că daţi zeciuială din izmă, din mărar şi din chimen, dar aţi lăsat părţile mai grele ale legii: judecata, mila şi credinţa; pe acestea trebuia să le faceţi şi pe acelea să nu le lăsaţi" (Matei 23, 23). Cărturarii şi fariseii, — care ştiau că au datoria să dea la templul din Ierusalim a zecea parte din toate veniturile lor — socoteau că ţine de dreptate să dea a zecea parte chiar şi din agoniseala de izmă, de mărar şi de chimen. Aceasta însă nu era „toată dreptatea", căci Domnul Hristos le reproşează, că au trecut cu vederea lucruri mult mai importante adică „judecata, mila şi credinţa". Ca să se împlinească „toată dreptatea", la cele făcute, ei trebuia să adauge şi pe acestea, pe care încă nu le-au împlinit.

Gînduri ca acestea îmi stăruie în minte de cîtva timp. Prilejul pentru ele mi le-a oferit vizita unui prieten care a venit la mine cu fiul său, de nouăsprezece ani, să ne sfătuim şi să-l sfătuim. Băiatul a terminat o şcoală profesională, iar tatăl lui i-a găsit un loc de muncă, în meseria pe care a învăţat-o. El însă nu s-a ţinut de servici motivînd că lucrurile care i se cereau erau mai presus de pregătirea lui profesională. Ori, toată lumea ştie că meseria se învaţă mai mult din practică, decît din teoria de la şcoală. Toată lumea ştie că înveţi lucrînd. Tînărul nu s-a gîndit la asta, ci a renunţat la locul de muncă pe care îl avea. La servici n-a stat decît vreo lună, dar vreme îndelungată a plecat de acasă, ca şi cînd s-ar duce la servici; în realitate însă el mergea la nişte întîlniri, în parc, cu alţi tineri, în majoritate şi ei fără rost, de care se ocupau nişte aşa-zişi misionari, care le vorbeau din Biblie. Pe considerentul că doar nu merge la bar sau la discotecă, prin restaurante sau prin circiumi, ci merge într-un loc în care se vorbeşte despre Dumnezeu, băiatul se gîndea că face un lucru bun. El n-avea de unde să ştie cuvîntul sfîntului Ioan Damaschin, că „nici binele nu-i bine, cînd nu se lucrează bine" şi nu se gîndea nici la faptul că cei ce vorbesc despre Dumnezeu şi comentează Biblia pot să fie ei înşişi în greşală şi să rătăcească şi pe alţii de la adevăr.

La aşa ceva nu s-a gîndit, după cum nu s-a gîndit nici că el însuşi este în înşelare, cînd este nesincer faţă de părinţii săi şi cînd îi înşală. Şi e ştiut că în sfînta Evanghelie se spune clar: „Să nu în-

(continuare în pag. a 2-a)

Arhim. Teofil Părăian

Alegerea şi alegerile

(Duminca a XVIII-a după Rusalii; „Pescuirea minunată" — Lc. 5, 1—11)

Istorisirea minunii de la lacul Ghenizaret, cînd Simon şi ceilalţi pescari, după cuvîntul Domnului, au aruncat mrejele prinzînd o mulţime mare de peşti, deşi toată noaptea dinainte trudiseră fără să prindă nimic, este şi prilejul înfăţişării unei *alegeri*, am putea spune chiar a unei duble alegeri. Pe de o parte, Mîntuitorul nostru Iisus Hristos indică alegerea unui apostol prin cuvintele: „de acum înainte vei fi pescar de oameni", iar pe de altă parte, Simon şi cei împreună cu el, ca răspuns la această alegere, *aleg* la rîndul lor, „lăsînd totul şi mergînd după El."

Pentru că şi noi sîntem puşi adesea în situaţia de a alege şi pentru că de multe ori, constatînd că nu e bună, trebuie să ne schimbăm alegerea, la cîţiva ani, uneori la cîteva zile sau cîteva ore, să ne oprim pentru puţin asupra acestei probleme a alegerii...

Mai ales în vremuri de cumpănă, cînd alegerea drumului de urmat este dificilă, este folositor să ne aplecăm asupra învăţăturii Bisericii noastre, învăţătură ce nu-şi are rădăcina în vreo înţelepciune omenească trecătoare, ci în însăşi descoperirea dumnezeiască, cea veşnică. În felul acesta vom avea o înţelegere mai adîncă şi o perspectivă mai înaltă, dumnezeiască şi asupra „alegerii".

Oare, pentru început, trebuie omul să aleagă? Alegerea face parte dintre rosturile noastre importante?

Fără îndoială, răspunsul este afirmativ. Deoarece alegerea este legată de libertatea omului, de faptul că de la început Dumnezeu, care este libertate absolută în atotputernicia şi iubirea Sa, l-a făcut pe om „după chipul şi (spre) asemănarea Sa" (Fac. 1, 26) şi l-a pus *să aleagă* între a asculta de porunca Sa cea spre viaţă sau a mînca din pomul cel oprit, spre moarte. — Şi deja, iată, putem vedea cît de grea este alegerea. Nu pentru că omul n-ar vrea să aleagă partea cea bună, spre care Dumnezeu, „Tatăl nostru", pururea ne îndeamnă... Dar mai este şi cel rău, ispititorul cel viclean. Cu vicleniе acesta îmbracă partea rea a alegerii într-o poşghiţă mincinoasă de bine, chiar într-o aparenţă de mai bine decît binele... Şi prima alegere a omului ispitit, după mintea lui, a fost greşită; neascultarea, ruperea, la alegere, de Dumnezeu, izvorul vieţii sale, l-a dus spre cădere, suferinţă şi moarte.

Iar apoi, pus mereu să aleagă între „binecuvîntare şi blestem..., între viaţă şi moarte, bine şi rău" (Deut. 30), omul s-a mai înşelat nu o dată: Cain a ales uciderea de frate (Fac. 4), poporul lui Israel a ales închinarea la un viţel de aur (Ies. 32) şi un conducător lumesc în locul lui Dumnezeu (I Reg. 8) şi multe alte asemenea, pînă la înfricoşătoarea alegere (azi am spune „democratică") din timpul Mîntuitorului, cînd mulţimea poporului („manipulată"...) a preferat eliberarea unui ucigaş de oameni răsculat, Baraba, şi condamnarea la moarte a singurului Om nevinovat, fără păcat, al istoriei...

Venirea Mîntuitorului, însă, a rupt lanţul alegerilor rele şi Dumnezeu, care în nemărginita Sa bunătate *a ales* ca prin Cuvîntul Său să aducă toate la fiinţă din nimic, ne învaţă din nou prin acelaşi Cu-

(continuare în pag. a 3-a)

Pr. Vasile Grăjdian

„Confesiuni Libere"

(De la întîlnirile cu Părintele Gala Galaction)

Prin cuvîntul introductiv. — pentru noi foarte instructiv — rostit la aceste *„Confesiuni Libere"*, Părintele Gala Galaction ne-a deschis o uşă, căreia noi i-am trecut pragul cu încredere, ştiind bine de la cine vine chemarea.

La aceste întîlniri ale noastre, — a spus dînsul în continuare — vine cine vrea şi rămîne cine poate. Lăsaţi, însă, uşa deschisă, ca să nu tulburăm pe cei cari vor să rămînă. Cred că aceste *„Confesiuni Libere"*, ca să fie cu adevărat libere, cer şi din partea mea, cît şi din partea voastră, o mărturisire de suflet, — sinceră!...

Şi, acum, să spuneţi şi voi, să spun şi eu, să vedem cui şade rău!..."

Se biciuia fără cruţare, ca în acele „păcate spovedite", publicate mult mai tîrziu în „Jurnalul" său, — ca să ne dea nouă pildă de urmat. Inimile noastre stăteau agăţate — ciucure — de cuvîntul său. Nu mai pleca nimeni. Era şi dînsul convins, că se află în faţa unui tineret, pe care îl adună aici, altceva decît nevoia unei diplome.

Revoluţionar a fost şi revoluţionar a rămas, chiar prin tulburătoarea sa sinceritate, încît nu-l mai putea răbda graiul şi la un moment dat, ne-a spus răzvrătit: „Prin voi, Dragii mei, trebuie să ajungem să dărîmăm vîscul din vîrful arborelui sfînt"... Uneori era ironie. Cel mai adesea familiar. Şi foarte rar devenea solemn. Din discuţiile purtate aici, cu îndrăzneţe căutări, voi spicui şi voi sublinia pe cele mai importante, de interes general.

Atins în filosemitismul său, Părintele Gala Galaction a răspuns demn şi la obiect: „Avem, sau nu avem o trimitere expresă de la Hristos, prin Sf Săi Apostoli: *„Mergeţi, mai vîrtos, către oile cele pierdute ale Casei lui Israel!"* (Matei 10, 6).

„Oi pierdute", dar avem, sau nu avem această trimitere şi răspundere?!... Tot Domnul zice, şi dacă zice, pentru noi o zice: „Cine are urechi de auzit, să nu şi le astupe!" (observaţi ironia). În ce mă priveşte, cred că nu este numai un îndemn; pentru mine este o poruncă, şi eu nu mă voiu da niciodată în lături de sub jugul acestei răspunderi!... Prin Biserică, noi lucrăm individual şi social. Ce pretinde Biserica de la noi?! (Ceea ce pretinde şi Hristos şi poporul).

Individual: caracter; iar pentru societate: iubire, omenie şi dăruire!... „Cu aceste convingeri era permanent în misiune, încît devenise un erou al prieteniei. Iar cînd întîrzie, se scuză: „Dragii mei, am întîrziat, dar tot în *căile Domnului* am umblat! Ştiţi lozinca mea: *Mîntuind, — te mîntuieşti;* Şi aş dori să fie şi a voastră. Şi scrieţi-o în frunte! Iar cînd veţi fi preoţi sau călugări, ar putea fi completată: *„Umblînd în Căile Domnului şi petrecînd cu Domnul în fiecare zi!"* Acum am înţeles că şi aceste „Confesiuni Libere" sînt una din metodele sale misionare. Chiar faptul că a ales pentru aceste întîlniri Sala anului IV, înseamnă că a avut în vedere, în primul rînd, pe cei care din ultimul an „cari ieşeau în calea predicării. Deşi, unii îl credeau un entuziast (foc de paie), un visător romantic, un idealist incorigibil, — le-a răspuns şi acestora în mod elegant: „Pentru cei cari mă cred că aş fi cu capul în nori, să fie liniştiţi, că deşi sînt sărac, acest fapt nu mă opreşte ca să mă consider proprietarul spiritual al Universului. Trebuie să dai tot, ca să cîştigi tot! De aici se ridică o nouă filozofie; *pasiunea riscului.* Cît vom sta agăţaţi pe marginea cuibului? Trebuie să ne luăm zborul. O dovadă concretă pentru realismul meu cît am fost ales Decan al Facultăţii, în administraţie, n-am făcut poezie!"... Deşi făcea apel la călugărie, totuşi ne zugrăvea cruda realitate. „Pe porţile mănăstirilor eu aş fi scris astăzi: *„Rugaţi-vă, munciţi şi suferiţi!* Dragii mei, să ştiţi că nu vă aşteaptă mesele întinse. Călugării şi călugăriţele noastre, — aceşti paznici ai tradiţiei şi ai acestor monumente istorice şi de artă, primesc din partea Statului un leu pe zi. Numai atît de-ar face, — de a păzi şi a păstra aceste comori din patrimoniul naţional, şi tot ar merita alt tratament. — Dar, ei fac mult mai mult: se strîng rugîndu-se, muncind şi suferind în mijlocul a lor săi, — luminînd... Dar, ce putem face? Pînă şi cheile Seminariilor Teologice sînt în buzunarul lui Iulian Apostatul...".

Cînd era vorba de Apărarea Ortodoxiei devenea intransigent. Ne-a indicat să cetim în lucrarea sa: „Piatra din capul unghiului" (Scrisori teologice) unde e cuprins în partea din urmă şi *„Crezul de la Biserica Sf. Ştefan" (Cuibul cu barză) din Bucureşti.* „Neamul nostru Românesc n-a cunoscut, — pînă la Tudor Popescu şi Dimitrie Cornilescu, — erezii. Caragiale ne priveşte şi cu zîmbetul lui ironic, amar ne şopteşte: „Avem şi noi faliţii noştri!" În final, Preotul T. Popescu, ajuns la Consistoriul Central Bisericesc, Părintele Gala Galaction îl îndeamnă stăruitor: „Tudore înţelege Tudore şi retractează! Întoarce-te, Tudore, la Vatra noastră ortodoxă, — săracă, — dar ortodoxă!"... În completarea celor scrise, dînsul a făcut o comparaţie literară, că Ortodoxia împărtăşeşte soarta *„Cenuşăresei"* din poveste: săracă, chinuită, bîrfită şi hulită; dar, pînă la urmă i s-a potrivit pantofeorul! Sensul moral-creştin din „Basmele Românilor" (Petre Ispirescu) în deznodămînt, — totdeauna viciul este pedepsit; iar virtutea, — răsplătită. (La sugestia Părintelui Gala Galaction, am dat un Festival Studenţesc la Teatrul Naţional din Chişinău cu piesa *„Cenuşăreasa"*, în rolul principal Sobolev Raisa din anul IV; iar în alte roluri: Bexan Maria, Ciobotaru Maria, şi studenţii Lambescu, Zache şi Gafencu, cu un efect salutar pentru public).

Studenţii basarabeni, cunoscînd bine limba rusă, i-a adus la cunoştinţă Părintelui Profesor la aceste „Confesiuni libere", că presa sovietică vorbeşte de

(continuare în pag. a 2-a)

Preot Laudatu Vasilescu

COLŢUL TINERETULUI:

Despre lectura tînărului

„Ia aminte la învăţătură" (I Tim. 4, 13)

Preotul trebuie să fie nu numai un liturgisitor ci şi un intelectual prin excelenţă. El este chemat să lupte necontenit ca să se lumineze pe sine şi să poată lumina şi pe alţii. Despre funcţiunea religios-morală şi social-culturală a preotului a spus Mîntuitorul Hristos. *„Voi sînteţi lumina lumii"* (Matei 5, 14). Ca apostol al satelor, alături de învăţător şi de alţi factori culturali, preotul trebuie să lumineze pe alţii prin viaţa sa religios-morală, prin cultura inimii şi prin luminarea minţii. Din obligaţia de a lumina pe alţii, izvorăşte obligaţia sa de-a sta în contact permanent cu cartea, care este unealta sa de lucru, începînd cu Biblia, cartea vieţii, cartea înţelepciunii, cartea de căpătîi a sufletului şi inimii, continuînd cu cartea teologică şi sfîrşind cu cartea cea bună care se află în ţară.

Cartea este *mobila minţii* şi motorul ei spiritual, căci ea scoate gîndirea din trîndăvie. După experienţa vieţii, cartea este cel mai bun şi cel mai înţelept educator al omului, dacă ştie s-o aleagă. Vorbind despre cărţi, un vrednic slujitor al Bisericii spunea: „Iată profesorii care ne instruiesc fără să ceară daruri, nici bani. Dacă te apropii de ei nu dorm, dacă-i întrebi nu-ţi ascund nimic, dacă nu-i preţuieşti, nu se plîng niciodată; dacă eşti ignorant nu te iau în batjocură".[1] Cartea nu se supără dacă îi refuzi părerile, sau dacă o insulţi. Este îngăduitoare şi iartă pe toţi, totdeauna.

Lectura cărţii bune este hrana sufletului. Ea dă mîngîiere, bucuria de-a trăi şi dragoste de muncă; alungă supărările şi necazurile, plictiseala şi ispitele, păcatele şi viciile. Necontenit este izvor de mîngăiere şi tărie". N-am avut nici o supărare spunea Montesquieu, pe care o oră de lectură să nu o fi risipit. Ori de cîte ori te simţi nefericit şi ai nevoie de uitarea necazurilor tale, rănit de loviturile vieţii, doreşti un mîngăietor suprem, cînd plictisit de banalităţile şi vulgarităţile mediului aspiri la o societate aleasă, cînd vrei să plîngi sau să rîzi de nimicurile de aici de pe pămînt în tovărăşia unui spirit binevoitor, atunci n-ai decît să iei acest talisman de mare preţ, cartea şi ea va răspunde îndată la chemarea ta",[2] Da, cartea este o fiinţă vie, care grăieşte spiritului nostru şi acesta se trezeşte la viaţă, se încălzeşte şi se deschide la glasul său liniştit. Întrebat odată, un bătrîn înţelept, cum îşi duce viaţa, a răspuns: „De mult aş fi murit, dacă nu ştiam să citesc". Cartea procură sufletului pasiunea marilor realizări, entuziasmul pentru ideal şi duce la împlinirea datoriei. Ea este izvor şi comoară de energii creatoare spiritual-morale pentru orice suflet. Marele astronom Herschell a rostit: „Dacă mi-ar fi îngăduit să aleg o pasiune care să mă susţină în toate împrejurările vieţii şi care să fie pentru mine izvor nesecat de fericire, o protecţie contra relelor existenţei şi contra răutăţii oamenilor, aş alege pasiunea cititului.[3]

Cel ce a îndrăgit cartea bună are suflet nobil, ştie ce vrea şi merge în viaţă pe drumul bun de lumină. El promite să fie un om de nădejde şi urcă treptele sociale prin muncă cinstită, în adoraţia tuturor. Cartea ajută tînărului cuminte să-şi făurească o cultură vastă, pe lîngă una profesională, care-i ridică prestigiul şi-i asigură respectul semenilor săi.

Oamenii mari ai tuturor veacurilor datoresc cărţii toată valoarea lor. Prin ei au intrat în contact cu sufletele distinse din istoria culturii şi civilizaţiei, au cunoscut invenţiile, descoperirile şi realizările lor şi i-au luat ca model. Prin cartea înţeleaptă, aceşti titani ai spiritului s-au luminat cu valorile absolute, adevărul, binele, frumosul şi sfinţenia şi s-au transfigurat de puterea duhului lor. Lîngă carte, eroii muncii intelectuale şi-au făurit metoda de lucru şi mijloacele pentru realizarea idealului lor. Dragostea de această unealtă perfectă le-a format pasiunea pentru marile cercetări şi împliniri. Ea le-a consumat timpul, comoditatea şi plăcerea şi i-a făcut să supravieţuiască prin jertfa lor dezinteresată. Cartea le-a descoperit vocaţiile şi le-a asigurat ascensiunea socială şi nemurirea. Carlyle a spus că, o colecţie de cărţi — care e bine să o aibă fiecare — este o adevărată universitate[4], pentru că influenţa lor este covîrşitoare. Soarta multor oameni — a zis Edmondo de Amicis, autorul frumosului roman educativ „Cuore" — a atîrnat de faptul că în casa părinteaască au avut o bibliotecă"[5].

Dacă un om se preţuieşte cum îşi foloseşte timpul liber, apoi această preţuire este direct proporţională cu lectura pe care o face. Un vechi şi verificat proverb românesc zice: „Spune-mi cu cine te însoţeşti, ca să-ţi spun cine eşti". Calitatea cărţii descoperă caracterul, înclinările şi preocupările fiecăruia. Ea ne informează şi ne creşte, De aceea Sf. Apostol Pavel îl sfătuieşte pe fiul său duhovnicesc Timotei: „Ia aminte la citire", deci ia seama ce citeşti (I Tim. 4, 13). Cărţile, spune Montesquieu, sînt un fel de societate, pe care ne-o alegem singuri şi fiecare le alege după firea sa. „Cei care citesc cărţi bune, sînt în situaţia celor care trăiesc în societate aleasă. Cei care citesc cărţi rele, sînt întocmai ca cei ce umblă în societatea rea şi care — în cel mai bun caz — pierd timpul fără folos"[6]. Cartea bună înlocuieşte un prieten bun, dar un prieten bun nu poate înlocui niciodată o carte bună. Aceasta este mărturia unui spirit ales, dovada omului superior. Prietenia cu o carte bună ne face şi pe noi buni. Este de datoria noastră, să ştim că există carte rea, ca şi prieteni falşi de care să ne ferim, pentru că ea izvorăşte din minţi viclene şi propagă răul; este otravă sufletească ce duce spre moarte, pentru că lasă în urmă păcatul, durerea şi amarul.

Despre Petrarca, marele poet şi umanist italian din sec. XIV, se spunea de unii că nu are prieteni. Întrebat odată dacă este adevărat, el le-a răspuns: „Ziceţi că n-am prieteni? Am prieteni a căror societate este foarte plăcută, prietenii mei din toate părţile şi din toate timpurile. Ei sînt totdeauna împrejurul meu. Cînd îi chem vin, cînd îi întreb răspund. Unii din ei îmi povestesc ce s-a întîmplat în timpurile trecute, alţii ce se întîmplă în timpul de faţă. Unii mă învaţă să trăiesc bine, alţii să mor bine. Unii, prin veselia lor, îmi răpesc grijile şi necazurile, alţii înveselesc inima în suferinţe şi mă învaţă să dispreţuiesc dorinţele inimii. Unii mă poartă de mînă pe drumul ştiinţelor, alţii mă povăţuiesc pe calea virtuţilor. Pentru atîtea binefaceri, ei nu cer nici o răsplată decît o cameră modestă unde să fie scuturi de praf. Cînd ies afară îi iau cu mine pe cărările pe care merg. Lor le place liniştea... Fug de zgomot... Ştiţi care sînt prietenii mei? Sînt cărţile pe care le citesc".[7]

Pr. prof. Simion Radu

1 Cf. N. Crîveanu, Maxime şi Cugetări, Rm. Vîlcea, 1929, pg. 37.
2 Id. pg. 36.
3 Cf. Id. Ibid., pg. 36.
4 Cf. Id. ibid., pg. 36.
5 Cf. Id. ibid., pg. 38.
6 Cf. Id. ibid., p. 38.
7 Cf. Id. ibid., p. 40.

† Pr. Prof. Dr. JOHN MEYENDORF

La 22 iulie 1992 Teologia Ortodoxă a pierdut pe unul din cei mai străluciți reprezentanți ai săi: Părintele Profesor Dr. John Meyendorff, care a plecat dintre noi la o vîrstă la care ar mai fi putut da Bisericii și culturii opere de valoarea celor cu care ne obișnuise.

Născut cu 66 de ani în urmă la Neuilly-sur Seine, în Franța, în familia unor emigranți ruși, Părintele Meyendorff și-a făcut studiile la Institutul Teologic „St. Serge" din Paris și la Universitatea Sorbona, obținînd doctoratul la această universitate în anul 1958. După o scurtă activitate didactică, la Paris, în anul următor a răspuns chemării Preotului Prof. Georges Florovski, decanul Institutului Teologic „Sf. Vladimir" din New York de a se alătura dascălilor acelui așezămînt de cultură teologică din lumea Nouă.

Părnitele Meyendorff a slujit cu dăruire școala teologică de la New York în calitate de profesor de Istorie Bisericească și Patrologie, director de studii, redactor șef al publicației *St. Vladimir's Theological Qarterly*, iar din 1984, decan, poziție pe care a deținut-o pînă la pensionarea sa la 1 iulie 1992. În același timp a ținut cursuri la Union Theological Seminary, la Universitățile Columbia și Fordham din New York și Harvard. El a fost dascăl și îndrumător la doctorat și al unor tineri teologi români.

În cadrul Bisericii sale, Părintele Meyendorff a îndeplinit o serie de funcții de răspundere: președinte al Comisiei pentru Relații externe, consilier pe lîngă Sf. Sinod, redactor șef al publicației lunare *The Orthodox Church*.

În tinerețe a fost cel dintîi secretar general al *Syndesmos*-ului (Federația organizațiilor de tineret ortodox) cu care a ținut mereu legătura și după aceea, fiind invitat adesea la adunările generale.

Pe plan ecumenic a fost membru al Comitetului Central al Consiliului Mondial al Bisericilor, îndeplinind timp de opt ani funcția de moderator al Comisiei Credință și Constituție. Statura sa ecumenică a fost recunoscută și printr-o serie de doctorate honoris causa acordate de universități și școli de teologie catolice și protestante.

Lucrările pe care le-a publicat l-au impus pe Părintele Meyendorff ca savant a cărui autoritate o indică și poziția de membru și un timp președinte în exercițiu al Centrului de Cercetări Bizantine (Dumbarton Oaks) de la Washington și membru al Comitetului Executiv al Comitetului de Studii Bizantine din Statele Unite. Între participările sale la congrese și simpozioane de Bizantinologie a fost și cea de la congresul specialiștilor acestei discipline istorice, care a avut loc la București în vara anului 1971. Prin lucrările sale din acest domeniu, Părintele Meyendorff și-a înscris numele alături de alți autori de frunte ruși din diaspora, ca A.A. Vasiliev și D. Obolensky.

Trecînd în revistă volumele rămase de la Părintele Meyendorff, trebuie menționat faptul că cele mai multe dintre acestea au apărut în cîteva ediții, iar unele au fost traduse și în alte limbi. Una din cele dintîi cărți ale Părintelui Meyendorff a fost *The Orthodox Church; Its Past and Its Role in the World Today* (Biserica Ortodoxă; Trecutul ei și rolul ei în lume astăzi) 1962, scrisă inițial în limba franceză cu scopul de a suplini o lipsă în literatura teologică apuseană privitoare la Biserica Ortodoxă. În subcapitolul dedicat Bisericii Ortodoxe Române din cadrul capitolului despre situația prezentă a Bisericilor Ortodoxe, ocupîndu-se de publicațiile teologice din vremea în care a fost scrisă cartea, autorul a considerat că „revista *Studii Teologice* este pe departe cea mai bună publicație teologică ce apare dincolo de Cortina de Fier" (ed. 1981, p. 166).

Perioadei bizantine din istoria Bisericii și a Teologiei, Părintele Meyendorff i-a dedicat cîteva volume prin intermediul cărora a corectat o serie de păreri stereotipe, cum a fost cea privitoare la extensiunea controlului statului bizantin asupra Bisericii, și a evidențiat caracterul creator al teologiei bizantine. În *Christ in Eastern Christian Thought* (Hristos în Gîndirea Creștină Răsăriteană), Washington, 1969, face o prezentare a formulărilor hristologice din secolul al V-lea și pînă în perioada ultimelor secole ale Bizanțului. Răstimpului anilor 450—680 i-a dedicat lucrarea *Imperial Unity and Christian Divisions* (Unitate Imperială și Diviziuni Creștine), New York, 1989, care reprezintă volumul II dintr-o Istorie Bisericească în patru volume, prima de acest fel provenind de la autori ortodocși și publicată în Apus. Perceperea corectă a Sf. Grigorie Palama și a isihasmului a fost ușurată nu numai în Apus dar chiar și în Răsărit prin lucrări ale Părintelui Meyendorff, ca: *Introduction a l'etude de Gregoire Palamas*, Paris, 1959; *St. Gregory Palamas and Orthodox Spirituality*, New York, 1974 și *Byzantine Hesychasm: Historical, Theological and Social Problems*, New York, 1974. Același caracter de lucrare de referință îl are și volumul *Byzantine Theology: Historical Trends and Doctrinal Themes* (Teologia Bizantină: Direcții istorice și Teme Doctrinare) ,New York, 1974, care a apărut în același timp și într-o ediție în limba franceză la Paris, și a cărei popularitate o vădește faptul că a fost publicată pînă acum în cîteva ediții. Aceluiași domeniu îi aparțin și lucrările *Byzantium and the Rise of Russia* (Bizanțul și Ridicarea Rusiei) Cambridge, 1980 și *The Byzantine Legacy in the Orthodox Church* (Moștenirea Bizantină în Biserica Ortodoxă), New York, 1982, aceasta din urmă fiind o culegere de studii apărute anterior în diferite reviste. Alte studii ale Părintelui Meyendorff au fost adunate de el și publicate în volumele *Living Tradition* (Tradiția Vie), New York, 1978 și *Catholicity and the Church* (Catolicitate și Biserică), New York, 1983.

O notă aparte între publicațiile dascălului de la Institutul „St Vladimir" a fost marcată de publicarea volumului *Marriage: An Orthodox Perspective* (Căsătoria: O Perspectivă Ortodoxă), New York, 1975, care a cunoscut și ea cîteva ediții.

Volumele amintite aici reprezintă lucrări de referință folosite nu numai în școlile de teologie ortodoxe, ci și în cele ale altor confesiuni, precum și de istorici laici. Traducerea în limba română și publicarea la noi a unora din aceste volume va reprezenta nu numai un omagiu adus preotului și savantului John Meyendorff, ci și facilitarea accesului mai multor cititori la tezaurul de spiritualitate ortodoxă, prezentat cu multă știință de către dascălul de la New York.

Îndurerați de plecarea timpurie dintre noi a preotului, profesorului și savantului John Meyendorff, care reprezintă o pierdere grea pentru Biserica Ortodoxă de pretutindeni, pentru Teologia Ortodoxă și pentru știința istorică în general, rugăm pe Bunul Dumnezeu să-l odihnească în pace, să mîngîie pe membrii familiei sale și pe toți cei apropiați și să-i ridice urmași vrednici spre slava Bisericii Sale.

Diac. prof. Aurel Jivi

DEZMINȚIRE

cu privire la informația „Reprezentantul Bisericii Ortodoxe nu a fost prezent la Praga" („România liberă", pag. 5, din 8 sept. 1992)

La întoarcerea mea în țară, în ziua de 12 sept. a.c., care a fost în ziua încheierii celei de a 10-a Adunări a Conferinței Bisericilor Europene, la care am participat împreună cu întreaga delegație a Sfintei noastre Biserici, am luat cunoștință, cu consternare, de informația difuzată de către ziarul „România liberă", în ziua de 8 sept., privind această întrunire ecumenică. În nota la care mă refer se afirmă că aș fi fost absent de la lucrările acestei Adunări și încă din prima zi a deschiderii ei. Astfel, țin să precizez, mai întîi, faptul că informația este lipsită de orice temei. Participarea mea la Adunarea ecumenică de la Praga nu poate fi contestată de nimeni și de nimic. Dimpotrivă, am fost prezent la absolut toate lucrările ei, atît din ședințele plenare, cît și din cele de grup. În nota trimisă ziarului „România liberă" de către reporterul Marius Ghilezan se spune că „moderatorul Conferinței a arătat în ziua deschiderii ei spre scaunul gol pe care ar fi trebuit să stea trimisul Bisericii ortodoxe, spunînd că regretă absența domniei sale, pe motiv că superiorii săi nu i-au permis să participe la Congres"! E mai mult decît o eroare, este o invenție răuvoitoare care nu face cinste autorului ei.

Pr prof. Ilie Moldovan

„Să împlinim toată dreptatea"

(urmare din pag. I-a)

șeli pe nimeni" (Marcu 10, 19) și că „înșelăciunea" face parte dintre cele ce întinează pe om (Marcu 7, 22—23).

Tînărul la care ne este luarea aminte, mergînd la întîlnirile din parc, n-a ajuns la gîndul că el, neîmplinindu-și datoria de a munci, se face nevrednic de binecuvîntarea lui Dumnezeu, care ne-a dat nouă șase zile, în care să muncim, — iar pentru Sine a ținut o singură zi, în care sîntem datori să-I slujim (cf. Ieșire 20, 9—10). N-avea de unde să știe că Psalmistul spune: „Ieși-va omul la lucrul său și la lucrarea sa, pînă seara" (Psalmul 103, 23). Îi era străin și gîndul că sfîntul apostol Pavel spune, cu referire la el însuși: „Singuri știți cum mîinile acestea au lucrat pentru nevoile mele și ale tovarășilor mei" (F. Ap. 20, 34) și că hotărăște pentru toți: „Cine nu vrea să lucreze, acela să nu mănînce" (I Tes. 3, 10). Era prea mult pentru el să știe că stăpînul din pilda cu lucrătorii tocmiți să lucreze în vie (Matei 20, 1—16) a reproșat celor ce au lăsat să treacă ziua fără să fi muncit, căci le-a zis: „De ce ați stat aici toată ziua nemuncind?" (Matei 20, 6). Toate acestea trebuia și trebuie să le știe cei ce le vorbesc tinerilor în parc și să le atragă atenția asupra faptului că nu împlinește „toată dreptatea" cel ce nu-și face datoria de a munci.

În sfîrșit — și asta este cel mai rău — tînărul la care mă gîndesc păcătuia și prin aceea că era călcător al poruncii a cincea din Decalog, care spune: „Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta" (Ieșire 20, 12). Cinstirea față de părinți, cnstirea cu ascultare și cu supunere, ține de dreptate și fără ea nu se poate împlini „toată dreptatea".

Sfîntul Chiril din Alexandria atrage atenția asupra faptului că dintre cele zece porunci ale lui Dumnezeu, din Decalog, primele patru stabilesc raportul omului cu Dumnezeu. Cea de a cincea poruncă stabilește raportul fiilor față de părinți, iar celelalte cinci stabilesc raporturile dintre oameni, în general. El observă că părinții sînt „între Dumnezeu și oameni". Întîi e Dumnezeu, apoi urmează părinții și numai după aceea ceilalți oameni. Părinții au deci locul lor, statornicit de Dumnezeu și ei nu pot fi neglijați. Și aceasta ar trebui să o știe toți cei ce au părinți. O viață religioasă autentică cuprinde în sine și cinstirea față de părinți.

Pe tînărul care mi-a fost adus spre sfătuire l-am îndemnat să se țină de Biserica noastră dreptmăritoare, unde-și găsește hrana sufletească necesară, nu în parcuri, să fie cinstitor de părinți și „să se ostenească lucrînd cu mîinile sale lucru cinstit" (Efeseni 4, 28). Făcînd așa, va fi bine de el, căci binecuvîntarea lui Dumnezeu va fi asupra lui.

Pun acestea în atenția iubitorilor de învățătură, bine știind că în vremea noastră sînt mulți cei ce nu-și împlinesc datoriile pe pe care le au. Tuturor celor care vor cunoaște aceste gînduri, le pun în atenție faptul că „întîi e datoria și apoi vine bucuria" și le spun lămurit că în programul nostru de viață trebuie să intre și preocuparea de a împlini toată dreptatea, căci, după cuvîntul Domnului Hristos, „se cuvine nouă să împlinim toată dreptatea".

EVOCARE

EMIL GIURGIUCA

Din ceata noastră, a scriitorilor, Emil Giurgiuca nu mai face parte, plecînd pe drumul ireversibil la 3 martie 1992.

Deși ardelean, născut în 1906, era de mulți ani trăitor în București. Fruntaș al generațiilor de peste munți, le-a fost mentorul avizat. Îmbrățișînd cariera de profesor, avea să cutreiere o serie de localități. Foarte tînăr, la Gherla. Apoi la Brad inițiază împreună cu colegul său, George Boldea, revista *Abecedar*, mică, format *Bilete de papagal* ale lui Arghezi. Colaboratori de pe tot întinsul țării, ca de pildă Simion Stolnicu, ploieștean, C. I. Șiclovan, originar din Brăila, mai apoi mutat cu părinții la Arad, elev la liceul „Moise Nicoară". Și, evident mulți alți tineri. Mîndria nu mi-e mică, în a mă număra printre abecedariști, alături de Ștefan Baciu, pe atunci incipient școlar la „Andrei Șaguna".

Iată o frîntură privind orașul Brad.

Un stagiu mai lung avea să parcurgă Emil Giurgiuca, tot profesor la Sighișoara, împrietenindu-se acolo cu Miron Neagu, librar, de profesiune, înflăcărat român, cîntăreț îmbrăcat național. Avînd în Giurgiuca pe poetul consacrat deja, plin și el de idei și fapte, Neagu înființează o editură purtîndu-i numele. O serie de scriitori apar aici, ca de pildă Gala Galaction, urmat de juvenile condeie: Dan Botta, Ion Vlasiu, Octav Șuluțiu, Vlaicu Bârna, Grigore Popa, Ionel Bălan, Nicu Caranica. Desigur Emil Giurgiuca etc.

Editura *Miron Neagu* dobîndește răsunător succes pe întreaga hartă a țări..

Debutul lui Giurgiuca. Unde? Care? Cred să fi fost reviste ca *Datina*, *Darurile vremii*. Alte publicații locale. Un lucru e absolut cert: printre cele dintîi semnături *Emil Giurgiuca* le găsim în *Universul literar* (1925—1927) condus de Perpessicius. Cînd mai apoi Giurgiuca tipărește primul său volum Anotimpuri (îl am cu dedicație datat, văd, Sighișoara, 9 april 1938) tot Perpessicius îi va consacra un amplu studiu. Semn al prețuirii fostului debutant la *Universul literar*.

Să amintesc, oare, și recenzia ce am semnat în revista *Innoirea* din Arad? Director Tiberiu Vuia. Tot despre *Anotimpuri*.

Etapa cea mai lungă, desigur cea mai fructuoasă, va fi la București, mutîndu-se aici definitiv cu familia. Profesor emerit la liceul „Dimitrie Cantemir". Profunde înduioșeri mă încearcă amintindu-mi cîteva vizite ce îmi permitea, ce îi permiteau pauzele dintre ore. Mă considerам printre numeroșii săi admiratori, nu numai față de poet, de

(continuare în pag. a 4-a) *Petre Pascu*

COMUNICAT

În zilele de 16 și 17 septembrie 1992 s-au desfășurat la Arad lucrările Comitetului pregătitor al celei de a V-a sesiuni a Conferinței Naționale a Clerului ortodox.

Dezbaterile au fost prezidate de Prea Sfințitul Timotei, episcopul Aradului și Hunedoarei, și Prea Sfințitul Emilian, arhiereu-vicar, la ele participînd circa 60 de preoți din diverse regiuni ale țării.

Discuțiile au avut ca temă problemele actuale ale misiunii și pastorației ortodoxe, la nivelul parohiilor, măsuri de sporire a influenței B.O.R. în planul vieții politice și sociale din România, precum și problema Băncii cultelor.

Varietatea opiniilor exprimate în legătură cu fiecare din aceste teme a condus la concluzia necesității studierii lor în cadrul unor comisii speciale la nivelul fiecărei protoierii, înaintea convocării propriu-zise a celei de a V-a sesiuni a Conferinței Naționale a Clerului.

Pe lîngă tematica abordată, numeroase intervenții au fost consacrate problemei recunoașterii de către Sf. Sinod a Conferinței Naționale a Clerului ca organ central consultativ al B.O.R.

Cu această ocazie, s-a exprimat nemulțumirea profundă a multor preoți legată de tergiversarea nejustificată a legalizării Conferinței, de întîrzierea răspunsurilor pe această temă din partea unora din facultățile de teologie, ca și de modul greșit în care a fost pusă această problemă în cadrul unor protoierii.

A doua zi Comitetul a fost onorat de o scurtă vizită a d-lui Mircea Druc, președintele Frontului Creștin Democrat din Basarabia, a d-lui Iurie Roșca, vicepreședintele acestui Front și a binecunoscutului poet Ioan Alexandru.

Informați de oaspeți despre surprinzătoarea atitudine antiromânească a mitropolitului Vladimir al Chișinăului, care a început să lupte fățiș împotriva unirii Basarabiei cu România, participanții la dezbateri și-au manifestat energic protestul lor împotriva acestor manifestări profund dăunătoare prestigiului Ortodoxiei, atît în țară, cît și în străinătate.

Cu această ocazie s-a propus ca la lucrările propriu-zise ale Conferinței să fie invitați preoți din Basarabia.

În finalul dezbaterilor s-a ajuns inevitabil și la problema importantelor alegeri parlamentare și prezidențiale de la 27 septembrie a.c.

Conștienți de importanța crucială a acestor alegeri pentru întreaga țară, Comitetul apreciază foarte favorabil Comunicatul Patriarhiei Române, prezentat la televiziune de Prea Fericitul Patriarh Teoctist. Pe aceeași linie de idei, Comitetul recomandă electoratul ca să-și orienteze obțiunea politică ținînd seama de necesitatea reașezării vieții sociale, economice și politice în România pe temeiul despărțirii radicale de trecutul comunist, al restaurării valorilor creștine, al credinței în Dumnezeu, al deschiderii față de exigențele democrației occidentale, al integrării europene și al păcii interetnice și confesionale.

Lucrările s-au încheiat cu propunerea participanților ca cea de-a V-a sesiune a Conferinței Naționale a Clerului să aibă loc în cursul lunii noiembrie la Arad.

„Confesiuni Libere"

(urmare din pag. I-a)

acel *„popă socialist"* — *Gala Galaction*, care se ascunde în romanul „Roxana" sub numele Preotului Abel Pavel și declară *„socialist creștin"*, — adică „împăciuitorist". „Dacă ar fi să le răspund, — a spus dînsul, — dar această greșeală n-am s-o comit niciodată, — fiincă aș contraveni celor prevăzute de Domnul Hristos: *„Nu mai aruncați mărgăritarele porcilor, pentrucă porcii cred că sînt grăunțe, — le înghite și apoi se întorc și la voi și vă sfîșie!"* (Matei 7, 6).

Dialectic vorbind, Hristos este sinteza. Proorocul Isaia vede pe departe pe Mesia (Hristos) spunînd că El va fi „Pacea noastră". El a coborît din cer, — ca un aluat dumnezeiesc, ca să dospească toată frămîntarea neamului omenesc, — prin *„Revoluția Pescarilor"*. A întemeiat Biserica Sa, — care este chipul împărăției lui Dumnezeu pe pămînt, — și prin care luptă să aplaneze toate conflictele și să stingă toate antagonismele, care s-ar ivi între teză și antiteză: pămînt și cer; om și Dumnezeu; trup și suflet; materie și spirit (materialism și spiritualitate). De aceea Biserica este Împărăția Iubirii, a Păcii, a Libertății, a Dreptății, a Milei și a Bunătății. E adevărat, tema aceasta am pus-o și eu în primul roman „Roxana", căutîndu-i rezolvarea din punct de vedere creștin, prin Biserică. Dar, pentrucă problema e în curs de desfășurare, în deplină frămîntare, ca însăși viața, — eu ca scriitor, nu puteam decît să zugrăvesc realitatea acestei fresce sociale-politice, în toată acțiunea și cu toate conflictele ei; iar romanul să se termine cu un semn de întrebare. Deznodămîntul numai îl sugerez, ca cetitorul să-l simtă și să-l presimtă, meditînd și el, poate, la un alt roman. În ce mă privește, devenind *preot creștin*, eu nu mai pot fi decît *socialist creștin*, și nu mai pot ține de altă revoluție, decît de *„Revoluția Pescarilor"*.

De-a lungul acestor „Confesiuni Libere" ne-a mai vorbit despre *„Iluzia plăcerilor"*, după *Ecleziast*. A spicuit toate versetele care priveau tinerețea noastră și a pus apăsul pe versetul cheie: *„Tinere, petrece-ți vieața; dar să știi că ai să dai seamă la judecată!"* (Eclez. 6, 8).

În concluzie, a încheiat textual: „Vom da seamă nu numai de faptele noastre; ci și de cuvintele noastre, și de gîndurile noastre! Cei mai mari dușmani ai omului sînt gîndurile lui rele! Luați aminte la Sf. Liturghie a Sf. Grigore Dialogul, din Postul Mare: „Să postească și ochiul; să postească și urechea!"... „Să tacă tot trupul!" În scaunul mărturisirii, celor mai guralivi, pentru prisosul în vorbire, le prescria drept canon: *„Votul tăcerii!"* Vrednicia duhovnicului ca și a medicului, — se socotește după cazurile vindecate. Altă dată a insistat asupra pedagogiei la Sf. Părinți, de unde a scos, pentru tineret, lozinca: *„Paza minții și paza inimii!"* Dumnezeu a pus pecetea Sf. Cruci pe creer și pe inimă: emisferele cerebrale și auriculele ventriculare. Primii oameni au greșit pe calea minții (pomul era al cunoștinței binelui ci răului). Dacă ar fi greșit pe calea inimii, întoarcerea era mai ușoară. Ne-a recomandat, cu toată căldura, romanul *„Legea trupului și legea minții"* al Părintelui Ion Agârbiceanu, care a pus în frunte, latinește, citatul din Sf. Ap. Pavel: *„Video meliora, proboque deteriora sequor!"* Precum și o lucrare proaspăt apărută atunci: *„Noi, — tinerii!"* de Hans Wagner, — tradusă din limba germană și prefațată de Arhim. Iuliu Seriban. Ne ținea la curent cu toate noutățile literare, care priveau educația noastră, precum și cu toate problemele cu care se confruntă Biserica Ortodoxă. Lupta pentru ecumenism. Era gata pentru Unire, cu toți care au Biserici, Preoție și Ierarhie constituită cononic. În primul rînd vedea posibilă unirea cu Biserica Romano-Catolică, fiindcă are cele șapte Sf. Taine, ca și noi. Indică și calea cea mai ușoară de realizare, — prin Cultul Sfinților. (Cultul Sf. Antonie, care de pe acum este acceptat și de Ortodocși). Pe lîngă cele patru puncte deosebitoare, ne-a mai adus la cunoștință și alte considerații personale; „Poate știți, Dragii mei, că eu merg la Roma, aproape în fiecare vacanță de vară, ca să-mi văd nepoții și cele două fiice și ginerii mei. Ei bine, am fost foarte surprins să constat de fiecare dată, că peste tot se vorbește despre Papă, și prea puțin despre Hristos. Apoi, Statul Papal, chiar din punct de vedere juridic, este un stat fictiv. După orice drept, — trebuie două condiții naturale: teritoriu și populație corespunzătoare la acest teritoriu. Ori, teritoriul este Cetatea Vaticanului (44 de pogoane); iar populația „Urbi et Orbi", — în Diaspora. A treia condiție trebuie să fie spirituală: Suveranitatea, care rezultă din cele două naturale.

Le-am admirat totdeauna misiunile streine, însă am conchis că Biserica Romano-Catolică reprezintă organizarea; iar Biserica Ortodoxă, — Organismul; dar organismul este deja organizat.

VASILE ȚEPORDEI: „AMINTIRI DIN GULAG", Edit. „Abeona", Buc., 1992, 176 p. preț — 173 lei, cu o prefață de V. Crăciun și postfață de preotul scriitor Gh. Cunescu

De curînd a apărut, în Colecția „Floare Basarabie" lucrarea memorialistică a cunoscutului publicist basarabean V. Țepordei, proclamat nu demult, membru de onoare al Organizației Rezistenței Române Mondiale, cu sediul în S.U.A., premiat anul trecut de revista „Literatura și Arta" din Chișinău, pentru activitate publicistică, intitulată: „Amintiri din Gulag".

Volumul acesta, deși este o autobiografie a autorului, cuprinde, în afară de frumoase amintiri din copilărie, precum și din anii adolescenței și tinereții, ca elev și student și activitatea prodigioasă a Sf. Sale desfășurată, în special în Basarabia, ca luptător cu arma condeiului ca director și colaborator al multor publicații din Chișinău, București și din alte orașe ale țării, apoi ca profesor de religie și preot de parohie.

Atît din frumoasa prefață a scritorului Victor Crăciun, originar din Durlești Chișinăului, președinte al Ligii Culturale pentru unitatea tuturor românilor, cît și din documentata postfață a istoricului și criticului literar Gh Cunescu, membru al Uniunii Scriitorilor din România, autor al mai multor volume valoroase despre Gala Galaction, rezultă că autorul acestei cărți, născut în Cîrpești Cahulului și apoi student eminent al Facultății de Teologie din susnumitul oraș, s-a ocupat intens cu ziaristica încă din anii 1929 și pînă la arestarea sa din 20 oct. 1948, desfășurînd o frumoasă activitate pusă în slujba provinciei sale natale, pe care a iubit-o cu ardoare, scoțînd, în special, în evidență, primejdia bolșevismului și a expansionismului sovietic, nu numai pentru Basarabia, ci și pentru întreaga Țară. În această privință, putem afirma că a fost un vizionar. Despre Sf. Sa, pe care-l cunosc, aș putea spune, de-o viață, și anume din 1924, a scris elogioase cuvinte, cunoscutul ziarist, poet, profesor și eseist gîndirist Nichifor Crainic, numindu-l, cu drept cuvînt, „cel dintîi gazetar basarabean", de după marea Unire din 1918.

Arestarea, Ancheta, Pahod na Sibir
și calvarul vieții sale.

Miezul amintirilor păr. Vasile din acest volum îl ocupă arestarea sa de către organele securității române din Calea Rahovei București, anchetarea brutală pentru articolele scrise în ziarele „Raza" și „Basarabia" al căror director a fost autorul, depunerea la Văcărești, împreună cu semnatarul acestor rînduri, apoi predarea Sf. Sale de către securitatea comunistă de la București, organelor sovietice ale N.K.W.D.-ului în ziua de 2 febr. 1949.

Din această fatidică zi începe marele calvar al vieții unui om, al cărui ideal a fost apărarea românității Basarabiei și menținerea Statului unitar român.

Autorul descrie, în continuarea cărții sale, înscenarea procesului la un tribunal sovietic din Constanța și condamnarea la moarte, apoi comutarea pedepsei în muncă silnică pe viață, rămînînd în final cu o condamnare de 25 de ani, din care 7 ani și ceva i-a petrecut în lagărele de exterminare de la Vorkuta, localitate situată în Federația Rusă, în Nordul munților Ural, dincolo de Cercul Polar, pînă la eliberarea și sosirea în Țară, în Aprilie 1956, continuînd apoi cu descrierea vizitei în America, la iubitul său fiu, ing. Valentin și în alte țări.

Spațiul restrîns nu ne permite să înșirăm îngrozitoarele momente întîmpinate și trăite, nu numai de autorul acestui volum, ci și de miloanele de deținuți de diferite naționalități din lagărele sovietice. Cititorii lucrării se vor convinge ei înșiși de aceasta.

Alături de amintirile și descrierile lui Constantin Stere din romanul — fluviu: „În preajma revoluției", precum și ale cunoscutului scriitor rus Soljenițîn din „Arhipelagul Gulag", ale lui John Urwich: „Fără pașaport prin U.R.S.S.", la care putem adăuga cele ale Elenei Siupiur din: „Siberia dus-întors, 73 de ruble" și ale Aniței Nandriș-Cudla: „20 de ani în Siberia", volumul „Amintiri din Gulag" a pr. V. Țepordei constituie un document autentic, o depoziție sau o mărturie vie despre crimele și ororile îngrozitoare ale unui regim — pe care l-am dori apus pentru totdeauna — ce a constituit o adevărată pată de întuneric în istoria omenirii.

Preot prof. Sergiu C. Roșca

P.S.: Volumul se poate procura de la Librăria din Șos. Pantelimon sau de la autor, telefon 27 32 63.

Alegerea noului titular al Episcopiei Ortodoxe Române Oradea, în persoana P.S. arhiereu-vicar Dr. IOAN CRIŞANUL

În conformitate cu prevederile Statutului pentru orgnizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul României, a convocat pentru joi, 24 sept. 1992, în sala de ședințe a Sfîntului Sinod, Colegiul electoral bisericesc, pentru completarea scaunului de episcop al Oradiei, vacant în urma trecerii la cele veșnice a vrednicului de pomenire episcop Dr. Vasile Coman.

La orele 9,30 s-a oficiat slujba Te-Deum-ului, în catedrala patriarhală, după care, la orele 10, membrii Colegiului electoral s-au adunat în sala de ședințe.

Luînd cuvîntul, Prea Fericitul Părinte Patriarh arată scopul convocării Colegiului electoral și potrivit prevederilor art. 130 din Statutul de organizare și funcționare a B.O.R., îl invită pe I.P.S. Antonie, Mitropolitul Ardealului, să prezideze lucrările. I.P.S. Sa a rostit cu acest prilej o cuvîntare care se tipărește în prezentul număr al „Telegrafului Român".

Se dă apoi citire tabelului nominal al membrilor Colegiului și se constată că aceștia sînt prezenți în număr regulamentar.

După îndeplinirea și altor formalități prevăzute de Statut, s-a procedat la votare.

În urma desfășurării scrutinului și numărării voturilor s-a constatat următorul rezultat:

1. P.S. Ioan Crișanul, arhiereu-vicar al Episcopiei Oradea, a obținut un număr de 49 de voturi.
2. P.S. Serafim Făgărășanul, episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, a obținut 47 de voturi.
3. P.S. Emilian Arădeanul, arhiereu-vicar al Episcopiei Aradului, a obținut 20 de voturi.

Întrucît nici unul dintre cei trei ierarhi n-a întrunit majoritatea absolută de voturi, s-a procedat la o nouă votare, pentru alegerea unuia dintre cei doi care au obținut cele mai multe voturi la primul scrutin.

Rezultatul final: P.S. arhiereu Ioan Mihălțan Crișanul a fost declarat ales episcop al Oradiei.

I.P.S. Antonie al Aradului i-a făcut noului ales această vestire și i-a dat cuvîntul spre a se adresa Colegiului electoral.

P.S. Sa a mulțumit lui Dumnezeu, care pe toate le rînduiește după a Sa înțelepciune și a exprimat gratitudinea față de membrii Colegiului electoral, care l-au găsit vrednic de a fi chemat la o așa înaltă slujire.

După ce s-a referit la cîteva momente istorice și a evocat personalitatea marilor săi înaintași, și în special a antecesorului imediat — P.S. Dr. Vasile Coman, nou-alesul episcop a exprimat speranța că va fi sprijinit în noua sa slujire de membrii Sf. Sinod, ca și ai Adunării Eparhiale a Episcopeiei Oradea. În Biserică, a precizat P.S. Sa, lucrurile bune se săvîrșesc numai în frățească înțelegere și colaborare.

* * *

P.S. Ioan Mihălțan s-a născut la 27 sept. 1926 în Ohaba, jud. Alba. A absolvit liceul „Sf. Vasile cel Mare" din Blaj, în 1947, și a urmat cursurile Institutului Teologic Universitar din Sibiu între anii 1947—1951. După absolvire a fost hirotonit ca preot necăsătorit și a funcționat în satul natal pînă în pragul revoluției din decembrie 1989.

A urmat între timp cursurile de doctorat la Institutul Teologic Universitar din București (1973—1976), specializîndu-se la secția sistematică. Între 1977—78 a beneficiat de o bursă la Institutul ecumenic din Bossey (Elveția) și la Facultatea de teologie protestantă din Strassbourg (Franța). Pentru scurtă vreme (1970—71) a îndeplinit, în paralel cu funcția de preot paroh, și pe cea de duhovnic la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, iar din 1978 și pînă la alegerea ca arhiereu vicar la Oradea a onorat, în calitate de lector, catedra de Îndrumări misionare și Ecumenism de la același institut teologic. Este autor al unor studii, articole, recenzii și cronici publicate în revistele de specialitate. Teza de doctorat este intitulată: *„Preoția Mîntuitorului Hristos și preoția bisericească"*.

Titlul de doctor l-a obținut în anul 1985.

Pr. prof. Dumitru Abrudan

Basarabeanul Stere în Ardeal — pentru pace între români

Constantin Stere, profesor și rector universitar la Iași, a trecut încă o dată Carpații, în 1911. S-a dus în Ardeal, ca să împăciuiască pe „frații" români!...

În anii 1910—1911, viața politică și cea culturală românească din Ardeal deosebit de agitată de o furtună năprasnică, iscată din atmosfera încărcată a luptei naționale întețite. Protagonistul și portdrapelul luptei era Octavian Goga. Poetul „pătimirii naționale" se arăta nemulțumit de felul lent, chibzuit, prudent și inofensiv al luptei. Impetuos și hotărît, temperamental, cum îi era felul, dorea și cerea schimbarea, primenirea, înnoirea, radicală și cît mai grabnică, a situațiilor și stărilor politice, sociale, culturale ale românilor ardeleni. Dezaproba și critica pe toți și toate, în articolele fulminante publicate în Tribuna, pentru care, lui și acoliților lui, majoritatea tineri, li s-au spus „oțeliți", bătăioși...

Dar, să zicem, ca nimic rău, pentru cauza românească, dacă s-ar fi redus numai la atît. Au provocat însă ceva mai grav: au divizat, nefast, unitatea luptei naționale românești! Partidul Național Român, cu sediul și conducerea centrală, în Arad, vizat direct, a trecut la contraofensiva „oțeliților", și-a înființat un organ de presă nou (în locul *Luptei*, îmbătrînită și obosită), *Românul* și și-a organizat dispozitivul de acțiune, în frunte cu Vasile Goldiș. Astfel s-au format două tabere românești adversare și o dihonie înverșunată între ele!

A apărut încă ceva: în decembrie 1911, Alexandru Vaida-Voevod, deputatul reprezentant român în Parlamentul maghiar, i-a atribuit lui Octavian Goga relații cu un oarecare indezirabil Kristoff, acuză gravă, compromițătoare! ... (s-a presupus un diferend între deputat și poet).

Octavian Goga a cerut ajutorul prietenului, cu autoritate, de la Iași, profesorul Constantin Stere. Basarabeanul a răspuns, prompt și generos.

S-a dus, mai întîi, la Budapesta și a aplanat incidentul dintre Vaida și Goga — primul succes. A declarat Stere: „N-am să uit niciodată acea clipă, în camera mea de hotel din Budapesta, cînd l-am văzut pe Vaida dîndu-și mîna fratelui Goga".

A venit, apoi, la Arad, ca să domolească răzmerița dintre români, și să facă, să statornicească și să lase pace între ei. Situația se afla tensionată la limite extreme. Era nevoie de multă dibăcie, tact, diplomație, răbdare, pricepere, experiență și bunăvoință de la care se încumeta să potolească vulcanul în erupție din Arad și Ardeal. Basarabeanul bărbos s-a dovedit total corespunzător misiunii irenice fraterne.

Mai întîi, s-a întîlnit și a stat de vorbă, realist, obiectiv și concesiv, cu toate părțile implicate și cu toți împricinații, de repetate ori — de cît a avut nevoie — și a căutat ca, în concluziile și hotărîrile sale să nu nedreptățească pe nimeni și să mulțumească pe toți — pentru care i-a trebuit înțelepciunea lui Solomon... S-a impus, a cîștigat și s-a bucurat de încredere și autoritate generală. Unul din cei implicați (arhimandritul R. Ciorogariu) a și mărturisit, că numai Constantin Stere deține sabia în mînă și să taie nodul gordian al situației. Și tocmai că, în cumpănirea și hotărîrile sale, l-a avut în vedere pe arhimandrit, ca să nu fie nedreptățit — nici sufletește, nici economic-financiar.

Cu chibzuință... moldovenească și cu rigoare justițiară, a căutat să curăță terenurile dintre părți și să deschidă drumuri, poduri și punți de înțelegere, pace și concordie între toți.

A înfăptuit miracolul! Isprava se arăta cu atît mai dificilă, cum a dorit și a căutat, nu numai transarea diferendului dintre Comitetul național (Partidul Național Român) și *Tribuna* (a „oțeliților"), și a pune capăt misiunii mele de împăciuire, cît mai mult, și ceva mai greu de înfăptuit: *pacea trebuie să fie și în inimi* (subl. ns.).

O grijă și preocupare deosebită a arătat lui Octavian Goga. S-a văzut, a vorbit, a avut conciliabule cu el, au schimbat scrisori, a înțeles situația periclitată în care se afla și l-a îndrumat ce să facă, ca să se salveze. I-a hotărît: „Ca om și ca prieten, te implor, nu lua o atitudine ce poate fi fatală (nici nu-ți dai seama și nici nu îndrăznesc să scriu ce groaznice ar fi urmările, din punct de vedere al intereselor superioare). Vreau să te apăr pe dumneata și interesele dumitale adevărate, chiar împotriva dumitale, eventual la toate hărțuielile să răspunzi: nu mă pot îndoi de Stere, care și-a luat răspunderea. În caz contrar, voi fi dezarmat și compromis, și deci neputincios".

Complica situația și faptul că, „poetul pătimirii naționale", fusese implicat într-un proces de delict de presă și condamnat la detenție de un tribunal maghiar. Urma să fie încarcerat și s-a dus la penitenciarul politic din Seghedin (Ungaria). L-a vizitat Stere și acolo, și fostul deținut siberian a știut ce și cum să vorbească cu el; l-a remontat sufletește...

Să amintim că l-a vizitat pe Octavian Goga, la Seghedin, la închisoare, și I. L. Caragiale, venit, anume, de la Berlin, unde se desțărănise. A venit ca să vadă ce face și cum se simte „copilul" (cum l-a dezmierdat autorul *Scrisorii pierdute*; a adus cu el două sticle de șampanie și merinde (cum se obișnuiește) — a relatat Goga în necrologul ce i l-a dedicat în în iunie, același an (1912) lui Cuconu Iancu...

A băut șampanie și Stere, nu aici, în închisoarea din Seghedin, ci la agapa și sărbătorirea ce i-au oferit arădenii, pentru pacea ce le-a făcut și le-a lăsat-o. I-au mulțumit, cu elogii superlative și i-au oferit un dar cu semnificație simbolică: o crenguță de măslin de argint. La plecare a fost la gară, „tot Aradul românesc", cum a specificat reporterul. Vasile Goldiș i-a înmînat impresionant de mare buchet de flori.

În tren, gîndul lui Stere era la deținutul de la Seghedin. I-a adresat o depeșă datată: *„din vagon, 11 II 1912"*. I-a scris: Iubite, rămas singur în vagon, nu pot dormi. Gîndul mi se îndreaptă între ceea ce mă așteaptă acasă și ceea ce am lăsat în urmă. Și nu pot avea liniște cînd îmi aduc aminte de tortura la care te-am pus. Nu am nici o remușcare, iau răspunderea întreagă în fața viitorului, sînt convins că te-am scăpat de un grozav zbucium care, fatal, te-ar fi zdrobit, chiar dacă ai fi reușit, după ani de zile, să aduci „proba" despre care vorbește Iorga, că trebuie să cauți singur ca să poți vorbi cu atît mai tare. Iartă-mi, deci, amărăciunea trecătoare, și nejustificată în fond, pentru acest mare rezultat (...)". A arătat, spre sfîrșit că „împăcarea cu orice preț este atît de necesară astăzi, încît nu mă îndoiesc că la urma urmelor se va găsi soluția practică (subl. S.), satisfăcătoare pentru toți. Încă o dată, fii liniștit.

Te îmbrățișez cu toată dragostea, al d-tale, C. Stere".

La Iași, îl așteptau altă sărbătoare, alte elogii, alte cupe de șampanie... Ardelenii din Iași s-au gîndit să organizeze în Capitala Moldovei, unde Constantin Stere era profesor și rector universitar, om politic și de cultură, s-au gîndit să organizeze o manifestație de simpatie și mulțumire, „pentru felul cum a reușit să apere cinstea poetului național Goga, fără a jigni interesele de luptă politică", cum au explicat. Inițiativei ardelenilor s-au alăturat numeroase adeziuni din toate părțile Regatului — scriitori, profesori universitari, oameni politici, demnitari, parlamentari, preoți..., adevărat de la vlădică pînă la opincă...

S-a organizat „o mare manifestație națională", cum a notat presa, în forma concretă a unui banchet festiv, cu foarte numeroși participanți și vorbitori. A prezidat și a deschis seria vorbitorilor venerabilul Iacob Negruzzi, președintele Academiei Române.

După cuvîntul lui M. Sadoveanu, sărbătoritul Constantin Stere s-a ridicat în picioare, la locul de cinste unde se afla, la dreapta președintelui și a spus, vădit emoționat: Stimați comeseni. Poșta mi-a adus o telegramă din Ardeal. A citit-o cu glas de stentor, dar stins de emoție: „Din pragul temniței îți trimit îmbrățișările mele. Goga". Sala a strigat: „Trăiască Goga!".

Ulterior, Stere i-a comunicat poetului *Clăcașilor* și al *Plugarilor:* Aici (în Iași) am vorbit mult despre dumneata, și toată lumea e fericită și te felicită că ai primit soluția (propusă și acceptată), singura posibilă, *spre cinstea tuturor* (subl. S.). Tot spre cinstea tuturor și a dumitale se va dezlega și conflictul politic (am luat toate precauțiunile). Te îmbrățișez, ca frate...".[1]

Pr. Gh. Cunescu

1 Bibliografie: *Octavian Goga în corespondență*, București, 1975; *Ibidem*, 1983.

Om pentru Biserică și pentru Țară, la Oradea*

Prea Fericite Părinte Patriarh,
Mărit colegiu electoral bisericesc,

După aproape douăzeci și doi de ani de păstorire rodnică la Oradea, și în pragul împlinirii vîrstei de 80 de ani, vrednicul de amintire episcopul Dr. Vasile Coman a trecut la Domnul, în ziua de 10 iulie 1992, și, cu mare sobor de ierarhi, în frunte cu P.F. Patriarh Teoctist, l-am petrecut la 14 iulie 1992 pe drumul cel din urmă, așezîndu-l pentru prezență și odihnă veșnică în biserica cu lună, catedrala ortodoxă a Oradiei.

Meritele sale în activitatea pastorală, în cea culturală și națională, acolo la granița de Vest a Țării, au fost evocate cu respect și recunoștință cu prilejul înmormîntării. Lasă în urmă o amintire frumoasă și, eu însumi, mi-am intitulat vorbirea de la slujba înmormîntării: *„Dăm bună mărturie lui Dumnezeu despre episcopul Vasile al Oradiei"*. Aș adăuga acum că dăm bună mărturie despre dînsul și în fața oamenilor și, să-mi fie permis, să fac acest lucru și astăzi, în fața Dv., a celor chemați, potrivit Statutului Bisericii Ortodoxe Române, să-i alegeți urmașul. Întru amintirea și omagierea înaintașului, trecut la odihna veșnică, propun un moment de reculegere, rememorare și rugăciune în tăcere.

Adormitul întru fericire episcopul Vasile Coman a fost blînd și atent pînă la amănunte cu oamenii, priceput îndrumător al preoției, om de adîncă formație teologică, bun cuvîntător în toate întîlnirile cu credincioșii și, poate, printre rarii episcopi care și-au vizitat de mai multe ori toate parohiile.

Deși și autor de cărți, ziditor și restaurator de biserici, prezent în munca de cancelarie căreia i-a știut atît rosturile cît și importanța — căci într-o cancelarie fiecare hîrtie e un om, un suflet, o cerere, o durere, o încercare de îndreptare a ceva — toți cei care l-au cunoscut de aproape, care au scris sau au vorbit despre el, au convenit fără să se sfătuiască între ei că marea lui virtute și pasiune sfîntă a fost pastorația, legătura directă și atentă cu credincioșii.

Tot în vara aceasta, la inițiativa P.S. Vasile de pe cînd era încă în viață, și prin Permanența Consiliului Eparhial condusă de P.S. Vicar Ioan Crișanul, a fost reînhumat la Oradea, tot în biserica cu lună, fostul episcop al Oradiei Dr. Nicolae Popovici, erou și martir, om dîrz, de atitudine hotărîtă împotriva regimului ateu și dictatorial comunist, care se instala la noi după război. Nicolae Popovici a fost atunci, cum am spus și la reînhumare, *obrazul curat al Bisericii*, căci el a fost atunci glasul de protest al întregii ierarhii și al întregii Biserici împotriva celor ce începuseră lupta cu religia, cu Biserica și cu slujitorii ei. Cincisprezece mitropoliți și episcopi au fost scoși din scaune și trimiși la mînăstiri, sute și apoi mii de preoți, călugări și călugărițe, au fost scoși din lăcașurile și slujbele lor, ajungînd pe la închisori și la canal. Un glas s-a ridicat atunci în numele tuturor: *„Nu acceptăm scoaterea religiei din școli"*; *„Nu acceptăm batjocorirea neamului și Bisericii noastre"*, cum se încerca o infamie împotriva memoriei marelui Șaguna; *„Nu acceptăm interzicerea tradițiilor noastre bimilenare creștine"*. După ce în 1940 fusese expulzat de unguri de la Oradea într-un vagon de animale, devenind erou național al rezistenței împotriva Diktatului de la Viena, în 1950 e din nou expulzat din eparhia sa și mai trăiește zece ani într-un exil în afara eparhiei. A murit în comuna sa natală, Biertan, în 1960 și a fost reînhumat la Oradea la 23 august 1992, după 42 de ani de exil. S-a săvîrșit prin aceasta un act de dreptate istorică, de întoarcere și de restaurare în cinste și demnitate în catedrala sa, ca să fie chiar de acolo, de aproape, veghetor în veci asupra Eparhiei.

Conștiința sa bisericească, ortodoxă și națională, dîrzenia sa, omul de atitudine, vor fi mereu un îmbold și un exemplu de urmat de către toți cei care, în istorie, și acum, îi vor urma în scaunul Oradiei.

Și Vasile Coman și Nicolae Popovici avuseseră la rîndul lor un exemplu de mare om și episcop, în cel care a fost primul episcop al nou-înființatei episcopii a Oradiei, Roman Ciorogariu, luptător pentru unirea din 1918, care a însemnat evenimentele într-o importantă carte de memorii, intitulată *„Zile trăite"*.

E de la sine înțeles că nu întîmplător i-am evocat pe cei trei înaintași, pentru că lor le va urma cel pe care îl vom alege astăzi în scaunul rămas vacant, după trecerea la cele veșnice a P.S. Episcop Vasile Coman.

V-am readus în memorie trei momente cărora în chip obligatoriu — ca obligație de conștiință, de continuitate și de nivel — sub toate raporturile — va trebui să le semene cel căruia îi veți da astăzi votul Dv.

Episcopia Oradiei e un punct de mare importanță în strategia spirituală de Vest. Așa a fost întotdeauna și mărturiile istorice abundă în susținerea acestei realități.

Noi vorbim de înființarea episcopiei, la insistențele Mitropolitului Nicolae Bălan, în anul 1921 cînd, la 2 octombrie, a fost instalat Roman Ciorogariu. Dar Oradea a fost în centrul atenției strămoșilor noștri, pentru apărarea ei și a ființei românești, din cele mai vechi timpuri. Și, mai ales, din momentul în care vecinii din Vest au început să privească la ea cu gînd de cucerire. Cu riscul de a vă spune lucruri cunoscute — dar unele lucruri trebuiesc mereu reamintite, fiindcă și gîndurile de cucerire revin în amintirea unora — vă voi aminti de informația pe care ne-o dă *Cronicarul anonim al regelui Bela* (Cronica, XX) cu privire la vechi întîmplări din acea parte a țării. *Dux Bihorensis* a răspuns trimișilor lui Arpad care veniseră cu gînd de cotropire în Biharia: *„Spuneți lui Arpad, stăpînul vostru, că datori sîntem ca niște prieteni altor prieteni să-i dăm cele ce îi sînt de trebuință. Pămîntul care ni l-a cerut însă, nu i-l vom da niciodată, cît timp vom trăi. Noi, nici din dragoste, nici din frică nu cedăm din țară nici un petec. Vorbele lui că se trage din neamul lui Atila, nu ne tulbură inima"*.

Demn. Elegant. Și tot atît de hotărîtor. Aveam propria noastră stăpînire românească și aceasta își cunoștea îndatoririle față de moșia strămună.

Am avut însă și stăpînire spirituală, din cele mai vechi timpuri. Profesorul Vasile Drăguț, într-un studiu intitulat: *„O vatră de străveche cultură românească"* (în Monumente bisericești din Eparhia Oradiei", Oradea 1978, p. 17), spune că Voievodatul românesc al Bihorului, Sătmarului și Sălajului, era creștin, și în localități erau biserici și chiar mînăstiri. Mai mulți istorici, printre care și prof. dr. Mircea Păcurariu, cred că la *Dăbîca*, centrul stăpînirii lui Gelu, a existat o episcopie încă în sec. IX.

Istoricii sînt obligați să se sprijine pe fapte, pe izvoare, pe documente. Mai dinafara cîmpului istoricilor, care nu glumesc cu rigoarea științifică și cu documentul, eu îmi îngădui teoria, prin deducție, că am avut epicopii, chiar dacă nu le cunoaștem, de cînd avem o viață creștină. O viață creștină presupune preoți, iar preotul presupune pe episcopul care l-a hirotonit, iar episcopul presupune episcopia.

În mileniul al II-lea documentele ne îndreaptă spre Oradea ca centru al atenției deosebite, tot mai mult. La 1581 mitropolitul Ghenadie I se intitula *„și al Oradiei"*. Găsim acest lucru în *Evanghelia cu învățături* a diaconului Coresi. În 1615 Oradea trecea în titulatura episcopilor Vadului, precum a lui Teofil și Augustin, iar în 1628 Ghenadie al II-lea al Ardealului își reia titlul vechi: *„și al Oradiei"*.

Mărit Colegiu electoral,

Pentru aceste locuri și pe linia acestor succesiuni veți alege astăzi pe noul episcop al Oradiei. Cînd veți fi față în față cu hîrtia de vot, după ce vă veți consulta între Dv. potrivit tradiției, conștiința Dv. să fie aceea care, cu frică și cutremur pentru răspunderea ce vă luați, să înscrieți pe hîrtie, cum spunem întotdeauna în astfel de ocazii, numele celui mai bun dintre cei buni! Cum s-a spus în rugăciunea Te-Deumului, veți alege „om pentru Biserică și pentru Țară".

Oradea cere om care să se înscrie pe granița de Vest, în poziție permanentă de afirmare și apărare a credinței și a ființei naționale. Nu avem credință de schimbat. Nu avem pămînt de dat.

Oradea cere om de dialog cu alte naționalități și culte, în duh de înțelegere creștină și toleranță, dar mereu cu conștiința că e purtătorul unei îndatoriri de apărare a moștenirii din străbuni, acei străbuni care au fost stăpînii pămîntului românesc pînă la marginile lui.

Oradea cere om al vremurilor noastre democratice, care să privească de la egal la egal pe toți cei cu care convietuim, dar să nu se lase privit de nimeni de sus.

Oradea cere astăzi om care să reafirme activ valorile credinței ortodoxe, el și preoții lui, de pe amvon și de pe catedrele care, în sfîrșit, ni s-au redat. El trebuie să facă acest lucru, laolaltă cu toți factorii de readucere a națiunii pe calea unei autentice resnpiritualizări, prin toate mijloacele pe care ni le pune la dispoziție Biserica. Dar el va trebui să-și pună la contribuție și puterea proprie de inventivitate, pentru a contribui la o cît mai vădită întoarcere la autenticitate și la valorile care să-i dea neamului forța de creștere dinlăuntru. Împreună cu noi toți, *„al Oradiei"* va trebui să se remarce acolo în chip deosebit.

Oradea cere om atent la pulsul vremii, capabil să găsească soluții la toate problemele, în sfat și colaborare cu clericii și mirenii locului, activi în Biserică. Să aibă imaginație creatoare și inițiative pe toate planurile: gospodăresc, administrativ, pastoral, școlar. Să aibă ochi de văzut și urechi de auzit. Să se aplece spre cei în nevoi, spre cei cu probleme, spre bolnavi și neajutorați. Să organizeze o operă filantropică locală, pe măsura modelelor înaintașilor din istoria creștinismului. Oradea cere om de curaj, de nădejde și de atitudine în multele probleme cu care se confruntă Biserica acolo, astăzi, ca și în alte părți ale cuprinsului Bisericii Ortodoxe Române.

Oradea cere om care să întrupeze și să dezvolte virtuțile, priceperile, atitudinile, luptele și dîrzenia înaintașilor.

Oradea cere un episcop bun și înalt Prea Sfințiile, Prea Sfințiile, Prea Cucericiile și domniile Voastre sînteți astăzi chemați să i-l dați prin votul dv., liber și de taină a conștiinței, a minții și a inimii. Dumnezeu să ne lumineze și să ni-l lumineze pe cel mai bun.

24.IX.1992
București

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului,
Crișanei și Maramureșului

* Cuvînt rostit în fața colegiului electoral în sala Sf. Sinod din București, înainte de alegerea noului episcop al Oradiei, în ziua de 24 septembrie 1992.

Alegerea și alegerile

(Urmare din pag. 1)

vînt veșnic, Logosul cel întrupat, *alegerea cea bună*.

Dacă încă în copilăria Sa, Mîntuitorul nostru Iisus Hristos ne arată cum să alegem ascultarea de părinții cei pămîntești, în pustiul Carantaniei vedem alegerea ascultării de Părintele Cel Ceresc. Și fiindcă nouă, oamenilor, ni se pare importantă alegerea stăpînirilor pămîntești de care să ascultăm. El ne învață să dăm „cele ce sînt ale Cezarului, Cezarului și cele ce sînt ale lui Dumnezeu, lui Dumnezeu" (Lc. 20, 25), căci, oricum, „nu este stăpînire decît de la Dumnezeu" (Rom. 13, 1). — Cum ar trebui să fie întîi-stătătorul, cel ales să fie în față-stătătorul (președinte)între ceilalți oameni? „Dacă cineva vrea să fie întîiul, să fie cel din urmă dintre toți și slujitor al tuturor" (Mc. 9, 35). Mîntuitorul se dă pildă pe Sine Însuși: „Fiul Omului n-a venit să I se slujească, ci ca El să slujească și să-Și dea sufletul răscumpărare pentru mulți" (Mc. 10, 45), „chip de rob luînd... (și) ascultător făcîndu-se pînă la moarte" (Filip. 2, 7—8).

Cei încercați de ispitele măririlor, ca și cei puși să aleagă, înșelați cu promisiuni mincinoase, au ocazia să-și amintească acum că Înălțarea întru Slavă a fost precedată de Patimile Răstignirii...

„Cine, oare, este mai mare în Împărăția Cerurilor?... Chemînd la Sine un prunc, l-a pus în mijlocul lor și a zis: Adevărat zic vouă... cine se va smeri pe sine ca pruncul acesta, acela este cel mai mare în împărăția cerurilor" (Mt. 18, 1—4); pentru că „Dumnezeu Și-a *ales* (dumnezeiasca alegere!) pe cele slabe ale lumii, ca să le rușineze pe cele tari..." (I Cor. 1, 27).

Urmînd Întemeietorul său Dumnezeiesc, și Biserica a ales, cel mai adesea pe cei mai umili, cei mai smeriți, cei mai nebăgați în seamă de lume, ca să fie întîi-stătătorii săi, sfinții. Și este interesant faptul că niciodată nu s-a cîrtit împotriva vreunui smerit necunoscut, așa cum s-a întîmplat în fața greșelilor puterii pămîntești a unor împărați sau voievozi, atunci cînd a fost vorba ca să fie trecuți în rîndul sfinților...

În sfîrșit, revenind la alegerea din Evanghelia de azi, să ne mai reamintim că și noi, creștinii, fiecare în parte și toți laolaltă, sîntem „seminție *aleasă*, preoție împărătească, neam sfînt, popor agonisit de Dumnezeu" (I Petru 2, 9), astfel încît, urmînd exemplul apostolilor în alegere, și noi „să lăsăm totul și să mergem după El", Dumnezeu Tatăl și Fiul și Sfîntul Duh, Treimea Cea de o ființă, totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor, Amin.

INFORMAŢII

— Vineri, 18 septembrie a.c., Î.P.S. Mitropolit Antonie a primit la reşedinţa mitropolitană din Sibiu pe participanţii la cursurile metodologice de scurtă durată pentru cei ce vor preda religia în şcoli, cursuri ce s-au desfăşurat la Facultatea de Teologie „Andrei Şaguna" din Sibiu.

Î.P.S. Sa a prezentat o comunicare pe tema educaţiei religios-morale în şcoli.

— Sîmbătă, 19 septembrie a.c., Î.P.S. Sa a făcut o vizită la Mănăstirea Brâncoveanu, Sîmbăta de Sus.

În aceeaşi zi, Î.P.S. Sa a cercetat şi schitul Predeal, precum şi şantierul noii biserici care se construieşte în oraşul Predeal.

— Duminică, 20 septembrie a.c., Î.P.S. Sa a oficiat slujba de sfinţire a capelei cu hramul „Sf. Treime", deschisă la penitenciarul din Codlea, jud. Braşov.

Este prima capelă deschisă într-un loc de detenţie în ţara noastră şi a fost amenajată prin grija P.C. pr. Adrian Munteanu din Codlea şi a conducerii penitenciarului.

Cu acest prilej Î.P.S. Sa, adresîndu-se celor prezenţi, a rostit un ales cuvînt de învăţătură legat de pericopa evanghelică a Duminicii după Înălţarea Sf. Cruci. Comanda penitenciarului a oferit apoi o agapă frăţească.

— Marţi, 22 septembrie a.c., Î.P.S. Sa a luat parte la o seară culturală organizată de fundaţia „Anastasia" din Bucureşti, la schitul Darvari. Cu acest prilej a fost prezentată cartea „Sfinţii îngeri" a Maicii Alexandra (Principesa Ileana a României). Î.P.S. Sa a rostit de asemenea un cuvînt de omagiu legat de personalitatea şi opera Maicii Alexandra, care în vizita ei în România, după decembrie 1989, a cercetat şi Mănăstirea Brâncoveanu, Sîmbăta de Sus.

— Joi, 24 septembrie, a.c., Î.P.S. Sa a prezidat lucrările Colegiului electoral pentru alegerea noului episcop de Oradea.

— Vineri, 25 septembrie, a.c., Î.P.S. Sa a luat parte la lucrările Sf. Sinod al B.O.R.

— Sîmbătă, 26 septembrie, a.c., Î.P.S. Sa a vizitat schitul Predeal.

— Luni, 28 septembrie, a.c., Î.P.S. Sa a primit pe dl. Ioan Mircea de la revista „Transilvania" — Sibiu, împreună cu poetul Eugéne Van Itterbek din Belgia.

Arhid. Visarion Bălţat

— Duminică, 6 septembrie, 1992, P.S. Episcop-vicar Serafim a săvîrşit Sf. Liturghie pe locul unde se va ridica o nouă mănăstire lîngă parohia Nocrich. Au participat credincioşi din Sibiu, şi satele învecinate, precum şi oaspeţi ai P.S. Sale din Franţa, care au apreciat evlavia şi dragostea credincioşilor pentru viaţa monahală. P.S. Sa a vorbit despre rolul monahismului în Biserică.

— Marţi, 8 septembrie, la invitaţia P.S. Episcop Justinian al Maramureşului, P.S. Episcop Serafim a săvîrşit Sf. Liturghie în comuna Rozavlea în prezenţa unui imens număr de credincioşi de pe Valea Izei. Sf. Liturghie a fost precedată de vecernia şi privegherea de seară cu Paraclisul Maicii Domnului şi cîntări de la Oastea Domnului. P.S. Sa a vorbit atît seara cît şi la Sf. Liturghie despre cinstirea Maicii Domnului.

În aceeaşi zi, seara, P.S. Sa s-a aflat în Poienile Izei unde a săvîrşit vecernia împreună cu o mare mulţime de credincioşi, cărora le-a pus la inimă datoria iertării şi împăcării, avînd în vedere diferendul existent între satele Botiza şi Poienile Izei.

— Duminică, 13 septembrie, a.c., P.S. Serafim a prticipat la mănăstirea Prislop la invitaţia P.S. Timotei al Aradului, la sărbătoarea proclamării canonizării Sf. Ioan de la Prislop. P.S. Sa a rostit predica zilei, pe tema sfinţeniei prin rugăciune şi asceză care conduc pe credincios la dragostea de Dumnezeu şi de oameni.

— Luni, 14 septembrie, a.c., P.S. Sa a oficiat Sf. Liturghie în parohia Dumbrăveni I cu participarea unui număr deosebit de mare de credincioşi, care l-au întîmpinat pe P.S. Sa de la intrarea în oraş, îmbrăcaţi în port tradiţional şi cu flori în frunte cu primarul oraşului. Slujba a fost oficiată în faţa bisericii. S-au rostit cuvîntări de către P.C. prot. Ioan Găban din Mediaş, P.C. pr. Teodor Burcuş din Sibiu, P.C. pr. Cornel Herneanu şi P.S. Serafim.

După masa, P.S. Sa împreună cu un sobor numeros de preoţi a săvîrşit sfinţirea apei şi rugăciuni de dezlegări la un loc tradiţional de pelerinaje, situat pe raza satului Sîntioana, la limita dintre judeţele Sibiu şi Mureş. Au participat un număr mare de credincioşi şi preoţi din Arhiepiscopia Sibiului şi Episcopia Alba-Iuliei în frunte cu P.C. prot. Ioan Găban de Mediaş şi Ioan Boian de Sighişoara. S-au rostit cuvîntări de către P.C. Ioan Boian, P.S. Serafim şi P.C. pr. Emanuel Coldea din Sîntioana.

— Duminică, 27 septembrie, a.c., P.S. Serafim a liturghisit la Capela de pe Bacovia din Sibiu, adresînd cuvînt de învăţătură despre înaintarea duhovnicească prin pătrunderea Tainelor credinţei.

*

Potrivit celor stabilite de Sf. Sinod încă în şedinţa sa din 11 iunie 1991, precum şi hotărîrii Î.P.S. Mitropolit Antonie al Transilvaniei, între 15—19 septembrie 1992 la Centrul mitropolitan din Sibiu a avut loc un curs intensiv pentru persoane laice, care, îndeplinind condiţiile, s-au oferit să predea religia la clasele I—IV din cadrul şcolilor de stat.

Au participat peste 85 de persoane din toate oraşele de pe raza Arhiepiscopiei Sibiului, îndeosebi din Braşov, profesori şi învăţători pensionari sau în funcţiune, studenţi teologi, soţii de preoţi etc.

Cursurile şi-au propus să formeze la cei ce le-au urmat o imagine mai clară asupra a ceea ce au de făcut, o orientare cît mai corespunzătoare în istoria şi învăţătura de credinţă a Bisericii noastre, cu arătarea unor metode practice pentru un învăţămînt religios-moral cît mai eficient.

Au predat P.S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul, profesori de la Facultatea de Teologie din Sibiu, consilieri, preoţi mai în vîrstă care au făcut mereu religie cu copiii.

Vineri, 18 septembrie a.c., cursanţii au fost primiţi la reşedinţa mitropolitană de către Î.P.S. Mitropolit Antonie, care le-a ţinut o adevărată prelegere despre ceea ce înseamnă astăzi religia în şcoală. În numele participanţilor a vorbit dl. prof. I. Viziteu, dirijorul corului de la biserica Sf. Arhangheli din cartierul Treistejari din Sibiu.

Cursurile au fost organizate şi conduse de P.C. cons. Gh. Papuc.

ÎN ATENŢIA CITITORILOR TELEGRAFULUI ROMÂN

Informăm pe stimaţii cititori ai Telegrafului Român că s-au deschis listele pentru abonamentele pe anul 1993.

Menţionăm că, începînd cu 1 ianuarie 1993, costul unui abonament anual este de 500 lei.

Banii pot fi trimişi prin mandat poştal, pe adresa: Arhiepiscopia Sibiului, str. Mitropoliei nr. 35, Sibiu, cod. 2400, cu specificarea ce reprezintă suma, sau prin virament, cont nr. 45.10.4.09.2, B.C.R., filiala Sibiu.

Pentru cititorii din străinătate costul unui abonament anual este de 25 dolari S.U.A. sau echivalentul în altă valută, con nr. 45.21.01.680, B.C.R. filiala Sibiu.

Rugăm ca adresele să fie complete şi lizibil scrise.

EMIL GIURGIUCA

(Urmare din pag. a 2-a)

purul poet ardelean, ci şi pentru înţelegerea de a mă fi publicat, în ipostază de redactor al revistei *Gând românesc*. Director la Cluj, cricriticul-profesor *Ion Chinezu*, la liceul Gheorghe Barițiu.

La Bucureşti, îndelungă rodnică activitate la diferite reviste din cele mai prestigioase, ca *Revista Fundaţiilor Regale*. Directorul Al. Rosetti avu gîndul fericit al unor culegeri din poezia juvenilă. Astfel s-a născut *Antologia tinerilor poeţi* de Zaharia Stancu. Antologia tinerilor poeţi bucovineni. Autor Mircea Streinul. Cum nu s-ar fi potrivit mai bine, Al. Rosetti l-a numit pe Emil Giurgiuca pentru o antologie de tînără poezie ardelenească. O memorabilă culegere cu chipuri în lut de Ion Vlasiu.

Cercetătorii, istoricii literari, vor completa desigur titlurile de cărţi. Aici, printre altele, consemnez admirabilul volum *Dincolo de pădure*. Jelanie amară pentru Ardealul căsăpit. Mai acum cîţiva ani, o amplă culegere antologică la *Eminescu*.

Nu ar putea fi încheiată, firește, atît de bogata, diversa activitate a lui Emil Giurgiuca, fără schiţarea măcar a muncii de traducător din lirica maghiară, bună parte în reviste, ca de pildă *Gând românesc*.

Toate antologiile au pe sumarul lor, numele *Emil Giurgiuca*. Amintesc doar minunata culegere biblică Arany János: *Poeme — Költe — mények* (Editura pentru literatură şi artă. Bucureşti, 1960). Giurgiuca e prezent aici cu variante ale unor poezii: *A walesi bárdok* (Barzii din Wales), *Mátyás anja* (Mama lui Matia), *Le, tészem a lantot* (Depun lira).

Dar Emil Giurgiuca este autor de volume. *Din lirica maghiară*. Alt volum din poezia lui Bartalis János, Strălucit poet clujan.

*

Un cunoscut comun, profesor Virgil Bogdan, stirpe de Bogdan-Duică, mi-a zis cîndva: „Lui Giurgiuca tare-i place la Bucureşti. Nu s-ar mai duce de aici nicăieri".

Acum, la plecare, iată o dezicere: *Diviciorii Mari*.

Pe Emil Giurgiuca îl are veşnic viu, pămînt natal. *Ardealul*.

Fiu de preot, petrecut de sobor clerical sub streaşina sfîntă a bisericii din natalul sat *Diviciorii Mari*, slăvit nemuritor în atîtea nepieritoare versuri.

Semnalăm... Semnalăm...

Promiteam în numărul trecut al „Telegrafului Român" că voi mai spune cîteva lucruri despre a X-a Adunare Generală a Conferinţei Bisericilor Europene care a avut loc la Praga, între 1—11 septembrie 1992. Vorbeam de anumite insatisfacţii ortodoxe.

Avem din ce în ce mai mult sentimentul că nu mai sîntem la noi acasă în organizaţiile ecumenice. Ne simţim marginalizaţi şi cuvîntul nostru, deşi e ascultat cu politeţe, rămîne fără nici un ecou în programarea activităţilor ecumenice. De ani de zile cerem să se ţină seama şi de opiniile şi convingerile noastre, dar nimeni nu ţine seama de ele. Ceea ce pentru noi sînt probleme de conştiinţă teologică şi morală, devine, la insistenţa noastră, moţiune acceptată dar care se pune la vot şi, la vot, pierdem întotdeauna pentru că ponderea noastră în marile Adunări e de cel mult 10—15%. În Comitetul de conducere, după „lupte seculare", am avansat pînă la 25% şi chiar mai mult, dar întotdeauna partea protestantă rămîne mai numeroasă, aşa încît, oricum noi pierdem.

Am crezut mult în ecumenism şi eu însumi m-am implicat ca puţini alţii în el. Am tot sperat că vom fi înţeleşi şi că ecumenismul urmăreşte cu adevărat refacerea unităţii Bisericilor despărţite. Poate că acest lucru se urmăreşte. Dar metodele care s-au stabilit pentru aceasta ne dezavantajează net, aşa încît unitatea începe să devină doar acceptarea de către noi a punctelor de vedere ale celorlalţi, mulţi, protestanţii şi neoprotestanţii. Sîntem puşi în rînd cu Biserici sau secte cu cîteva mii de credincioşi, la vot avînd toţi aceleaşi drepturi şi participînd la decizii ca şi cum am avea şi noi doar cîteva mii de credincioşi.

În Consiliul Mondial al Bisericilor sîntem 14 Biserici ortodoxe (Ierusalimul s-a retras, deci am rămas 13, dar vine în loc Biserica Ortodoxă Americană, (necanonică deocamdată), dintr-un total de peste 300 de Biserici. Îşi poate imagina oricine ce putem noi însemna la vot între peste 300 de Biserici.

În Conferinţa Bisericilor Europene, lipsind Bisericile din Asia Mică, Africa şi America, sîntem doar 11 Biserici Ortodoxe între peste 120 de Biserici protestante europene. Orice punere la vot a unei propuneri ortodoxe va fi dinainte condamnată să piardă. Vom da mai jos cîteva exemple.

Am propus de mai multe ori schimbarea sistemului de adoptare a hotărîrilor, care ne dezavantajează sistematic. S-a... pus la vot! Şi, evident, am pierdut. Ni s-a spus: sînteţi membri ca orice altă Biserică membră, şi trebuie să vă supuneţi aceloraşi proceduri. Dar se uită un lucru: că noi sîntem ortodocşi şi puţini ca Biserici, iar ei sînt toţi protestanţi şi mulţi ca Biserici, denominaţiuni, secte, şi cînd e vorba de vot, toţi neortodocşii votează într-o voce.

Atîta vreme cît situaţia va rămîne *tot aşa*, noi nu avem şansa de a fi ascultaţi în ecumenism. Şi ecumenismul nu va face nici un pas înainte. Sau va uni între ei pe protestanţi, pe neoprotestanţi, iar noi vom rămîne în afară. Ei au speranţa că ne vom face noi ca ei, obligaţi de maşina de vot. Şi chiar dacă noi vom zice mereu că noi rămînem ca noi, ei vor pretinde că organizaţia din care facem parte şi noi, a votat democratic şi a luat decizii care, ca membri, sînt şi ale noastre.

Nu e simplu pericolul în care, ca ortodocşi, ne aflăm. Ei ne vorbesc frumos, ne calmează ne mai dau cîte un loc în cîte un comitet, şi cei care sînt „aleşi" devin mai îngăduitori, dar de schimbat nu se schimbă nimic şi, în afară de faptul că mai aud şi de existenţa noastră, nu ne dau prea multă importanţă.

Să dea Dumnezeu să mă înşel, dar totul e foarte adevărat. Nimic din ce au cerut ortodocşii, n-a pătruns în modul de lucru şi în deciziile acestor organizaţii. Ni s-a părut că ni se dă oarecare atenţie, că spiritualitatea ortodoxă începe să-i intereseze şi noi am fost bucuroşi, dar cînd a fost vorba să-şi impună punctul lor de vedere, au făcut-o cu cinism şi aproape cu cruzime, găsindu-şi motive de a ne considera învechiţi, prea legaţi de Sfînta Scriptură şi practicînd exegeze care, dacă au mers cîndva, astăzi nu mai merg. Vom da mai jos şi exemple de acest fel.

Ştiu Bisericile Ortodoxe acest lucru? Bineînţeles că ştiu. Au protestat. Au ameninţat cu retragerea. Degeaba. N-au fost luaţi în serios. Le-am atras chiar atenţia că dacă ortodocşii s-ar retrage din organizaţiile ecumenice, ele n-ar mai fi ecumenice. Ar rămîne protestante. Acest lucru e adevărat. Şi totuşi nu s-au speriat deloc. Probabil nu ne cred capabili de retragere! Dacă ar fi aşa, ar fi foarte trist pentru noi!

În fond ei mai ştiu ceva: că în cea mai mare măsură ei plătesc cotizaţiile cele mari, aşa că noi, mai săraci, să mai tăcem şi să înghiţim. Şi să participăm în continuare la această conspiraţie care se numeşte ecumenism şi care are doar menirea de a da de mîncare la vreo patru sute de persoane care lucrează în administraţiile lor şi care nu prea fac mare lucru.

La Praga s-a propus o revigorare a spiritului ecumenic originar. Cum însă reprezentarea în Adunarea Generală e din punct de vedere teologic foarte slabă, apelul n-a putut fi receptat. Singurii teologi calificaţi au fost cei ortodocşi, dar cînd au încercat să vorbească teologic, numai nu s-a rîs. S-a ridicat din umeri şi s-a trecut la vot! Şi despre vot am spus deja totul.

De ce s-a ajuns în ecumenism la aşa ceva? Fiindcă şi-a pierdut ţelul. Organizaţiile ecumenice — spre exemplu Consiliul Mondial al Bisericilor — are pe agendă tot ce vrei şi ce nu vrei, şi numai undeva la periferie a mai rămas şi preocuparea de unitatea Bisericilor, într-o singură comisie din cele cîteva zeci: *Credinţă şi Constituţie*. În rest sînt teme de pe agenda ONU, tratate de diletanţi.

Conferinţa Bisericilor Europene s-a alcătuit la început pentru a sprijini Bisericile Europene din Est, a le da o garanţie internaţională, care să le apere de atacurile şi de forţa de distrugere a comunismului. A făcut lucruri bune. Acum nu mai ştie ce are de făcut şi a început să preia teme de pe agenda Consiliului Mondial al Bisericilor. Dar nu pe cele mai bune. Ca şi Consiliul Mondial al Bisericilor, Conferinţa Bisericilor Europene se transformă într-o tribună de revendicări feministe şi de modificare a bazelor creştinismului.

Sînt desigur afirmaţii grave. Propun să fie re-calificate după ce voi da cîteva exemple. Voi accepta orice propunere de modificare a calificativelor pe care le-am pronunţat mai sus.

1. Am arătat că părerile ortodocşilor nu se pot impune niciodată, sub nici o formă. Sistemul de vot care devine o maşină automată protestantă, le respinge întotdeauna.

2. Ortodocşii nu-şi pot trimite pe cine vor la Adunările Generale sau în Comitete şi Comisii, pentru că li se impune să trimită procente de hirotoniţi, de laici, de femei şi de tineri, chiar dacă n-au nimic cu Biserica. Li s-a explicat că eclesiologia ortodoxă e diferită şi că Biserica trebuie să trimită pe cine vrea ea. „Pretenţia" a fost respinsă. La vot!

3 Ortodocşii au cerut ca Bisericile să-şi numească ele pe reprezentanţii lor în diferite organe de conducere. S-a refuzat. Adunarea Generală alege pe cine vrea ea, potrivit criteriilor ei, ca să răspundă criteriilor ei de reprezentare. Nu valoarea reprezentanţilor contează, ci conformarea alegerilor la criteriile de sex, vîrstă, clerici, etc. Aceasta convine organizaţiilor, pentru că aşa au în Comitete oameni slabi, uşor manevrabili de conducerile din Geneva.

4. Conferinţa Bisericilor Europene a preluat de pe agenda Consiliului Mondial al Bisericilor *problema limbajului inclusiv*, adică cererea absurdă a unor feministe care refuză lui Dumnezeu numele de Tată, lui Iisus numele de Fiu, cer ca în loc de *omenire* (pentru că vine de la om), să se zică *umanitate*, ca să nu mai fie nici urmă de limbaj sexist, masculin, în Biblie şi în teologie. Dumnezeu şi Iisus să fie *Mamă* sau, cumva, să se exprime prin ceva care să *includă* (de aici *limbaj inclusiv*) în acelaşi cuvînt femininul şi masculinul. Mai urmează cererea de desfiinţare a sexelor sau de ignorare totală a lor. Aberaţii! Ortodocşii au protestat. Limbajul biblic e revelat şi de neschimbat. S-a pus la vot. Ortodocşii, evident, au pierdut, şi recomandarea de a se folosi un *limbaj teologic inclusiv* a rămas printre hotărîrile Adunării de la Praga.

5. Ortodocşii au protestat şi împotriva faptului că s-au pus la vot probleme de doctrină, pentru că există o înţelegere mai veche că astfel de probleme nu se pun la vot. S-a pus şi aceasta la vot! Şi ortodocşii au pierdut din nou!

6. Delegaţia română a propus o moţiune: Să se facă Bisericilor recomandarea *„să apere drepturile copiilor şi drepturile copiilor de a se naşte"*. Aceasta face parte din doctrina creştină, pentru că viaţa vine de la Dumnezeu, şi numai Dumnezeu poate hotărî cînd s-o ia, nu oamenii. Avortul e păcat. Sinucigaşilor li se refuză orice slujbă bisericească. Uciderea bolnavilor incurabili e pedepsită de toate legile.

S-a pus şi aceasta la vot, împotriva protestelor ortodoxe. S-a votat să se elimine partea a doua, din propunere, şi anume: datoria Bisericilor de a garanta *„dreptul copiilor de a se naşte"*. Deci s-a votat pentru apărarea dreptului la avorturi.

Stupefiant! Aceasta s-a votat într-o Adunare de creştini!

7. S-a propus de către protestanţi ca Bisericile să apere drepturile homosexualilor şi lesbienelor, să-şi urmeze înclinările lor, fără să fie pedepsiţi şi fără ca aceste devieri să fie considerate păcat. Bazaţi pe învăţătura clară a Bibliei asupra acestui lucru, ortodocşii au protestat. S-a pus la vot. Protestanţii au votat pentru ca Bisericile să apere drepturile homosexualilor şi lesbienelor.

Iată doar cîteva exemple pe baza cărora fiecare creştin ortodox poate să judece singur. Şi să ne aducem aminte: aceste hotărîri s-au luat de către o organizaţie în care Bisericile ortodoxe sînt membre. Se va putea zice că şi ele au fost de acord!

Aş vrea să fac o precizare. Să nu se înţeleagă că Bisericile protesstante, toate, aprobă asemenea enormităţi. Ele au fost însă aprobate, cu majoritate, de reprezentanţii de la Praga. Căci şi protestanţii au trimis la Praga delegaţi, pe alte criterii decît cele ale pregătirii şi responsabilităţii creştine. S-au supus şi aceste Biserici „legilor" de reprezentare care le-au fost impuse.

Bisericile ortodoxe prezente la Praga, în unanimitate, au făcut o *Declaraţie separată*, scrisă, arătîndu-şi dezacordul cu astfel de hotărîri.

Prezidiul Adunării generale a refuzat s-o primească şi să o citească în plenul Adunării, precum era legal. Cînd *Declaraţia separată* a fost prezentată la Secţia de Presă a Adunării generale, a fost de asemenea refuzată, pe motiv că n-a fost citită în Adunarea Generală. (Publicăm această *Declaraţie*).

Aşa stăm cu prezenţa noastră în Conferinţa Bisericilor Europene. Situaţia este similară şi în alte organizaţii în care sîntem membri. Mai echitabilă e prezenţa şi eficacitatea noastră în dialogurile bilaterale, chiar dacă şi acolo firesc, există probleme.

O dare de seamă verbală şi scrisă asupra celor expuse mai sus, a fost prezentată în ultima şedinţă a Sfîntului nostru Sinod. Dezaprobarea celor 7 puncte de mai sus a fost unanimă. S-a cerut ca problema să fie transmisă şi unei Comisii pan-ortodoxe, spre analiză şi decizie. Ea este deja cunoscută tuturor Bisericilor Ortodoxe, s-au dat mai multe avertismente organizaţiilor creştine internaţionale dar, pînă acum, doar Patriarhia Ierusalimului a decis retragerea ei şi din aceste organizaţii, şi din toate dialogurile bilaterale, socotindu-le ineficiente şi inutile atîta vreme cît vocea Ortodoxiei e ignorată sistematic, şi conştiinţa ortodoxă este lezată permanent.

Ecumenismul e una din marile idei ale secolului nostru. E copilul iubit al creştinilor din toată lumea. Ecumenismul nu trebuie abandonat. Unitatea Bisericilor e dorinţă, profeţie şi poruncă a Mîntuitorului (Ioan XVII). Nu trebuie ca odată cu apa din albie să fie aruncat şi copilul. Dar apa trebuie primenită, înnoită, împrospătată. Prea a început pe mîna unor funcţionari cărora le lipseşte cu desăvîrşire spiritul profetic al iniţiatorilor. Fără o atitudine ortodoxă limpede, ecumenismul va continua tot aşa şi va ajunge, probabil, la aberaţii apocaliptice. Se întrevăd şi în cele şapte puncte de mai sus. Sînt în ecumenism şi unele aspecte pozitive. Dar sînt şi acestea semnalate mai sus, şi încă şi altele.

Mai aşteptăm? Facem ceva? Nu facem nimic? Lăsăm să se desfăşoare şi să se dezvolte acest fals ecumenism? Avem noi ortodocşii ceva de spus, cu voce tare şi cu mai multă hotărîre? Mai e ceva de făcut, în afară de aşteptarea unei naşteri din nou, care pare a fi singura soluţie, dar care se tot îndepărtează într-un viitor tot mai incert?

Şi cum ne vom desfăşura lucrarea de înnoire în interior, în interiorul nostru, şi al Bisericilor noastre ortodoxe, prefăcîndu-ne că nu vedem nimic, cînd în organizaţiile ecumenice înnoirea ia de fapt forme demonice la care, chiar dacă fără voie, ne lăsăm asociaţi şi noi?

ANTONIE P.

Praga, 10 septembrie 1992

Declaraţia separată a delegaţiilor ortodoxe la a X-a Adunare Generală a Conferinţei Bisericilor Europene

Unul din principiile fundamentale care au motivat participarea Bisericilor Ortodoxe la Mişcarea Ecumenică a fost întotdeauna, şi continuă să fie, acela ca *problemele de credinţă să nu fie puse la vot*. Aceasta e valabil cu atît mai mult, cu cît un astfel de vot are loc în cadrul unui organism reprezentînd tradiţii ecleziastice felurite şi variate.

Printre altele, două propuneri au fost prezentate în faţa Adunării Conferinţei Bisericilor Europene spre a fi adoptate prin consens. Împotriva protestelor ortodocşilor, ele au fost totuşi puse la vot în şedinţa plenară din ultima zi a Adunării (10 septembrie 1992).

Propunerile au fost:

a) Să se recomande Bisericilor să protejeze dreptul la viaţă al nenăscutului şi,

b) Să se recomande Bisericilor să respingă ca imorale orientările sexuale anormale ale unora. Votul a respins ambele propuneri. Acest vot ofensează profund revelaţia Biblică şi învăţăturile morale ortodoxe, care socotesc orientările anormale în viaţa sexuală drept deviaţii de la ordinea naturală şi de la morala creştină.

Adunarea Generală, tratînd aceste două probleme importante prin punerea lor la vot, de fapt fără discuţii prealabile, crează probleme serioase nu numai Bisericii Ortodoxe, ci va afecta şi cursul viitor al Mişcării Ecumenice.

Avînd în vedere acestea, delegaţiile Ortodoxe nu pot accepta astfel de procedee şi de decizii, asupra unor probleme care ofensează enorm, atît învăţătura creştină despre darul sacru al vieţii, cît şi autenticitatea moralei creştine.

CONDUCĂTORII DELEGAŢIILOR ORTODOXE,

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.
Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Dr. *Serafim Făgărăşanul*, Episcop-vicar — vicepreşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi*, redactor adjunct; Pr. *Gheorghe Papuc*; Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu*.

ABONAMENTUL pe un an: 500 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2, B.C.S.A. — Sibiu. Pentru cititorii de peste hotare costul unui abonament anual este de 25 dolari S.U.A. (cont nr. 47.21.016.680) sau echivalentul în altă valută. B.C.S.A Sucursala Sibiu.

BIBLIOTECA ... STRA
SIBIU

Fondator:

Mitropolitul
ANDREI
ŞAGUNA

1853

Telegraful Român

FOAIE EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Anul 140
SIBIU
15 octombrie
Nr. 39—40
1992

Sfînta Cuvioasa Paraschiva, ocrotitoarea Moldovei

În fiecare an, la 14 octombrie, Biserica Ortodoxă de pretutindeni prăznuieşte pe Cuvioasa Maică Paraschiva. În chip deosebit ea este cinstită în Moldova, întrucît de 350 de ani moaştele ei se găsesc la Iaşi. Este cunoscută în popor — şi sub numele de „Sfînta Vineri" sau „Vinerea Mare". Se cuvine, aşadar, ca noi credincioşii români, — mai ales cei din Moldova —, să-i cunoaştem viaţa şi nevoinţele duhovniceşti, precum şi împrejurările în care cinstitele ei moaşte au fost aduse în Moldova.

Din puţinele ştiri privitoare la viaţa ei, aflăm că această cuvioasă Paraschiva a trăit în prima jumătate a veacului al XI-lea. S-a născut în Epivat (azi Boiatos), în Tracia, — pe ţărmul Mării de Marmara, în apropiere de Constantinopol (azi Istanbul), pe atunci capitala imperiului bizantin. Părinţii ei erau oameni de bun neam şi credincioşi rîvnitori spre cele sfinte. Un frate al ei, după ce a învăţat carte, s-a călugărit sub numele de Eftimie; apreciat de cîrmuitorii de atunci ai Bisericii, dar şi de credincioşi, a fost ales, la vremea cuvenită, episcop în localitatea Madite.

Paraschiva şi-a petrecut anii copilăriei în casa părinţilor sub ocrotirea acestora. Se spune că pe cînd avea zece ani, a auzit citindu-se, într-o biserică, cuvintele Mîntuitorului: „Oricine voieşte să vie după Mine, să se lepede de sine, să-şi ia crucea sa şi să-mi urmeze Mie" (Marcu, 8, 34). Aceste cuvinte au impresionat-o atît de mult, încît şi-a împărţit toate hainele săracilor. Acelaşi lucru l-a făcut şi în alte împrejurări, fără să ţină seama de mustrările părinţilor ei.

După trecerea cîtorva ani, şi-a părăsit părinţii şi „frumuseţea acestei lumi", retrăgîndu-se „în adîncul pustiei". S-a oprit mai întîi la Constantinopol, unde a ascultat cuvinte de învăţătură de la călugări şi călugăriţe cu aleasă viaţă duhovnicească. Urmînd sfaturile acestora, a părăsit capitala, îndreptîndu-se spre ţinutul Pontului, oprindu-se la mănăstirea Maicii Domnului din Heraclea, unde a rămas vreme de cinci ani. De aici, a plecat spre Ţara Sfîntă, în dorinţa de a-şi petrece restul vieţii în locurile pe care le-a străbătut şi Mîntuitorul Iisus Hristos şi Sfinţii Apostoli. După ce a văzut Ierusalimul, s-a aşezat într-o mănăstire de călugăriţe în pustiul Iordanului, unde s-a nevoit cu postul şi cu rugăciunea, întocmai ca Sfîntul Ioan Botezătorul, ca Maria Egipteanca sau ca atîţia alţi ostenitori spre cele duhovniceşti. Mitropolitul Varlaam al Moldovei în *Cazania* sa, tipărită la Iaşi în 1643, spune că acum nu mai avea grijă „nici de veşminte şi aşternuturi, nici de mîncări şi de mese, nici de casă sau slujnice, ci numai de curăţia sufletului şi de răspuns judeţului (judecăţii, n.n.) ce va să fie". Ea „pururea suspina şi nepărăsit tînjea cumu-şi va înfrumuseţa sufletul, cum se va logodi pe sine Mirelui ceresc, lui Iisus Hristos, cum se va îndulci la vederea Mirelui său, de slava şi de lumina şi de bucuria cea fericită. De aceasta... ochii de lacrimi îi erau întunecaţi pururea".

Într-o noapte, însă, pe cînd avea ca la 25 de ani, un înger i-a spus, în vis, să se reîntoarcă în locurile părinteşti: „Să laşi pustia şi la moşia ta să te întorci, că acolo ţi se cade să laşi trupul pămîntului şi să treci din această lume către Dumnezeu, pe Care L-ai iubit". Şi continuă mitropolitul Varlaam în *Cazania* sa că ea „fără de voie lasă pustia şi se întoarce în lume şi la Ţarigrad (Constantinopol, n.n.) veni. Şi mereu în biserica Precistei ce este Vlaherna şi către icoana Sfinţiei Sale căzu şi cu lacrimi se ruga aşa şi zicea: N-am altă nădejde, n-am alt acoperămînt. Tu-mi fii îndreptătoare, tu-mi fii folositoare... Că pînă am umblat în pustie pe tine te-am avut ajutor, iar acum, dacă m-am întors în lume, îndreptează-mă pînă la sfîrşitul vieţii mele, că altă nădejde nu am".

(continuare în pag. a 2-a)

Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu

Împărăţia lui Dumnezeu

Domnul Iisus Hristos n-a venit pe pămînt să întemeieze o împărăţie lumească, geografică. El s-a întrupat ca să întemeieze între oameni şi să aşeze în inimi *împărăţia* lui Dumnezeu; să cucerească sufletele şi să aşeze Stăpîn pe tronul inimilor pe Dumnezeu.

De aceea, cînd sfîntul Ioan Botezătorul începe să predice venirea Domnului, el striga plin de curaj: „Pocăiţi-vă că s-a apropiat împărăţia cerurilor... Gătiţi calea Domnului, drepte faceţi cărările Lui" (Mt. 3, 2—3). Adică: opriţi-vă, îndreptaţi-vă!... Vine Mesia!... Căiţi-vă pentru păcate şi curăţaţi-vă inimile de toate fărădelegile.

Cuvintele lui Ioan sună ca o trîmbiţă de deşteptare, ca un tunet prin care se trezeşte omenirea din iadul răutăţilor şi din „umbra morţii" (Mt. 4, 16).

După pregătirea făcută de Ioan se iveşte Mîntuitorul şi începe vestirea Evangheliei:

— „S-a împlinit vremea şi s-a apropiat împărăţia lui Dumnezeu. Pocăiţi-vă şi credeţi în Evanghelie" (Mc. 1, 15).

În mijlocul tuturor amăgirilor şi rătăcirilor, Mîntuitorul Hristos face un semn de apărare şi ridică un glas de chemare pentru intrarea în împărăţia lui Dumnezeu, care se deschide prin *pocăinţă*, prin *credinţă* şi prin botez (In. 3, 5) ...

Mesia deci n-a venit să întemeieze încă o împărăţie lumească; pentru atît nu se simţea lipsa să vie El în lume. Împărăţii lumeşti au fost destule. Erau împăraţi şi împărăţii mari, cum era cea a romanilor. Deci nu lipsa lor se simţea pe pămînt. În schimb se simţea cu sete o împărăţie nouă, o împărăţie care să mulţumească sufletele şi să împace oamenii; o împărăţie care să facă din stăpîni părinţi şi din robi fraţi şi copii; o împărăţie de oameni în care să strălucească din nou chipul şi asemănarea lui Dumnezeu.

Astfel, la întrebarea: Ce este împărăţia lui Dumnezeu? — nu putem răspunde în felul omenirii de astăzi care luptă din răsputeri să facă raiul pe pămînt, fără Dumnezeu. Iată-l acest rai făcut de oameni: roşu de sînge şi de foc, plin de răni, de ruine, de suferinţe şi de cimitire.

Ce-i lipseşte? Partea cea bună (Lc. 10, 42); lipseşte Dumnezeu, Evanghelia, tot ce-i mai bun.

Răspunsul la întrebarea: „Ce-i împărăţia lui Dumnezeu?" ni l-a dat odată pentru totdeauna Sf. Apostol Pavel, cînd a scris Romanilor (14, 17):

— „Împărăţia lui Dumnezeu nu este mîncare şi băutură, ci dreptate şi pace şi bucurie în Duhul Sfînt". Adică: nu este cum au înţeleş-o şi o înţeleg şi acum unii: numai mîncare şi băutură, numai trai bun şi belşug de avere, numai poftele pîntecelui şi desfătările cărnii ...

(continuare în pag. a 3-a)

Prot. Dr. Ilarion V. Felea

SĂ GĂSEŞTI CUVÎNTUL...*

Deşi sînt printre membrii fondatori ai *„Centrului european de poezie şi dialog cultural Est-Vest, „Constantin Noica" din Sibiu*, mi-ar fi foarte greu să-mi depăşesc sfiala de a participa şi încă de a lua cuvîntul, la un *Festival european de poezie*, cu o temă atît de pretenţioasă şi din afara sferei mele de preocupări, precum: *„Europa şi Americile — o viziune poetică"*, dacă n-aş avea cîteva motivări care să mă încurajeze.

Le veţi putea aprecia dumneavoastră însivă — ele constituind şi un fel de introducere, din punctul meu de vedere, unul dintre punctele de vedere posibile, la această ediţie a Festivalului europeano-sibian de poezie — iar dacă vă vor părea pur şi simplu fanteziste, sau numai pe jumătate, adică teziste, atunci va trebui să beneficiez doar de bunăvoinţa Dv. de a mă fi ascultat cu răbdare şi îngăduinţă.

Vin către Dv., ţinînd pe braţe ca pe o pîine cu sare de întîmpinare, *Psaltirea* şi *Cîntarea Cîntărilor*, cea dintîi, o carte de excepţională poezie religioasă biblică, cea de a doua un poem-metaforă de mare frumuseţe din aceeaşi *Carte*. Ambele, cum spune Sfîntul Pavel, *„de Dumnezeu insuflate"* (II Tim. 3, 16).

Lîngă ele aş mai aşeza o *Psaltire* versificată de primul mare poet român, mitropolitul Dosoftei al Moldovei (1673).

Şi dacă, selectînd nu chiar la întîmplare, am mai adăuga la acestea un poem precum *Imnul dragostei*, avîndu-l ca autor pe Sfîntul Pavel, în I Cor. XIII, sau Fericirile, din cuprinsul *Predicii de pe Munte*, acel poem care îl are drept autor chiar pe Dumnezeu făcut om, cred că dreptul nostru de cetate în lumea poeziei n-ar mai putea fi contestat cu uşurinţă.

Iată-ne prin urmare, totuşi, pe un teren comun. În spaţiul specific poeziei. Şi dacă ar fi să ne regăsim şi într-un alt spaţiu, şi al altor specii literare, termenul *comun* ar deveni şi mai larg, deci ar fi mai largă şi comuniunea — cuvîntul comuniune vine de la rădăcina „comun" — dintre religie şi poezie, religie şi artă, religie şi literatură, religie şi cultură. Şi aceasta doar cu referire la rădăcini, la începuturi, la Cartea Cărţilor.

Ar însemna să umplem pagini de nume dacă am încerca să înaintăm în istorie şi să trecem prin poetica lui Grigore de Nazianz, a lui Roman Melodul, al lui Ioan al Crucii, pînă la modernii Rilke sau chiar Oscar Wilde. Un inventar chiar aproximativ şi selectiv ar fi

(continuare în pag. a 2-a)

Dr. ANTONIE PLAMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului,
Crişanei şi Maramureşului

* Cuvînt la deschiderea Festivalului European de Poezie, la Universitatea din Sibiu.
Sibiu, 2 octombrie 1992.

„Depărteaz-o mai la adînc"

(Luca 5, 4)

În Duminica 18-a după Rusalii, anul acesta 27 septembrie, la Sf. Liturghie săvîrşită în bisericile noastre s-a citit pericopa eveaghelică cu pescuitul minunat.

Am reţinut din acest text evanghelic, cum Iisus-Domnul nostru se găsea pe malul lacului Ghenizaret sau marea Tiberiadei, unde s-a aflat de altfel de multe ori, întîlnindu-se aici şi o populaţie mai deasă. „Mulţimea se îngrămădea împrejurul Lui", cum ne spune textul evanghelic (Luca 5, 1), din care motiv s-a urcat într-o corabie care se afla în apropiere, aparţinînd unor pescari care-şi curăţau mrejele după o noapte de muncă zadarnică.

După ce a terminat de vorbit, Mîntuitorul Hristos a zis lui Simon, căruia îi aparţinea corabia: *„Depărteaz-o mai la adînc şi aruncaţi mrejele voastre"*, poftire căreia Simon nu i-a dat curs imediat şi, după un moment de ezitare, a răspuns: „Învăţătorule, toată noaptea ne-am ostenit şi nimic n-am prins, dar după cuvîntul tău voi arunca mreaja" (Luca 5, 5). Rezultatul a fost că s-au prins atîţia peşti încît abia au încăput în două corăbii, ceea ce a impresionat pe toţi pescarii.

Ca toate pericopele evanghelice care se citesc în bisericile noastre în Duminici şi sărbători sau cu prilejul altor slujbe, şi pericopa de mai sus este încărcată de multe înţelesuri, dintre care încercăm să desprindem cîteva.

Sfintele Evanghelii vorbesc, precum ştim, de foarte multe ori despre lacul Ghenizaret, marea Tiberiadei sau a Galileii. De aceea, socotim că este potrivit ca mai întîi să ştim că această întindere de apă dulce, mai mult lac decît o mare propriu zisă, este aşezată ca într-un fund de căldare, împrejnuită de dealuri, la 208 m sub nivelul Mării Mediterane, cu o lungime de 21 km şi lăţime de 12 km, extrem de bogată în peşte, nu numai atunci ci şi astăzi, ca şi rîul Iordan de altfel, în apropierea imediată a acestui lac existînd un pămînt foarte fertil, astăzi cultivat cu întinse plantaţii de banane, portocali, lămîi şi alţi

(continuare în pag. a 2-a)

Pr. Gh. Papuc

Importanţa liturgică a elementelor materiale ale jertfei euharistice

— Privire interconfesională —

La fiecare sf. Taină deosebim lucrarea nevăzută a harului şi materia care se foloseşte la săvîrşirea ei. Sf. Taine lucrează prin mijlocirea actelor exterioare, cuvinte, gesturi şi prin elemente materiale, despre care Sf. Ioan Gură de Aur zice: ...dar fiindcă sufletul este unit cu trupul, omului i se împărtăşesc cele spirituale prin cele materiale". Folosirea elementelor materiale anticipează ideea că natura cosmică în întregimea sa este destinată să aducă şi ea slavă Creatorului.

Fiecare Sf. Taină are materia ei consacrată. Pîinea şi vinul, amestecat cu apă, sînt proprii jertfei euharistice. Ele constituie darul pe care Dumnezeu îl primeşte din mîna omului şi pe care, după sfinţire, i-l lasă ca trupul şi sîngele Său. Materiile dăruite lui Dumnezeu se întorc, aşadar, spre înălţarea noastră. Ele sînt „uşile pe care Mîntuitorul ni le-a deschis şi prin care El revine la oameni, dîndu-le posibilitatea să se hrănească cu Însuşi Izvorul cel nesecat al harului sfinţitor.

Dintre toate produsele *pîinea* se potriveşte mai mult ca dar de sacrificiu. Ea are rol deosebit în istoria revelaţiei dumnezeieşti. În Testamentul Vechi se vorbeşte de „pîine şi vin" (Geneză 14, 18), de „pîinile punerii înainte" (Ieşirea 25, 30) şi de „dar de făină, jertfă coaptă în cuptor" (Levitic 2, 4), iar Mîntuitorul zice despre Sine: „Eu sînt pîinea vieţii" (Ioan 6, 35), „pîinea cea vie" (Ioan 6, 51).

În legătură cu materia, calitatea şi întrebuinţarea pîinii, Biserica recomandă următoarele: să fie din făină de grîu (Ieşire 29, 2), nu din orz (IV Regi 4, 42); să fie curată atît în fiinţa cît şi în modul ei de preparare şi dospită cu aluat. Faţă de alte confesiuni (Catolicismul) şi ereticii timpului, Biserica noastră opune splendoarea învăţăturii sale tradiţionale, pe care noi trebuie să o respectăm cu sfinţenie.

În vremea veche pîinea euharistică se lua din prinoasele aduse la biserică de credincioşi. Astăzi se folosesc la proscomidie prescuri anume pregătite, cu inscripţie oficială. La începutul vieţii creştine se folosea o singură prescură din care se scotea Sf. Agneţ. Mai tîrziu, din aceeaşi prescură, s-au scos părticelele pentru sfinţi, vii şi morţi. Din secolul al XI-lea avem dovezi sigure că la proscomidie se foloseau mai multe prescuri (1—7), iar din secolul al XIV-lea şi pînă astăzi se folosesc numai cinci. Acestea pot fi separate sau una singură cu cinci sigile. Faţă de practica catolicilor, care folosesc o singură prescură, preoţii ortodocşi au datoria să păstreze practica veche a Bisericii noastre. Se recomandă folosirea a cinci prescuri separate.

Din prima prescură se scoate Sf. Agneţ (Miel — Ioan 1, 29), în jurul căruia se grupează părticelele (miridele) din cele patru prescuri. După învăţătura Bisericii noastre singur Sf. Agneţ se preface în Trupul Domnului, iar părticelele se împărtăşesc numai de sfinţenia Lui. Catolicismul susţine că tot ceea ce se află pe Sf. disc, deci şi miridele, se preface în Trupul Domnului şi au aceeaşi valoare sacramentală. Faptul că miridele nu se prefac în Trupul Domnului, obligă pe preoţi să nu împărtăşească credincioşii cu ele, de aceea să se pună în Sf. Potir numai după împărtăşirea lor. Împărtăşirea cu ele i-ar lipsi de Sf. Trup al Domnului, prezent real în Taina Sf. Împărtăşanii.

În legătură cu pîinea euharistică este anafora, deosebită de „Anaforaua" liturgică, care înseamnă înălţarea Sf. jertfe. Anafora nu a existat în biserica primară, ci a fost introdusă mai tîrziu, în secolul al IV-lea, din motive prezentate de Simion al Tesalonicului: se dă în locul darului celui mare al Sf. Euharistii, de aceea se numeşte antidor, adică în loc de dar şi în memoria agapelor din biserica primară (I Corinteni 16, 2), numite „ospeţele iubirii", desfiinţate între timp din cauza unor abuzuri. Anafora este sfinţită şi are mare putere pentru credinţa noastră.

Al doilea element al Sf. Euharistii este *vinul*. În Testamentul Vechi era folosit ca prototip. Se vorbeşte de „viţa de vie" (Geneză 49, 11), de „Bobiţe de struguri" (Deuteronom 32, 14), de „cules de vie" (Isaia 63, 1). Vinul este considerat simbolul vieţii (I Timotei 5, 22) şi al bucuriei (Psalmul 103, 6). În vremea veche creştinii aduceau la biserică pîrga darurilor — struguri, vin şi alte fructe. Vinul se întrebuinţează la multe rînduieli şi euhologii bisericeşti. Se cere să fie curat, natural, adică stors din struguri de viţă (Matei 26, 29).

Vinul se foloseşte amestecat cu puţină apă, în conformitate cu obiceiul iudeilor (Pilde 9, 5), cu tradiţia potrivit căreia la Cina cea de Taină, Mîntuitorul a folosit vin amestecat cu apă, cu practica bisericii din cele mai vechi timpuri şi cu faptul că din coasta lui Iisus a „ieşit sînge şi apă" (Ioan 19, 34). Iustin Martirul numeşte vinul „beutură amestecată"; după Sf. Ciprian „în potir se amestecă vinul cu apa", iar Sf. Ambrozie adaugă: „Înainte de sfinţire potirul este plin cu vin şi apă".

Faţă de poziţia Armenilor, care nu amestecă vinul cu apă, a Protestanţilor care sînt indiferenţi în a-l amesteca sau nu, al Ebioniţilor şi Hidroparastaţilor (aquari), care săvîrşesc Sf. Euharistie numai cu apă, sau a celor care în loc de vin foloseau lapte sau stafide muiate în apă, Biserica noastră amestecă vinul cu puţină apă. Această practică datează din veacurile primare şi vine desigur de la sfinţii Apostoli. Canonul 32 al sinodului trulan deduce această practică de-a dreptul de la Mîntuitorul.

Referitor la culoarea vinului s-au ivit unele preferinţe: roşu, alb sau indiferent de culoare. Mîntuitorul folosind vin din „rodul viţei" (Matei 26, 29) nu s-a pronunţat pentru o anumită culoare. Pentru acest motiv toate nuanţele de vin sînt proprii jertfei euharistice, dacă sînt de calitate superioară şi se folosesc corect.

Al treilea element material este *apa*. Ca simbol natural se întrebuinţează la multe acte ale cultului nostru. Folosirea apei în T. V. (Ieşire 29, 1—2; Numerii 10, 9; Geneză cap. 7—8 şi 14) a trecut şi în N. T. Mîntuitorul a sfinţit apele prin Botezul Său (Matei 3, 13—17), prin umblarea deasupra apei (Matei 14, 24—33) şi prin prefacerea apei în vin (Ioan 2, 1—11).

În ritual apa se întrebuinţează la proscomidie, împărtăşire, la Botez, aghiazma cea mare şi mică, la diferite curăţiri şi spălări (Ioan 13, 1—10). Prin sfinţire apa dobîndeşte putere divină.

Ca element euharistic se întrebuinţează numai în amestecare cu vinul. Ea trebuie să fie din izvor, curată şi proaspătă. Acest fel de apă la proscomidie se foloseşte rece, iar înainte de împărtăşire călduţă. În ambele cazuri cantitatea nu va fi depăşită sau insuficientă. În primul caz s-ar schimba substanţa vinului şi ar fi periclitată validitatea tainei.

În legătură cu folosirea celor trei elemente materiale euharistice, preoţii să fie consecvenţi îndrumărilor tipiconale şi învăţăturilor speciale din cărţile de cult. Acestea fiind respectate, pîinea, vinul şi apa vor fi scoase din articulaţia firească din natură şi destinate unor noi funcţionalităţi, cea a sacrului. Prin forţa harului, care le schimbă substanţa nu şi forma, ele se sfinţesc şi în această ipostază le primim ca trup şi sînge euharistic.

Pr. Ieremia B. Ghiţa *Pr. Constantin Cilibia*

COLŢUL TINERETULUI

Cum trebuie citită o carte bună

„Tola et lege!". (Fer. Augustin)

Să nu credeţi că este uşor, sau că fiecare ştie cum să citească o carte bună. Luînd o carte se impune în primul rînd să vă uitaţi la autor, apoi cercetaţi cuprinsul ca să aflaţi scopul autorului şi să vedeţi logica ideilor expuse.

Faceţi-vă o listă de cărţile bune pe care voiţi să le citiţi. Citiţi cărţi fundamentale nu mediocre, nici la întîmplare — romane senzaţionale şi aventuroase — în fiecare disciplină, citiţi cărţi de mîna întîi, pe care să le alegeţi cu ajutorul profesorilor de specialitate. Aşa cîştigaţi timp în viaţă şi în studiu. Fiţi cu mare grijă, ca să nu deveniţi unilaterali. Este de dorit ca preotul să aibă o cultură profesională generală şi ecumenică, să fie o enciclopedie ambulantă, un fagur de miere. Deci trebuie să faceţi neîncetat şi temeinic lectură ideologico-filozofică, literar ştiinţifică şi artistică, să cunoaşteţi literatura naţională şi universală sub toate aspectele, ca să vă pronunţaţi cu competenţă în discuţie cu alţii. O problemă începută într-o carte, trebuie dusă pînă la capăt, deci urmărită şi în celelalte volume.

Citiţi ordonat şi fără să vă neglijaţi datoriile şcolare. Altfel lectura devine formă deghizată de comoditate şi lene şi strică formarea caracterului religios-moral. Deci nu citiţi oricînd, oriunde şi oricum, ci faceţi toate cu un plan, cu rost şi la vreme. Nu citiţi multe, ci mult. O oră de lectură bună, însoţită de reflexie serioasă, formează spiritul mai bine, decît a citi multe şi fără rînduială. Dacă „voieşti ca cititul să-ţi lase urme trainice, atunci mărgineşte-te la un număr mic de autori însufleţiţi de multă înţelepciune şi hrăneşte-te din fiinţa lor. Mulţimea cărţilor, zice Seneca, împrăştie puterile spiritului". În timp ce citiţi, aveţi grijă să nu fiţi credoli şi nici prea sceptici, aurea mediocritas. Luaţi calea de mijloc. Dacă nu vă place o idee, meditaţi şi reveniţi asupra ei, poate nu aţi înţeles-o bine. Citiţi asupra ei şi alte cărţi.

O carte bună se citeşte încet şi se recitеşte şi mai încet, zice filosoful german Fichte. Cu alte cuvinte, citiţi încet, atent şi cu răbdare; nu fuşeriţi căci pierdeţi timpul în zadar! Ce poţi vedea în fuga trenului? Aproape nimic! Ca să puteţi adînci cuprinsul unei cărţi, feriţi-vă de zgomot şi obligaţi pe cei din jur să păstreze cea mai mare linişte pretutindeni. Noi zidim pentru veşnicie, prin

(continuare în pag. a 3-a)

Pr. prof. Simion Radu

Sfînta Cuvioasa Paraschiva...

(Urmare din pag. 1)

Din Constantinopol s-a îndreptat spre Epivat, localitatea în care văzuse lumina zilei, fără să spună cuiva cine este și de unde vine. Acolo — continuă mitropolitul Varlaam — „trudă către trudă și durere către durere adăugă, cu post și cu nedormire pe sine se înfrumusețea..., cu lacrimi pământul uda și așa se ruga: Doamne Iisuse Hristoase, caută din locașul Tău cel sfînt; am lăsat toate și după Tine am călătorit în toată viața mea. Și acum, îndură-te Doamne, spune îngerului blînd să ia cu pace sufletul meu". Împăcată cu sine, cu oamenii și cu Dumnezeu, și-a dat astfel sufletul.

A fost îngropată ca o străină, nimeni neștiind cine era. Dar Dumnezeu, voind să o proslăvească, a descoperit în chip minunat cine era acea străină. Se spune că un marinar a murit pe o corabie, iar trupul i-a fost aruncat în mare.Valurile l-au aruncat la țărm, iar un sihastru care trăia acolo, a rugat pe niște creștini să-l îngroape după rînduiala creștinească. Săpînd deci o groapă, „aflară trupul Prea Cuvioasei Paraschiva neputred și plin de mireasmă". Cu toate acestea, unuia din creștinii care săpaseră groapa — cu numele Gheorghe — i s-a arătat în vis o împărăteasă, șezînd pe un scaun luminat și înconjurată de îngeri, iar unul dintre aceștia îl mustra pentru că n-a scos din groapă trupul Cuvioasei Paraschiva. Iar împărăteasa pe care o văzuse în vis — și care nu era alta decît Cuvioasa Paraschiva —, i-a poruncit să ia degrabă trupul ei și să-l așeze undeva la loc de cinste. În aceeași noapte, o credincioasă cu numele Eftimia a avut aceeași vedenie.

Credincioșii de acolo, auzind de visul celor doi, au înțeles că este un semn dumnezeiesc, drept care au luat trupul Cuvioasei din mormînt și l-au așezat în biserica Sfinții Apostoli din Epivat. Îndată au avut loc vindecări minunate în urma rugăciunilor care se făceau lîngă cinstitele sale moaște. Se spune că dreptcredincioșii creștini din Epivat au zidit o biserică chiar pe locul în care au trăit părinții ei și unde văzuse ea însăși lumina zilei.

Nu știm cînd anume Patriarhia din Constantinopol va fi procedat la canonizarea ei, adică la trecerea ei în rîndul sfinților.

Curînd după moarte, s-au alcătuit unele lucrări despre viața și istoria moaștelor ei. Una din ele a fost scrisă de diaconul Vasilisc, la cererea patriarhului ecumenic Nicolae IV (1145—1151), pe la mijlocul veacului al XII-lea. Alta a alcătuit marele patriarh Eftimie al Tîrnovei, în a doua jumătate a veacului al XIV-lea. Aceasta a fost folosită de mitropolitul Matei al Mirelor, care a trăit la mănăstirea Dealu, de lîngă Tîrgoviște, care a alcătuit — în grecește — o nouă „viață", precum și slujba Cuvioasei Paraschiva, prin anul 1605. Cîțiva ani mai tîrziu, viața ei a fost inclusă de mitropolitul Varlaam al Moldovei, în *Cazania* lui, tipărită la Iași în 1643, fără îndoială folosind manuscrise grecești și slavonești, prelucrate după lucrarea patriarhului Eftimie. Nevoințele ei au fost înfățișate pe scurt și de marele mitropolit Dosoftei al Moldovei în lucrarea sa *„Viața și petrecea svinților"* (4 vol., Iași, 1682—1686), precum și în alte Vieți de sfinți și în edițiile Mineielor tipărite la noi în țară. Dintre străinii care i-au mai cercetat viața consemnăm pe cunoscutul aghiograf grec Nicodim Aghioritul (1749—1809). Spre sfîrșitul secolului trecut învățatul episcop Melchisedec Ștefănescu al Romanului (1823— 1892), a tipărit o lucrare specială intitulată *Viața și minunile Cuvioasei noastre Paraschivei cei nouă și istoricul sfintelor ei moaște* (București, 1889). Cîțiva teologi români din veacul nostru de asemenea s-au ocupat cu viața și sfintele ei nevoințe.

Ce s-a întîmplat cu cinstitele ei moaște, după ce au fost descoperite prin arătare dumnezeiască? Au stat în biserica Sfinții Apostoli din Epivat vreo două sute de ani, săvîrșindu-se multe semne și minuni în jurul lor. Vestea despre acestea s-a răspîndit în toată Peninsula Balcanică și în Asia Mică, încît mulți credincioși greci, bulgari și vlahi din aceste locuri se îndreptau spre Epivat ca să se închine la cinstitele ei moaște și să-i ceară să mijlocească în fața tronului ceresc pentru ei.

Evenimentele politice care au avut loc în secolele următoare au făcut ca moaștele ei să fie strămutate în mai multe locuri. Se știe că în anii 1185—1186 bulgarii și vlahi (românii) din sudul Dunării — care de aproape două secole se găseau sub dominația imperiului bizantin — s-au răsculat împotriva asupritorilor, sub conducerea fraților Petru și Asan, români de neam, întemeind un stat nou, cunoscut sub numele de imperiul vlaho (româno) — bulgar, avînd capitala la Tîrnovo. Peste cîțiva ani, în 1204, cavalerii apuseni porniți în Cruciada a patra a ocupat Constantinopolul, întemeind aici un „imperiu latin de Constantinopol", care a dăinuit pînă în anul 1261, condus de împărați catolici, veniți din Apusul Europei. În astfel de împrejurări, bizantinii au creat două mici imperii, unul în Asia Mică, cu capitala la Niceea, nu departe de Constantinopol, altul în Tesalia, cu capitala la Tesalonic. Datorită relațiilor prietenești dintre împăratul Ioan Asan II din Tîrnovo (1218—1241) și împăratul de atunci din Constantinopol, în anul 1235 sau curînd după aceea, moaștele Cuvioasei Paraschiva au fost strămutate de la Epivat la Tîrnovo, capitala imperiului româno-bulgar, care devenise, între timp și reședință patriarhală. Mutarea lor s-a făcut într-o impresionantă procesiune, condusă de mitropolitul Marcu din Preslav, însoțit de numeroși clerici, fiind întîmpinate pretutindeni cu flori, lumînări și slujbe de către dreptcredincioșii români și bulgari din sudul Dunării. La Tîrnovo au ieșit întru întîmpinarea lor împăratul Ioan Asan II, mama și soția sa, precum și patriarhul de aici. Au fost așezate în biserica Maica Domnului.

La Tîrnovo moaștele Cuvioasei Paraschiva au rămas timp de 160 de ani. Probabil acum s-a alcătuit slujba ei, care a intrat în Mineiul pe luna octombrie. Iar în a doua jumătate a veacului al XIV-lea, patriarhul Eftimie al Tîrnovei — se pare un vlah — i-a scris din nou viața, așa cum am arătat mai sus.

Dar tot pe atunci turcii au pătruns în Europa. Rînd pe rînd au cucerit părți însemnate din Peninsula Balcanică. În anii 1393 au cucerit partea răsăriteană a imperiului vlaho-bulgar, împreună cu capitala Tîrnovo, iar peste trei ani și partea apuseană, încît acest stat și-a încetat existența.

În astfel de împrejurări dramatice pentru creștini, moaștele Cuvioasei Paraschiva au fost mutate la Belgrad. Acolo au stat pînă în anul 1521, cînd turcii au cucerit și acest oraș, iar Serbia a fost transformată în pașalîc. Acum moaștele au fost solicitate de patriarhul ecumenic Ieremia I sultanului, care a acceptat să i le dea în schimbul unor daruri. Patriarhul a hotărîa ca ele să fie aduse în Constantinopol, fosta capitală a imperiului bizantin ca ele să fie aduse în Constantinopol, fosta capitală a imperiului bizantin (cucerit de turci în 1453, care i-au dat numele Istanbul). În drum spre marele oraș întemeiat de împăratul Constantin cel Mare, cinstitele moaște ale Cuvioasei Paraschiva au fost expuse din loc în loc, pentru a fi văzute și sărutate de credincioșii ortodocși din Peninsula Balcanică, — aflați acum sub stăpînire turcească. Pentru început, au fost așezate în biserica Sfînta Maria Panmacaristos, pe atunci catedrală patriarhală. După transformarea acesteia în geamie, au fost mutate în alte biserici: Vlahserai (1586), Sfîntul Dumitru (1597) și Sfîntul Gheorghe din cartierul Fanar (1601).

După 120 de ani ele au cunoscut ultima strămutare, de data aceasta spre pămîntul românesc. În anul 1641, după ce binecredinciosul domn Vasile Lupu al Moldovei a plătit toate datoriile Patriarhiei ecumenice din Constantinopol, cîrmuitorul ei de atunci, patriarhul Partenie I zis cel Bătrîn (1639—1644), împreună cu membrii Sinodului său, au hotărît să-i ofere, drept recunoștință, moaștele Cuvioasei Paraschiva. Racla cu cinstitele moaște a fost transportată cu o corabie pe Marea Neagră, fiind însoțită de trei mitropoliți greci (Ioanichie al Heracleei, Partenie al Adrianopolului și Teofan al Paleopatrei). Ajungînd la Galați, apoi la Iași, au fost întîmpinate de Vasile Vodă Lupu, de mitropolitul Varlaam și de episcopii de Roman și Huși, de cler și credincioși. În ziua de 13 iunie 1641, cinstitele moaște au fost așezate în minunata biserică a mănăstirii „Sfinții Trei ierarhi", ctitoria domnitorului.

Cinstitele moaște au rămas aici pînă în anul 1884, cînd au început lucrările de restaurare a sfîntului lăcaș, fiind mutate în paraclisul mănăstirii. Dar în seara zilei de 26 decembrie 1888, după slujba Vecerniei, din neatenție a rămas aprinsă o lumînare din sfeșnicul de lîngă racla din lemn în care erau așezate cinstitele moaște; peste noapte, sfeșnicul a ars, iar focul s-a extins la catafalcul pe care era așezată racla, arzînd mocnit toată noaptea, fiind prefăcut totul într-un morman de jar. A doua zi dimineața, autoritățile de stat și bisericești, preoții și credincioșii, au constatat că cinstitele moaște au rămas neatinse. Încă o minune săvîrșită prin puterea lui Dumnezeu.

Ridicate din mormanul de jar, moaștele Cuvioasei au fost adăpostite provizoriu în altarul paraclisului de la mănăstirea Sfinții Trei Ierarhi, și în curînd strămutate în noua catedrală mitropolitană din Iași, care fusese sfințită cu puțin timp mai înainte, la 23 aprilie 1887. Aici se găsesc și astăzi, fiind mereu cinstite de obștea dreptcredincioșilor moldoveni, care îi cer să mijlocească pentru ei înaintea tronului ceresc, fiind socotită ca o adevărată ocrotitoare a Moldovei.

În ședința sa din 28 februarie 1950, Sf. Sinod al Bisericii noastre a hotărît canonizarea unor sfinți români, precum și generalizarea cultului unor sfinți ale căror moaște se găsec în țara noastră, Hotărîrea respectivă a fost transpusă în faptă în cadrul unor mari festivități bisericești în cursul lunii octombrie 1955. În cazul Cuvioasei Paraschiva, generalizarea cultului ei s-a făcut în catedrala mitropolitană din Iași, la 14 octombrie 1955, în prezența a numeroși ierarhi români, precum și a unor reprezentanți ai Bisericilor ortodoxe Rusă și Bulgară.

De altfel, Cuvioasa Paraschiva a fost cinstită în Biserica noastră veacuri de-a rîndul. Încă de la sfîrșitul veacului al XIV-lea exista o biserică cu hramul Prea Cuvioasa Paraschiva în Rășinari, lîngă Sibiu, iar în anul 1408 aflăm de existența unei biserici cu hramul Sfînta Vineri în „tîrgul Romanului". Multe alte biserici din Moldova sau din alte părți ale pămîntului românesc au același hram. Chipul ei sau scene din viața ei sînt zugrăvite în diferite biserici românești. Dreptcredincioșii creștini de pretutindeni o venerează atît prin participarea lor la slujbele din ziua de 14 octombrie a fiecărui an, iar cei din Iași și împrejurimi prin închinarea în fața cinstitelor ei moaște, cerîndu-i ocrotire și ajutor.

Drept aceea, să o cinstim și noi și să ne rugăm așa: „Spre tine pururea nădăjduind, de multe boli și primejdii s-a izbăvit țara aceasta, alinînd și prefăcînd mînia cea cu dreptate pornită asupra noastră de la Dumnezeu, în bună și milostivă îndurare, prin ale tale rugăciuni; dar și acum îngrozindu-ne marile nenorociri, la tine năzuim cu lacrimi, să ne ajuți ca să scăpăm din primejdie și să cîntăm lui Dumnezeu: Aliluia". (Din acatistul Cuvioasei, Condacul 3).

„Depărteaz-o mai la adînc"

(Urmare din pag. 1)

pomi fructiferi. De altfel, însuși cuvîntul de Ghenizaret exprimă noțiunea de grădină.

Un al doilea lucru cu mult mai important, dacă nu chiar foarte important, este legat de cuvintele Mîntuitorului Iisus Hristos: *„Depărteaz-o mai la adînc..."*, cuvinte care au desigur mai întîi un înțeles imediat, literal, că adică peștii mari nu trăiesc la marginea lacului, ci mai spre interior, unde apa este mai mare, mai adîncă.

Socotim însă că aceste cuvinte ale Mîntuitorului au și un înțeles spiritual mult mai profund, mai adînc, și anume acela de a nu judeca niciodată lucrurile, faptele, oamenii etc. după aparențe, după cum ne apar la prima vedere. În felul acesta ne putem înșela de multe ori în dreapta lor apreciere sau judecată. O asemenea superficială sau de suprafață judecată poate fi deci păgubitoare și, creștinește vorbind, chiar cu păcat.

Iată, de pildă, dacă pescarul Simon judeca după aparențe, după primul său gînd, adică pentru ce să mai arunce plasa de pescuit, așa de pomană, că și așa nu este pește — toată noaptea ne-am trudit în zadar, zice el —, atunci n-ar fi fost martorul, ba chiar personaj de seamă, la un eveniment care i-a mișcat profund pe toți pescarii din cele două corăbii.

De altfel, judecata pripită, superficială, după aparențe, care poate duce la strîmbătăți, este combătută de Sf. Scriptură, în cuvinte ca acestea: „Să nu căutați, la față (în judecățile voastre)" (Deut. 16, 19), sau: „Nu este bine ca la judecată să cauți la fața omului" (Pilde 24, 23), ori cum ne avertizează Sf. Iacob, cînd zice: „Frații mei, nu căutați la fața (oamenilor) voi care credeți în Domnul nostru Iisus Hristos cel mărit. Căci de va intra în adunarea voastră un om cu inel de aur și cu haină strălucitoare și va intra și un om sărac, cu haină proastă și veți căuta la cel ce poartă haina cea strălucitoare și veți zice: Tu șezi aici, iar săracului îi veți zice: Tu stai acolo sau șezi aici la picioarele mele, n-ați făcut oare deosebire între voi și nu v-ați făcut oare judecători cu gînduri rele?" (Iacov 2, 1—4), adică cu aprecieri greșite, false, jignitoare. Doamne, și cîte nu se întîmplă din acestea, din nefericire, în viață! De cîte ori nu judecăm, cu păcat, numai după aparențe! În ultimii săi ani petrecuți în stațiunea montană Păltiniș din Munții Cibinului, Constantin Noica, marele filosof, era de-o modestie exemplară, simplu îmbrăcat, mînca la o cantină, respectuos cu cei din jur, încît cine nu-l cunoștea nu-l băga în seamă. Cel ce intra în vorbă cu dînsul și îl privea mai adînc descoperea în el comori nebănuite.

Un caz grăitor, în această privință, relatează și Î.P.S. Mitropolit Antonie în cartea: „Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă", apărută la Sibiu, în 1983. Se vorbește acolo și de o alegere de stareț la Mănăstirea Sihăstria din Moldova, unde starețul, care dorea să se retragă de la conducerea mănăstirii din cauza vîrstei, propunea în locul său pe unul Cleopa, cunoscutul duhovnic din zilele noastre, care de cînd intrase în mănăstire a făcut ascultare ca cioban la oi vreme de 15 ani. Obștea mănăstirii nu voia în ruptul capului să-i conducă „prostul de la oi", cum apărea monahul Cleopa în ochii unor viețuitori ai mănăstirii. La insistențele starețului, obștea sau soborul mănăstirii a cedat și mare i-a fost mirarea cînd, la instalare, ciobanul de la stînă „le-a vorbit două ceasuri din Sfinții Părinți; le arăta cum înțelege să-i povățuiască pe calea mîntuirii; analiza păcatele „groase" și pe cele „subțiri" ale minții și ale imaginației, le dădu sfaturi; a citat din memorie pagini după pagini din Sf. Isac Sirul, din Efrem Sirul, din Ioan Damaschin, din Scărarul, din Maxim Mărturisitorul, din manuscrisele paisiene și din teologi moderni", cum citim în cartea menționată (p. 199), aceasta pentru că tot timpul cît a stat pe lîngă oi, călugărul Cleopa, ca oarecînd Badea Cârțan, a studiat permanent, fiindu-i mereu plină gluga cu cărți, lucru pe care starețul l-a cunoscut și l-a prețuit. De aceea a și spus obștei mănăstirii: „Fiți cu dragoste și respect față de tot omul, că nu știți niciodată cine vă stă în față" (op. cit. p. 199), așadar, nu judecați după aparențe, ci priviți totdeauna mai adînc lucrurile.

Judecînd după unele asemănări sau aparențe înșelătoare, s-a spus mult timp, ba s-a învățat și la școală și poate se mai învață încă pe undeva, cum că omul se trage din maimuță, dar, cercetîndu-se „mai în adînc" lucrurile, s-a dovedit că această opinie este fără suport științific, ca să nu spunem o minciună grosolană.

Judecînd tot după aparențe, milenii întregi s-a crezut că Soarele se învîrte în jurul Pămîntului, ca după ce au fost privite „mai în adînc" lucrurile să se constate că realitatea este tocmai inversă.

Ni se pare potrivit de reținut de asemenea din pericopa evanghelică la care ne referim, nu atît minunea în sine, cu prinderea peștilor, căci Mîntuitorul nu făcea minuni pentru a impresiona, ci forța spirituală, energiile deosebite care iradiau din persoana Sa divin-umană, ca dintr-o Ființă cu totul și cu totul aparte, „bogăția lui Hristos cea nepătrunsă" — cum va zice Sf. Ap. Pavel (Ef. 3, 8), ceea ce a trezit în pescarul Simon — care nu era încă ucenic și apostol și nu știa exact pe cine are în față, lucru de care se va convinge mai tîrziu — conștiința păcătoșeniei, conștiința vinei pe care noi trebuie s-o avem permanent față de Dumnezeu, a nedeplinătății noastre, a neputințelor și slăbiciunilor noastre, conștiință care ne-ar îndemna să spunem cu Simon: „Ieși de la mine, Doamne, că sînt om păcătos" (Luca 5, 8), dar, în același timp, și: Rămîi cu noi, Doamne, ca prin Tine, prin darurile Tale, să urcăm spre statura „bărbatului desăvîrșit".

Este ceea ce unele grupări sectare nu sesizează, golind persoana Mîntuitorului Iisus Hristos de însușirile Sale divine, coborînd-o la nivelul unui simplu personaj, ceva mai deosebit desigur, pe care poți să-l joci în sălile de teatru, în filme, să-l strigi direct pe nume ca pe un egal al tău, care s-a născut ca orice om, cu frați și surori adevărați etc., ceea ce constituie o gravă eroare, cu urmări nefaste aici și-n veșnicie.

Încrestînd aceste cîteva gînduri, vom reține în chip special, îndemnul de a nu rămîne niciodată la aparențe, la suprafața lucrurilor, ci pentru a le înțelege cît mai bine și a ne pronunța cît mai corect asupra lor este nevoie să mergem „mai la adînc", a le pătrunde deci cît mai în profunzime, a le studia și medita cît mai mult. Cum ne spune și în alt loc Sf. Scriptură prin cuvintele: „De vă uitați la fața omului — la aparențe deci — faceți păcat și legea vă osîndește ca pe niște călcători de Lege".

SĂ GĂSEȘTI CUVÎNTUL...

(urmare din pag. I-a)

aproape imposibil într-o astfel de scurtă introducere. Mi-ar plăcea totuși, să-l amintesc aici și pe prietenul meu, marele poet francez Pierre Emmanuel, acum trecut Dincolo.

Sensibili la această comuniune, poeții români au excelat în poezia de inspirație religioasă. Nici dintre ai noștri nu vom putea cita decît pe cîțiva dintre cei foarte mulți, din care n-ar lipsi Nichifor Crainic, V. Voiculescu, Sandu Tudor, Paul Sterian etc. Eminescu și-a alcătuit *„Luceafărul"* nu din basmul culeș din Künisch, nici din mitul lui Hyperion, ci, după cum au descoperit cercetători mai noi (G. Călinescu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, D. Murărașu, B.V. Anania), a pornit de la un text biblic noutestamentar. Am văzut fotografia unei variante care, sub titlul *„Legenda Luceafărului"*, reproducea primele versete din Evanghelia după Ioan. „Luceafărul" e poetizarea întrupării lui Dumnezeu, pogorîrea Lui pe pămînt și întoarcerea în Cer, așa cum *Întruparea* Fiului va fi esența poeziei unui contemporan mai tînăr al lui Eminescu, din spațiul francez, Paul Claudel (Vezi Jacques Madaule, Esprit, ian. 1966, p. 118). Oare se știe că Paul Claudel a avut la 25 decembrie 1886 o revelație în biserica Notre-Dame, asemănătoare cu cea cu două secole mai veche a lui Pascal?

N-aș vrea să se înțeleagă că, naiv, aș reduce toată poezia la poezia religioasă. Dar parcă n-aș promova nici ideea unei disjungeri care să delimiteze o poezie non-religioasă, profană, socială, politică, erotică, revoltată etc., de cea religioasă.

Toate au totuși un element comun care le situiază, dacă nu exact în sfera religioasă, foarte aproape de ea. Căci despre cine se vorbește mai mult că scrie sub inspirație, decît despre poet, despre marele, adevăratul poet? Vă las pe Dv. să definiți inspirația, și dacă o veți putea despărți plauzibil de sfera sacrului, cum se zice într-un limbaj mai liber, să-mi spuneți și mie! În general poeții, umili, recunosc sursa poeziilor lor, în afara lor, într-o taină. Și poeții nu descifrează tainele, ci le afirmă. *„Eu nu strivesc corola de minuni a lumii / și nu ucid cu mintea tainele ce le-ntîlnesc în calea mea"* (Blaga). Despre Rilke se spune că n-a îndrăznit niciodată să-și semneze unele poezii, considerînd că nu erau ale lui, ci erau în întregime inspirate (B. V. Anania, în „Altarul Banatului", 4—6, 1992, p. 14). Tot așa mărturisea și Tudor Arghezi, că lui îi aparținea doar meșteșugul, dar inspirația îi venea de undeva de sus, cînd îl atingea „aripa îngerului".

Inspirația vine dintr-o taină, dintr-o zonă a sacrului, chiar și cînd zona e demonică, mai neagră decît cea a *daimonului* socratic, care putea fi și un înger alb.

Claudel e socratic atunci cînd recunoaște că singura manieră de a cunoaște e de a a-și declara necunoașterea, dar e religios și e areopagitic atunci cînd afirmă măreția și impactul tainei, nu prin dezvăluirea ei, ci prin afirmarea ei. Spunea cam ceea ce a apucat să spună în sintezele sale de ultime ore, în marea grabă în fața iminenței morții, Petre Țuțea. De aceea chiar în liniștea și fericirea poeților există întotdeauna și un mare procent de neliniște. A mărturisit-o și Claudel, cam la fel cu aceea pe care o mărturiseau sfinții desăvîrșiți ai pustiei care cereau timp de pocăință chiar și atunci cînd îngerii îi ridicau spre Paradis pe aripile lor.

Mikel Dufrenne în anii 60 scria o carte *„Le poétique"*, de care se ocupă pe larg Paul Ricoeur și în care poetul e prezentat ca fiind prin excelență un inspirat de sus. Natura e *primordial poetisabilă*, spune Dufrenne, dar inspirația vine de dincolo de ea, căci inspirația nu e nimic, îl aprobă Paul Ricoeur, fără o lume care are un Creator (Esprit, ian. 1966 p. 110). Poetului îi este comunicat sensul — căci orice poet caută sensul — prin har, în *stare de grație*, mai spune Dufrenne.

Evident, poetul operează cu cuvinte din lume. Dar cu ce fel de cuvinte? Sensurile i se descopăr de fapt prin substituiri de cuvinte, prin metafore care încifrează mai mult decît descifrează, dar în încifrare, pentru cine știe să citească, sînt ascunse sensuri pe care omul de rînd nu le vede, dar poetul le are, le simte, le vede, le trăiește și le exprimă prin mijloacele sale. Metafora e un vehicul capabil să exprime sacrul. De aceea ca să înțelegi, ca să citești în limbajul unui adevărat poet, trebuie tu însuți să fii virtual poet. Altfel treci pe lîngă poezie și nu vezi nimic. În loc să fie fereastră, e o piele opacă.

Poetul vrea totuși să comunice. Ca în profeția lui Isaia (6, 6—7) de gura lui se atinge un cărbune care îl aprinde și-i dezvăluie ceea ce trebuie să comunice oamenilor. René Char numea pe poet *„omul comunicării"*, pînă la înțelesuri religioase *„Il n'y a que mon semblable"*.

Limba poetului e o parolă, iar limba în care e inspirat e o sursă inepuizabilă de descoperiri. De aceea poetul trebuie să aibă mare încredere în cuvîntul care i se dă. Prin el se înrudește cu *Cuvîntul*, cu *Logosul*. În cuvînt se ascunde o permanentă noutate, un posibil *nou* oricînd *„Tout est encore a naître pour qui fait confiance au langage"*. Și o concluzie uimitoare:

„La poésie ne conclut jamais".

Ironic, René Char, polemizînd cu prea tereștrii, își declară deplina încrederea în Dumnezeul care îl inspiră de *Dincolo*, dintr-o existență de altă calitate decît cea de aici.

Obéissez a vous porcs qui existent

Je me soumet à mes dieux qui n'existent pas!

Poezia e miracol. Eminescu zicea: *Să găsești cuvîntul...* Poetul găsește cuvîntul. Celebrează miracolul. Desființează prozaicul, urîtul, plictisul. Uneori scrie atît de frumos despre *urît* și despre *plictis*, încît le transformă în emoții și în bucurii.

M-am gîndit, se înțelege, la Baudelaire.

Poetul găsește acel cuvînt care ne înfrumusețează auzindu-l, citindu-l. Intră în noi, ne recompune, De aceea un poet zicea *„Oamenii se compun din cuvinte"* (Vonokourov), iar altul, descoperind o altă dimensiune a cuvîntului poetic, poruncea: *„Cuvînt, prefă-te în muzică!"* (Zabolotski).

Cîte nu s-ar putea spune despre dimensiunea muzicală a cuvîntului, despre muzica poeziei, despre aproape identitatea lor! Desigur acestea vi le veți revela unul altuia Dv., poeții.

Mă opresc aici și-mi cer iertare pentru aceste improvizații.

Găsesc ideea încercării unei legături între Europa și cele două Americi prin cuvintele poeților, extraordinară. Ei se vor întîlni în întoarcerea la aceeași sursă a inspirației, care ar putea rîndui lumea altfel decît prin arme de foc, prin arme economice etc. Ar trebui ca singura armă permisă să fie poezia.

Mă delectam dăunăzi cu o antologie de poezie chineză clasică, de Paul Demiéville (Galimard 1963). Mi-a plăcut să aflu că într-o culegere din 1703 se află 48 900 de poezii, scrise de 2 200 de poeți numai din perioada Tang, iar printre poeți erau mulți împărați, generali și oameni de stat. Va fi fost un paradis terestru! Iată un model care n-ar trebui ignorat!

Desigur, în viziunea poetică din care acest Festival va încerca să exploreze afinitățile dintre cele trei continente, Dv. veți găsi destule afinități care să sugereze și să antreneze o comunicare între noi și ei prin eterna poezie, care nu poate decît uni și îndrepta spre unitate. Sînt sigur că veți găsi asemenea afinități, de pildă în poezia aztecilor de limbă *nahuatl*, sau a celor de limbă maya din Mexic, ca și în poezia măcar a americanilor moderni din ultimii cincisute de ani, pînă la Whitman îndeosebi, dar vor mai fi fiind și mulți alții. Și-apoi mai sînt acolo și mai vechi, chiar dacă unii doar în tradiții nescrise, dar încă vii. În toate se află setea după unitatea oamenilor, între ei, cu natura și cu Dumnezeu.

Aceasta făcînd poezia, își va putea impune contribuția la o mai bună înțelegere între oameni și la o mai sensibilă înfrățire sub harul inspirației dumnezeiești.

Că Europa va vorbi celor două continente de peste ocean de la Sibiu, mi se pare un privilegiu pentru care trebuie să le mulțumim din inimă inițiatorilor *Centrului de poezie de la Sibiu* și, în special, Domnului Eugène van Itterbeek și, nu mai puțin, domnilor Ștefan Augustin Doinaș, Aurel Covaci, Mircea Ivănescu și, bineînțeles, d. Ioan Mircea.

Să-mi dați voie să închei eu însumi cu o poezie proprie, dar nu acum, și nu aici. Vă voi recita-o marți la Mînăstirea Sîmbăta: o poezie în alb, sculptată în piatră și marmură, în cupole și arcuri brîncovenești. Și arhitectura e poezie!

Rog pe Dumnezeu, marele prieten al poeților, să vă binecuvinteze lucrările și să vă facă tot mai permeabili și receptivi la mesajele Sale. Pentru că vă doresc pe toți poeți. Nu mari poeți, fiindcă nu există decît mari. Cei mici sînt doar în creștere.

„Confesiuni Libere" (II)

(De la întîlnirile cu Părintele Gala Galaction)

Pînă la urmă va fi *„O turmă și un Păstor!"* Cuvîntul Domnului rămîne în veac. El nu se schimbă. Dacă El a zis, pentru noi nu mai încape îndoială!"... Cu privire la validarea hirotoniilor Anglicane și Protestante, dînsul socotea că, cine admite *transsubstanțierea*, înseamnă că are și preoție.

Aici ni s-a făcut, și mai bine, *Educația Euharistică*. Mai întîi, ni s-a recomandat să citim din *„Piatra din capul unghiului"*, cele patru capitole, intitulate *„Domnul Euharistic"*. După ce ne-a format acest fond aperceptiv, marele nostru duhovnic, — pornind de la realități, — ne-a arătat că, în configurația actuală a Fenomenului Creștin împărțit în confesiuni și secte, lumea de azi e înclinată mai mult spre un Hristos Biblic, decît despre un Hristos Euharistic, — în urma propagandei sectare. Însă, Biblia singură nu ne poate mîntui, — fără Biserică, Biblia ne oferă numai învățătura, — nu și Sfințirea. Ea este doar arhiva Împăratului Hristos, — actele care vorbesc despre El. Împăratul Slavei este Hristos Euharistic, Care se împărtășește credincioșilor din fața Ușilor Împărătești, ale Sfîntului Altar, — prezent, real în vălurile euharistice. Și, Biserica cea adevărată, este cea care a ținut în centrul cultului, nu atît pe Hristos Biblic, cît pe Hristos Euharistic. Se poate găsi în toată Biblia ceva mai esențial, decît paragraful de la Sf. Ap. și Ev. Ioan: *„Atît de mult a iubit Dumnezeu lumea, încît și pe Fiul Său, Cel Unul Născut*, L-a dat, ca tot cel ce crede în El să nu piară; ci să aibă viață veșnică" (Ioan 3, 16). Deci, jertfa lui Hristos este miezul Sf. Liturghii; iar Sf. Liturghie este centrul Cultului Divin, în Biserica Ortodoxă. În *Drumul spre Emaus*, — deși Domnul Hristos Le-a tîlcuit scripturile, și deși Luca și Cleopa erau ucenici ai Sf. Apostoli, totuși nu au înțeles; iar cînd a rămas cu ei și a săvîrșit *„Cina cea de Taină"* deabia atunci li s-au deschis ochii și L-au cunoscut; iar El s-a făcut nevăzut de dînșii, și totuși a rămas cu ei, mai departe, prezent, real, în vălurile euharistice. Iar, noi, Ortodocșii încheiem Sf. Liturghie, după ce ne împărtășim: *„Să ne împărtășim cu Tine, mai adevărat, în ziua cea neînserată a Împărăției Tale!"* ...

La hirotonie, episcopul nu dă candidatului Biblia, fiindcă aceasta a studiat-o în Seminar și în Facultatea de Teologie; ci dă în mîini Sf. Agneț (Agnes= Mielul lui Dumnezeu, Care a răscumpărat păcatele lumii) adică pe Hristos Euharistic, — ca să mediteze asupra Lui, în acel moment cutremurător: *„Primește acest Odor și vei da seamă în fața Dreptului Judecător, de felul cum l-ai administrat!"*...

Și se mai pot aduce și alte dovezi din Arsenalul Teologiei noastre: Ispitirea Domnului Iisus pe Muntele Carantania. Satana face uz de Biblie, arătîndu-i că *„scris este"*. Deci, și Satana cunoaște foarte bine Biblia; dar nu o folosește ca să mîntuiască; ci să ispitească, — dacă se poate, — chiar pe Dumnezeu. Dar, să ne mai amintim și de mustrarea, pe care Însuși Domnul Hristos o face celor care se despart de Biserică; *„Fățarnice! Ce este mai mare, darul, sau Altarul, care sfințește pe dar?"* (Matei 23, 17). Dacă nu mai ai Biserică, nu mai ai nici Altar. Biblia este darul adus pe Altar. Din ea a cetit preotul, și citește și azi — har Domnului — de două mii de ani, — fără să adauge și fără să scadă vreun cuvînt. Sf. Cruce se află pe Altar, și o înfățișează preotul poporului în punctul culminant al Sf. Liturghii: *„Darul Domnului Nostru Iisus Hristos, și dragostea lui Dumnezeu-Tatăl, — și împărtășirea Duhului Sfînt, să fie cu voi, cu toți!"*... Cinstitele Daruri sînt aduse pe Altar, și prin puterea Duhului Sfînt — transubstanțiere, — se sfințesc și devin Sfintele Daruri. La cap. X, Sf. Ap. și Ev. Ioan scrie de *„păstori legiuiți"* și *„păstori năimiți"*: La noi e turmă și păstor. Și, atunci, ce te faci păstor, — oaie fiind?!" Părintele G. Galaction a fost singurul, care a alcătuit un *„Registru de trimiteri și de citate biblice la Simbolul Credinței,"* tipărit la sfîrșitul Noului Testament, din 1927. Prin această lucrare vine în ajutorul preoților, în lupta pentru Apărarea Ortodoxiei, să demonstreze sectanților, că Simbolul Credinței (Crezul) luat articol, cu articol, este scos tot din Biblie, prin lucrarea Sf. Duh, de către Sf. Părinți la Sinodul Niceo-Constantinopolitan. Iar Ardelenii mărturisesc prin el toată *„Legea Românească", cuprinsă în cele 12 încheieturi"* (articole). De aici rezultă convingerea, că noi sîtem Români, pentru că sîntem Ortodocși, — și sîntem Ortodocși, pentru că sîntem Români. În Neamul Românesc se păstrează din vechime și stăruie în uzul vorbirii această strigare: *„Măi, Române; Măi Creștine!..."* Iar despre sectanți, zice: *„N-au nici un sfînt și nici un Dumnezeu!"* Mai spunea dînsul; că există atunci o mie de secte cel puțin, în lume. Și cum se împacă *„Rugăciunea Arhierească"* de la cap. 17, de la Sf. Ap. și Ev. Ioan, cînd Domnul Hristos se roagă fierbinte *„ca toți să fie una"* (Unitatea Bisericii), cu faptul că sectanții se luptă să fărîmițeze Biserica?! La fel și cu „Un Domn, o credință și un botez! (Efes. 4, 5). Ce te faci cu al doilea botez? Se poate schimba cuvîntul Domnului?... Noi știm că cuvîntul Domnului rămîne în veac! Atunci înseamnă că stăm cu Biblia în mînă și cu minciuna în gură! Eu n-am nimic cu ei; ci cu năravul lor!"... Tot aici, la aceste întîlniri, Părintele Gala Galaction ne-a arătat metoda sa, de a ceti Biblia: „Lăsăm Vechiul Testament la urmă și începem cu *„Faptele Apostolilor*, din Noul Testament, fiindcă sînt o istorie a Bisericii Creștine, pe scurt. Apoi trecem la Evangheliі, în ordinea lor, inclusiv Apocalipsa, care nu este numai o carte profetică; ci profetică apocaliptică. O citim ca pe o lectură; Iar cînd vrem să-i adîncim sensul, atunci ne adresăm preotului, pentrucă trebuie să fie și aici un specialist. Dacă ți s-a stricat ceasul, te duci la ceasornicar și desigur, îl cauți pe cel mai bun. Dacă te îmbolnăvești, cauți doctorul cel mai bun. Dar, sufletul îl încredințezi pe mîna oricui?!"... În alte metode misionare a îndrăgit cel mai mult genul epistolar, — moștenire de la Sf. Ap. Pavel. Acest gen l-a adoptat și în literatură: primul său roman *„Roxana"* este scrisoarea adresată Părintelui Veniamin, — Marele său Duhovnic. Apoi, „În pămîntul făgăduinței" (Scrisori către Simfaroza); „Piatra din capul Unghiului" (Scrisori teologice); iar cînd i s-a furat paltonul, ne-a povestit că printr-o scrisoare, publicată la ziar, a întors pe făptaș și i-a întors paguba, recunoscînd și el, tot printr-o scrisoare, că a devenit om cinstit. În alte metode misionare, — nu știu cum va fi procedat cu alții, — însă pe mine m-a luat în cîteva rînduri, — seara tîrziu, — la o adunare cu *„Liber cugetătorii"*, într-o Sală de la Primărie: „Am venit în mijlocul vostru „Liber Cugetătorilor", cu dorința vie de a vă aduce la Hristos. Voi nu sînteți atît de răi, pe cît credeți voi. Sînteți firi rebele, care nu vreți să ascultați de nimeni. De aceea nu aveți pace nici cu voi înșivă, nici cu alții. Vă tălăzuiți ca marea, într-un veșnic flux și reflux, fiindcă stați pe valuri, nu pe piatră, — pe piatra credinței. O maximă latină spune că, dacă *„Vrei să fugi de Dumnezeu, fugi spre Dumnezeu"* (Vis fugero a Deo, fuge în Deum!"). Dacă nu vreți să ascultați de Hristos, ascultați de Eminescu: *„Ce un veac zice, alții o dezic; decît un vis searbăd, mai bine nimic!"*... Dacă nu vă place poezia, poate vă place filozofia!" Și, aici, le-a expus „Argumentul ontologic despre existența lui Dumnezeu", la Descartes: *„Dubito, cogito ergo sum,"* care a făcut din îndoială, motivul siguranței. Am redat acest exord, cît mai fidel posibil, ca să ne dăm seama de curajul său creștin și de metoda sa misionară. Altă dată, tot în această sală, la o adunare cu Evreii: „Am auzit că nu mai vreți să fiți Evrei. De aceea am venit la voi, ca să vă rog să vă băgați mintea în cap și să fiți Evrei! Noi avem nevoie ca voi să fiți Evrei. Dacă nu mai sînteți Evrei, cu cine ne mai luptăm noi?!... Iar, dacă nu mai vreți să fiți Evrei, vă recomand un evreu, care scrie către voi: Sf. Ap. Pavel, în Epistola către Evrei. El vă învață ce trebuie să fiți!"... În continuare a urmat un comentariu exegetic, ca o prelegeree. Chiar de la primul drum, pe care l-am făcut la aceste întîlniri de la Primărie, l-am întrebat unde mergem și mi-a răspuns că, atunci cînd ostașii merg pe front, nu li se spune nimic, decît atunci cînd ajung acolo și dau piept cu inamicul, ca să nu rateze lupta. Nici nu se oprește regimentul pe loc, pentru un soldat, care îl roade bocancul! Deabia acum am înțeles aluzia pe care a făcut-o cu privire la *„pasiunea riscului"* și *„zborul de pe marginea cuibului"*. Cînd am ajuns acasă, m-am pipăit să văd, dacă nu mi-au crescut aripi!...

Obișnuiam ca la sfîrșitul „Confesiunilor Libere" să-l conducem acasă, la chilia lui, — care n-avea nici clanță la ușă, — din ograda Internatului Teologic. Cîteodată se abătea din cale și traversa Strada Universității și intra în Grădina Pușkin. Parcul acesta devenea subit *„Grădina lui Akademos"*, prin acele plimbări peripatetice de neuitat. Soarele furișat printre frunze punea ninsori de lumină pe mantaua lui de preot și profet: *„Preot deșteptării noastre; semnelor vremii profet!"* Versurile acestea eminesciene îl cuprindeau și pe dînsul suficient. Figura lui înfățișătoare și pitorească impunea admirație tuturor, încît publicul din parc se ridica de pe bănci și îl saluta respectuos; iar pe unii îi auzeam rostind: *„Trece Gala Galaction!..."* Cînd se oprea la cîte o răspîntie, noi îl înconjuram și atunci „Confesiunile Libere" deveneau și mai libere! Atunci am aflat că, învățătura prin ucenicie, aparține culturilor patriarhale, dar s-a dovedit ca eficace, pînă în zilele noastre: să înveți privind la meșter, — văzînd și făcînd, — prin puterea exemplului personal. Deci, și aici urmau alte întrebări, primind răspunsurile adecvate, necesare și satisfăcătoare.

Cu privire la comunism: „Comunismul vine cu pretenție de religie, vrînd să înlocuiască toate religiile, și în primul rînd, — creștinismul! Dacă planul lor se va potrivi cu planul lui Dumnezeu, atunci va dăinui. Însă El ne-a prevenit de la început: *„Fiara roșie se ridică din adînc și merge la pierzanie!"* (Apoc. 18, 7). Noi sîntem ca cei ce cred și speră! Comunismul vrea să distrugă Creștinismul, ca să aibă originalitate. Lenin a luat *„Comuna din Ierusalim"* cu toate ale ei, pînă la esențiala directivă: „dîndu-i-se fiecăruia după trebuințele sale" (Fap. Ap. 4, 35). „Comuna din Ierusalim" s-a întemeiat pe plan intern pe iubirea în Hristos, dar a căzut din Hristos, din nesinceritate (cazul Anania și Safira); iar pe plan extern, pentru că creștinismul era în fașă și ducea în circă prigoana iudaică și romană. S-a reluat după două mii de ani, însă pe reversul medaliei. Cît s-a putut impune este cu prestigiul creștinismului, de unde l-a furat *„Cu privire la orientarea politică de viitor:* „Viitorul va fi al Socialismului. Dar sînt socialisme și socialisme, pînă la Socialismul Creștin, de unde au luat și cei de dreapta și cei de stînga. Aceste două dictaturi își vor disputa întîietatea prin revoluții și prin războaie; iar la capătul tuturor luptelor, cu prețul a nenumărate jertfe, omenirea va ajunge la calea de mijloc, care este calea înțeleptului și a creștinului adevărat, — așa cum se spune în popor: *„la mintea cea de pe urmă a Românului!"*...

Pînă atunci, noi Biserica Ortodoxă, sunăm clopotele deșteptării și prin slujbă și predica noastră, le dăm doar sugestii evanghelice pentru o reformă socială". Ca preot a format serii întregi de preoți și călugări îmbunătățiți, care s-au impus rămuros în viața Bisericii și Neamului. Cei amintiți de Pr. Gh. Cunescu, în lucrarea sa, fac parte din generația mea. I-am cunoscut personal și m-am bucurat de atenția și prietenia lor. Mai pot adăuga pe doi colegi ai mei; Nicolae Mladin și Ambrozie Filiuță; iar Viorel Trifa a fost cu un an în urma noastră. Tot din plămada Părintelui Galaction a fost și Poetul creștin Sandu Tudor, — mai tîrziu Staret la o mănăstire din Oltenia și chiar Virgil Gheorghiu, decedat anul acesta, la Paris, iar ca profet, pe lîngă cele arătate pînă acum, a mai prevăzut că, secolul următor va fi un secol al marei spiritualități. Azi, ne aducem aminte de cuvintele lui, și constatăm cu uimire că de mari daruri s-a învrednicit de la Dumnezeu; iar noi toți, care am avut norocul să ne fie Marele nostru Duhovnic, — ajunși la vîrsta octogenară — sîntem convinși că ne-a schimbat viața cu dumnezeiască schimbare.

Următor apelului său la călugărie, m-am încumetat și eu m-am retras la Mănăstirea Hîrbovăț, din Jud. Orhei, în vacanța de Crăciun 1933 și Anul Nou 1934, pe cînd era stareț Părintele Teognost Donos, — mic la statură, dar mare în fapte. (După război am cunoscut pe actorul Arcadie Donos, și am aflat de la el, că este nepotul starețului de la Hîrbovăț). Deși am participat la toate slujbele de zi și de noapte, — încît mi se părea că sînt foarte bine pregătit, — totuși într-o dimineață, cînd mi-am aruncat o privire pe un deal dinspre Onișcani, mi s-a părut că văd dealul nostru de la Crămiu și m-a apucat un dor de acasă, cum nu se poate spune. Cînd i-am spus Părintelui Galaction, mi-a răspuns scurt, sentențios și grav: „S-a zis cu călugăria ta! Știi cum sună în cîntările noastre bisericești: „Viața pustnicilor fericită este, dacă se într-armează cu dumnezeiescul dor!... Un singur dor, o singură dorință mai este permisă: de a trece „Dincolo" și a te îmbrățișa cu Dumnezeu!... Bineînțeles, după ce ți-ai împlinit aici toate datoriile, aducînd un spor de bine pentru semenii tăi! Nu se știe ce-ți rezervă ție Dumnezeu!... Depinde cît a apăsat cu degetul cel mic pe fruntea ta! Nu ești de pus între flori; dar nici de aruncat „între... trandafiri!" Și, așa, pentru orice împrejurare avea cîte o zicere de acestea ca la o inspirație; — dar era ca untdelemnul la rană, sau ca un reconfortant de calitate.

Continuare în numărul următor

Preot Lăudatu Vasilescu

Inochentie Micu Clain luptător pentru unitatatea noastră națională și religioasă

Inocențiu Micu Clain s-a născut în anul 1692 din părinți ortodocși, în com Sadu, jud. Sibiu.

Ajuns episcop unit, după moartea lui Ioan Patachi, s-a străduit de la început să condiționeze în fața Curții din Viena actul unirii de împlinirea postulatelor naționale. Credea că numai în forma aceasta va putea obține și drepturile politice pentru mult încercatul său popor.

Unirea cu Biserica Romei, menită de regim să fie instrument politic doar pentru folosul lui, Inocențiu îl folosește și îl convertește pentru uzul poporului român. Românii pînă la urmă au fost înșelați în așteptările lor în legătură cu unirea și Inocențiu Micu Clain ajunge la concluzia mitropolitului Teodosie din Țara Românească, că unirea a fost o acțiune unilaterală prozelitistă a împărăției habsburgice, fiind o înșelăciune nefolositoare.

În lupta sa pentru drepturile Bisericii ca și pentru drepturile poporului român nu avea alături de el altă putere și alt sprijin decît poporul român.

Inocențiu Micu s-a convins — după multele lui călătorii la Viena și după cele mai bine de 30 de memorii și cereri legate de doleanțele clerului și credincioșilor — că calea sigură a mîntuirii poporului său este întoarcerea acasă, la Biserica strămoșească și la unitatea în credință cu românii din Moldova și din Țara Românească.

De altfel unirea cu Biserica Romei n-a constituit pentru Inocențiu Micu un prilej de dispute teologice deoarece în Actul Unirii se preciza că toată legea răsăriteană rămîne pe loc, fiindcă inimosul vlădică a subordonat problema religioasă celei naționale și s-a dovedit gata chiar să părăsească unirea dacă o cerea cauza națională.

De aceea în dieta din februarie 1744, cînd clerul și poporul român erau acuzați că nu sînt uniți din inimă, episcopul Inocențiu răspunse semnificativ: „... cele ce sînt ascunse în inima omului numai Dumnezeu le poate judeca".

Pe linia luptei de apărare a conținutului ortodox al Bisericii împotriva oricărei alterări latinizante sau catolicizante, episcopul Inocențiu Micu Clain a ajuns în mod inevitabil în conflict cu teologul iezuit, în care vedea o permanentă primejdie a schimbării prin adaose papistașe a legii strămoșești. Se știe că teologul iezuit, pus pe lîngă episcop, avea o funcție de natură bisericească, dogmatică și canonică, dar și de natură politică, de informator al autorităților bisericești și civile asupra ideilor și convingerilor episcopului și a preoților Bisericii unite cu privire la acceptarea unirii.

Este un lucru clar și lămurit că pentru Inocențiu Micu Clain prezența călugărului iezuit și a iezuiților în general însemna introducerea printre români a ritului latin. În fața acestei primejdii, sinodul din 1742 a cerut ca însuși papa să intervină pentru a stăvili trecerea de la ritul grecesc la cel latin. În actele sinodului aceluia se spune clar că: „marea scădere și pagubă simți clerul și neamul nostru unit din Ardeal din trecerea românilor la ritul latinesc". Cer papei ca cu autoritatea de care dispune să oprească „ca nimeni de ritul nostru cel grecesc unit să nu fie slobod a trece la ritul latinesc, precum aceasta și în țara leșească s-a oprit".

Răscoala religioasă a românilor ardeleni ortodocși, stîrnită și întărită de acțiunea călugărului Visarion Sarai, în anul 1744, a constituit un prilej bine venit pentru dușmanii mulți ai lui Inocențiu Micu Clain, învinuindu-l direct de mișcarea aceasta ca fiind promovator al schismei. În unele rapoarte ale vremii se precizează că chiar episcopul Inocențiu a îndemnat pe români să se lapede de unire, și că însuși episcopul nu este unit în inima lui.

Sinodul de la Blaj din 25 iunie (6 iulie) 1744 la care au participat protopopi, clerici de rînd, nobili și iobagi români, uniți și neuniți, semăna cu un sfat național românesc. El a reprezentat momentul cel mai potrivit în care episcopul Inocențiu și-a putut exprima convingerile și ideile sale cu privire la problema părăsirii unirii. De hotărîrile și deciziile acestui sinod a legat Inocențiu Micu soarta întregului neam românesc din Ardeal, care în acele momente căuta sprijin și ajutor și putere în Ortodoxia strămbună. În sinodul acesta s-a pus problema ținerii sau lepădării de unire.

În ajunul plecării sale la Viena unde fusese chemat de împărăteasa Maria Tereza, Inocențiu s-a adresat participanților la sinod și le-a spus că dacă se va mai întoarce din Viena, va păși în fruntea lor și va pleca peste munți.

Într-o versiune se spune că episcopul Inocențiu ar fi declarat: „Este adevărat că legea vi s-a schimbat întru cîtva, dar mă voi duce la crăiasa; de voi izbuti bine; dacă nu, atunci îmi voi putea căuta aiurea bucata mea de pîine". Desigur că acest fiu de țărani ortodocși din Sadu, rostind aceste cuvinte, nu se putea gîndi decît la frații de peste munți, la primitoarea și ospitaliera Țară Românească.

Chemat la Viena în fața unei comisii în care a fost judecat pentru pretinsele sale fărădelegi, că chochetează cu schismaticii, primește preoți hirotoniți de schismatici, lasă să-i pătrundă în eparhie cărți schismatice, nu lucrează pentru întărirea unirii cu Biserica Romei, Inocențiu Micu a stăruit în apărarea lui asupra drepturilor românilor, arătînd între altele că uniții văd că le-a mers mai bine cîtă vreme au

(continuare în pag. a 4-a)

Pr. prof. Al. Moisiu

O carte de culise

Dr. Franz Gansrigler, redactor la săptămînalul catolic austriac „Die Furche" („Brazda"), dă publicității cartea cu titlul „Jeder war ein Papst" („Fiecare a fost un papă", Otto Müller Verlag Salzburg, 1991, 204 p.). Cartea are ca temă situația Bisericii catolice din răsăritul Europei în timpul și după eliberarea de dictatura comunistă. De la început autorul menționează că tema cărții nu este „un capitol glorios" (p. 7) al Bisericii catolice. Ea vrea să dea la iveală tendința actuală a Vaticanului de a instituționaliza și centraliza Bisericile locale, care, în condiții de vitregie, au avut o viață spontană, lipsită de formalități și decizii venite de sus în jos. Situații care în timpul dictaturii comuniste erau firești, acum nu mai sînt posibile, pentru că aceste Biserici catolice (fie romane, fie unite) au de-a face „cu o nouă formă de totalitarism în care viața bisericească este definită strict ierarhic, iar duhul slujirii este înecat într-o structură birocratică" (p. 200, 202).

Cartea prezintă diferite aspecte ale vieții catolicilor din Boemia, Moravia, Slovacia, România, Ungaria, Ucraina și China.

Din România sînt descrise problemele a doi episcopi uniți (Emil Riti și Iustin Paven) care, deși hirotoniți, nu se bucură de recunoașterea Vaticanului. Acest fapt s-ar datora invidiei episcopului Todea asupra episcopului Dragomir (+1985), cel care i-a hirotonit pe cei doi episcopi. Datorită intrigilor lui Todea, Vaticanul ar fi „informat unilateral", iar nunțiul papal J. Bukovski din București „nu are timp" de acest caz (p. 162).

În 1985, E. Riti a fost primit în audiență de papa Ioan Paul II „ca frate întru slujirea episcopală" (p. 177); astăzi, același episcop de la același papă nu primește confirmare.

E. Riti pune acest conflict în seama actualului cardinal Todea, pe care îl consideră „labil și influențabil", un om care „nu acceptă contrazicerile, care are nevoie de colaboratori orbi și care își schimbă părerea în direcția celor care crede el că au puterea". „Aceasta ar confirma teza că Roma caută astfel de oameni cărora li se poate încredința cel mai bine puterea centralizatoare bisericească" (p. 182).

Cartea prezentată mai sus nu aduce soluții, nu dă recomandări. Ea vrea numai să descrie conflictele născute între Biserica-spontană și Biserica-instituție. În final autorul concluzionează: „Biserica romano-catolică, ce numai democratic nu este intenționată și organizată — mulți o consideră ultimul bastion al totalitarismului — poate în special să conlucreze cu cei pregătiți de supunere absolută... Argumentele nu se iau în seamă, dialogul este blocat de indiciul supunerii față de Roma, de întrebarea: ești tu, într-adevăr, supus Romei?" (p. 200).

Asist. Drd. Irimie Marga

Cum trebuie citită o carte bună

(urmare din pag. I-a)

rugăciune și meditație, prin virtute și studiu, care vă cer necontenită liniște. Iubiți-o și respectați-o!

Citiți cartea cu creionul în mînă și vă luați notițe după ea în caiete. Metoda aceasta o folosea chiar și Sf. Ap. Pavel și atunci cînd îi cere lui Timotei să-i aducă din Troia felonul și cărțile, nu uita să-i aducă și însemnările cele multe. Fer. Augustin vorbește în Confesiunile sale despre o viziune în care i se cere: Tolа et lege! și este îndemnat să scrie rezultatul meditației sale în cuvinte puține, deoarece mulțimea credincioșilor care vor veni mai tîrziu vor putea să le citească și să le înțeleagă". Bossuet studia Biblia și pe Părinții Bisericii cu pana în mînă și nota gîndurile care i se păreau că sînt flori de aur... Mai tîrziu din aceste caiete s-a inspirat în toate discursurile și predicile sale strălucite ca de niște izvoare nesecate.

Pentru ce este bine să ne luăm notițe la citit? 1. Pentru că nu veți avea cartea bună la îndemînă în viață și deci păstrați esențialul din ea. 2. Rețineți mai ușor cele citite. 3. Scriind se alungă oboseala și spiritul se recrează. 4. Se formează judecata clară și sănătoasă. În fine, 5. Notițele vă dau autoritatea omului inteligent. Evitați excesul de notițe și le clasați după probleme. Folosiți fișele și le recitiți mai tîrziu ca un tezaur spiritual ca să vă rememorați cartea.

Faceți-vă un orar de lectură zilnică și-l respectați cu strictețe. Este o dovadă de caracter moral. Mai mult, căutați ca cele citite să le deprindeți; totul să intre în plămada sufletului vostru, să se formeze personalitatea voastră; ideile cărții să devină motorul vieții, substanța eului și proprietatea voastră spirituală. Vă îndemn să treceți ideile cărților bune prin matricea stilistică a eului vostru, să meditați profund ca s-ajungeți la gîndire personală, să deveniți cugetători originali, iar nu simpli mecanizatori și papagali.

Există nu numai cărți de căpătîi, cărți de mare valoare pe care vă sfătuiesc să le recitiți, pentru că le veți înțelege mai bine, mai complet și mai temeinic și veți pătrunde întreg sensul urmărit de autori. Așa a făcut un Carol cel Mare, care recitea adesea De Civitate Dei a lui Augustin, operă în 23 de volume. Le fel Bossuet recitea Biblia și pe fiozofii creștini: Tertulian și Fer. Augustin, Bourdaloue recitea pe Sf. Ap. Pavel și pe Sf. Hrisostom; Montaigne pe Tacit, Rousseau pe Plutarh de unde a luat ideile sale pentru Emile, etc.

La încheierea asupra lecturii, vă sfătuiesc să citiți cartea: *Cuvinte către studenți*, de G. Vîlsan de la Unverstiatea din București (Geografie), una din cele mai bune cărți pe care am citit-o în viața mea, care vă arată cum trebuie citită o carte bună. Regret că această carte nu am citit-o la tinerețe.

Împărăția lui Dumnezeu

(urmare din pag. I-a)

Împărăția lui Dumnezeu e dreptate, dar nu o dreptate după „faptele legii" (Gal. 2, 16—21; 5, 4), de formă și după literă, ci după har și după adevăr. Dreptatea creștină e îndreptare, moarte față de păcat (I Petru 2, 24). „Calea dreptății" (II Petru 2, 21) e calea mîntuirii; „cununa dreptății" (II Tim. 4, 8) e cununa fericirii veșnice. Împărățiile fără dreptate, spunea fericitul Augustin, sînt o mare adunătură de hoți; se dărîmă unele pe altele și se nimicesc. Împărăția lui Dumnezeu se conduce cu toiagul dreptății (Evrei 1, 8); nu după mînie, căci unde lucrează mînia nu lucrează dreptatea lui Dumnezeu (Iac. 1, 20); nici cu părtinire (Rom. 2, 11); căci cine face nedreptate va lua plata nedreptății pe care a făcut-o (Col. 3, 25).

Împărăția lui Dumnezeu e pace, dar pace adevărată, mulțumire și liniște; împăcare din inimă cu toți oamenii și cu Dumnezeu; e pacea sufletelor cea bună și dreaptă și sfîntă, fără de care nimeni nu va vedea pe Dumnezeu (Evrei 12, 14).

Împărăția lui Dumnezeu e bucurie în Duhul Sfînt, desfătare sufletească, raiul, viața și lumina din care au fugit durerea, întristarea și suspinarea (Is. 35, 10).

Să adunăm toate aceste virtuți și daruri laolaltă: dreptatea, pacea și bucuria sfîntă, și atunci vom înțelege cam ce e împărăția lui Dumnezeu. Dar mai ales ne vom da seama ce binefaceri se revarsă, în noi și afară de noi, cînd recunoaștem că Dumnezeu este Domnul lumii, Împăratul vieții și Stăpînul inimii noastre.

(Din scrierea: „Împărăția lui Dumnezeu — Biserica", Sibiu, 1947, p. 5—9).

INFORMAŢII

— Vineri 2 oct. a.c., Î.P.S. Sa Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, Crişanei şi Maramureşului a luat parte la deschiderea oficială a Festivalului European de Poezie Sibiu 1992, cu tema „Europa şi Americile în viziune poetică".

În cadrul festivităţilor de deschidere, la care au luat parte un mare număr de oameni de cultură şi artă din ţară şi din străinătate, Î.P.S. Sa a prezentat referatul „Să găseşti cuvîntul", referat ce a fost publicat parţial în ziarul local „Tribuna din 8. X. a.c.

— Duminică 4 oct. a.c., Î.P.S. Sa a luat parte, la invitaţia P.S. Andrei episcopul Alba Iuliei, la slujba de resfinţire a Bisericii ortodoxe cu hramul „Schimbarea la faţă" din Sebeş-Alba.

Î.P.S. Sa a rostit cu acest prilej un ales cuvînt de învăţătură legat de pericopa evanghelică a Duminicii XXI după Rusalii.

— Luni 5 oct. a.c., Î.P.S. Sa a asistat la slujba de Te-Deum, oficiată în Capela mitropolitană din Sibiu cu prilejul începerii noului an de învăţămînt la Facultatea de Teologie „Andrei Şaguna" din Sibiu.

— În aceeaşi zi Î.P.S. Sa a participat la Casa de cultură a sindicatelor din Sibiu la festivitatea deschiderii noului an universitar 1992/1993, prilej cu care a adresat un cuvînt de binecuvîntare studenţilor şi profesorilor Universităţii sibiene.

Tot în aceeaşi zi Î.P.S. Sa a participat la vernisajul expoziţiei sculptorului Adrian Popescu din Sibiu.

— Marţi 6 oct. a.c., Î.P.S. Sa a primit la reşedinţa mitropolitană din Sibiu pe dl. Anton Rossbach noul ambasador al Germaniei în ţara noastră.

— La amiază Î.P.S. Sa a avut la Mînăstirea Brîncoveanu Sîmbăta de Sus, o întîlnire cu participanţii la Simpozionul European de Poezie, Sibiu 1992.

— În aceeaşi zi seara, Î.P.S. Sa a luat parte la Recepţia oficială oferită de Consulatul German din Sibiu, cu prilejul zilei unificării Germaniei.

— Joi, 8 oct. a.c., Î.P.S. Sa a oficiat împreună cu un ales sobor de preoţi şi diaconi, în localitatea Sîmbăta de Sus, slujba de înmormîntare a celei ce a fost vrednica preoteasă Eugenia Streza. Î.P.S. Sa a adresat un cuvînt de mîngîiere familiei îndoliate.

— Sîmbătă, 10 oct. a.c., Î.P.S. Sa a primit pe dl. Radu Ciuceanu, preşedintele Comisiei Parlamentare privind cercetarea abuzurilor din cadrul Parlamentului României.

— În aceeaşi zi Î.P.S. Sa a primit pe Dl. Virgil Cîndea şi Gerard Ştefănescu care au însoţit un grup de turişti francezi aflaţi în vizită în ţara noastră. Cu acest prilej au fost discutate unele probleme privind raportul dintre Biserică şi stat precum şi relaţiile dintre B.O.R şi Biserica Catolică de rit bizantin din România.

— Duminică, 11 oct. a.c., Î.P.S. Sa a luat parte la Sf. Liturghie şi a rostit un bogat cuvînt de învăţătură creştinească.

Arhid. Visarion Bălţat

— De ziua Acoperămîntului Maicii Domnului (1 octombrie), hramul noii mănăstiri de la Dejani (prot. Făgăraş), P.S. Episcop-vicar Serafim a slujit Sf. Liturghie la această mănăstire. Răspunsurile au fost date de corul bisericii de pe Groapă din Sibiu.

În drum spre mănăstirea Dejani, P.S. Sa, însoţit de P.C. pr. Aurel Răduleţ, vicar administrativ, s-a oprit în parohia Cîrţişoara, unde s-a întîlnit la primăria comunei cu comitetul de iniţiativă pentru refacerea mănăstirii din zona satului, distrusă în secolul XVIII de autorităţile habsburgice. S-a vizitat locul vechii mănăstiri şi s-a stabilit aşezarea noii biserici.

După hramul de la Dejani, P.S. Serafim şi însoţitorii au vizitat parohiile Recea, Copăcel, Sebeş şi Berivoi. La Berivoi s-a constituit ad-hoc un comitet de iniţiativă pentru refacerea uneia din cele două mănăstiri existente în hotarul satului, la poalele munţilor, care au avut aceeaşi soartă ca a tuturor mănăstirilor româneşti din sec. XVIII.

— Sîmbătă, 3 octombrie 1992, din încredinţarea Î.P.S. Mitropolit Antonie, P.S. Episcop-vicar Serafim a pus piatra de temelie pentru o nouă biserică în comuna Sînpetru. S-a săvîrşit mai întîi Sf. Liturghie arhierească la care a cîntat corala bisericii de la biserica din Braşov-Cetate, urmată de parastasul de 40 de zile pentru preoteasa Rodica Andrişoaia, soţia preotului Ioan Andrişoaia. P.S. Sa a vorbit atît la Sf. Liturghie cît şi după punerea pietrei de temelie în cimitirul satului, adresîndu-se mulţimii de credincioşi, cu cuvinte de îmbărbătare pentru familia preotului şi de încurajare pentru ridicarea noului locaş de rugăciune.

Seara, P.S. Sa a săvîrşit Vecernia la parohia Făgăraş-Cimitir şi s-a adresat credincioşilor cu cuvînt de învăţătură.

— Duminică, 4 octombrie 1992, P.S. Episcop-vicar Serafim a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească în parohia Sibiu—Calea Poplăcii pe locul unde se ridică o nouă biserică prin osîrdia P.C. pr. Dănilă Luca, protopopul Sibiului, şi a P.C. arhid. Dumitru Luca. Vecernia a fost săvîrşită la parohia Rusciori, prot. Sibiu.

— Duminică, 11 octombrie, din încredinţarea Î.P.S. Mitropolit Antonie, P.S. Episcop-vicar Serafim a slujit Sf. Liturghie în comuna Jibert, prot. Rupea, în cadrul căreia a hirotonit întru preot pe tînărul Ioan Munteanu, pe care l-a şi instalat ca preot-paroh în această parohie. P.S. Sa a vorbit despre preoţie şi lucrarea preotului pentru înnoirea continuă a omului şi a lumii.

Seara, P.S. Serafim a săvîrşit vecernia în parohia Mercheasa din acelaşi protopopiat, la sfîrşitul căreia a hirotesit în iconom stavrofor pe vrednicul preot Nicolae Curmei, care se şi retrage la pensie după o slujire neîntreruptă în acest sat de 38 de ani, iar în preoţie de 52 de ani.

— Miercuri, 14 octombrie 1992, cu prilejul hramului noii parohii din cartierul Sibiu-Viaduct, P.S. Episcop Serafim a slujit Sf. Liturghie şi a predicat în capela ridicată în acest cartier prin rîvna şi osteneala preotului Vasile Ghişoiu, ajutat îndeaproape de P.C. prot. onor. Nichifor Todor, iniţiatorul noului locaş de rugăciune.

Diac. Dumitru Dura

Inochentie Micu Clain

(Urmare din pag. a 3-a)

fost schismatici, fiindcă atunci aflau scut şi ajutor la principii români.

Pe planul luptei pentru unitatea naţională, „Lupta lui Iinocenţiu Micu se concretizează într-un precis program politic: ridicarea poporului român la naţiune politică... unirea o pune în serviciul drepturilor politice ale poporului român. El îşi dă seama că în calitatea pe care o avea de cap religios, prin funcţia şi prin prezenţa sa în dieta Transilvaniei se considera reprezentantul întregului popor „năzuieşte spre emanciparea şi ridicarea naţiunii române în totalitatea ei la naţiune politică".

El a aşezat „temeliile pe care se va clădi întreaga luptă politică românească: romanitatea, vechimea şi continuitatea poporului român pe acest pămînt" (D. Prodan, Supplex libellus...", 1976, p. 184—188).

Prins în cursă de nenumăraţii săi duşmani, Inocenţiu fuge la Roma în 1745, fapt care a fost tălmăcit şi considerat de către mulţi dintre românii ardeleni ca fiind decepţia lui pentru unire.

La Roma şi-a dat seama că lupta lui pentru apărarea Ortodoxiei ardelene, ca şi pentru apărarea drepturilor poporului român din Transilvania trebuie continuată. Zbuciumată şi grea a fost viaţa lui la Roma, departe de poporul lui drag şi neputincios în faţa luptei pe care trebuia să o poarte acest popor pentru cîştigarea drepturilor sale religioase şi naţionale. Moare la 23 septembrie, 1768, în vîrstă de 76 de ani, bolnav şi bătrîn fără să fi avut putinţa să-şi revadă ţara şi poporul pentru care a luptat o viaţă întreagă.

Pr. Prof. D. Stăniloae în lucrarea sa: „Uniatismul în Transilvania...", Bucureşti 1973, p. 104, zice vorbind despre lupta lui Inocenţiu Micu: „Lupta lui Inocenţiu Micu Clain a avut o importanţă uriaşă. Ea este importantă ca deschizătoarea luptei politice naţionale. Inocenţiu Micu Clain a fost primul român care a înţeles naţiunea ca subiect de drepturi politice, la care conceptul de naţiune capătă înţeles politic (...) pentru că poporul român era lipsit de dreptul de a fi o naţiune. El a fost primul român la care conştiinţa naţională a devenit sursa unui program politic sau a unei lupte politice necurmate".

Lupta lui a ajuns la biruinţa totală prin formarea statului naţional unitar român, prin unirea de la 1 decembrie 1918.

Deşi pomenitul episcop Inocenţiu Micu n-a ajuns pînă la capătul drumului său, s-a încununat totuşi de o aureolă veşnică cu credniţa neclintită în izbăvirea religioasă şi naţională a neamului său.

Dialog cu cititorii

Un credincios ne întreabă:

1. PENTRU CE MOTIVE POATE FI CATERISIT UN PREOT, ŞI PE BAZA CĂROR CANOANE?

Răspuns:

Caterisirea este oprirea pentru totdeauna şi definitiv, a clericului dovedit vinovat că a săvîrşit o fărădelege, de la exercitarea puterii bisericeşti, adică nu mai are dreptul de a învăţa, a săvîrşi cele sfinte şi a păstori sau conduce. Cel caterisit îşi pierde numele de cleric şi este trecut în rîndul laicilor.

— Se pedepseşte cu caterisirea: *apostazia* sau lepădarea de credinţă, *erezia* sau abaterea de la dreapta credinţă şi de la învăţătura Bisericii, şi *schisma* sau depărtarea de Biserică pentru a întemeia o nouă comunitate.

— Se pedepseşte cu caterisirea şi neascultarea sau nesupunerea faţă de autoritatea bisericească (can. 31 ap.; can. 5 Antioh.; R.P. art. 15, 16, 25).

— Se pedepseşte cu caterisirea lepădarea de credinţă (can. 62 ap.);

— Se pedepseşte cu caterisirea clericul (preotul sau diaconul) care se desparte de episcopul său (can. 31 apostolic, 5 al Sin. Antiohia, 10 al Sin. Cartagina; 13—15 al Sin. I—II ecumenic) sau se ridică împotriva episcopului său (can. 11 Sinodul Cartagina, sin. 6 din Gangra), sau întemeiază sau conduce comunităţi şi face adunare fără ştirea episcopului său (can. 31 apostolic), sau conspiră împotriva episcopului său (Can. 10 sin. IV ecumenic; 34 sin. VI ec.; can. 13 sin. I—II ec.), sau defaimă pe episcopul său (can. 5 sin. Antiohia), sau săvîrşeşte Sf. Liturghie fără învoirea episcopului său (can. 31 sin. VI); can. 12 sin. I II ec.; can. 6 sin. Gangra; can. 10, 11, 62 sin. Cartagina).

Se pedepseşte cu caterisirea, *părăsirea parohiei* (can. 6, sin. IV ec.; can. 1 sin. Antiohia), sau *instalarea în altă parohie fără voia episcopului său şi fără carte canonică* (can. 14—16 sin. Apostolic; can. 15—16 sin. I ec.).

— Se pedepseşte cu caterisirea *şi episcopul care îndrăzneşte să primească în eparhia sa clerici, fără voia episcopului de sub ascultarea căruia au plecat* (can. 5, 12, 20 al sin. IV ec.; can. 17, 18, 20 al sin. VI ec.; can. 3, 17, 21 al Sin. Antiohia; can. 1, 2, 11 al Sin. Sardica).

Tot cu caterisirea se pedepseşte şi *nesocotirea pedepsei* date de forurile de judecată. Dacă cel caterisit persistă în greşeli, se pedepseşte cu *afurisanie*, adică eliminarea din Biserică (can. 28 Apostolic, can. 5 al Sin. I ec.; can. 4 al Sin. Antiohia; can. 88 al Sf. Vasile cel Mare).

— Se pedepseşte cu caterisirea şi cel hirotonit a doua oară în aceeaşi treaptă (can. 68 Apost.).

— Tot cu caterisirea se pedepseşte şi clericul care a săvîrşit *omor* (can. 65 Apostolic), chiar dacă e *prin imprudenţă*, dacă e *complice* sau numai *autor moral* (can. 5 al Sf. Grigore de Nisa; Can. 22—23 al Sin. Ancira; Can. 43, 54, 55, 57 al Sf. Vasile cel Mare).

— Cu caterisirea se pedepseşte şi *beţia* (Can. 42, 43 Apostolic), ca şi intrarea în cîrciumi pentru a consuma băuturi (can. 54 Apost.; Can. 22 al sin. VII ec.; Can. 24 al Sin. Laodiceea; Can. 47 al Sin. Cartagina).

* * *

2. CINE PRONUNŢĂ SENTINŢA CATERISIRII?

Răspuns:

Dreptul acesta îl are Consistoriul eparhial.

Cei pedepsiţi pot face recurs la Sfîntul Sinod (art. 227 R.P.).

Cererea de recurs se adresează P.F. Patriarh, Preşedintele Sf. Sinod (art. 229 R.P.). Sf. Sinod va putea respinge sau admite recursul (art. 232 R.P.). Admiţînd recursul va dispune trimitera cazului să se judece din nou în fond, de către Consistoriul Central Bisericesc. Hotărîrea acestei instanţe va fi definitivă după aprobarea ei de către Patriarh (art. 233 R.P.; art. 237 R.P.), şi capătă puterea de lucru judecat (art. 239 R.P.).

3. CE SPUN SF. CANOANE DESPRE SITUAŢIA UNUI PREOT CATERISIT, CÎND HOTĂRÎREA A RĂMAS DEFINITIVĂ?

Răspuns:

Un preot caterisit trece în rîndul laicilor (Can. 21 al sin. VI ec.; can. 8 al Sin. Niceea şi Const.; Can. 7 al Sf. Vasile cel Mare; can. 9 al Sin. de la Neocezareea) şi nu mai poate face nici un serviciu religios (Can. 27, 28 al Sin. Cartagina; Can. 8 al Sin. Niceea şi Constantinopol). Un astfel de „fost" preot nu mai are dreptul nici de a învăţa, nici de a sfinţi, nici de a sluji. Nu mai are dreptul să poarte nici haina, nici numele de preot. În limbaj popular, acesta se numeşte *răspopit*.

Clericul *caterisit* nu mai poate fi primit înapoi în slujirea sa, iar dacă după caterisire săvîrşeşte vreun serviciu religios, conform canoanelor 28 apostolic, 4 sin. Antiohia şi 88 al Sf. Vasile cel Mare, se exclude cu totul din Biserică.

Clericul caterisit *care se pocăieşte şi este iertat de episcopul care l-a pedepsit*, sau de episcopul urmaş în scaun al episcopului care l-a pedepsit, poate cel mult să poarte semnele externe ale preotului, adică hainele preoţeşti de stradă (Can. 21 al Sin. VI ec.).

4. CE SPUN CANOANELE DESPRE CLERICII (EPISCOPI SAU PREOŢI) CARE SLUJESC ÎMPREUNĂ CU UN PREOT CATERISIT, SAU ÎI PERMIT SĂ SLUJEASCĂ?

Răspuns:

Clericii (episcopi, preoţi sau diaconi) care slujesc cu un preot caterisit, ştiind că e caterisit, se exclud din Biserică, adică se afurisesc (can. 4 al Sin. Antiohia). Clericul care se roagă cu cel caterisit se caterisește şi el (can. 11 Apost.).

5. POATE EPISCOPUL ALTEI ERARHII SĂ PRIMEASCĂ LA SLUJBĂ UN PREOT SAU EPISCOP CATERISIT, SAU SĂ-L DEZLEGE DE CATERISIREA PRONUNŢATĂ DE ALT EPISCOP, SAU DE UN SF. SINOD, SAU CONSISTORIU DISCIPLINAR AL ALTEI BISERICI?

Răspuns:

O pedeapsă dată de un for bisericesc ortodox de judecată *este valabilă şi obligatorie în întreaga Biserică ortodoxă* (can. 12, 32 Apostolic; can. 5 al Sin. I ec.; can. 1 al Sin. Const. (Sf. Sofia); can. 13 al Sinodului din Sardica; can. 9, 10 al Sin. din Cartagina). Cine o calcă, preot sau episcop, cade sub pedeapsa caterisirii el însuşi (Can. 9 al Sin. Cartagina). Can. 5 al Sinodului I ecumenic dispune ca: *„cei lepădaţi de unii, să nu se primească de către alţii"*.

Toţi episcopii sînt obligaţi a socoti sub pedeapsă pe cei pedepsiţi de alţi episcopi, sau de sinoade constituite în for de judecată (can. 1 al Sin. Const. — Sf. Sofia). Cine face astfel, e vinovat el însuşi de nesocotirea autorităţii care l-a sancţionat pe cel caterisit (can. 12, 32 Apostolic).

În scurt: episcopul altei eparhii nu poate dezlega, sau ierta, sau primi la slujbă un preot caterisit de altă Biserică, sau de alt episcop, care l-a avut în eparhia sa. Episcopul care ar face aşa ceva, cade sub pedeapsa caterisirii el însuşi.

(Răspunsurile au fost formulate de către profesorul de Drept Bisericesc, Arhid. Dr. I. Floca, de la Facultatea de Teologie a Universităţii din Sibiu).

ÎN ATENŢIA CITITORILOR TELEGRAFULUI ROMÂN

Informăm pe stimaţii cititori ai Telegrafului Român că s-au deschis listele pentru abonamentele pe anul 1993.

Menţionăm că, începînd cu 1 ianuarie 1993, costul unui abonament anual este de 500 lei.

Banii pot fi trimişi prin mandat poştal, pe adresa: Arhiepiscopia Sibiului, str. Mitropoliei nr. 35, Sibiu, cod. 2400, cu specificarea ce reprezintă suma, sau prin virament, cont nr. 45.10.4.09.2, B.C.R., filiala Sibiu.

Pentru cititorii din străinătate costul unui abonament anual este de 25 dolari S.U.A. sau echivalentul în altă valută, cont nr. 45.21.01.680, B.C.R., filiala Sibiu.

Rugăm ca adresele să fie complete şi lizibil scrise.

Semnalăm... Semnalăm...

● Dr. Petre Cazacu a fost cunoscut mai ales istoricilor din România dintre cele două războaie mondiale, dar pînă de curînd era aproape necunoscut în Republica Moldova, sau în ceea ce a fost ea după al doilea război mondial, pînă la 27 august 1991, Ziua Independenţei. Era medic, născut în Chişinău, probabil în 1873 şi a absolvit Seminarul Teologic din acelaşi oraş, ca cei mai mulţi din oamenii mari ai Basarabiei. Expulzat de regimul ţarist în România, în 1900 a terminat Facultatea de Medicină din Bucureşti şi s-a stabilit în Moldova unde a început o intensă activitate publicistică, în limba română, franceză şi engleză. În afară de unele lucrări medicale, cele mai multe au fost privitoare la Basarabia. Una din ele, sub titlul: *„Moldova dintre Prut şi Nistru 1812—1918"* a fost publicată la Iaşi în 1924, VII + 347 p.

Acest volum s-a publicat acum şi la Chişinău (ed. Ştiinţa, 1992, 445 p.) şi va putea fi cunoscut acum şi basarabenilor. În 1917—1918 a luat parte activă la pregătirea Unirii, aflîndu-se acolo şi deţinînd chiar unele funcţii în structurile guvernamentale locale care au pregătit Unirea. A fost *Director al finanţelor* şi, la un moment dat, chiar *Preşedintele Consiliului de directori*, cum s-au numit miniştrii în prima fază.

Marea lui luptă a fost denunţarea rusificării.

Are un capitol dedicat situaţiei Bisericii basarabene din 1917—1918, dezvăluind uimitoare asemănări cu situaţia de astăzi. În 1917 era episcop rus, *Anastasie*. Şi atunci s-a cerut republică democratică, autodeterminare, iar Biserica, avînd un rus în frunte, s-a voit *„nedespărţită de Rusia"* (p. 243), cu un mitropolit şi doi episcopi. În Comitetul care a luat aceste hotărîri erau patru ruşi, ceea ce explică cererea de păstrare a dependenţei de Rusia. Erau şi rusofili care aşteptau limpezirea apelor, ca să vadă de partea cui să se declare. Nu s-a putut evita o criză în scurta perioadă în care s-a instalat un fel de anarhie din pricina revoluţiei bolşevice ruse, care a produs multe răbufniri de resentimente împotriva rusofililor. Au fost izgoniţi din parohii unii preoţi, iar în locul lor au fost instalaţi cîntăreţi sau învăţători. Dar pacea s-a restabilit repede, căci au apărut patrioţii români care au decis soarta Bisericii, cum era şi firesc. Printre aceştia s-au remarcat arhim. Gurie Grosu, viitor arhiepiscop şi mitropolit, şi preoţii Parthenie, A. Murafa, Hobjilă ş.a. (p. 244), Alexandru Baltaga, Alexei Mateevici (p. 250), acesta din urmă mort prematur şi pierzîndu-se prin el un mare apărător al românismului şi al Unirii.

Unirea votată la 27 martie 1918, cu toate încercările unor rusofili inconştienţi şi ale unor ruşi interesaţi, n-a putut fi împiedicată. De îndată s-a generalizat ceea ce deja se instaurase încă în timpul republicilor provizorii din 1917 pînă la 27 martie 1918: slujbele în limba română. Episcopii ruşi Anastasie, Gavriil şi Dionisie n-au recunoscut Unirea în cele privitoare la Biserică. Au fost chemaţi să se explice în faţa Sf. Sinod român. Au refuzat. Au încercat să creeze structuri bisericeşti locale pro-ruse. Ba chiar s-au plîns patriarhului de la Moscova. Acesta, în ciuda unei istorii arhicunoscute de dependenţă canonică *ab antiquo* a Basarabiei de Mitropoliţii Moldovei, n-a vrut să clarifice situaţia.

Lecţiile istoriei nu trebuiesc ignorate. Ele sînt şi avertismente.

Care a fost urmarea firească? *Cei trei episcopi au trebuit să plece în grabă peste Nistru!* (p. 413).

Dacă ar fi fost în vremurile noastre, ar fi trebuit să plece mult mai departe!

Sfîntul Sinod a numit *de îndată* ca Locotenent al Eparhiei Chişinăului şi Hotinului, pe P.S. episcop Nicodim al Huşilor, cel care va deveni apoi Patriarh al României. După el a fost ales mitropolit un mare luptător pentru unire, Gurie Grosu.

Cartea doctorului Petre Cazacu îşi păstrează actualitatea mai mult decît va fi gîndit el cînd a publicat la Iaşi prima ediţie. Dovada cea mai bună e că românii basarabeni au simţit nevoia s-o retipărească acum la Chişinău.

Ştiu să aleagă!

*

Editura „Humanitas" a republicat în 1991 *„Istoria Basarabiei"* de Ion Nistor, sub îngrijirea şi cu un studiu de Stelian Neagoe. În partea a II-a, în cap. V, se ocupă de viaţa bisericească, începînd chiar cu Gavriil Bănulescu-Bodoni (1812), cel care a întemeiat Seminarul Teologic din Chişinău, tipografie moldovenească (p. 229) şi a tipărit la St. Petersburg o Biblie românească în 1819. Rusificarea a început sub arhiepiscopul Pavel Lebedev (ce asemănare cu generalul Lebed!) urmată de Serghie, Isachie şi Neofit. Nume de tristă amintire! Mai binevoitor a fost episcopul Iacob (1898) şi un Vladimir de frumoasă amintire, sub protecţia căruia protoiereul Constantin Popovici şi Gurie Grosu au putut întemeia „Luminătorul" (1908). Vladimir, deşi rus, predica românește, fapt pentru care Sinodul rus l-a mutat la Rostov (1908). În loc a venit Serafim Ciciagov, fost polcovnic, trimis anume să oprească „românizarea". A interzis slujbele în românește şi aşa au apărut inochentismul şi alte secte care vorbeau românește. Serafim a plecat în 1914 şi în locul lui a venit Platon, plecînd şi el în 1915, după care a venit *Anastasie*, cel care a fost obligat să plece peste Nistru, cu ceilalţi doi episcopi ruşi care n-au recunoscut Unirea din 1918.

Am readus în amintire şi cartea lui Ion Nistor, tocmai spre a mai aduce un martor al celor întîmplate în 1918. Basarabenii au cerut episcop din neamul lor (p. 242), care să-i elibereze de ruşinea de a fi stăpîniţi de o Biserică străină, care îşi trimitea oamenii ei care să le mențină stăpînirea spirituală, chiar cînd pierduseră pe cea politică. Incredibil, dar ei au încercat şi atunci acest lucru. Anastasie a stăruit să rămînă sub stăpînirea Sinodului rus şi după 27 martie 1918, rămînînd pînă la 23 iunie 1918 (p. 242). Dar cît de mult putea rămîne o asemenea anomalie? Putem presupune că se vor fi încercat cu el discuţii amicale, discuţii cu Sinodul rus de la Moscova şi, cînd nu s-a putut ajunge la nici un rezultat, l-au obligat să plece. Puteau s-o facă şi mai repede! Că doar îi cunoşteau bine pe ruşi, că nu pleacă de bună voie.

Cum o fi cu rusofilii?

*

Se reia problema localizării Vicinei, sediu episcopal, de unde a venit la Curtea de Argeş în 1359 Iacint *(Marcu Botzan: Pour localiser Vicine: histoire et milieu geographique*, în „Revue des Études sud-est européennes", XXX, 1—2, 1992, p. 61—73). Asupra temei există o bibliografie bogată pe care autorul o cercetează şi încearcă s-o completeze cu noi cercetări, mai ales avînd în vedere schimbările hidrografice ale zonei Deltei şi al cursului inferior al Dunării de-a lungul timpului. Trece prin cercetările lui G. I. Brătianu (1935), C. C. Giurescu (1971), prin „Alexiada" Anei Comnen (3 vol. Paris, 1937—1945), prin studiile lui Petre St. Năsturel (1975—1976, 1987), P. Diaconu (1976), I. Dumitriu Snagov (1979), ca şi prin studiile unor cercetători hidrografi, inclusiv ale sale (Marcu Boţan). Cei interesaţi de bibliografie o pot găsi în studiul de care ne ocupăm, cu toate datele.

Marcu Boţan stabileşte deviaţii în timp ale cursului Dunării, datorate unei duble deviaţii ale Prutului care au format înainte de a se uni cu Dunărea o insulă. Pe această insulă va fi fost Vicina, ceea ce indica şi Marino Sanndo. Un cataclism hidrologic a putut face să dispară urmele Vicinei. Aşadar urmele Vicinei trebuie căutate la *Cotul Pisicii*, acoperite de nisip sub ceea ce se numeşte *Grindu Pisicii*, deasupra fiind satul Grindu, sau, în orice caz, în zonă. Autorul, din onestitate ştiinţifică, mai lasă problema deschisă, dar crede că prin cercetările sale interdisciplinare, e aproape de identificarea localizării atît de disputate a Vicinei.

Merită atenţia hidrologilor, arheologilor şi a istoricilor.

ANTONIE P.

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.
Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Dr. *Serafim Făgărăşanul*, Episcop-vicar — vicepreşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi*, redactor adjunct; Pr. *Gheorghe Papuc*; Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu*.

ABONAMENTUL pe un an: 500 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2, B.C.S.A. — Sibiu. Pentru cititorii de peste hotare costul unui abonament anual este de 25 dolari S.U.A. (cont nr. 47.21.016.680) sau echivalentul în altă valută, B.C.S.A. Sucursala Sibiu.

BIBLIOTECA ASTRA
SIBIU

Fondator:

Mitropolitul
ANDREI
ŞAGUNA

1853

Telegraful Român

FOAIE EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Anul 140
SIBIU
1 noiembrie
Nr. 41—42
1992

OMUL LUI DUMNEZEU*

Nu după multă vreme, după ce am petrecut pe ultimul drum pe fostul şi vrednicul de pioasă amintire episcop al Oradiei, vreme de aproape 22 de ani, Dr. Vasile Coman, şi apoi după ce la 23 august, tot în vara aceasta, l-am reînhumat aici pe episcopul erou şi martir al Bisericii şi al cauzei naţionale Dr. Nicolae Popovici, episcop între 1936 şi 1950, iată-ne astăzi chemaţi să întronizăm potrivit rînduielilor străvechi pe noul episcop al Oradiei, în persoana P. S. Ioan Mihălţan.

Alegerea Prea Sfinţiei Sale s-a făcut la Bucureşti, conform prevederilor Statutului Bisericii Ortodoxe Române, de către Colegiu electoral alcătuit din delegaţi ai tuturor eparhiilor din ţară (două treimi laici şi o treime preoţi, ca pe vremea Statutului Organic şagunian), din membrii Sfîntului Sinod, din decanii Facultăţilor de Teologie şi din directorii de Seminarii Teologice şi, bine înţeles, din toţi membrii Adunării Eparhiale a Oradiei. Ca unul care, potrivit rînduielilor, ca Mitropolit al Ardealului, Crişanei şi Maramureşului am prezidat procesul de alegere, în vorbirea preliminară pe care am adresat-o electorilor le-am recomandat să aleagă la Oradea „*Om pentru Biserică şi Ţară*“, aici la graniţa de Vest. Am trecut, atît cît s-a putut pe scurt, şi prin istoria acestui ţinut, ca şi prin îndatoririle pe care acest ţinut le cere episcopului Oradiei. Nu le voi mai repeta acum. De altfel despre acestea am mai vorbit şi altă dată, chiar în această catedrală.

Am prezentat Colegiului electoral un fel de portret-robot, cu arătarea calităţilor pe care trebuie să le întrunească cel care urma să fie ales: „*Om pentru Biserică şi Ţară la Oradea*“.

Cu majoritatea cerută de Statut, cel care a întrunit toate condiţiile, a fost P. S. arhiereu vicar al Oradiei, Ioan Mihălţan Crişanul şi alegerea, prin vot secret, a fost mai mult decît firească, tocmai pentru faptul că, pe lîngă calităţile native şi cele dobîndite prin şcoli înalte şi prin experienţa de slujire preoţească, alesul avea şi o suficientă cunoaştere şi activitate, chiar în Eparhia Oradiei unde a fost iubit şi apreciat ca vicar.

Tradiţia cere o instalare oficială şi emiterea unei *Gramate metropolitane* şi iată-ne astăzi împlinind-o, şi nu ca pe o formalitate, ci ca pe o reală încredinţare a unei răspunderi pastorale noi, ca păstor căruia îi va reveni grija unei străbune povăţuiri a Eparhiei spre mîntuire, a păstrării credinţei străbune şi a testamentului înaintaşilor, ca şi a unei pricepute şi atente conduceri gospodăreşti, atît a treburilor eparhiale centrale, cît şi a tuturor protopopiatelor, parohiilor şi mănăstirilor.

Gramata pe care a cetit-o aici Păr. prof. Dr. Mircea Păcurariu, decanul Facultăţii de Teologie din Sibiu, spune aproape totul şi poate că eu, care am emis-o n-ar mai trebui să adaog nimic la cele cuprinse în ea. Aşa cum am făcut însă îndată după alegere, la Bucureşti, cred că îmi revine şi aici bucuria de a Vă felicita, Prea Sfinţite, pentru cinstea de a fi fost ales, ca şi pentru sarcina care v-a fost încredinţată.

Cinstea şi sarcina se îngemănează, dar cea dintîi e apreciere pentru trecut şi investire pentru prezent, iar cea de a doua e încrederea ce vi se acordă pentru viitor. Mai ales aceasta din urmă va fi termometrul după care vi se va aprecia în permanenţă, pînă la ultima suflare, căldura cu care vă veţi împlini misiunea pe care v-o încredinţăm astăzi, în numele Colegiului electoral, al Sfîntului Sinod şi al nostru personal.

Sper că vă mai amintiţi că, tot în această catedrală care, de astăzi devine catedrala P. S. Voastre, pînă veţi zidi alta nouă, vă spuneam acum cîţiva ani că trebuie să fiţi aici la Oradea, ca arhiereu-vicar, „*Omul lui Dumnezeu*“, bun ascultător şi bun sfătuitor al celui ce avea atunci întreaga răspundere a vieţii eparhiale, P. S. episcop Vasile Coman. „*Omul lui Dumnezeu*“ trebuie să rămîneţi în continuare, căci sfatul de a fi aşa, e adresat de Sfîntul Pavel celui pe care îl rînduise arhiereu, lui Timotei, şi el rămîne valabil pentru eternitate, pentru toţi slujitorii altarelor şi ai credincioşilor: „*Tu însă, omul lui Dumnezeu, fugi de iubirea de arginţi, pe care unii poftind-o s-au rătăcit de la credinţă şi s-au supus singuri la multe necazuri. Fugi de acestea şi propovăduieşte în dreptate, în cuviosie, în credinţă, în dragoste, în răbdare şi în blîndeţe. Luptă-te lupta cea bună a credinţei, tine-te de viaţa veşnică la care şi eşti chemat şi pentru care ai dat bună mărturie înaintea multor martori*“ (I Tim. VI, 10—12).

Acestea se petreceau în veacul I, şi iată că noi le ţinem pînă astăzi, căci şi Prea Sfinţia Voastră aţi dat o astfel de mărturie şi o veţi repeta şi astăzi „*înaintea multor martori*“. Nu mai este chip de sustragere de la ceea ce aţi promis şi veţi promite, pentru că acestea echivalează cu un jurămînt în faţa lui Dumnezeu şi a oamenilor.

Şi în a doua epistolă către Timotei Sfîntul Pavel repetă sintagma: „*Omul lui Dumnezeu să fie desă-*

(continuare în pag. a 2-a)

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

* *Cuvînt pastoral la instalarea noului episcop al Oradiei* Dr. Ioan Mihălţan, în catedrala de la Oradea la 25 octombrie 1992.

ÎNGERII

Există o lume văzută şi alta nevăzută, — creaţiunea văzută şi nevăzută (Col. 1, 16), — despre care este vorba în articolul întîi din Crez, în care mărturisim credinţa în Dumnezeu-Tatăl, „făcătorul cerului şi al pămîntului, văzutelor tuturor şi nevăzutelor“.

Lumea văzută este tot ce cade sub simţuri, sub observaţie, sub experienţă, sub cercetarea tuturor ştiinţelor. Lumea nevăzută este lumea duhurilor, lumea spiritelor, lumea dincolo de moarte şi de materie, pe care o formează îngerii, sfinţii şi sufletele tuturor morţilor.

Cu lumea nevăzută se ocupă o veche filozofie (metafizica) şi o ştiinţă care abia acum începe a se înfiripa (metapsihica). Dar filozofia adevărată şi ştiinţa adevărată despre lumea cea nevăzută este religia, — filozofia cea mai adîncă şi ştiinţa cea mai înaltă, — căci numai ea are cheia cu care deschidem şi lumina cu care pătrundem în lumea dincolo de veac, adică revelaţia. Cu ajutorul acestei lumini dumnezeieşti, să cercetăm şi să vedem: ce sînt şi ce slujbă îndeplinesc în lumea văzută şi nevăzută, îngerii.

Îngerii sînt spirite nevăzute, fiinţe fără de trup, energii fără de moarte, duhuri slujitoare lui Dumnezeu şi oamenilor (Ps. 90, 11; 102, 21; 103,4; Lc. 16, 22; Evr. 1, 14).

Îngerii formează oastea sau armata cerului (Iosua 5, 14; I Reg. 22, 19; II Cron. 18, 18; Neem. 9, 6; Ps. 32, 6; 102, 21; Dan. 8, 9—10; Lc. 2, 13.14), care ia parte la cele mai însemnate evenimente din istoria creaţiunii, a mîntuirii şi a vieţii noastre. După Sfînta Scriptură, lumea s-a făcut în cîntecele îngerilor (Iov. 38, 7); de aici înainte, îngerii străjuiesc lîngă po-

(continuare în pag. a 2-a)

Ilarion V. Felea

Sinodul de la Iaşi
— 1642 - 1992 —

Împlinirea a 350 de ani de la acest eveniment de importanţă majoră nu numai în viaţa Bisericii româneşti, ci a întregii Ortodoxii, ne oferă prilejul să prezentăm cîteva date în legătură cu cele discutate în toamna anului 1642 la Iaşi. În prealabil, se impun cîteva consideraţii legate de viaţa Ortodoxiei în secolul al XVII-lea. Acest secol reprezintă pentru noi românii o perioadă de maximă strălucire culturală-teologică, pe cînd celelalte Biserici ortodoxe treceau prin o situaţie de-a dreptul dramatică, din cauza dominaţiei otomane. Patriarhia ecumenică din Constantinopol, ca şi Patriarhiile „apostolice“ din Alexandria, Antiohia şi Ierusalim, fostele Biserici „naţionale“ greacă, sîrbă şi bulgară împreună cu ţările lor erau subjugate de cîteva secole de turcii musulmani, fără posibilităţi de manifestare spirituală sau culturală. Biserica ortodoxă din Ucraina şi Bielorusia se găseau între graniţele regatului polon catolic, expusă unei intense acţiuni prozelitiste din partea Bisericii catolice, mai ales după ce o parte a clerului şi credincioşilor au acceptat aşa numita „unire“ de la Brest, din 1596, care a dus la treceri forţate la uniaţie, răpiri de biserici, lupte între fiii aceluiaşi neam. Biserica românească din Transilvania era confruntată cu prozelitismul calvin, patronat de principii maghiari din Alba Iulia, care au dus la înlăturarea din scaun şi întemniţarea mitropoliţilor Ilie Iorest şi Sava Brancovici.

Doar ţările româneşti extracarpatice, Muntenia şi Moldova, aveau o situaţie de excepţie, întrucît ele îşi păstrază autonomia internă, deşi sub suzeranitate otomană. Datorită unor domnitori de prestigiu ca Matei Basarab, Vasile Lupu, Şerban Cantacuzino şi Constantin Brîncoveanu şi sub îndrumarea unor ierarhi cărturari ca Teofil şi Ştefan, Varlaam şi Teodosie, mai tîrziu Antim Ivireanul, toţi în Ţara Românească, Varlaam şi Dosoftei în Moldova, Simion Ştefan în Transilvania, Bisericile româneşti au prosperat mereu, mai cu seamă sub raport cultural-editorial şi artistic.

În aceeaşi perioadă şi-a desfăşurat activitatea, departe de ţara sa, la Kiev, în cadrul Bisericii ucrainiene, un alt mare cărturar, mitropolitul Petru Movilă. Fiu de domn moldovean, format în centre culturale polone, călugărit de tînăr în Lavra Pecerska din Kiev, pe care a condus-o aproape şase ani ca egumen, în 1633 va fi ales „arhiepiscop şi mitropolit al Kievului, Haliciului şi a toată Rusia“, păstorind pînă la moarte (dec. 1646). S-a afirmat ca priceput organizator, ca energic apărător al Ortodoxiei în faţa prozelitismului catolic, dar mai ales ca autor de lucrări teologice, ca îndrumător al activităţii cultural-editoriale; întemeietorul unui Colegiu umanist la Kiev, din care se va dezvolta renumita Academie duhovnicească de acolo, prima instituţie de învăţămînt superior la slavii ortodocşi.

Între cele aproximativ 50 de cărţi pe care le-a tipărit — de slujbă, de zidire sufletească şi apărare a Ortodoxiei — cea mai importantă era, fără îndoială, *Mărturisirea ortodoxă*, care îi poartă numele. O asemenea lucrare era necesară atunci mai mult ca oricînd, dată fiind acţiunea prozelitistă calvină şi catolico-uniată care se desfăşura în diferite ţări ortodoxe. Pe de altă parte era necesar ca adevărurile noastre de credinţă să fie cunoscute nu numai în ţările ortodoxe, ci şi în cercurile teologice protestante sau catolice. Date fiind aceste cerinţe, mitropolitul de neam român de la Kiev a întocmit o Mărturisire de credinţă, redactată în limba latină (Expositio fidei Ecclesiae Rusiae Minoris). Materialul era expus sub formă catehetică, adică 261 de întrebări şi tot atîtea răspunsuri, împărţit în trei părţi mari, după cele trei virtuţi teologice. Partea întîia prezenta virtutea credinţei, explicînd Simbolul niceo-constantinopolitan, partea a doua prezenta învăţătura despre nădejde, cu explicarea rugăciunii Tatăl nostru, iar în ultima parte se trata învăţătura despre dragostea faţă de Dumnezeu şi de aproapele. Întreaga Mărturisire se baza pe cele două izvoare ale Revelaţiei, Sfînta Scriptură şi Sfînta Tradiţie, cu referiri la Sfinţii Părinţi şi canoanele bisericeşti.

În septembrie 1640 mitropolitul a convocat un sinod în catedrala Sfînta Sofia din Kiev, cu delegaţi ai eparhiilor Lvov, Przemysl, Mstislav şi Luţk, ai „frăţiilor“ asociaţii de mireni ortodocşi şi mănăstirilor ortodoxe din Ucraina şi Bielorusia, care să-şi dea avizul asupra acestei Mărturisiri.

Cei prezenţi au cercetat cu toată răspunderea întreaga lucrare, dar n-au fost de acord cu două probleme, în care se făcea simţită o influenţă catolică şi anume că există un loc curăţitor între rai şi iad (purgatoriul) şi că prefacerea darurilor în Trupul şi Sîngele Domnului ar avea loc la rostirea cuvintelor „Luaţi mîncaţi“ şi „Beţi dintru acesta toţi“. În această situaţie, mitropolitul Petru a cerut şi părerea patriarhului ecumenic din Constantinopol. După consultări avute cu acesta şi cu domnitorul Vasile Lupu, s-a ajuns la ideea convocării unui nou Sinod, cu o reprezentare ortodoxă mai largă, care să ia o hotărîre definitivă cu privire la cuprinsul Mărturisirii de credinţă. S-a socotit că locul cel mai potrivit pentru un alt Sinod nu poate fi decît Moldova, ţara de origine a autorului, unde domnea pe atunci Vasile Lupu, cunoscut protector al Bisericilor ortodoxe de pretutindeni, ţară în care păstorea ierarhul de mare prestigiu care era mitropolitul Varlaam.

Aşa se face că la 15 septembrie 1642 s-au deschis la Iaşi, — în

(continuare în pag. a 2-a)

Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu

„Zidiţi întru Hristos Iisus spre fapte bune“

(Efeseni 2, 10)

La Sf. Liturghie din Duminica 23-a după Rusalii, anul acesta 25 octombrie, la Apostol s-a citit din Epistola către Efeseni (2, 4—10), scrisă din Roma prin anul 63 d.Hr. Subliniind, în acest text, marea dragoste a lui Dumnezeu faţă de noi oamenii, concretizată şi în lucrarea mîntuitoare a Fiului Său întrupat, Iisus-Domnul nostru, lucrare care este asemănată cu învierea din moartea păcatelor, aşadar reaşezarea omului în starea în care a fost înainte de căderea protopărinţilor Adam şi Eva, şi poate mai mult decît atît, Sf. Apostol Pavel ne arată şi aceea că ale lui Dumnezeu făpturi sîntem, „*zidiţi întru Hristos Iisus spre fapte bune, pe care Dumnezeu mai înainte le-a gătit ca să umblăm întru ele*“ (Ef. 2, 10).

Meditînd puţin asupra acestui verset se cuvine desigur ca mai întîi să ne reamintim cum Biserica noastră învaţă că trei sînt condiţiile principale pentru a ne mîntui: *Credinţa*, dreaptă desigur în Dumnezeu şi lucrarea Lui în lume, *harul*, acea tărie sau forţă necreată care, prin Duhul Sfînt, ne ajută în eforturile noastre spre asemănarea cu Dumnezeu, şi *faptele bune*, această revărsare din dragoste către Dumnezeu, spre semenii noştri şi spre ocrotirea întregii creaţii, sau cum tot Sf. Apostol Pavel ar spune: „Credinţa lucrătoare prin dragoste“ (Gal. 5, 6). Trebuie să subliniem că în această latură avem un cîmp extrem de larg de manifestare, în înţelesul că oricît de mult bine am face, oricîte fapte bune am realiza, niciodată nu putem spune că am făcut destul, că, iată, îmi sînt destule pentru mîntuirea mea cîte am făcut pînă acum. Cu alte cuvinte, scara pe care urcăm spre Dumnezeu în această lume nu se termină niciodată. Este, credem, şi aceasta una din laturile luminoase ale Ortodoxiei, care ne cheamă la o permanentă şi continuă îmbogăţire lăuntrică, îmbogăţire în Dumnezeu, la o continuă creştere spirituală.

Din acest motiv, încă din vechime Cel Atotputernic ne-a poruncit „să umblăm întru ele“. În această privinţă, iată ce sugestiv ne spune prin profetul Ieremia: „*Eu te-am sădit viţă roditoare*“ (Ier. 2, 21). Existenţa noastră în această lume nu este, aşadar, un joc al hazardului,

(continuare în pag. a 2-a)

Pr. Gh. Papuc

„În casa Tatălui meu multe lăcaşuri sînt“

Părintelui Academician DUMITRU STĂNILOAE, din a cărui carte de interviuri, am ales citatul (pag. 75)*

Scriptura numai lucruri bune spune.
Lăcaşuri multe-s, toate de folos.
Eu unu-l vreau, în el să se adune
Tot ce-i pe placul lui Iisus Hristos.

Mă rog umil din toată rîvna mea,
S-au scurs de-atunci în mare goană, anii.
Un alt lăcaş, mai nou, aş vrea, tot vrea
Gonind cu bici, ca Tine, toţi duşmanii.

Cuvînt înalţ spre Tine, Doamne-ntr-una.
Cu el în gura mea mă culc, mă scol.
Eu vreau lăcaş senin, oprind furtuna,
De Tine, Doamne, niciodată gol.

Lăcaşuri multe. Pot, deci, să aleg,
Tu, mie totdeauna, Doamne, pază.
Mai vreau doar unul, fruct să mi-l culeg:
Lăcaş, durerii mele sfîntă oază.

Petre Pascu

* *7 dimineţi cu părintele Stăniloae*
Convorbiri realizate de Sorin Dumitrescu,
Editura „Anastasia“, 1992.

Turist şi pelerin pe urmele Sf. Apostol Pavel în Grecia (I)

„Şi Saul pustia Biserica, intrînd prin case şi, tîrînd pe bărbaţi şi pe femei, îi preda la temniţă“ (Fapte 8, 3).

Nu multă vreme trecuse de la Răstignirea, Învierea şi Înălţarea Mîntuitorului Iisus Hristos. Întăriţi cu harul Duhului Sfînt pogorît asupră-le, apostolii luaseră calea spinoasă a propovăduirii Evangheliei. Primele comunităţi creştine cristalizau în jurul lor şi al ucenicilor. Legea nouă, adusă de Hristos nu ca s-o „strice“ pe cea veche, ci s-o „împlinească“ tocmai în preceptele ei morale vii, intra în cîmp deschis cu seninătatea şi inocenţa Binelui conţinut. Dar, întrucît acest Bine nou era altceva decît Binele cunoscut pînă atunci în seminţia lui Israel — un Bine secătuit de seva faptei, redus la schema rigidă şi goală a dogmei acel Bine înnoit a fost prompt amendat şi prigoana s-a deslănţuit cu violenţă. Şi chiar dacă morala propovăduită de învăţătura creştină nu „strica“ legea morală veche, ideea că Iisus Nazarineanul este Messia cel proorocit a contrariat pînă la revoltă pe cărturarii şi fariseii iudei, în concepţia cărora Fiul lui Dumnezeu nu putea veni să mîntuiască lumea şi mai cu seamă pe poporul ales, născîndu-se într-un staul şi nu pogorît miraculos, în slavă şi strălucire mare. O simplă stea nu putea călăuzi spre descoperirea unui nou Dumnezeu.

Cît despre minunile săvîrşite de Iisus, promisiunea Învierii Sale — şi a tuturor oamenilor, la cea de a doua Venire — şi mai ales *realitatea* acestei Învieri, probată de martori direcţi, mărturisită cu tărie de cei indirecţi, depăşeau cu mult limitele materiale ale minţii omeneşti. Şi tocmai aceste limite s-au răsvrătit, au negat, au pus sub semnul înşelătoriei Învierea şi, implicit, dumnezeirea Celui înviat.

Răzvrătirea se naşte în spiritele limitate, pentru care „înţelegerea“ ca treaptă superioară a raţiunii, nu poate fi urcată. Rămase pe pragul inferior, aceste spirite contestă, blamează şi urăsc ceea ce nu pot atinge şi înţelege. De la acest stadiu, la gestul concret, la pornirea spre distrugere, nu-i decît un pas.

Şi mai întristător este, însă, cazul în care spirite luminate, dăruite cu putere de înţelegere profundă şi nuanţată, de analiză subtilă, se lovesc de acel prag material. Atunci, subconştientul acestora trăieşte zvîrcoliri dramatice, chiar pentru ele însele de neexplicat. Şi tocmai acest neexplicabil provoacă reacţii de o virulenţă neaşteptată.

Miracolul care s-a petrecut cu Sfîntul Apostol Pavel, pe drumul Damascului, este greu de acceptat ca atare de spiritele pragmatice şi pozitiviste prin structură sau educaţie, care, dacă totuşi, *vor să creadă*, recurg la a căuta simbolistica faptului. Fie şi aşa, dacă, la capătul deducţiilor şi speculaţiei inteligente, ele se vor întîlni cu Adevărul cel unic şi etern. Fericit este acel om a cărui traiectorie existenţială implică, la un moment dat, în traseul ei, un „drum al Damascului“, nu numai ca spaţiu, dar mai ales ca *durată!* Căci noi, cei de azi, întreaga omenire contemporană, sîntem (chiar dacă inconştient) prigonitori ai lui Hristos, dar nu de pe treapta morală — în felul ei ireproşabilă, integră — a lui Saul din Tars, ci din prăpastia adîncă a necunoaşterii şi neacceptării nici unei morale, nici unei legi, veche sau nouă. Am fost aruncaţi — sau ne-am lăsat singuri să alunecăm — în această prăpastie, de căutarea obstinată a unor răspunsuri raţionaliste asupra unui Adevăr devenit demult şi definitiv axiomatic. Astfel, treptat, din întrebare în întrebare (cu infatuat substrat negator), am pierdut Calea (pe Hristos) care ne conducea fără deviere spre Adevărul unic şi, în consecinţă, trăim coşmarul necredinţei într-o Viaţă veşnică, tradus prin disperarea ideii morţii totale şi definitive.

În această prăpastie adîncă nu vom vedea niciodată o „lumină din cer, ca de fulger“ şi nu vom auzi nici un glas de tunet strigînd: „Saule, Saule, pentru ce mă prigoneşti?!“ (Fapte 9, 3—4).

Saul, învăţatul fiu de fariseu, elevul marelui Gamaliel, se ducea să „pedepsească ... şi să-i silească să hulească“ pe cei proaspăt botezaţi întru legea creştină. Se ducea la Damasc să terorizeze, să supună la chinuri, poate să ucidă! Dar el a fost oprit! Doborît la pămînt de Lumina necreată, ochii lui n-au mai văzut. N-au mai văzut în afară, dar au văzut ceva ce nu văzuseră niciodată, pe dinlăuntru. Şi mai ales, *înţelesese-ră!* Lui Saul, drumul Damascului i-a

(continuare în pag. a 3-a)

Lidia Popiţa-Stoicescu

Eminescu despre Andrei Şaguna, Asociaţiunea transilvană pentru literatura română şi cultura poporului român şi Mitropolia din Sibiu

Andrei Şaguna are o contribuţie de prim ordin în întemeierea Asociaţiunii transilvane şi în întîiul deceniu din activitatea sa cînd se impune în mişcarea culturală românească. Mitropolitul de la Sibiu este acela care întocmeşte statutele societăţii şi le supune aprobării forurilor politice şi tot el este şi primul preşedinte al Asociaţiunii transilvane, ales în şedinţa de constituire din 4—7 noiembrie 1861. Activitatea Astrei este în aşa măsură legată de prezenţa şi autoritatea lui Şaguna încît la încetarea sa din viaţă, în 1873, nu poate ţine adunarea generală anuală, intrată în tradiţia societăţii. Andrei Şaguna este şi acela care reînfiinţează Mitropolia din Sibiu în 1864 şi face din ea o instituţie cu prestigiu în mişcarea culturală a vremii.

Biografii lui Eminescu arată că poetul asistă, în popasul său blăjean, la adunarea generală anuală a Asociaţiunii transilvane, care îşi ţine lucrările la Alba Iulia în august 1866. Documente nu avem să ilustrăm aceste mărturii orale. Adunarea generală de la Alba Iulia este însă prezidată de Andrei Şaguna şi, dacă poetul asistă în adevăr la lucrările ei, acum îl cunoaşte pe mitropolitul de la Sibiu.

Eminescu vede în Şaguna un om politic cu mare autoritate în viaţa românilor transilvăneni. „În faptă mitropolitul transilvan — scrie Eminescu în Curierul de la Iaşi în 8 februarie 1877 — [era om] politic de la creştet şi pînă-n tălpi.“ Şaguna se manifesta ca om politic prin buna cunoaştere a condiţiilor în care era pus să acţioneze sub stăpînirea austro-ungară.

„Ca toţi politicienii de talent — scrie Eminescu în acelaşi articol — Şaguna era pesimist, şi-a calculat totdeauna cu împrejurările cele mai rele, nu cu cele mai bune.“

Miron Romanul, succesorul lui Şaguna în scaunul mitropolitan de la Sibiu, duce o politică de compromisuri cu guvernele de la Budapesta, care stîrneşte vii nemulţumiri în opinia publică românească. Eminescu sancţionează sever această politică şi invocă autoritatea lui

(continuare în pag. a 2-a)

D. Vatamaniuc

Sinodul de la Iaşi

(Urmare din pag. 1)

trapeza frumoasei ctitorii a lui Vasile Lupu, mănăstirea Sfinţii Trei Ierarhi — lucrările unui nou sinod local. Erau prezenţi domnitorul ţării, care a deschis lucrările, ca basileii bizantini de altă dată, şi reprezentanţii celor trei mari ramuri ale Ortodoxiei: greacă, slavă şi latină. Astfel, din partea Patriarhiei ecumenice greceşti din Constantinopol participau: Porfirie, fost mitropolit al Niceei şi Meletie Syrigos (Sirigul), originar din insula Creta, dascăl şi predicator al Bisericii din Constantinopol, cu studii la Veneţia şi Padova, bun cunoscător al ţărilor româneşti, pe care le mai vizitase, considerat cel mai de seamă tolog grec al veacului al XVII-lea. Biserica slavo-ucraineană din Kiev era reprezentată de Isaia Kozlovski, Iosif Gorbaţki şi Ignatie Staruşici, egumeni ai unor mănăstiri şi profesori la Colegiul movilean din Kiev. Din partea Bisericii Moldovei au luat parte mitropolitul Varlaam cu sufraganii săi de la Roman, Rădăuţi şi Huşi, egumenul Sofronie Pociaţki de la mănăstirea Sf. Trei Ierarhi din Iaşi şi rector al Colegiului înfiinţat aici de Vasile Lupu (originar tot din Kiev), probabil şi alţi egumeni, dar şi cărturari mireni, ca Grigore Ureche, Eustatie logofătul şi alţii.

Lucrările Sinodului au durat 43 de zile, deci pînă la 27 octombrie 1642. Pe măsura discutării şi aprobării Mărturisirii de către cei prezenţi, Meletie Sirigul o traducea în limba greacă, încît la încheierea lucrărilor, existau două versiuni ale ei, latină şi greacă. Membrii Sinodului au clarificat şi cele două probleme nelămurite de Sinodul de la Kiev, arătînd că nu există loc curăţitor între rai şi iad şi că prefacerea darurilor la Sfînta Liturghie în Trupul şi Sîngele Domnului are loc la rostirea „epiclezei" de către preot, cînd la strană se cîntă „Pe Tine Te lăudăm". În decembrie 1642 cei doi delegaţi greci publicau la Iaşi o scrisoare de mulţumire, în greceşte, adresată celui care subvenţionase şi găzduise Sinodul, domnitorul Vasile Lupu.

În martie 1643 Mărturisirea mitropolitului Petru a fost aprobată şi de membrii Sinodului patriarhal din Constantinopol, prezidat de ecumenicul Partenie I; hotărîrea respectivă a fost semnată ulterior şi de patriarhii Ioanichie al Alexandriei, Macarie al Antiohiei şi Paisie al Ierusalimului (toţi patru semnatarii veniseră în diferitee perioade în ţările româneşti după ajutoare materiale).

În felul acesta, cartea mitropolitului de neam român a devenit „Mărturisirea ortodoxă a Bisericii sobornicesti şi apostoleşti a Răsăritului", o carte a întregii Ortodoxii.

Mărturisirea a fost tipărită în mai multe rînduri. Versiunea latină s-a tipărit în 1643 la Amsterdam (o nouă ediţie la Leipzig în 1659). O formă prescurtată s-a tipărit în 1645 la Kiev în două versiuni, polonă şi slavo-ucraineană (ultima a fost reeditată la Lvov în 1646). Prima ediţie în limba greacă a apărut la Amsterdam în 1667; a doua la Leipzig în 1695, iar a treia la Mînăstirea Snagov în 1699, prin strădania ieromonahului Antim Ivireanul, viitorul mitropolit.

În limba română a apărut pentru prima oară la Buzău, în 1691, în traducerea lui Radu Greceanu, ajutat de fratele său Şerban şi de Constantin Cantacuzino Stolnicul. Au urmat alte ediţii în secolele XVIII şi XIX, la Bucureşti, Mănăstirea Neamţ, Sibiu, încît numărul lor a ajuns la 18. O ultimă traducere românească a apărut la Bucureşti, în 1981, ea aparţinînd profesorului Alexandru Elian, cunoscut bizantinolog.

Sinodul de la Iaşi din 1642 reprezintă deci un moment de seamă în istoria Bisericii noastre. A fost un nou prilej de afirmare a Ortodoxiei româneşti, aşa după cum prestigiul ei a crescut şi prin autorul Mărturisirii, mitropolitul Petru Movilă, considerat, pe bună dreptate ca primul mare teolog ortodox din epoca modernă.

„Zidiţi întru Hristos Iisus spre fapte bune"

(urmare din pag. I-a)

al întîmplării oarbe, ci, asemenea unei viţe, unui pom fructifer menit să rodească, şi noi oamenii am fost aduşi din nefiinţă la fiinţă pentru a rodi cît mai mult bine, pentru a ne valorifica pozitiv zestrea cu care Creatorul ne-a dotat pe fiecare. Probabil că la textul de mai sus se gîndea şi Sf. Apostol Pavel cînd, cu altă ocazie, ne aminteşte: „Fraţii mei, aţi fost chemaţi să aduceţi roadă lui Dumnezeu" (Rom. 7, 4), iar roada pentru Dumnezeu nu sînt altceva decît faptele bune. De aceea Iosif, fiul patriarhului Iacob, Iosif cel cuminte, şi bun, şi înţelept, şi drept, şi cinstit, şi iertător este numit de Sf. Scriptură „ramură de pom roditor, ramură de pom roditor lîngă izvor" (Fac. 49, 22), unde, avînd umezeală, pomul rodeşte mai îmbelşugat.

În urmă cu aproximativ 2700 şi ceva de ani, profetul Osea primea şi el porunca de la Dumnezeu să spună contemporanilor săi şi nouă tuturor, printr-o exprimare tot aşa de plastică: *„Semănaţi-vă fapte bune"* (Osea 10, 12), aşadar, spargeţi ţelina egoismului, a răutăţii, a îngustimii de minte, a lăcomiei, a avariţiei, pregătiţi patul germinativ şi aruncaţi acolo cît mai multe şi sănătoase seminţe ale dăruirii de sine, ale ajutorării celor în nevoi, ale căutării bolnavilcr, bătrînilor, orfanilor, handicapaţilor, ale sfatului înţelept, ale ridicării unor aşezăminte de interes obştesc şi alte asemenea acestora. Interpretînd cuvintele de mai sus ale profetului Osea, Sf. Vasile cel Mare zice: „Omule, fii asemenea pămîntului care aduce roade şi nu te dovedi mai rău decît pămîntul cel fără de suflet. Acesta hrăneşte şi creşte roadele fără să le păstreze pentru sine, ci pentru a le pune la îndemîna ta". Să-l ascultăm pe dreptul Iov cum înţelegea el să samene fapte bune: „Din tinereţele mele am crescut pe orfan ca un tată, şi de la naştere am călăuzit pe văduvă. Datu-m-am oare în lături cînd săracul dorea ceva şi lăsat-am să se stingă de plînsete ochii văduvelor? Dacă vedeam un nenorocit fără haină şi vreun sărac care n-avea cămaşă pe el, nu mă binecuvîntau coapsele lui şi nu-l încălzea lîna mieilor mei? Mi-am pus eu încrederea în aur sau am zis aurului lămurit: tu eşti biruinţa mea? M-am bucurat eu de nenorocirea duşmanului meu? Străinul nu petrecea noaptea niciodată afară; porţile mele le deschideam călătorului" (Iov 31, 16—32).

Dacă în Vechiul Testament avem atîtea şi edificatoare îndemnuri spre lucrarea faptelor bune, cu atît mai mult desigur acest lucru îl găsim în Noul Testament, unde porunca dragostei de Dumnezeu şi de om predomină şi deci a obligativităţii faptelor bune, care constituie, precum am reţinut, condiţie fără de care nu este posibilă mîntuirea noastră vremelnică şi veşnică. *„Voi prietenii mei sînteţi* — ne spune Mîntuitorul Iisus Hristos — *de veţi face toate cîte v-am poruncit vouă"* (Ioan 15, 14). Să ne amintim de asemenea de ceea ce ne spun Sf. Părinţi ai Bisericii, ori de celebrul text al Sf. Iacob: *„Precum trupul fără de duh este mort, aşa şi credinţa fără de fapte este moartă"* (Iacob 2, 26), sau de ceea ce spune Sf. Ioan Gură de Aur: *„Creştinul nu va avea nici un folos de credinţa lui şi de darul cîştigat prin botez, dacă nu are fapte bune şi este supus patimilor"*.

Odată cu semînţele Evangheliei, astfel de învăţături şi îndemnuri au pătruns profund în structura sufletească a poporului nostru, mlădiindu-i şi domesticindu-i fiinţa, înclinată de altfel spre cele înalte, generînd largheţea sa sufletească, generozitatea şi toleranţa sa, creaţiile sale artistice, pătrunse toate de o mare noblete, cu un cuvînt cunoscut „omenie românească".

Este ştiut că dacă cineva nimereşte la un român, cînd acesta stă la masă, nu încetează să-l invite şi nu se linişteşte pînă ce nu-l vede pe oaspete alături de el la bucatele pe care le are, multe sau puţine, cum ar fi ele. Dimitrie Cantemir spune în una din scrierile sale că moldoveanul de pildă nu se aşează la masă pînă cînd nu iese în poartă şi priveşte în sus şi-n jos să vadă dacă nu vede vreun călător să-l poftească şi să mănînce împreună cu el.

Firea deschisă, ospitalieră a românului se vede şi în stilul sau modul de a-şi construi casele, cu foişoarele şi pridvoarele lor, sau în a-şi săpa fîntînile la stradă, ca să beneficieze de ele toţi călătorii.

Pînă de curînd, nu exista ca cineva să treacă pe la stînele din munţii noştri şi să nu se pună imediat de mămăligă şi călătorul să fie astfel ospătat. Ba mai mult, era, şi poate mai este pe undeva, creştinescul obicei ca toamna, la plecarea oilor la cîmp, să se lase în stînă lemne uscate, amnar, cremene, iască, ceva mălai şi ceva brînză, pentru eventualii călători sau rătăciţi prin munţi, care să-şi poată face un pic de foc şi să-şi întărească inima cu ceva de-ale gurii. O, minunată omenie românească! Poate şi din acest motiv ne-a ţinut Dumnezeu de nu ne-au înghiţit valurile istoriei, care s-au ridicat ameninţătoare de atîtea ori asupra noastră. Impresionat de larghetea sufletului românului, un poet spaniol, participant la Festivalul internaţional de poezie care s-a ţinut la Sibiu în toamna acestui an, a exclamat: *„Ţara aceasta are tot ceea ce este necesar pentru a fi iubită"*. A iubit-o şi Dumnezeu şi nădăjduim, de ne vom veni cu toţii „în fire", s-o iubească şi de acum înainte.

Lucrarea faptelor bune a fost propovăduită cu putere de Biserica noastră şi în perioada regimului ateu şi, cu toată propaganda păgînă care s-a difuzat pe atîtea căi, credem potrivit să arătăm că spiritul de jertfă, generozitatea, ajutorarea altora s-a manifestat destul de evident în sînul poporului nostru, care n-a putut fi ateizat, aşa cum s-a intenţionat, deşi unele împietriri de inimă se mai resimt pe ici pe colo.

Aşa, de pildă, întrajutorarea a funcţionat destul de bine în multe parohii de-ale noastre, deşi oficial erau interzise astfel de acţiuni, mai ales cînd era vorba de Biserica Ortodoxă Română. Cunoaştem destule cazuri cînd dacă într-o parohie ardea o casă, la îndemnul preotului sărea în ajutor întreaga obşte. Sau cînd altă nenorocire se întîmpla.

Puterea de jertfire a credincioşilor noştri, capacitatea lor de a face bine, de a da din al lor celor avizaţi la ajutor, dar şi în scopuri mai înalte, obşteşti, s-a dovedit apoi în contribuţiile lor pentru a-şi întreţine bisericile şi mai ales pentru a le împodobi cu pictură. După datele pe care le avem, se pare că niciodată nu s-au pictat atîtea biserici şi nu s-au executat atîtea restaurări de picturi ca în ultimele decenii, lucrări pentru care s-au cheltuit sume foarte mari şi care au fost suportate în întregime de preoţii şi credincioşii noştri, mulţi rupîndu-şi de la gură, cum zice românul, pentru a ajuta acolo unde era nevoie. Ba mai mult, nu găsim cuvinte pentru a sublinia îndrăsneala, izvorîtă desigur din conştiinţa a ceea ce Biserica înseamnă în lume, ca şi spiritul de jertfă al unor preoţi şi credincioşi, care, înfruntînd interdicţiile, au ridicat biserici noi, în condiţii negrăit de grele. Ne gîndim de pildă la Lădăuţi — pr. M. Apafi, Podul Olt — pr. S. Solovăstru (ambele prot. Sf. Gheorghe), Cisnădie — pr. Gh. Gaşpar, Sibiu — Trei Stejari — preoţi N. Todor şi S. Filimon; Vurpăr — pr. E. Marin ş.a., ca să ne referim numai la Arhiepiscopia Sibiului. Bisericuţa din Ojdula (prot. Sf. Gheorghe) a fost ridicată în aceleaşi condiţii prin jertfa unei singure familii (Neagu), astfel de fapte de jertfelnicie continuîndu-se şi astăzi, cînd, cu toate lipsurile în care ne zbatem, se ridică un mare număr de biserici noi, cei angajaţi în asemenea lucrări şi altele de interes general: şcoli, aşezăminte de binefacere, azile pentru bătrîni, cămine pentru copii ai nimănui etc., meritînd nu numai sprijinul, ci şi toată cinstirea noastră, căci, precum vedem, nevoia de fapte bune este evidentă şi astăzi, cînd atîtea suferinţe umane aşteaptă să fie uşurate, atîtea fapte bune aşteaptă să fie împlinite.

Zidiţi, aşadar, întru Hristos Iisus, cum ne spune Apostolul din Duminica amintită, spre bucuria noastră vremelnică şi veşnică, pe cît ne stă în putinţă să ne „semănăm" şi noi cît mai multe fapte bune, rînduite de Dumnezeu „să umblăm întru ele".

ÎNGERII

(urmare din pag. I-a)

mul vieţii în grădina raiului (Fac. 3, 24), fac voia, vestesc profeţiile şi împlinesc judecăţile lui Dumnezeu (Ieş. 23, 20—23; Dan. 9, 21—27; 10, 12—14; Lc. 1, 19; Fapte 1, 9—11, Apoc. 1, 1; 16, 1; 22, 6.16); îngerii vestesc pieirea cetăţilor nelegiuite Sodoma şi Gomora (Fac. 19, 12—13) şi prin ei se dă Legea Vechiului Testament (Fapte 7, 38.53; Gal. 3.19); îngerii vestesc naşterea Sf. Ioan Botezătorul (Lc. 7, 11—19) şi a Mîntuitorului (Mt. 1, 20—21; Lc. 1, 26—38), îngerii slujesc Domnului în pustie (Mt. 4, 11; In. 1, 51) şi în grădină la rugăciune (Lc. 22, 43), sînt de faţă la înviere (Mt. 28, 5.7; Lc. 24, 23) şi la înălţare (Fapte 1, 9—11); îngerii sînt cu apostolii în călătorii misionare şi în temniţe (Fapte 5, 19; 12, 7—11); îngerii, în frunte cu voevodul Mihail, luptă cu oştile diavolilor şi le învinge, păzesc oamenii, oraşele, neamurile: „cel Preaînlat a rînduit hotarele popoarelor după numărul îngerilor" (Dionisie Areopagitul), ocrotesc şi conduc Bisericile (Apoc. 2—3), se bucură de pocăinţa păcătoşilor (Lc. 15, 7.10), fac scară între cer şi pămînt (Fac. 28, 12) şi însoţesc sufletele prin vămile văzduhului în drumul spre cer (Lc. 16, 22; Efes. 2, 2; 6, 11—12); îngerii vor însoţi la a doua venire pe Iisus Hristos Judecătorul (Mt. 24, 31; II Tes. 1, 7) şi în ziua judecăţii din urmă vor aduna şi despărţi pe cei drepţi de păcătoşi (Mt. 13, 40—42). Îngerii văd pururea faţa lui Dumnezeu (Mt. 18, 10), cîntă în jurul tronului şi se închină lui Dumnezeu (Is. 6, 1—3).

După însuşirile lor, îngerii sînt puternici în virtute (Ps. 102, 20), înţelepţi (II Sam. 14, 20), sfinţi (Mt. 25, 31), nenumăraţi (Iov. 25, 3) şi nemuritori (Lc. 20, 36).

După Sf. Dionisie Areopagitul, îngerii sînt organizaţi ierarhic, în nouă trepte împărţite în cîte trei cete: Tronurile, heruvimii şi serafimii; puterile, domniile şi stăpînirile. Îngerii, arhanghelii şi începătoriile.

Sînt şi sprite rele, diavolii care au păcătuit (II Petru 2, 4).

Îngerii buni fac voia lui Dumnezeu; cei răi îndeamnă şi ispitesc oamenii la răzvrătire împotriva lui Dumnezeu şi la toate relele.

La Sfinţii Arhangheli Mihail şi Gavril, noi creştinii sărbătorim ziua îngerilor buni.

Cu acest prilej, Biserica ne îndeamnă să cinstim îngerii, să-i chemăm în ajutor şi să le ascultăm şoaptele.

Omul lui Dumnezeu

(Urmare din pag. 1)

vîrşit şi pregătit pentru tot lucrul bun" (II Tim. III, 17). Eu aş interpreta această *„pregătire pentru tot lucrul cel bun"*, ca pe o poruncă de a face din toţi păstoriţii *„oameni ai lui Dumnezeu"*. Prin aceasta Sfîntul Pavel a voit desigur să concentreze în cît mai puţine cuvinte, cît mai multe, ba chiar toate îndatoririle episcopului. Pentru că dacă ai reuşit să fii tu, şi ai reuşit să-i faci şi pe cei ce ţi-au fost daţi în pază *„oameni ai lui Dumnezeu"*, aceasta spune totul, cuprinde toate virtuţile şi tot raportul duhovnicesc între om şi om, şi om şi Dumnezeu.

Am putea folosi toată Scriptura ca să alcătuim, cu toate amănuntele, chipul *„omului lui Dumnezeu"*, căci pentru aceasta i-a pregătit Dumnezeu pe oameni şi în Vechiul Testament şi, mai ales, prin Mîntuitorul Hristos, în Noul Testament.

Dar Prea Sfinţia Voastră aţi avut timp destul să-i descifraţi pînă acum trăsăturile şi veţi mai avea şi de acum încolo. Căci apelul la Sfînta Scriptură nu trebuie să înceteze niciodată. *„Cercetaţi scripturile"*, îndeamnă Mîntuitorul (Ioan V, 39). Şi Sfîntul Pavel de asemenea: *„Toată Scriptura este de la Dumnezeu insuflată şi de folos pentru a învăţa, pentru a mustra, pentru a îndrepta, pentru a povăţui la dreptate"* (II Tim. 3, 16) şi în altă parte îi scrie lui Timotei: *„îndeletniceşte-te cu cititul"* (I Tim. IV, 13).

Iată cum, încetul cu încetul, m-am introdus către nişte sfaturi pe care mă simt dator să vi le împărtăşesc, Prea Sfinţite Ioan. Şi nu întîmplător am început chiar cu îndemnul de a vă adresa mereu la sursă, la Sfînta Scriptură, pentru a căpăta îndemnuri şi soluţii la multele probleme care vă vor solicita de acum încolo. Căci una e să fii vicar — am fost şi eu zece ani — şi alta e să fii tu cel ce iei toată răspunderea asupra ta. E adevărat, te mai sfătuieşti, ai consilieri, dar la urmă răspunde ierarhul, pentru că el pecetluieşte decizia.

Nu avem acum timpul necesar să intrăm în multe detalii, dar v-am indicat sursa lor. Acum m-aş opri totuşi la două-trei lucruri pe care le-aş lua tot din epistolele pastorale ale Sfîntului Pavel, fiindcă sînt scrise cu scop anume şi acest scop rămîne mereu actual.

Să fiţi cu mare atenţie la păstrarea dreptei credinţe. Poate că nicăieri în Noul Testament această grijă nu e mai prezentă ca în epistolele pastorale. Ar fi prea multe să le citărn pe toate, dar cîteva trebuiesc amintite.

Să-i sfătuiţi pe toţi *„să nu înveţe altmintrelea"* (I Tim. I, 3), să nu se lanseze în exegeze după capul lor, care duc la rătăcire, şi chiar la căderea din credinţă. Imeneu şi Alexandru au fost *„daţi satanei"* (I Tim. I, 19—20). *„Dacă cineva învaţă altmintrelea* (decît Biserica, desigur) *şi nu urmează cuvintele cele sănătoase ale Domnului nostru Iisus Hristos şi învăţătura cea cuvioasă, acela e un trufaş care nu ştie nimic, dar e molipsit de patima de a grăi mult şi a da război de vorbe, din care se naşte pisma, pricirile, hulele, bănuielile, viclenia, certurile deşarte, între oameni cu mintea stricată şi străini de adevăr, care socot că cuvioşia ar servi la cîştig. De unii ca aceştia depărtează-te"* (I Tim. VI, 3—5; vezi şi VI, 20—21, şi II Tim. III 23; II Tim. IV, 1—5; Tit I, 10—11; Tit III, 9—11).

Nu vi se pare că prin toate acestea parcă i-ar descrie şi pe unii care umblă şi astăzi printre noi? Despre aceştia Sfîntul Pavel spune că *„au numai chipul cucerniciei, iar puterea ei o tăgăduiesc"* (II Tim. III, 5). Tăgăduiesc puterea crucii, pentru ei *„propovăduirea crucii fiind nebunie"*, dar ei, spune Sf. Pavel, *„sînt pe calea pierzării"* (I Cor. I, 18). Şi iată un avertisment pentru cei care se cred cu tot dinadinsul pe calea cea bună în afara Bisericii, pentru că pomenesc mereu de „Domnul Iisus", şi au evlavie şi se luptă să fie buni, dar îi dispreţuiesc pe ceilalţi care nu sînt ca ei; Sfîntul Pavel spune: *„Şi chiar de se luptă cineva, nu se încununează, dacă nu se luptă după lege"* (II Tim., II, 5) E cumplit să te lupţi şi să constaţi la un moment dat că te-ai luptat degeaba, că n-ai respectat rînduielile lăsate de Mîntuitorul Bisericii.

Aşadar, iată cuvinte despre apărarea dreptei credinţe.

Al doilea lucru pe care vi l-aş recomanda, Prea Sfinţite, ar fi acela asupra modului de apărare a credinţei. Voi cita tot din epistola a II-a către Timotei:

„Propovăduieşte cuvîntul, stăruieşte asupra lui în toate împrejurările prielnice şi neprielnice, mustră, ceartă, îndeamnă cu toată îndelunga răbdare şi învăţătura". Şi iată o proorocire care pare a se împlini:

„Căci va fi o vreme cînd oamenii nu vor primi învăţătura cea sănătoasă, şi-şi vor alege învăţători după poftele lor, care să le gîdile auzul şi-şi vor întoarce urechile de la adevăr şi se vor lua după basme" (II Tim. IV. 2—4).

Aşadar: propovăduire cu îndelungă răbdare.

Al treilea lucru pe care l-aş reţine, în legătură tot cu modul de propovăduire, pentru că în fond în aceasta se rezumă toată misiunea noastră, în afară de cea de administratori ai Tainelor, ar fi acela al propovăduirii prin exemplul personal. Nu voi relua un pasagiu lung, ci doar atît, pentru că ştiu că va fi de ajuns: *„În toate arată-te pe tine însuţi pildă de fapte bune... vorbire aşezată şi fără cusur, pentru ca potrivnicul să fie ruşinat şi să nu aibă de grăit nimic rău de noi"* (Tit II, 7—8). Probabil vă amintiţi de întîmplarea din Pateric: un grup de monahi veneau din vreme în vreme să-i ceară cuvinte de folos lui Avva Antonie din pustie. Unul însă nu întreba nimic niciodată. Şi Avva Antonie, intrigat, l-a întrebat el: *tu de ce nu întrebi nimic?* — Şi monahul i-a răspuns: *„Destul îmi este să te văd, Părinte!"*

Aşa propovăduire prin exemplul vieţii personale, mai zic şi eu!

Şi acum, în încheiere, cîteva recomandări frăţeşti, la care mă îndatorează calitatea mea de mitropolit, pentru că altfel ştiu că vă voi spune lucruri cunoscute.

Să fiţi un vrednic şi mare urmaş al vrednicilor şi marilor înaintaşi de pe scaunul Oradiei.

Să aveţi uşa şi sufletul deschis oricui, şi hîrtiilor lor. Fiecare hîrtie e un om, o problemă, o durere, cum spuneam şi la alegere. Deci trebuie tratată cu grijă, atenţie şi la timp. Fiecare om e un caz aparte: problema lui e cea mai importantă. Aşa trebuie înţeleasă şi rezolvată. Frica de sărăcie să nu micşoreze milostenia. Regulamentele să nu nedreptăţească situaţiile speciale. Căutate bine, uşile de ieşire din „imposibilităţi" pot exista. Nu ocoliţi sfaturile şi să nu vă temeţi să vă contraziceţi cînd constataţi că aţi luat o hotărîre greşită. Numai cei cu idei fixe rămîn la consecvenţe vinovate. Cultivaţi prietenia cu toată lumea, cu fraţii de alte credinţe şi de bună credinţă, de alte naţionalităţi şi de bune intenţii. Şi fiţi Prea Sfinţia Voastră însivă, întotdeauna de bună intenţie şi cu iubire de frate. Trebuie să refacem ecumenismul care pare a pierde teren, pentru că îşi pierde ţelul iniţial: refacerea unităţii.

Aveţi grijă de şcolile teologice, de predarea învăţămîntului religios-moral în şcoli şi ajutaţi preoţimea să ducă o viaţă demnă şi conformă cu misiunea preoţească.

Fiţi al zilelor noastre care cer prezenţa Bisericii în educaţie, în apărarea drepturilor omului, copiilor, femeilor, în asistarea săracilor, părăsiţilor, handicapaţilor. Căutaţi forme noi de pastoraţie şi bune relaţii cu lumea, fără a deveni noi lumeşti, ci revărsînt asupra lumii binecuvîntarea lui Dumnezeu.

Această binecuvîntare să fie azi şi de azi înainte şi asupra Prea Sfinţiei Voastre.

Vă felicit din inimă pentru marea răspundere pe care Colegiul naţional electoral bisericesc v-a încredinţat-o prin alegerea de la 24 septembrie 1992 şi mă bucur să fiu astăzi cel care vă instalează la Oradea, în scaunul de episcop, cu speranţa că veţi fi omul Bisericii şi al Ţării aici, la graniţa de Vest, într-o cît mai lungă şi rodnică tinereţe şi activitate pastorală.

Dumnezeu să vă ajute.

Eminescu despre Andrei Şaguna, Asociaţiunea transilvană pentru literatura română şi cultura poporului român şi Mitropolia din Sibiu

(urmare din pag. I-a)

Şaguna în contextul vieţii politice din vremea sa. „Nu se poate pretinde ca orice mitropolit — scrie Eminescu în *Timpul* în 12 martie 1883 — să fie ca Şaguna, care punea ordinile ministeriale ungureşti *ad acta*, fără a le-nvrednici măcar de-un răspuns care, cînd dreptatea era în partea poporului său, o susţinea în contra a orice şi a oricui".

Şaguna este elogiat de Eminescu pentru activitatea stăruitoare dusă în vederea înfiinţării Mitropoliei din Sibiu. „În sfîrşit Şaguna — scrie Eminescu în *Timpul* în 4 octombrie 1881 — la 1864 izbuti a înfiinţa mitropolia răsăriteană, care curînd îşi înfiinţă două episcopii, la Arad şi la Caransebeş."

Intelectualii bucovineni întreprind demersuri ca Episcopia Bucovinei să fie subordonată Mitropoliei din Sibiu. Ei îi adresează lui Andrei Şaguna o scrisoare de felicitare în ianuarie 1865, îndată după numirea sa în scaunul mitropolitan din Sibiu. „Bucuria noastră ar fi deplină — scriu ei —, fără durere de inimă, dacă am fi văzut figurînd în actul numirii excelenţei tale de mitropolit şi biserica noastră din Bucovina." Deşi decretul imperial nu vorbeşte de biserica din Bucovina, intelectualii bucovineni îl privesc pe Şaguna şi ca mitropolit al lor. „Să trăieşti — încheie ei scrisoarea — prea sfinte mitropolite şi al Bucovinei."

Şaguna este întemeietorul *Telegrafului român* în 1853, cea mai veche publicaţie românească cu o activitate neîntreruptă pînă în zilele noastre. Eminescu insistă asupra faptului că ziarul urma, şi după două decenii de activitate, orientarea politică a întemeietorului său. „O foaie din Transilvania — scrie Eminescu în *Curierul de Iaşi* în noiembrie 1876 —, organ oficial al P. S. S. Mitropolitului din Sibiu, cea mai moderată de peste Carpaţi, [promova] cu stăruinţă politică neuitatului Şaguna."

După ce face aceste aprecieri privind orientarea politică a *Telegrafului român*, Eminescu reproduce în *Curierul de Iaşi* studiul *Generalul Türr despre cestiunea orientală*, publicat în foaia sibiană în octombrie-noiembrie 1876. Se insistă aici asupra prevederii din legislaţia ungară „a lehetöségig" (după putinţă), care lasă libertatea administraţiei maghiare pentru cele mai nesăbuite nedreptăţi.

Eminescu urmăreşte viaţa politică şi mişcarea culturală din Transilvania şi ia ca punct de plecare în consideraţiile sale materialele publicate în foaia sibiană. Poetul nu ezită să reproducă în *Curierul de Iaşi* studiul lui Eugen Brote, *O privire asupra activităţii Asociaţiunei transilvane pentru literatura română şi cultura poporului român de la înfiinţarea sa pînă la a XIV-a adunare generală*, publicat în *Foişoara Telegrafului român* în iunie-septembrie 1876. Eminescu însoţeşte studiul la reproducerea sa în *Curierul de Iaşi* cu o prezentare introductivă, în care elogiază activitatea „şaguniştilor" de la Sibiu. „Acest articol însemnat prin pregnanţa judecăţii — scrie Eminescu în *Curierul de Iaşi* în 26 septembrie 1876 — şi prin o curăţenie de limbă abia obişnuită în jurnalistica română e scris de d-nul Eugen Brote şi publicat în foişoara «Telegrafului român». Din el se va vedea că deceniile din urmă ale culturii române au în toate părţile Daciei un caracter unitar."

Merită să reţină atenţia şi faptul că Eminescu urmăreşte, paralel cu activitatea Asociaţiunii transilvane şi lucrările sinoadelor şi congreselor Bisericii românilor transilvăneni. La congresul bisericesc de la Sibiu din octombrie 1881, Partenie Cosma propunea să se întreprindă acţiuni coordonate între cele trei mitropolii: Bucureşti, Sibiu şi Cernăuţi pentru retipărirea vechilor texte bisericeşti. Poetul invocă importanţa traducerii *Bibliei* de către Luther în formarea limbii germane literare şi insistă asupra situaţiei asemănătoare şi în ţara noastră.

Mai notăm, în sfîrşit, avertismentul pe care îl dă Eminescu oamenilor politici din vremea sa. „Să nu vie timpul — scrie Eminescu în *Timpul* în 28 aprilie 1881 — în care o reîntoarcere la stări de lucruri mai sănătoase să fie cu neputinţă şi-n care să fim siliţi a repeta cuvintele bătrînului Şaguna: *„Flere possem sed juvare non"*.

Acest avertisment n-a fost niciodată mai actual ca în zilele noastre, cînd întîrzie mult aşteptatele „stări de lucruri mai sănătoase".

Catehează despre obiectele întrebuinţate la slujbele bisericeşti

I. Pregătirea aperceptivă

În multe din activităţile pe care le desfăşoară omul în viaţă se ajută de diferite obiecte, care îi fac munca mai uşoară şi mai plăcută. Unele sînt mai mici, altele sînt mai mari; unele sînt mai simple, altele sînt mai sofisticate, în funcţie de activitatea pe care o îndeplineşte.

Tot aşa şi săvîrşitorul slujbelor bisericişti se foloseşte, în funcţie de serviciul pe care îl săvîrşeşte, de anumite obiecte de cult.

II. Anunţarea temei

Vom vedea în cele ce urmează care sînt obiectele de cult şi ce semnificaţie au ele cu prilejul diferitelor slujbe.

III. Tratarea

La început obiectele de cult aveau un scop practic, util, iar apoi au primit diferite semnificaţii potrivit slujbei la care sînt întrebuinţate.

1. Sfîntul Disc este un vas de metal sub forma unei farfurii. Poate fi cu picior, sau fără picior. El ne aminteşte de blidul (farfuria) pe care era pusă mîncarea de la Cina cea de Taină. Pe el se pune Sfîntul Agneţ şi miridele pentru Sfînta Liturghie, precum şi Sfîntul Agneţ de la Liturghia Darurilor înainte sfinţite. Discul are o dublă semnificaţie. Cînd se află la proscomidiar simbolizează ieslea în care s-a născut Mîntuitorul, iar după Vohodul mare, cînd este pus pe Sfînta Masă simbolizează locul unde a fost pus Mîntuitorul după pogorîrea de pe cruce.

2. Sfîntul Potir este paharul sfinţit în care se pregăteşte vinul ce urmează să fie sfinţit şi transformat în sîngele Domnului. În acest sens a fost folosit pentru prima dată la Cina cea de Taină. Are ca suport un picior, legat de cupă printr-un nod mijlociu. Se crede că primele potire (folosite chiar de Sfinţii Apostoli) erau din lemn. Se confecţionau şi din pămînt (argilă sau ceramică), corn de fildeş, pietre preţioase, sticlă. S-a generalizat, pentru a li se crea mai multă durabilitate, folosirea metalelor în confecţionarea potirelor. La început arama, cositorul şi bronzul. Dar întrucît acestea se oxidau, au fost înlocuite cu metale preţioase: aur şi argint. S-a dezvoltat o adevărată artă creştină privind împodobirea potirelor cu pietre preţioase, ca şi cu decoruri iconografice, şi cu diferite inscripţii legate de funcţia liturgică a potirului, cum ar fi de pildă: „Beţi dintru acesta toţi...".

3. Steaua, sau steluţa este obiectul de cult format din două arcuri unite la mijloc printr-un cui, avînd deasupra o mică cruce, care îi permite să se închidă şi să se deschidă. Ea se aşează pe Sfîntul Disc după scoaterea Agneţului şi a miridelor la proscomidiar, simbolizînd steaua care a condus pe magi, iar după Vohodul mare, simbolizează pecetea pusă pe mormîntul Domnului.

4. Copia este asemenea unei suliţe, sau lance, avînd tăişul sub formă de triunghi, iar mînerul are la capăt o cruce. Se foloseşte la proscomidie pentru scoaterea Agneţului şi a miridelor, simbolizînd suliţa cu care a fost împuns Dimnul pe cruce.

5. Linguriţa este o simplă linguriţă, care poate avea la capătul mînerului o cruciuliţă. Este folosită la împărtăşirea credincioşilor, şi închipuie pe Maica Domnului care a purtat în pîntecele ei pîinea cea cerească (pe Hristos, Fiul lui Dumnezeu).

6. Chivotul (este numit şi Tabernacol) este o copie miniaturală a bisericii respective. Stă pe Sfîna Masă şi în el se păstrează Sfînta Împărtăşanie pentru cei bolnavi, ca şi Sfîntul Agneţ de la Liturghia Darurilor înainte sfinţite. El ne aminteşte de vasul cu mană care se păstra în chivotul Legii din templul Vechiului Testament.

7. Cădelniţa (căţuia, tămîierul, tămîietoarea) este formată dintr-un recipient de metal legat cu lănţişoare care se unesc sus într-un mîner cu două belciuge pentru a putea fi ţinut în timpul cădirii. Cădelniţa simbolizează umanitatea Mîntuitorului (sau pîntecele Feciorelnic al Maicii Domnului). Focul simbolizează divinitatea Mîntuitorului, iar fumul de tămîie simbolizează mireasma Duhului Sfînt.

8. Ripida este o apărătoare în formă de evantai rotund cu mîner făcută din metal. Cu ea diaconii apără Sfintele Daruri să nu cadă ceva în ele. Ea aminteşte de cei doi Heruvimi de aur care străjuiau chivotul Legii din Sfînta Sfintelor, sau pe Serafimii cei cu şase aripi din viziunea profetului Isaia...

9. Sticluţa cu Sfîntul Mir. Uneori este o cutie cu două despărţituri. În una se păstrează Sfîntul Mir, iar în cealaltă untdelemnul sfinţit, necesare la Botez. Se păstrează în chivot.

10. Litierul, este asemenea unei tăvi cu patru cupe în care se pun pîinile, untdelemnul, grîul şi vinul de la slujba Litiei.

11. Vasul pentru „căldură", asemenea unui ibric din metal unde se pune apă caldă binecuvîntată, ce urmează a fi turnată în potir înainte de împărtăşanie.

12. Tava pentru anaforă (anafornită) pe care se pune pîinea binecuvîntată (anafora) ce se împarte credincioşilor după Sfînta Liturghie.

13. Panahiarele sînt obiecte din metal preţios, folosite pentru păstrarea şi ridicarea Panahiei, adică a particulelor de pîine sfinţită închinate Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu, folosită în mănăstiri la serviciile pentru pomenirea morţilor.

14. Miruitorul (Pomăzuitorul) este un obiect din metal, de cîţiva centimetri lungime, terminat la capăt cu o cruce şi folosit la miruirea credincioşilor sau la ungerile din slujba Botezului.

15. Cununiile sînt obiecte din metal sub formă de cunună, cu care se încununează capetele mirilor la slujba nunţii.

16. Aghiazmatarul este un vas special din metal în care se păstrează apa sfinţită de la Bobotează.

17. Căldăruşa pentru aghiazmă este o căldare mică cu mîner, în care se pune apă sfinţită cu care preotul stropeşte la Bobotează casele credincioşilor.

18. Colimvitra (Cristelniţa, Baptistierul) reprezintă vasul cu apă sfinţită în care sînt botezaţi copiii. El simbolizează rîul Iordanului în care s-a botezat Mîntuitorul.

19. Sfîntul Antimis este o bucată de pînză cu laturile de 50/60 cm., păstrînd moaşte ale sfinţilor şi evînd imprimată scena pregătirii pentru înmormîntare a trupului Domnului. Numele lui se traduce cu „înlocuitor al mesei" (adică a jertfelnicului sau altarului) pe care se aducea jertfa nesîngeroasă, el constituind o masă portabilă, sau altar mobil din timpul persecuţiilor, de aceea fără el nu se poate oficia Sfînta Liturghie. Antimisul este învelit cu o bucată de pînză sau de stofă numită „iliton", care în timpul persecuţiilor se aşternea peste altare sau se înveleau Sfintele Daruri, cînd trebuiau transfortate. Pe antimis se află şi buretele, care se foloseşte în strîngerea fărămiturilor rămase pe antimis după împărtăşanie.

20. Acoperămintele (Pocroveţe) sînt văluri mici asemenea veşmintelor preoţeşti cu care se acopere Discul şi Potirul, precum şi un al treilea mai mare, numit „Aer", cu care se acopere ambele vase sfinţite. Acoperămintele amintesc de şerveţelele folosite de creştini în primele veacuri, la acoperirea Darurilor, spre a le feri de atingerea laicilor şi a le profana.

21. Epitaful (Sfîntul Aer) este o pînză mai mare ce are imprimată icoana înmormîntării Domnului. La slujba vecerniei din Vinerea Patimilor este scos din Altar şi aşezat în mijlocul bisericii pînă la prohodul din Vinerea Patimilor, cînd este luat în procesiune şi aşezat pe Sfînta Masă, pînă la înălţarea Domnului. — Epitaful închipuie înmormîntarea Trupului mort al Domnului şi apoi înălţarea Sa la cer.

Înainte de a fi folosite în cult, toate obiectele şi vasele sînt sfinţite prin ierurgii speciale. Ele sînt păstrate fiecare la locul potrivit pentru a fi ferite de profanare. Discul, Potirul, ca şi celelalte obiecte folosite la Sfînta Liturghie se păstrează la proscomidiar. Colimvitra este aşezată în pronaos, pentru a arăta că numai cei ce trec prin Taina Botezului pot intra în Biserica lui Hristos. Întrucît în timpuri mai vechi grija păstrării în bună rînduială a vaselor liturgice revenea diaconilor, ele erau ţinute în diaconicon, sau vesmîntar (unde se aflau şi veşmintele liturgice). Exista în vechime chiar şi o funcţie bisericească, la catedralele şi mănăstirile mai mari, numită „schevofilax", căruia îi revenea datoria păstrării odoarelor sfinte. Această funcţie era numărată, bunăoară, la catedrala Patriarhală din Constantinopol între demnitarii ecleziastici de frunte (Preot Profesor Dr. Ena Braniste, Liturgica Generală, Bucureşti, 1985, pp. 483—510).

IV. Recapitularea-Aprecierea

Cum se împart, după materialul din care sînt confecţionate, obiectele de cult? (Se împart în obiecte confecţionate din metal şi din pînză). Care sînt confecţionate din metal? (Sfîntul Disc, Sfîntul Potir, Steaua, Copia, Linguriţa, Cădelniţa, Ripida, Litierul, Vasul pentru „căldură", tava pentru anaforă, panaghiarele, miruitorul, cununiile, aghiazmatarul, căldăruşa şi colimvitra. Mai avem chivotul, ce poate fi confecţionat şi din lemn, precum şi sticluţa cu Sfîntul Mir, care, după cum arată şi numele, este din sticlă, dar poate fi şi din metal, cu două compartimente). Care sînt obiectele confecţionate din stofă sau pînză? (Sfîntul Antimis, Acoperămintele şi Epitaful; iar buretele are o compoziţie aparte). Am văzut însă că în decursul vremii Potirele în special erau confecţionate din foarte variate materiale... În fond nu aceasta contează prea mult, ci evlavia şi sfinţenia care se transmtie atît prin obiectele de cult, cît şi din sufletul slujitorilor care le folosesc la slujbele bisericeşti. Canonul 18 ai sinodului de la Tribur, din 895, ne-a lăsat o celebră sentinţă atribuită Sfîntului Bonifaciu episcop de Mongunt (+755): „Odinioară preoţi de aur slujeau cu potire de lemn, acum dimpotrivă, preoţi de lemn slujesc cu potire de aur...".

V. Asocierea

Existenţa obiectelor de cult este întîlnită la toate religiile, în funcţie de necesităţile practice pe care le cereau diferitele şi variatele slujbe. Ele sînt astfel întîlntie şi în Vechiul Testament. Primele obiecte de cult în Biserica creştină au fost introduse de Mîntuitorul, cînd a săvîrşit la Cina cea de Taină prima Liturghie, aşezînd în centrul cultului divin Dumnezeiasca Euharistie. Sfinţenia acestei Jertfe şi Taine se transmite şi obiectelor cu care intră în atingere. De aici vedem că sfinţenia obiectelor de cult este dată de legătura, sau de relaţia (asocierea) cu materia liturgică. Astfel, Potirul, Discul, Antimisul şi Epitaful sînt nu numai sfinţite, ci şi sfinte datorită faptului că sînt în contact direct şi nemijlocit cu Sfintele Daruri.

VI. Generalizarea

Din cele pînă aici tratate vedem că obiectele liturgice sînt acele obiecte sfinţite care sînt întrebuinţate la săvîrşirea slujbelor bisericeşti şi de folos sfinţirii vieţii credincioşilor.

VII. Aplicarea

Dat fiind faptul că obiectele de cult constituie un mijloc de transmitere a sfinţeniei, încă dintru început Biserica a luat măsuri pentru ferirea lor de profanare. Astfel, canonul 73 apostolic interzice sustragerea lor din biserică şi folosirea în alte scopuri decît cele liturgice, iar canonul 21 de la Laodicea interzice atingerea şi mînuirea sfintelor vase de către persoane nesfinţite. Date fiind aceste precizări, credincioşii trebuie să se apropie cu evlavie de obiectele de cult, acordîndu-le cinstire sau venerare, acelora care poartă în ele materia sfinţitoare a harului dumnezeiesc.

Preot prof. Sorin Cosma

Sfîntul Cuvios TEODOR STUDITUL — 11 noiembrie

Între sfinţii amintiţi şi cinstiţi de Biserica Ortodoxă întîlnim: apostoli, ierarhi, prooroci, doctori fără de arginţi, mucenici şi mucenite, cuvioşi şi cuvioase etc., care prin răbdare, prin mărturisirea dreptei credinţe, prin trăire aleasă, prin postiri şi privegheri, prin slujirea aproapelui pînă la dăruirea de sine, în multe feluri şi în multe chipuri, au ajuns să strălucească azi, pe cerul ortodoxiei, întocmai ca nişte luceferi de lumină purtători, fiind pentru noi modele demne de urmat, spre care privind şi de care ne amintim cu multă pioşenie, rugîndu-i să primească şi să ducă nevrednicile noastre rugăciuni spre Scaunul luminilor, de unde vine toată darea cea desăvîrşită şi tot harul cel de sus.

Între sfinţii cuvioşi serbaţi în luna noimebrie, în ziua de 11 pe lîngă sfinţii mucenici Mina, Victor şi Vichentie, ne aducem aminte şi ne plecăm genunchii cu toată cucernicia şi înaintea sfîntului Teodor Studitul.

Acest cuvios părinte se naşte în anul 759 în Constantinopol, pe vremea împăratului Constantin al V-lea Copronimul (741—775). Tatăl său Fotin era un fel de ministru de finanţe la curtea imperială, iar mama sa Teoctista era sora vestitului călugăr Platon, cel care la Sinodul al VII-lea Ecumenic apără cu hotărîre şi dîrzenie cultul sfintelor icoane, trecut şi el deja în sinaxarele Bisericii. Teodor crescut de mic în cultul muncii şi al citirii dumnezeieştilor Scripturi, urmează în oraşul natal retorica, filosofia, gramatica, poetica şi mai ales pune accent pe literatura creştină. La îndemnul unchiului său Platon, Fotin după ce vinde toate averile se retrage la o moşie şi acolo trăieşte în cea mai mare simplitate, asemenea unui sihastru, iar mama sa Teoctista se călugăreşte la o mănăstire de maici, acelaşi îndemn urmîndu-l şi cei trei copii ai lor, în frunte cu Teodor, care urmează pe părintele Platon şi sub directa lui îndrumare şi supraveghere ridică din temelii mănăstirea Sacudion, din munţii Bitiniei (Asia Mică). Aici îşi începe tînărul Teodor ucenicia, nu după mult timp pentru rîvna şi meritele sale, fiind hirotonit preot, iar după aceea, ales stareţ. Deşi cuviosul Teodor ca şi Platon şi toţi ceilalţi vieţuitori ai mănăstirii Sacudion, duceau o viaţă ireproşabilă şi aveau o mare reputaţie, fără voia lor, intră într-o mare încurcătură. În anul 795, împăratul Constantin al VI-lea Porfirogenetul, fiul împărătesei Irina, îşi alungă soţia legitimă Maria Armeanca, pentru a se căsători cu o oarecare femeie de la curte, pe nume Teodota, rudă cu stareţul Teodor. Patriarhul refuză să oficieze cununia. Acelaşi lucru îl face şi Teodor. Totuşi, fără voia şi ştirea acestora, taina căsătoriei este săvîrşită pe ascuns de un oarecare preot Iosif, ceea ce nemulţumeşte profund pe patriarh şi pe stareţ, dînd naştere la aprigi discuţii şi proteste împotriva împăratului. Pentru a aplana situaţia, împăratul dă poruncă ca Platon să fie închis în Constantinopol, iar Teodor întemniţat la Tesalonic. Adresîndu-se în scris unchiului său Platon, nepotul îl întărea în răbdare astfel: „Închisoarea este pentru noi tron al adevărului, ...căci Hristos îţi va deschide porţile împărăţiei cerurilor pentru veşnicie". Nu după multă vreme împăratul va muri, iar împărăteasa Irina va slobozi pe rînd din închisoare pe ambii monahi. Pentru că în părţile Bitiniei năvăliseră arabii, cu binecuvîntarea patriarhului, aceştia se aşează în mănăstirea studiţilor din Constantinopol, făcînd-o cunoscută nu numai în părţile Bizanţului, ci în întreaga creştinătate, ca pe cea mai de seamă vatră duhovnicească din acea vreme. Venind la cîrmă împăratul Leon-V-Armeanul, şi pornind iară prigoană aprigă împotriva sfintelor icoane, atît patriarhul Nichifor, cît şi vestitul stareţ Teodor Studitul au luat faţiş apărare cultului sfintelor icoane, fapt pentru care din nou este întemniţat şi torturat în chip barbar timp de 8 ani de zile, socotind aceste torturi ca pe un lucru de mare cinste. Murind împăratul în chip groaznic, pentru puţin timp stareţul va fi eliberat din închisoare. Viitorul împărat Mihail al II-lea (828—829 arătîndu-se şi el potrivnic sfintelor icoane, din nou îl exilează pe mult încercatul şi venerabilul mărturisitor, care nemaiputînd suporta chinurile şi asprimea vieţii, îşi dă duhul în mîinile Celui Atotputernic, în ziua de 11, a lunii noiembrie, anul 826, în etate de 67 ani, lăsînd în urmă un exemplu vrednic de urmat pentru toţi cei ce mărturisesc credinţa în Hristos şi mai ales

(continuare în pag. a 4-a)

Protos Ştefan Guşă

Un cuvînt de folos

Nu demult a trecut pe la noi pe la mănăstire un grup de studenţi în Teologie, din Bucureşti. Erau tare grăbiţi. Totuşi, pentru că m-au întîlnit, m-au rugat să le spun cîteva cuvinte, aşa cum am făcut şi cu alte ocazii, cînd au trecut pe la noi colegi de-ai lor. Ştiind că se grăbesc, m-am gîndit să le spun ceva cît se poate de scurt. Şi mi-am adus aminte că, înainte cu douăzeci de ani, — începutul lui iulie 1971 — au fost la noi doi cetăţeni din Germania, soţ şi soţie, oameni cu rosturi înalte în societate, dar şi cu preocupări religioase. Venind vorba despre o instituţie bisericească de ajutorare a epilepticilor, cunoscută sub numele de Betel, ceea ce înseamnă Casa lui Dumnezeu, oaspeţii din Germania ne-au spus că la Betel, la intrare, scrie aşa:

Pace celor ce vin.
Bucurie celor ce rămîn.
Binecuvîntare celor ce pleacă.

Nouă ne-au plăcut foarte mult cuvintele acestea. Cei ce ni le-au spus, văzînd că ne plac, au scris în cartea de onoare a mănăstirii: „Pace celor ce vin. Bucurie celor ce rămîn. Binecuvîntare celor ce pleacă" doresc doi creştini evanghelici tuturor celor ce în urma lor vor vizita această mănăstire." Aceasta le-am spus-o studenţilor teologi, trecători, în mare grabă, pe la noi. Doream să ştie că şi pentru ei sînt, aici, la noi, doriri de bine, exprimate în cuvintele: „Pace celor ce vin. Bucurie celor ce rămîn. Binecuvîntare celor ce pleacă".

Cu acei studenţi, erau şi patru călugăriţe, dintre care una, studentă şi ea, m-a rugat să-i spun un cuvînt de folos. Pentru un moment, nu mi-a venit în minte nici un cuvînt, aşa că i-am spus doar atît: „Maică, îmi pare rău, dar nu-mi vine în minte nici un cuvînt".

Peste o clipă însă mi-a venit în minte un cuvînt de folos pe care îl citisem cu mulţi ani înainte din cartea intitulată: „Calea desăvîrşirii creştineşti", aşa că i-am spus maicii, care mă întrebase: „Orice lucru pe care îl faci, să-l socoteşti ca ultimul lucru din viaţa şi ca singurul lucru prin care te mîntuieşti." Evident, nimeni nu

(continuare în pag. a 4-a)

Arhimandritul Teofil Părăian

Turist şi pelerin pe urmele Sf. Ap. Pavel...

(Urmare din pag. 1)

dat răgazul introspecţiei (chiar dacă nedeliberate), în singurătatea eului, izolat în sine, de cei care îl însoţeau. În acest răstimp, conştiinţa a aflat, pentru a clipă, o breşă prin care i s-a strecurat în suflet, pentru că, în tot acest segment de durată, „Dumnezeu lucra în gîndul lui Saul, apropiindu-l de Adevăr" (F. V. Farrar: „Viaţa şi operele Sfîntului Apostol Pavel" — trad. Nicodim, Patriarhul României).

Ridicat de jos, Saul devine Pavel, printr-o mărturisire spontană a transformării sale radicale: „Doamne, ce voieşti să fac?" Saul s-a declarat astfel robul supus al Celui prigonit de el pînă atunci, pe care-l va sluji şi propovădui, din acea clipă, cum n-au făcut-o nici unul dintre apostoli şi ucenici, asupra cărora avea ascendentul unei vaste şi profunde culturi teologice şi filozofice din acea vreme. De aceea el va şi deveni teologul, teoreticianul — dacă vreţi — şi organizatorul Bisericii creştine ca instituţie, misiune, ierarhie şi dogmatică. Ochii lui Saul din Tars, orbiţi de lumina Dumnezeirii, aveau să-l facă să uite calea veche, s-o piardă pentru totdeauna. Intrat orb în cetatea Damascului, va ieşi *văzînd* Calea nouă, a propovăduirii Evangheliei negate pînă atunci. Însuşi Hristos îl recomandă din acel moment, îi dă cea mai înaltă „referinţă": „... acesta îmi este *vas ales* ca să poarte numele Meu înaintea neamurilor..." (Fapte 9, 15).

De ce această opţiune divină, tocmai pentru cel mai crud opozant, denigrator, prigonitor? Tot mintea noastră ne împiedică să aflăm răspuns, decît unul strîns în chingile materialităţii ei. Dar cercetătorul F.V. Farrar, în lucrarea „Viaţa şi operele Sf. Ap. Pavel" ne oferă, totuşi, o explicaţie de o profundă cuprindere şi rară frumuseţe a metaforei care o exprimă: „Dumnezeu a vorbit cu el (cu Saul), l-a aruncat în întuneric întru amiazăzi, dar numai pentru ca să aprindă lumina amiezii *în întunericul miezului de noapte din inima sa*. Din acest moment Saul fu convertit."

(Continuare în nr. următor)

„Confesiuni Libere" (III)

Voi reda aici măcar cîteva din aceste perle, ca o mostră:

— „Nu te teme turmă mică! Se va îngriji Domnul de oaia Lui de jertfă!"

— „Nu-i nici o nenorocire, dragul meu, deabia ai ce povesti nepoţilor la bătrîneţe!"...

— „Toţi doresc libertatea; poeţii însă, o adoră!" *Cu privire la talent:*

— „Talentul este ca o perlă; dar perla în viaţa acelei scoici care o poartă, nu este decît o rană, care veşnic o incomodează, veşnic o jenează, veşnic sîngerează, — pînă să devină purpură, este mai întîi sînge!"....

— „Viaţa nu este o proprietate; ci un dar de la Dumnezeu!"

— „Nu putem merge după îndulgentele noastre pofte! Tot păcatu-i dulce!"...

— „Unde este cetatea mai tare; acolo se vîră vrăjmaşul!"...

— Cel dintîi Babilon: *încurcarea limbilor*; cel din urmă: *încurcarea minţilor!*"....

Sînt ştiinţe, maxime sau cugetări, pe care nu le-am mai auzit pînă la dînsul, şi sclipeau ca marca pe scrisoare.

* * *

Într-o vibraţie de suflet şi fremătînd ca un plop, — aşa cum îi era temperamentul — părintele Gala Galaction a dat, oarecum, şi un caracter festiv acestor *„Confesiuni Libere"*, fiindcă a început cu un cuvînt introductiv şi a încheiat cu un cuvînt concluziv, din care am reţinut:

„Ca să parafrazez sau să parodiez pe poetul rus Serghei Esenin, în ceea ce a scris despre sine: *„Dacă nu aş fi fost poet, aş fi fost hoţ, sau tîlhar!"*... Atunci zic şi eu despre mine: *„Dacă n-aş fi fost preot, cine ştie ce aş fi fost?!"*... De aici, ne lasă să înţelegem — pe de o parte — care trebuie să fie menirea preotului şi onestitatea caracterului preoţesc; iar pe de altă parte, — cum a operat puterea harului, în persoana sa, prin Taina Sfintei Preoţii. Că din momentul ce s-a declarat vasal şi rob al lui Hristos, ca să-l dezrobească de orice patimă, — atunci s-a lepădat de orice — a fost şi a făcut!... „Biserica este ca un filtru uriaş — a spus dînsul — care ne curăţă de toată zgura păcatelor şi ne scoate ca aurul lămurit, prin filiera Sf. Taine, — capabili de credinţă şi fapte bune, care ne asigură mîntuirea. Peste toate interesele noastre, cel mai mare şi cel mai important rămîne interesul mîntuirii noastre. Judecata din urmă va fi cu milă cu cei cu milă, şi va fi fără de milă, cu cei fără de milă. Însuşi cuvîntul „milă", parcă e dospit din miere şi din lacrimi! De aceea, Domnul Hristos vrea inima noastră, fiindcă raţiunea n-a şters nici o lacrimă, însă inima foarte multe!... De aici, în Ortodoxie accentul se pune pe latura afectivă, pe puterea duhovnicească, pe căldura dragostei, manifestată cu putere de contagiune, la săvîrşirea Sf. Liturghii!" Foarte rar l-am văzut pe părintele Galaction rîzînd; dar l-am văzut adesea plîngînd la Sf. Liturghie: *„De mare dar ne-am învrednicit; dar mare răspundere ne-am agonisit!"*. În final, a încheiat: „Acum, cînd sîntem la închiderea acestor *„Confesiuni Libere"* pe deasupra tuturor discuţiilor purtate în căutarea de soluţii, în procesul de formare pentru Sf. Preoţie, — fiecare e liber să privească şi să încheie în felul cum vrea, cum poate, sau cum se cuvine!"... Căldura sufletească, dragostea părintească, cu care ne rostea toate acestea, ne încingea sufletele noastre frămîntate şi ne dădea convingeri şi temeiuri nestrămutate pentru Duhul Preoţiei!... Deşi, într-un fel vorbea la cursuri, la lucrări de Seminar şi la examene; şi altfel la predici, conferinţe, şezători literare, sau Confesiuni Libere, — totuşi căldura sufletească, entuziasmul şi optimismul îl însoţea pretutindeni. Toţi profesorii noştri se sileau unii mai mult, alţi imai puţin, după puteri — să contribuie la sporirea luminilor noastre sufleteşti — pentru care rămînem veşnic tributari, — însă cei mai dăruiţi de sus, — Părintele Scriban, Nichifor Crainic, îl situau în frunte pe Părintele Gala aGlaction, — Marele nostru Duhovnic. Ei stăruie să ne însufleţească şi după ce ne-am despărţit, — pentru că sînt modelele noastre de viaţă. Iar pe Părintele Galaction l-am trăit mai mult decît pe ceilalţi (Episcopul Antim al Buzăului; — al cărui colaborator de aproape i-am fost, — îmi spunea că mă închin ca Galaction; iar prof. de limba română D. Mărăcineanu îmi spunea că în scrisul meu apare pe ici, pe colo, cîte un mic Galaction).

Pentru tot ce a dat şi a lăsat Preotul Grigorie Pişculescu Bisericii noastre şi Scriitorul Gala Galaction literaturii şi culturii române, nu se poate cîntări cu kilogramul şi măsura cu metrul. Aceste două activităţi se întrepătrund, încît nu ştii de unde începunele şi unde se termină altele. Aşa, cum ideile se înfrăţesc cu sentimentele, în centrul luminos al conştiinţei, — încît nu se pot disocia decît din necesitate de studiu. Din această dualitate s-a făcut o unitate prin Sfînta Cruce. Aşa cum stă scris pe crucea de la mormîntul său, de la Mănăstirea Cernica: *„Preotul Grigorie-Gala Galaction"*. Opera sa, — fie scrisă, fie grăită, a fost totdeauna o operă de zidire sufletească, de aceea a rămas în picioare şi poate contribui şi azi, şi oricînd, la cauza vieţii noastre culturale şi social-patriotice, — pentru că ideile mari rămîn totdeauna contemporane. Dacă am fi avut acum şaizeci de ani un magnetofon, azi i-am fi actualizat, mai pregnant, glasul său. Totuşi, pentru noi toţi cîţi l-am cunoscut, glasul său sună din clopotul imaterial al memoriei, fiindcă răsună mai întîi, în conştiinţa noastră, — după ce chipul său a trecut, cu totul, în lumea imaginilor pure.

Ca un omagiu postum, pentru înaltul ideal educativ nutrit de dînsul, de a creia în noi suflete şi cugete, se cuvine să-i păstrăm memoria încadrată în chenarul recunoştinţei. *Pr. Laudatu Vasilescu*

INFORMAŢII

— Luni, 19 octombrie a.c., Î.P.S. Sa Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, Crişanei şi Maramureşului a prezidat lucrările conferinţei preoţeşti din protopopiatul Sibiu. Conferinţa desfăşurată în Aula Facultăţii de Teologie „Andrei Şaguna" din Sibiu a avut ca temă „Împreuna lucrare dintre clerici şi mireni în activităţile misionare şi filantropice a Bisericii".

În aceeaşi zi seara Î.P.S. Sa a primit la Reşedinţa mitropolitană din Sibiu o delegaţie a Asociaţiei Naţionale a Veteranilor de război din România, filiala Sibiu, condusă de dl. general maior (r) Ionescu Alexandru.

Din delegaţie au făcut parte: lt. (r) Viorel Remus, avocat pensionar, lt. (r) Niculescu Gheorghe, economist pensionar, plt. adj. (r) Galanton Marin decorat cu medalia „Virtutea Militară", serg. maj. (r) Frăţilă Nicolae decorat cu medalia „Virtutea Militară", lt. maj. (r) Sîrbu Valentin avocat, decorat cu ordinul militar „Mihai Viteazu".

— Marţi 20 octombrie a.c., Î.P.S. Sa a prezidat lucrările Conferinţei preoţeşti din Protopopiatul Mediaş.

— Miercuri 21 octombrie a.c., Î.P.S. Sa a primit pe canonicul Granville Gibson din Anglia.

— Vineri 23 octombrie a.c., Î.P.S. Sa a luat parte la Casa Armatei din Sibiu la vernisajul salonului internaţional de artă fotografică cu tema „Salvaţi copiii" urmat apoi de o întîlnire pe teme de actualitate a problemei copiilor şi în special a celor handicapaţi.

În aceeaşi zi Î.P.S. Sa a făcut o vizită la şantierul noului aşezămînt de la Mînăstirea Brâncoveanu, Sîmbăta de Sus, jud. Braşov.

— Duminică, 25 octombrie a.c., Î.P.S. Sa a oficiat Sf. Liturghie arhierească în Catedrala cu lună din Oradea cu prilejul instalării noului episcop al Oradiei în persoana P.S. Dr. Ioan Mihălţan. Cuvîntarea rostită cu acest prilej se publică în acest număr.

— Marţi, 27 octombrie a.c., Î.P.S. Sa a săvîrşit slujba de sfinţire a noii capele cu hramul „Sf. Dimitrie" Izvorîtorul de mir şi Sf. Dimitrie Basarabov din cartierul braşovean Tractorul, rostind cuvînt de învăţătură. Au fost acordate acte de apreciere P.C. pr. paroh Aurel Suciu, consiliului şi comitetului parohial.

— Miercuri 28 octombrie a.c., Î.P.S. Sa a făcut o vizită canonică la Schitul Predeal.

— Joi, 29 octombrie a.c., Î.P.S. Sa a prezidat lucrările conferinţei preoţeşti din Protopopiatul Braşov.

— Vineri, 30 octombrie a.c., Î.P.S. Sa a avut la Palatul Patriarhal din Bucureşti o întîlnire cu P.F. Patriarh Teoctist al României.

Arhid. Visarion Bălţat

— Sîmbătă, 17 octombrie 1992, P.S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul a participat la adunarea Sfatului frăţesc pe ţară al Oastei Domnului, care a discutat probleme legate de buna activitate a acestei asociaţii religioase.

— Duminică, 18 octombrie, P.S. Sa a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească în Oraşul Victoria, la care au fost invitaţi reprezentanţi ai întreprinderilor din ţară care au ajutat masiv la ridicarea bisericii noi: Combinatul Chimic Victoria, Combinatul Chimic şi Abatorul Făgăraş etc. P.S. Sa şi PP. CC. pr. Victor Smădu şi Cornel Codrea au mulţumit în cuvinte calde celor prezenţi pentru ajutorul acordat, apelînd în continuare la bunăvoinţa tuturor de a sprijini această sfîntă lucrare pînă la terminarea ei.

După masă, P.S. Sa a vizitat pe preotul Ioan Ciocan de le Recea, care se ocupă cu ridicarea mănăstirii Dejani.

— Miercuri, 21 octombrie, de ziua Sf. români transilvăneni, P.S. Episcop-vicar Serafim a slujit la schitul de la Foltea (Sălişte), adresînd celor prezenţi cuvînt de învăţătură.

— Duminică, 25 octombrie, P.S. Sa a slujit Sf. Liturghie în Catedrala din Mediaş, în prezenţa unei mari mulţimi de credincioşi, cărora le-a împărtăşit cuvînt de învăţătură pe marginea Evangheliei zilei. După masa, P.S. Sa a slujit Vecernia în parohia Ighişul Nou, păstorită de vrednicul preot Virgil Man. Seara, P.S. Sa s-a întîlnit în Catedrala din Mediaş cu fraţii din Oastea Domnului care se adună regulat după vecernie pentru a continua împreună rugăciunea şi cîntarea.

— Luni, 26 octombrie, Sf. Mare Mucenic Dimitrie, P.S. Serafim a slujit Sf. Liturghie în Catedrala mitropolitană, vorbind despre cei doi sfinţi martiri Dimitrie, al sîngelui (din Tesalonic) şi al ascezei (din Basarabi).

Diac. Dumitru Dura

Sfîntul Cuvios TEODOR STUDITUL

(Continuare din pag. a 3-a)

monahilor de la noi şi de pretutindeni. Cuviosul Teodor pornind de la îndemnul Mîntuitorului Hristos: „Privegheaţi şi vă rugaţi, căci nu ştiţi ziua şi nici ceasul cînd va sosi Mirele", face din chinovia sa o adevărată oază duhovnicească, în care munca şi mai ales rugăciunea nu se întrerupeau niciodată. Căci, se întreba mai marele obştii: „Pentru ce să tărăgănăm îmbunătăţirea noastră? ... Nu vedem cum mulţime de fraţi au plecat din această viaţă? Unde ne sînt părinţii, fraţii duhovniceşti şi trupeşti şi prietenii noştri? Ce ne-a rămas de la ei, afară de amintirea unei prezenţe? Să ne trezim deci şi să îndreptăm sufletul nostru la neadormire, la căinţă, la nevinovăţie, la sfinţenie şi la luminare, ca nu cumva moartea venind să ne găsească nepregătiţi". Călăuzindu-se după Regulele monahale ale Sf. Vasile cel Mare, Cuviosul Teodor a cerut ucenicilor săi, mai mult decît Sf. Vasile, împărţindu-i la ascultări în aşa fel, încît munca şi rugăciunea nu încetau niciodată în această vestită obşte. Ca într-un stup de albine, care mai de care cuvioşii monahi, peste 1000 la număr, se întreceau între ei în tăcere, în rugăciune, la pictură şi sculptură, în alcătuirea de imne religioase, în scrierea şi transcrierea de manuscrise, etc. În fruntea tuturor, model în toate, se afla starеţul lor Teodor, om sfînt, cu mare frică de Dumnezeu şi cu mult respect faţă de oameni şi de supuşii săi, cu care se purta ca un frate mai mare, arătîndu-se îngăduitor, iertător, blînd, sfătuitor. Rînduiala, ordinea şi rugăciunea pe care starеţul Teodor le avea în mănăstirea sa au servit de model multor chinovii din întreaga Ortodoxie şi de la noi chiar. Astfel, prin anii 1954—1958 la mănăstirea Slatina, vestita ctitorie a lui Lăpuşneanu, sub îndrumarea iscusitului starеţ, arhimandritul Cleopa Ilie, obştea monahală imita întru totul obştea Sfîntului Teodor Studitul, iar pe poarta de intrare scria: „Obştea Sfîntului Teodor Studitul".

Sfîntul Teodor Studitul a fost nu numai un minunat călugăr şi un neîntrecut cîrmaci, ci şi un iscusit scriitor. Starеţ a două mănăstiri dintre cele mai mari Sacudion şi Studion, într-o vreme de mare zbucium pentru biserică şi în acelaşi timp pentru viaţa monahală, ocupat îndeaproape de îndrumarea şi încurajarea celor peste 1000 de monahi şi a nenumăraţilor ucenici, Sfîntul Teodor deşi a avut capacitatea n-a avut răgazul şi liniştea necesară scrisului, încît cele mai multe din gîndurile sale sînt cuprinse în sfaturile, încurajările, laudele, mustrările şi învăţăturile pe care el le dădea monahilor, cuprinse în mai multe scrisori sau cateheze.

La noi în ţară, acestea au fost adunate şi traduse din greceşte mai întîi de Filotei, episcopul Rîmnicului în 1784, iar în timpurile noastre de arhim. Atanasie Dincă, la mănăstirea Căldăruşani în 1940; intitulate „Cuvintele Sfîntului Teodor Studitu către monahi", în care găsim atît îndemnuri pentru cei din mănăstiri, cît şi pentru credincioşi privind apărarea dreptei credinţe, cinstirea Sfintelor icoane, îndemnuri la unitatea Ortodoxiei şi la apărarea acesteia în vreme de prigoană etc.

DIN SF. SCRIPTURĂ:

Din pricina banilor mulţi au păcătuit şi cine caută să se îmbogăţească îşi întoarce ochiul de la dreptate.
(Înţelepciunea lui Solomon 27, 1)

Fiule, păstrează-ţi întreagă floarea vîrstei tale şi nu da altora tăria ta! (Înţelepciunea lui Solomon 26, 21)

Adună adevăr şi nu-l vinde, înţelepciune şi învăţătură şi bună chibzuială. (Pilde 23, 23)

Leapădă din gura ta orice cuvînt cu înţeles sucit; alungă de pe buzele tale viclenia. (Pilde 4, 24).

Tudor Arghezi despre Roman Ciorogariu

In Arghezi, *Scrieri*, vol. 33, „galerie de portrete" ale unor varii personalităţi (politice, artistice) descopăr un medalion închinat episcopului Roman Ciorogariu, la moartea lui în 1936. E textul inedit al unei conferinţe la radio. Omagierea unei feţe bisericeşti de către Arghezi poate părea surprinzătoare, deşi are o motivaţie profundă. Opera monahului de la Cernica, fostul ierodiacon Iosif, a fost fertilizată, se ştie, de experienţa monahală (drama psalmistului singuratic din *Psalmi*). Dintre multiplele interpretări care se pot da acestei opţiuni a poetului (viaţa monastică) cea mai plauzibilă e aceea oferită de Arghezi însuşi. Întrebat ce caută la mănăstire, Arghezi a răspuns stupefiindu-l pe un schivnic: „Vreau să învăţ a scri pe *dedesubt*". Şi explicîndu-se: „Trebuie neapărat să învăţ. Trebuie să mă caut şi să mă aflu". Şi tot acolo, el sublinia: „La mănăstire am citit în limba veche a bisericii graiul cu adevărat românesc şi aş bănui că fără cărţile mănăstirii aş fi lucrat mai prost decît lucrez".

Oricum, Arghezi n-a rămas scufundat în teologie, cazuistică, în iţele dogmei catolice ci s-a înălţat de-a dreptul către Luceafăr în care şi-a muiat peniţa poleită egal cu prospeţimi diamantine şi străluciri de silex. Dintre oamenii Bisericii, cărora Arghezii le-a acordat cuvinte bune, îl amintim în primul rînd pe mitropolitul Iosif Gheorghian, cu recomandarea căruia pleacă la Fribourg, „canton catolic, republică de mănăstiri", găzduit la Mănăstirea Cordelierilor. Lui Iosif Gheorghian, pomenit mereu elogios, care „i-a impus prin delicateţe şi prin sufleteasca lui feciorie", cum scrie undeva, poetul i-a fost toată viaţa recunoscător. Evocarea lui Roman Ciorogariu se înscrie pe aceeaşi linie de apreciere pozitivă.

Pe Roman Ciorogariu, străjer al românismului la graniţa de vest, căruia i s-au oficiat funeralii naţionale cu acceptul Regelui, T. Arghezi îl glorifică în stilul său „artist" inconfundabil, ca pe un „viteaz al sufletului" şi „erou al patriei". Bun călugăr în înţelesul clasic bisericesc, episcopul Roman Ciorogariu descinde prin disciplina sa sufletească, în succesiunea generaţiilor, de la întemeietorul monahismului ortodox — Vasilie cel Mare.

Dar cuvintele lui Arghezi însuşi despre Ciorogariu nu pot fi suplinite de nici un comentariu: „Octogenarul păstor duhovnicesc a fost o viaţă întreagă servitor al naţiei româneşti, pe care a identificat-o cu altarul, şi misiunea lui de apostol al Evangheliei s-a confundat cu misiunea naţională. Cărturar cu merite mari şi arhiereu pe graniţa de vest al eparhiei celei mai depărtate de capitala neamului, pe care viaţa lui l-a cinstit şi moartea îl întristează, activitatea marelui prelat nici nu s-a oprit, nici n-a încetinat niciodată. El rămîne în amintirea ţării şi eparhiei ca un harnic român şi ca un ales membru al sinodului românesc. Dar nu numai atît: voinţa lui a fost să rămîie prezent şi într-o activitate destinată să înceapă odată cu trecerea lui în viaţa de veci. Testamentul episcopului creează o Fundaţie personală şi o editură, în care inima lui va continua să rămîie vie".

Poetul-conferenţiar relevă, în plus, iniţiativa originală a lui Roman Ciorogariu, care-i defineşte adevărata stare sufletească într-o vreme de „vitregă materialitate": zidirea modestei mănăstiri de lemn la marginea unei păduri la ciudatul izvor numit Izbuc, „ale căruia ape însufleţite de o îmboldire minunată, izbucnesc şi se ascund".

În sipetul său cu giuvaericale literare temutul polemist Arghezi găseşte cuvinte de preţ pentru vrednicul om al Bisericii, episcopul-cărturar Roman Ciorogariu.

Valentin Chifor

Seminar ecumenic în cadrul AIDRom-ului

AIDRom înseamnă Ajutor Interbisericesc — Departamentul România şi reprezintă o cale de cooperare dintre Bisericile din România şi agenţiile donatoare ecumenice, coordonate de Unitatea IV: „Împărtăşire şi Slujire" a Consiliului Mondial al Bisericilor.

Sub auspiciile şi organizarea acesteia, în zilele de 30—31 octombrie 1992, la Facultatea de Teologie din Bucureşti a avut loc un seminar cu tema: *„Educaţia moral religioasă în şcolile de stat — realităţi şi perspective"*.

Au participat reprezentanţi ai Bisericii Ortodoxe Române din cadrul Administraţiei patriarhale, Facultăţii de Teologie din Bucureşti şi cele cinci mitropolii ale Patriarhiei Române, ai Bisericii Evanghelice C.A. şi ai Bisericii Reformate din România, precum şi invitaţi din Germania, Marea Britanie, S.U.A., Grecia şi Finlanda.

Au luat parte de asemenea reprezentanţi ai Ministerului Învăţămîntului şi Ştiinţei şi Secretariatului de stat pentru culte.

Seminarul a fost deschis printr-un program religios-ecumenic, care a avut loc în biserica Sf. Ecaterina din Bucureşti, cuvînt de salut rostind, în numele P.F. Părinte Patriarh Teoctist, P.S. Episcop-vicar patriarhal Nifon Ploieşteanul.

În cadrul temei menţionate s-au făcut informări şi au avut loc discuţii axate îndeosebi pe: Educaţia moral-religioasă în anul şcolar 1991—1992; Metodologia predării Bibliei în şcoli; Statutul orei de religie în România antebelică, în prezent şi în viitorul apropiat şi Pregătirea viitorilor profesori de religie.

Seminarul a prilejuit un fructuos schimb de informaţii, privitoare la modul cum fiecare Biserică participantă la Seminar caută să rezolve cît mai cu roade această importantă problemă a zilelor noastre, educaţie religios-morală.

Seminarul a prilejuit totodată şi un folositor schimb de experienţă, important pentru Biserica noastră după o întrerupere de peste patruzeci de ani a predării religiei în şcoală.

S-a apreciat de către participanţi receptivitatea de care se bucură această disciplină din partea copiilor şi a tinerilor în general şi s-a subliniat importanţa manualelor ca şi pregătirea corespunzătoare, elanul şi dragostea de care trebuie să dea dovadă cei ce o propun.

Interes deosebit au arătat acestei probleme şi reprezntanţii autorităţilor de stat, din ale căror intervenţii s-au reţinut unele sugestii privitoare la formarea cadrelor pentru predarea religiei, cum se va mai numi această materie în viitor, implicarea statului în tipărirea manualelor etc.

O notă de special optimism a adus în cadrul lucrărilor Seminarului d-na prof. Anastasia Popescu din Bucureşti, care, încălzită de credinţa în Dumnezeu şi dragostea de Biserica noastră străbună, la cei peste 80 de ani ai săi predă religia cu frumoase roade la unele şcoli din Bucureşti.

La închiderea lucrărilor participanţii la Seminar au vizitat palatul patriarhal şi au fost primiţi într-o scurtă audienţă la P.F. Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

P.

Un cuvînt de folos

(Urmare din pag. a 3-a)

ştie care îi va fi lucrul cel din urmă, pe care îl mai poate face în viaţă şi fiecare dintre noi speră să mai poată adăuga şi alt lucru la cele pe care le-a realizat. Ceea ce ni se cere este să facem orice lucru al nostru cu toată conştiinciozitatea, ca şi cînd el ar fi şi ultimul şi singurul lucru pe care ni-l cere Dumnezeu şi de care depinde fericirea noastră în veşnicie. Făcînd aşa, vom fi totdeauna în slujba lui Dumnezeu şi ne vom pregăti totdeauna pentru mai mult şi pentru mai bine. Făcînd aşa, ne vom face vrednici de pace, de bucurie şi de binecuvîntare, în prezent, în viitor şi în veşnicie.

ÎN ATENŢIA CITITORILOR TELEGRAFULUI ROMÂN

Informăm pe stimaţii cititori ai Telegrafului Român că s-au deschis listele pentru abonamentele pe anul 1993.

Menţionăm că, începînd cu 1 ianuarie 1993, costul unui abonament anual este de 500 lei.

Banii pot fi trimişi prin mandat poştal, pe adresa: Arhiepiscopia Sibiului, str. Mitropoliei nr. 35, Sibiu, cod. 2400, cu specificarea ce reprezintă suma, sau prin virament, cont nr. 45.10.4.09.2, B.C.R., filiala Sibiu.

Pentru cititorii din străinătate costul unui abonament anual este de 25 dolari S.U.A. sau echivalentul în altă valută, cont nr. 45.21.01.680, B.C.R., filiala Sibiu.

Rugăm ca adresele să fie complete şi lizibil scrise.

Semnalăm... Semnalăm...

● Am în faţă alte două cărţi ale lui Nicolae Steinhardt: 1. *Monahul de la Rohia răspunde la 365 de întrebări incomode adresate de Zaharia Sângeorzan*, (ed. Literatorul, 1992, 176 p.), 2. *Dăruind vei dobîndi* (Baia Mare, 1992, 285 p.).

Deşi de obicei cred că în fiecare carte se află măcar cîteva pagini care se cer citite pentru că, printre multe lucruri de umplutură, fiecare autor are şi ceva cu adevărat nou şi interesant de spus, de multe ori m-am înşelat. Unii n-au nimic de spus. Vîntură cuvinte care par legate logic, dar cînd să le dezlegi înţelesurile constaţi că nu poţi rămîne cu nimic. Se dă atunci vina pe îngăduinţa nelimitată a hîrtiei care, chiar foarte scumpă, nu are însuşiri de selecţie şi nici criterii de recunoaştere a valorilor şi de respingere a nimicurilor.

Dar sînt şi cărţi care trebuie neapărat citite. Sînt cărţi care parcă ar fi componente ale aerului, fără de care ceea ce respirăm nu e complet şi noi înşine rămînem neîmpliniţi. Aşa mi se par cărţile celui care a fost firavul, adîncul Nicolae de la Rohia, monah smerit, alcătuit din cîteva părţi de spirit şi doar o infimă parte de materie. A fost un gînd, un spirit în permanentă organizare, într-o tindere neîncetată spre coerenţă, spre sens. Acesta şi este rostul organizator al spiritului.

În cartea dintîi, în primul rînd datorăm lui Zaharia Sângeorzan alegerea întrebărilor. Acestea au reuşit să-l provoace pe cel întrebat, să-l intereseze şi să-l facă să răspundă. În scris. Nu e o carte de interviuri, ca cele cu Petre Ţuţea. Zaharia Sângeorzan trimitea întrebări scrise şi primea răspunsuri scrise. Ce idee grozavă. Întrebările nu sînt rodul vreunui sistem, a vreunei intenţii anume, să dezlege vreo temă. Nu. Sînt întrebări disparate, despre oameni, despre idei, despre toate. Pot fi întîlnite în carte nume mari de literatură, din filozofie, din toate domeniile şi Monahul Nicolae îşi spune părerea despre toate şi despre toţi. Nu tot ce spune e literă de evanghelie, dar totul e interesant, totul respiră cultură, bună informaţie, erudiţie, iar părerile lui personale sînt cu atît mai interesante, cu cît nu le putem confrunta cu ale noastre. Cînd ale noastre se pot întinde pe tot portativul pe care s-a putut mişca el, cu uşurinţă!

E o carte care, ca şi *Jurnalul Fericirii*, trebuie neapărat citită.

În *„Dăruind vei dobîndi"*, Ion Pintea care l-a cunoscut de aproape, i-a adunat eseurile teologice. Nu e o carte de predici. Poate vor fi fost şi rostite unele din ele, sub vreo altă formă decît cea scrisă. Cea scrisă e operă de mare eseist, în care textele Scripturii se întregesc cu texte şi gînduri din mari cugetători, filosofi, poeţi, de care se ajută pentru a clarifica şi lărgi înţelesurile ascunse în Scriptură. Căci aceasta rămîne totuşi *Cartea* de referinţă. Ea îl provoacă. Ea îl îndeamnă. Ea îl luminează. Şi orice predicator poate găsi în eseurile lui multe ajutoare pentru propria predică.

Dăruiţi-i puţin timp, şi veţi dobîndi neaşteptate sensuri noi şi noi îndemnuri de a redeschide mereu Scriptura. Pascal, Kierkegaard, Dostoievski şi mulţi alţii, îşi împletesc cugetările cu ale sfinţilor celor mari din toate vremurile, cu ale evangheliştilor şi ale Sfîntului Pavel şi fac din lectura cărţii nu numai o încîntare intelectuală, ci, mai ales, o bucurie a întîlnirii cu spiritele mari ale omenirii, pe care, cu măiestrie, Monahul Nicolae îi întîlneşte şi-i face să gîndească împreună frumos şi folositor pentru suflet.

Ambele cărţi par prelungiri ale *Jurnalului Fericirii*.

*

● P. I. David a scos în editura episcopiei Aradului o *„Călăuză creştină pentru cunoaşterea şi apărarea dreptei credinţe în faţa prozelitismului sectar"* (Arad 1987, 488 p.). Cartea poartă anul cînd a fost depusă la editură dar, de fapt a apărut acum. Titlu mare, carte mare, probleme mari tratate cu îndrăzneală, convingere şi vervă. Oricum e absolut necesară în biblioteca oricărui preot şi, chiar foarte la îndemînă.

* * *

Tot P. I. David (semnează Petru Diaconu David) a scos la editura Rompit (Bucureşti, 1992, 20 p.) o carte intitulată: *„Din istoria sfinţilor poporului român"*. Începe cu Sfîntul Andrei şi ajunge pînă în vremurile noastre. Se recomandă singură. Unii ziceau că noi românii nu avem sfinţi P. I. David dovedeşte că nu erau bine informaţi.

* * *

● Editura „Credinţa noastră" (Bucureşti, 1992, 80 p.), publica *„Noţiuni de catehism"*, Manual de educaţie religioasă morală, de răposatul mare profesor de Liturgică preotul Ene Branişte şi de soţia sa, profesoara Ecaterina Branişte. Nu e chiar un catehism cu întrebări şi răspunsuri, dar se vede că manualul e rodul unor experienţe în predarea religiei. Se tratează temele mari ale creştinismului ortodox, la fiecare capitol se adaogă cîte o „Lectură" din mari autori, legată de textul tratat, iar la capitolele morale, se adaogă pilde, parabole şi scurte istorioare. Şi elevii, dar profesorii neapărat trebuie să folosească această carte bună care îi va ajuta mult la pregătirea lecţiilor de religie.

*

● „Literatura şi Arta" din Chişinău, sub titlul: *„Intelectualii se unesc"* (Joi, 1 nov. 1992, nr. 40, p. 1) publică o lungă şi emoţionantă *Declaraţie* cu privire la ultima anomalie care persistă în Basarabia: *dependenţa Bisericii Basarabene de Patriarhia Moscovei*. Lista semnăturilor e impresionantă. Şi nici nu putea fi altfel. Cum să faci Prutul să curgă la deal? Şi cum să susţii că de fapt el curge la deal? Cum ar fi considerat cineva care ar susţine asemenea prostie? Căci de frică nu mai poate fi vorba. Că de, de frică mai spune omul şi ce i se cere, cînd e cu capul sub seceră şi ciocan. Dar acum nu mai există nici seceră, nici ciocan. Există o stemă, un imn, o limbă, o grafie, toate libere, toate româneşti şi atunci ce mai înseamnă dependenţa de Ţarul de la Moscova? Această dependenţă are un nume greu de purtat şi se pare că numele se va aplica inevitabil, dacă *„Deşteaptă-te române"* nu-i trezeşte din somn pe cei rătăciţi, cît mai este vreme.

Ce se vor face cu o povară de care nu-i va mai putea nimeni absolvi? Nimeni şi niciodată.

Titlul din „Literatura şi Arta" e: *Intelectualii se unesc!* De acord. Dar atunci se pune o grea întrebare: *Cine şi ce sînt cei care nu se unesc* (cu Biserica-Mamă)?

Nici nu îndrăznesc să pronunţ cuvîntul. Dar ei înşişi trebuie să-şi răspundă. Şi să nu mai aştepte să decidă alţii pentru dînşii. Mai au timp.

Dar scurt!

*

● Solia (vol. LVII, nr. 7, 1992), revista episcopiei române din cadrul Bisericii Ortodoxe din America, publică pe două pagini mari, tradus în englezeşte, un extras din cartea Păr. Arhim. Cleopa de la Sihăstria. *„Călăuză în credinţa ortodoxă"* (Galaţi, 1991), şi anume acela care se ocupă de *Rolul laicilor în lucrarea Bisericii Ortodoxe*. În acelaşi număr Solia publică, în româneşte, un eseu al Păr. Arhim. Sofian Boghiu de la Mînăstirea Antim din Bucureşti, intitulat: *„Despre Sfînta Cruce"*. Şi un alt eseu, tot în româneşte, *„Cele Şapte Laude"*, datorat părintelui Ioanichie Bălan de la Mînăstirea Sihăstria, cu „va urma".

Semne bune anul are!

*

● Dl. Gabriel Strempel a dat la lumină şi vol. IV şi ultimul din seria *„Catalogul manuscriselor româneşti"* din fondul Bibliotecii Academiei Române. O postfaţă (p. 437—487) ne introduce în istoria nu numai a modului cum s-a alcătuit colecţia de manuscrise, a Bibliotecii Academiei, dar şi a muncii extraordinare a autorului care dă astfel culturii româneşti un important instrument de lucru.

Dl. Strempel şi-a asigurat şi nemurirea pămîntească!

ANTONIE P.

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.
Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Dr. *Serafim Făgărăşanul*, Episcop-vicar — vicepreşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi*, redactor adjunct; Pr. *Gheorghe Papuc*; Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu*;

ABONAMENTUL pe un an: 500 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2, B.C.S.A. — Sibiu. Pentru cititorii de peste hotare costul unui abonament anual este de 25 dolari S.U.A. (cont nr. 47.21.016.680) sau echivalentul în altă valută, B.C.S.A. Sucursala Sibiu.

BIBLIOTECA ASTRA
SIBIU

Fondator:

Mitropolitul
ANDREI
ŞAGUNA

1853

Telegraful Român

FOAIE EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Anul 140
SIBIU
15 noiembrie
Nr. 43—44
1992

S-a stins în zori o lumînare de ceară curată*

I.P.S. Dr. h.c. Teofil Herineanu, venerabilul arhipăstor al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului şi Clujului, a intrat în zona de veşnică lumină a lumii de dincolo, în zorii zilei de 3 octombrie 1992. S-a stins dimineaţa, ca o lumînare de ceară curată care a ars pînă la capăt, luminînd o viaţă lungă care, la 11 noiembrie în anul acesta, peste cinci zile de azi înainte, ar fi împlinit 83 de ani. Trecerea prin şcoli înalte teologice, Academia Teologică unită din Cluj-Gherla (1928—1932) şi la Paris (1929—1930), studiile serioase pe care le-a continuat în taina bibliotecii o viaţă întreagă, un temperament pe care şi-l mărturisea el însuşi, drept *„sobru şi reţinut“* — cu ocazia ridicării episcopiei Vadului, Clujului şi Feleacului la rangul de arhiepiscopie la 19 iunie 1973 — l-au recomandat atenţiei Bisericii ca pe un om de nădejde şi ca pe un viitor îndrumător al altora. Şaptesprezece ani păstoreşte în trei parohii. Găseşte timp să scrie şi să traducă, alegînd teme mai ales din domeniul pastoraţiei. Aşa va traduce cartea lui Dom. I.B. Chautard, *Sufletul apostolului*, şi preocuparea de apostolat îi va rămîne o constantă a vieţii, pe toată întinderea ei.

Înţelege în 1948, în momente grele pentru Biserica lui şi pentru România, fără să judece pe nimeni pentru altfel de orientări în faţa greutăţilor, că trebuia să aleagă între catacombă şi rezistenţă pasivă, pe de o parte, şi lupta pe baricade, pe de altă parte, alături de Biserica strămoşească. Înţelege să meargă pe drumul pe care mersese odinioară şi Andrei Şaguna, cînd preferase pasivismului, activismul.

La 8 iunie 1949 e ales episcop ortodox al Romanului şi Huşilor. Intră în monahism avînd ca naş de călugărie pe P.F. Patriarh Teoctist şi apoi e hirotonit episcop de Mitropoliţii Nicolae Bălan al Ardealului, Firmilian Marin al Olteniei şi episcopul Iosif al Rîmnicului şi Argeşului, în prezenţa patriarhului de atunci, pururea pomenitul Justinian Marina. Eram pe vremea aceea în ultimele zile de studenţie — în aceeaşi toamnă intrînd şi eu în monahism — şi îmi aduc aminte că de îndată ce a fost înscăunat la Roman a şi pornit vestea despre el că e un om al rugăciunii şi al Scripturii, că petrece timp îndelungat în biserică, în meditaţie şi că nu predică niciodată fără să aibă în mînă Sfînta Scriptură.

O aură de om de o deosebită spiritualitate i-a înconjurat făptura din primele zile ale intrării în misiune. Acestea urmau să fie şi au şi fost *baricada* lui, pe care *„lupta cea bună s-a luptat“* (II Tim. IV, 7) pînă la ultima suflare.

La 19 decembrie 1957 a fost ales episcop al Vadului, Feleacului şi Clujului venind întru ale sale, în Transilvania, de unde era de baştină (Arcalia, jud. Bistriţa Năsăud). Venea după ce păstorise opt ani şi jumătate la Roman, şi după ce, după moartea mitropolitului Sebastian Rusan, al Moldovei şi Sucevei, fusese o vreme şi locţiitor de mitropolit. Eram pe vremea aceea ieromonah la Mînăstirea Slatina din jud. Suceava şi atunci l-am întîlnit şi am stat de vorbă pentru prima oară, la Iaşi.

Aşadar, aici la Cluj, a păstorit 35 de ani, cam cît e socotită vîrsta unei generaţii.

Biografia lui spirituală e o împletire de rugăciune şi propovăduire. *„În osîrdia mea pastorală* — declara la alegerea ca episcop al Vadului, Feleacului şi Clujului — *nu mă voi mărgini să le vorbesc mereu păstoriţilor mei despre Dumnezeu, ci voi grăi şi lui Dumnezeu adeseori despre păstoriţii mei, în rugăciune“*. Despre predică, pe care o socotea principala sa datorie pe lîngă cea de rugăciune, spunea cu acelaşi prilej: *„mă voi folosi cu preferinţă de argumentele Sfintei Scripturi, ele fiind cele mai convingătoare“*. Aceasta a fost convingerea lui şi şi-a respectat-o. Şi-a adunat meditaţiile, predicile, pastoralele, pe care şi le-a sistematizat tematic, într-un volum intitulat cum nu se putea mai exact şi mai potrivit cu concepţia sa misionară: *„Tîlcuiri din Sfînta Scriptură“* (Cluj-Napoca, 1987, 470 p.). Nu confruntarea cu ştiinţele, cu filosofia, cu argumentările raţiunii sau cu contraargumentările ei. Nu. Pe linia celor mai timpurii îndrumări pastorale din Istoria creştinismului, date de Sfîntul Pavel lui Timotei şi Tit, socotindu-le cele mai eficiente, sursa predicii lui a fost învăţătura revelată de Mîntuitorul Hristos şi cuprinsă în Sfînta Scriptură (II Tim. III 15—16). Nici măcar apelul la Sfinţii Părinţi — interpreţi şi ei — nu e foarte frecvent, în predica sa. Aş zice mai degrabă că acest apel e chiar absent cu desăvîrşire. Dacă ai sursa, gîndea el ,de ce să te mai duci la alţii? În alte scrieri şi traduceri, a făcut însă dovada că nu ignora nici modelul de interpretare al altora. Dar, baza rămînea îndemnul din Ioan 5, 39: *„Cercetaţi Scripturile“*.

Predica Î.P.S. Teofil a fost mai mult o predică dogmatică, exegetică, urmărind clarificarea învăţăturilor creştine ortodoxe, şi urmărind mai ales tîlcuirea unor termeni biblici. Implicaţiile morale, sfaturile prac-

(continuare în pag. a 2-a)

Dr. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ
Mitropolitul Ardealului

* Cuvînt la înmormîntarea Î.P.S. Dr. h.c. Teofil Herineanu, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului şi Clujului, rostită în Catedrala din Cluj-Napoca la 6 nov. 1992.

Sf. Fecioară Maria — maica şi ocrotitoarea creştinilor

Mîntuirea, ca şi creaţia, este un act divin absolut liber. Vrem să spunem prin aceasta că Dumnezeu însuşi şi din proprie iniţiativă l-a mîntuit pe om. Sf. Apostol Pavel evidenţiază acest adevăr cînd scrie: „în dar sînteţi mîntuiţi“ (Efes. 2, 5). Mîntuirea — dar al lui Dumnezeu către noi — nu trebuie înţeleasă însă ca fiind făcută în chip silnic peste voia sau cu încălcarea libertăţii omeneşti. Dumnezeu lucrează mîntuirea dar, în vederea realizării acestui scop, **El îl pregăteşte** pe om să primească, să accepte să fie mîntuit, iar mai apoi îl cheamă să participe direct la opera de mîntuire.

Auzind şi înţelegînd chemarea lui Dumnezeu, omul n-a rămas impasibil ci a dat un răspuns afirmativ. A arătat astfel că este dornic să se mîntuiască, să reintre în relaţie firească cu Dumnezeu. Răspunsul a fost formulat în felurite chipuri şi în răstimpuri diferite de către unii oameni reprezentativi precum au fost: Avraam, Moise, profeţii şi mai ales Sfînta Fecioară Maria. Toţi aceştia au fost recunoscuţi de către semenii lor ca avînd o misiune specială în istoria mîntuirii. Prin ei, „taina cea din veci ascunsă“, cum numeşte Sf. Apostol Pavel planul dumnezeiesc de mîntuire (Efes. 3, 9; Col. 1, 26), a dobîndit tot mai mult contur pînă ce s-a realizat deplin **în momentul naşterii Mîntuitorului** din Sfînta Fecioară Maria.

Este interesant de urmărit cum a intervenit Dumnezeu, din timp în timp, în istorie, îmboldind cînd pe unul, cînd pe altul dintre aceşti aleşi ai Săi spre a-i determina să devină colaboratori şi împreună lucrători cu El la opera de înnoire a lumii.

Astfel lui Avraam, părintele poporului biblic i-a adresat această chemare: „Ieşi din pămîntul tău, din neamul tău şi din casa tatălui tău şi vino în pămîntul pe care ţi-l voi arăta Eu: Şi Eu voi ridica din tine un popor mare, te voi binecuvînta, voi mări numele tău şi vei fi izvor de binecuvîntare. Binecuvînta-voi pe cei ce te vor binecuvînta, iar pe cei ce te vor blestema îi voi blestema; şi se vor binecuvînta întru tine toate neamurile pămîntului“ (Fac. 12, 1—3).

Acesta este momentul în care pentru prima dată Dumnezeu manifestă, în chip văzut, hotărîrea Sa de mîntuire.

Pătruns de conştiinţa responsabilităţii faţă de mandatul ce i s-a încredinţat, Avraam a procedat precum îi spusese Domnul: „a luat pe Sara, femeia sa, pe Lot, fiul fratelui său, şi toate averile ce agonisiseră ei şi toţi oamenii, pe care-i aveau în Haran, şi au ieşit ca să meargă în ţara Canaanului şi au ajuns în Canaan“ (Fac. 12, 5). Astfel a apărut în istorie poporul din sînul căruia avea să se nască Mesia, Mîntuitorul lumii.

Chemarea lui Moise s-a petrecut pe cînd pribegea printre străini, în ţinutul Madian. Domnul i-a hărăzit acestuia misiunea de eliberator al poporului Său din robia Egiptului (vezi Ieşire 3, 10). Înfruntînd

(continuare în pag. a 2-a)

Pr. prof. Dumitru Abrudan

La icoană

Îmi amintesc de ziua cînd credincioasa-mi mamă
La căpătîiul meu te-a aţîrnat, zicînd:
„Tu, Doamne, ai în pază odrasla şi-a mea casă!“
Şi-apoi o rugăciune a murmurat în gînd ...

Şi mama a murit ... Urmîndu-şi firul, viaţa
Mă-nlănţui îndată, din zi în zi mai mult;
Încătuşat de patimi şi amăgit de vise,
Fără de ţel urmat-am al gîndului tumult.

Acum, cînd paşii morţii îi simt tot mai aproape,
Cu fruntea aplecată, revin să cer iertare:
„Nu am cerut niciînd un lucru pentru mine,
Dar azi, precum o ciută îşi caută scăpare.

În bungetul pădurii, eu mă întorc la Tine;
Îngenunchind mă rog să dobîndesc iertare:
Primeşte-mă, Stăpîne, ca cel din urmă rob,
Căci numai lîngă Tine afla-voi alinare!

Privirea Ta senină asupra mea coboare,
Păcatul să-mi apară de mii de ori mai greu,
Şi lacrima ce astăzi e semn de pocăinţă,
Îmbold de îndreptare, să dăinuie mereu.

Iară cînd Negrul Înger cu glasu-i netrupesc
Mă va chema să-nchei a vieţii aspră goană
Un ultim legămînt, dă-mi, Doamne, să-mplinesc:
Pruncilor mei la creştet s-atîrn a Ta icoană ...“.

Diac. Ilie Frăcea

Sfînta Muceniţă Ecaterina
— 25 noiembrie —

În primele veacuri creştine, pînă pe vremea împăratului Constantin cel Mare, creştinismul a avut multe de suferit. Au fost atunci prigoane şi urgii nemaiîntîlnite în istoria acestei religii. Peste zece milioane de martiri au plătit cu preţul vieţii convingerile lor religioase, preferînd mai bine să fie maltrataţi, chinuiţi şi schingiuiţi, decît să-şi lepede credinţa cea adevărată. De aceea, unul dintre scriitorii bisericeşti preciza că „sămînţa creştinismului este sîngele martirilor“. Între aceştia deşi mai mulţi au fost bărbaţi, întîlnim totuşi şi femei între care, la 25 noiembrie a fiecărui an serbăm pe Sfînta Mare Muceniţă Ecaterina, — fecioara cea preaînţeleaptă. Aceasta trăieşte pe vremea împăratului Maximian (286—305), fiind fiica împăratului roman Consta — anterior lui Maximian. De mic copil în palatele împărăteşti micuţa şi singura fiică a păgînului stăpînitor, strălucea cu frumuseţea şi înţelepciunea. În taină, împărăteasa la îndemnul unui cuvios monah o adapă pe Ecaterina cu înţelepciunea şi frumuseţea cea negrăită, insuflîndu-i dragostea către Cel ce din dragoste pentru om a luat chip de rob, pentru ca pe om să-l îndumnezeiască. Astfel, odată cu vîrsta, Ecaterina creştea şi în cunoaşterea dumnezeieştilor Scripturi şi a învăţăturii celei nepieritoare. După moartea tatălui ei, tronul fiind ocupat de un alt mare prigonitor al creştinilor: Maximian — acesta porneşte o şi mai aprigă prigoană împotriva celor ce nu voiau să jertfească idolilor. Văzînd aceasta, prea înţeleapta Ecaterina se înfăţişează în faţa împăratului şi cu demnitate şi curaj, ce a uimit pe toţi cei de faţă îl înfruntă, spunîndu-i printre altele: „Împărate, noi te dorim şi te vrem înţelept. Pentru ce dar te arăţi aşa de simplu? De ce admiri şi te închini acestor idoli din piatră? Cred că mai firesc ar fi să admiri cerul şi pămîntul, marea şi toate cele din ea, soarele, luna şi stelele, căci toate acestea sînt opera Dumnezeului nostru; El e Domnul Domnilor şi Dumnezeu Dumnezeilor. Împăratul ocupat cu aducerea jertfelor îi cere să-l lase acum în pace, dar o invită pentru a-i da răspuns, peste cîteva zile la curtea sa. Între timp, acesta cheamă şi se consultă, cu cei peste 50 de învăţaţi şi înţelepţi din preajma curţii sale, pregătind întrebări cu care să încuie mintea tinerei şi îndrăznemei Ecaterina, ameninţîndu-i totodată că dacă-l vor face de ruşine şi nu vor putea să înfrunte pe acea creştină, toţi vor fi trecuţi prin ascuţişul sabiei. Cînd totul era gata şi filosofii întregului imperiu veniseră în sprijinul celor de la curtea împăratului, fu chemată şi Ecaterina, care veni imediat cu fruntea senină şi faţa veselă, arătîndu-se bucuroasă pentru astfel de confruntare. În Areopag, în prezenţa împăratului şi a întregii curţi imperiale, prea înţeleapta Ecaterina nu numai că i-a lăsat pe filosofi şi înţelepţi fără un răspuns, dar a uimit pe toţi cei prezenţi prin curajul, isteţimea, luciditatea şi uşurinţa cu care a încuiat pe filosofi. Atît de explicită şi de fermă a fost Ecaterina în faţa întregului areopag, încît i-a făcut pe mulţi din cei de faţă, să accepte credinţa creştină şi să ceară botezul în numele lui Hristos, începînd chiar cu împărăteasa, cu mai marile oştilor împărăteşti şi cu toţi acei înţelepţi şi învăţaţi care s-au străduit să afle un răspuns întrebărilor puse de Ecaterina, dar au rămas fără de glas. Singurul Maximian, păgînul şi tiranul a rămas rece, împietrit şi întunecat la minte, poruncind ca rînd pe rînd, ostaşii şi călăii să taie capetele Sfintei Ecaterina, ale împărătesei, ale lui Porfirie, mai marele oştirilor şi ale tuturor filosofilor care au mărturisit că „sin-

(continuare în pag. a 3-a)

Protos Ştefan Guşă

Cateheză despre veşmintele liturgice

I. Pregătirea aperceptivă

Privind în jurul nostru putem observa fără prea mare greutate că într-un fel se îmbracă oamenii în sezonul de iarnă, altfel în cel de vară; într-un fel cînd este ploaie, altfel cînd dogoreşte soarele ... Într-un fel se îmbracă atunci cînd merg în excursie, altfel cînd călătoresc, altfel cînd merg la teatru sau la operă ... Cînd merg la serviciu, unii din ei îmbracă chiar uniformă specifică, iar în exerciţiul funcţiunii îmbrăcămintea este şi mai adecvată şi mai corespunzătoare, nu numai pentru a se deosebi de ceilalţi oameni, ci şi pentru a răspunde unor necesităţi impuse de funcţia exercitată, sau pentru a-i da funcţiei demnitatea şi prestanţa specifică.

II. Anunţarea temei

Aşa a luat fiinţă şi costumul clerical pentru viaţa de toate zilele precum şi anumite veşminte numite liturgice, folosite la oficierea slujbelor bisericeşti.

III. Tratarea

La început (primele trei secole) clericii creştini oficiau sfintele slujbe în haine obişnuite, curate, îngrijite, păstrate ca haine de sărbătoare, de preferinţă de culoare albă, ca simbol al curăţiei şi sfinţeniei duhovniceşti. Apoi apar veşminte cu formă şi culoare distinctă ornate cu semnul sfintei cruci. Începînd cu secolul IV veşmintele liturgice apar din ce în ce mai necesare, mai numeroase şi mai luxoase, pentru a atrage prin splendoarea cultului, pe cei încă neconvertiţi la creştinism“ (Preot Profesor Dr. Ene Branişte, Liturgica Generală, Bucureşti, 1985, p. 515).

Veşmintele apar astfel fixate pentru fiecare treaptă ierarhică, după cum urmează:

A. Veşmintele diaconeşti

1. Stiharul este un veşmînt [illegible] pînă la călcîie, cu mîneci, confecţionat [illegible] preţioasă (de preferinţă de culoare deschisă) simbolizînd curăţia sufletească a persoanelor sfinţite.

2. Orarul este sub forma unei fîşii de stofă. Se pune pe umărul stîng, încrucişîndu-se pe umăr, încît o parte atîrnă pe spate, iar cealaltă parte trecînd pe subţioară vine în faţă spre a-l putea ţine ridicat în mînă, atunci cînd rosteşte rugăciunea (ectenia). El simbolizează firea nevăzută a îngerilor. Atîrnarea pe umăr indică aripile îngerilor.

3. Mînecuţele se pun peste marginea mînecilor stiharului, strîngîndu-le şi facilitînd astfel mobilitatea mîinilor în timpul slujbei. Diaconul ia mînecuţele numai cînd oficiază Sfînta Liturghie. Ele simbolizează puterea lui Dumnezeu, care dă tărie slujitorilor Săi.

B. Veşmintele preoţeşti

1. Stiharul este un veşmînt preoţesc. Cele de culoare albă închipuie strălucirea Dumnezeirii şi viaţa vrednică de admirat a preotului.

2. Epitrahilul (Patrafirul) constă dintr-o bucată de stofă lată de 30—40 cm., lucrată în aşa fel încît să poată fi dată peste gît şi să atîrne în faţă pînă jos. Fără epitrafir preotul nu poate săvîrşi nici o slujbă. El închipuie atît jugul cel bun al slujirii lui Hristos, cît şi revărsarea harului divin peste cel ce-l poartă.

3. Brîul (Cingătoarea) era întrebuinţat şi în viaţa laică la popoarele orientale care purtau veşminte lungi şi largi, spre a le fixa mai bine, mai ales atunci cînd porneau la drum. El închipuie puterea lui Dumnezeu **dată slujitorilor altarului.**

4. Felonul este veşmîntul ce se punea deasupra tuturor celorlalte, amintind de toga antică, purtată şi de evrei. Cu timpul, felonul se desparte de veşmintele zilnice, rămînînd numai veşmînt liturgic, ca simbol al hlamidei purpurii cu care a fost îmbrăcat

(continuare în pag. a 3-a)

Preot prof. Sorin Cosma

Turist şi pelerin pe urmele Sf. Apostol Pavel în Grecia (II)

„...Şi noaptea i s-a arătat lui Pavel o vedenie: un bărbat macedonean sta rugîndu-l şi zicînd: Treci în Macedonia şi ne ajută!“ (Fapte 16, 9).

Lectura detaşată, sau mai exact, neavizată, a capitolelor din Noul Testament consacrate „Faptelor Sfinţilor Apostoli“ poate da naştere unor stări contradictorii, unei trăiri obiective la maximum din partea cititorului contemporan, faţă de cele relatate. Totul „fuge“ înapoi cu aproape două milenii şi adeseori se opreşte la linia îndoielii, dincolo de care un pas în plus duce la necredinţă.

„Treci în Macedonia şi ne ajută!“ ...

Iată o delimitare reală: spaţiul geografic definit. El există. Stă mărturie pentru cei care, străbătîndu-l, au avut durată, deci au trăit aievea. Aşadar, încă o dată — prin definirea acelui spaţiu, Macedonia — Apostolul Pavel se relevă ca personaj real, istoric.

Şi nu întîmplător Apostolul a fost chemat tocmai de „neamurile“ lumii apusene, după ce i-a fost chiar stăvilit elanul propovăduirii între popoarele orientului („Şi ei au străbătut Frigia şi ţinutul Galatiei, opriţi fiind de Duhul Sfînt ca să propovăduiască cuvîntul în Asia“ (Fapte 16, 6). Pentru că acolo, religii statornic înrădăcinate şi foarte vechi (budismul ş.a.,) ţineau încă destul de bine în frîu morala, într-un oarecare echilibru, în timp ce occidentul politeist (grecii, romanii) aruncase popoarele în gravă derută şi în deznădejdea pe care o dă vidul de credinţă.

Acceptînd, totuşi ipoteza hazardului — care poate uneori amăgi că ar determina opţiunile istoriei, acestea, de fapt, cristalizînd exclusiv în virtutea şi sub guvernarea unor legi inexorabile — chemarea „bărbatului macedonean“ se perpetuează, reconstituindu-se din eter.

„Treci în Macedonia şi ne ajută! ...“.

Aducînd-o în prezent, chemarea se poate extinde, prin extrapolare: „Treci în Europa şi ne ajută!“, sau, încă mai mult; „Treci în lumea noastră şi ne ajută!...“ Dacă ar face-o?! Dacă şi-ar relua de la capăt de la acelaşi punct critic al istoriei omenirii, trudnica operă de asanare morală, de primenire spirituală a lumii, aflată în aceeaşi degringoladă ca acum două mii de ani, ba chiar mult sporită, amplificată şi adîncită pînă la limita dincolo de care uşor se poate prefigura neantul primordial, în urma căruia nu mai sîntem atît de siguri că divinul Creator va mai voi să poruncească „un cer nou şi un pămînt nou ...“?!

Şi dacă, totuşi, ar răspunde chemării — acum mult mai patetică — poate că Apostolul Pavel ar urma **acelaşi itinerar:**

„Pornind cu corabia de la Troa, am mers drept la Samotracia, iar a doua zi la Neapoli“ (azi portul Cavala, în N-Estul Greciei n.n.) (Fapte 16, 11).

Zgomotos, aglomerat, în plin sezon turistic, Cavala nu mai păstrează nimic din taina acelor vremi ale anului 50 de la naşterea lui Hristos. Şi totuşi, ceva a rămas: elementele primordiale din zilele Facerii — cerul-pămîntul-apa. Cerul, infinit, noţiunea generică pentru ideea de Univers; colinele de piatră, golaşe, sterpe, mai rotunjite, poate, de intemperii şi ... marea. Desigur, nu aceeaşi celulele ei, dar tot albastră, pînă la profunzimea cernelii — acolo unde e foarte adîncă —, sau verde, ca smaragdul, lîngă ţărm.

Strîngînd uşor pleoapele, poţi, dacă vrei, la acest ceas al dimineţii, să nu mai vezi nimic decît marea, somnoroasă sub pulberea aurie a soarelui. Calmă, stătătoare, ca-n ziua întîia a Creaţiei, cînd „Duhul Sfînt se purta deasupra ... Şi iată, undeva, către linia orizontului, asemeni ilustrării din cărţile de şcoală a celor afir-

(continuare în pag. a 2-a)

Lidia Popiţa-Stoicescu

(urmare din pag. I-a)

împotriviri atît din partea egiptenilor cît și din partea unor frați de ai săi, Moise duce misiunea sa la bun sfîrșit, favorizînd în acest chip realizarea planului dumnezeiesc de mîntuire.

Despre profeți se afirmă că „Dumnezeu n-a făcut nimic fără să le fi descoperit taina Sa" (Amos 3, 7). I-a chemat pe fiecare în parte la o lucrare, pe cît de însemnată, tot pe atît de grea: să pregătească momentul sosirii lui Mesia, să-i netezească drumul și să determine lumea să-l recunoască și să-l primească.

Avraam, Moise, profeții ca și alți drepți ai Vechiului Testament și-au cîștigat un mare merit în fața lui Dumnezeu pentru zelul cu care s-au dăruit slujirii cauzei sfinte a mîntuirii. Apostolul neamurilor îi laudă ca pe unii „de care lumea (în care au trăit n.n.) nu era vrednică" (Evr. 11, 38).

Și totuși, o contribuție cu mult mai însemnată la realizarea idealului mîntuirii a adus-o Sf. Fecioară Maria. Fiică a aceluiași popor căruia i-au aparținut Avraam, Moise, profeții, ea se înscrie pe o altă coordonată a ascultării și slujirii. Prin nașterea Mîntuitorului, Sf. Fecioară Maria devine nu numai martoră a unui eveniment așteptat cu atîta ardoare de generații întregi de oameni ci se implică direct și ființial în circumscrierea istorică, în devenirea temporală și spațială a acestui eveniment. Toți ceilalți contemporani ai săi au fost doar martori care au aflat din vestirea altora că evenimentul s-a petrecut. Un astfel de martor a fost dreptul Iosif, căruia îngerul Domnului i-a dezvăluit în vis taina zămislirii mai presus de fire a Mîntuitorului din Sf. Fecioară.

Martori au fost apoi soții Zaharia și Elisabeta, viitorii părinți ai Sf. Ioan Botezătorul, martor și el, încă înainte de nașterea sa, al aceleași suprafirești zămisliri. Păstorii din Betleem au devenit și ei martori prin aceeași vestire cerească făcută de îngeri și prin cercetarea cazului la fața locului. Tot astfel au fost martori și cei trei cititori în stele care au venit să se închine Noului Împărat, aducîndu-i profeticul dar: aur, smirnă și tămîie. Martor, fără voia sa și fără să fi pătruns adevăratul sens al nașterii lui Mesia, a fost și Irod, regele Iudeiei, aprigul prigonitor al Noului Născut ca și al tuturor pruncilor sub identitatea cărora Îl bănuia a fi ascuns pe Cel de care își temea tronul. Îngerii înșiși au fost martori, solitari și lăudători ai acestui unic eveniment.

Sf. Fecioară Maria...

Sf. Fecioară Maria singură a avut o altfel de participare la eveniment. Ea a devenit Maica lui Dumnezeu pentru că, într-adevăr, L-a născut pe Cel ce este mărturisit ca „Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat". Prin tainica lucrare a Duhului Sfînt s-a pogorît în sînul ei Fiul cel născut din veci din Tatăl, spre a se naște acum, în timp, din Fecioară și spre a deveni astfel și Fiul Omului, cu menirea expresă de a-i mîntui pe toți ceilalți oameni — frații Săi, după trup.

Prin această excepțională participare, care dobîndește valoarea unei totale dăruiri, a supremei ascultări, Sf. Fecioară Maria este înălțată pe piedestalul celei mai alese cinstiri atît din partea lui Dumnezeu cît și din partea oamenilor. Ea este „mai cinstită decît Heruvimii și mai mărită fără de asemănare decît Serafimii". Între oameni nimeni nu se bucură de o cinstire mai mare decît Sf. Fecioară Maria. Motivele reale pentru care i-a fost acordat și recunoscut dreptul de a fi cinstită în cer și pe pămînt sînt multiple și întru totul obiective.

În primul rînd, Sf. Fecioare i se cuvine cinstire pentru nevinovăția sau desăvîrșita sa curățenie trupească și sufletească. În imnul acatist o numim cea „preanevinovată" deoarece a fost și a rămas lipsită de orice păcat personal. Da umbra păcatului strămoșesc a fost purificată în momentul pogorîrii Duhului Sfînt asupra ei și a zămislirii în pîntecele ei a dumnezeiescului ei Fiu. Pururea fecioria ei este o virtute și o însușire pe care și-a păstrat-o nestricată deși și-a cîștigat, într-un chip neînțeles mințiii noastre, și virtutea și însușirea de mamă. Pentru această din urmă virtute și însușire i se cuvine iară și laudă și cinstire pentru că nu este o mamă oarecare, a unui om păcătos, cum sîntem toți oamenii, ci este „Maica Dumnezeului nostru". Dacă pe Dumnezeu-Fiul îl cinstim, cum nu vom cinsti și pe Sfînta Sa Maică.

Un alt motiv de cinstire a Sf. Născătoare de Dumnezeu este totala ascultare de care a dat dovadă față de Dumnezeu-Tatăl și față de Iisus Hristis, Fiul său și Mîntuitorul nostru. Cînd îngerul Gavriil i-a dezvăluit taina mare ce avea să se petreacă cu ea, în urma veșnicei hotărîri dumnezeiești, Fecioara preacurată dă expresie supușeniei și ascultării ei fără de cîrtire prin cuvintele: „Iată, roaba Domnului. Fie mie după cuvîntul tău" (Lc. 1, 38). L-a ascultat mai apoi întru toate pe Fiul Său și i-a învățat și pe oameni să-L asculte. Testamentul ei pentru toți credincioșii, pînă la sfîrșitul veacurilor, este formulat în aceste cuvinte: „Faceți toate cîte vă va spune" (In. 2, 5).

În sfîrșit, i se cuvine cinstire Sf. Fecioare Maria pentru iubirea ei jertfelnică față de toți oamenii și față de întreaga creație a lui Dumnezeu. Mamă iubitoare a Fiului său Cel Unul Născut, Fecioara devine mamă înțelegătoare și grabnic ajutătoare pentru toți credincioșii. Ea este solitoarea și mijlocitoarea noastră, cu cea mai mare autoritate, înaintea Fiului său, cerîndu-I îndurare pentru iertarea păcatelor noastre, binecuvîntare și ajutor pentru continua înaintare pe căile virtuții.

Cinstirea Maicii Domnului nu înseamnă însă o nefirească și greu de intuit beatificare, o răpire sau scoatere a ei din cercul umanității reale, o ștergere de pe frumosul și blîndul său chip a celor mai firești și profunde trăsături și sentimente. Cinstirea înseamnă mai degrabă laudă, venerare și mai presus de orice o fixare a prezenței ei în locul ce i se cuvine în viața Bisericii, loc pe care i l-a hărăzit Dumnezeu și pe care ea l-a binemeritat prin virtuțile și întreaga ei slujire. Acest loc este alături de Fiul său și Dumnezeul nostru, alături de Crucea pe care El a suferit moartea pentru izbăvirea noastră a tuturor, alături de Apostolii Săi, de Biserica Sa cea sfîntă pe care a întemeiat-o și pe care și-a logodit-o ca pe o mireasă neîntinată. Este alături de fiecare dintre noi, acoperindu-ne cu preacinstitul său omofor, inspirîndu-ne gînduri bune și întărindu-ne zelul pentru faptele de dreptate, adevăr, cinste și omenie.

Cultul Maicii Domnului a devenit parte integrantă a cultului ortodox de totdeauna. Variatele forme de manifestare a acestui cult dedicat Sf. Fecioare Maria sînt rugăciunile înălțate către ea ca și către o mijlocitoare și ocrotitoare a noastră, lauda ei în paraclise și acatiste, cinstirea și păstrarea în biserici și casele noastre a sfintelor sale icoane, oferirea la botez, pentru copiii noștri, a cinstitului său nume și purtarea lui cu vrednicie, așezarea sub scutul și patronajul ei a bisericilor și mănăstirilor noastre și, mai presus de toate, imitarea pildei ei de viețuire dă uită lui Dumnezeu și semenilor.

Toate aceste forme și modalități de cinstire a Maicii Domnului nu sînt un adaos de ultimă oră la tradiția noastră creștinească și românească bimilenară, ci le moștenim de la înaintași, care și ei le-au moștenit de la bunii și străbunii lor, putîndu-le urmări pe firul istoriei pînă la începuturile existenței noastre ca popor. Datoria noastră este să le transmitem fără nici o știrbire urmașilor, pentru ca și ei să se bucure de aceeași maternă și caldă ocrotire ca și înaintașii.

S-a stins în zori o lumînare de ceară curată

(urmare din pag. I-a)

tice decurgeau din acestea firesc, fără să mai fie nevoie să fie punctate de fiecare dată. Am încercat să identific în cuvîntări, predici și pastorale cîteva teme, ca să-mi dau seama ce anume îl pasiona mai mult și ce teme anume credea că au nevoie de „tîlcuiri".

Voi însemna cîteva:

Tema lui *Iisus slujitorul*. Nu mă mir deloc că a tratat-o. Pentru mulți Iisus e mai de înțeles ca biruitorul, *Stăpînul*. Legînd însă slujirea de *iubire*, contradicția a fost înlăturată, și nu numai înlăturată, ci înțeleasă ca singura prin care și noi îl putem imita eficient pe Iisus. Nu stăpînindu-i pe alții, ci iubindu-i, căci numai iubirea poate sluji fără să se înjosească, ci dimpotrivă, să-l urce pe om pînă la cel ce este *Iubirea* (cf. Tîlcuiri, p. 11).

Tema diferenței dintre gîndirea noastră și gîndirea lui Dumnezeu. Cînd nu ne explicăm ceva — cîte nu ne explicăm? — să ne aducem aminte că, în esența ei, cugetarea noastră e diferită de cea a lui Dumnezeu, cum spune Isaia LV, 8—9, deci cînd nu înțelegem, să-i acordăm încredere lui Dumnezeu că judecata Lui e cea bună. Spre exemplu, cînd pentru noi prevalează un *bine particular*, de unde știm noi că în gîndirea lui Dumnezeu nu prevalează un *bine general?* (Tîlcuiri p. 14).

Tema *a umbla* cu Dumnezeu, a tratat-o într-o Pastorală din 1964. Se vede că citind atent Scripturile s-a lovit de texte ca acestea: *„Enoh a umblat cu Dumnezeu"* (Fac. VI, 8-a). Dumnezeu i-a zis lui Avraam: *„Umblă înaintea Mea"* (Fac. XVII, 1). Și tot căutînd a găsit sensul *umblatului* cu Dumnezeu, într-un text din Miheia: *„să umbli smerit cu Dumnezeu tău"* (Miheia VI, 8) și să-L ai mereu prezent. *(Tîlcuiri...*, p. 25—26).

Nu avem răgazul să înmulțim exemplele. Ar fi prea multe. Mare accent punea pe *Taina creștinătății*, pe Întrupare (p. 55), pe *Puterea Numelui* Lui Iisus (p. 47), pe acel filosofic și, esențial religios, *Eu sînt cel ce sînt* (p. 38), pe diferitele sensuri ale cuvîntului *lume* (p. 85—86), ca și pe sensul acelui *„Tu ai zis"*, din vorbirea lui Iisus (p. 29).

Î. P. S. Teofil a fost un exeget de mare calitate și, bine înțeles, un teolog care nu dibuia în nimic din cele ale credinței.

Ar fi nedrept să nu-i remarcăm și realizările gospodărești care rămîn să mărturisească despre trecerea lui pe aici, sub forma unui paraclis ctitorit de el, în incinta centrului eparhial și a altora în oraș, a unui Cămin preoțesc, a unei fabrici de lumînări, a unei biblioteci eparhiale și a unui muzeu, fără a uita o nouă aripă a Seminarului Teologic. De păstoria Î. P. S. Sale se va lega și reînființarea Facultății de Teologie din Cluj-Napoca.

Trebuie să amintim și de simțămintele sale ecumenice exemplare, care ne pot fi călăuzitoare și astăzi. Începînd din 1957 declara, aici în Cluj: *„Ori de cîte ori umbletele mele se vor întîlni cu cărările reprezentanților celorlalte culte, le voi întinde o mînă prietenească și caldă, bucuros de împreuna lucrare"*. A și fost onorat de altfel cu un doctorat *honoris causa* (13 mai 1974) de către Institutul Teologic Protestant din Cluj-Napoca. Tot așa, cu privire la naționalitățile conlocuitoare spunea: *„Pașnic și prietenos înțeleg să fiu în același timp față de toți cetățenii țării, de orice limbă și lege ar fi ei"* (v. rev. „Mitropolia Ardealului", 1—2, 1958, p. 42).

A fost un om smerit, cumpătat la vorbă, dar cînd voia ca ceva să fie bine înțeles, sublinia cuvintele chiar în vorbire, rostindu-le de două-trei ori. Se considera doar o rotiță turnată în sensul lumii de Marele Ceasornicar — va fi luat metafora de la Voltaire! — dar avea și o ierarhie a valorilor umane pe care o respecta și o menționa fără rețineri. La 30 de ani de activitate arhierească își mărturisea admirația pe care o mai avea încă, și după ce trecuse din viață cel admirat, anume pentru patriarhul Justinian. Văzuse în el arhitectul strategiei supraviețuirii Bisericii într-o epocă vrăjmașă Bisericii și spiritului și, și-l asuma ca model (Îndrumător Bis. Cluj, 1988, p. 136).

Smerenia lui, la care m-am referit mai sus, nu numai că i-am văzut-o și simțit-o toți, dar am putut constata că și-o dorea, și-o lucra, și-o impunea. *„Niciodată n-am avut ispita să monopolizez toată înțelepciunea eparhiei"!* Cîți dintre cei asemenea lui, în posturi înalte, și-ar putea dovedi că au scăpat și ei de o asemenea ispită? Spunea că nu are dușmani și că, dacă existau, nu-i cunoștea. Nu știu. N-aș îndrăzni să-l contrazic, dar să-l explic mi-ar trece prin minte. Nu-i avea și nu-i știa, pentru că mereu îi ierta!

Acum, Dumnezeu l-a chemat în Împărăția Sa. Cred că, dacă am gîndit bine cînd am spus ce am spus despre iertare, atunci în mod sigur și el a intrat întru iertarea și bucuria Domnului Său.

Conducem azi cu iubire, cu regrete și cu adevărată prețuire, pe ultimul drum, pe cel care a fost urmașul vrednic al lui *Ilarion de la Vad*, episcopie ctitorită de Ștefan cel Mare, al lui *Daniil de la Feleac*, de prin secolul al XV-lea, care a fost cum spunea acad. Ștefan Pascu *„reprezentant al unei națiuni, națiunea ortodoxă română și reprezentant al poporului român din Transilvania"* (îndr. bis., Cluj, 1988, p. 131). El a fost de asemenea succesorul celui ce a reîntemeiat după 1918 episcopia Vadului, Feleacului și Clujului, marele gospodar și bun român Nicolae Ivan, ca și al lui Nicolae Colan, om de cultură, academician, martir al Diktatului de la Viena, cînd a rămas aici, cu turma sa, suferind batjocuri și umilințe, mort mai apoi pe scaunul de mitropolit al Ardealului, Crișanei și Maramureșului.

Pe toți aceștia i-a urmat cu cinste și vrednicie, încît putem spune cu Sfîntul Pavel: *„un astfel de arhiereu se cuvenea să avem"* (Evrei VII, 20).

Vlădica Teofil a fost ortodox convins și lucrător în via strămoșilor noștri din toată bimilenara noastră istorie. Simt nevoia să vă fac o mărturisire. Încă în zilele revoluției din decembrie 1989, gîndind că, poate, ca mitropolit al Ardealului și avîndu-l sufragan, voi fi temator de atitudinea lui, după ce Biserica unită căreia îi aparținuse pînă în 1948 va fi restaurată, mi-a dat din proprie inițiativă un telefon: *„Înalt Prea Sfințite să nu vă faceți gînduri. Eu am revenit la ortodoxie din convingere și rămîn ortodox"*. I-am mulțumit cu emoție și l-am povățuit să facă pe loc o scrisoare în acest sens Sfîntului Sinod. *„Azi o și trimit"*. Și a trimis-o. Există în dosarele Sf. Sinod și toți i-am arătat deosebita noastră dragoste în prima ședință a Sf. Sinod din ianuarie 1990. Gestul lui, spontan, în situații încă de frămîntare, a fost o mărturisire de curaj și de credință, așa cum au făcut atunci mărturisiri și alții, și care le țin pînă azi. Sînt mulți, dar pe Păr. Vladovici din Șeica Mare îl voi pomeni totuși, căci e și astăzi tot atît de activ în parohia sa, azi ortodoxă, care nu se mai vrea dezbinată.

Vlădica Teofil era celebru, cum am mai spus și la început, prin aceea că predica avînd în mînă întotdeauna Sfînta Scriptură, uzată și cu zeci, dacă nu sute de foițe care marcau pasaje mai însemnate. Cîndva, la o aniversare, prorectorul de la Institutul Teologic din Sibiu pr. dr. prof. Dumitru Abrudan i-a cerut, poate în glumă, acea Scriptură pentru Institutul Teologic din Sibiu.

Acum exact două săptămîni, trecînd prin Cluj-Napoca spre Oradea să instalez pe noul episcop Ioan Mihălțan, m-am oprit și lîngă patul Î. P. S. Teofil, cu care am stat de vorbă cam o jumătate de oră. S-a interesat de problemele Sf. Sinod, de greutăți, de noile metode pastorale, încît nu m-am gîndit că îl va chema Dumnezeu așa de repede. Cineva care era pe aproape mi-a mărturisit că nu vrea să-și facă *Testamentul*. *„Zice că n-are nimic"*. Nu știu ce am răspuns, dar am fost convins că Î. P. S. Teofil spunea adevărul. Își împărțise banii săracilor. Adică salariul său.

Eu am găsit un *Testament* din 22 decembrie 1987, publicat, în care spune: *„Promit solemn să las Biblia pe care o folosesc de 40 de ani, Institutului Teologic Universitar din Sibiu"*. Așadar, ceva tot se află pe masa succesorală!

Cred că s-a gîndit la propriu să-și lase exemplarul de care s-a folosit 40 de ani, studenților teologi. Dar nu ca pe un obiect de muzeu, ci ca pe un exemplu grăitor cu privire la sursa către care să se adreseze mereu, în toată pastorația lor. S-o vadă subliniată cu diferite culori, cu nenumărate semne la paginile importante, să-și aibe propria lui Biblie cu o înfățișare asemănătoare și să explice mereu viața și moartea, virtutea și păcatul, iertarea și iubirea, speranța și mîntuirea, cu Sfînta Carte a tuturor răspunsurilor, în mînă.

Ne lasă o amintire frumoasă. Dumnezeu i-a făcut parte de „sfîrșit creștinesc" la adînci bătrînețe. Îl petrecem cu iubire și, de va fi greșit cuiva ceva, să zicem toți din inimă, tradiționalul *„Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească cu drepții"* Și pomenirea lui să fie din neam în neam. AMIN.

Cluj-Napoca
6.XI.1992

Turist și pelerin pe urmele Sf. Ap. Pavel...

(urmare din pag. I-a)

mate de Copernic, că pămîntul e rotund, o corabie se înfiripă încet. Un vîrf de catarg, apoi, treptat, prova și... Dacă preferi să rămîi doar turist, pune mîna streașină la ochi, sau binoclul și pîndește pînă ce vasul — de fapt un petrolier gigant — intră în rada portului. Fotografiază, filmează într-un panoramic lent golful, cheiul cu bărci de pescari sau iahturi luxoase, legănîndu-se alene, ancorate la mal, casele albe, cu flori multicolore în balcoane sau ferestrele cu obloane vopsite în albastru, ca marea și cerul...

Dar, dacă te-ai hotărît, poate, să-l aștepți pe „Apostolul Neamurilor" să sosească din Troa și să pună piciorul încălțat în sandale pe pămîntul Elladei, atunci închide ochii din clipa în care corabia mai stă încă pe linia orizontului, învăluită într-un abur tremurat și în taina neîntregului. Rămîi cu acest stop-cadru pe ecranul sufletului și ia-o încet pe jos, „apostolește", pe artera principală a Cavalei, străvechiul drum comercial care, din secolul I î.Hr., lega pe uscat Apusul de Răsărit: Calea Egnatia.

Pe ea a mers Apostolul Pavel, însoțit de ucenicii săi, Timotei și Sila, către inima Macedoniei.

„... Și de acolo la Filipi, care este cea dintîi cetate a acestei părți a Macedoniei și colonie romană. Iar în această cetate am rămas cîteva zile..." (Fapte 16, 12).

Oare cui îi datorăm acest „jurnal de călătorie"? Se pare că unui anume Luca (Luc), unul din cei patru evangheliști, prieten apropiat al Apostolului, medic de profesie și pictor de icoane, după unii cercetători originar din Macedonia. Deci, de ce nu ar fi una și aceeași persoană cu „bărbatul macedonean" care l-a chemat pe Pavel atît de patetic: „Treci în Macedonia și ne ajută!" Ipotezele se succed, urmînd o logică firească, în funcție de situațiile presupuse, imaginate. Dacă, în relatarea „Faptelor", se spune doar că: „...Pavel, alegînd pe Sila, a plecat..." (Fapte 15, 40) și „...un ucenic cu numele Timotei, fiul unei femei iudee credincioasă și al unui tată elin. (...) Pavel a voit ca acesta să vină cu el..." (Fapte 16, 1—3), vocea naratorului îl subînțelege pe al treilea. De ce ar fi exclus ca Luca să-i fi așteptat în port, ca să-i conducă în Macedonia?

O carte poate fi citită în mai multe feluri, după aria de interes a cititorului, fie pentru factologia ca atare, fie pentru destinul și caracterul personajelor în devenirea lor epică sau psihologică, fie pentru descifrarea încărcăturii ideatice, filozofice. De asemeni, o țară poate fi „citită" în tot atîtea chipuri de către vizitatorii sau cunoscătorii ei. Sînt, totuși, două categorii distincte de „cittiori" ai unei țări: *turiști* și *pelerini*.

Considerîndu-ne printre cei din a doua categorie, s-o luăm pe Calea Egnatia — acum o arteră cu circulație intensă, care traversează orașul-port. La un moment dat, ea rămîne undeva, în stînga, pierdută printre văi și coline. Mașina urmează șoseaua modernă. Într-un tîrziu, după un șir de serpentine, Calea Egnatia ne întîmpină iarăși și ne conduce în vechea cetate Filipi.

Istoria orașului Filipi începe în secolul IV î.Hr., în timpul gloriosaelor domnii ale lui Filip al II-lea și apoi a fiului său, Alexandru cel Mare.

În antichitate, regiunea care cuprinde orașul Filipi se numea Tracia. Era locuită de războinicele triburi tracice. Vorbind să-și asigure frontiera de est a Macedoniei, Filip se luptă cu tracii, îi învinge în bătălia de la Amfipolis (357 î.Hr.), iar în anul 356 î.Hr. întemeiază orașul. Poziția geografică a acestuia, la poalele muntelui Pangea, bogat în mine de aur, precum și vecinătatea imediată a unei cîmpii întinse, străbătută de iazuri și foarte fertilă, au constituit motivele principale de ordin economic, ale alegerii lui Filip. Să adăugăm la acestea situația strategică a noului oraș, situat (de fapt traversat) de drumul principal care lega Europa de Asia și vom înțelege de ce Filip se grăbește să colonizeze zona cu macedonenii lui, fortifică orașul cu ziduri puternice și-i împrumută numele său. Curînd, triburile trace sînt învinse definitiv de Filip și supuse pe rînd, iar regatul său atinge malurile Bosforului. În continuare, orașul Filipi va fi adesea punctul de plecare al cuceririlor lui Alexandru cel Mare în Asia, prilej fericit pentru civilizația greacă de a păși pe continentul vecin. Așa s-a născut acel fenomen miraculos pentru istoria civilizației, cunoscut sub numele de elenism. Limba greacă devine de circulație universală, cultura, arta, filozofia vechilor greci prind rădăcini în Asia Mică. Pe acest „așternut" solid spiritual, dominația civilizatoare — mai pragmatică, dar evoluată — a romanilor se va implementa cu succes pînă în inima Asiei.

Dar iată că vectorul istoriei cunoaște și direcție inversă. Dinspre Asia mică, Mesopotamia, Iudeea, mai ales, va radia spre occident înnoirea spirituală, prin mîna întinsă de Dumnezeu-Tatăl omenirii, spre mîntuire. Jertfa Fiului Omului, învățătura Lui și făgăduința Vieții celei veșnice vor surpa Templul cel vechi și vor înălța pe cel nou — Biserica creștină. În sens invers, dar firesc dacă ne raportăm la fenomenologia cosmică, deci de la răsărit spre apus, noua religie, circumscrisă Evangheliilor și propovăduită de apostoli și ucenici cucerește cu arma Cuvîntului și a Faptei celei folositoare aproapelui, izvorîtă de Iubire, bătrîna Europă, începînd cu Macedonia, cu orașul Filipi.

De la fondarea lui, pînă în anul 42 î.Hr., această așezare și-a urmat destinul istoric probabil fără evenimente demne de consemnat. Dar acest an va marca viața sa, conferindu-i o nouă partitură în istorie. Trebuie să spunem, însă, că pînă la această dată, istoria Macedoniei a cunoscut mutații fundamentale, după cucerirea ei de către romani (168 î.Hr.). Anul 146 î.Hr. — Corintul e distrus și își încheie existența ca oraș grecesc — marchează sfîrșitul antichității grecești, grecii devin cetățeni romani, iar orașele lor, mici colonii romane. Chiar dacă Amfipolis este ridicat la rangul de capitală a regiunii din vecinătatea muntelui Pangea, Filipi își păstrează importanța strategică asigurată de Calea Egnatia, care îl împarte și astăzi în două: orașul de sus și de jos. Spre apus se află un mic rîu, cu ape limpezi, curate, numit Angista.

În anul 44 î.Hr. Iulius Cezar este asasinat la Roma. Brutus și Cassius, ucigașii lui, fug cu armatele lor spre Asia, urmăriți de conducătorii Triumviratului format de Marc Antoniu, Octavian și Lepidus.

Doi ani mai tîrziu, 42 î.Hr., Marc Antoniu și Octavian ajung în Macedonia. Brutus și Cassius se întorc în Asia. Cele două partide sînt dispuse să se confrunte și să clarifice situația imperiului.

Brutus și Casius își așează tabăra la Filipi, la poalele Acropolei. Marc Antoniu și Octavian cantonează la poalele muntelui Pangea. Îi desparte cîmpia presărată de ochiuri de apă.

Peste zece zile se va petrece aici o tragedie cu nimic mai puțin spectaculoasă decît cele ale lui Eschil și Sofocle. Destinul — Moira — va dispune de eroii imperiului roman întocmai ca altădată de legendarii Atrizi.

Soldații lui Cassius, surprinși de armata lui Marc Antoniu care a reușit să traverseze cîmpia mlăștinoasă ,sînt învinși într-o luptă scurtă, iar tabăra lor incendiată. De pe Acropole, Cassius asistă neputincios la înfrîngerea armatei sale. În același timp, dinspre apus, Octavian îl atacă pe Brutus. Dar, de data aceasta, învingătorul e Brutus, iar tabăra lui Octavian pîrjolită. Numai că, prin fumul și praful bătăliei, Cassius crede că și Brutus e învins și, cuprins de deznădejde, îi cere comandantului taberei sale să-i ia viața. Cînd, la apusul soarelui — ca în tragediile antice! — Brutus constată moartea prietenului său, copleșit de durere, îl îngroapă în mare taină, pentru a nu-și descuraja soldații și se instalează el însuși în tabăra lui Cassius. Necesitatea unor noi preparative face ca lupta să se reia abia după trei săptămîni. Armatele lui Marc Antoniu și Octavian atacă tabăra lui Brutus. Lupta corp la corp, sîngeroasă, sălbatică, se încheie cu victoria lui Marc Antoniu și Octavian. Soldații lui Brutus se retrag în panică, spre munte sau spre mare, să-și scape viața. Descurajat, Brutus se sinucide. Încununat de laurii biruinței, la Filipi, Octavian are doar 21 de ani. La vîrsta de 32 de ani, încoronat ca împărat al Romei, va inaugura cea mai strălucită și glorioasă eră, în care geniul latin va atinge apogeul, în beneficiul civilizației omenirii întregi.

*

Mai puțin de de 100 de ani aveau să se scurgă de la această bătălie și orașul Filipi va fi pentru a treia oară locul de „începătură" al unei noi epoci pentru spiritualitatea și istoria zbuciumatului continent european. Aici la Filipi, zările care înconjoară așezarea au auzit glasul Apostolului Pavel rostind cuvîntul Evangheliei lui Hristos!

...Ceasul amiezii de vară ne-a furat umbrele, care parcă s-au scurs în pămîntul sterp, printre vestigiile fostului oraș, atît de greu de istorie, Filipi. Călcăm cu grijă și pietate printre fragmente de zid sau capiteluri de coloane. Sîntem singuri. Nu sînt nici turiști și cu atît mai puțin pelerini dornici să viziteze aceste locuri, care se abat prea mult de la șoseaua națională, comodă. Cu atît mai bine! Vom putea vedea, simți și auzi chiar — în forul interior — zumzetul acelei lumi dispărute, care, probabil, s-a tras și ea în pămînt și în filele cărților de istorie.

Din Calea Egnatia a mai rămas o mică porțiune intactă, cîțiva zeci de metri, atît cît să delimiteze orașul de sus de cel de jos. Dalele imense, de piatră, încastrate în pămînt, poartă pe ele urme de car încărcate cu mărfuri. Urme de pași nu se văd... Pentru că oamenii calcă ușor și se sting fără să lase vreo urmă... Dacă reflectăm mai îndelung, ajungem să credem că această Cale Egnatia poate căpăta și o semnificație simbolică. Ea poate sugera un alt „Drum al Damascului", dar cu sens răsturnat și nu pentru prigonitorul Saul, ci pentru convertitul Pavel. Pe Calea Egnatia, Pavel — devenit Apostolul lui Hristos, „vasul ales" — va merge nu ca să „pustiiască biserica", ci s-o zidească el însuși, pe terenul viran și însetat de speranță al „neamurilor". Gîndul, produsul minții omenești, acest miraculos instrument cu care Creatorul și-a înzestrat creatura preferată, tocmai pentru a-l putea cunoaște și *înțelege*, plutește în aerul încins al amiezii. Și gîndul poate aduce în urechi voci, zgomote, șoapte...

Primatul papal, la lumina mărturiilor biblice

Biserica este comunitatea celor ce cred în Iisus Hristos şi îşi desfăşoară viaţa după învăţătura Lui. Domnul Iisus Hristos este capul Bisericii, căci Dumnezeu „l-a dat pe El cap Bisericii, ca una care este trupul lui, împlinirea celui ce împleneşte toate întru toţi" (Efeseni 1, 22—23) şi iarăşi, Hristos „este capul trupului, adică al Bisericii, cel ce este începutul, întîiul născut din morţi, ca să fie întru toate cel din frunte" (Coloseni 1, 18).

Biserica, instituţie văzută, are lipsă şi de o autoritate văzută, misiune pe care Domnul Hristos a încredinţat-o apostolilor prin cuvintele: „Datu-mi-s-a toată puterea în cer şi pe pămînt. Drept aceea, mergînd învăţaţi toate neamurile, botezîndu-i în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfîntului Duh, învăţîndu-i să păzească toate cîte v-am poruncit vouă" (Matei 28, 18—20) şi „oricîte veţi lega pe pămînt vor fi legate şi în cer, şi oricîte veţi dezlega pe pămînt vor fi dezlegate şi în cer" (Matei 18, 18). Această autoritate a dat-o tuturor apostolilor ca unei adunări nedivizate şi fiecăruia dintre apostoli, în parte, în sfera lui proprie de activitate.[1] În virtutea acestei încredinţări, apostolii s-au adunat, ca împreună să aleagă pe Matia, în locul lui Iuda vînzătorul (Fapte 1, 21—26). La fel au procedat pentru orînduirea celor şapte diaconi (Fapte 6, 1—6). În cazurile mai deosebite, se dădea încredinţare la doi sau mai mulţi apostoli. Aşa au fost trimişi împreună apostolii Petru şi Ioan, în Samaria, pentru împărtăşirea darului Duhului Sfînt celor care s-au botezat. „După ce au cunoscut darul ce mi-a fost hărăzit mie — spune Sf. Ap. Pavel — Iacob şi Chefa şi Ioan, care sînt socotiţi ca stîlpi ai Bisericii — mi-au dat, mie şi lui Barnaba, mîna dreaptă de întovărăşire, pentru ca noi să binevestim între neamuri, iar ei între cei tăiaţi împrejur" (Galateni 2, 9).

În acest duh al înţelegerii a fost respectat adevărul creştinismului în Biserica ortodoxă, păstrătoarea creştinismului primar şi a caracterului pe care el l-a avut în timpul clasic al unităţii Bisericii.[2]

În contradicţie cu specificul Ortodoxiei, romano-catolicismul prezintă o deosebrie fundamentală, prin învăţătura despre supremaţia papei sau primatul papal, care imprimă un colorit specific întregii vieţi bisericeşti a catolicismului. În baza primatului papal, i se atribuie papei „calitatea de cap văzut al Bisericii sau de locţiitor al lui Hristos" în Biserică.[3] Papa este considerat astfel „conducătorul cel mai înalt al Bisericii", fapt care a format cauza principală a marei schisme de la 1054, supremaţia papală neavînd temei nici biblic nici de istorie.[4]

Episcopii Romei şi-au întemeiat primatul papal pe pretinsul primat jurisdicţional al apostolului Petru şi ca descendenţi la episcopie ai acestui apostol. Apreciez ca necesară considerarea tezei privitoare la primatul papal, la lumina mărturiilor biblice.

După mărturisirea de credinţă a apostolului Petru, în numele tuturor apostolilor că Iisus este Fiul lui Dumnezeu celui viu, Domnul Hristos l-a fericit şi a ţinut să-l înzestreze pe Ap. Petru cu putere spre a înfrunta puterile vrăjmaşe: „Îţi voi da ţie, cheile împărăţiei cerurilor şi orice vei lega pe pămînt va fi legat şi în ceruri şi orice vei dezlega pe pămînt va fi dezlegat şi în ceruri" (Matei 16, 19). Prin aceste cuvinte, Domnul Hristos n-a intenţionat să-l înzestreze pe apostolul Petru cu o putere supremă în Biserică, după afirmaţia rom.-catolicilor, în dauna celorlalţi apostoli. De altfel, Domnul Hristos a dat această putere tuturor apostolilor săi (Matei 18, 18).

După a doua vestire a patimilor, a morţii şi a învierii Lui celei de a treia zi, revenind în Capernaum, oraşul său, Iisus i-a întrebat pe ucenici despre cele ce grăiseră între ei pe drum. Ei însă nu i-au răspuns lui nimic. De fapt, pe cale, se priciseră unul cu altul, care dintre ei este mai mare. Cu nespusa îngăduinţă şi bunătate a sa, Iisus le-a zis atunci: „De vroeşte vreunul să fie întîiul, va fi cel din urmă dintre toţi şi slujitorul tuturor" (Marcu 9, 33—35)

După a treia vestire a patimilor, morţii şi învierii Sale, Iacob şi Ioan, fiii lui Zevedeu, i-au cerut să le dea lor să şadă, unul de-a dreapta sa şi altul de-a stînga sa, întru împărăţia sa. A consimţit atunci Iisus, că ambii vor bea paharul suferinţei pe care-l va bea El şi se vor boteza cu botezul cu care avea să se boteze Mîntuitorul. Iacob a fost omorît cu sabia de către Irod (Fapte 12, 2), iar Ioan, părtaş la suferinţa întru Iisus, fost-a „în ostrovul ce se cheamă Patmos, pentru cuvîntul lui Dumnezeu şi pentru mărturia lui Iisus" (Apoc. 1, 9). Ceea ce au cerut însă este a se da celor pentru care s-a gătit. Spre a-i linişti pe toţi apostolii, a precizat Iisus, că „cei ce se socotesc domnitori peste popoare au asupra lor putere şi mai marii lor le ţin în mînă; dar nu astfel trebuie să fie între voi; ci care dintre voi va vrea să fie mai mare, va fi slujitorul vostru şi care va vrea să fie întîiul, va fi tuturor slugă. Că şi Fiul omului n-a venit ca să i se slujească, dar ca să slujească şi să-şi dea sufletul preţ de răscumpărare pentru mulţi" (Marcu 10, 35—45).

Teologii romano-catolici aduc în sprijinul tezei primatului papal şi textul de la Luca 22, 31—32. La cina cea de taină, a instituit Iisus sacrificiul Legii celei noi, sub chipul pîinii şi al vinului, trupul şi sîngele său. Le-a spus apostolilor, că unul dintre ei îl va vinde. Apostolului Petru i s-a adresat cu cuvintele: „Simone, Simone, iată satana v-a cerut pe voi ca să vă cearnă ca pe grîu. Iară eu m-am rugat pentru tine, să nu scadă credinţa ta. Şi tu oarecînd, întorcîndu-te, întăreşte pe fraţii tăi" (Luca 22, 31—32).

După Cina cea de Taină, Iisus a ieşit cu Apostolii săi la Muntele Măslinilor şi le-a grăit lor zicînd: „Toţi vă veţi sminti întru mine în noaptea aceasta" (Matei 26, 31). Avea să se împlinească proorocia: „Bate-voi păstorul şi se vor risipi oile turmei" (Zaharia 13, 7). Prin acestea le-a spus apostolilor, că vor veni momente grele pentru ei, nefiind ocoliţi de cursele satanei. Ap. Petru, încrezător în devotamentul său faţă de Domnul Hristos, făgăduieşte zicînd, că „dacă toţi se vor sminti întru tine, eu niciodată nu mă voi sminti" (Matei 26, 33). La acest legămînt, cu amărăciune în suflet îi va fi grăit Iisus: „Astăzi nu va cînta cocoşul, pînă ce nu te vei lepăda de mine, de trei ori, cum că nu mă cunoşti" (Luca 22, 34). Iisus s-a rugat pentru Ap. Petru, spre a-i întări credinţa şi spre a învinge uneltirile diavolului. La rîndul lui îi cere apostolul Petru ca şi el să-i întărească în credinţă pe ceilalţi apostoli, pentru că şi ei sînt în primejdie.

Din context reiese că Ap. Petru n-a fost mai puţin ispitit decît colegii săi de apostolie. În astfel de împrejurări şi în faţa paharului suferinţei, nu-şi găseşte sensul afirmaţia, că Mîntuitorul ar fi exprimat atunci supremaţia apostolului Petru asupra celorlalţi apostoli. Chiar Ap. Petru se afla în pragul căderii din treapta apostoliei, prin întreită lepădare de Domnul Hristos.

Al treilea loc biblic pe care romano-catolicii îşi întemeiază afirmaţia că Domnul Hristos ar fi dat autoritatea supremă numai apostolului Petru, este locul de la Ioan 21, 15—17.

După învierea sa din morţi, Domnul Hristos s-a arătat a treia oară ucenicilor săi, la Marea Tiberiadei. După ce a prînzit împreună cu apostolii, Iisus s-a adresat apostolului Petru cu întrebarea dacă-l iubeşte mai mult decît ceilalţi apostoli. Răspunsul apostolului a fost: „Da,

(continuare în pag. a 4-a)

Prof. Petru Dumitreasă

1 Popovici E., Istoria bisericească universală, cartea I, ed. II-a, Bucureşti, 1925, p. 247—248.

2 Mihălcescu I., Compendiu de teologie simbolică, Bucureşti, 1902, p. 19.

3 Svetlov P., Învăţătura creştină în expunere apologetică, trad. de S. Bejan şi C. Tomescu, vol. I, Chişinău, 1935, p. 180.

4 Andrutsos H., Dogmatica Biserici ort. răsăritene, trad. de D. Stăniloae, Sibiu, 1930, p. 312.

In memoriam

† Arhiepiscopul TEOFIL al Clujului

În dimineaţa zilei de 3 noiembrie a.c., a trecut la cele veşnice venerabilul arhiepiscop al Vadului, Feleacului şi Clujului Dr. h.c. Teofil Herineanu, la patriarhala vîrstă de 83 de ani.

A închis ochii pentru totdeauna la Reşedinţa arhiepiscopală din Cluj după o scurtă suferinţă care îi slăbise puterile şi îi ostoise strădania vieţii, deşi şi-a păstrat luciditatea pînă în ultimile clipe ale vieţii.

Pururea pomenitul arhiepiscop Teofil s-a născut în ziua de 11 noiembrie 1909, în satul Arcalia, comuna Şieu Măgheruş, judeţul Bistriţa Năsăud, din părinţii Ludovica şi Vasile. Şcoala primară a urmat-o în localitatea Lemniu, azi judeţul Sălaj, continuînd studiile medii la Liceul „Andrei Mureşanu" — Dej (1920—1921) şi Liceul Gheorghe Barţiu" din Cluj (1921—1928). Înzestrat de bunul Dumnezeu cu vocaţia şi chemarea preoţească, la vîrsta maturităţii, s-a înscris şi a urmat cursurile Academiei teologice română-unită din Cluj-Gherla (1928—1932), pe care a absolvit-o cu rezultate excepţionale la învăţătură şi purtare, drept care a fost trimis la Paris, în anul universitar 1929—1930, la studii de specializare. Întors în ţară, s-a dedicat misiunii preoţeşti, ca preot celib, păstorind timp de 17 ani turma cuvîntătoare încredinţată în localităţile: Ceaba, Băbuţ şi Panticeu, parohii din fosta Eparhie unită de Cluj-Gherla, cu rezultate pastorale de excepţie.

În vremea activităţii pastorale la enorie, a propovăduit cuvîntul dumnezeiesc „cu timp şi fără timp", cu Sfînta Scriptură în mînă, dovedindu-se un iscusit şi profund interpret şi tîlcuitor al ei, din care şi-a făcut reazemul de neclintit al vieţii, izvor sacru de inspiraţie în întreaga şi îndelungata sa activitate de preot şi arhipăstor.

Pentru calităţile sale teologice şi morale dovedite în activitatea pastorală, precum şi „pentru modul corect în care a înţeles să răspundă la istoricul act al reîntregirii bisericeşti din Transilvania în anul 1948" la 8 iunie 1949, a fost ales episcop titular al Episcopiei Romanului şi Huşilor.

A fost hirotonit la schitul Dragoslavele în prezenţa fericitului întru adormire Patriarhul Justinian Marina de către Mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului, mitropolitul Firmilian al Olteniei şi episcopul Iosif Gafton al Rîmnicului.

A condus destinele acelei eparhii vreme de 8 ani şi 4 luni, după care, în urma vacantării scaunului chiriarhal al Eparhiei Clujului, prin transferarea şi ridicarea la treapta de mitropolit al Ardealului a episcopului Nicolae Colan, episcopul Teofil a fost ales, la 19 decembrie 1957, arhipăstor al Eparhiei Vadului Feleacului şi Clujului, eparhie pe care a cîrmuit-o cu înţelepciune şi osîrdie vreme de 35 de ani.

În anul 1973 Episcopia Clujului a fost ridicată la treapta de Arhiepiscopie iar episcopul Teofil la treapta de arhiepiscop.

Ca ierarh a fost un om al rugăciunii, al Scripturii şi al milosteniei.

Slujba înmormîntării a fost oficiată vineri 6 noiembrie 1992 în împunătoarea catedrală arhiepiscopală din Cluj, ctitorită de pururea pomenitul episcop Nicolae Ivan.

Dimineaţa a fost oficiată Sf. Liturghie arhierească în Catedrală de un ales sobor de arhierei, preoţi şi diaconi sub protia P. S. Episcop Justinian al Maramureşului şi Sătmarului, răspunsurile fiind date de corul studenţilor teologi dirijat de P. C. prof. Vasile Stanciu.

La orele 11 a început slujba propriu-zisă de înmormîntare a celui ce a fost arhiepiscopul Teofil Herineanu al Clujului.

Soborul de slujitori a fost alcătuit din P.F. Patriarh Teoctist al României, Î.P.S. Antonie, Mitropolitul Ardealului, P.S. Gherasim al Rîmnicului, P.S. Calinic al Argeşului, P.S. Justinian al Maramureşului şi Sătmarului, P.S. Andrei al Alba Iuliei, P.S. Ioan al Oradiei, P.S. Calinic Botoşăneanul, episcop vicar al Arhiepiscopiei Iaşilor, P.S. Irineu Bistriţeanul, episcop-vicar al Arhiepiscopeiei Clujului, P.S. Ioachim Vasluianul arhiereu vicar al Episcopiei Romanului, P.S. Gherasim Suceveanul, episcop vicar al Arhiepiscopiei Sucevei, P.S. Emilian Arădeanul, arhiereu-vicar al Episcopiei Aradului, precum şi de un mare număr de preoţi şi diaconi.

Au fost prezenţi la slujbă reprezentanţi ai Guvernului României, Prefecturii şi Primăriei Cluj, precum şi reprezentanţi ai cultelor locale.

După slujba înmormîntării au rostit cuvîntări de omagiere a celui plecat Î.P.S. Dr. Antonie, Mitropolitul Ardealului, P.S. Irineu Bistriţeanul, dl. Victor Opanschi, consilier prezidenţial, prof. Ionel Roman, vicepreşedinte al Parlamentului României, dl. prof. dr. Gheorghe Vlăduţescu, secretar de stat pentru Culte, prof. univ. dr. Grigorie Zanc, prefectul Judeţului Cluj, dl. Victor Constantinescu, preşedintele Consiliului Judeţean Cluj, dl. Gheorghe Funar, primarul oraşului Cluj, Eminenţa sa Kovacs Lajos, episcop unitarian-Cluj — în numele celorlalte culte din oraş — P.S. Justinian al Maramureşului, P.S. Calinic Botoşăneanul care a prezentat mesajul Î.P.S. Daniel al Moldovei, P.S. Ioachim Vasluianul, pr. prof. dr. Alexandru Moraru, decanul Facultăţii de Teologie din Cluj.

La sfîrşit a luat cuvîntul întîistătătorul Bisericii Ortodoxe Române P.F. Teoctist.

După otpustul slujbei de înmormîntare în sunetul prelung al clopotelor Catedralei arhiepiscopale şi a tuturor celorlalte biserici din oraş şi din Eparhie, a fost înconjurată Catedrala în procesiune cu sicriul celui trecut la Domul, după care a fost depus spre veşnică odihnă în cripta pregătită din vreme sub altarul Catedralei, alături de mormîntul ctitorului acesteia episcopul Nicolae Ivan.

Consiliul arhiepiscopesc a oferit apoi o masă de pomană în amintirea arhiepiscopului Teofil la Reşedinţa arhiepiscopală din Cluj.

Bunul Dumnezeu să-i facă parte de odihna cea veşnică şi fericită întru Împărăţia aleşilor Săi.

Arhid. Visarion Bălţat

Sfînta Muceniţă Ecaterina...

(Urmare din pag. 1)

gurul Dumnezeu adevărat este Dumnezeul creştinilor". Sfînta Ecaterina îşi dă astfel sufletul, în zorii zilei de 25 noiembrie. Moaştele sale au fost ascunse de creştini pînă în secolul al VIII-lea, cînd au fost descoperite şi aduse în mănăstirea Sf. Ecaterina de pe Muntele Sinai, ctitoria împăratului bizantin Justinian dintre anii 542—551, una dintre cele mai vechi şi mai rezistente cetăţi ale ortodoxiei şi spiritualităţii patristice şi filocalice, care adăposteşte peste 3500 icoane vechi bizantine şi o bibliotecă cu peste zece mii volume, între care multe manuscrise din secolele IV—XVIII.

Multe biserici din ţara noastră sînt închinate Sf. Muceniţe Ecaterina, iar unele dintre mamele şi surorile noastre îi poartă cu cinste numele.

Pentru multele nevoinţe ce au suferit şi biruinţe de care s-a învrednicit, în ziua pomenirii sale, aducîndu-i această puţină rugăciune ca pe cei doi bănuţi ai văduvei, să ne unim inimile, cugetele şi simţirile şi să-i strigăm unele ca acestea:

— Bucură-te minte înaltă,
— Bucură-te tînără prea înţeleaptă,
— Bucură-te a împăratului Maxenţiu mustrătoare,
— Bucură-te a împărătesei luminătoare,
— Bucură-te Ecaterino, mare muceniţă a lui Hristos.

Am primit la Redacţie:

Clarificări în legătură cu Oastea Domnului

Într-o emisiune de duminică a Televiziunii Române, Prea Sfinţitul Serafim Făgărăşanul, Episcop-vicar al Mitropoliei Ardealului, a făcut unele precizări în legătură cu Oastea Domnului. Deoarece mulţi credeau că este una din sectele neo-protestante, P.S. Sa a arătat că această mişcare de renaştere duhovnicească a apărut la cîţiva ani după marea Unire din 1918, ca o mlădiţă firească a Bisericii noastre ortodoxe.

Părintele Iosif Trifa, întemeietorul Oastei Domnului, a fost un vrednic slujitor al Altarului, iar ostaşii au fost şi sînt buni şi statornici credincioşi ai Bisericii noastre strămoşeşti.

Nu-i mai puţin adevărat că în oraşul nostru Cluj-Napoca, a apărut o mişcare cu acelaşi nume, dar care treptat s-a abătut de la vechile cărări ale dreptei credinţe. „Liderii" acestei fracţiuni, ademeniţi de avantajele materiale oferite cu generoztate de ţările apusului, au renunţat la elementele esenţiale necesare mîntuirii sufletelor, care se găsesc numai în sînul Sfintei Biserici, întemeiate de însuşi Iisus Hristos Fiul lui Dumnezeu.

Mai trist este faptul că aceşti lideri au căutat să-şi ascundă adevăratele intenţii faţă de cei care participă la adunare, făcîndu-i să creadă că merg pe drumul cel bun şi că au rămas fii credincioşi ai Bisericii.

Acestor neştiutori le oferim o dovadă incontestabilă, din care reiese clar că cei care le dirijează destinele spirituale au deviat de la dreapta credinţă a Oastei Domnului.

La intrarea unei şcoli din Cluj, am citit cu uimire următorul, ANUNŢ:

„Toţi copiii aparţinători Alianţei evanghelice: Baptişti, Penticostali, Creştini după Evanghelie, Oastea Domnului — sînt invitaţi să participe la orele de educaţie moral-religioasă după cum urmează: clasele V—VIII ... Cls. I—IV ...".

Iată deci că tinerii acestei fracţiuni sînt invitaţi alături de baptişti şi penticostali să li se facă „în comun" educaţie moral-religioasă.

Cei care au încuviinţat redactarea anunţului de mai sus, ar fi trebuit să ştie că fiii adevăraţilor ostaşi ai Domnului fac religie în şcoală încă din anul 1990, avînd îndrumători calificaţi ai Bisericii ortodoxe române.

Dacă liderii acestei fracţiuni doresc să trăiască sub acelaşi cort cu grupările Alianţei evanghelice, au tot dreptul — dar îi rugăm s-o declare deschis şi să-şi caute un alt nume — căci noi Oastea Domnului cea statornică şi adevărată, am fost, sîntem şi vrem să rămînem pentru totdeauna sub aripile Sfintei Biserici strămoşeşti, maica cea bună a POPORULUI ROMÂN.

2. nov. 1992
Cluj-Napoca

I. Sătmar, V. Bogdan, I. Lazăr

Cateheză despre veşmintele liturgice

(Urmare din pag. 1)

Mîntuitorul în semn de batjocură cînd a fost judecat de Pilat. Fiindcă acopere tot corpul, el închipuie şi puterea atotcuprinzătoare a lui Dumnezeu cu care îmbracă pe slujitorii Săi.

C. Veşmintele arhiereşti

Pe lîngă amintitele veşminte, aparţinătoare diaconilor şi preoţilor, arhiereul are în plus următoarele:

1. Sacosul este în formă de sac asemenea stiharului, dar mai scurt şi cu mîneci mai largi şi mai scurte. El înlocuieşte felonul, şi de aceea este îmbrăcat peste stihar, epitrahil, brîu şi mînecuţe. La început îl purta numai patriarhul de la Constantinopol la cele trei mari praznice: Naşterea Domnului, Paştile şi Rusaliile (ca moştenire a vechii tunici a bazileilor bizantini). Apoi s-a generalizat îmbrăcarea sacosului de către toţi arhiereii, la slujbele oficiate de ei. El are acelaşi simbol ca şi felonul preoţesc. Mai poate închipui şi cămaşa lui Hristos pentru care s-au aruncat sorţi. Clopoţeii cu care se încheie cele două părţi ale socosului închipuie cuvîntul lui Dumnezeu pe care trebuie să-l propovăduiască episcopul, iar numărul lor de 12 ne indică propovăduirea celor 12 Apostoli.

2. Omoforul este un veşmînt purtat de arhierei pe umăr, în jurul gîtului. Originea lui trebuie căutată în Vechiul Testament, fiind o actualizare a efodului (sau umerarului), purtat de arhierei în timpul slujirii la Cortul Sfînt şi la templu. Pe omofor este aplicată o iconiţă sub forma unui medalion, cu chipul Mîntuitorului. El simbolizează oaia rătăcită pe care o ia Hristos pe umeri, sau firea omenească pe care El a luat-o prin întrupare, ca să o mîntuiască.

3. Mantia este un veşmînt lung şi lat de culoare purpurie, încheiat la gît, jos şi în faţă. Ea este o cantinuare a mantiei monahale pe care arhiereii proveniţi din rîndurile călugărilor au adoptat-o ca veşmînt liturgic. Ea se foloseşte nu[illegible] slujbele pentru care arhiereul nu îmbr[illegible]acosul, cum ar fi: vecernia, sfi[illegible]ei, Maslul, sau înaintea oficierii Sfintei Liturghii, cînd se închină la icoane. Mantia simbolizează darul lui Dumnezeu cel purtător de grijă şi acoperitor.

Pe lîngă aceste veşminte specific arhiereşti, sînt cunoscute în plus şi următoarele insigne, semne distinctive, sau ornate arhiereşti, care evidenţiază strălucirea demnităţii arhiereşti.

Acestea sînt următoarele:

1. Mitra avînd forma coroanei sau diademei împăraţilor bizantini, este purtată de arhiereu ca acoperămînt al capului în timpul serviciilor divine. Ea aminteşte de cununa sau chidaris-ul purtat la serviciile religioase de la Cortul Mărturiei de către arhierei. La început o purta la serviciile divine numai episcopul Romei şi patriarhul Alexandriei, apoi s-a generalizat. Ea simbolizează cununa de spini a Mîntuitorului, precum şi mahrama (saderiul) de la capul Lui.

2. Epigonatul (Bedelniţa) este un veşmînt sub formă romboidală legată de brîu sau de gît cu o panglică şi atîrnă la coapsa dreaptă. Originea lui este în şervetul purtat de arhierei la brîu şi folosit la ştergerea mîinilor cu prilejul diferitelor spălări rituale. El mai simbolizează şi ştergarul cu care Mîntuitorul a şters picioarele Ucenicilor după ce le-a spălat, sau ştergarul cu care s-a şters Pilat pe mîini, după ce s-a spălat în faţa poporului ca să-şi arate nevinovăţia ...

3. Engolpionul (Panachiul) este o iconiţă reprezentînd pe Mîntuitorul sau pe Maica Domnului, pe care îl poartă arhiereul atîrnat pe piept, fiind legată cu un lănţişor petrecut peste gît. El aminteşte de haşenul sau pectoralul arhiereilor din Legea Veche şi simbolizează pecetea şi mărturia credinţei cea din inimă.

4. Crucea pectorală este o insignă a demnităţii arhiereşti simbolizînd crucea lui Hristos.

5. Cîrja (sau toiagul arhieresc) purtată la slujbe, frumos împodobită, simbolizează crucea lui Hristos în numele căruia păstoreşte arhiereul.

6. Dicherul şi Tricherul sînt sfeşnice cu două şi trei braţe în care sînt fixate lumînări folosite la Liturghia arhierească şi amintind de sfeşnicul purtat de împăraţii bizantini pentru a binecuvînta poporul.

7. Vulturul este un mic covor (sau periniţă) avînd imprimat chipul unui vultur cu aripile întinse zburînde deasupra unei cetăţi cu trei rîuri. Pe el stă arhiereul în timpul slujbelor. Vulturul simbolizează pietatea şi înţelepciunea arhiereului, iar cetatea peste care zboară reprezintă episcopia condusă de el.

Referitor la culoarea veşmintelor liturgice, trebuie să precizăm că la început toate erau albe, simbolizînd sfinţenia şi bucuria slujitorilor îmbrăcaţi în ele. Abia după secolul al VI-lea s-au adoptat şi alte culori, precum cea roşie, folosită la sărbătorile martirilor, simbolizînd sîngele lor, şi cea neagră pentru slujbele funebre, indicînd întristarea, iar pentru zilele de post, simbolizînd pocăinţa. În Apus s-a introdus şi culoarea verde, închipuind speranţa în dobîndirea fericirii veşnice.

IV. Recapitularea-Aprecierea

Cu ce veşminte oficiau la început primii clerici creştini? (Cu hainele personale, de culoare albă). Prin ce se deosebeau totuşi de hainele purtate zilnic? (Prin aceea că erau ornamentate cu semnul sfintei cruci). Cînd putem spune că s-au introdus veşmintele liturgice pentru fiecare treaptă a clerului). Care sînt veşmintele diaconului? (Acestea sînt: stiharul, orarul şi mînecuţele). Dar ale preotului? (Stiharul, mînecuţele, epitrahilul, brîul şi felonul). Dar arhiereul, ce veşminte îmbracă în timpul slujbei? (Pe lîngă cele ale preotului, mai îmbracă: sacosul, omoforul, mantia; iar ca insigne, sau ornamente, amitim: mitra, epigonatul, engolpionul, crucea pectorală. În mînă are cîrja, dă binecuvîntări cu dicherul şi tricherul, şi stă pe un covoraş rotund numit „vulturul").

V. Asocierea

Am văzut că veşmintele liturgice îşi pot găsi originea fie în îmbrăcămintea zilnică a oamenilor de rînd, fie în religia Vechiului Testament, ori au fost împrumutate sau imită îmbrăcămintea bazileilor bizantini, fie că au fost luate din vestimentaţia mănăstirească, de unde proveneau arhiereii. Ori de unde ar proveni veşmintele liturgice, originalitatea şi finalitatea lor este dată de faptul că reprezintă obiecte sfinţite, au un simbolism aparte, specific creştin; şi cu ajutorul lor sfinţiţii slujitori impun demnitatea sacră a slujirii lui Dumnezeu.

VI. Generalizarea

Din cele pînă aici tratate vedem că veşmintele liturgice reprezintă îmbrăcămintea specială pe care o folosesc sfinţiţii slujitori în timpul oficierii slujbelor bisericeşti.

VII. Aplicarea

1. Sub aspectul întrebuinţării veşmintelor liturgice, remarcăm faptul că ele sînt mai întîi sfinţite de către preot sau episcop şi apoi îmbrăcate şi folosite la sfintele slujbe, ceea ce înseamnă că sînt deosebite de orice altă îmbrăcăminte de rînd.

2. În timpul în care sînt îmbrăcate de preot pentru slujbă se rosteşte cîte o rugăciune pentru fiecare veşmînt, atrăgînd în felul acesta atenţie asupra importanţei sacerdotale, a semnificaţiei şi a pietăţii cu care ele trebuiesc purtate şi cinstite.

3. Din respect faţă de Dumnezeu şi în semn de evlavie faţă de slujba îndeplinită, veşmintele liturgice ca mijloc de exteriorizare a simţămîntului religios, a curăţiei şi a sfinţeniei, care trebuie să caracterizeze vieţuirea duhovnicească a preotului, trebuiesc păstrate cu grijă, ferite de profanare şi ţinute totdeauna curate.

INFORMAŢII

— Duminică, 1 noiembrie a.c., Î. P. S. Mitropolit Antonie a săvîrşit slujba de sfinţire a bisericii cu hramul „Cuv. Paraschiva" din parohia Bîrghiş, protopopiatul Agnita. Cu acest prilej Î. P. S. Sa a rostit un bogat cuvînt de învăţătură legat de pericopa evanghelică a zilei (bogatul nemilostiv şi săracul Lazăr). Pentru munca depusă pe plan misionar şi pastoral vrednicul preot Nicolae Piroş a fost hirotesit întru iconom, cu dreptul de a purta brînu roşu.

Au fost acordate de asemenea acte de apreciere pentru consiliul şi comitetul parohial precum şi epitropilor.

La agapa frăţească oferită de Consiliul parohial a fost prezentat un frumos program artistic pregătit de tinerii satului sub conducerea preotului N. Piroş.

— Între 6—12 septembrie 1992 la Cata, prot. Rupea, societatea germană „Reuniunea din München pentru continuarea tradiţiei culturale din Ardeal", sub patronajul Ambasadei germane de la Bucureşti, a organizat un inedit *„Festival româno-german"*, care s-a bucurat de multă audienţă.

Intenţia organizatorilor a fost nu numai aceea de a-şi revedea, cu plăcere, locurile natale, de care sînt legate atîtea amintiri frumoase, ci, aşa cum s-a spus de către regizorul Frieder Schuller, originar din aceste locuri, acum domiciliat în Bavaria, şi aceea *„ca în afara graniţelor să se vorbească despre România şi de bine"*.

Cu acest prilej a luat cuvîntul şi preotul nostru din Cata, Oct. Imbru, iar în biserica parohială s-a săvîrşit un serviciu religios, cu participarea oaspeţilor.

— Potrivit hotărîrii Sf. Sinod al Bisericii noastre, în întreaga Patriarhie Română s-a desfăşurat în aceste zile a doua conferinţă preoţească din acest an, la care s-a dezbătut tema: *„Împreună lucrarea dintre cler şi mireni în activităţile misionare şi filantropice ale Bisericii"*.

În Arhiepiscopia Sibiului această conferinţă a fost programată între 19 octombrie — 10 noiembrie 1992, fiind prezidată de Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului la protopopiatele: Sibiu, Mediaş şi Braşov, de P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul la protopopiatele Agnita, Făgăraş, Sălişte şi Avrig, fiind însoţiţi de P. C. vicar A. Răduleţ, P. C. arhid. prof. I. Floca şi P. C. cons. Gh. Papuc. La prot. Rupea conferinţa a fost prezidată de P. C. prof. I. Floca, iar la Sf. Gheorghe de P. C. cons. Gh. Papuc.

Tema a fost lucrată de toţi preoţii, fiind susţinută în plen de către unul sau doi referenţi la fiecare protopopiat, în cadrul dezbaterilor reliefîndu-se căile cele mai potrivite prin care Biserica, cler şi mireni deopotrivă, este îndatorată să se implice cît mai vădit în propovăduirea Evangheliei şi uşurarea suferinţelor omeneşti.

— Joi, 5 noiembrie 1992, la reşedinţa mitropolitană din Sibiu a avut loc o şedinţă de lucru a Consiliului arhiepiscopesc, prezidată de Î. P. S. Mitropolit Antonie al Ardealului.

Deschizînd şedinţa, Î. P. S. Sa a propus un moment de reculegere pentru Î. P. S. Arhiepiscop Teofil al Vadului, Feleacului şi Clujului, trecut cu demnitate pe tărîmul veşniciei, cît şi pentru preotul Adrian Cosma de la parohia Stupini, fost vreme îndelungată devotat lucrător la of. protopopesc Braşov, şi pr. Ioan Roman — Tălmăcel, trecuţi la Domnul în aceste zile.

Au fost rezolvate o seamă de probleme economice, juridice, culturale şi bisericeşti, prezentate de sectoarele respective, realizîndu-se totodată un schimb de opinii legate de problemele majore cu care se confruntă astăzi Biserica, preoţii şi credincioşii noştri.

S-a pus un mare apăs pe lucrarea pastorală din parohii şi pe predarea în mod corespunzător a religiei în şcolile de stat.

P.

*

— Din încredinţarea Î. P. S. Mitropolit Antonie, Duminică, 1 noiembrie 1992, P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul a sfinţit biserica din filia Dupuş, prot. Mediaş, restaurată sub îndrumarea preotului Ioan Rusu. Au vorbit P. C. prot. Ioan Găban (Mediaş), P. C. părinte vicar Aurel Răduleţ şi P. S. Serafim. Seara P. S. Sa a slujit vecernia la parohia Ighişul Nou, păstorită de pr. Virgil Man.

— La invitaţia P. S. Episcop Timotei al Aradului, Duminică, 8 noiembrie, P. S. Episcop-vicar Serafim a săvîrşit Sf. Liturghie în catedrala din Deva, înconjurat de un sobor numeros de preoţi în frunte cu P.C. pr. prof. Dr. Vasile Mihoc de la Facultatea de teologie din Sibiu. Păr. prof. Vasile Mihoc a vorbit pe marginea pericopei evanghelice a învierii fiicei lui Iair, iar P. S. Sa despre Sf. Arhangheli şi Îngeri. După masă, P. S. Sa a participat la o mare adunare a Oastei Domnului în catedrala din Deva, în cadrul căreia a vorbit despre propovăduirea ostaşilor prin pilda vieţii lor.

— În zilele de 11 şi 12 noiembrie 1992, P. S. Serafim a participat la a treia Masă rotundă organizată de Aidrom (Ajutor interbisericesc departamentul România) cu sprijinul Episcopiei evanghelice Sibiu.

— Vineri, 13 noiembrie, P. S. Sa a participat la Mănăstirea Rîmeţ la o întîlnire a stareţilor şi duhovnicilor din mai multe mănăstiri transilvănene, la care s-au discutat problemele monahismului de azi: raportul regulă-libertate, înnoirea vieţii călugăreşti prin Sf. Taine (îndeosebi Sf. Euharistie), rugăciunea comună şi rugăciunea lui Iisus (a inimii), diaconia specială a mănăstirilor şi ecumenismul spiritual promovat de monahi.

Diac. Dumitru Dura

† Preot COSMA ADRIAN

S-a stins din viaţă în 11 octombrie 1992, vrednicul pr. Adrian Cosma de la parohia Stupini-Braşov, în urma unei suferinţe de mai mulţi ani. Datorită acestui fapt, P. C. Sa a trebuit să se pensioneze la vîrsta cînd ar fi trebuit să activeze încă în „Ogorul Domnului". Conştient de boala ce se agrava cu fiecare zi, totuşi era optimist; credinţa îi întărea răbdarea. Boala însă şi-a parcurs drumul ei şi acolo în spital şi-a găsit obştescul sfîrşit.

Născut la 2 mai 1925 în Stupini-Braşov, din părinţii Romulus şi Maria Cosma, şcoala primară a urmat-o în Stupini. În anul 1945 a absolvit cursurile renumitului liceu „Andrei Şaguna"-Braşov. Înclinat spre cele duhovniceşti, îşi îndreaptă paşii la Facultatea de Teologie din Sibiu, pe care a absolvit-o în anul 1950, luîndu-şi licenţa cu nota 10 (excepţional).

În 1952 se căsătoreşte cu Eleonora Cosma din com. Mărcuş (Covasna). Dumnezeu le-a binecuvîntat căsnicia cu doi băieţi şi o fată. Tot în anul 1952 este hirotonit întru preot pe seama parohiei Stupini-Braşov, unde a activat pînă la data pensionării (decembrie 1990). Iubit şi stimat de credincioşi, înzestrat de Dumnezeu cu voce dulce de tenor, predica întotdeauna pregătită, bun gospodar, reparînd biserica, mărindu-i spaţiul şi pictînd-o etc.

Între anii 1967—1985 a ocupat postul de contabil la of. prot. Braşov, unde a lucrat cu multă dăruire şi conştiinciozitate, desfăşurînd o activitate susţinută şi corectă.

Pentru activitatea depusă la parohie şi of. protopopesc Braşov, Î. P. S. Mitropolit Dr. Antonie Plămădeală i-a acordat distincţia de „iconom stavrofor".

Slujba înmormîntării a avut loc pe data de 14 oct. a.c., (Cuv. Paraschiva) cu un sobor de peste 20 de preoţi. Au vorbit despre activitatea regretatului preot, Adrian Cosma: Prot. Z. Moşoiu, citind şi telegrama Î. P. S. Mitropolit Antonie, pr. Nic. Coman (Braşov) în calitate de coleg, dl. Ioan Topolog — director la liceul A. Şaguna şi pr. paroh Nic. F. Stroie.

Veşnică să-i fie pomenirea. *Pr. Zenovie Moşoiu*

Primatul papal...

(Continuare din pag. a 3-a)

Doamne, tu ştii că te iubesc. Zis-a lui: Paşte mieluşeii mei." A întrebat Iisus a doua oară dacă-l iubeşte şi i s-a răspuns: Paşte oile mele. Întrebat a treia oară, ap. Petru s-a întristat şi i-a răspuns: „Doamne, Tu ştii toate; Tu ştii că te iubesc. Paşte oile mele — i-a răspuns iarăşi Iisus. De aici au dedus teologii rom.-cat., că Iisus i-ar fi încredinţat apostolului Petru autoritatea supremă, neglijîndu-i pe ceilalţi apostoli. De fapt nu este o încredinţare de unic păstor suprem al Bisericii dată apostolului Petru, mai presus de colegii lui de apostolie. De această dată Domnul Hristos l-a reaşezat pe Simon Petru în demnitatea apostoliei, din care a căzut, prin întreita lepădare, în noaptea patimilor. Întristarea ce l-a cuprins pe Simon Petru după a treia întrebare ne confirmă convingerea, că Ap. Petru şi-a adus amite că s-a lepădat de trei ori de Iisus. Era necesară deci o întreită lucrare pentru reaşezarea lui în demnitatea apostoliei.

În Evangheliile sinoptice, ap. Petru ocupă mereu capul listei, „cel dintîi (primus) Simon, ce se zice Petru" (Matei 10, 2). Rom.-catolicii îl consideră a fi căpetenia apostolilor (= princeps apostolorum) în noua împărăţie a lui Dumnezeu, al cărei păstor urma să fie el[5] şi pe care — zice Bougaud — Iisus „îl înălţase atît de sus",[6] ca pe „cel dintîi păstor, îndată după Hristos,[7] ca „locţiitorul (vicarul) unui Dumnezeu răstignit".[8] Din aceleaşi considerente, nefondate biblic, s-a afirmat că Ap. Petru „lăsat-a în urmă-i o dinastie neîntreruptă de vicari ai lui Hristos".[9]

Ap. Petru a fost cel mai în vîrstă dintre toţi apostolii Domnului Hristos. Pentru tăria credinţei lui, a fost cinstit de Domnul Hristos cu numele de Petru. Fără a fi mai presus de ceilalţi apostoli, a luat cuvîntul în numele apostolilor. Prin cuvîntul său, Domnul Hristos i s-a adresat adeseori, în interesul tuturor apostolilor. N-a fost socotit a fi singur stîlp al Bisericii (Galateni 2, 9). Vrednicia apostolului Petru, în rîndul apostolilor, s-a văzut ca primul între egali (= primus inter pares). Sf. Ap. Pavel, cel din urmă chemat la apostolie, spune despre sine „că întru nimic n-am rămas mai prejos decît cei mai de frunte apostoli" (II Corinteni 11, 5).

După sinodul apostolilor (între anii 50 şi 52), ap. Petru s-a dus în Antiohia. Aici, în disputa dintre creştini a stat de partea creştinilor dintre Iudei, care se separau la masă de creştinii dintre Elini. Pentru aceasta Ap. Pavel i-a cerut socoteală Apostolului Petru, că nu se poartă în conformitate cu învăţătura Evangheliei şi l-a înfruntat „căci era vrednic de înfruntare" (Galateni 2, 11). Reiese deci, că ap. Petru n-a avut autoritate supremă faţă de toţi apostolii, dacă pentru abaterea săvîrşită, a îngăduit a fi tras la răspundere şi mustrat de ap. Pavel, cel mai nevîrstnic dintre apostoli.

Sf. ap. Petru n-a exercitat un primat de jurisdicţie asupra celorlalţi apostoli şi nici ceilalţi apostoli nu i-au recunoscut un astfel de primat.[10] Ap. Petru a dat socoteală apostolilor din Ierusalim despre botezul sutaşului Corneliu din Cezareia împreună cu toată casa sa (Fapte 11, 1—24); este vorba despre primirea păginilor la creştinism. Dacă Ap. Petru ar fi fost încredinţat cu autoritatea supremă în Biserică, nu ar fi fost cazul să se justifice pentru faptele săvîrşite în sfera sa de activitate.

Eliberat din temniţa lui Irod Agripa, cu concursul unui înger, Sf. Ap. Petru „a ieşit şi s-a dus aiurea" (Fapte 12, 17). S-a interpretat, fără temei, că prin aiurea (=alt loc) ar trebui să se înţeleagă oraşul Roma.[11]

Din I Petru 1, 1, se deduce, că acest apostol a propovăduit în Bitinia, Asia, Capadochia, Galatia, Pont şi la urmă în Babilon (I Petru 5, 13).[12] La finele secolului al II-lea, unii apreciau, că prin Babilon ar trebui să se înţeleagă Roma,[13] care era tot atît de coruptă ca şi odinioară Babilonul. În Apocalips 18, 10 şi 21, prin Babilon se înţelege a fi Roma. Apocalipsul este carte profetică şi îşi găseşte motivarea de a recurge la exprimarea prin imagini, prin Babilon înţelegînd urbea Roma. Într-o epistolă însă nu este cazul de a pune un nume figurat, în locul adevăratului nume al localităţii din care e scrisă epistola.[14]

Din Biblie nu desprindem alte indicii privitoare la activitatea Sf. Ap. Petru în afara Palestinei.[15] Misiunea dată apostolilor de Domnul Hristos a fost de a merge şi a învăţa toate neamurile şi de a le orîndui episcopi, dar nu de a se stabili ei înşişi în anumite localităţi, ca episcopi.

Cînd într-o epistolă autorul se adresează mai multor persoane sau localităţi, este firesc să înceapă cu cele mai de aproape, spre a încheia cu cele de mai departe şi nu invers. Pentru însirarea ţărilor din I Petru 1, 1, este firească adresarea din Babilon; din Roma ar fi o înşirare în sens invers celui firesc. Din modelul de adresare a epistolei reiese, că epistola I Petru n-a fost scrisă din Roma.[16]

Prin înţelegere ,ap. Pavel şi Barnaba au fost încredinţaţi să propovăduiască Evanghelia la neamuri (Elini), popoare păgîne situate spre Apus de Palestina, iar Iacob, Chefa şi Ioan între Iudei (Galateni 2, 9), împrăştiaţi mai ales spre Răsărit de Palestina. Este firesc deci ca ap. Petru să se fi dus şi la Babilon, de unde să fi adresat epistola celor aleşi, pe care îi îmbrăţişează împreună cu Marcu, fiul său (I Petru 5, 13), care era cu ap. Petru, cînd acesta scria I-a sa epistolă. Pe de altă parte, din epistolele sf. ap. Pavel se ştie, că Marcu, nepotul lui Barnaba, se afla temporal cu Pavel în Roma (Coloseni 4, 10 şi Filimon v. 24). Marcu a putut să fie un timp cu ap. Petru în Babilon, iar un alt timp cu Pavel în Roma. Ap. Pavel cere să-l trimită pe Marcu la Roma, fiindu-i de mare folos la slujbă (II Timotei 4, 11). S-ar putea ca în I Petru să fie vorba despre un alt Marcu, poate fiu după trup al apostolului Petru. Prin urmare, numele Marcu din I Petru nu dovedeşte că prin Babilon s-ar înţelege Roma, şi că ap. Petru ar fi scris din Roma I-a sa epistolă.[17]

Se ştie că ap. Pavel a fost trimis captiv în Italia şi a predicat în Roma timp de doi ani (Fapte 27 şi 28). Este de menţionat că nici în epistola către Romani şi nici în epistolele adresate de el din Roma nu face referire la vreo relaţie a apostolului Petru cu Roma. Biblia nu ne spune că biserica Romei a fost înfiinţată de ap. Petru. Ap. Pavel însuşi le spune Romanilor, că rîvna lui a fost să binevestească Evanghelia, dar nu în locurile unde a ajuns numele lui Hristos, „ca să nu clădesc pe temelia altora" (Romani 15, 20).

Pe temeiul Sf. Scripturi rezultă, că nu avem indicii biblice sigure despre activitatea sf. ap. Petru în Roma. În această privinţă, se impune cu necesitate să se apeleze la Sf. Tradiţiune.

Cert este, că la lumina mărturiilor biblice, se constată cu claritate, să ap. Petru n-a fost înzestrat de Domnul Hristos cu autoritatea de primat jurisdicţional asupra tuturor apostolilor. În consecinţă, episcopii, urmaşi ai sf. ap. Petru, nu sînt îndreptăţiţi să pretindă un primat de jurisdicţie în Biserica lui Hristos.

5 Bougaud L., Iisus Hristos, trad. de C. Ceruleanu, ed. II, Bucureşti, 1939, p. 207—208.
6 Ibidem, p. 264.
7 Ibidem, p. 450.
8 Ibidem, p. 451.
9 Papini G., Viaţa lui Iisus, trad. de A. Marcu, ed. II, Bucureşti, 1941, p. 546.
10 Popovici E., op. cit., p. 252—253.
11 Ibidem, p. 211.
12 Ibidem ,p. 172.
13 Ibidem, p. 174.
14 Ibidem, p. 208.
15 Ibidem, p. 172.
16 Gheorghiu V., Introducere în sfintele cărţi ale Testamentului nou, Cernăuţi, 1929, p. 663.
17 Popovici E., op. cit., p. 209.

Semnalăm... Semnalăm...

● A apărut la Sibiu, în „serie nouă", nr. 3, 1992, al revistei *Gîndirea*, reluată de un grup de tineri entuziaşti şi pricepuţi, în frunte cu d. Mihai Marinica. Sînt prezenţi printre semnatari ultimii „gîndirişti" în viaţă, Păr. acad. Dumitru Stăniloae şi Pan M. Vizirescu, ambii cu texte pe măsura lor şi a *Gîndirii* de odinioară. Un text profund, bine ales, din Părintele Arsenie, prefaţează încă de pe copertă revista. Paginile critice sau polemice, bine dozate, precum se şi cuvine, nu înecă ţinuta creatoare, deschisă, constructivă a revistei. Critica „isihasmului" unui autor căruia i se descopăr multe ambiguităţi, contradicţii şi tratări „din afară", nu aruncă isihasmul peste bord, ci îl vrea redat lui însuşi, în toată valoarea şi curăţenia lui originară, ca să nu fie atras în rol de metodă mecanică, exterioară, yoghistă-zenistă. Cu alte cuvinte, şi ca unul care vine din înţelepciunea populară, odată cu apa din albie, nu se aruncă şi copilul. Cam aşa e şi cu *Academia* despre care scrie „Redacţia". Dacă Părintele Stăniloae e în *Academie*, cît o *Academie*, cum scrie Redacţia, atunci *Academia* există!

Revista renaşte, se maturizează văzînd cu ochii. O semnalăm cu bucurie şi încredere.

* * *

● Scrisă în 1955, dar publicată la Sibiu în 1992, cartea protopopului stavrofor Emilian Cioran — numele spune cine este, fără să mai fie nevoie de precizări — e o surpriză şi un eveniment. Surpriza e asemănătoare cu aceea pe care ne-a făcut-o Lazăr-Leon Asachi, tatăl lui Gheorghe Asachi, cînd descoperiri de ultimă oră ni l-au revelat ca pe un scriitor, traducător, om de cultură cu care s-ar mîndri orice fiu, oricît de mare ar fi ajuns, cum a ajuns Emil Cioran, în cultura lumii. Sînt convins că fiii protopopului se bucură. Şi au de ce. De altfel d. Aurel Cioran din Sibiu a trudit mult pentru ca însemnările părintelui său să vadă lumina tiparului. Îl felicităm.

Cartea poartă titlul: *„Şapte generaţii de preoţi şi protopopi-profesori din aceeaşi familie: BARCIANU. 1698—1903"* (136 p. +11 p. de ilustraţii). E o carte a continuităţii unei gene divine, creatoare, de care au beneficiat şi care a dat neamului românesc şapte mari personalităţi de-a lungul a două veacuri. Îngrijirea volumului şi notele aparţin, cred, d. Aurel Cioran. O postfaţă, semnată de părintele prof. T. Bodogae, evocă din prima frază cartea lui Nicolae Iorga *„Sate şi preoţi din Ardeal"* cu care, desigur, aseamănă cartea protopopului Emilian Cioran. Şi pe bună dreptate. Avem în ea portrete de oameni, scrise cu talent, avem atmosferă de epocă, legături istorice, d.p. în vremea lui Şaguna şi mai avem, bine selectate, contribuţiile tuturor celor şapte la promovarea culturii şi în cadrul ei, a scrisului românesc. Cartea va fi un izvor istoric de primă mînă pentru istoria epocii şi a Transilvaniei din acest colţ de ţară şi de oriunde a ajuns lucrarea minţii, vorbirii şi scrisului lor.

La sfîrşit autorul ne dă şi texte selectate din cuvîntări şi predici ale Barcianilor, o idee excelentă cu care şi-a ilustrat biografiile.

Răşinărenii se vor mîndri.

Pe drept cuvînt!

Eu am primit cartea cu o dedicaţie semnată „Emil şi Relu". Mulţumesc. Din cauza aceasta nu pot face cum se zicea odinioară „Citeşte şi dă mai departe", dar o semnalez cu îndemnul de a o căuta toţi cei care iubesc tradiţiile de familie, iubesc şi vor să înţeleagă Biserica prin cei care i s-au dedicat cu credinţă şi cu fapte nemuritoare.

* * *

● Calendarul *„Credinţa"* al Arhiepiscopeiei Ortodoxe din America şi Canada, pe 1992, a apărut în condiţii grafice excepţionale şi cu un bogat conţinut. (328 p.). Ar fi greu să reproducem tot cuprinsul, cum am dori. Remarcăm „Cuvîntul înainte" al P. F. Patriarh Teoctist şi „Calendarul vieţii bisericeşti" de Î. P. S. Victorin. Părintele Vasile Vasilache evocă „Rugul aprins" de la Mînăstirea Antim din Bucureşti, de pe vremea cînd P. C. Sa era stareţ şi gazdă a acestei mişcări în care era antrenată o bună parte din elita culturală a Bucureştilor vremii. E prezent ca întotdeauna George Alexe, pr. George Săndulescu, pr. Theodor Damian cu un studiu şi cu versuri, păr. arhim. Felix cu poeme, păr. Justinian Dalea, păr. Nicolae Apostola, şi mulţi alţii.

Felicitări editorilor şi autorilor.

* * *

● Părintele prof. Ion Bria de la Geneva ne-a dat o carte de teologie: *„Iisus Hristos"* (ed. enciclopedică, Bucureşti, 1992, 160 p.). Comentează evenimente şi învăţături ale Mîntuitorului, organizate pe teme, şi le prezintă cu competenţa teologului matur şi bine format. Cartea va intra în patrimoniul teologic clasic.

* * *

● Virgil Cândea, sub genericul: „Mari centre spirituale ale lumii", scrie în *Magazinul istoric* (XXVI, nr. 7, 1992, p. 55—57, 77) despre *„Lavra Sfintei Treimi din Serghieva"*. Numele oraşului vine de la un cuvios Serghie (n. 1315), venerat ca părinte al isihasmului din Rusia de miază-noapte. Despre el a lăsat o „Viaţă" Epifanie Dascălul. A murit în 1392. Biserica zidită mai tîrziu, în 1423 are, printre pictori şi pe cunoscutul Andrei Rubliov. La această mînăstire şi-a găsit sfîrşitul un mare om de cultură din veacul trecut, filozoful creştin Constantin Leontieff.

Aşadar, studiul, precum şi bănuiam, nu e o simplă monografie, ci e o căutare de sensuri duhovniceşti, nu fără a căuta şi legăturile posibile cu spiritualitatea românească. Şi, le găseşte!

* * *

● Părintele Ioan Mihu publică o carte de omilii biblice din Vechiul Testament, intitulată: *Adevărurile credinţei ortodoxe* (Sibiu, ed. Amadeus, 1992, 334 p.). Fiecare temă e organizată după ştiinţa Omileticii, cu *Introducere, Anunţare, Tratare* şi *Încheiere*. Va fi folositoare studenţilor şi preoţilor care îşi vor alege pentru predici teme din Vechiul Testament. Ba chiar cred că vor fi stimulaţi spre aceasta, descoperind despre cîte lucruri se poate vorbi şi cît de utilă le va fi îmbogăţirea tematică a predicii lor.

E o carte bună. Pe copertă e indicat că e vol. I. Înseamnă că mai urmează. Îi dorim spor. Cartea e recomandată şi de doi profesori de teologie, printr-un „Cuvînt înainte" (pr. prof. dr. Constantin Galeriu) şi printr-o scrisoare a părintelui profesor de Vechiul Testament, pr. Dr. N. Neaga. Un motiv în plus s-o recomandăm şi noi.

* * *

● Episcopia Buzăului a ajuns la nr. 11 al *Îndrumătorului bisericesc* pe anul 1992, împlinind zece ani de la primul număr ctitorit de episcopul Antonie Plămădeală. E bine lucrat, cu studii serioase şi tematică diversificată, ceea ce îl face atractiv şi interesant.

* * *

● Lidia Stăniloae, pe care o ştiam poetă, a publicat acum un roman: *Raiul inocenţilor* (Cartea Românească, 1992, 207 p.).

Cu o tematică dintr-o realitate cumplită din care, slavă Domnului, am scăpat, evocarea artistică e puternică şi cartea se citeşte cu interes mereu sporit.

● *Dimineţi cu părintele Stăniloae*, convorbiri realizate de Sorin Dumitrescu (ed. Anastasia, 1992, 271 p.).

O carte de folos!

● Episcopia Maramureşului şi Sătmarului a editat un *„Calendar vestitor şi povăţuitor al creştinilor din Maramureş şi Sătmar pe anii 1991—1992"* (Baia Mare, 1991, 150 p.).

Răspunde titlului!

● Editura „Credinţa noastră" (Bucureşti, 1992, 210 p.) publică *Teologia biblică a Vechiului Testament*, de pr. prof. Athanase Negoiţă. Numele profesorului nostru şi competenţa sa de necontestat, impun!

ANTONIE P.

ÎN ATENŢIA CITITORILOR TELEGRAFULUI ROMÂN

Informăm pe stimaţii cititori ai Telegrafului Român că sînt încă deschise listele pentru abonamentele pe anul 1993.

Menţionăm că, începînd cu 1 ianuarie 1993, costul unui abonament anual este de 500 lei.

Banii pot fi trimişi prin mandat poştal, pe adresa: Arhiepiscopia Sibiului, str. Mitropoliei nr. 35, Sibiu, cod. 2400, cu specificarea ce reprezintă suma, sau prin virament, cont nr. 45.10.4.09.2, B.C.R., filiala Sibiu.

Pentru cititorii din străinătate costul unui abonament anual este de 25 dolari S.U.A. sau echivalentul în altă valută, cont nr. 45.21.01.680, B.C.R., filiala Sibiu.

Rugăm ca adresele să fie complete şi lizibil scrise.

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază. Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Dr. *Serafim Făgărăşanul*, Episcop-vicar — vicepreşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi*, redactor adjunct; Pr. *Gheorghe Papuc*; Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu*;

ABONAMENTUL pe un an: 500 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2, B.C.S.A. — Sibiu. Pentru cititorii de peste hotare costul unui abonament anual este de 25 dolari S.U.A. (cont nr. 47.21.016.680) sau echivalentul în altă valută, B.C.S.A. Sibiu.

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Fondator:
Mitropolitul
ANDREI
ŞAGUNA
1853

Telegraful Român

FOAIE EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Anul 140
SIBIU
1 şi 15
decembrie
Nr. 45—48
1992

Iar naşterea lui Iisus Hristos aşa a fost: Maria, mama Lui, fiind logodită cu Iosif, fără să fi fost ei înainte împreună, s-a aflat având în pîntece de la Duhul Sfînt.

Iosif, logodnicul ei, drept fiind şi nevrînd s-o vădească, a voit s-o lase în ascuns.

Şi cugetînd el acestea, iată îngerul Domnului i s-a arătat în vis, grăind: Iosife, fiul lui David, nu te teme a lua pe Maria, logodnica ta, că ce s-a zămislit într-însa este de la Duhul Sfînt.

Ea va naşte Fiu şi vei chema numele Lui Iisus, căci El va mîntui pe poporul Său de păcate.

Acestea toate s-au făcut ca să se împlinească ceea ce s-a zis de Domnul prin proorocul care zice:

„Iată, Fecioara va avea în pîntece şi va naşte Fiu şi vor chema numele Lui Emanuel, care se tîlcuieşte: Cu noi este Dumnezeu".

Şi deşteptîndu-se din somn, Iosif a făcut aşa precum i-a poruncit îngerul Domnului şi a luat la el pe logodnica sa.

Şi fără să o fi cunoscut pe ea Iosif, Maria a născut pe Fiul său Cel Unul-Născut, Căruia I-a pus numele Iisus.

Sf. Evanghelie după Matei
1, 18—25

ZIUA UNITĂŢII NAŢIONALE*

Poporul nostru şi-a ales ca zi naţională, ziua înfăptuirii unităţii sale statale — 1 decembrie 1918, cel mai scump ideal al românilor dintotdeauna. În istoria noastră n-avem o zi mai importantă ca aceasta, pentru că nimic nu e mai de preţ pe lume ca *unitatea în libertate* realizată în acel întîi decembrie prin jertfa eroilor noştri.

Pentru aceştia ne-am rugat astăzi ca şi pentru eroii din cel de-al doilea război mondial şi din Revoluţia română din decembrie '89, care şi-au dat viaţa pentru apărarea aceluiaşi ideal al unităţii întru libertate.

Deşi Biserica a fixat o zi a eroilor neamului, şi anume ziua Înălţării Domnului, 1 decembrie nu este mai puţin o zi a eroilor. Ceea ce sînt sfinţii pentru Biserică sînt eroii pentru neam. Dacă sfîntul întruchipează idealul moral, eroul îl întruchipează pe cel naţional, al unităţii şi libertăţii pentru neam şi pentru Ţară. Între sfinţi şi eroi nu există deosebire decît de terminologie, chiar dacă pe sfinţi îi invocăm în rugăciunea noastră, iar pe eroi îi pomenim, rugîndu-ne pentru ei. Însă idealurile lor se întîlnesc şi se hrănesc din aceeaşi realitate spirituală. Biserica şi neamul formează o unitate indestructibilă. Un sfînt nu poate să nu fie şi erou dacă i se cere să moară pentru neam ,după cum un erou nu poate să se jertfească pentru neam decît dacă întruchipează valorile neamului, clădite pe credinţă în Dumnezeu. Numai sfinţii şi eroii, cunoscuţi sau necunoscuţi, scriu adevărata istorie a neamului. De aceea, idealul sfîntului şi idealul eroului sînt mereu actuale şi se adresează tuturor. Toţi trebuie să fim sfinţi, toţi trebuie să

(continuare în pag. a 2-a)

† SERAFIM FĂGĂRĂŞANUL
Episcop-vicar

* Cuvînt rostit în Cimitirul eroilor din Sibiu cu prilejul zilei de 1 Decembrie 1992.

APOTEOZA ARDEALULUI

Unirea cea mare a tuturor Românilor, după modesta mea părere, este rezultatul colaborării a 3 factori: factorul cultural, factorul politic şi factorul militar.

Evocînd azi, la 74 de ani de la săvîrşirea actului istoric al unirii românimii din Ardeal — conştientă că aci s-a plămădit ca neam —, ţin să arăt şi să scot în evidenţă că la realizarea visului său multiseculat de a se uni cu „ţara", rolul determinant l-a jucat factorul cultural întrupat în cei trei mari cărturari-patrioţi: mitropolitul Simion Ştefan (1648) profesorul — apostol Gheorghe Lazăr (1818) şi poetul pătimirii noastre Octavian Goga.

Istoria este termometrul evoluţiei unui neam. Noi, profesorii de istorie, avem datoria să-l citim şi să-l interpretăm la zile mari. O astfel de zi mare, o astfel de dată importantă în istoria neamului nostru, este ziua de 1 Decembrie, devenită şi zi naţională a României.

Întîi Decembrie 1918 este capitolul cel mai frumos, este pagina cea mai strălucitoare din istoria neamului românesc. Vor trece decenii şi sute de ani şi abia atunci se va pricepe importanţa acestei memorabile zile istorice. Pentru noi, generaţia de azi, lumina ei este prea orbitoare ca s-o putem privi şi înţelege în toată măreţia ei. Este măreaţă această dată, pentrucă ea înseamnă apogeul dezvoltării neamului nostru, ea înseamnă maximul de întindere teritorială şi putere politică.

În vederea îndeplinirii acestei opere măreţe a unirii, au contribuit mai mulţi factori. După modesta mea părere, însă, alături de faptele eroice ale armatei, de factorul politic al bărbaţilor de stat, cred că cel mai important factor făuritor al unirii de la 1 Decembrie 1918, a fost *factorul cultural*. Numai datorită apostolilor culturali am putut ajunge la trezirea sentimentului naţional într-o astfel de măsură, încît exact după 100 de ani de la descălecarea lui Gheorghe Lazăr în Bucureşti, toţi bunii Români cîntau pe străzile capitalei: „Ardealul, Ardealul, ne

(continuare în pag. a 2-a)

Dr. Ioan Hurdubeţiu

Imnul steagului

Am pus creiţar lîngă creiţar din sărăcia noastră
Şi nici-odată n-a fost dar
Mai sfînt, adus pe vr-un altar,
Ca banii strînşi, să cumpărăm o flamură albastră.

Un pumn de bani, creiţari aduşi din sate năcăjite.
Dar mult-puţinul ce-l aveam
Cu inimi dragi îl împărţean,
Căci mult doream s-avem în steag colorile-ndrăgite.

Şi cînd sergentul nostru drag, Novac stegarul falnic,
Veni cu steagul în trei ioi,
Un foc se'ncinse între noi,
Un dor să mergem să luptăm năpraznic şi năvalnic.

În luptă am intrat cîntînd, par'că 'ncepeam o horă,
Şi tunurile ne cîntau
Şi puştile ne fluierau
Şi moartea iute ne-a 'ndrăgit ca şi o dulce soră.

Cădeau voinicii rînd pe rînd, că-i nemilos oţelul,
Dar tot mai aprig la atac
Ne îndemna Sergent Novac
Cînd fiiăia biruitor şi ne-nfricat drapelul.

Frumosul nostru tricolor, cum strălucea la soare-
Şi cînd un glonte îl rănea.
El nici din geană nu clipea;
Oricît de mult ar sîngera, el ştie că — nu moare!

Cum ar putea să moară el cel-ce fu mort odată?!
Ca şi Hristos care-a 'nviat
Şi el pe moarte a călcat
Şi-acum pe vecii-vecilor, viaţa-i este dată!

O cale de triumf a fost sub zarea cea albastră.
Pe unde steagul ni-l purtam
Pămînt străin noi îngrăşam
Cu sînge scump şi din belşug din sărăcia noastră ...

Ioan Băilă

CU NOI ESTE DUMNEZEU

Cînd profetul Isaia din Vechiul Testament, cu sute de ani înainte de Naşterea Domnului, a profeţit că *„o Fecioară va lua în pîntece şi va naşte Fiu"*, a mai adăugat: *„şi-i vor pune numele Emanuil, care tălmăcit înseamnă: Cu noi este Dumnezeu"*.

Fără îndoială, proorocirea că va fi o naştere minunată, căci cea care urma să nască va fi o *Fecioară*, este un lucru în afara rînduielilor obişnuite şi am văzut că aşa a şi fost, după cum ne relatează sfinţii evanghelişti. Dar Isaia mai adăuga ceva: Naşterea va fi minunată, pentru că Cel ce se va naşte *va fi Dumnezeu*.

Aşadar, profetul a văzut Întruparea Domnului ca om. A dezvăluit identitatea pruncului, care urma să vină într-un chip deosebit de al celorlalţi oameni pe pămînt (Isaia 7, 14).

Cînd „plinirea vremii" realizării acestei profeţii a venit, Naşterea aceasta minunată i s-a vestit, prin minune, lui Iosif, logodnicul Mariei din Nazaret. Un înger l-a prevenit să nu se teamă a-şi păstra logodnica şi să nu se scandalizeze ,căci ceea ce s-a zămislit în ea *„este de la Duhul Sfînt"* (Matei 1, 20). Dar mai trebuia liniştit cineva şi făcut să înţeleagă că ceea ce se petrece e minune dumnezeiască şi că trebuie primită ca de la Dumnezeu. Aceasta era însăşi „Fecioara" Maria. A avut grijă Dumnezeu şi de ea. L-a trimis pe arhanghelul Gavriil şi a bine-vestit-o — acest moment îl sărbătorim la „Buna Vestire" — că totul e rînduit de Sus, că Duhul Sfînt se va pogorî peste ea şi va naşte, iar Acela *„va fi Fiul lui Dumnezeu"* (Luca 1, 35).

În faţa unei asemenea vestiri minunate, înţeleaptă şi ascultătoare de Dumnezeu, Maria a rostit cuvintele: *„Iată roaba Domnului. Fie mie după cuvîntul tău"*.

De reţinut este şi faptul că lui Iosif, în vis, cum ne spune Sf. evanghelist Matei, i s-a spus să pună numele copilului *Iisus* (Matei 1, 21), dar i-a adus aminte şi de profeţia lui Isaia, unde se arăta că pruncul *va fi Dumnezeu:* Emanuil, care se tîlcuieşte: *„Cu noi este Dumnezeu"*. Mariei, arhanghelul Gavriil i-a spus acest lucru direct: *„va fi Fiul lui Dumnezeu"* (Luca 1, 35), deci va fi *Emanuil* cel profeţit de Isaia şi i-a poruncit şi ei, — acest lucru ni-l destăinuieşte Sf. evanghelist Luca — să-i pună numele: *Iisus* (Luca 1, 31). Iată cît de bine se lămuresc lucrurile:

Iisus este Dumnezeu cel profeţit de Isaia, că se va naşte dintr-o Fecioară.

*

Într-o lume dintotdeauna plină de nesiguranţe, ameninţată de tot felul de pericole, unele cauzate de dezlănţuiri de forţe naturale, cutremure, inundaţii, altele provocate de oameni, războaie, otrăviri ale apelor şi pădurilor;

— într-o lume în care apărem ca pe un pămînt străin, avînd noi însuşiri minunate, dar fără să fi cerut noi să venim în ea;

— într-o lume din care plecăm prin moarte, pentru totdeauna, fără să ştim dinainte cînd, şi fără s-o dorim;

— într-o astfel de lume şi într-o astfel de situaţie fiind, am fi fost pentru vecii vecilor, cei de dinainte de noi, noi înşine şi cei ce vor veni după noi, am fi fost şi am fi dezorientaţi, crezîndu-ne lucrare a întîmplării, fără rost şi fără să ne găsim nouă, lumii, existenţei şi morţii, nici o explicaţie cu adevărat temeinică, valabilă. Peste toate încercările, peste toate străduinţele, peste toate eforturile minţii de a găsi explicaţii prin ştiinţe şi filozofie, se depune, cum spunea poetul nostru Eminescu *„o lopată de ţărînă"*. Şi ni se închid ochii care voiseră să vadă, urechile care voiseră să audă, minţile care voiseră să

(continuare în pag. a 2-a)

† ANTONIE
Mitropolitul Ardealului, Crişanei
şi Maramureşului

Taină străină văd

Sărbătoarea Naşterii Domnului nostru Iisus Hristos este pentrt noi toţi un prilej de cugetare la evenimentul pe care îl sărbătorim, precum şi la cele ce s-au petrecut atunci cînd el a avut loc. Astfel, ne vine în minte Betleemul — localitate ce poartă numele de „casă a păinii", în care „s-a născut Cel făr de-nceput, cum au spus proorocii". Stăruind cu gîndul la Betleem, mintea ni se îndreaptă şi către staulul în care „s-a născut Hristos, Mesia chip luminos". Gîndul ni se opreşte cu bucurie şi la ieslea în care păstorii din cîmpie „au aflat pruncul minunat şi Îl preamăriră". Despre staulul în care a venit în condiţie umană Fiul lui Dumnezeu, tradiţia Bisericii noastre ne spune că a fost o peşteră. Aşa se face că ne gîndim deodată la Betleem, la staul, adică la peştera ca staul, ca şi la ieslea în care a fost pus, ca prunc înfăşat în scutece „Cel neîncăput Hristos-Dumnezeu". Împreună cu toate acestea, gîndul nostru se îndreaptă şi spre preasfînta Fecioară Maria, Maica Domnului, de a cărei mărire se uimesc toate. Dar ca gîndul nostru să nu rămînă numai la cele din afară, cugetînd noi la cele pe care le pomeneşte dumnezeiasca Evanghelie în legătură cu naşterea Mîntuitorului, sfînta noastră Biserică ne conduce spre adîncimi de gînd, cînd, la dumnezeiasca slujbă, ne spune: „Taină străină văd şi preamărită, cer fiind peştera; scaun de heruvimi Fecioara, ieslea sălăşluire, întru care s-a culcat Cel neîncăput Hristos-Dumnezeu, pe Care lăudîndu-l Îl mărim".

Potrivit acestor cuvinte, cînd ne este luarea aminte la naşterea cea mai presus de fire a Domnului Hristos, cele în legătură cu ea, pentru noi nu sînt un simplu decor, ci sînt lucruri ce primesc dimensiunea mai presus de fire. Aşa se întîmplă că stăm în faţa unei taine cu totul neobişnuite, în faţa unei taine mari, pe care o numim „taină străină şi preamărită", căci zicem: „Taină străină văd şi preamărită". Taina este străină şi preamărită, în înţelesul că peştera în care s-a născut Fiul lui Dumnezeu, fiind de atunci nu numai Dumnezeu adevărat, ci şi om adevărat, sau Dumnezeu unit cu omul şi om unit cu Dumnezeu, peştera deci nu mai este o simplă peşteră, un simplu staul, ci este cer. „Cer fiind peştera". Şi aşa cum peştera a devenit cer, pentru că în ea a locuit Dumnezeu din cer, tot aşa şi Sfînta Fecioară nu este o simplă fecioară, una dintre fecioare, ci este Fecioara unică, din care s-a întrupat Fiul lui Dumnezeu, de aceea ea, în lumina tainei celei străine şi preamărite, este scaun de heruvimi: „Scaun de Heruvimi Fecioara".

Nici ieslea nu este şi nu rămîne o simplă iesle, ci ea se face sălăşluire lui Hristos-Dumnezeu: „Ieslea sălăşluire, întru care s-a

(continuare în pag. a 2-a)

Arhim. Teofil Părăian

Florile dalbe

Ia sculaţi voi gazde mari
Florile dalbe
Sculaţi voi români plugari
Florile dalbe

Că vă vin colindători
Florile dalbe
Noaptea pe la cîntători
Florile dalbe

Şi v-aduc pe Dumnezeu
Florile dalbe
Să vă mîntuie de rău
Florile dalbe.

Dumnezeu adevărat
Florile dalbe
Soare-n raze luminat
Florile dalbe.

Coborît-a coborît

Coborît-a coborît
Ziurel de zi
Îngerul Domnului Sfînt
Ziurel de zi

La păstori în Viflaim
Ziurel de zi
Aproape-n Ierusalim
Ziurel de zi.

Păstorii l-au întrebat
Ziurel de zi
Ce veste ne-aduci în sat
Ziurel de zi.

Veste bună voi vesti
Ziurel de zi
De voi toţi vi-ţi veseli
Ziurel de zi.

Pe la cîntători tîrziu
Ziurel de zi
Maica Sfîntă născu Fiu
Ziurel de zi.

L-a născut în fîn uscat
Ziurel de zi
Şi-I al lumii împărat
Ziurel de zi.

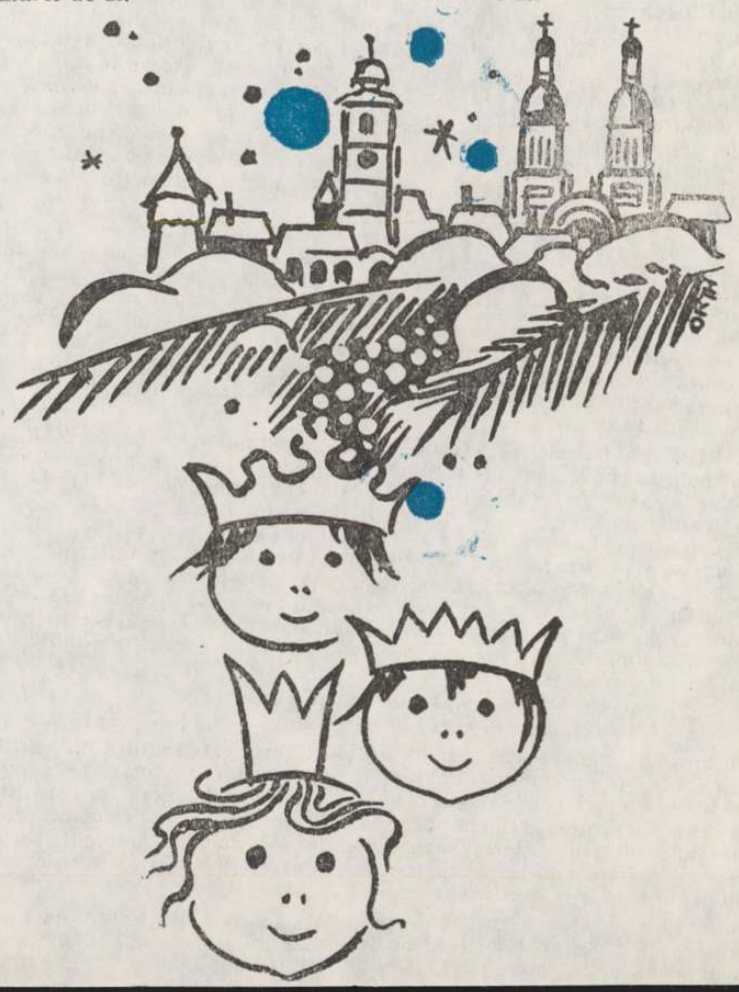

CU NOI ESTE DUMNEZEU

(Urmare din pag. 1)

înțeleagă, și gurile care voiseră să vorbească. Inimile care încercaseră sentimente nepământești de înalte: iubire, generozitate, milă, iertare, sau căzuseră în sentimente neomenești de urîte: ură, egoism, acaparare de bunuri prin nedreptate, asuprirea celor slabi, crezîndu-se veșnice pe pămînt, iată că și inimile se opresc și sînt frumos depuse să putrezească, în urma și înaintea lor nemaifiind decît deșertăciune.

Așa ar fi, dacă, într-o zi nu s-ar fi împlinit profeția lui Isaia, adică să vină pe pămînt Dumnezeu. Să vină și să ne spună totul despre toate: cine sîntem, de ce trăim, cum trebuie să trăim, de ce murim și ce se întîmplă cu noi după moarte.

Cu noi este Dumnezeu, prin urmare: *Nu sîntem singuri*. Acum știm ce e cu noi, ce e cu lumea, cu stelele, cu florile, cu păsările, cu viața și cu moartea. Acum știm și avem liniște. Și cu liniște ne trăim viața, sub ochiul lui Dumnezeu. În El ne punem nădejdea în primejdii și necazuri, cu dragoste ne îngrijim familiile și ne creștem copiii, cu credință ne rugăm seara și dimineața și în orice moment de necaz sau bucurie, și în zilele rînduite mergem la biserică și ne întîlnim în sfintele slujbe și în sfintele Taine cu Dumnezeu, în Care ne sprijinim în toate și-i cerem să fie pururea cu noi. Ne rugăm pentru morții noștri și le cerem sfinților și Maicii Domnului să se roage, acolo Sus, pentru noi. Și ne întoarcem acasă împăcați sufletește și reluăm a doua zi o săptămînă nouă de muncă și, viața cu sens de Sus, nu ni se mai pare o povară. Iar moartea, cînd știm că sîntem nemuritori, nu ni se mai pare o catastrofă, ci o întoarcere acasă, la Dumnezeu, cînd hotărăște El. *Nu sîntem singuri!* Sîntem sub o ocrotire și cu rost de Sus.

Pentru ca să ne spună toate acestea, s-a întrupat Fiul lui Dumnezeu pe pămînt și acest mare, copleșitor, de nemăsurat eveniment îl prăznuim noi astăzi. Ne aducem aminte de Mîntuitorul și ne reînnoim scopul venirii Lui, și ne întărim cu credința în învățăturile Lui, și ne luminăm încă o dată căile vieții împreună cu El.

Să ne punem cea mai simplă întrebare: Ce s-ar fi întîmplat dacă nu s-ar fi întrupat Fiul lui Dumnezeu? Răspunsul e simplu: am fi într-o dezorientare totală, n-am fi siguri pe nimic, n-am putea recunoaște nici o lege morală, căci numai acea morală obligă cu adevărat, care vine de Sus, care-și are izvorul în Dumnezeu și tot în El își are judecătorul. Numai așa se naște în om responsabilitatea. Altfel, cui ar răspunde ,cînd nu-l vede nimeni ce face? Atunci singura lege logică ar fi egoismul absolut. Dumnezeu însă ne vede în orice împrejurare. De El nu ne putem ascunde, pe El nu-l putem minți. El, prin legea adusă de Mîntuitorul întrupat, ne-a dat criteriile de orientare în viață, ne-a poruncit iubirea și conviețuirea în comuniune ca frații. Fără El nici viața lumii, a societăților, nici a oamenilor nu s-ar putea desfășura corect și responsabil. Aceasta se poate vedea ușor din viața celor care nu cred, sau au o credință slabă, sau rătăcită, sau incompletă.

Aceasta s-ar fi întîmplat dacă nu s-ar fi întrupat Mîntuitorul. De aceea, știind aceasta, El a și spus: *„Fără de Mine nu puteți face nimic"* (Ioan 15, 5). Cu Dînsul, putem totul.

„Toate le pot întru Hristos Cel ce mă întărește", spune Sfîntul Pavel (Filipeni 4, 13). Cu Dînsul înțelegem totul: *Lumina lui Hristos luminează pe tot omul ce vine în lume* (Matei 4, 16), de aceea de îndată ce vin în lume, noi botezăm copiii, îi introducem în sensul dumnezeiesc al vieții, le dăm *„Lumina cunoștinței"*, cum spunem în cîntările Sărbătorii Nașterii.

*

Vă trimit, așadar, cu prilejul Sfintelor Sărbători, veste de mîngîiere și îmbărbătare, de curaj și asigurare că întrupîndu-se Iisus, *Cu noi este Dumnezeu*. Să-L simțim cu noi, azi și în viața de toate zilele. El a intrat în condiția de om, ca să ne arate că o cunoaște și o înțelege, că o împărtășește și că, sub îndrumarea învățăturilor Sale, ne putem trăi viața, avîndu-L cu noi pe Dumnezeu. Știa că avem necazuri. Și El a avut, ca unul din noi. Dar ne-a arătat că prin credință putem răspunde cu fapte bune necazurilor, și că Harul Domnului e pururea cu noi. *„În lume necazuri veți avea, dar îndrăzniți, căci Eu am biruit lumea"* (Ioan 16, 33). Eu am biruit lumea și moartea. Am înviat! Luați-Mă drept model și veți birui și voi toată întîmplarea cea rea și tot necazul. Și ne mai îndeamnă: *„Nu vă temeți!"* Și ca și cum ar vrea să ne asigure că nu sîntem niciodată singuri, că mereu este Cineva cu noi, adaugă: *„Eu sînt cu voi în toate zilele, pînă la sfîrșitul veacului"* (Matei 28, 20).

Și cum adesea sîntem împresurați de vrăjmași, iată că autorii de cîntări bisericești, inspirați din Sfînta Scriptură, ne învață să le atragem atenția vrăjmașilor că avem un aliat care e puternic și în care noi credem cu tărie: *„Cu noi este Dumnezeu, înțelegeți neamuri și vă plecați, căci cu noi este Dumnezeu"*.

Cu noi este Emanuil, Dumnezeu cel a cărui Naștere o prăznuim după cuviință an de an, și tot așa o facem și în anul acesta, după datina străbună. Cînd aducem brad verde în casă, să știm că *„cetina lui tot verde"* simbolizează pe Cel ce se naște, care e veșnic, care nu se vestejește. Să primim în aceste zile și pe colindătorii care ni-i amintesc pe îngerii vestitori ai Nașterii.

Sărbătoarea, cu tîlcurile ei dumnezeiești, cu Teologia ei despre întruparea Fiului lui Dumnezeu, venit să ne izbăvească de păcate și să ne aducă „lumina cunoștinței", cu toate datinile ei creștinești, să ne fie prilej de întărire a credinței, de bucurare a inimilor, de speranță că Dumnezeu e cu noi și că veghează asupra noastră. Să ne fie prilej de mîngîiere în necazuri, în boli și în dureri, în nedreptăți și în ispite. Căci *dacă Dumnezeu este cu noi, cine poate fi împotriva noastră?* În toate să-i cerem ajutorul și nu va întîrzia să răspundă cererilor noastre. Căci de aceea a venit: *ca lumea viață să aibă și încă din belșug să aibă*, adică viață liniștită, curată, creatoare, fericită.

Îndrept un gînd în această zi către cei bolnavi, către cei din spitale și din căminele de bătrîni, sau aflați sub alte feluri de suferințe. Rog pe Dumnezeu să se aplece spre suferința fiecăruia; să dea fiecăruia mîngîiere, răbdare, vindecare și speranță, să fie către toți cu Darul Său și cu iubirea Sa de oameni.

*

Anul Nou 1993 să fie pentru noi toți un an mai bun, de limpezire a vieții personale și publice în iubita noastră țară, să fie an de prosperitate și bună înțelegere între popoare și de iubire între oameni.

Să ne rugăm pentru frații noștri din Basarabia și Bucovina și pentru înfăptuirea din nou a Daciei Felix, a Daciei fericite restaurată la 1600 de Mihai Viteazul și în 1918 de toți fiii României dintre hotarele ei firești.

Să fiți toți sănătoși!

La mulți ani.

Apoteoza Ardealului

(urmare din pag. I-a)

cheamă Ardealul". Îndreptarea sufletelor de dincolo de Carpați spre Ardealul ce le hipnotiza, spre Ardealul ce i-a făcut pe frații noștri de dincolo să uite logica strategiei, — de a ataca Bulgaria și a se face jonctiunea cu armata aliată de la Salonic —, se datorește acestor apostoli ai culturii naționale.

Iată, dar, de ce mi-am propus să dau la o parte un colț din cortina marei scene istorice și să readuc în minte amintirea marilor apostoli, cari s-au străduit mai bine de 100 de ani ca pe lîngă uniformitatea teritorială, uniformitatea etnică, să creeze și o uniformitate culturală, spre a avea toți Românii aceeași simțire și a fi preocupați de același gînd, la plinirea vremii. Numai privite astfel, lucrurile, prin prizma înfăptuirii lor culturale, putem înțelege spontaneitatea de unire necondiționată, votată cu însuflețire și dragoste de neam la Chișinău în 27 Martie, la Cernăuți în 28 Noiembrie și la Alba-Iulia, la 1 Decembrie în același memorabil an de 1918.

Pregătitori ai acestor suflete de eroi și idealuri îi putem aminti pe marii Mitropoliți culturali ai veacului al XVII-lea Simion Ștefan și Varlaam. Ambii s-au străduit să scrie ca să fie înțeleși de toți Românii. Voiau în felul acesta să înceapă lupta de unificare pe plan cultural, după eșuarea ei politică prin uciderea mișelească a lui Mihai la Turda, tocmai în pragul veacului lor. La limba lor frumoasă și plină de farmecul trecutului nostru istoric, s-a gîndit preotul poet basarabean Mateevici cînd a scris versurile:

„Limba noastră-i limba sfîntă
Limba vechilor cazanii,
Care-o spun și care-o cîntă
Pe la vatra lor țăranii."

Aceeași limbă și în același veac cultural, o scriu marii cronicari ai Moldovei, care recunosc originea noastră comună și spun că toți Românii „de la Rîm ne tragem și cu ale Rîmlenilor cuvinte ni este amestecat graiul". Dar, vorba vornicului Ureche, fiind neamul nostru așezat la răspîntie de drumuri și în calea tuturor răutăților, alte modificări politice, în Europa, stînjenesc acest început de unitate culturală a Românilor.

Dezbinările făcute de casa de Habsburg în massa ortodocșilor ardeleni precum și venirea Fanarioților după Brîncoveanu, cel legat sufletește de Ardeal prin atîtea ctitorii, aduc o eclipsă culturală de aproape un secol. Dar, după 50 de ani de funcționare, trecînd peste greutățile începutului și modestele lui rezultate, Blajul aruncă în toate ținuturile locuite de Români, chiar și în Macedonia și Istria, o pleiadă de apostoli și animatori culturali care revoluționează sufletul românesc. Eliade Rădulescu, contemporanul mișcării, a sesizat momentul acestei revoluționări și pe bună dreptate și-a exprimat convingerea verificată de istorie: *„De la Blaj a răsărit, soarele Românilor"*. Soarele de la Blaj, pentru noi, este mai strălucitor decît soarele de la Austerlitz pentru gloria Franței. Austerlitzul a dat lui Napoleon satisfacția unei victorii, pe cînd Blajul ne-a pregătit unitatea noastră națională și ne-a dat în felul acesta Alba Iulia.

Generația de atunci a trecut peste deosebirile confesionale și Petru Maior în opera sa intitulată „Procanon" scrie: „Românii uniți nu sînt catolici fiindcă au luat de la aceștia cîteva forme exterioare ale cultului". Petru Maior era iubit de Vasile Moga episcopul ortodox de la Sibiu, care-i vindea cărțile sale de predici și operele lui istorice. La fel cu Petru Maior, au simțit o pleiadă de apostoli, care și-au părăsit centrul lor cultural lăsînd confesionalismul pe seama preoților și trecînd munții în Principate ,ca să pună bazele învățămîntului românesc de toate gradele.

E trist, dar trebuie să se știe că la începutul veacului al XIX-lea Principatele nu aveau școli românești. În puținele școli ale Principatelor se făcea educația grecească și prea puțină importanță se dădea limbii române. E lucru cunoscut de toată lumea că acela care a fost „piatră de hotar între întuneric și lumină", și și-a cîștigat merite nepieritoare pentru trezirea conștiinței naționale prin cultură, nu e altul decît *Gheorghe Lazăr*. Nimic nu poate sintetiza mai bine rolul lui Gh. Lazăr în mișcarea noastră de reînviere culturală și națională decît cuvintele pe care un fost elev de al lui a făcut să fie săpate în marmoră la mormîntul său, de la Avrig, în semn de veșnică recunoștință. Iată aceste cuvinte:

„Precum Hristos pe Lazăr din morți a înviat
Așa tu România din somn ai deșteptat".

O întreagă pleiadă de dascăli ardeleni, mai rar amintiți în cărțile de școală, dar cari totuși împreună au avut un deosebit rol pentru propășirea culturală românească au mai fost: Vasile Pop, pe care Mitropolitul Veniamin Costache și Asachi îl cheamă la Iași numindu-l director al seminarului de la Socola. Vasile Pop nu pleacă singur. De la Blaj aduce odată cu el aproape întreg corpul profesoral al seminarului ortodox ieșean, așa a adus pe Fabian, Costea și Ion Manfi.

Aron Florian ajunge învățător la școala de la Goleși înființată de emancipatul boier, călătorit prin Europa, Dinicu Golescu. După ce ocupă posturile de profesor la Craiova și revizor școlar, ajunge profesor de istorie universală la Facultatea de litere din București, catedră ocupată apoi de marele savant Nicolae Iorga.

Ion Maiorescu înființează în 1836 prima școală românească în Cerneți, capitala de atunci a jud. Mehedinți. Ajunge apoi profesor la Craiova, agent diplomatic și prim cercetător al neamului românesc din peninsula Istria și își sfîrșește cariera tot ca profesor universitar la București.

Alți profesori universitari celebri, ai facultăților din Principate, au mai fost: Augustin Treboniu Laurian și Al. Papiu Ilarian. Acesta, din urmă, a ajuns chiar și ministru de justiție în cabinetul marelui patriot luminat M. Kogălniceanu.

Toți acești învățători și revizori, toți acești profesori universitari sau miniștri, plecați din mediul cultural al Blajului și al Sibiului, au fost mai întîi de toate preoți ai ideii naționale și apostoli înaintemergători ai Unirii. Ei sînt aceia, cari după ce spuza fanariotismului dispare din Principate, la suflarea de oltenească bărbăție a lui Tudor Vladimirescu, ridică pe toți frații noștri din Principate, la același nivel cultural cu cei din Ardeal. În felul acesta, la uniformitatea etnică și de altă limbă, se adaugă acuma, ca un perfect paralelism, unitatea culturală.

Prin realizarea acestui mare fapt cultural, bătălia era cîștigată. Mai rămînea să așteptăm, momentul politic prielnic, al unirii tuturor Românilor într-un singur stat căci bunul Dumnezeu a întocmit în așa fel lucrurile încît fiecare popor își are, în paginile istoriei universale, momentul său. *Pentru noi acest moment, această plinire a vremii, a fost anul 1918 și am știut să-l culegem numai fiindcă am fost copți culturalicește* de apostolii amintiți și de sutele și miile lor de elevi răspîndiți în toată massa românească, de la Tisa pînă la Nistru.

Cu eroismul, specific neamului nostru, am nădejdea că nimic nu ne va mai putea despărți și că *opera înfăptuită acum 74 de ani, prin vitejia armatei române și prin consimțămîntul a 1 854 000 Români ardeleni, 844 000 crișeni și maramureșeni, 512 000 bănățeni, 380 000 bucovineni și 1 610 000 Români basarabeni, deci a 5 200 000 de Români subjugați*, — dornici de a se uni cu cei 7 780 000 frați liberi, — va rămînea veșnică, precum veșnică și pururea vie trebuie să rămînă în sufletele noastre recunoscătoare amintirea tuturora, cari s-au străduit și s-au sacrificat ca să ne dea unirea tuturor Românilor și prilejul sărbătoririi unei zile de apoteoză și de înfrățire națională.

În această sărbătoare a învierii neamului toți Românii trebuie să avem treză în suflet obligația sfîntă a nemuritoarelor versuri, lăsate nouă ca veșnic testament de către vizionarul Andrei Mureșanu:

„Murim mai bine în luptă cu glorie deplină
Decît să fim sclavi iarăși în vechiul nost pămînt".

ZIUA UNITĂȚII NAȚIONALE

(Urmare din pag. 1)

fim eroi! Însă trebuie să știm că sfințenia este școala eroismului. Că eroismul nu se învață decît la școala sfințeniei. Tinderea spre sfințenie este specifică sufletului omenesc, care este prin natura sa creștin, zice un scriitor bisericesc din secolul III (Tertulian). Există un dinamism sădit de Dumnezeu în natura umană, care ne face să tindem mereu spre idealul desăvîrșirii, spre Binele absolut. Numai că acest dinamism poate fi pervertit, îndreptat spre rău și spre păcat. Cînd omul se mișcă firesc spre Dumnezeu, al cărui chip și asemănare este, el se realizează pe sine, crește în comuniunea de iubire față de Creatorul său și față de semenii săi, pe care-i simte și slujește ca pe niște adevărați frați și pentru care e capabil să se jertfească la nevoie. Iar în aceasta el își găsește mulțumirea și satisfacția sufletească, adică fericirea. Cînd însă omul își cheltuiește dinamismul ființei sale în păcat, viața i se împuținează, reducîndu-se la eul său, devenit pentru el un adevărat idol. Orbit de egoismul său, omul nu mai vede nici pe Dumnezeu, nici pe semenii săi. El nu se vede decît pe sine. Ceilalți nu mai valorează nimic sau aproape nimic. Sau valorează în măsura în care poate profita de pe urma lor. Păcatul dezumanizează pe om și îl desfigurează pînă la moarte. Dulceața păcatului este înșelătoare și trecătoare. Nimeni vreodată nu și-a găsit fericirea în păcat. Dimpotrivă. Păcatul aduce neliniștea, necazul, boala și în cele din urmă moartea. Căci „plata păcatului este moartea", zice Sf. Ap. Pavel.

Într-o lume în care păcatul și răul sub toate formele s-au înmulțit atît de mult încît amenință temeliile înseși ale societății și neamului, datoria Bisericii și a Statului deopotrivă este de a-și da, în sfîrșit, inima și a lucra împreună la regenerarea spiritual-morală a poporului nostru. Trebuie să ne dăm cu toții seama că un popor propășește cînd este sănătos din punct de vedere moral și că se distruge cînd sînt atinse temeliile spiritualității sale. Omul credincios este un om pentru alții, pentru că este mai întîi omul pentru Dumnezeu. Iar neamul se constituie și se întărește prin oamenii credincioși, care singurii sînt capabili de iubire dezinteresată și jertfelnică pentru semenii lor.

Biserica și Statul nu pot avea decît același ideal, idealul slujirii neamului pentru salvarea și fericirea lui în unitate și libertate. Se cuvine să înțelegem aceasta măcar acum în ceasul al doisprezecelea și să ne punem cu toții sufletul pentru realizarea lui. Iar sfinții și eroii noștri să ne fie pilde vii de urmat. Amin.

Evocare:

ACASĂ LA NICHIFOR CRAINIC

CEALALTĂ CASĂ, DE VECI, LA CIMITIRUL SFÎNTA VINERI

Cine nu a făcut pușcărie, ca el, greu poate înțelege pe Nichifor Crainic în toată complexitatea personalității sale.

P.P.

Erau anii '60—'70, amărîți pentru mine, abia scăpat din pușcărie, ținut acolo, că așa a vrut Teohari Georgescu, ministru de Interne. Nici tu, judecată. Nici condamnare. Privat de libertate, deci, timp destul de îndelungat. La eliberare „prin clemența domnului ministru" cum se exprima comandantul lagărului din Caracal, urmat în altă etapă: Canal, Jilava, Onești — zic, la eliberare mi se luase locuința, trăind ca vai de lume într-o cămăruță de 2/2, fără geam, cu ciment pe jos, urcînd pe scări de serviciu în strada Nacu 4 București. Asta, vreme de 10 ani, muncitor necalificat la o fabrică, în pofida unei diplome de licență. Puținul răgaz mi-l petreceam citind la Biblioteca Academiei.

Destul de strîmtorat și el, Barbu Theodorescu, fost cadru universitar, fost secretar al lui Iorga, într-o zi mi s-a adresat astfel:

— Dacă nu-l cunoști pe Nichifor Crainic, te duc acasă la el. Eu locuiesc pe strada *Bihor*. Zilnic ne întîlnim la coadă, să cumpărăm pîine.

Prea bucuros de minunata invitație accesibilă mie, deoarece, student, locuisem în strada *Banat*, paralelă cu acea indicată de binevoitorul coleg de „citire" la Academie. Erau, undeva, în dosul Gării de Nord, îngrămădiri de mărunte case necăjite. În colț, o mică băcănie, la marea coadă de pîine. L-am și vizitat odată pe Barbu Theodorescu acolo, familist, cu o fiică, elevă, sau studentă.

Lui Crainic, după ce făcuse atîta pușcărie, i se atribuise un mic apartament, la etajul unui bloc, bulevadrul *Dinicu Golescu*. Aproape de *Bihor*.

După cîtăva vreme, Barbu Theodorescu și-a reînnoit invitația.

— Hai, dacă vrei, la Crainic.

Prea bucuros.

Mi s-a dat întîlnire în fața blocului. O după masă, pe la 4 și ceva. Condus, plin de emoție am urcat scările.

Sonerie.

A deschis ușa o tînără bine semănînd cu Crainic, pe care-l văzusem, îl ascultasem conferențiind, ori pe la ședători literare.

— Vrem să-l vedem pe domnul Crainic, zise Barbu.

Eu, numaidecît pe fir:

— Ce bine-i semănați tatălui dumneavoastră!

— Mai bine aș fi semănat mamei mele.

O gafă — constatam în gînd, de tînără.

— Scuzați, tata încă doarme. Poftiți cam peste o jumătate de oră.

Ne plimbarăm pe bulevard.

Apoi, iar sonerie.

— Poftiți domnule Theodorescu, îndemna tînăra.

Pe mine nu mă cunoștea pe nume.

Ușa antreului s-a deschis, apărînd Poetul.

— Domnule Crainic, am venit cu prietenul meu Pascu. Vrea să vă cunoască.

— Luați loc, ne-a invitat amfitrionul. Ce mai faci, Barbule? Mai mergem la pîine? Ce mai e de nou la Academie? Ce cărți noi mai apar?

— Pascu e mare admirator al dumneavoastră. Scrie și el.

— Da? De unde sînteți? Ardelean? Mie îmi plac foarte mult ardelenii.

Ridicîndu-se dintr-un mic fotoliu, Crainic a scos dintr-un dulăpior, o sticlă.

— Poftiți, vă rog, nițel coniac.

— La mulți ani, Domnule Crainic.

— La mulți sănătoși.

Ieșind din mutism, potopit totuși de emoții.

— Am citit toate numerele din *Gândirea*.

O știu pe dinafară.

— Da? Îmi pare bine.

— Sînt din Arad. V-am auzit la Palatul Cultural, conferențiind despre Dostoievski. Adevărat, e mult de atunci, dar și acum bine îmi amintesc unele pasagii. Ziceați, sau mai bine zis citeați cuvintele: „Dostoievski spunea despre copil, că e un mugure de Dumnezeu".

— Așa este!

Apoi, tot eu cam prea îndrăzneț:

— Domnule Crainic, ați publicat în *Gândirea* mulți tineri ardeleni. Pe mine nu m-ați publicat niciodată.

— Cum? Să nu te fi publicat eu pe dumneata?

— Nu! Vă rog să-mi permiteți a vă istorisi ceva. Scrisesem, și eu, o poezie, o rugăciune. Am s-o trimit revistei *Gândirea*. Mergînd la poșta noastră din Arad, am vîrît plicul în cutie, și în fața ei, mi-am făcut cruce: *Doamne, dă, să apară*. E cea mai mare revistă din țară, în sinea mea. Nerăbdător, am așteptat mult. Mult și bine. Poezia mea nu a fost publicată. Eram pe atunci licean.

Greu aș putea să evoc rîsul lui Crainic, din toate mădularele. Am rîs tustrei, deși eu destul de melancolic.

Da, așa s-a întîmplat.

Tot pe un ton de luat, mă rog, la răspundere:

— V-am trimis prima mea carte de poezii *Plaiuri*, începînd cu un psalm. La „Cronica mărunță" ce dețineați, nici un cuvînt despre carte. Pe Beniuc l-ați lăudat: „e cel mai interesant dintre toți tinerii poeți ardeleni".

— Ei da, am lăudat „Cîntece de pierzanie". Numai atît. Pe urmă, tînărul ajuns peste ani, a luat-o razna.

Am închinat apoi cîteva pahărele în sănătatea amfitrionului atît de răbduriu, atît de iertător la apostrofările mele...

Ceva despre Xenopol s-a vorbit acolo. Crainic nu prea era de partea istoricului. Nici Barbu.

Dintr-un raft, apoi, scoase (sau dusesem eu cu mine) *Povestiri despre bunul Dumnezeu*, cartea lui Rilke, cu un studiu, traducere de Nichifor Crainic.

Mult respectuos rugîndu-l, mi-a scris dedicația: *Lui Petre Pascu poetului, cu dragoste de prozator, Nichifor Crainic 10 oct. 1969.*

*

Într-o zi! Una singură zi, dar cu atîtea elemente biografice, încît prin unicitatea și durabilitatea ei în timp, mi-aș permite s-o asemăn celebrului sonet al lui Felix Arvers „Mon âme à son ésprit..."

*

Tot numai o zi, *24 august 1972*, a procurat evocatorului, și ea, belșug de impresii. De astă dată o atmosferă funerară, de nespusă jale: petreceam pe Nichifor Crainic pe drumul ireversibil.

Tot o casă, de veci casă, la Sfînta Vineri. Vestea morții mi-o aduse același Barbu Theodorescu.

(continuare în pag. a 3-a)

Petre Pascu

Taină străină văd

(urmare din pag. I-a)

culcat Cel neîncăput Hristos-Dumnezeu, pe Care lăudîndu-l Îl mărim".

Taina aceasta străină și preamărită, care a preschimbat peștera în cer și pe Maica Domnului o arată cer și biserică Dumnezeirii și scaun de heruvimi, ne duce cu gîndul la o altă alcătuire de la sfintele slujbe, în care ne adresăm Maicii Domnului și zicem: „De Tine se bucură, ceea ce ești plină de dar, toată făptura: soborul îngeresc și neamul omenesc. Ceea ce ești biserică sfințită și rai cuvîntător, lauda fecioriei, din din care Dumnezeu s-a întrupat și prunc s-a făcut, Cel ce este mai înainte de veci. Că brațul tău scaun l-a făcut și pîntecele tău mai desfătat decît cerurile l-a lucrat. De tine se bucură, ceea ce ești plină de dar, toată făptura, mărire ție!"

În cuprinsul sfintelor slujbe ale sfintei noastre Biserici ne întîlnim cu Dumnezeu-Tatăl, cu Dumnezeu-Fiul, Domnul nostru Iisus Hristos, și cu Dumnezeu-Duhul Sfînt, precum și cu Maica Domnului și cu sfinții lui Dumnezeu, iar evenimentele pe care le sărbătorim ne sînt prezente în lumina lor adevărată. Așa se face că sîntem bucuroși de tot ce ne oferă sfînta noastră Biserică, iar în zile ca acestea de sfîntă pomenire și sărbătorire, ne revărsăm bucuria zicînd cu gînditorii de Dumnezeu: „Taină străină văd și preamărită: cer fiind peștera, scaun de Heruvimi Fecioara, ieslea sălășluire, întru care s-a culcat cel neîncăput Hristos-Dumnezeu, pe Care lăudîndu-l, îl mărim!"

Sfîntul Ierarh Nicolae

„Îndreptător credinței și chip blîndeților...";
„ți-ai pus sufletul pentru poporul tău".

Prăznuirea Sfîntului Ierarh Nicolae este un prilej fericit de a ne îndrepta atenția asupra puterii de credință și a mărturisirii lui Dumnezeu prin iubire și prin fapte care înmulțesc binele în viața oamenilor.

Înainte de patimile Sale, Mîntuitorul aspus ucenicilor Săi că numai prin iubire omul se poate apropia de Dumnezeu. Iubirea alungă răutatea, caută adevărul și prețuiește dreptatea. Iubirea dă curățenie sufletească și dă putere omului să trăiască după voia lui Dumnezeu. În această privință, cuvintele lui Iisus Hristos-Domnul nostru sînt mai presus de orice înțelepciune omenească: „Dacă mă iubește cineva, va păzi cuvîntul meu, și Tatăl meu îl va iubi și vom veni la el și vom face lăcaș la el" (Ioan 14, 24).

Sfinții au trăit din plin această făgăduință și au atins gradul cel mai înalt al iubirii față de Dumnezeu și față de oameni. Căci oricare dintre ei puteau să respecte cuvintele Apostolului: „Iată vin să fac voia Ta, Dumnezeule" (Evr. 10, 7). De aceea în ei s-a arătat puterea lui Dumnezeu, ca o răsplată și o mărturie despre vrednicia slujirii lor.

Sfînta Biserică îi pomenește pe sfinți și preamărește pe Dumnezeu, care le-a dat o astfel de putere și îi chamă și pe ei să ne ajute în rugăciunile lor.

Între mulțimea sfinților ,strălucește și numele Sfîntului Ierarh Nicolae, mitropolitul Mirelor Lichiei, a cărui prăznuire se face la 6 decembrie.

Plină de bunătate, de credință, de iubire, de nădejde și de smerenie a fost viața sa. O ascultăm cu evlavie, la citirea sinaxarului de la utrenie și la cazania de la Sf. Liturghie. Am dori să scoatem în evidență cîteva trăsături esențiale care i-au împodobit viața și care sînt exemple atît de frumoase pentru oamenii de totdeauna. În cîntarea numită tropar al Sfîntului Nicolae se spune; „Îndreptător credinței și chip blîndeților, învățător înfrînării te-a arătat pe tine turmei tale, adevărul, lucrurilor"..., iar într-o altă cîntare se arată că sfîntul, „plinind Evanghelia lui Hristos", și-a pus sufletul său pentru poporul pe care-l păstorea.

Din aceste cuvinte ies în evidență virtuțile, credința, blîndețea, răbdarea și jertfelnicia pentru buna păstorire a celor care i-au fost încredințați. În calitate de mitropolit, ales după voia lui Dumnezeu, în chip minunat, Sf. Nicolae avea o credință vie, lucrătoare și de o mare tărie. Despre puterea credinței Mîntuitorul și Sfinții Apostoli au vorbit foarte des. „Cel ce va crede și se va boteza se va mîntui; iar cel ce nu va crede se va osîndi" (Marcu 16, 16) — a spus Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, iar cu alt prilej a zis: „Cel ce crede în mine, chiar dacă va muri, va trăi" (Ioan 11, 25). Ori de cîte ori vindeca pe cineva, El obișnuia să zică: după credința voastră, fie vouă. Deci credința este temelia vieții creștinești. „Fără credință, nu este cu putință să fim plăcuți lui Dumnezeu", scria evreilor Sfîntul Apostol Pavel (Evr. 11, 6).

Pe adevărul credinței, Mîntuitorul a pus temeliile Bisericii Sale pe care „nici porțile iadului nu o vor birui" (Matei 16, 18). Credința se cere însă păstrată totdeauna, curată și statornică. Sf. Ierarh Nicolae s-a ostenit fără încetare să propovăduiască această credință și s-o apere în fața celor care se abăteau de la adevărul ei. El îndrepta pe făgașul Sf. Evangheliei credința greșită a unor rătăciți din vremea lui, care îndrăzneau să susțină că Iisus Hristos nu este Fiul lui Dumnezeu și deci nu este de o ființă cu Tatăl Cel ceresc. Sfîntul Nicolae a luat parte la primul sinod a toată lumea — o adunare de 318 Părinți bisericești, ținută la anul 325 în orașul Niceia — la care a fost condamnată rătăcirea lui Arie, conducătorul acestui grup sectar. Cu acest prilej a fost întocmită o parte din Crezul pe care-l zicem și astăzi și în care se exprimă pe scurt adevărul dreptei credințe. Iată de ce Sfîntul Nicolae e numit „îndreptător credinței".

„Chipul blîndeților", cum mai este numit Sfîntul Nicolae, se datorește priceperii sale în conducerea sufletelor încredințate lui spre mîntuire. La prima vedere s-ar părea că blîndețea e o slăbiciune, sau o obișnuință de a admite orice, fără multă atenție. Dar o astfel de părere e greșită. Blîndețea nu e acceptarea răului, sau a greșelilor. De aceea Mîntuitorul spunea: „Fericiți cei blînzi, că aceia vor moșteni pămîntul" (Matei 5,5). Adică vor moșteni făgăduința fericirii, așa cum iudeilor le-a fost dat să moștenească pămîntul făgăduinței. Blîndețea înseamnă bunătate, care pornește din dragoste față de Dumnezeu și față de om. Blîndețea este generozitate, dărnicie, putere de a înțelege orice împrejurare, de a acționa cu răbdare și fără răutate pătimașă. Este capacitate de a cîștiga încrederea și dragostea aproapelui, de a nu împinge pe nimeni în brațele păcatului. Așa a fost viața și firea Sfîntului Nicolae. Știm că a ajutat pe cei fără de ajutor, că a salvat, cu smerenie, din ghiarele rușinii și a păcatului pe trei fete orfane, dăruindu-le bani de zestre, spre a-și putea întemeia familii cinstite. Știm că a cumărat grîu în cantitate mare pentru a ajuta populația în timpul unei foamete. Și cîte altele, pe care numai Dumnezeu le știe. Toate făcute cu blîndețe, cu înțelepciune, cu încredere în Dumnezeu și cu smerenie adîncă, adică fără a dori lauda pentru faptele sale.

Sfîntul Nicolae a fost numit și „învățător înfrînării", adică al stăpînirii de sine. E o luptă în care creștinul trebuie să arate că nu e robul unui viciu, unei patimi, unei deprinderi rele și păgubitoare. Creștinul a fost eliberat de Hristos din păcatul strămoșesc și trebuie să ducă o viață plăcută lui Hristos, o viață disciplinată, cinstită, o viață bazată pe muncă, pe dreptate și desfășurată în mijlocul unei familii întemeiate pe rînduiala lui Dumnezeu și binecuvîntată de Biserică. Sfîntul Nicolae a fost numit uneori și apărătorul celor condamnați fără vină („Mîntuit-ai pe cei nevinovați din moarte"). În această privință, Sfîntul a intervenit într-adevăr la stăpînirea împărătească pentru a scăpa pe cei fără vină. De aceea, Sfîntul Nicolae a fost considerat de către credincioșii Bisericii, ca un mare ajutor al celor robiți și al celor care căutau să scape din robia tătarilor și a turcilor, sau din alte primejdii. Toți care s-au rugat fierbinte Sf. Nicolae, cerîndu-i sprijin, au fost ajutați prin multe minuni de care Dumnezeu l-a învrednicit pe Sf. Nicolae.

Datorită dărniciei sale, Sf. Nicolae a devenit simbolul „darurilor" pentru cei mici la toate popoarele creștine. Nici un sfînt nu are popularitatea Sf. Nicolae.

Adunînd toate aceste calități ale Sf. Nicolae, avem chipul personalității sale, și prețuirea acestor însușiri alese, ca exemple frumoase de urmat în viață. Fie ca această prăznuire să ne aducă și nouă și tuturor dreptcredincioșilor darurile credinței, chipul blîndeților, buna chivernisire și rînduială în viață, iar Sf. Ierarh Nicolae să ducă rugăciunile și dorințele celor spre mîntuire în fața Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, căruia I se cuvine toată mărirea în veci. Amin,

Pr. Mihail Colotelo

Acasă la Nichifor Crainic...

(Urmare din pag. a 2-a)

Imensa asistență vedea cutremurată, chipul fără graiul de la întîlnirea noastră din bulevardul *Dinicu Golescu.*

Nichifor Crainic pe catafalc.

Momentul, prin inspirația lui Barbu Theodorescu, ne-a rămas document de inestimabilă valoare, scumpă relicvă pe o peliculă cu durabilitate de istorie literară.

Două sacre fotografii.

Antologică, din șirul de cuvîntări, este preamărirea celebrată de preot S. Dimancea, discipol al profesorului mare teolog. Ediția atît de mult așteptată și realizată abia acum cu pricepere și deplin condescendent, de Nedic Lemnaru fost coleg la ziarul *Glasul Patriei,* cu Spiritus Rector, văzut încă de noi atunci, reproduce acea pagină de antologie.

Atîtea semne de despărțire materializată în belșugul de cununi, de jerbe.

Vedeam, văd și cînd scriu aici, intrînd în capelă, cu buchetul învolt, pe Ovidiu Papadima, corifeu deosebit de prețios al revistei *Gândirea,* sinteză de o viață a măreței figuri fără viață pe catafalc.

Verlainiană zi, mut ecou al poeziei *Cîntec de adormire* din volumul *Țara de peste veac.*

Soarele, „Nichifor Crainic cel mai reprezentativ poet al soarelui" după categorisirea dată de Ovidiu Papadima, ieșise dintre norii negri, să fie martor acelei zile.

Sub raze, în fața capelei ,actorul Dinu Ianculescu, recita *Terține pentru prieteni.*

Să bem, prieteni! Cine știe, mîine,
Cînd vor veni talente mari și noi,
Din truda noastră ce va mai rămîne?...

La groapă, așteptîndu-l soția de mult plecată, și-au exprimat omagiile cele mai din urmă, poeții Pan Vizirescu și Horia Nițulescu, ambii străluciți discipoli ai Învățătorului.

Învățătorule!

Aud și acum exclamarea neagră, totuși vie filfîirea de adio.

Gînduri la Nașterea Domnului
— 25 decembrie 1992 —

Pentru creștinii primelor veacuri erau mai importante sărbătorile ce comemorau data morții unui Sfînt, considerată ca o zi a învierii la viață veșnică. De aceea, spre exemplu, sărbătoarea Sfintelor Paști o întîlnim menționată încă de la începuturile Bisericii — e adevărat, în legătura și cu sărbătoarea iudaică corespondentă...

Dar, treptat, prin lucrarea neîncetată în Biserică a „Celui ce călăuzește la tot adevărul" (Ioan 16, 13), înțelesurile și importanța Nașterii Mîntuitorului nostru Iisus Hristos s-au descoperit tot mai desăvîrșit. Astfel încît, spre sfîrșitul sec. al III-lea, și sărbătoarea Nașterii Mîntuitorului era o sărbătoare a întregii creștinătăți, la început unită cu sărbătoarea Botezului Domnului (după tradiția conform căreia acesta s-ar fi petrecut la vîrsta de 30 de ani, de ziua Nașterii — Luca 3, 23) și serbată la date diferite în Apus (25 dec.) și Răsărit (6 ian.), din considerente de tradiție istorică (recensămîntul lui Cezar August, în timpul căruia s-a născut Mîntuitorul, ar fi avut loc în 25 dec. — după tradiția apuseană) sau în funcție de calculul astronomic diferit al solstițiului de iarnă, cu care era pusă în legătură această sărbătoare (25 dec. în Apus și 6 ian. în Răsărit).

Mulțimii obiceiurilor și datinilor de iarnă le-a corespuns dezvoltarea cuvenită a slujbelor bisericești, Nașterea Domnului fiind serbată din vechime cu mare solemnitate și mult fast. Să amintim numai pregătirea sărbătorii prin Postul Nașterii (al doilea ca importanță și întindere, după cel al Paștilor), vestirea praznicului pe la casele credincioșilor, de către slujitorii Bisericii ce duc Icoana Nașterii, Ceasurile împărătești din Ajun (la care odinioară participau împărații cu toată curtea, botezul catehumenilor, ce se oficia în primele secole cu ocazia acestui praznic... etc. (Cf. pr. prof. Dr. Ene Branițe: Liturgica generală, București, 1985, p. 194—200).

*

Fastul slujbelor bisericești, ca și mulțimea obiceiurilor tradiționale, nu au fost niciodată un scop în sine, formal, sau numai o plăcere gratuită a unei serbări lumești. Fiecare element al lor luminează, aprofundează un aspect sau altul, toate esențiale, din istoria sfîntă a Nașterii și în legătură, pînă la urmă, cu întreaga iconomie a Creației și Mîntuirii — actualizîndu-le, aducîndu-le în prezentul *nostru,* dar într-un prezent transfigurat liturgic și fiind susținute de un Duh pe care toți creștinii îl simțim în tot acest timp al sărbătorii...

În sec. al IV-lea se stabilește definitiv rînduiala calendaristică actuală, cele două sărbători, Nașterea și Boboteaza, despărțindu-se și Răsăritul adoptînd data de 25 dec. pentru sărbătoarea Nașterii Mîntuitorului, iar Apusul pe cea de 6 ian. pentru Botezul Domnului.

Desigur, toate acestea s-au petrecut într-un context istoric mai complex și trebuie să ținem seama și de raportul (uneori conflictual) al sărbătorilor Bisericii cu sărbătorile și obiceiurile păgîne din jurul solstițiului de iarnă: Dies natalis Solis invicti (ziua de naștere a soarelui nebiruit — asociată și creșterii duratei zilelor și scăderii nopții) din cultul lui Mitra, Saturnaliile, Juvenaliile (sărbătoarea tinerilor sau a copiilor). ...Pe unele, neconforme învățăturii și vieții sale, Biserica le-a îmbisericit, împrumutîndu-le un caracter creștin: Soarele biruitor este „Soarele dreptății" (Mal. 4, 2), Mîntuitorul nostru Iisus Hristos și la fel s-a întîmplat cu colindele, sorcova, plugușorul... Altele au fost înlocuite, adăugîndu-se datini și obiceiuri de concepție pur creștine ca: Vicleimul, Irozii, Steaua... Toate însoțesc, pînă astăzi, sărbătoarea Nașterii Domnului, devenită un al doilea punct de referință în cadrul anului bisericesc și guvernînd ciclul sărbătorilor cu dată variabilă.

Chiar și numele de *Crăciun,* dat de popor prazniculuI, ne trimite, printr-o etimologie foarte probabilă, la *Creațione,* Facerea cea dintru început — odată cu venirea Mîntuitorului săvîrșindu-se o nouă Creație, o re-creere, o readucere a lumii la starea dinainte de cădere.

Apoi, numeroasele lecturi biblice și bogata imnografie liturgică ne împărtășesc tuturor din „lumina cunoștinței", că Iisus Hristos este într-adevăr Mîntuitorul, Mesia cel proorocit (parimiile ceasurilor împărătești), care deși „s-a născut Prunc tînăr, (este) Dumnezeu Cel mai înainte de veci" (Troparul Nașterii).

Îngerii, păstorii, steaua, magii, întreaga creație, „toată făptura (ce) împreună suspină" (Rom. 8, 22) asistă la Nașterea Domnului din Fecioară. Surpriza dumnezeiască a Venirii Sale ca și prunc omenesc, golirea de slava dumnezeiască pentru apropierea cît mai intimă de firea omenească (și deja, totodată, îndumnezeire a acesteia), îi înspăimîntă pe Magi, înțelepții lumii, „pe care *nici sceptrurile, nici tronurile nu i-au spăimîntat, ci nemărginita sărăcie.* Că ce poate fi mai prejos decît peștera? Și ce poate fi mai smerit decît scutecele, întru care a strălucit bogăția Dumnezeirii...?"

(Din Utrenia Praznicului).

(continuare în pag. a 4-a)

Preot Vasile Grăjdian

Fond filantropic eparhial*

Pe mulți dintre dumneavoastră această *Pastorală* îi va mira, pentru că e prima de acest fel pe care v-o adresez. Sînt însă sigur că pe foarte mulți alții dintre dumneavoastră îi va mira faptul că o astfel de *Pastorală* vine atît de tîrziu. Sînt în aceeași măsură sigur că ea va avea un ecou pozitiv în inimile tuturor și că veți răspunde la îndemnurile pe care vi le fac, cu generozitate și cu suflet milostiv.

Pînă de curînd, în statul totalitar și ateist n-am avut dreptul, ca Biserică, să organizăm nici un fel de acțiune filantropică publică, adică să adunăm contribuții de la credincioși pentru a-i putea ajuta pe bolnavi, pe săraci, pe infirmi, pe handicapații care nu pot lucra, pe bătrînii rămasi singuri și fără nici un ajutor. Am făcut cîte ceva, trecînd peste interdicții, dar nu cît am vrut. Am cerut medicamente din străinătate, am trimis bolnavi la operații în țări cu specialiști mari, mai ales în boli de inimă, am cerut proteze, am dat și bani din puținul nostru, în fiecare an, precum se pot vedea toate acestea din acte.

Acum am numit preoți și am deschis capele în spitale, pentru ajutor duhovnicesc, și am sfințit o capelă la închisoarea din Codlea, dar e nevoie și de unele ajutoare în bani și medicamente, mai ales pentru cei singuri, bolnavi și neajutorați.

Foarte adesea, profitînd de mai multe relații în străinătate și cu intenții prozelitiste, unele grupuri neortodoxe au făcut din ajutoarele oferite mijloace de atragere la sectele sau grupările lor, împărțind Biserica lui Hristos care, potrivit poruncii Mîntuitorului, trebuie *„Să fie una"* (Ioan 17, 21).

Nu numai pentru a ne apăra credincioșii de astfel de ispite materiale, viclene și înșelătoare, ca *„vinderea pe un blid de linte de către Isav a dreptului de întîi născut, lui Iacov"* (Facere, 25, 29—34), ci mai ales pentru a ne face datoria frățească și creștinească unii față de alții și, îndeosebi, față de aceia dintre noi care se află în nevoi și suferințe, și pentru ca ajutorul nostru să fie cît mai pe măsura nevoilor lor, fără nici un alt interes, *am decis să organizăm anual o Colectă bănească în ziua și în duminicile din jurul zilei „Sf. Nicolae" cel milostiv.* Vom numi această colectă: *Fondul Filantropic Eparhial* (F.F.E.).

Milostenia dumneavoastră va fi folosită *numai* în scopul anunțat în această *Pastorală* și, la sfîrșitul fiecărui an, se va prezenta un raport amănunțit asupra felului cum au fost folosiți banii, și informațiile vor ajunge în toate parohiile.

Vă îndemn să fiți buni și darnici. Așa vă veți trimite „comori în cer" (Matei XIX, 21). Socotiți-vă în momentul acesta în locul celor bolnavi și lipsiți de orice ajutor, și gîndiți-vă cît de bucuroși și recunoscători ați fi, dacă cineva v-ar ajuta. *„Faceți oamenilor tot ceea ce vreți să vă facă ei vouă", a spus Mîntuitorul* (Luca VI, 31).

Biserica noastră Ortodoxă din Arhiepiscopia Sibiului vrea să fie mîna care să primească și care să împartă darul dumneavoastră. Veți avea plată în ceruri. Iar pe pămînt, mă rog lui Dumnezeu, ca El să vă răsplătească tuturor cu tot ce va crede că vă este de trebuință.

Colectele pentru nevoiași și bolnavi sînt o practică din cele mai vechi timpuri în viața Bisericii. Sfîntul Pavel făcea colecte și le spunea ascultătorilor: *„Fiecare să dea cît îl lasă inima, nu cu părere de rău, sau de silă, căci pe dătătorul de bună voie iubește Dumnezeu"* (II Cor. IX, 7). Și nu cerea nimănui să se sărăcească dînd ajutor altora: *„Căci nu se cere să ușurați pe alții și să vă îngreuiați pe voi, ci să fie potriveală"* (I Cor. VIII, 13). Un scriitor bisericesc îndemna: *„Dați din puținul pe care îl aveți, celor care au mai puțin".*

Vă încredințez pe toți că fiecare bănuț dat aici, vă va fi numărat în ceruri la *Judecata* la care, să nu uităm că toți ne vom prezenta într-o zi. Dacă am fost darnici și milostivi, vom auzi atunci: *Veniți la Mine binecuvîntații Părintelui Meu căci bolnav am fost și M-ați cercetat; flămînd am fost și Mi-ați dat să mănînc, gol și M-ați îmbrăcat* etc. (Matei XXV, 34—43).

Mîntuitorul ne spune că El e ascuns în toți cei care sînt în nevoi și suferințe. Românul zice creștinește: *„Cine dă, lui își dă".* Își trimite din vreme martori buni în ceruri.

Dar, fiind milostivi și ajutînd mai ales pe cei bolnavi, facem și lucrare în locul Mîntuitorului Iisus Hristos care, mereu, *„a tămăduit toată boala și toată neputința"* oamenilor (Matei X, 1) și toți veneau la El *„să se tămăduiască"* (Matei IV, 23). Sfîntul Pavel ne îndeamnă limpede: *„Urmați dar pilda lui Dumnezeu ca niște copii prea iubiți"* (Ef. V, 1).

Am speranța și încrederea că această *Colectă* ne va aduce suficiente mijloace, *ca să putem readuce în practica și în viața Bisericii într-ajutorarea creștină* și tuturor să le întărim sentimentul că trăim într-o mare familie, ca nimeni să nu se mai simtă singur, părăsit și fără nici un ajutor. Să știe toți că au în Biserică o mînă care dă, care ajută.

În numele Domnului nostru Iisus Hristos, Cel care ne-a îndemnat: *„Fiți milostivi"* (Luca VI, 36) și care ne-a asigurat cu cuvintele: *„Fericiți cei milostivi, că aceia se vor milui"* (Matei V, 7), vă fac rugămintea din inimă și cu toată căldura, să nu pregetați a contribui la crearea acestui *„Fond Filantropic Eparhial"*, adică Fond de într-ajutorare creștină, răspunzînd colectelor ce se vor face în bisericile Arhiepiscopiei Sibiului în Duminica de dinainte și de după „Sfîntul Nicolae" și în sărbătoarea Sfîntului. Răsplata nu va întîrzia să vi se întoarcă.

Prea Cucernicii Părinți, care vor citi această *Pastorală* în biserici, au primit instrucțiuni asupra locului unde trebuie trimiși banii, ca să fie bine folosiți, spre mîntuirea sufletelor tuturor donatorilor, și spre mîngîierea tuturor celor ce se află în suferințe și nevoi.

Vă îndemn de asemenea ca mai ales în ziua *„Sf. Nicolae"*, să vizitați bolnavii din spitale, ducîndu-le mici daruri, ca să simtă că cei sănătoși pătimesc împreună cu cei bolnavi, în dragoste creștină. Căci cuvîntul *„Filantropie"*, aceasta înseamnă: *„iubire de oameni"* și cel dintîi *„filantrop"* este Dumnezeu, despre care zicem la slujbe: *„Că bun și iubitor de oameni Dumnezeu ești".* Să fim și noi ca Dumnezeu, *„iubitori de oameni".*

Mulțumindu-vă de pe acum, în numele Domnului nostru Iisus Hristos, vă binecuvintez pe toți, casele și familiile Dv. și rog pe Dumnezeu să vă întoarcă darul — așa cum face El întotdeauna — cu mult înmulțit față de darul Dv., și să vă ferească de toată boala, de neputințe, și de tot necazul.

Al vostru al tuturor, de tot binele voitor,

† ANTONIE
Arhiepiscop al Sibiului și Mitropolit
al Ardealului, Crișanei și Maramureșului

NOTĂ: Pentru cei care ar dori să doneze și cu alte ocazii sume mai mari pentru ajutorarea bolnavilor, le pot trimite în contul Arhiepiscopiei Sibiu Nr. 45.10.4.09.2, Banca Comercială Sibiu, cu specificarea „pentru F.F.E." anunțîndu-ne despre aceasta și printr-o scrisoare spre a le confirma primirea.

* La inițiativa Î.P.S. Mitropolit Antonie, la Centrul eparhial Sibiu a luat ființă un fond din care să se poată ajuta bolnavii și alți semeni avizați la ajutorul nostru, în care scop s-a difuzat la toate parohiile din Arhiepiscopia Sibiului, Pastorala pe care o redăm în cele ce urmează:

Cu privire la Sfinţii Părinţi

Sfinţii Părinţi sînt persoane, care prin viaţa şi activitatea lor au meritat şi au primit de la Biserică titlul de Părinte al ei. Ei se numesc şi Părinţi bisericeşti. Pentru ca să putem numi pe cineva Părinte bisericesc, trebuie să avem dovada că Biserica i-a acordat în mod expres acest titlu. Organul prin care vorbeşte Biserica este Sinodul Ecumenic. Prin urmare Părinţi bisericeşti sînt numai acele persoane, pe care le-a decretat vreun Sinod Ecumenic de Părinţi bisericeşti. Prin deducţiune se mai consideră drept Părinţi bisericeşti apoi, firește, şi aceia de care întîmplător nu s-a ocupat nici un Sinod Ecumenic, dar pe care i-au numit Părinţi bisericeşti, ceilalţi Părinţi bisericeşti, decretaţi de Sfintele Sinoade.

De aici urmează însă că Părinţi bisericeşti sau Sfinţi Părinţi nu se mai numesc din secolul opt încoace, fiindcă din acest secol nu s-au mai ţinut Sinoade Ecumenice, care să acorde acest titlu. Nu avem deci Sfinţi Părinţi sau Părinţi bisericeşti decît în primele opt secole.

Numele de părinte îl dăm fiecărui cleric, dar numai de părinte al nostru; de Părinte bisericesc însă, de Părinte al Bisericii, numai Biserica îl poate da cuiva.

Primii creştini numesc părinte pe episcopii lor, fără deosebire, iar mai tîrziu şi pe unii preoţi şi diaconi. Biserica a restrîns însă întrebuinţarea acestui titlu. Domnul şi Mîntuitorul nostru Iisus Hristos l-a interzis cu totul, rezervîndu-l în mod exclusiv pentru Dumnezeu-Tatăl. („Şi Părinte să nu numiţi pe nimeni pe pămînt; că unul singur este Tatăl vostru: Acela care este în ceruri. Nici învăţător să nu vă numiţi, căci unul singur este Învăţătorul vostru: Hristos" (Matei 23, 9—10). Totuşi, oamenii antici dădeau acest titlu omagial învăţătorilor lor, ca celor ce au contribuit la naşterea personalităţii lor sufleteşti. Această dispoziţie a oamenilor antici fiind conformă cu dorinţa recunoştinţei, Sfinţii Apostoli au admis folosirea titlului de părinte, cu toată interdicţia Mîntuitorului, dar restrîngîndu-l numai la persoane care învaţă, predică evanghelia, propovăduiesc pe Hristos şi învăţătura Lui. Domnul a spus că cine va păzi poruncile Lui şi va învăţa şi pe alţii să le păzească, mare se va chema în împărăţia cerurilor(Matei 5, 19). Sf. Apostol Pavel impune corintenilor să-l numească părinte al lor, pe motivul că i-a renăscut în Hristos prin Evanghelie, adică pe motivul că i-a învăţat pe ei doctrina lui Iisus Hristos, propovăduindu-le cu succes Evanghelia Lui (I Cor. 4, 14—15).

Şi cei ce învăţau în şcolile profeţilor Testamentului Vechi se numeau „fiii profeţilor" (I Regi 20, 38). Şi Sf. Apostol Petru numeşte pe ucenicul său Marcu „fiu al său" (I Petru 5, 13).

Aşadar, cu toată interzicerea Domnului nostru Iisus Hristos, Sfinţii Apostoli au admis întrebuinţarea în Biserică a numirii de părinte, dar numai pentru cei ce pe lîngă păzirea poruncilor Domnului, învaţă şi pe alţii doctrina Lui, după cuvîntul Domnului că acela se va chema în împărăţia cerurilor „mare" care va păzi poruncile şi va învăţa şi pe alţii să le păzească.

Urmînd acestui criteriu stabilit de Mîntuitorul, Biserica n-a acordat titlul de Părinte bisericesc decît acelora, care pe lîngă păzirea poruncilor Domnului au învăţat şi pe alţii să le păzească, adică acelora, care pe lîngă viaţa sfîntă s-au distins şi prin propovăduirea învăţăturilor bisericeşti primite de la Sfinţii Apostoli. Numai păzirea poruncilor lui Hristos, adică viaţa sfîntă nu ajunge spre a merita titlul de Părinte bisericesc, ci se cere şi propovăduirea acestor porunci, adică activitate teologică. Aşa de ex. Sfîntul Gheorghe sau Sfîntul Dumitru nu sînt Părinţi bisericeşti, deşi au strălucit în păzirea poruncilor. Firește, că învăţătura ce o propagă în scrierile şi cuvîntările lor, trebuie să fie a lui Hristos, iar nu cea eretică. Numai pe acela îl recunoaşte Biserica de Părinte al său, care propovăduieşte învăţătura ei curată, fără schimbări. Cei ce au propovăduit şi învăţături străine Bisericii sau contrare ei, oricît de mult au propovăduit, nu primesc numele de Părinţi bisericeşti, ci rămîn simpli scriitori bisericeşti. De exemplu Fericitul Ieronim sau Fericitul Augustin. Acelaş lucru se petrece şi cu cei care nu corespund în întregime în privinţa sfinţeniei vieţii. De obicei cei ce au greşeli în învăţătură, au şi în viaţă aşa după cum ne spune Mîntuitorul, că nu poate pomul bun să facă roade rele, nici pomul rău să facă roade bune. Titlul de scriitor bisericesc se acordă şi chiar ereticilor, dacă ei au dezvoltat o activitate teologică însemnată, de ex. Origen sau Tertulian sau Teodor de Mopsuestia.

Titlul de Sfînt Părinte însă l-a acordat Biserica numai acelor scriitori bisericeşti, care au dat dovadă că învăţătura ce o propovăduiesc o au prin inspiraţia Duhului Sfînt, pe care l-a promis Domnul Apostolilor cînd a zis (Ioan 15, 16) că le va trimite pe Duhul Sfînt care îi va povăţui şi-i va învăţa tot adevărul, împărtăşindu-le învăţătura lui Hristos, a Cuvîntului divin, Cel ce este cu ei pînă la sfîrşitul veacurilor. Prin aceasta învăţătura Sfinţilor Părinţi care se află fie în operele lor teologice, fie în deciziile sinoadelor la care au luat parte, formează Sfînta Tradiţie, al doilea izvor al conţinutului credinţei noastre, împreună cu Sfînta Scriptură.

Duhul Sfînt l-a promis Domnul nostru Iisus Hristos Apostolilor şi deci şi urmaşilor acestora, episcopilor şi preoţilor. De aceea şi Sfinţii Părinţi au fost aleşi dintre episcopi, mai ales, mai rar dintre preoţi (Sf. Ioan Damaschin) şi numai în mod excepţional dintre diaconi (Sf. Efrem Sirul). Dintre laici nu sînt Sfinţi Părinţi. Iustin Martirul şi Filozoful, de ex., un însemnat scriitor bisericesc poartă titlul de Sfînt, ca martir, nu ca părinte bisericesc.

Sfinţii Părinţi au, aşadar, următoarele calităţi:

1. Viaţă sfîntă (păzesc poruncile lui Hristos);

2. Învăţătura ortodoxă, răspîndită în cercuri largi prin viu grai şi mai ales prin scrieri.

3. Aprobarea Bisericii. Pe baza acestor două calităţi, Biserica i-a recunoscut în mod expres, prin reprezentanţii săi, drept Părinţi ai săi.

4. Vechimea. Din cerinţa recunoaşterii Bisericii rezultă restrîngerea timpului în care avem Sfinţi Părinţi ai Bisericii, adică pînă în secolul opt, sau pînă la al VII-lea Sinod Ecumenic (787).

Şirul Sfinţilor Părinţi ai Bisericii îl încheie Sf. Ioan Damaschin († 749), pentru răsăriteni, iar pentru apuseni cu o sută de ani mai devreme, prin Isidor de Sevilla († 636).

Ţinînd seama de calităţile pe care trebuie să le îndeplinească un Sfînt Părinte bisericesc, Sfinţii Apostoli pot fi consideraţi ca cei dintîi Sfinţi Părinţi ai Bisericii, pentru că ei întrunesc cu prisosinţă aceste calităţi. Totuşi ei formează o categorie superioară celeia a Părinţilor bisericeşti, de aceea nu li se dă titlul acesta.

Dar şi ucenicii imediaţi ai Apostolilor au un titlu de superioritate între Părinţii bisericeşti, anume acela de: Părinţi Apostolici.

Dintre ceilalţi Sfinţi Părinţi, Biserica cinsteşte cu titlul special de superioritate pe trei: pe Sf. Vasile cel Mare († 379), pe Sf. Grigorie de Nazianz († 390) şi pe Sf. Ioan Gură de Aur († 407), numindu-i „mari învăţători ai Bisericii".

Arhid. prof. Dr. Constantin Voicu

Gînduri la Naşterea Domnului

(Urmare din pag. a 3-a)

Chiar scutecele dezvăluie ceva din Taina Naşterii; pentru că „Cel ce ţine frînele preacuratelor puteri (şi) în ieslea dobitoacelor culcat, *cu scutece este înfăşat, dar* dezleagă legăturile cele cu multe *împletituri ale păcatelor*" (Din Utrenie).

Şi putem zîmbi — Crăciunul este o sărbătoare a bucuriei — cînd Sinaxarul ne spune că „în ieslea dobitoacelor, acolo, între dobitoace, au pus pe Ziditorul tuturor, pentru că avea să ne mîntuiască pe noi de dobitocie..."

Dar nu trebuie să uităm că peste cîteva zile vom pomeni pe cei 14 000 de prunci ucişi de Irod... şi cei 20 000 de mucenici din Nicomidia... Încep, deja, şi înfricoşătoarele Patimi ale Învierii...

*

În urmă cu trei ani ispita dulceagă a uitării de Dumnezeiescul Crăciunului ne-a fost spulberată de zguduirea istorică a bucuriei împreunate cu jertfa...

Atunci „Revoluţia" îşi *descoperea* — ce eufonică apropiere şi mică diferenţă, dar diferenţă, între „revelaţie" şi „revoluţie"! — înţelesul ei originar, curat, nealterat, de *întoarcere mai înaltă* la starea dintru început (Crăciunul este sărbătoarea Începutului nou, veşnic)... după o evoluţie — sau involuţie...

Hristos se naşte, slăviţi-L!

Turist şi pelerin pe urmele Sf. Apostol Pavel în Grecia (III)

„... celor care sînt în Filipi, (...) har vouă şi pace de la Dumnezeu-Tatăl nostru şi de la Iisus Hristos. Mulţumesc Dumnezeului meu ori de cîte ori îmi aduc aminte de voi, căci totdeauna, în toate rugăciunile mele, mă rog pentru voi toţi cu bucurie... (...). Deci, fraţii mei iubiţi şi mult doriţi, bucuria şi cununa mea, staţi aşa statornici întru Domnul, prea iubiţilor".

(Filipeni 1, 1—4 şi 4, 1)

În stînga noastră, Forumul (Agora) e pustiu. Locuitorii oraşului s-au retras pentru odihna ceasului de după amiază, la răcoarea locuinţelor de piatră cioplită. Sclavii au şi ei un răstimp de răgaz. Prăvăliile sînt închise. Doar ici-colo, cîte un cîine îşi mută lenea de la o umbră de copac la una de zid.

Oare totul se petrece acum, sau în urmă cu 1942—44 de ani?... Ce paşi se aud? Ai noştri, sau ai celor patru călători străini, abia sosiţi aici din portul Cavala (Neapolis)?

Apostolul Pavel, un om aproape bătrîn — are către 60 de ani — mic de statură, gîrbovit, cu capul pleşuv şi barba mare, bogată. Are o înfăţişare deloc atrăgătoare, dar marcată de o suferinţă ascunsă („un bold în trup"). Aşa îl înfăţişează primul „portret" păstrat pe o placă de pămînt ars, din sec. VI d.Hr. (Muzeul „Benaki"-Atena), sau un fragment de opaiţ, descoperit de şcoala americană de arheologie din Atena. Nimic din această făptură chinuită, adunată în sine, aparent chiar ursuză, nu-l exprimă pe subtilul teolog şi pasionatul, împătimitul propovăduitor al Adevărului lui Hristos, care i-a fost revelat pe drumul Damascului... Mai evident este omul deprins cu munca fizică — „Şi ne ostenim, lucrînd cu mîinile noastre" (I Corinteni 4, 12) — stăpîneşte bine meşteşugul ţesutului pînzei de cort din păr de capră şi chiar pe acela al alcătuirii cortului. Are mîini puternice şi trudite. Doar glasul, adînc şi pătrunzător, dă vorbelor răsunet de clopot. Ştie să mîngîie şi să certe, să poruncească şi să se roage.

Alături de Apostol, de-a dreapta şi de-a stînga lui, veghind asupră-i, păşeşte Sila — ucenicul ales de el, cu un an în urmă, să-l însoţească, pe vremea aceea, în Antiohia şi pe care apostolii ,la Ierusalim, îl socoteau „bărbat cu vază între fraţi" (Fapte 15, 22), — Timotei din Listra.

Ochii lor, osteniţi de lumina orbitoare a soarelui, cercetează oraşul din dreapta şi din stînga Căii Egnatia. Ar trebui să urce către oraşul de sus, la Acropole, pe colină. Dar nu mai au putere. Se opresc la frumosul teatru cu care stăpînirea romană a împodobit aşezarea. De pe ultimul şir de bănci săpate-n piatră, cei patru pot cerceta străzile, uliţele şi casele, căutînd cu stăruinţă — ca pretutindeni pe unde au mai propovăduit — locul de închinare al iudeilor. Dar nu-l zăresc. Deocamdată, drumeţii se retrag la umbra unui smochin bătrîn şi îşi desfac merindea frugală.

Treptat, oraşul se desmorţeşte. Negustorii îşi scot tarabele cu mărfuri în strada mare şi îmbie cu glasuri dogite cumpărătorii. Trecători grăbiţi spre cele zadarnice ale vieţii se încrucişează pe Calea Egnatia, printre căruţe, lectici, cai ori asini purtînd în spinare poveri sau oameni.

Timotei întreabă ceva pe un localnic. Acesta, măsurîndu-l cu oarecare nedumerire pe străin, îi arată cu mîna spre poarta de către apus a oraşului.

„...Şi (...) am ieşit în afara porţii, lîngă rîu, unde credeam că este loc de rugăciune... (Fapte 16, 13). Iată-l! O împrejmuire rotundă, străjuită de blocuri mari de piatră cioplită, fără acoperiş. Clipocitul apei se aude foarte aproape. Rîul Angista curge limpede — acum, ca şi atunci!... peste pietrele rotunjite de valuri. Măslini bătrîni şi lăstăriş îi străjuie malurile, umbrindu-l cu taină. După ritual, iudeii îşi aşează întotdeauna locul de închinare lîngă o apă.

Drumeţii sînt uimiţi că locul încercuit, la acest ceas de-nserare — şi este chiar sîmbătă! — se află numai femei. Stau pe pietre şi cîntă psalmi. Vocile, armonizate suav, ridică spre cer o ofrandă sonoră.

„... şi şezînd, vorbeam femeilor care se adunaseră" (Fapte 16, 13).

Din ce în ce mai înflăcărat, cuvîntul Apostolului Pavel bate la uşile sufletelor, care se deschid pe rînd — mai cu zăbava neîncrederii, unele, a neînţelegerii prea lesnicioase, altele.

„Şi o femeie, cu numele Lidia, vînzătoare de purpură, din cetatea Tiatirelor (lîngă Efes, regatul Lidiei n.n.), *închinătoare la Dumnezeu asculta..."* (Fapte 16, 14).

După straie, se vede că e o femeie înstărită şi că nu e din partea locului. Pe cap poartă un fel de tulpan, răsucit dintr-un şal de brocart. E înaltă, cu privirea mîndră, poruncitoare. Cîntă şi ea cu celelalte, psalmi. Dar glasul ei are o căldură anume, tulburător şi adînc, înfiorat cînd se-nalţă şi răscolitor cînd coboară.

„Acesteia Dumnezeu i-a deschis inima ca să ia aminte la cele grăite de Pavel" (Fapte 16, 14).

Dar nu ştie ce trebuie să facă. Apostolul vorbeşte despre botezul întru legea lui Iisus Hristos. Femeia primeşte cu bucurie să se boteze chiar în acea clipă şi în acel loc. Ea, cu toată casa ei — slujitori şi slujitoare.

Soarele a coborît dincolo de colina Acropolei, trimiţînd încă o lumină ruginie peste aşezarea din vale. Apele Angistei susură melodios, în curgere lină. Fără vorbe, Apostolul Pavel se-ndreaptă spre malul apei, face un salt uşor şi se opreşte pe un bolovan mare, netezit de curgerea veşnică. Undele, reci ca ghiaţa, îi mîngîie binefăcător picioarele ostenite şi umflate de drum. Timotei rămîne pe mal, îngînînd o rugăciune. Negustoreasa de purpură face un semn alor săi s-o urmeze. Intră în apă pînă la glezne. Se opreşte pe o altă piatră, înaintea Apostolului. La semnul lui, mîinile femeii desfac cu îndeminare legătura din jurul capului. Slobozit din strînsoare, părul castaniu, lung pînă la mijloc, îi învăluie umerii. O rază de soare întîrziată îi împrumută ,pentru o clipă, reflexe de purpură. Apostolul se apleacă, îşi umple căuşul mîinilor cu apa limpede, pe care o revarsă pe creştetul aplecat al femeii. Buzele lui rostesc rar ceva, poate ceea ce spun şi astăzi preoţii noştri, săvîrşind acest moment din Taina sfîntă a creştinării pruncilor: „Se botează roaba lui Dumnezeu... în numele Tatălui, al Fiului şi-al Sfîntului Duh, Amin!..." Poate numele ei nu era Lidia, ci altul. Dar Apostolul i l-a dat după ţara ei de baştină — regatul Lidiei. Oricum, ceasul trebuie să fi fost încărcat de Taină sfîntă şi neînţeleasă...!

„Iar după ce s-a botezat şi ea şi casa ei, ne-a rugat zicînd: De m-aţi socotit că sînt credincioasă Domnului, intrînd în casa mea, rămîneţi. Şi ne-a făcut să rămînem" (Fapte 16, 15).

Iată, deci, cea dintîi mărturie — scrisă, prin urmare, de necontestat! — care numeşte persoana binecuvîntată de Dumnezeu să se adape la izvorul Adevărului credinţei creştine prin intermediul direct al Apostolului Pavel, pe pămîntul Elladei. Şi tot Dumnezeu a voit ca această persoană să fie o femeie. În casa şi mai ales în sufletul acestei femei a sădit Apostolul neamurilor preţiosul vlăstar al celei dintîi Biserici creştine din Macedonia şi, implicit, din Europa!

Ne oprim şi noi pe malul stîng al Angistei. Cîteva lespezi mari, asemeni cu cele care plachează Calea Egnatia, intră ca un promontoriu în apă. Legenda şi tradiţia spun că în acest loc a stat Apostolul Pavel cînd a botezat-o pe Lidia, cea care va deveni prima muceniţă creştină atestată documentar. Astăzi, în imediata apropiere a acestui loc, se află o bisericuţă — de fapt, un baptisteriu — unde sînt botezaţi adulţii care doresc să se creştineze. Iar în apele cristaline ale Angistei sînt botezaţi numai copii.

Cu iconiţa care o reprezintă pe muceniţa Lidia — şi pe care o poţi găsi numai aici, la Filipi — ne desprindem cu greu de acest loc sfinţit, pentru a ne întoarce printre ruinele oraşului Filipi. Intrăm în perimetrul Forumului roman, o mare Agora în formă dreptunghiulară, pavată cu dale de piatră, străjuită pe laturi de trepte, sau semne lăsate de fostele coloane, care acum zac culcate pe lespezi, alături de capitelurile sfărîmate, sau încă întregi, în toată splendoarea marmurei cioplite cu meşteşug.

Este locul în care, cu aproape două milenii în urmă, pulsa viaţa oraşului. De jur împrejur, cîteva ziduri rămase în picioare sugerează că acolo s-ar fi aflat magazinele negustorilor mai înstăriţi. Poate şi prăvălia Lidiei?... O floare de mac, semănată de vînt între pietrele zidului, aminteşte de purpura atît de căutată şi atît de preţioasă pe vremea aceea. Dacă ne gîndim că purpura este o substanţă colorantă, doar cît o lacrimă, produsă de o vietate marină şi care, după ce o secretează, moare, avem reducţia la unitate a valorii acestui produs, dar şi simbolul jertfei de-o clipă — dar totale — a unei făpturi create de Dumnezeu...

Peste situl arheologic de la Filipi şi împrejurările lui s-a lăsat înserarea blîndă. N-am putut rămîne pînă la răsăritul lunii, deşi ştiam că e la apogeu. Dar gîndul, puterea de imaginaţie — har dăruit tot de Dumnezeu — ne ajută să ne închipuim totul... Locuitorii oraşului s-au retras la odihnă. Doar străjile veghează, străbătînd străzile şi mai ales uliţele strîmte, întunecoase. Cîte un cîine lătră a singurătate. Ascultăm tăcerea, spartă doar de lătratul lui şi de paşii centurionilor romani.

Aceeaşi pornire a firii omeneşti de a nega tot ce nu înţelege, sau n-a mai cunoscut niciodată, s-a pornit şi de data aceasta cu ură asupra noilor veniţi în Filipi, găzduiţi în casa Lidiei. Cuvîntul Evangheliei lui Hristos, propovăduit cu atîta ardoare de Apostolul neamurilor şi ucenicii săi, adevărul Învierii Celui răstignit, mărturisit cu credinţă fierbinte, ca şi promisiunea mîntuirii prin pocăinţă, au tulburat minţile şi sufletele locuitorilor din Filipi, astfel că *„au pus mîna pe Pavel şi pe Sila şi i-au dus în piaţă, înaintea dregătorilor. Şi ducîndu-i la judecători, au zis: Aceşti oameni, care sînt iudei, tulbură cetatea noastră. Şi vestesc obiceiuri care nouă nu ne este îngăduit să le primim, nici să le facem, fiindcă sîntem romani"* (Fapte 16, 19—21). Veniseră să împartă linişte, iubire şi pace, dar nici justiţia vremii n-a fost mai presus de furia mulţimii inconştiente. Drama s-a petrecut aici, în mijlocul Forumului roman, ale cărui lespezi imense stau şi azi mărturie, mută din păcate, a celor întîmplate.

„Şi s-a sculat şi mulţimea împotriva lor. Şi judecătorii, rupîndu-le hainele, au poruncit să-i bată cu vergi. Şi după ce le-au dat multe lovituri, i-au aruncat în temniţă, poruncind temnicerului să-i păzească cu grijă. Acesta (...) i-a băgat în fundul temniţei şi le-a strîns picioarele în butuci..." (Fapte 16, 22—24).

Unde erau, oare, argumentele şi armele legii, ale limbajului articulat pus în slujba adevărului şi dreptăţii, apărate cu ajutorul raţiunii de teluricele reacţii ale unei mase amorfe, exclusiv biologice?! Atunci şi atîtea veacuri pe urmă, pînă astăzi...! A tăcut cuvîntul şi a lovit piatra; s-a scurtcircuitat gîndirea şi creierul a rămas conectat pe comenzile pumnului...

...O hrubă strîmtă, cu tavanul scund proptit în căpriori de lemn, ca să nu se surpe, se crede a fi fost locul de umilinţă şi suferinţe ale Apostolului Pavel şi ucenicului său Sila. Adevăr, numai supoziţie, sau tradiţie, locul îndeamnă la înfiorată pietate şi meditaţie.

Un lacăt precar, prins în două belciuge pe un lanţ ruginit, stăvileşte pornirea virtuală a celui care ar vrea să intre. Fruntea, însă, se poate apleca şi sprijini de intrarea boltită. Turistul întoarce îndată spatele acestui neînsemnat punct al obiectivului său şi se grăbeşte să încheie popasul cu o cutie de Coca-Cola la ghiaţă. Pelerinul mai întîrzie... Închide ochii şi străbate miraculosul tunel al Timpului, înapoi, spre seara aceea, poate tot în lună plină... cînd...

„...la miezul nopţii, Pavel şi Sila, rugîndu-se, lăudau pe Dumnezeu în cîntări, iar cei ce erau în temniţă îi ascultau..." (Fapte 16, 25).

*

Tot ce a urmat — cutremurul care a spart zăvoarele temniţei, refuzul Apostolului de a evada, creştinarea temnicerului şi a familiei sale şi apoi eliberarea celor doi, Pavel şi Sila, la argumentul adus deliberat în ultima instanţă, pentru a nu dezerta de la pătimirea pentru Adevărul lui Hristos, şi anume, calitatea de cetăţeni romani a celor doi osîndiţi pe nedrept — se circumscriu deopotrivă istoricului şi miraculosului.

Prin milenii, răzbat pînă la noi „cîntările" care, în noaptea reală, fizică — dar şi simbolică! — lăudau pe Dumnezeu.

Dacă s-ar aşterne peste planeta noastră o linişte absolută; dacă ar înceta răpăitul armelor, gemetele răniţilor, plînsul sfîşietor al copiilor orfani, sau murind de foame, lent şi în chinuri cumplite; dacă ar înceta, însă, şi răcnetele, urletele animalice ale mulţimilor care, cu instinctele primare dezlănţuite paroxistic, în defulări de sexualitate duse pînă la limita — şi dincolo de ea! — a obscenităţii, cînd orice urmă de pudoare a dispărut şi cînd Omul — unica fiinţă „raţională" — ar trebui să se ruşineze faţă de buna cuviinţă *instinctuală* a animalelor, atunci, în această Linişte primordială, poate am putea auzi glasul Apostolului Neamurilor cîntînd „cîntări" de slavă lui Dumnezeu. Şi poate că şi nouă, captivilor sui generis ai acestei lumi — care nu e decît o uriaşă temniţă, ale cărei zăvoare, zăbrele şi lacăte se numesc, cu cinism, Libertate, Democraţie, Demnitate, Speranţă!, — ne-ar parveni acel glas. Şi nici noi n-am evada, pentru că va veni Cutremurul, vor cădea zăbrelele şi nu va trebui decît să *uităm* că am fost prizonierii, întemniţaţii propriilor vicii şi erori de opţiune, care ne-au pus sufletele în butuci şi în lanţuri.

Plecînd din Filipi, Apostolul Pavel le scrie locuitorilor săi (dar şi nouă!) cea mai caldă şi tandră dintre Epistolele sale. A scris-o tot într-o temniţă, pentru că toată uriaşa lui operă de predicare a Evangheliei şi Adevărului lui Iisus a fost marcată de foarte multe suplicii şi închisori, poate ca o prefigurare a unei Lumi-Închisoare a neamurilor, la care istoria a ajuns astăzi. Epistola este o reţetă explicită şi infailibilă împotriva dereglării, a alienării speciei umane din zilele noastre. Depinde totul de penetraţia mesajului conţinut în ea prin carapacea dură şi opacă a ignoranţei, trufiei, neputinţei de a înţelege, neştiinţei de a crede — cum şi în ce —, a fiecărui ins care ar găsi-o în cutia de scrisori de la poarta sufletului.

„În petrecerea voastră în lume, *purtaţi-vă numai în chip vrednic de Evanghelia lui Hristos*, aşa încît, fie că vin şi vă văd, fie că sînt de-

(Continuare în pag. a 5-a)

Lidia Popiţa-Stoicescu

Sf. Sofronie al Ierusalimului: „Laudă Naşterii lui Hristos"

O, adîncul bogăţiei şi al înţelepciunii şi al puterii lui Dumnezeu" (Romani 11, 33).

O, milostivire cu adevărat fără de măsură — Dumnezeu ne-a făcut pe noi din nimic, căci noi nu existam, şi din nou printr-o hotărîre plină de curaj, El ne-a ridicat iarăşi din mormînt pe noi, cei căzuţi în groapa morţii..., El ne-a dăruit iarăşi puterea de a trăi.

Fiind Dumnezeu, Domnul nostru Iisus Hristos a împărţit fără încetare daruri şi binefaceri dumnezeieşti la toţi cei care au avut nevoie de sprijinul său.

De aceea să strigăm acum şi pururea, împreună cu cereştile cete de sus „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pămînt pace, între oameni bunăvoire" (Luca 2, 14).

Oare ce putem spune mai cuviincios şi mai adevărat şi mai potrivit, noi cei care poftim să prăznuim Naşterea Domnului decît aceste cuvinte: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pămînt pace, între oameni bunăvoire".

Dumnezeu vine şi lucrează pe pămînt dar cine oare dintre noi nu năzuieşte spre cele înalte?, Dumnezeu care se naşte din Fecioară se arată pe Sine în lume dar cine oare din lume nu doreşte să ducă o viaţă sfîntă?

...Dumnezeu născîndu-se din Fecioară, s-a înfăşat în scutece simple şi sărăcăcioase, dar cine este acela care atunci cînd din întîmplare i-ar ieşi cîndva înainte ceva din astfel de scutece, de nebăgat în seamă şi sărace nu l-ar prinde repede cu braţele întinse degrab spre a se face astfel părtaş firii celei dumnezeieşti.

Dumnezeu s-a îmbrăcat cu sărăcia noastră omenească ca pe noi, prin al Său har, să ne facă dumnezei.

Dumnezeu s-a îmbrăcat cu sărăcia noastră omenească ca pe noi, prin al Său har, să ne facă dumnezei.

Chiar şi David proorocul, strămoş al lui Iisus care s-a născut din neamul Său, iluminat de darul proorociei cunoscînd limpede lucrările lui Hristos a arătat acest lucru atunci cînd a zis: „Eu — zice el, am spus: voi toţi sînteţi dumnezei, voi toţi sînteţi fiii celui Preaînalt" (Ps. 81, 6).

Dumnezeu este aşadar între noi şi, dezbrăcîndu-ne de omul cel vechi şi făcîndu-ne vrăjmaşi ai acestuia, adică luptîndu-ne cu toate cele ce sînt ale Lui, să ne străduim să devenim dumnezei.

Cel Preaînalt s-a făcut om, iar noi să ne înălţăm spre cer dorinţele inimii, şi gîndurile minţii noastre şi să ne silim să fim vrednici de a primi darurile Lui cele dumnezeieşti...

Cu adevărat să strigăm „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pămînt pace între oameni bunăvoire". Să tresăltăm de bucurie şi să ne veselim după felul păstorilor de lîngă ieslea Betleemului, cînd auzim rostindu-se astfel de cuvinte. Să ne aprindem de dorinţa de a alerga împreună la ieslea care l-a primit pe Domnul Hristos şi răpindu-ne mînaţi de o pornire fără de margini a sufletelor noastre să dorim cu înfocare, să vedem — zic — cu ochii noştri peştera tainică şi să izvodim imnul îngeresc:

„Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pămînt pace între oameni bunăvoire" spre mărirea şi cinstirea Celui născut de curînd — AMIN.

Traducere de
Arhid. Dumitru Bălţat

„Lăudaţi, tineri, pe Domnul!"

(Ps. 112, 1)

Textul evanghelic care se citeşte la Sf. Liturghie din Duminica 30-a după Rusalii, anul acesta 29 noiembrie, ne aduce în atenţie întîlnirea Mîntuitorului Iisus Hristos cu un dregător, un funcţionar public cum am zice noi astăzi, care îi pune o întrebare pe cît de pretenţioasă, pe atît de clară şi se pare sinceră: *„Învăţătorule, ce să fac ca să moştenesc viaţa veşnică?"* (Luca 18, 18).

Răspunzînd, Mîntuitorul îi spune între altele: *„Ştii poruncile: Să nu săvîrşeşti adulter, să nu ucizi, să nu furi, să nu mărturiseşti strîmb, cinsteşte pe tatăl tău şi pe mama ta"* (Luca 18, 20). Precum vedem, Iisus-Domnul nostru aduce în atenţia dregătorului cinci din cele zece porunci date de Dumnezeu lui Moise pe muntele Sinai, cunoscute de noi sub numele de Decalog!

La auzul acestor cuvinte, dregătorul spune din nou: *„Toate acestea* le-am *păzit din tinereţele mele"*, cu alte cuvinte, aproape din copilărie, de unde se vede că avusese o educaţie sănătoasă, o foarte bună creştere. Iisus atunci îi spune din nou: „Încă una îţi mai lipseşte: vinde toate cîte ai şi le împarte săracilor şi vei avea comoară în cer şi vino după mine" (Luca 18, 22).

Încărcat de multe înţelesuri, ca toate textele evanghelice de altfel, socotim că acest pasaj ne aduce în atenţie şi pentru noi cei de astăzi în special următoarele aspecte folositoare:

Mai întîi că dregătorul sau funcţionarul în cauză era o persoană nu prea în vîrstă, dacă nu chiar tînără, căci frămîntările lăuntrice sînt specifice mai ales anilor tinereţii; la tineri mai ales duhul sau sufletul este mai clocotitor, mai dornic de cunoaştere, mai avîntat spre înălţimea idealurilor pozitive, frumoase, nobile. Să nu uităm apoi că la vechii evrei majoratul era la 30 de ani, cînd cineva putea să-şi asume răspunderi civice şi cînd se putea vorbi de-o tinereţe coaptă, responsabilă, vîrstă la care se afla şi acest dregător. Prin urmare, acest tînăr era deci sincer preocupat, frămîntat de întrebarea pe care a pus-o lui Iisus, în care, ca şi orbul de la porţile Ierihonului, a intuit că nu este un om ca oricare altul, ci unul mai deosebit, care îi depăşea pe toţi, din care motiv i se şi adresează cu „Învăţătorule", ba chiar „bunule Învăţător".

Că a fost frămîntat de realizarea sa religios-morală, de împlinirea sa spirituală şi că întrebarea pe care a pus-o a fost sinceră rezultă şi din ceea ce el a spus în continuare şi anume că a respectat poruncile, Decalogul, care era un fel de Crez, de Credeu al V. Testament, adică esenţa învăţăturii de credinţă şi purtare a V. Testament. Ca unul care respecta cu stricteţe Decalogul de bună seamă că tînărul dregător cunoştea foarte bine întreaga Lege a V. Testament, deci şi porunca de a iubi pe Dumnezeu şi pe aproapele nostru ca pe noi înşine, ceea ce înseamnă că ştacheta vieţii sale morale era destul de ridicată. Îşi va fi spus şi el de multe ori ca Psalmistul: *„Făclie picioarelor mele este legea ta şi lumină cărărilor mele"* (Ps. 118, 105), că *„Domnul este nădejdea mea din tinereţele mele"* (Ps. 70, 6), că *„cel ce păzeşte învăţătura apucă pe calea vieţii"* (Pilde 10, 17), păzirea poruncilor îndreptînd într-adevăr gîndul omului, al tînărului mai ales spre zări duhovniceşti, spirituale mai înalte, aşa cum spre sfere mai înalte se pare că l-au înălţat şi pe tînărul din textul evanghelic la care ne-am referit. Ca Dumnezeu ce era, cunoscător al celor dinăuntrul ale omului, Iisus-Domnul nostru ne confirmă părerile de mai sus în Evanghelia după Matei. Descriind acelaşi episod, Sf. Evanghelist Matei mai adaugă ceva foarte important pentru noi, cînd ne spune: *„Atunci* (deci după răspunsul dregătorului cu păzirea poruncilor) *Iisus căutînd la el şi, iiindu-i drag, i-a zis: Una-ţi mai lipseşte ..."* (Matei 10, 21).

Scena este mişcătoare, emoţionantă, plină de căldură umană, unică într-un fel, căci, după cîte ştim, Iisus-Domnul nostru era mereu copleşit de dragoste faţă de oameni, mărturisind de atîtea ori: *„Milă îmi este de popor"*, dar manifestări vădite de dragoste faţă de cineva, aşa cum a consemnat Sf. Matei în Evanghelia sa, nu cunoaştem. Omeneşte grăind, ştim că îi era drag Sf. Apostol Ioan, poate şi pentru că era cel mai tînăr dintre Apostoli, lucru pe care îl va fi simţit Ioan de mai multe ori, dar o afirmaţie ca cea de mai sus, că tînărul acela i-a fost „drag" nu întîlnim în Sfintele Evanghelii.

Un tînăr preocupat de cele ale lui Dumnezeu, de viaţa veşnică, un tînăr care trăieşte preceptele biblice, învăţătura Bisericii, un tînăr omenos, respectuos, atent cu cei din jur, săritor la nevoie, fără vicii, neînclinat spre prea multe petreceri, corect în relaţiile cu semenii, cu alţi tineri şi tinere, este într-adevăr frumos, frumos pe dinlăuntru, tînăr pe care cu adevărat nu poţi să nu-l îndrăgeşti. A-ţi umple în chip sănătos viaţa, anii, zilele, clipele şi a nu lăsa anii să treacă sterpi, veşteji, uscaţi, fără roade, fără idealuri nobile, este într-adevăr ceva minunat, lucru pe care, ca om, l-a mişcat şi pe Iisus-Domnul nostru, aşa cum ne mişcă pe toţi, cînd întîlnim astfel de situaţii. Pe vremea studenţiei, la începutul deceniului şase al veacului nostru, era la Sibiu printre noi un tînăr blond, frumos la chip, care Duminica, cînd aveam învoire în oraş, cerceta W.C.-urile publice, unde ştergea toate prostiile scrise pe pereţi, făcea versuri foarte frumoase, publicînd după Revoluţia română chiar un volum: *„Mărturisiri"*, copia cu indigoul texte alese din Sf. Părinţi şi din Sf. Scriptură, pe care le făcea uitate prin anumite locuri mai umblate, fiind de-o blîndeţe şi cumînţenie rară, din care motiv ne era tare drag tuturor. Este adevărat că a fost depistat şi întemniţat, adeverindu-se şi cu el cuvîntul Sf. Apostol Pavel: „Toţi cîţi cu bună cucernicie vor să vieţuiască întru Hristos Iisus vor fi prigoniţi" (II Tim. 3, 12).

Din astfel de motive credem că şi astăzi, şi mai ales astăzi, cînd atîtea ispite ne dau tîrcoale, cînd poftele cărnii tind să sugrume aspiraţiile sufletului, dorul lui de veşnicie, cînd atîtea curente obscure tind să înşele buna credinţă a unor oameni şi a unor tineri mai ales, cuvintele Psalmistului David: *„Lăudaţi, tineri, pe Domnul!"* (Ps. 112, 1) ni se par extrem de actuale. Dar ca să-l lăudăm, trebuie să-l cunoaştem, iar ca să-l cunoaştem trebuie să-l căutăm, dar nu oriunde, nu la oricine strigă şi vîntură o broşură religioasă tipărită departe de meleagurile noastre, Sf .Scriptură vorbindu-ne adesea de „prooroci mincinoşi" şi de „lupi îmbrăcaţi în piei de oaie", sub masca acestor „propovăduitori" şi vrăjitori diverşi ascunzîndu-se adesea „cea mai rafinată formă de propagandă ateistă pe care a cunoscut-o istoria pînă acum", cum scria de curînd cineva referindu-se la unele aşa-zise „religii salvatoare" de astăzi.

„Omul făcut după chipul şi asemănarea lui Dumnezeu nu poate fi fericit decît în Dumnezeu" — spune Dostoievschi. Să potolim deci această sete după Dumnezeu, căutîndu-l acolo unde poporul nostru l-a cunoscut negreşelnic de două milenii, străduindu-ne să împlinim poruncile Lui, ca şi tînărul din textul evanghelic mai sus arătat. Să ne străduim a ne spiritualiza cît de cît viaţa, acordînd întîietatea cuvenită sufletului în viaţa noastră de zi cu zi. Cel ce nu este spiritual pînă şi în carnea sa, devine carnal pînă şi în spiritul său — spune

(Continuare în pag. a 5-a)

Pr. Gh. Papuc

Turist şi pelerin pe urmele Sf. Ap. Pavel...

(Continuare din pag. a 4-a)

parte şi aud veşti despre voi, *să ştiu că sînteţi statornici într-un duh* (...). Ca întru numele lui Iisus tot genunchiul să se plece, al celor cereşti şi al celor pămînteşti şi al celor de dedesubt. (...) Drept aceea, iubiţii mei, *precum totdeauna m-aţi ascultat, nu numai cînd eram de faţă, ci cu mult mai vîrtos acum, cînd sunt departe*, cu frică şi cu cutremur *lucraţi la mîntuirea voastră!* (...). Cele ce aţi învăţat şi aţi primit şi aţi auzit şi aţi văzut la mine, aceasta să le faceţi şi *Dumnezeul păcii va fi cu voi"* (Filipeni 1, 27; 2, 10—12; 4, 9).

*

Sub razele lunii pline, şoseaua fuge, lăsînd în urmă liniştea din situl arheologic de la Filipi. Întîmplări şi taine, oameni şi fapte s-au închis în tăcerea în care închid cărţile cele scrise în ele.

Ne urmăreşte, încă, în auz, chemarea „bărbatului macedonean": *Treci în Macedonia şi ne ajută!* ...

Într-un tîrziu, privind indicatoarele rutiere, înţelegem că sîntem tot pe urmele Apostolului Pavel şi a ucenicilor săi care, „(...) *ieşind din închisoare, s-au dus la casa Lidiei; şi văzînd pe fraţi, i-au mîngîiat şi au plecat"* (Fapte 16, 40).

Într-adevăr, acesta le-a fost itinerariul! Iată, din nou, spaţiul denumit, atestînd deopotrivă dimensiunea temporală:

„Şi după ce au trecut prin *Amfipolis* şi prin *Apolonia*, au venit la *Tesalonic* ..." (Fapte 17, 1).

Atena, 16 septembrie, 1992

Naşterea lui Hristos în lumina Vechiului Testament

Vechiul Testament este pedagog spre Hristos. În această calitate relaţia între cele două Testamente este ca cea dintre rădăcină şi floare. Se poate face biografia lui Hristos nu numai după modelul Evangheliştilor — martori oculari — ci şi după acea minunată schiţă trasată de gînditorii de Sus inspiraţi.

Întîia indicaţie despre naştere o aflăm în cuvintele: „Fiul meu eşti Tu, eu astăzi te-am născut" (Ps. 2,7).

„Fii ai lui Dumnezeu" se numesc în V. Testament oamenii virtuoşi, după cum în epoca patristică sfinţii sînt „mădulare din trupul lui Hristos. Fiu dumnezeiesc se numeşte şi Israel, adopţiune care i s-a acordat în urma rolului spiritual ce-l avea poporul ales. Din descrierea în care este încadrat. Fiul rezultă că El nu e un copil de rînd. Expresia „te-am născut" indică divinitatea pruncului. „Astăzi" e sinonim cu etern, căci la Dumnezeu, care este introdus aici ca vorbind, nu se aplică noţiunea de timp. Timpul e limitat, are început şi sfîrşit şi dacă Fiul ar fi născut în timp ar fi lipsit de viaţa veşnică. Naşterea în timp se referă numai la cea „după trup", dar ca Fiu al lui Dumnezeu Hristos s-a născut din veci, cum precizează Sfîntul Pavel: „Hristos ieri, azi, acelaş în veci".

Un alt text de natura aceasta este Isaia 7, 14, profeţia despre Copilul fecioarei: „Iată fecioara în pîntece a luat şi va naşte fiu şi se va chema numele lui Imanuel".

Isaia 7, 14, este singurul caz din V. Testament cînd mama unui prunc se numeşte fecioară. Noul Testament referă pe fecioara de aici, la Maica Domnului. Tradiţia creştină susţine acest punct de vedere. Isaia spune că fecioara „a luat" şi anunţă astfel, ceva deosebit, dacă profetul ar fi zis: „va lua ..." n-ar fi anunţat nimic deosebit, căci e foarte natu-

(Continuare în pag. a 6-a)

Pr. prof. Nicolae Neaga

Mîntuitorul Hristos şi copiii

Istoria omenirii cunoaşte o piatră de hotar ce face ca toate evenimentele să se raporteze la ea. Această piatră a însemnat nu numai împărţirea timpului istoric în două, schimbarea raporturilor dintre oameni, ci şi un nou criteriu de promovare a valorilor vieţii. Concepţiile care n-au putut rezista acestui filtru s-au retras în umba groasă a uitării. Acelea care au cuprins un sîmbure de adevăr au fost curăţite şi înnoite prin contactul cu lumina învăţăturii Sale. Prin această purificare a credinţelor şi concepţiilor vechi, creştinismul a deschis pe piaţa lumii o nouă bursă de valori, unde multe din cele vechi în concurenţă cu cele aduse de Hristos nu mai aveau nici o cerere pentru că nu erau expresia voinţei dumnezeieşti. Ceea ce a fost lipsit de valoare în păgînism a ajuns să fie socotit de cea mai înaltă valoare în creştinism (I Cor. 1, 27—28): „Dumnezeu şi-a ales pe cele slabe ale lumii, ca să le ruşineze pe cele tari; Dumnezeu şi-a ales pe cele de neam de jos ale lumii, pe cele nebăgate în seamă ...".

Această soartă a avut-o şi copilul care în păgînism a fost dispreţuit, desconsiderat, mai mult, considerat ca o plagă socială şi eliminat din circuitul valorilor umane. Este suficient să ne gîndim la legile înţelepţilor din Sparta şi Atena, Lycurg şi Solon, pentru a înţelege acest lucru. În această perioadă istorică omul era privit numai prin prisma musculaturii. „Mens sana" nu putea să fie numai „in corpore sano". Pentru această convingere cei slabi, cu infirmităţi fizice, erau excluşi nu numai de la „mens sana", ci şi de la viaţă, fiind aruncaţi ca nişte necuvîntătoare de pe stîncă în prăpastie. Muntele Taigetului a fost unul din locurile care au cunoscut această durere.

În legislaţia romană copilul era privit ca un obiect de drept ce putea fi înstrăinat prin aceleaşi moduri vechi de strămutare a proprietăţii. Pater familias putea dispune de existenţa lui, avea dreptul de viaţă şi de moarte, îl putea vinde, îl putea părăsi. Mama copilului care i-a dat viaţa, din punct de vedere juridic era considerată străină. Nu putea să moştenească şi nici să fie moştenită de propriul ei copil. Potrivit dreptului roman copilul născut de o mamă sclavă, era sclav, chiar dacă tatăl copilului era liber, pentru că nu exista un „motrimonium justum" cu o sclavă. Copiii proveniţi din mame sclave erau consideraţi ca şi animalele. Primul care a interzis comercializarea copiilor sau încheierea diferitelor tranzacţii cu ei a fost împăratul Diocleţian (284—305). Pentru a ne face o imagine despre felul cum erau trataţi copiii proveniţi din sclavi să ne amintim şi faptul că împăratul Titus (79—81) îşi hrănea peştii din lacurile parcului cu carne de sclav pentru că îl costa mai puţin decît dacă le-ar fi dat carne de animal. Clement Alexandrinul scria în lucrarea sa „Pedagogul", că nobilele păgîne scot în stradă copiii sclavelor născuţi în casele lor fără nici o mustrare de conştiinţă, în timp ce puii de găină se bucurau de mai mare atenţie din partea lor.

În decursul timpului au existat la cîţiva filozofi licăriri de conştiinţă, de preţuire a bunurilor spirituale, dar fără rezultat.

O schimbare a modului de gîndire şi a raporturilor dintre oameni o putea aduce numai Acela care era însăşi Dreptatea, Adevărul şi Viaţa, Iisus Hristos-Domnul nostru. El a venit în lume cu un dublu scop: unul supranatural, de a da posibilitate omului ca prin jertfa Sa să-şi atingă scopul său suprem, să-şi depăşească natura şi să se împace cu Dumnezeu; celălalt, natural, de a schimba nedreptăţile sociale faţă de cei mai mici şi slabi. Învăţătura Sa caută să repare îndoita nedreptate: nedreptatea cauzată de om lui Dumnezeu şi nedreptatea pe care omul o face semenului său mai slab decît el.

Programul activităţii Lui a fost acela de a pune în valoare cele nesocotite şi dispreţuite de lumea păgînă; a ridica pe cel sărac, pe cel mic, a predica orbilor vederea şi sclavilor eliberarea; de a aşeza în lume în locul forţei celui mai mare, puterea şi forţa dreptului divin. Deşi a venit pentru a aduce fericirea veşnică a oamenilor, căuta mai întîi să refacă valorile naturale desfigurate prin păcatul strămoşesc.

Apariţia Creştinismului pe arena istoriei nu a însemnat şi despărţirea omenirii de vechile mentalităţi. Biserica creştină a trebuit să folosească toate metodele sale specifice, să ducă o luptă neîntreruptă şi susţinută veacuri de-a rîndul pentru a schimba această optică greşită despre valoarea omului. În toate ocaziile şi serviciile religioase ea a luptat pentru răscumpărarea copiilor şi a sclavilor. Dezrădăcinarea din mintea păgînilor a acestui obicei a fost foarte grea şi de durată.

Dintre toate vîrstele vieţii omeneşti pe care le-ar fi putut lua, Iisus a preferat vîrsta copilăriei, arătîndu-se lumii ca prunc mic. El a răscumpărat în sine vîrsta cea mai ingrată, condiţia socială cea mai umilită şi cea mai dispreţuită, copilul. Naşterea Sa în ieslea Betlehemului a făcut ca optica lumii faţă de copil şi copilărie să se schimbe. Lumea a început să se îndrepte mai mult spre această vîrstă, iar geniile omenirii n-au găsit expresii mai sensibile pentru a reda fiinţele spirituale şi sfinte — îngerii — decît tocmai prin copil.

În activitatea Sa, Hristos-Domnul manifestă o deosebită predilecţie pentru copil. Motivul: în copil se găsesc nealterate — deşi embrionar — însuşirile sufleteşti care trebuie cultivate. Oamenii mari îşi au formate deprinderile — linia conduitei lor de la care greu se mai abat. Ei sînt trecutul, copiii sînt viitorul ce trebuie pus şi educat în slujba binelui. Pe ei Hristos îi apără, îi dă ca model de perfecţiune morală celor vîrstnici. Lor le dă bilete preferenţiale pentru a ocupa locuri de cinste în patria cerească: „A unora ca aceştia este împărăţia cerurilor" (Marcu 10, 14).

Între scenele cele mai pline de gingăşie şi eternizate de Sfinţii evanghelişti sînt acelea în care Iisus este înconjurat de copii. Pe unul aşezîndu-l pe genunchi, pe altul în braţe, iar pe ceilalţi cuprinzîndu-i cu privirea Sa iubitoare. În aceste scene mamele lor stăteau fericite pentru că în sfîrşit după atîta aşteptare în durere au găsit pe cineva care să le înţeleagă dragostea. Şi dacă în aceste scene, Iisus n-are nici un cuvînt către copii, care au ştiinţa iubirii şi curăţeniei sufleteşti, are către cei din jur. Cuvintele Lui: „Lăsaţi copiii să vină la mine şi nu-i opriţi, că a unora ca acestora este împărăţia cerurilor" — sună ca un moment de aducere aminte pentru toţi părinţii.

Din cuvintele lui Iisus citate mai sus înţelegem că numai atunci nu se apropie de El cînd sînt împiedicaţi de cei mai în vîrstă. Pentru acest motiv Iisus îşi îndreaptă în chip special atenţia spre ei ca să descopere chipul lui Dumnezeu pentru care a întreprins răscumpărarea prin puternice suferinţe.

A doua scenă legată de Iisus şi copiii „... mai bine i-ar fi lui de şi-ar lega de gît o piatră de moară şi să fie aruncat în mare" (Marcu 9, 42) — arată că moartea unui păcătos este pentru împărăţia cerurilor un rău mai mic decît a unui suflet curat. Celor ce caută să dea o altă direcţie educaţiei copiilor, Iisus le dă o aspră sentinţă. Această sentinţă este motivată: a) de dragostea Sa pentru nevinovăţia lor, b) de încrederea pe care o au copiii în oamenii vîrstnici şi influenţa ce o poate avea exemplul lor negativ asupra formării lor.

Una din caracteristicile sufletului copilului este încrederea totală în tot ceea ce spun şi fac cei vîrstnici. Răul încă nu-i cunoscut sub nici o formă, motiv pentru care îl socoteşte pe fiecare om bun şi tot ceea ce vine de la el şi-l însuşeşte fără nici o rezervă. Dacă conştiinţa — acest crainic al voinţei divine — îi arată lipsa de sinceritate a celui vîrstnic, în care a avut încredere, el se va lupta cu armele sale specifice vîrstei; va roşi şi va începe să plîngă. Aceste arme sînt socotite, în pedagogia creştină, arme ale nevinovăţiei şi bunului simţ.

Iisus se simte atît de apropiat de copii încît modul de purtare faţă de ei se răsfrînge direct asupra Lui. „Oricine primeşte pe unul dintre aceşti prunci întru numele meu, pe mine mă primeşte" (Luca 10, 48). Numai săracii se bucură de o atenţie aşa de mare din partea lui Hristos. „... întrucît aţi făcut unuia dintre aceştia mie mi-aţi făcut" (Matei 25, 45).

Pe lîngă faptul că-i apără, îi iubeşte, îi şi recomandă ca modele de imitat. „De nu veţi fi ca pruncii, nu veţi intra în împărăţia lui Dumnezeu".

Cei ce muncesc pentru formarea lor cu dragoste, bunăvoinţă şi răbdare, aceia dovedesc dragoste faţă de Hristos.

Biserica păstrătoare a învăţăturii lui Hristos caută să-l redea pe Hristos copilului şi pe copil lui Hristos.

Prin taina Sfîntului Botez, copilul este născut a doua oară la viaţa supranaturală a harului dumnezeesc, fapt pentru care Biserica este numită a doua mamă.Ea doreşte buna dezvoltare fiilor săi pe cele trei coordonate, dîndu-le o educaţie creştină, în mod organizat. Aceasta este dorinţă şi deziderat la care sînt chemaţi să-şi aducă aportul în mod unitar toţi cei trei factori educaţionali: familia, şcoala şi Biserica.

Pr. Gheorghe-Dragoş Braica

Seara sfîntă

Cînd bunica-nchide traista
Cu datoarea ei poveste,
Numai candela veghează
Tainic colea-ntre ferestre.

Cîte-un prunc prin somn oftează;
Rece-i staulul de oi
Mergi bunicule şi-l adă
Să se culce-n pat cu noi.

Noaptea asta-n sat la mine
Nici o poartă nu s-a-nchis,
Aşteptam copilăria
Pe cărările de vis ...

Latră somnoros un cîine
Pe străduţa dintre vii
Mai aproape, mai aproape
S-aud glasuri de copii.

— Ne primeşti colindul gazdă,
Cheamă glasul din pridvor,
Îi poftesc şi ei mi-adapă
Sufletul cu dulce dor ...

Iar e linişte-n odaie
Joacă focul pe tavan
Mulţumescu-ţi Doamne Sfinte
Că-mi mai dăruişi-un an.

Fulgi încet în alb îmbracă
Toate-a Domnului zidiri,
Iar zăpezile din suflet
Se topesc, în amnitiri ...

Pr. Octavian Balomircea

Preotul IOAN RĂUŢESCU din Dragoslavele

— la o sută de ani de la naşterea sa —

Din sînul clerului Bisericii noastre s-au ridicat de-a lungul vremurilor personalităţi remarcabile în domeniul culturii, al literaturii, al cercetării istorice şi în alte ramuri de activitate. Între reprezentanţii de frunte ai preoţimii noastre în secolul actual a fost şi *preotul Ioan Răuţescu* din Dragoslavele-Muscel.

Această străveche localitate este aşezată între munţi, pe încîntătoarea vale a Dîmboviţei, în apropierea Rucărului. Ea e cunoscută, pe lîngă pitorescul de care se bucură, atît prin faptul că aici s-au desfăşurat lupte grele în prima perioadă a războiului de întregire naţională din 1916—1918, cît şi prin aceea că în acest loc şi-a ales şi stabilit sălaş de odihnă Miron Cristea, primul patriarh al României, pe cînd era şi regent (1927—1930), moştenire mult preţuită de urmaşii săi pe scaunul patriarhal.

Preotul Ioan Răuţescu s-a remarcat prin realizarea unor lucrări de importanţă deosebită în domeniul cercetării istorice, trei dintre acestea premiate la timpul său de Academia Română. Cum autorul a văzut lumina zilei la 1 oct. 1892, împlinirea a o sută de ani de la naşterea sa, la 1 oct. 1992, a prilejuit o comemorare atentă şi meritată din partea forurilor şi autorităţilor judeţene şi locale.

Preotul comemorat a funcţionat, începînd cu anul 1914, ca paroh al uneia din bisericile satului său natal Dragoslavele, ca strălucit absolvent al renumitului Seminar Central din Bucureşti şi, mai tîrziu, în anul 1931, ca licenţiat al Facultăţii de Teologie din Bucureşti, avînd ca subiect de licenţă *Mănăstirea Aninoasa*. Lucrare de competentă cercetare istorică, notată cu calificativul maxim, ea a şi fost tipărită în anul 1933.

Dar încă din anii de început ai carierei sale sacerdotale preotul Ioan Răuţescu, pe lîngă activitatea pastorală pilduitoare, s-a angajat într-o muncă stăruitoare şi continuă de cercetare a istoriei satului Dragoslavele începînd din cele mai vechi tmipuri pînă în vremea sa. Un prim rezultat al acestei cercetări a fost monografia *Dragoslavele*, realizată în colaborare cu renumitul folclorist C. Rădulescu-Codin, muscelean şi dînsul ,apărută în 1923, premiată de Academia Română. În anul 1937 apare a doua ediţie a acestei lucrări, cu un conţinut mai amplu şi mai judicios organizat, numai sub semnătura sa, dar cu explicaţiile de rigoare.

Neobosit, preotul Ioan Răuţescu, la îndemnul marelui om politic Ion Mihalache (mort în gulagurile comuniste), care avea ca fief electoral chiar judeţul Muscel şi locuia în Topoloveni, după o muncă încordată a realizat şi monografia comunei *Topoloveni*, premiată şi aceasta de Academia Română.

Ceea ce a încoronat uriaşa muncă de cercetare istorică a preotului excepţional Ioan Răuţescu a fost *Monografia istorică a oraşului Cîmpulung*, lucrare de mari proporţii, premiată de Academia Română în anul 1945 cu premiul Secţiunii istorice. Iată ce scrie despre această lucrare d-l Ştefan Trîmbaciu, directorul Muzeului orăşenesc Cîmpulung (în articolul comemorativ publicat în „Argeşul liber" din 1 oct. 1992): „Monografia oraşului Cîmpulung a fost considerată, la apariţie, cea mai bună monografie a unei localităţi urbane, punînd în valoare pentru prima dată un mare număr de documente, unele inedite, referitoare la dezvoltarea oraşului Cîmpulung".

Pe lîngă cele arătate mai sus, preotul Ioan Răuţescu a făcut culegeri de folclor, mai ales colinde, în satul natal, publicate, a avut multiple colaborări cu subiecte istorice şi moral-religioase în diferite reviste din zonă şi centrale. În colaborare cu medicul G. Ulieru şi învăţătorul Iosif Catrinescu a scos o vreme revista „Piatra Craiului". Ca bun cunoscător al limbii germane, a tradus din această limbă lucrarea „Luptele din regiunea Bran-Dragoslavele" de Fritz Ortlepp. Încă din anul 1925 a fost preşedintele Cercului pastoral Rucăr, în cadrul căruia a desfăşurat o activitate neobosită. Un alt fapt ce trebuie subliniat e acela că a manifestat un interes deosebit pentru cunoaşterea şi strîngerea legăturilor cu importanta aşezare vrînceană *Soveja*, formată din două sate gemene — Dragosloveni şi Rucăreni —, ai cărei locuitori au emigrat în veacurile trecute, mai ales pe timpul lui Matei Basarab, din Dragoslavele şi Rucăr.

(Continuare în pag. a 6-a)

Pr. prof. Ion Apostol
Dragoslavele

Mitropolitul Gurie al Basarabiei — iubitor al cărţii româneşti*

— La 50 de ani de la pogribanie (1943) —

Deprins cu „zăbava dulce", vorba cronicarului Ion Neculce, cu cartea, din anii şcolilor (1887—1902), Mitropolitul Gurie Grosu al Basarabiei s-a făcut cunoscut, ca statornic şi ireductibil, iubitor al cărţii, al ştiinţei de carte şi al culturii româneşti, precum şi al răspîndirii lor, cît mai largi, cu precădere, îndeosebi, în provincia natală şi arhipastorală — Basarabia românească şi ortodoxă.

A iubit cartea, în toate ipostazele ei: cititor, autor, traducător, editor, difuzor, cumpărător, donator, prefaţator, încrezător în forţele şi şi efectele benefice, salutare, ale cuvîntului scris, tipărit şi răspîndit. Cartea, iubirea cărţii, constituie nota specifică, individuală, personală, emblema, ierarhului basarabean Gurie.

El a conceput un plan de acţiune, judicios gîndit şi cu osîrdie împlinit. În anul 1906, ca misionar eparhial la Chişinău, a înfruntat, cutezător, temerar chiar, acţiunile şi presiunile oficialităţilor ţariste ruseşti de rusificare forţată a Basarabiei şi a basarabenilor, la care s-au alăturat — nici nu se putea — şi ierarhii ortodocşi din Basarabia (toţi ruşi — din cei doisprezece urmaşi ai Mitropolitului Exarh Gavriil Bănulescu-Bodoni, niciunul n-a fost moldovean, din Basarabia, ci toţi ruşi, veniţi din Rusia, deci Iuzi!), a cerut şi a obţinut, ajutat de episcopul eparhial Vladimir Sincovschi (1904—1908), care, deşi rus şi el, dar, intelectual de rasă şi fost misionar, s-a arătat concesiv şi binevoitor cu basarabenii, l-a îndrăgit pe misionarul Gurie, interesul lui pentru carte şi propagarea ştiinţei de carte, l-a promovat Arhimandrit, trimis, apoi, Arhiepiscop, în gubernia Smolensk; deci, cu avizul favorabil al episcopului Vladimir, misionarul Gurie a obţinut reînfiinţarea Tipografiei Eparhiale Româneşti (înfiinţată, în 1814, de Mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni, închisă de Pavel Lebedev (1871—1882), poreclit, pentru înverşunarea lui contra românilor basarabeni „româno-fag" („mîncător de români).

În iulie 1904, misionarul Gurie fusese în România, la Bucureşti şi Sinaia (primit în audienţă, ca sol al Basarabiei româneşti, de Regele Carol I, în prezenţa întregei Sale Familii Regale — inclusiv Carmen-Sylva). Se gîndea misionarul de la Chişinău să editeze o revistă bisericească românească şi s-a dus la Mitropolie, în Capitala României (Mitropolit Primat se afla Iosif Gheorghian (1886—1897; 1903—1909), naşul de călugărie al lui Tudor Arghezi), pentru model.

Ajutat şi cu bani (ruble), de episcopul prieten Vladimir Sincovschi, în ianuarie 1908, revista dorită a început să apară. La sugestia episcopului, a numit-o, semnificativ, *Luminătorul*, redactor şi conducător, Gurie, în codirecţie cu Prof. Pr. Ic. Mitrofor Constantin Popovici (1860—1943). În fruntea primului număr, a tipărit poezia *Să fie lumină!* — o poezie ad hoc, în care s-a arătat:

„Lumină fie", fost-a glasul
Cu care Domnul a-nceput
Să cheme, cînd sunat-a ceasul
La viaţă, în haosul cel mut.
Şi-a poruncit: lumina sîntă
Să nu o stingem, fără rost,
Ci, în nevoi cari-nspăimîntă,
S-aflăm întrînsa adăpost.

A încheiat ,în strofa ultimă, cu îndemnul:

Deci, păzeşte-o, creştine,
Şi-n voia lenii nu te da,
Te luminează şi zi-n tine:
O Doamne, fie-Ţi voia Ta!

(I. Nistor, *Istoria Basarabiei*, 338)

Istoricul N. Iorga, care urmărea atent cele ce se petrec în Basarabia, a remarcat, elogios, apariţia, la Chişinău, a publicaţiei bisericesti-culturale Luminătorul. I-au plăcut cuprinsul, bogat şi divers: eclesiastic, religios, cultural-literar al revistei — şi doctrină ortodocsă, şi predici, şi istorie — publicarea de „hrisoave", şi răspîndirea în nordul moldovenesc a cunoştinţelor şi culturii, întărirea tradiţiilor şi datinelor româneşti, limba românească bună, litera (chirilică, a epocii) frumoasă; a menţionat şi ajutorul dat de episcopul Vladimir („*Luminătorul" Basarabiei*, în „Neamul Românesc", din 10 septembrie 1908, p. 1403—1406).

Misionarul eparhial Gurie Grosu a trecut şi a început alcătuirea şi tipărirea de manuale şcolare româneşti (cu literă chirilică, dar româneşti), cu predilecţie, îndeosebi, pentru *Abecedare*. Magistru de la Academia Movileană din Kiev, a înţeles, înţelept, însemnătatea capitală a manualelor şcolare, respectiv, a Abecedarelor, ca temelie a ştiinţei şi culturii umane, a luminării minţii şi sufletului omului şi a vieţii sociale.

Misionarul patriot Gurie a folosit, totodată ,manualele şcolare româneşti, Abecedarele, ca opoziţie, replică şi armă de luptă împotriva rusificării poporului moldovenesc basarabean. Oficialitatea ţaristă a programat rusificarea basarabenilor, începînd din şcolile primare, cu copiii. „Dacă voim ca Basarabia să se contopească pe deplin cu Rusia, a trasat legiuitorul rus, atunci trebuie, prin mijlocul şcolilor, să ne grăbim a face ca măcar jumătate din ţăranii moldoveni să devie Ruşi. Spre această ţintă tinde sistemul de învăţămînt public, adoptat acum de ocîrmuire. (Şi) astfel, să se poată nădăjdui ca tînăra generaţiune moldovenească în Basarabia să fie crescută în duhul curat ruresc şi să se contopească în chip organic cu patria comună, cu Rusia". (I. Nistor, *Istoria Basarabiei*, p. 374).

Deci ,misionarul Gurie cunoştea şi vedea, real şi conştient, situaţia, primejdia şi ameninţarea, pentru moldovenii basarabeni, expuşi forţat rusificării, prin copiii şi elevii primari, şi, pe acelaşi teren — şcolile primare — şi cu aceleaşi arme şi mijloace — manualele şcolare —, a încercat, de unul singur, lupta sa de contracarare a rusificării oficiale prin copii şi şcoli primare, tot, prin copii şi şcolari, punîndu-le în mîini manuale şcolare româneşti, la nivelul situaţiei şi priceperii lor; a înjghebat şi meremetisit, cu precădere, Abecedare.

Pe primele manuale, le-a intitulat *Carte de învăţătură* (împrumutat, fără doar şi poate, din *Cartea românească de învăţătură — Cazania*, din 1643, a Mitropolitului Moldovei Varlaam (1632—1657), *Cartea de învăţătură* — tot românească — despre legea lui Dumnezeu s-au alcătuit după mai multe manuale ruseşti, de misionarul antisectant, Ieromonahul Gurie, Chişinău, Tipografia Eparhială, 1908, 310 + VI pagini, cu Ilustraţii.

În noiembrie 1908, episcopul prieten Vladimir i-a acordat rangul de arhimandrit, apoi, în decembrie, a fost transferat Arhiepiscop în Arhiepiscopia Smolensk. Succesorul, la Chişinău, a fost faimosul polcovnic (colonel) ţarist, Serafim Ciceagov (1909—1914). Acesta, pentru ca să domolească trezirea naţională românească a moldovenilor basarabeni, a deportat pe preoţii fruntaşi patrioţi, între care şi Arhimandritul Gurie Grosu, surghiunit la o mănăstire din gubernia Smolensk, supravegheat de poliţie. Însă, Arhimandritul basarabean exilat apucase să merimetiseze Abecedarele sale şi s-au tipărit, la Chişinău, fără prezenţa lui personală.

El le-a numit *Bucoavne Moldoveneşti* şi *Bucvare Moldoveneşti*. Iată titulatura completă a primului Bucvar: *Bucoavnă Moldovenească*, alcătuită de misionarul eparhial Arhimandritul Gurie, Chişinău, Tipografia Eparhială, 1909, 80 pagini, preţul 25 copeici. A menţionat sub titlul: „Se dedică amicului meu M.M.G." (cine o fi fost acesta?!). O autoritate pedagogică-didactică, ca Prof. Dr. Onisifor Ghibu, a apreciat că *Bucoavna Moldovenească* a Arhimandritului Gurie depăşea noţiunea strictă a genului, în înţelesul obişnuit, ci „Era un abecedar modern". În prefaţa *Către cetitori*, Arhimandritul Gurie a informat că, „dorinţa de a ajuta norodului moldovenesc (român) din Basarabia, fiul căreia am cinstea ca să fiu, a deprinde mai repede ştiinţa de carte, a fost singurul motiv spre alcătuirea cărţii, care vi se pune înainte. Dumnezeu să ajute!" (Bucoavna este în alfabet chirilic; Prefaţa şi în text rusesc. Prof. Univ. Dr. Onisifor Ghibu a retipărit *Bucoavna Moldovenească*, titlul complet şi Prefaţa *Către cetitori* în volumul *Din istoria literaturii didactice româneşti*, Editura didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1975, p. 256).

Bucoavna are două părţi: În partea I-a, alfabetul românesc propriuzis, cu o introducere explicativă *Despre rostul buchiilor moldoveneşti* (româneşti), în partea a 2-a, texte, poezii şi proze, precum: *Copilul şi părinţii* (versuri):

Doamne, cît este de bine,
Cînd e mama lîngă mine!
Doamne, cît mă simt de rău,
Cînd nu-l văd pe tatăl meu!
Tata, mama mă iubesc,
Mă îmbracă, mă hrănesc
Şi-mi dau tot ce eu doresc.
Ţine-i, Doamne îndurate
La mulţi ani cu sănătate;
Fă-le parte tot de bine,
Să poarte grijă de mine.

La terminarea lecţiilor, rugăciunea *Mulţumim lui Dumnezeu:*

Ştiu să scriu, ştiu să citesc,
Ţie, Doamne, îţi mulţumesc.
Mintea Tu mi-ai luminat
Şi să învăţ m-ai ajutat.

Arhimandritul Gurie se mai ostenise, pînă la deportare, şi s-a tipărit acuma, la Chişinău, *Carte de cetire cu ştiinţe din Gramatica moldovenească* (românească), alcătuită de Arhimandritul Gurie, Chişinău, Tipografia Eparhială, 1910, XIII + 82 p. (alfabet chirilic).

Se deschide cu *Rugăciunea şcolarilor:*

Doamne Sfinte, Împărate,
Noi micuţii, Te rugăm,
Mintea noastră o deşteaptă,
Carte multă să-nvăţăm.
Carte multă, sănătoasă,
Care face fericiţi,
Pe copiii ce-i cuminţi.

Urmează texte diverse — proze, precum *Povestea prepeliţei* de Simeon Florea Marian, poezia *Limba me* — a tipărit, în întregime, *Limba românească* de G. Sion:

(Continuare în pag. a 7-a)

Pr. Gheorghe Cunescu

* Parte dintr-o biografie documentată, scrisă cu tumult sufletesc deosebit.

M-am bucurat de favoarea vieţii, să-l văd şi să-l cunosc personal pe Mitropolitul Basarabiei Gurie. Am făcut Seminarul Teologic din Chişinău — Seminarul zis unificat, cu 8 clase. În Seminar era tradiţia, ca, în trimestrul 3, al clasei a opta, seminariştii, în grup de cîte cinci, să se ducă la Catedrală *(Sobor)*, unde Mitropolitul Gurie îi hirotesea ipodiaconi. Mie, fiind la începutul catalogului, cu litera onomastică C, mi-a căzut rîndul să fiu în primul grup şi favoarea să fiu prezent la Catedrală, în Altar, în prima duminică din Postul Mare — Duminica Ortodoxiei. După hirotesie ,în stihar de ipodiacon, am asistat la ceremonia excepţională a *Anatemelor* ,unică în toată Patriarhia Ortodoxă Română. Protodiaconul Ursachi, un bas cu voce de stentor, citea (corect, striga) Anatemele (toate, începînd cu Arie, cu lipsa doar a scriitorului conte Leon Tolstoi) şi corul, de sus, din cafas, dirijat de compozitorul Mihail Berezovschi, îi dădea replicele, în melodii cîntate îngereşte (Textul Ceremoniei l-a tradus şi tipărit Mitropolitul).

Preotul Ioan Răuţescu...

(Continuare din pag. a 5-a)

S-a stins din viaţă la venerabila vîrstă de 82 de ani, în 1974.

La împlinirea a o sută de ani de la naşterea preotului Ioan Răuţescu au fost momente şi s-au organizat manifestări comemorative ce onorează pe cei care le-au iniţiat. Astfel, la 1 oct. 1992 s-a deschis la Muzeul orăşenesc din Cîmpulung „Expoziţia omagială preot Ioan Răuţescu", care a rămas deschisă toată luna octombrie. La deschidere s-au rostit cuvîntări de elogiere şi de aleasă preţuire din partea conducerii Muzeului, a Inspectoratului şcolar judeţean, a protopopiatului Cîmpulung, a autorităţilor administrative locale, a reprezentantului comunei Dragoslavele şi, bineînţeles, a familiei, prin una din fiicele regretatului defunct. În sala muzeului cu gust împodobită au fost expuse lucrările autorului în diferite ediţii, manuscrise, fotografii ale autorului şi fotografii de familie, corespondenţă cu importanţi oameni de cultură română (Simion Mehedinţi, I.C. Petrescu etc.), privelişti din Dragoslavele etc.

D-l Ştefan Trîmbaciu, directorul Muzeului, în articolul: *Centenar — preot Ioan Răuţescu (1892—1992)*, publicat în „Argeşul liber" din 1 oct. 1992, a prezentat personalitatea şi opera preotului Ioan Răuţescu în ce au avut ele mai important şi mai semnificativ.

În ziua de duminică, 4 oct. 1992, la biserica „Înălţarea Domnului" din Dragoslavele, unde a slujit cu vrednicie o lungă perioadă de timp preotul Ioan Răuţescu, s-a făcut o slujbă de comemorare şi s-au rostit calde cuvîntări omagiale.

Un alt fapt ce trebuie menţionat şi subliniat este acela că, prin hotărîrea organelor Primăriei oraşului Cîmpulung, una din străzile oraşului care purta numele de „strada Dr. Petru Groza", a primit numele de *strada preot Ioan Răuţescu*.

În final, iată cum este caracterizată opera preotului Ioan Răuţescu în *Enciclopedia istoriografiei româneşti* (Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1978): *„Cu mijloacele modeste ale unui preot de provincie, Ioan Răuţescu, animat de pasiunea vie pentru trecutul poporului său, a întreprins cercetări de istorie locală, întemeiate pe o bază documentară amplă, cu mult inedit; monografia pe care a închinat-o satului Dragoslavele (Muscel) este un model al informării sîrguincioase. Premiat de Academia Română".*

Preotul Ioan Răuţescu a fost un preot de elită, un exemplu pentru preoţii de ieri, de azi şi de mîine, exemplu pentru întreaga preoţime română. Iată un om, un preot care a reuşit să înfrîngă comoditatea şi inerţia, să înfrunte greutăţi şi piedici pentru cei mai mulţi de netrecut, să se ridice cu mult deasupra mediului social şi cultural în care a trăit şi să realizeze o operă care îl aşază în rîndul cărturarilor de seamă ai ţării.

„Lăudaţi, tineri, pe Domnul!"

(Continuare din pag. a 5-a)

cineva. „La Tine este izvorul vieţii, întru lumina Ta vom vedea lumină" — spunea Psalmistul (Ps. 35, 9) şi „lumină sînt poruncile Tale pe pămînt" — spune o rugăciune a Bisericii şi spre această lumină trebuie să tindem mai mult şi noi cei de astăzi, tineri şi mai puţin tineri, spre a ne regăsi cu toţii rosturile de oameni şi de creştini mai ales.

Episcopului Timotei, tînăr şi el aproximativ ca şi dregătorul de care am amintit, Sf. Apostol Pavel îi scrie şi aceste cuvinte: *„Prinde-te de viaţa cea veşnică la care eşti chemat"* (I Tim. 6, 12), agaţă-te de ea, parcă ar vrea să ne spună tuturor marele Apostol, urmăriţi-o, n-o lăsaţi să treacă, n-o pierdeţi, prindeţi-o bine cu amîndouă mîinile şi ţineţi-vă de ea spre a vă împlini chemarea voastră în această lume, cu privirile mereu aţintite spre realităţile de Dincolo, descoperite de Iisus-Domnul.

Sînt cîteva gînduri din multele pe care Biserica noastră străbună încearcă să ni le pună înainte acum cînd la orizont încep să apară razele „Soarelui dreptăţii", Naşterea după trup a Domnului nostru Iisus Hristos, venit în lume:

„Să ne-nveţe cu al Său grai
Care-i calea către rai" — cum atît de potrivit ne spune o colindă.

Naşterea Iui Hristos...

(Continuare din pag. a 5-a)

ral ca o fecioară după ce rămîne în altă stare să nască. O determinare mai de aproape a pruncului din Isaia 7, 14 avem în Isaia 9, 5—6, unde pruncului i se atribuie însuşiri divine, căci 9, 5—6 o constituie o continuare a lui Isaia 7, 14, chiar numele Imanuel (cu noi este Dumnezeu) arată că pruncul e un copil deosebit de alţii, un copil minune, căci (după Is. 9, 5—6) pe umerii lui apasă răspunderea unui suveran dintr-o împărăţie de proporţii universale.

Un alt text hristologic îl constituie viziunea despre Fiul omului din cap. 7 de la Daniel. În viziunea sa profetul îl vede pe Hristos om şi Dumnezeu totodată. Locul acesta învaţă că Fiul este de o fiinţă cu Tatăl. Fiul vine în lume după Tatăl, Tatăl şade pe tron în timp ce Fiul vine pe nourii cerului. Textul indică preexistenţa Fiului, căci înainte de a veni în lume era („în nori", în ceriu).

Un text important pentru originalitatea sa este Miheea 5, 1: „Şi tu Betleeme, mic eşti între localităţile din Iuda, din tine va ieşi Stăpînitor... iar obîrşia lui din zilele veşniciei".

Profetul vorbeşte despre localitatea Betleem căruia îi este rezervată bucuria de a da pe Pruncul minunat. Naşterea lui David în Betleem contribuie mult la scoaterea din anonimat a acelei aşezări uitată de oameni. La renume mondial a ajuns Betleemul prin naşterea Pruncului Iisus acolo. Structura mesianică a textului de la Mih. 5, 1 a fost, constatată de la început de Noul Testament. La întrebarea lui Irod: „Unde are să se nască regele cel nou? ?" cărturarii indicară în mod unanim Betleemul ca loc al naşterii.

Rezultă, chiar şi din aceste cîteva texte, că V. Testament anticipează şi contribuie mult la înţelegerea învăţăturii creştine.

Bishop Serafim Joantă, Romania

Its Hesychast Tradition and Culture. St. Xenia Skete. P. O. Box. 260, Wildwood, 1992, 253 p.

În 1987 a apărut, în colecţia „Spiritualité orientale et vie monastique" din Franţa (Abbaye de Bellefontaine), cu o prefaţă semnată de Olivier Clément, frumoasa şi valoroasa carte a P. S. episcop-vicar Serafim Făgărăşanul, intitulată:

„ROUMANIE. Tradition et Culture hésychastes".

A doua ediţie în limba franceză (1992) ca şi traducerea în lb. engleză a aceleaşi cărţi, apărută la iniţiativa Mănăstirii ortodoxe „Noul Valaam" din Finlanda, reflectă interesul pe care ea l-a trezit în apusul Europei şi în America.

Precum mărturiseşte în prefaţa din 1987 la care ne-am referit, reputatul teolog şi scriitor ortodox Oliver Clément, îndrumătorul la doctorat al P.S. Serafim, cartea prezintă deodată şi în chip sugestiv „sufletul unui popor şi sufletul unei Biserici". De fapt, am adăuga noi, este unul şi acelaşi mare suflet, care se face simţit, prin inepuizabile puteri creatoare, în toate compartimentele spiritualităţii româneşti.

Deşi principala menire a cărţii a fost să înlăture mai mult decît jenanta absenţă a oricărei posibilităţi de informare asupra Ortodoxiei româneşti, în apusul Europei, ceea ce n-a fost cazul cu Ortodoxia greacă şi cea slavonă, este mare păcat şi ea n-a fost răspîndită şi în limba română, printre credincioşii Bisericii noastre, întrucît reprezintă o excepţională sinteză asupra unei originale tradiţii de spiritualitate ortodoxă, ce s-a constituit pe parcursul secolelor în spaţiul geografic românesc din nordul Dunării.

Mai ales generaţia tînără şi intelectualitatea de la noi au nevoie, după o atît de îndelungată perioadă de propagandă atee şi comunistă, de un ghid orientativ într-un domeniu cum este cel al vieţii duhovniceşti, care în mod constant a fost denigrat şi ridiculizat.

Trecînd acum la prezentarea mai detaliată a cuprinsului cărţii dorim a arăta că în ambele ediţii (franceză şi engleză), după prefaţa şi introducere, se află un cuprinzător tabel cronologic cu principalele etape din istoria poporului român şi a culturii sale bimilenare.

Urmează apoi primul mare capitol ,care acoperă paginile 3—62 şi în care sînt înfăţişate originile vieţii monastice pe teritoriile patriei noastre, ca şi dezvoltarea acesteia pînă în secolul al XIV-lea. Este important de reţinut precizarea pe care o face autorul cum că monahismul a pătruns în spaţiul carpato-danubiano-pontic în primele secole creştine, venind fie din Bizanţ, prin Scytia Mică, fie din Capadocia, Siria sau Palestina. O figură de monah de o impresionantă robusteţe duhovnicească, care a răsărit în această perioadă (sec. IV) pe sol dobrogean şi care s-a format la înalta şcoală a monahismului răsăritean din Palestina şi Egipt este aceea a Sf. Ioan Casian. Precum se ştie, viaţa şi operele acestuia au influenţat în mod decisiv dezvoltarea monahismului în Occident întrucît, după ce a fost hirotonit diacon la Constantinopol de către Sf. Ioan Gură de Aur, pleacă în Apus, întîi la Roma, apoi la Marsilia, unde va întemeia două mănăstiri, după modelul celor din Orient.

Sf. Ioan Casian n-a fost însă o apariţie singulară. O altă marcantă figură de monah, originar tot din Dobrogea, a fost Dionisie cel Mic sau Exiguu, „părintele erei creştine", cum este cunoscut îndeobşte, întrucît a introdus numărătoarea anilor de la Hristos. El s-a născut prin anul 470 şi a împărtăşit acelaşi destin cu Sf. Ioan Casian. După ce a trăit o vreme în Scytia sa natală, a plecat la Constantinopol, iar de acolo la Roma, unde a tradus din scrierile patristice.

Dar şi călugării care şi-au practicat viaţa de devoţiune în Dobrogea s-au remarcat ca nişte reprezentanţi remarcabili ai creştinismului vremii aceleia. Ei vor lua parte la efortul general al Bisericii de stingere a ereziei monofizate şi de readucere a adepţilor acestei erezii în unitatea de credinţă ortodoxă.

Existenţa din cele mai străvechi timpuri a monahismului în Dobrogea este dovedită şi de nenumăratele urme arheologice care au fost descoperite aici: biserici şi chilii de prin secolele IV—XI.

Referirile frecvente la Dobrogea nu îndreptăţesc concluzia că în celelalte provincii româneşti monahismul ar fi fost absent.

Autorul face uz de mărturii care ne permit să spunem că au existat nevoitori întru cele ale trăirii duhovniceşti prin munţii, pădurile şi locurile mai ferite ale Munteniei şi Moldovei, încă de prin sec. IV. Începînd cu secolul al XI-lea sursele istorice menţionează multe mănăstiri în toate părţile ţării, inclusiv în Transilvania şi Banat.

Partea a doua a cărţii se referă la primele manifestări ale isihasmului în Ţările Române, în secolul al XIV-lea. De reţinut că în acest secol isihasmul a fost proclamat de fapt, în Bizanţ, ca doctrină oficială a Bisericii şi că tot de atunci această practică duhovnicească a vieţii de contemplaţie şi linişte a început să fie cunoscută şi în nordul Dunării, unde a poposit călugărul Nicodim, nevoitor la Muntele Athos, care este socotit reorganizatorul monahismului românesc după principiile isihaste. Dar nu numai Nicodim va poposi la noi, ci odată cu sfîrşitul secolului al XIV-lea, cînd turcii vor ocupa ţările slave din Balcani, tot mai mulţi călugări din acea parte de lume îşi vor căuta refugiu în mănăstirile româneşti de la nord de Dunăre.

Pătrunderea şi continua înflorire a isihasmului în ţinuturile nord-dunărene au fost favorizate de întemeierea în acest perimetru geografic a Principatelor Române şi odată cu ele a unor instituţii bisericeşti de rangul mitropoliilor, în fruntea cărora au fost numiţi sau recunoscuţi de către Patriarhia de Constantinopol ierarhii cunoscători ei înşişi ai acestei tradiţii.

Nu trebuie ignorate apoi permanentele legături cu Sudul Dunării şi în special cu Athosul, de unde tradiţia isihastă s-a alimentat în permanenţă.

Lipsit de sprijinul care i-a venit pînă acum din partea bizantinilor, bulgarilor, georgienilor şi sîrbilor, Athosul ajunge, începînd cu secolul al XIV-lea, sub un dublu patronaj românesc de origine valahă şi moldoveană. Acest fapt a favorizat circulaţia în ambele sensuri a oamenilor, cărţilor şi tradiţiilor spirituale şi culturale.

Partea a treia a lucrării vizează dezvoltarea vieţii monastice şi isihaste în Ţările Române după secolul al XIV-lea şi pînă la reînnoirea isihastă din sec. al XVIII-lea. Sînt prezentate aici aşezămintele monahale din Muntenia, mari centre isihaste, precum Vodiţa, Tismana, Cozia, Bistriţa Olteană, Hurezi, Snagov şi centrele isihaste din munţii Buzăului (schiturile: Agaton, Alunişul, Peştera lui Iosif, Pinul şi Găvănele).

Situaţia a fost absolut similară şi în Moldova, unde isihasmul a cunoscut o epocă de înflorire în secolul al XIV-lea şi mai ales în secolul următor, socotit „epoca de aur" a monahismului moldovean în general şi a vieţii isihaste în special. Marile mănăstiri precum Neamţ, Bistriţa, Agapia, Secu, Putna, Voroneţ, Moldoviţa, Sucevita, Dragomirna, toate înălţate în sec. al XV-lea au fost şi ele tot atîtea renumite centre isihaste.

Datorită stăpînirii străine (ungare şi austro-ungare) în Transilvania, dezvoltarea monahismului a cunoscut obstacole şi persecuţii. Au existat totuşi şi aici mari aşezăminte monahale precum mănăstirea Hodoş-Bodrog (sec. XIII) de lîngă Arad, Prislopul (sec. XIV) din ţinutul Haţeg, Partoşul de lîngă Timişoara (sec. XVI), mănăstirea Rimeţi (sec. XIII) — de lîngă Alba Iulia, Mănăstirea din Peri (sec. XIV) — Maramureş. Se cuvine de asemenea a fi menţionate mănăstirile şi schiturile din Ţara Făgăraşului (aproximativ 30), construite între secolele XVI şi XVII, dintre care cea mai vestită este mănăstirea Brîncoveanu de la Sîmbăta de Sus.

Şi în această perioadă de după sec. al XIV-lea, isihasmul a cunoscut o propagare din ce în ce mai intensă prin lărgirea şi consolidarea legăturilor Ţărilor Române cu Orientul creştin, respectiv cu Patriarhia de Constantinopol, cu Patriarhia Ierusalimului, cu Patriarhia Alexandriei, cu Patriarhia Antiohiei, cu Muntele Athos şi cu Muntele Sinai, toate aceste centre de spiritualitate bucurîndu-se de sprijin material neprecupeţit din partea voievozilor şi boierilor moldoveni şi munteni, dar şi ele, la rîndul lor, au contribuit la îmbogăţirea şi consolidarea spiritualităţii româneşti, care s-a conturat astfel în cel mai autentic duh al Ortodoxiei.

Tot în acest interval de timp, cuprins între secolele XIV—XVIII, au fost multiplicate prin copiere manuală sau tipărire şi răspîndite, printre vieţuitorii aşezămintelor mănăstireşti din Ţările Române, cele mai însemnate dintre operele Sfinţilor Părinţi — adevărate surse de viaţă duhovnicească. Este adevărat că limba în care ele au fost propagate era slavona, dar mintile nevoitorilor întru cele ale spiritului n-au simţit în aceasta un obstacol imposibil de depăşit.

(Continuare în pag. a 7-a)

Pr. prof. Dumitru Abrudan

O, ce veste minunată!...

— RECITAL —

Motto:
„Reaprindeți candela-n căscioare,
Lîngă busuiocul cel mereu —
Degerat la mîini și la picioare
Se întoarce-acasă Dumnezeu.
. . . . . .
Doamne, intră și-n a mea chilie
Și-amîndoi, răniți și înghețați,
Să ne încălzim cu bucurie
Unul lîngă altul ca doi frați."

Grigore Vieru

Colindă Veacul și colindă ora,
El trebuia anume să se nască,
IISUS al nostru și al tuturora,
Cel mai presus de firea pămîntească.

Din pîntec de Marie nenuntită,
În Betleem, sub stelele mirate,
Veni pe lume pruncul fără seamăn,
Promisul de demult și de departe...

Așa precum Arhanghelul Gavril
A prevestit venirea Lui pe lume,
În scutece, în ieslea cea săracă,
Sta Împăratul mai presus de nume,

El, cel dintîi născut, El, Unic Fiul
Trimis aici să mîntuie, să ierte,
Să vindece din suflete pustiul
Pe un pămînt cu clipele incerte...

Păstorii-n preajmă înălțau cîntare,
Pe Dumnezeu slăvind și lăudîndu-l
Pentru minunea cea nemaivăzută,
Umbrit de Duhul sfînt le era Gîndul.

Venti-au magii, Lui să se închine
Pe urma Stelei fără de apus,
Cu daruri-aur, smirnă și tămîie
La nașterea copilului IISUS.

Din om în om, din cer în cer ferice
A luminat întîiul gîngurit
Al Pruncului din ieslea-nrourată
Sub ochiul Stelei de la Răsărit...

„Trei păstori se întîlniră — bis
Și așa se sfătuiră, — bis
Haideți fraților, să mergem — bis
Floricele să culegem — bis
Și să facem o cunună — bis
S-o-mpletim cu voie bună — bis
Și s-a ducem lui Hristos — bis
Să ne fie de folos — bis
Astăzi s-a născut Hristos,
Mesia chip luminos,
Lăudați și cîntați
Și vă bucurați!..."

Irod, vicleanul, cînd a prins de veste
A dat poruncă aspră, nemiloasă,
Uciși să fie de doi ani în jos
Pruncuții toți de parte bărbătească...

Iosif în vis, prin glas de înger sfînt
A înțeles atunci durerea crudă —
„Scoală-te, ia pruncul și pe mama Lui
Și fugi, căci vrea Irodul să-l ucidă!"

Și s-a-mplinit pînă la țipăt visul,
În plîns și-n bocet au murit atunci,
Crezînd că este printre ei Trimisul,
Nevinovați, cei paisprezece mii de prunci...

El a rămas, minune preacurată,
Ferice, dar, de cine-l recunoaște
Și de atunci, de două mii de ani
În Ziua de Crăciun Iisus se naște!

„Iată vin colindători,
Zorile-s dalbe,
Noaptea pe la cîntători
Și ei vin, ei vin mereu,
Zorile-s dalbe
Și-l aduc pe Dumnezeu.

Dumnezeu adevărat,
Zorile-s dalbe,
Soarele s-a luminat.

Iată vin colindători
Zorile-s dalbe,
Noaptea pe la cîntători...".

Irozi mai sînt și astăzi printre noi
Ce vor cu dinadinsul să-l ucidă,
Ei poartă-n suflet și pe buze poartă
Același gust amar de aguridă.

Ei caută mereu să ne dezbine,
Credința să ne-o pună la-ndoială,
Că Timpul nu-i decît acel ce vine,
Cînd Veșnicia însăși e o boală.

De care-au suferit părinții noștri,
Precum părinții dinaintea lor —
Tu, iartă-i, Doamne, că nu știu ce fac,
De-acum și pînă-n vecii vecilor!

De-aceea să ne bucurăm cu toții
La Sărbătoarea scrisă-n calendar,
Iisus al nostru și al tuturora
În Ziua de Crăciun se naște iar!

„Steaua sus răsare
Ca o taină mare,
Steaua strălucește
Și lumii vestește,
Că astăzi Curata,
Prea Nevinovata,
Fecioara Maria
Naște pe Mesia.
Magii cum zăriră
Steaua și porniră
Mergînd după rază
Pe Hristos să-l vază.
Și dacă porniră
Îndată-l găsiră,
La dînsul intrară
Și se închinară.
Cu daruri gătite,
Lui Hristos menite,
Avînd fiecare
Bucurie mare,
Care bucurie
Și aici să fie
De la tinerețe
Pîn-la bătrînețe."

Să colindăm această dulce veste
Și să ne bucurăm acum cu toții,
Iisus Hristosul, Domnul nostru este
Mai presus de neputința morții.
Slavă Lui în locuri prea înalte
Și pace între oameni pe pămînt!
De bucuria Clipei să tresalte
Sufletul prin care Ești și Sînt,

Tu, Omule, de-aici și de departe,
Care cuvinți și cugeți mai presus
De toate vietățile din lume,
Să ne-mpăcăm, căci s-a născut Iisus.

Ne luminează Steaua înainte
Și negurile nopții se desfac,
Iar împreună ,într-un glas fierbinte,
Să colindăm colindele din Veac.

„O ,ce veste minunată
În Betleem ni se-arată,
Astăzi s-a născut
Cel făr-de-nceput,
Cum au spus proorocii.
Că la Betleem, Maria
Săvîrșind călătoria,
Într-un mic sălaș
Lîng-acel oraș
A născut pre Mesia.
Pe Fiul în al Său nume
Tată-l L-a trimis în lume
Să se nască și să crească,
Să ne mîntuiască."

N. Nicoară

Manifestări culturale românești la Chișinău

Academia de Științe a Republicii Moldova, Ministerul Culturii și Cultelor, Televiziunea Națională a Moldovei și Biblioteca Națională din Chișinău au organizat un Simpozion cu tema: „Cultură și spiritualitate românească de-a lungul secolelor", care a avut loc în zilele de 3—5 decembrie 1992.

Lucrările Simpozionului au fost deschise de domnii Alexandru Andrieș, președintele Academiei de Științe, și Ion Ungureanu, ministrul Culturii și Cultelor. Din România au participat patru slujitori ai Bisericii, care au prezentat următoarele comunicări:

Î.P.S. Mitropolit Dr. Antonie Plămădeală: Clerici creatori de cultură și spiritualitate, încrucișîndu-se pe podurile Prutului (cu date inedite despre mitropoliții Gurie Grosu, Visarion Puiu, Tit Simedrea și episcopul Dionisie Erhan), Î.P.S. Mitropolit Dr. Nestor Vornicescu al Olteniei: Mănăstirea Hîncu — centru de spiritualitate românească în secolele XVII—XX; P.S. Arhiereu Casian Crăciun-Gălățeanu: Actualitatea episcopului Melchisedec Ștefănescu, primul arhiereu membru activ al Academiei Române; Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu: 350 de ani de la Sinodul de la Iași și unitatea românească prin Biserică.

O serie de alte comunicări au fost prezentate de cercetători, scriitori și teologi de dincolo de Prut, între care scriitorul Nicolae Dabija: Istoria creștinismului — istorie a culturii în trecut și prezent; Pavel Bal: Mitropolitul Veniamin Costachi în opinia clasicilor noștri; Constantin Ciobanu: Pictura murală din biserica „Adormirea Maicii Domnului" din Căușeni și unele ctitorii oltene; Mariana Slapac: Cetatea Albă și Chilia — monumente originale ale urbanismului medieval; Valentina Pelin: Manuscrise românești în fosta Uniune Sovietică; Ștefan Lupan; Muzica medievală moldovenească; Vladimir Chiriac: Unitatea națională și culturală prin carte; Nina Negru-Mihail: Biserica Basarabiei „sub vremi" (investigații arhivistice); Pr. Petru Buburuz și Pr. Vasile Petrache: comunicări privind situația actuală a Bisericii Ortodoxe din Basarabia. Au fost comunicări de o mare diversitate, prezentate la un înalt nivel științific și care au stîrnit interesul numeroasei asistențe.

În după amiaza zilei de 3 decembrie a avut loc festivitatea înmînării diplomelor de membri de onoare ai Academiei de Științe a Moldovei, Înalt Prea Sfinților Mitropoliți Antonie al Ardealului și Nestor al Olteniei, distinși fii ai Basarabiei românești (aleși încă din martie a.c.). Au omagiat personalitatea înaltilor ierarhi, cîțiva academicieni și cercetători, ca președintele Alexandru Andrieș, ministrul Ion Ungureanu, acad. Nicolae Corlățeanu, acad. Haralambie Corbu, acad. Anești, pr. Petre

(Continuare în pag. a 8-a)

Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu

Mitropolitul Gurie al Basarabiei...

(Urmare din pag. a 6-a)

Mult e dulce și frumoasă
Limba ce vorbim,
Altă limb-armonioasă
Ca ea, nu găsim.
Saltă inima-n plăcere,
Cînd o ascultăm
Și pe buze-aduce miere,
Cînd o cuvîntăm.
Românașul o iubește
Ca sufletul său,
Vorbiți, scrieți românește,
Pentru Dumnezeu.

(Se și cîntă, pe o melodie săltăreață).

Fabula *Vulpea și măgarul*, de fabulistul basarabean Alexandru-Alecu Donici (1806—1865). *Clădirea Monastirei Putna* — povestire populară, poezia *Hai la școală!*, de N. Romanaș (poetul basarabean I. Buzdugan, patriot militant, fost secretar al Sfatului Țării, în 1917—1918) La capitolul *Științe naturale*, lecții scurte despre Grîu, Morcov, Zahăr — fabricarea zahărului, Cal, Vaci, Oi... Texte despre Patrie, Ce este Patria?, Datoria de a iubi Patria — „Țara unde s-au născut și au trăit părinții, moșii și strămoșii noștri, i-a spus pe nume, *Basarabia românească*. A încheiat cu o *Rugăciune către îngerul păzitor*, lungă și alta decît cea cunoscută.

S-a întîmplat ca, în gubernia Smolensk, să fie Arhiepiscop prietenul de la Chișinău, Vladimir Sincovschi, care i-a ușurat surghiunul, i-a încredințat Arhimandritului basarabean catedre de profesor și chiar conducerea la Școli Normale și Seminarii în cîteva localități.

În aprilie 1917, după 9 ani de absență personală, Arhimandritul Gurie s-a înapoiat la Chișinău; nu a reluat postul de misionar eparhial, ci a funcționat profesor de limba română la Liceul nr. 3 — Liceul Al. Donici, unde se afla și reședința Sfatului Țării. S-a alăturat luptei patrioților basarabeni ajutați de refugiați transilvăneni, bucovineni, din Regat, care au găsit adăpost și hrană în mănoasa și ospitaliera Basarabie românească, care, acum, cu Rusia cobiligerantă și prietenă (!), cu Prutul desființat ca frontieră despărțitoare de frați și rîu blestemat, cu numeroase armate (bolșevizate majoritatea), jumătatea din Moldova, de la Siret, și Basarabia, formau România liberă. Arhimandritul Gurie s-a bucurat de autoritate și prestigiu de protagonist.

În 1917 se deșteptase și Basarabia din somnul cel de moarte. La 25—27 mai s-a ținut, la Chișinău, Congresul național al învățătorilor, la care s-a hotărît introducerea limbii moldovenești-românești în învățămînt. La Chișinău ,Dr. Onisifor Ghibu a adus și a deschis Tipografie românească cu literă latină. (Onisifor Ghibu, *Oameni între oameni* — Amintiri, București, 10, p. 338). Între primele cărți românești tipărite s-a numărat și *Abecedarul* Arhimandritului Gurie. Cu titlul complet: *Abecedarul Moldovenesc* pentru anul întîiu de școală — Partea întîia și a doua, alcătuit de Arhimandritul Gurie în tovărășia mai multor iubitori de luminarea norodului, Chișinău, Tipografia Românească, 1917, 63 p.

La Abecedarul Moldovenesc din 1909, s-au adăugat texte, poezii și proze patriotice, precum: *Deșteaptă-te Române!*, *Pe al nostru steag*, *Tricolorul*, Pasteluri de V. Alecsandri, poezii de Vlahuță, Goga, Coșbuc (propuse de Onisifor Ghibu și acceptate).

Acest *Abecedar* (basarabean) al Arhimandritului Gurie a ajuns, de-a dreptul, istoric. Cînd l-a citit, la Iași, unde se afla bejenar, Prof. Acad. I. Simionescu, a declarat: „L-am sărutat cu emoție, ca pe Sfînta Evanghelie". A scris pe el, autograf: „Să se păstreze, ca pe Evanghelie scumpă. Anul deșteptării naționale a Basarabiei, 3.XI.917. I. Simionescu". (Exemplarul se află la Biblioteca Academiei Române, București, Cota, II-98714).

Abecedarul Arhimandritului Gurie s-a bucurat de o editare prodigioasă; s-a retipărit, în mai multe ediții, cu mențiunea „revăzut și adăugit", unele, și cînd Gurie a fost arhiereu-vicar, Botoșeneanul, la Mitropolia Moldovei și Sucevei, deci, la Iași, 1918—1919, și cînd a început să fie Arhiepiscop al Chișinăului, 1920—1927. S-a tipărit în numeroase ediții — în 1926 a ajuns la ediția a VI-a — și s-a difuzat în zeci și sute de mii de exemplare.

În aprilie 1928, la festivitatea supremă de înscăunare, la Chișinău, a Arhiepiscopului Gurie, ca Mitropolit al Basarabiei, Decanul Facultății de Teologie din Chișinău, Prof. Pr. Grigore Pișculescu — Gala Galaction, în cuvîntarea sa omagială, s-a referit la Mitropolit ca autor de Abecedare.

A citat Parabola Evanghelică a Talanților *(Matei*, XXV, 4—30) și l-a comparat pe Mitropolitul Gurie cu acei doi lucrători, care au înmulțit talanții primiți, și a făcut o aplicație personală: „Ați sporit talanții pe care Vi I-au încredințat Vecinicul Stăpîn. Ați început ca Ieromonahul Gurie, alcătuitor de Abecedare românești și astăzi — la socoteală — aduceți Basarabiei: o întreagă Facultate de Teologie ortodocsă românească și o Mitropolie". („Luminătorul", 15 mai 1928, p. 33—34).

Abecedarele au fost cununa regală a Mitropolitului Basarabiei Gurie — iubitorul binecuvîntat al cărții și culturii românești.

Bishop Serafim Joantă...

(Urmare din pag. a 6-a)

O adevărată capodoperă literară și teologică ,de inspirație isihastă, care a apărut de asemenea în această epocă, în Țara Românească, este scrierea intitulată: „Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie". Această carte vine să confirme ideea că isihasmul era conceput ca un ideal de perfecțiune duhovnicească în egală măsură și pentru laici, nu numai pentru monahi.

A patra parte a lucrării este intitulată: *„Reînnoirea isihastă din secolul al XVIII-lea"*.

Reținem o precizare pe care o face autorul în legătură cu acest secol: Dacă secolul al XIV-lea a fost pentru Orientul ortodox epoca prin excelență a isihasmului, adică a iubirii de liniște și seninătate, secolul al XVIII-lea a fost cel al Filocaliei, adică al iubirii de frumos, cum se traduce literal termenul „Filocalie".

Reînnoirea isihastă ce s-a produs acum se datorează unor personalități monastice, care au întruchipat în ființa și opera lor spiritul celei mai autentice tradiții, a vieții de devoțiune, caracterizată prin experiența mistică a unirii cu Dumnezeu, prin purificare lăuntrică, păzirea inimii și rugăciunea curată. În special două nume se cuvine să fie menționate, ele marcînd profund mișcarea isihastă de la noi. Este vorba de starețul Vasile de la Poiana Mărului (n. 1692, m. 1767), din zona Buzăului, și Paisie Velicicovschi (n. 1722, m. 1794), care, după o perioadă de ucenicie la Athos, s-a nevoit în mănăstirile românești Dragomirna, Secu și Neamț.

Ambii au lăsat în urmă o moștenire spirituală de mare valoare. Revirimentul spiritual declanșat prin viața și opera mai ales a lui Paisie va duce în final la constituirea unui nou curent de trăire duhovnicească, care îi va purta numele: *paisianismul*. Acest curent va domina multă vreme de acum încolo viața monastică în Moldova și Țara Românească.

Partea a V-a a cărții tratează tocmai despre *„Paisianism în Țările Române"*.

Autorul reușește să ne pună în față o bogată sinteză asupra paisianismului, din care reținem aceste cîteva trăsături esențiale ale sale: organizarea cenobită (ascetică) a vieții monastice, renaștere a spiritului isihast și introducerea sa în viața comunitară, studiu biblic și patristic, conjugat cu strădania de traducere a literaturii filocalice.

În sînul acestei mișcări de reînnoire isihastă au apărut și alte nume de prestigiu precum: mitropolitul moldovean Veniamin Costache, „un suflet de o castitate angelică", cum îl caracterizează un contemporan, apoi starețul Gheorghe de la Căldărușani, Sfîntul Calinic de la Cernica și mitropolitul Grigorie Dascălul.

Ultima parte a cărții (a VI-a) este dedicată *isihasmului românesc în sec. al XX-lea*. Reținem de aici că, în ciuda unor măsuri negative adoptate de autoritatea statală, influențată de o mentalitate laicizantă a timpului, împotriva mănăstirilor, tradiția isihastă n-a putut fi totuși anulată. Au existat astfel și în secolul nostru personalități ale gîndirii teologice și vieții duhovnicești, care au cultivat spiritul isihast, creînd opere teologice-mistice de mare profunzime. Vor rămîne de-a pururi înscrise în istoria spiritualității românești nume precum: Nichifor Crainic, Dumitru Stăniloae (părintele Filocaliei românești, cel mai mare teolog ortodox al timpului nostru), Benedict Ghiuș, Arsenie Boca, Sofian Boghiu, Ioanichie Moroi, Vasile Voiculescu, Ioan Alexandru.

În finalul cărții apar cîteva anexe:

1. Cuvînt înainte la cartea Sf. Grigore Sinaitul asupra metodei sfinte a rugăciunii și atenției.
2. Sfaturile starețului Gheorghe de la Cernica.
3. Ritualul sfintei rugăciunii a inimii.
4. Acatistul Rugului Aprins.

Cartea este prevăzută cu un bogat aparat de trimiteri bibliografice, ceea ce o arată a fi o temeinică lucrare cu caracter istoric-teologic. Valoarea ei este apoi sporită și de numeroasele ilustrații, hărți și fotografii bine selecționate.

Prezentarea grafică este ireproșabilă. Afirmația este valabilă pentru ambele ediții.

† Pr. iconom stavrofor IOAN ROMAN

După o bogată și rodnică slujire preoțească închinată lui Dumnezeu și semenilor în ziua de 3 noiembrie a.c., a trecut la cele veșnice venerabilul preot Ioan Roman.

Descendent dintr-o aleasă familie preoțească, care a slujit vreme de 125 de ani la același sfînt altar, părintele Ioan Roman s-a născut la 28 noiembrie 1912 în satul Mohu, jud. Sibiu, fiind singurul copil al preotului Ioan Roman. Și-a început cursurile școlare în satul Tălmăcel, le-a urmat apoi la liceul din Sibiu și la Facultatea de Teologie a Universității din Cernăuți.

În anul 1939 a fost hirotonit preot de către pururea pomenitul Mitropolit Nicolae Bălan pe seama parohiei Tălmăcel unde a păstorit pînă în anul 1972 cînd s-a pensionat, urmîndu-i în slujire la altar fiul său pr. Horia Roman.

Slujitor devotat al Bisericii străbune în timpul celor peste 50 de ani de activitate preoțească preotul Ioan Roman s-a bucurat de sprijinul, dragostea și prețuirea enoriașilor săi.

După anul 1948, odată cu instaurarea regimului comunist-ateu în țara noastră, pr. Ioan Roman a fost arestat de patru ori și condamnat la ani de temniță pentru „activitate împotriva orînduirii de stat".

În toți anii de slujire în ogorul Domnului, s-a distins pe plan misionar și administrativ-gospodăresc, preocupîndu-se de buna chivernisire a sfintei biserici pe care a restaurat-o în întregime.

Pentru munca sa pastorală și misionară a fost distins cu rangul de iconom-stavrofor.

Slujba prohodirii a avut loc joi, 5 noiembrie a.c., în biserica „Cuvioasa Paraschiva" din Tălmăcel, unde a slujit fără întrerupere și după ieșirea la pensie.

Alesul sobor al slujitorilor a avut ca protos pe P.C. Pr. Prot. Lupu Militon — Avrig și a fost alcătuit din preoții parohiilor învecinate, colegi, prieteni și cunoscuți.

Au fost de față familia, rudele și credincioșii din parohia pe care a slujit-o. La sfîrșitul slujbei au rostit cuvînt de mîngîiere P.C. Pr. Mircea Crețu — Tălmaciu, P.C. Pr. Prot. Luca Dănilă — Sibiu, și P.C. Pr. Lupu Militon care a transmis din partea Înalt Prea Sfințitului Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, condoleanțe familiei și a elogiat personalitatea celui ce a fost părintele Ioan.

În sunetul clopotelor sicriul cu trupul neînsuflețit al părintelui Ioan Roman a fost purtat pe umeri în jurul bisericii la altarul căruia a slujit vreme de peste 50 de ani și a fost depus apoi pînă la obștească înviere în cripta familială de lîngă biserică.

Dumnezeu să-l odihnească în pace și veșnică să-i fie pomenirea.

Arhid. Visarion Bălțat

Buchet de colinde

Folclorist și metodician muzical, Pavel Delion este autorul unei recente culegeri de *Colinde* destinată în principal, după cum ni se spune și în *Prefață*, tuturor celor ce se vor strădui să-i învețe pe elevi de a le cînta (colindele) în școală, în cadrul obiceiurilor tradiționale de Crăciun, Anul Nou și Bobotează. Dar nu numai elevilor se adresează această colecție de colinde; ele pot fi învățate și cîntate, deopotrivă, de studenți, militari, săteni și orășeni atît în familie cît și în biserică, în concerte publice.

Repertoriul lecturat de noi cuprinde 72 de titluri (muzică și versuri) compartimentate în cîteva secțiuni: *colinde la unison; colinde pentru 2—3 voci; colinde pentru cor bărbătesc și cor mixt.*

Frumusețea melodică, armonizarea autentică a lucrărilor tipărite poartă semnătura unor nume de compozitori ce și-au dedicat întreaga lor viață școlii și tradițiilor moral-religioase cultivate, secole de-a rîndul, de biserica strămoșească.

Ce compozitori semnează în această culegere atît de folositoare scopului amintit? *D. G. Kiriac, Gh. Cucu, Timotei Popovici, Emil Monția, Achim Stoia, Nicolae Oancea, Al. Podoleanu, Tiberiu Brediceanu, Augustin Bena, Achim Stoia, Vasile Popovici!* Ce lucrări se pot consulta, din punct de vedere muzical și poetic, în această culegere? *O, ce veste minunată, Trei păstori, Steaua sus răsare, Astă seară-i seară mare, În grădina raiului, Noi umblăm și colindăm, Praznic luminos, Colo-n jos, Doamne, mai jos, Ziorel de ziuă, Dacă magii au plecat, Sus boieri nu mai dormiți, Trei crai de la răsărit, Bună dimineața și La mulți ani* (în cîteva variante melodice și armonice)...

Atrăgîndu-ne atenția asupra unor deformări și simplificări melodice, de înlocuire, în timp, a unor versuri dar și asupra unor aspecte artizanale apărute în cadrul obiceiului propriu-zis, muzicianul Pavel Delion ne propune, odată cu buchetul muzical, tipărit, varianta cea mai autentică de întreținere a repertoriului nostru de colinde (religioase și laice): versul cu melodia respectivă, împreună.

Constantin Catrina

INFORMAŢII

În şedinţa de lucru din 3 nov. 1992, Academia Română, cel mai înalt for cultural şi ştiinţific al ţării, a ales ca membru de onoare pe Întîi Stătătorul Mitropoliei Ardealului Dr. Antonie Plămădeală, arhiepiscop al Sibiului şi Mitropolit al Ardealului, Crişanei şi Maramureşului.

Este, cu siguranţă această alegere o recunoaştere a meritelor deosebite ale personalităţii Î.P.S. Mitropolit Antonie.

Astfel că, la titlul de membru de onoare al Academiei Republicii Moldova la care a fost ales tot în acest an se adaugă acum şi titlul de membru de onoare al Academiei Române.

— Joi, 5 noiembrie a.c., Î.P.S. Sa Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, Crişanei şi Maramureşului, a prezidat lucrările Consiliului Eparhial Sibiu.

— În aceeaşi zi Î.P.S. Sa a plecat spre Cluj, pentru a participa la funeraliile fericitului întru adormire arhiepiscopul Teofil al Clujului.

Seara, Î.P.S. Sa, împreună cu P.S. Irineu Bistriţeanul şi cu membrii Permanenţei Consiliului Eparhial Cluj a întîmpinat pe aeroportul din Cluj pe P.F. Patriarh Teoctist al României, sosit la Cluj pentru funeralii.

— Vineri 6 noiembrie a.c. Î.P.S. Sa a oficiat împreună cu P.F. patriarh Teoctist şi cu alţi ierarhi şi diaconi, în Catedrala Arhiepsicopală din Cluj, slujba înmormîntării arhiepiscopului Teofil, rostind panegiricul răposatului.

— Sîmbătă 7 noiembrie a.c., Î.P.S. Sa a făcut o vizită canonică la şantierul Mînăstirii Brâncoveanu, Sîmbăta de Sus, jud. Braşov, prilej cu care a avut o lungă convorbire duhovnicească cu obştea monahală de acolo.

— Duminică 8 noiembrie a.c., Î.P.S. Sa a săvîrşit slujba de tîrnosire a noii Capele din Cartierul Sibiu-Ştrand, cu hramul „Sf. Arhangheli Mihail şi Gavriil".

După Sf. Liturghie arhierească, Î.P.S. Sa a rostit un bogat cuvînt de învăţătură legat de praznicul Sf. Arhangheli şi de pericopa evanghelică a duminicii a 24-a după Rusalii.

— Luni 9 noiembrie a.c., Î.P.S. Sa a prezidat în calitate de locotenent de arhiepiscop, lucrările Permanenţei Eparhiale a Arhiepiscopiei Clujului.

— În aceeaşi zi, Î.P.S. Sa a făcut o vizită frăţească P.S. Episcop Ioan al Oradiei.

— Între 10—15 noiembrie a.c., Î.P.S. Sa a luat parte la lucrările Organizaţiei „PRO ORIENTE", la Salzburg, Austria, prezentînd două comunicări privind relaţiile actuale dintre Biserica Ortodoxă Română şi Biserica Română Unită cu Roma (Greco-Catolică) precum şi stadiul actual al dialogului ecumenci dintre ortodoxie şi catolicism.

Cu prilejul vizitei în Austria, Î.P.S. Sa a făcut o vizită comunităţii ortodoxe române din Viena.

— Luni, 16 noiembrie a.c., Î.P.S. Sa a făcut o vizită frăţească P.S. Andrei al Alba Iuliei.

— Joi, 19 noiembrie a.c., Î.P.S. Sa a acordat un interviu postului naţional de Tv. R. — Bucureşti.

— Sîmbătă, 21 noiembrie a.c., Î.P.S. Sa a luat parte la Casa de cultură a Sindicatelor din Sibiu la deschiderea festivă a serbărilor prilejuite de „zilele Astrei" — Sibiu, noiembrie 1992, rostind un emoţionant cuvînt despre rolul „ASTREI" în cultura şi viaţa Transilvaniei de-a lungul anilor.

— În aceeaşi zi, Î.P.S. Sa a făcut o vizită canonică la Schitul Predeal precum şi la şantierul noii biserici ce se zideşte în oraşul Predeal.

— Duminică, 22 noiembrie a.c., Î.P.S. Sa, a săvîrşit Sf. Liturghie arhierească în oraşul Rîşnov pe locul unde se va înălţa noua biserică a oraşului cu hramul „Sf. Împăraţi Constantin şi Elena".

După otpustul Sfintei Liturghii, Î.P.S. Sa a oficiat slujba punerii pietrei de temelie a noului lăcaş şi apoi s-a adresat cu un bogat cuvînt de învăţătură mulţimii de credincioşi prezente la Sf. slujbă.

— În aceeaşi zi Î.P.S. Sa a cercetat şi biserica cu hramul „Schimbarea la faţă a Domnului" din acelaşi oraş.

— Joi şi Vineri, 26—27 noiembrie a.c., Î.P.S. Sa a luat parte ca membru la lucrările Sinodului permanent al Bisericii Ortodoxe Române.

— Sîmbătă, 28 noiembrie a.c., Î.P.S. Sa a participat la lucrările Simpozionului cu tema „Istorie creştină şi înnoire la Dunărea de Jos, organizat de Episcopia Dunării de Jos la Galaţi, unde a prezentat comunicarea *„Date noi cu privire la Sf. Gherman din Dacia Pontică"*.

— Luni, 30 noiembrie a.c., Î.P.S. Sa a oficiat Sf. Liturghie în biserica „Sf. Împăraţi Constantin şi Elena" din Galaţi cu prilejul zilei „Sf. Andrei", rostind cuvînt de învăţătură.

În aceeaşi zi Î.P.S. Sa a participat la punerea pietrei fundamentale a bisericii „Sf. Andrei" de la spitalul „Sf. Andrei" din Galaţi, prilej cu care s-a adresat celor prezenţi.

— Miercuri, 3 dec. a.c., Î.P.S. Sa a luat parte la decernarea titlului de membru de onoare al Academiei de Ştiinţe din Chişinău şi a rostit cuvîntul de recepţie.

— Joi, şi Vineri, 3—4 dec. a.c., Î.P.S. Sa a participat la Simpozionul „Cultură şi spiritualitate românească de-a lungul secolelor", organizat de Academia de Ştiinţe din Chişinău.

— Sîmbătă, 5 dec. a.c., Î.P.S. Sa a dat un lung interviu înregistrat la TV. Chişinău despre istoria şi cultura Basarabiei.

— Duminică, 6 dec. a.c., Î.P.P.S. Sa a făcut o vizită la Mănăstirea Bogdana din Eparhia Romanului.

Arhid. Visarion Bălţat

— Marţi, 17 noiembrie 1992, la reşedinţa mitropolitană din Sibiu a avut loc o mică festivitate prilejuită de ziua de naştere a Î.P.S. Mitropolit Antonie al Transilvaniei. Au participat: permanenţa Consiliului arhiepiscopesc Sibiu, părintele decan şi părintele prodecan de la Facultatea de Teologie din Sibiu, părintele protopop al Sibiului ş.a.

În numele celor prezenţi, al preoţilor şi credincioşilor din Arhiepiscopia Sibiului, P.C. vicar ad-tiv A. Rădulet a exprimat Î.P.S. Sale simţăminte de respect, doriri de sănătate şi alt mult bine în fruntea mitropoliei Ardealului, înmînîndu-i totodată un frumos buchet de flori.

Răspunzînd, Î.P.S. Mitropolit Antonie a mulţumit pentru urări şi a făcut o informare legată de Simpozionul organizat de Asociaţia Pro-Oriente din Austria, de la care se întorsese cu o zi înainte.

*

— La invitaţia ASCOR (Asociaţia studenţilor ortodocşi români) din Timişoara, miercuri, 18 noiembrie 1992, P.S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul a vorbit în Amfiteatrul Universităţii de medicină din acest oraş în faţa a peste 300 de tineri şi intelectuali timişoreni despre: *„Euharistie, fundamentul Bisericii şi al vieţii creştine"*. A fost de faţă şi Î.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului. În aceeaşi seară, P.S. Sa s-a aflat la mănăstirea Timişeni unde împreună cu un grup de studenţi şi cu maicile din mănăstire a făcut o priveghere axată pe rugăciunea lui Iisus (a inimii), după modelul practicii acestei rugăciuni de la mănăstirea ortodoxă Sf. Ioan Botezătorul din Maldon (Anglia), care îl are în frunte pe arhimandritul Sofronie, ucenicul Sf. Siluan din muntele Athos (canonizat în 1988).

A doua zi în 19 noiembrie, P.S. Sa a slujit Sf. Liturghie cu cei doi duhovnici ai mănăstirii şi a rostit un cuvînt ocazional, îndemnînd la revalorizarea Liturghiei prin citirea rugăciunilor canonului euharistic cu voce tare şi împărtăşirea deasă. În aceeaşi zi, la mănăstirea de la Gai (Arad), P.S. Sa împreună cu P.S. Episcop Timotei al Aradului şi şi P.S. Emilian Birdaş s-a întîlnit cu un grup de fraţi ostaşi pentru clarificarea unor probleme ale Oastei Domnului din zonă.

Seara, P.S. Sa a slujit Vecernia la Catedrala episcopală în prezenţa celor doi ierarhi de la Arad şi a vorbit, ca şi la Timişoara, despre Sf. Euharistie în viaţa Bisericii şi a credincioşilor. După Vecernie, P.S. Sa s-a întîlnit cu tinerii arădeni din Liga tineretului ortodox, răspunzînd numeroaselor întrebări adresate.

— La invitaţia P.S. Episcop Ioan al Oradiei, P.S. Serafim Făgărăşanul a participat, împreună cu P.C. pr. prof. Vasile Mihoc, sîmbătă, 28 noiembrie 1992, la o adunare a Oastei Domnului în satul Ogeşti (jud. Bihor), iar a doua zi a slujit Sf. Liturghie şi a participat la o altă adunare a Oastei Domnului în biserica Sf. Dumitru din Beiuş.

Diac. Dumitru Dura

ITINERAR PASTORAL

Din încredinţarea Î.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului şi potrivit îndatoririlor stabilite de Sf. Sinod al Bisericii noastre, în zilele de 21—23 noiembrie 1992 P.S. Episcop-vicar Serafim Făgărăşanul, însoţit de P.C. cons. Gh. Papuc, a cercetat o seamă de parohii din partea de răsărit a Arhiepiscopiei Sibiului şi anume:

În 21 noiembrie, Intrarea în biserică a Maicii Domnului, parohiile: *Şercaia* — pr. Tr. Rogoz; *Veneţia de Sus* — pr. V. Gal; *Comana de Jos* — pr. Ignat Florin, unde a avut convobiri cu preoţii şi unii din credincioşii acestor parohii, Sf. Liturghie fiind săvîrşită la parohia *Arini*, prot. Rupea, vacantă de aproape doi ani şi unde de la sfinţirea bisericii n-a mai slujit un arhiereu. La priceasnă a predicat P.C. cons. Gh. Papuc, iar la sfîrşitul Sf. Liturghii a vorbit P.C. prot. Gh. Opriş (Rupea), cuvînt de învăţătură rostind apoi P.S. Episcop-vicar Serafim. Bucuria credincioşilor din Arini a fost mare ca şi folosul sufletesc în urma acestei întîlniri, cum tot aşa a fost şi a credincioşilor din *Apaţa*, unde în aceeaşi zi s-a săvîrşit slujba vecerniei cu ziditoare cuvinte de învăţătură, rostite de P.S. Serafim şi însoţitori. Deşi puţini la număr, parohia fiind mixtă, românii de aici, administraţi de C. pr. I. Frîncu de la parohia Comana de Sus, şi-au ridicat o biserică de toată frumuseţea, care se află pe punctul de a fi acoperită, fiind ajutaţi material şi de credincioşii reformaţi maghiari din localitate. Se adevereşte şi aici vorba că lucruri mari pot face puţini buni împreună. În aceeaşi seară s-au cercetat parohiile *Măieruş* — pr. Tr. Ciocîrlan şi parohia *Vîlcele* — pr. I. Tămaş.

Duminică, în 22 noiembrie, la vremea utreniei s-a cercetat *biserica Sf. Gheorghe* din Braşov — preoţi Gh. Grindu şi I. Bădiţoiu, iar Sf. Liturghie arhierească s-a oficiat la parohia *Covasna-Voineşti*, cu participarea unui foarte mare număr de credincioşi. Cu acest prilej s-a săvîrşit şi instalarea oficială a noului preot transferat de la Chichiş în această parohie, Ovidiu Măciucă. La priceasnă a predicat P.C. cons. Gh. Papuc, iar la sfîrşitul Sf. Liturghii au vorbit: P.C. prot. Gh. Răţulea (Sf. Gheorghe), C. pr. O. Măciucă, noul paroh, cuvînt de învăţătură rostind apoi P.S. Episcop-vicar Serafim.

S-au exprimat cu acest prilej şi cuvinte de mulţumire P.C. pr. Gh. Olteanu, care a păstorit aproape patru decenii în această parohie.

Încrestăm şi faptul că s-au adus primele materiale pentru noua biserică din Covasna-Voineşti, pe care credincioşii doresc cu multă ardoare să şi-o vadă ridicată, cea veche, de 200 de ani, fiind cu totul neîncăpătoare. Rugăm pe bunul Dumnezeu să le ajute să-şi vadă cît mai curînd împlinită această sfîntă dorinţă.

În aceeaşi zi s-a cercetat spaţiul în care se va amenaja capela de la nou-înfiinţata parohie: *Covasna-Centru* — pr. P. Restanţia, transperat de la parohia Valea Mare — prot. Sf. Gheorghe, slujba vecerniei fiind săvîrşită apoi la parohia *Zagon* — pr. A. Negrea, unde de asemenea este în perspectivă ridicarea unei noi biserici. Au vorbit: P.C. prot. Gh. Răţulea, C. pr. paroh A. Negrea şi P.S. Episcop-vicar Serafim, pe de-a rîndul avînd loc şi convorbiri cu organele parohiale.

Luni, 23 noiembrie 1992, s-au cercetat: monumentala *catedrală* din municipiul Sf. Gheorghe, în care din pricini nebinecuvîntate nu s-a putut intra; *of. protopopesc Sf. Gheorghe*, unde entuziastul protopop Gh. Răţulea depune mari eforturi pentru a face faţă multor îndatoriri şi multor nevoi, materiale şi spirituale, între altele existînd în acest protopopiat 14 parohii vacante; *Malnaş-Băi* — pr. G. Todea, unde în acest an a fost ridicată o foarte frumoasă biserică, fiind acum în curs de pictare; *Bătanii Mari*, parohie vacantă, biserica fiind bine îngrijită de clopotarul Olah Mihai; *Vîrghiş* — pr. I. Şuteu; *Baraolt* — pr. E. Dragoş, unde avem două biserici, una nouă care din lipsă de fonduri nu poate fi finisată pentru a se intra şi sluji în ea; *Aita Mare*, parohie vacantă, cu o mînă de credincioşi şi cu o biserică frumoasă care are nevoie de unele reparaţii urgente; *Belini* — pr. M. Şerban, toate aceste parohii făcînd parte din prot. Sf. Gheorghe, şi parohia *Mateiaş* (prot. Rupea) — pr. M. Frîncu, cu o biserică bine întreţinută şi o pictură aleasă, dar şi cu oameni vrednici, unde a avut loc o prelungită consfătuire cu preotul şi consiliul parohial, privitoare la mai buna lucrare pastorală în parohie.

Prin luminile evanghelice care s-au aruncat, prin mîngîierea şi încurajarea spre cele bune a preoţilor şi credincioşilor cercetaţi, prin constatările, pozitive şi negative, care s-au făcut — s-a confirmat şi de data aceasta importanţa pe care o are activitatea şi pe teren a organelor de conducere de la centrele noastre eparhiale.

P.

Manifestări culturale româneşti...

(Continuare din pag. a 7-a)

Buburuz, directorul Bibliotecii Naţionale Alexe Rău. După înmînarea diplomelor cei doi membri de onoare ai Academiei au rostit scurte alocuţiuni de mulţumire, precum şi discursurile de rigoare: Î.P.S. Mitropolit Antonie: *Inspiraţia în poezie — semn al comuniunii cu sacrul* şi Î.P.S. Mitropolit Nestor: *O scriere strămoşească de la cumpăna secolelor III—IV*.

În ziua de 5 decembrie cei doi ierarhi au participat la o masă rotundă la Televiziunea din Chişinău. În aceeaşi zi a fost vizitată Facultatea de Teologie care se află în clădirea fostului Seminar teologic „Mitropolitul Gavriil Bănulescu". Aici pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu a făcut o scurtă expunere asupra stiuaţiei învăţămîntului teologic din ţară, în special de la Sibiu, iar Î.P.S. Mitropolit Antonie a împărtăşit celor prezenţi amintiri din anii petrecuţi în clădirea respectivă ca elev de seminar.

În felul acesta, manifestările de la Chişinău — anunţate la posturile de Radio şi Tv. locale — s-au bucurat de un deosebit succes, contribuind la o mai bună cunoaştere a realităţilor de azi din Basarabia, la consolidarea unităţii românilor de pe cele două maluri ale Prutului.

CĂRŢI NOI LA CENTRUL MITROPOLITAN DIN SIBIU

În aceste zile de sfîrşit de an, în editura Centrului mitropolitan din Sibiu au apărut două noi cărţi.

Prima este intitulată: *„Credinţă ortodoxă şi viaţă creştină"*, 351 p., avînd ca autori corpul profesoral de la Facultatea de Teologie „Andrei Şaguna" din Sibiu. În faza sa iniţială, lucrarea a vrut să fie un fel de catehism, ceva mai lărgit — adresat îndeosebi intelectualilor, care, după cum se ştie, au fost formaţi unilateral, străini adesea de marile valori spirituale ale omenirii şi de cele creştine în primul rînd — cartea devenind în cele din urmă un adevărat compendiu de Teologie, cu cele patru sectoare principale ale sale: Biblică, istorică, sistematică şi practică.

Lucrarea apare cu binecuvîntarea Î.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, care o şi prefaţează, intitulîndu-şi semnificativ gîndurile: *„Un catehism pentru intelectuali, ore de religie pentru părinţi"*. Redăm capitolele mari ale cărţii: *Elemente de istorie religioasă şi istorie a Bisericii; Dreapta învăţătură de credinţă; Viaţa morală creştină; Cinstirea lui Dumnezeu. Cultul divin şi formele lui; Alte religii ale lumii.*

A doua lucrare este: *„Octoihul Mic"*, carte de cult, mult aşteptată îndeosebi de preoţii şi cîntăreţii bisericeşti, tipărită, ca şi ediţia precedentă, în două culori şi legată în pînză neagră, spre a face faţă solicitărilor la care este zilnic supusă.

Ambele cărţi se pun în vînzare la librăria eparhială din Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35, unde pot fi cerute şi ramburs.

ÎN ATENŢIA CITITORILOR TELEGRAFULUI ROMÂN

Informăm pe stimaţii cititori ai Telegrafului Român că sînt încă deschise listele pentru abonamentele pe anul 1993.

Menţionăm că, începînd cu 1 ianuarie 1993, costul unui abonament anual este de 500 lei.

Banii pot fi trimişi prin mandat poştal, pe adresa: Arhiepiscopia Sibiului, str. Mitropoliei nr. 35, Sibiu, cod. 2400, cu specificarea ce reprezintă suma, sau prin virament, cont nr. 45.10.4.09.2, B.C.R., filiala Sibiu.

Semnalăm... Semnalăm...

● *„Uniatismul în lumina eclesiologiilor care se confruntă"*, este un studiu al părintelui Boris Bobrinskoy de la Institutul St. Serge de la Paris, publicat în S.O.P. (Service Orthodoxe de Presse, nr. 173, decembrie 1992, p. 30—35). Studiul e de fapt un referat prezentat la un Colocviu *„Bisericile orientale catolice şi ecumenismul"*, care a avut loc la mînăstirea catolică Chevetogne din Belgia, între 1—4 sept. 1992. Se anunţă că va fi publicat în întregime şi în revista Irénikon (nr. 3, 1992).

Autorul se întreabă în ce măsură Bisericile catolice orientale de rit bizantin (unite, greco-catolice) au o *personalitate eclesială proprie*. Şi, în ce măsură ele nu sînt condamnate *să fie absorbite de Biserica romană*, catolică? La ambele întrebări răspunde: nu au personalitate proprie, tocmai pentru că ele sînt deja absorbite de Biserica romană. Ritul bizantin e doar o formă de prozelitism în via ortodoxă.

Tot o formă de prozelitism — atrage atenţia Părintele Bobrinskoy — sînt şi mînăstirile catolice de rit bizantin pe care catolicii le plantează în sînul Ortodoxiei, pentru a pătrunde prin tradiţia orientală în interiorul Ortodoxiei, spre a-i propovădui dogme catolice în haine ortodoxe. Aceeaşi intenţie o denunţă şi în permisiunea dată unor preoţi latini de a fi *biritualişti*, adică a putea sluji şi după ritul bizantin, cu veşminte ortodoxe, liturghia ortodoxă.

Acestea toate ar putea fi punţi ecumenice dacă ar fi sincere şi dacă n-ar urmări catolicizarea ortodocşilor, mai spune autorul. Cînd trece însă la analize mai amănunţite şi mai profunde, constată tocmai aceste intenţii. Analizează, de pildă, *Scrisoarea* cardinalului Ratzinger către episcopi (12—16 august 1992 în *Documentation catholique*, p. 727—732). Consideră această *Scrisoare* de *„un anacronism flagrant"* (p. 32), deoarece se întoarce la Biserica *„Cum Petro et sub Petro"*. Esenţa Bisericii, după Ratzinger, nu e întreagă şi autentică, decît dacă îl are pe Papa în esenţa fiecărei Biserici locale, în interior. Fără Papa, nu există Biserică!

Aşadar Papa a uzurpat locul tuturor episcopilor în bloc şi în parte. Biserica nu mai este acolo unde e episcopul. Boris Bobrineskoy este pur şi simplu stupefiat de faptul că în *Scrisoare* nici nu se mai vorbeşte de Ortodoxie, şi nici de dialogul teologic angajat între cele două Biserici.

Eclesiologia ortodoxă, arată Bobrinskoy, este expresia unei Biserici-comuniune, în care fiecare Biserică locală care are episcop şi Euharistie, are plenitudine. Şi toate Bisericile locale împreună au plenitudine. Nu neapărat *cu* Papa şi sub autoritatea *lui*. Încercarea cardinalului Ratzinger de a explica altfel comuniunea, de fapt o neagă.

Părintele Bobrinskoy observă că E. S. Cardinalul Ratzinger se întoarce mult înapoi, în sec. XI şi XII, cînd catolicii au numit ierarhii paralele în Estul Ortodox, tocmai pentru că numai episcopii catolici îl acceptă ca esenţă a comuniunii pe Papa. Ortodocşii n-au nevoie de el. Dar ortodocşii se simt profund lezaţi că li se neagă eclesialitatea, ceea ce face ca, în acest context, eclesiologiile celor două Biserici să nu mai poată comunica. În primul mileniu orice episcop putea exista, el şi comunitatea lui, fără Papa. În adevărată schismă, spune Bobrinskoy, se află Biserica Apuseană (p. 33).

Spiritualitatea răsăriteană ortodoxă e coerentă prin prezenţa Sf. Duh în inimi, infuzată prin *icoane*, prin *imnografia liturgică*, prin *dimensiunea filocalică*, aceea care leagă cultul liturgic de liturghia interioară a inimii, prin *înţelegerea mîntuirii ca îndumnezeire*, care remodelează omul după chipul Sf. Treimi şi, în sfîrşit, prin *epicleza euharistică*, prin care se invocă pogorîrea Sf. Duh.

Revenind la problema Bisericii catolice orientale de rit bizantin (unită), autorul pune acestora întrebarea: Ritul bizantin pe care îl păstrează, mai are în el conţinutul pe care îl are în spiritualitatea ortodoxă? Căci adevărata problemă e aici, nu în problemele de organizare, de jurisdicţie etc. Ritul bizantin al Bisericii catolice orientale e gol de conţinutul spiritualităţii ritului ortodox, din Ortodoxie. E ceva pur formal. Spiritualitatea este emanată de componentele eclesiologice, dogmatice. Cînd acestea s-au pierdut, spiritualitatea nu mai are de unde izvorî. Catolicismul apusean îşi are proprille sale forme de spiritualitate, care izvorăsc din cultul şi mentalităţile lor religioase (multiple, după ţări, culturi, mentalităţi), pe cînd o spiritualitate unită e imposibilă. Nu e nici de aici, pentru că nu mai are conţinut dogmatic oriental, nu e nici de acolo, pentru simplul motiv că nu poate fi de acolo, fiind cu ritul aici.

De aceea mulţi uniţi nu-şi găsesc locul în catolicism şi, se pare că e tot mai acută tendinţa de întoarcere la spiritualitatea orientală. În Orientul Mijlociu, unde există uniţi se spune acest lucru pe faţă. Dar, o spiritualitate orientală nu poate fi autentică, vie şi lucrătoare, decît în Ortodoxie.

Eclesiologia determină spiritualitatea. Spiritualitatea, la rîndul ei, verifică eclesiolologia.

Se înţelege, problema e de oarecare subtilitate teologică!

Dar esenţială.

● În Basarabia a apărut de curînd un volumaş închinat lui Alexei Mateevici, în versuri de Dumitru Matcovschi, intitulat: PĂRINTE AL LIMBII NOASTRE (ed. Redacţia revistei Basarabia, Chişinău, 1992, 144 p.). În carte au fost incluse, selectiv, şi texte de Vasile Ţepordei, Antonie Plămădeală, Petru Buburuz, Florin Costinescu, Ion Nuţă, Ion Buzaşi, ş.a.

De Mateevici mai este încă multă nevoie în Basarabia.

Şi nu numai acolo.

* * *

● În editura Academiei Române a apărut de curînd volumul *Gheorghe Asachi, studii* (Bucureşti 1992, 152 p.), coordonatori: Marin Aiftincă şi Al. Husar), cuprinzînd studii *despre* Gheorghe Asachi. Printre semnatari: acad. Cristofor Simionescu, I. D. Lăudat, Marin Bucur, Al. Zub şi mulţi alţii, inclusiv coordonatorii semnînd cîte un studiu. Antonie Plămădeală este prezent cu *„Geneza vocaţiei culturale a lui Gheorghe Asachi"* (p. 32—41) studiu care a fost prezentat la o sesiune ştiinţifică a Academiei Române în 1988. Marin Aiftincă semnează *Cuvîntul înainte*. Reţinem din cuprinsul acestuia un citat din Nicolae Iorga despre Gheorghe Asachi. *„Nu era pe vremea aceea român care să ştie atîtea lucruri ca dînsul"*.

Despre cine s-ar putea oare spune astăzi acelaş lucru?

*

● Academia de Ştiinţe a Moldovei patronează un Institut de Lingvistică şi un Institut de Istorie şi Teorie literară. Desigur patronează şi alte Institute, dar acestea două editează o foarte bună revistă: *Revista de lingvistică şi ştiinţă literară*. Colaboratorii — publicînd studii de înaltă ţinută ştiinţifică — sînt de pe ambele părţi ale Prutului. Integrarea culturală — întîrziind cea totală, unirea — pregăteşte temeinic dispariţia graniţei. În nr. 3/1992 am citit cu plăcere despre o vizită în Basarabia a acad. Virgil Cândea, în care n-a fost lăsat să răsufle. Le-a spus basarabenilor tot ce nu ştiau despre Dimitrie Cantemir, într-un număr impresionant de conferinţe. Astfel de vizite se înscriu şi ele, evident, în opera de integrare culturală. Cu cît mai multe, cu atît mai bine.

Şi, în ambele sensuri!

* * *

● O vizită a unei delegaţii a *Institutului de Istorie şi Teorie Literară „G. Călinescu"* din Bucureşti, şi a alteia de la *Societatea de Ştiinţe Filologice*, tot din Bucureşti, a lăsat şi ea urme importante în Basarabia. (v. *Revista de Lingvistică şi Ştiinţă Literară*, nr. 4/1992, p. 99—100).

* * *

● Prefectura jud. Sibiu a scos un album care poate concura cu orice publicaţie similară din lume: *Sibiu, România*. Volumul e prefaţat de dl. prefect Nicolae Nan. Fotografii de Gh. Lăzăroiu, EFIAP, PSA, editura Thausib-S.R.L., Sibiu, tiparul în Austria.

ANTONIE P.

ARTICOLELE ŞI CORESPONDENŢA se adresează REDACŢIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.
Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

COMITETUL DE REDACŢIE: Dr. *Antonie Plămădeală*, Mitropolitul Ardealului — preşedinte; Dr. *Serafim Făgărăşanul*, Episcop-vicar — vicepreşedinte; Pr. prof. Dr. *Dumitru Abrudan* — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. *Aurel Jivi*, redactor adjunct; Pr. *Gheorghe Papuc*; Pr. prof. Dr. *Mircea Păcurariu*;

ABONAMENTUL pe un an: 500 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2, B.C.S.A. — Sibiu. Pentru cititorii de peste hotare costul unui abonament anual este de 25 dolari S.U.A. (cont nr. 47.21.016.680) sau echivalentul în altă valută, B.C.S.A. Sucursala Sibiu.